

Portugese Skrywers

XVIII

Brief in schoen te Mossel Baai 87

Saldanha in Tafelbaai 101

d'Almeida 109

Ormuz 124

d'Almeida & moore Slaag 131

West Kust Afrika 272 359

Drake naar de Azores 362

Richard Grenville naar Azores 384

Davis naar Indië 439

Vol II p. 224

Engraving of Table Bay & Fort.

J. v. Schley sculp. 1746.

HISTORISCHE BESCHRYVING DER
REIZEN.
OF
NIEUWE EN VOLKOOME VERZAMELING
VAN DE ALLER-WAARDIGSTE EN ZELDSAAMSTE
ZEE- EN LANDTOGTEN,
TER ONTDEKKINGE EN NASPEURINGE GEDAAN,
Welke tot heeden, in eenige Taale, van alle bekende Volkeren, uitgegeeven zyn:
Vervattende niet alleen, op 't klaarste en 't beknoptste, de aanmerkenswaardigste Ontmoetingen en Gevallen, der

ONTDEKKEREN EN REIZIGERS,

Zo wel als de *Grondvestiging'* der *Europeren* in 't *Ooste* en 't *Weste*, met de *Stigtinge* der befaamdste *Handeldryvende Maatschappyen*, maar inzonderheid, de Nutste en Verhevenste Zaaken, van alle de tot nu ontdekte Gewesten, in

EUROPA, AZIA, AFRIKA, EN AMERIKA:

Ten aanzien van derzelver onderscheide en stipte Gelegenheid, Uitgestrektheid, Landpaalen, Verdeelinge, Monarchyen, Vorstendommen, en Volksstaaten; Luchtstreeken, Grond, Voortbrengselen, Meiren, Rivieren, Zéen, Bergen, Mynen, Voornaamste Stéden en Plaatsen, Havens, Réen, Gebouwen, enz.; met de trapsgewyze Veranderingen, daarin, van tyd tot tyd voorgevallen;

BENEVENS DE ZEDEN EN GEWOONTENS VAN DERZELVER ONDERSCHEIDE BEWOONDEREN, DEEZER GODTSDIENST, REGEERINGE, KUNSTEN EN WEETENSCHAPPEN, KOOPHANDEL EN HANDWERKEN:

Dienende, ter Vorminge van een Volslagen Gestél van

NIEUWE AARDRYKSBESCHRYVINGE, EN HISTORIË,

vertoonende den juisten

HEDENDAAGHSEN STAAT VAN ALLE VOLKEREN.

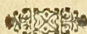
Verrykt met menigte Uitmuntende KUNST-PLAATEN, zo *Plans* als *Gezigten*, van Steden, Gebouwen, Oudheeden, Mensen, Tooisels, Dieren, Planten, en andere Sieraaden: oirdeelkundiglyk verkooren, uit al wat *In-* en *Uitheemsen* daarvan, in ENGELAND en VRANKRYK, hebben konnen opléveren; en in 't Kóper gebragt, door- en onder 't Opzigt van *J. van der Schley*, voornaam Queekeling van den befaamden PICART.

Als mede, voorzien met onvergelykelyke GEOGRAFISCHE-KAARTEN, *hiertoe uitdruklyk t'samengesteld, eensdeels in* ENGELAND, *ter verbéteringe van de beroemde Nieuwe-Kaarten des Grave de* Maurepas, *op de Aanmerkingen der ervaarendste* Zeelieden *en* Sterrekundige-Waarneemingen; *anderdeels, volgens de Kunstschatten van het Tresoor der Koninglyke* FRANSSE-MARINE, *nog nimmer 't Licht gezien hebbende.*

Geschreeven in ENGELAND, onder de bezorginge en bearbeidinge van veele Aanzienlyke en Geleerde Mannen; en in *Vrankryk* vertaald, met Vermeerderinge, door Bevél van den Heere *Cancelier van Vrankryk.*

Naauwkeurig in 't NEDERDUITSCH *overgebragt, volgens den* Engelsen-Druk; *en verrykt, met het Wézenlyke der* Fransse-Vermeerderinge.

EERSTE DEEL.

IN 's GRAVENHAGE,
BY PIETER DE HONDT,
M. DCC. XLVII.
Met Privilegie van Zyne Keizerlyke Majesteit, en van de Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland.

HISTORISCHE

DEN

WEL ED. GESTR. HEERE,

Mr. NICOLAAS HARTMAN,

EERSTE ADVOKAAT

DER

NEDERLANDSE

OOST-INDIËSE-MAATSCHAPPYE.

WelEd. Gestr. Heer!

INGEVALLE het zo nut als noodzaakelyk is, aan den Mensſe, *zig zelfs te kennen*, gelyk de befaamde Zetrégel der diepzinnigſte Volkeren, al in de ver weghge-

 vlugte

vlugte Al-oudheid was: wat eigenlyker en behaaglyker, om daartoe opteleiden, om te weeten wat men zy en waar men is, kan onder de natuurelyke Weetenſchappen gevonden worden, dan de *Aardryks-kunde* en de *Hiſtori*?

DEEZER lof uittehaalen, de on-afſcheidelyke betrekkinge welke zy beiden, altyds, tot allen beſchaafden Volkeren, en dus tot allen beſchaafden Perſoonen hadden, hier voorteſtellen, al ging 't niet boven myne Vermogens, zoude den Oceaan met eenen drup nats te verryken zyn! Uw WELED. GESTR., den Geeſt zo verlicht en met zo veele Weetenſchappen opgeſierd hebbende, kend daarvan alle de Eigenſchappen en alle de Voordeelen. Maar, deeze zelfde Réden noopt my, te gelyk, Uw WELED. GESTR. een Werk aantebieden, 't geen op die beide Grondſlagen geveſt is.

EENE *Hiſtoriſche Beſchryvinge der Reizen*, dienende ter vorminge van een volſlagen Geſtél van *Nieuwe Aardryks-kunde en Hiſtorië*, om den juiſten Hedendaaghſen Staat van allen Volkeren te vertoonen, durve ik aan U opdraagen, MYN HEER. Gelyk ik my vleije, dat zy Uwen Aandacht waard is, zo verhoope ik mede, dat Uw WELED. GESTR. dezelfde zo gunſtiglyk zuld ontfangen, als ik met waare Hoogachtinge haake, om ze onder Uwen Naam aan de Wereld voorteſtellen! Der toejuichinge verzékerd, van allen die Uw WELED. GESTR. Verdienſten kennen, ontbreekt my niets, dan Uwe Goedkeuring.

NA de ongemeene Achtinge welke men reeds in *Groot-*

Britanje,

Britanje, en in *Vrankryk*, van dit Werk voed, konde ik ook, ten aanzien van de wézenlyke Achtinge welke Uw WelEd. Gestr. bezit, geen Oogenblik in bedenken neemen, my tot Uw WelEd. Gestr. te keeren: maar, Uwe Zédigheid, zo natuurelyk geſchoeid op de Deftigheid der Voorvaderen, bepaald my. Evenwel kan ik andere Dringrédenen niet verbergen. Eene Verzameling van de Allerwaardigſte en Zeldſaamſte *Zee-* en *Landtogten*, ter Ontdekkinge en Naſpeuringe van allen Gewesten des Aardbóls; uitgeſtrekt tot de *Grondvestiginge* der *Europeren*, in 't Ooste- en in 't Weste; en ook verhandelende, de Stigtinge en 't Bedryf der befaamdſte *Handeldryvende Maatſchappyen*: wien zoude het gevoeglyker, wien eigenlyker zyn, dan U, Myn Heer! Door Uwe enkelde Verdienſten, door Uwe erkende Kunde en uitſteekende Gaaven, ten *Voorſpraake* en *Raadgeever* verkooren, van eene Maatschappye die nimmer haar's gelyk zag; die, van hier, haaren Scepter in 't Ooste zwaaijende, onder den vermogendſten Monarchen der Morgenlanden praald en ge-eerbied word; en die, volgens 't Ontwerp der Schryveren, zulk groot Onderwerp in deeze ryke Verzamelinge moet beſlaan: op dien voet alleen, geloove ik, dat zulks Uw WelEd. Gestr. 't beſt kan voegen, als de grootſte Gelegenheid hebbende, om 't Wézen daarvan te doorgronden, derzelver Waardye te wikken en te onderſcheiden.

Gelyk het de wézenlykſte Stóffen vervat, die Uwen Doorzigt waard zyn; zo vertrouwe ik, te gelyk, dat het

mede zal konnen dienen, om Uw WelEd. Gestr., in Uwe zwaare Bézigheeden, ter Uitſpanninge te verlókken. De geduurige daartusſen koomende Verſcheidenheeden, de Gevallen der *Ontdekkeren* en der *Reizigers* zelfs, zullen ontwyffelyk niet zelden vermogens zyn, Uwen Geeſt op Uwe gewoone Wyze, dat is in wézenlyke en vrugtbaarende Beſpiegelinge, zo betaamelyk aan 't rédelyk Schepzel, te verlustigen. Ingevalle ook maar 't minſte Deel daarvan, aan Uwe Letter-oeffeningen ontſnapt mogt wezen, en dus het vordere niets anders vermogens ware, dan om Uw WelEd. Gestr. alleen de Dingen te verleevendigen: echter vleije ik my, dat de wyze waarop deeze kortelyk t'ſamengeſteld zyn, ook grootendeels behaaglyk, en dus als Nieuw, aan U zal konnen voorkoomen.

Ontfang dan, gunſtiglyk, deeze Toe-eigeninge, Myn Heer! Ontfang, daarbenevens, myne oprechte Wensſen, voor de Geduurzaamheid van Uwen Perſoonlyken Welſtand en 't Bloeijen Uwes Huizes: terwyl ik de Eere hebbe, my metter daad te blyven noemen,

WelEd. Gestr. Heer,

Uw WelEd. Geſtr. Gehoorzaamſte en Ootmoedigſte Dienaar

P. de Hondt.

PRI-

PRIVILEGIUM IMPRESSORIUM

NOS FRANCISCUS DIVINA FAVENTE CLEMENTIA ELECTUS ROMANORUM IMPERATOR, SEMPER AUGUSTUS, AC GERMANIÆ ET HIEROSOLYMARUM REX, DUX LOTHARINGIÆ, ET BARRI, MAGNUS HETRURIÆ DUX, PRINCEPS CAROLOPOLIS, MARCHIO NOMENEI, COMES FALCKENSTEINEI &c. &c.

Agnoſcimus & Notum Facimus tenore præſentium Univerſis, quod, cum Nobis PETRUS DE HONDT, Civis & Bibliopola Hagæ Comitum, humillime expoſuerit: ſe ſplendidum ac utile opus magna cura, multoque ſtudio confectum, cujus titulus eſt: *Hiſtoire Generale des Voyages, ou, Nouvelle Collection de toutes les Relations de Voyages, par Mer & par Terre, qui ont été publiées jusqu'à préſent dans les différentes langues de toutes les Nations connües, enrichie de Cartes Geographiques, nouvellement compoſées, ſur les Obſervations les plus authentiques; de Plans & de Perſpectives; de Figures d'Animaux, de Vegetaux, Habits, Antiquitez &c.* typo propriis ſuis ſumptibus in Quarto proxime editurum, vereri autem, nè alii in ſuum detrimentum idem opus aliô modô, vel forma, aut Linguâ prelo quoque mandare, imitarive conentur, proinde Nobis demiſſiſſimè ſupplicârit, ut Cæſareô Noſtro Privilegiô Impreſſoriô ipſum contra quaſcunque ejuſmodi quæſtui inhiantium æmulorum machinationes premunire benignè dignaremur: Et Nos ſubmiſſis pariter ac æquis ſuis precibus clementer annuendum cenſuerimus; Idcirco omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopegis, ac aliis quibuſcunque Commercium Librarium exercentibus ſeriò inhibemus, nè quis prædictum Librum per Sex Annorum decurſum ab hodierna die computandum in Sacro Romano Imperio, Ditionibuſque Noſtris in ſimili vel alio typo, modo, forma, aut lingua, ſive in toto, ſive in parte, mutatiſve titulis, recudere, vel aliò recudendum dare, alibique impreſſum apportare, vendere, vel diſtrahere, clam vel palam, citra voluntatem prædicti Bibliopolæ præſumat; Si quis verò Interdictum hoc Noſtrum Cæſareum violare, aut transgredi auſus fuerit, eum non modò ejuſmodi Libris perperam quippe recuſſis, & adductis, a memorato Bibliopola PETRO DE HONDT, ejuſque hæredibus, ubicunque ſive propriâ authoritate, ſive Magiſtratûs auxiliô vendicandis, de facto privandum, ſed & Mulctâ inſuper DECEM Marcarum Auri puri Fiſco ſeu Ærario Noſtro Cæſareo & Parti Læſæ, ex æquo pendendâ, irremiſſibiliter decernimus puniendum; dummodò tamen hujus Privilegii Noſtri Cæſarei tenor pro publica notitia in fronte Librorum impreſſus exhibeatur, & quinque Exemplaria ad Arcanam Noſtram Cancellariam Imperialem Aulicam, ſumptibus Impetrantis quam primum tranſmittantur. Mandamus igitur omnibus & ſingulis Noſtris, Sacrique Romani Imperii ac Ditionum Noſtrarum Subditis & fidelibus dilectis, cujuſcunque Statûs, Gradus, Ordinis, Conditionis, Dignitatis, aut Præeminentiæ exiſtant, tam Eccleſiaſticis, quam Secularibus, præſertim verò in Magiſtratu conſtitutis, aliiſve Jus & Juſtitiam adminiſtrantibus, nè Privilegium hoc noſtrum quemquam temere & impune tranſgredi patiantur, quin potius transgreſſores præſcripta pænâ plecti, aliiſque modis idoneis coërceri curent, quatenus & ipſi eandem mulctam evitare voluerint. Harum teſtimonio Literarum Manu Noſtra Subſcriptarum, & Sigilli Noſtri Cæſarei appreſſione munitarum, quæ dabantur Viennæ die ſecundâ Menſis Decembris Anno Domini Milleſimô Septingenteſimô Quadrageſimô Sextô, Regni Noſtri Secundô.

FRANCISCUS.

Vt. A. COMES COLLOREDO.

Ad mandatum Sac. Cæſ. Majeſtatê proprium

PAULUS ANTONIUS GUNDL.

PRI-

PRIVILEGIE.

DE STAATEN VAN HOLLAND ENDE WEST-VRIESLAND, Doen te weten, Alſoo Ons te kennen is gegeven by PIETER DE HONDT, Boekverkooper alhier in den Hage dat hy Suppliant werkelyk beſig was met in het Nederduyts en in het Franſch te drukken een Werk genaamd „ *Hiſtoire Generale des Voyages ou nouvelle Collection* „ *de toutes les Relations de Voyages par Mer & par Terre, qui ont été publiées jusqu'a preſent, dans les* „ *differentes Langues de toutes les Nations*; in verſcheide Deelen met ſeer veele Figuren en Land-Kaarten: En vervolgens verſoekende dat het Onſe goede geliefte zyn mogte aan hem Suppliant, met uytſluyting van alle anderen, te verleenen Privilegie en Octroy voor den tyd van Vyftien eerſtkoomende jaaren, ſoo voor ſig zelve als voor die genen die zyn Regt of Actie zoude mogen verkrygen, om het gem: Boek genaamt *Hiſtoire Generale des Voyages* &c. in die forme en zodanig als het hier boven ſtaat gedetailleert, hier te Lande in de Nederduytſche en Franſche Taalen te mogen drukken, doen drukken, uytgeven, verkoopen, verruylen of verhandelen, in 't groot of in het klein, in 't geheel of ten deele, ſoo als hy Suppliant zoude mogen te raden worden, en dat niemant het zelve nog in 't geheel nog ten deele zoude mogen nadrukken, ofte elders nagedrukt zynde in deze Landen zoude mogen inbrengen, verhandelen, verruylen of verkoopen, alles op verbeurte van alle de nagedrukte, ingebragte, verhandelde, verruylde, of verkogte Exemplaren en op zodanige Geldboeten, als Wy jegens de Overtreeders zouden gelieven te ſtatueeren. SOO IS'T; dat Wy de zake en het verſoek voorſz overgemerkt hebbende, en genegen weeſende ter beede van den Suppliant uit Onſe regte Wetenſchap, Souveraine Magt en Authoriteit denzelve Suppliant geconſenteerd, geaccordeerd en geoctroyeerd hebben, conſenteeren, accordeeren en octroyeeren hem by deze dat hy geduurende den tyd van Vyftien eerſt agter een volgende jaaren het voorſz Werk in de Nederduytſche en Franſche Taale ſoo als het Origineel daar van in Engeland gedrukt is, in ſodanig een formaat, en in het geheel of ten deele, binnen den voorſchreeve Onſen Lande alleen ſal mogen drukken, doen drukken uytgeeven en verkoopen, verbiedende daarom allen en een iegelyken het voorſz Werk in 't geheel of ten deele te drukken, na te drukken, te doen na drukken, te verhandelen of te verkoopen of elders nagedrukt, binnen denzelven Onſen Lande te brengen, uittegeven of te verhandelen en verkoopen, op verbeurte van alle de nagedrukte, ingebragte, verhandelde of verkogte Exemplaren, en een boete van drie duyzend gulden daar en boven te verbeuren, te appliceeren een derde part voor den Officier, die de Calange doen ſal, een derde part voor den Armen der Plaatſe daar het Caſus voorvallen ſal, en het reſteerende derde part voor den Suppliant, en dit telkens ſoo menigmaal als dezelve zullen worden agterhaald. Alles in dien verſtande, dat Wy den Suppliant met dezen Onſen Octroye alleen willende gratificeeren tot verhoeding van zyne Schade door het nadrukken van het voorſz Werk, daar door in geenigen deele verſtaan den innehoude van dien te authoriſeeren of te advoueeren, en veel min het zelve onder Onſe protectie en beſcherminge eenig meerder Credit, aanzien of reputatie te geven, nemaar den Suppliant in Cas daar in iets onbehoorlyks zoude influeeren, alle het zelve tot zynen laste ſal gehouden wezen te verantwoorden, tot dien eynde wel expreſſelyk begeerende, dat by aldien hy dezen Onſen Octroye voor het zelve Werk ſal willen ſtellen, daar van geene geabrevieerde of gecontraheerde mentie zal mogen maken, nemaar gehouden wezen het zelve Octroy in 't geheel en ſonder eenige Omiſſie daar voor te drukken, of te doen drukken, en dat hy gehouden ſal zyn een Exemplaar van het voorſz Werk op groot papier, gebonden en wel geconditioneert, te brengen in de Bibliotheecq van Onſe Univerſiteit te Leyden binnen den tyd van ſes Weeken, na dat hy Suppliant het zelve Werk ſal hebben beginnen uit te geeven, op een boete van ſes honderd gulden, na expiratie der voorſz ſes Weeken by den Suppliant te verbeuren ten behoeve van de Nederduitſe Armen van de Plaats alwaar den Suppliant woond, en voorts op pœne van met 'er daad verſteeken te zyn van het effect van dezen Octroye, dat ook den Suppliant ſchoon by het ingaan van dit Octroy een Exemplaar gelevert hebbende aan de voorſz Onſe Bibliotheecq by ſoo verre hy geduurende den tyd van dit Octroy het Zelve Werk, ſoo als het Origineel daar van in Engeland gedrukt is, zoude willen herdrukken met eenige Obſervatien, Noten, Vermeerderingen, Veranderingen, Correctien of anders hoe genaamd of ook in een ander formaat, gehouden ſal zyn wederom een ander Exemplaar van het zelve Werk, geconditioneert als vooren, te brengen in de voorſz Bibliotheecq binnen dezelve tyd en op de boete en pœnaliteit als voorſz. En ten einde den Suppliant dezen Onſen Conſente ende Octroye moge genieten als naar behooren, lasten Wy allen en eenen iegelyken dien het aangaan mag dat ſy den Suppliant van den inhoude van dezen doen, laten en gedoogen ruſtelyk Vredelyk en volkomentlyk genieten en gebruiken; ceſſeerende alle belet ter contrarie. Gegeven in den Hage onder Onſen grooten Zegele hier aan doen hangen op den negentiende January in het Jaar Onſes Heeren en Zaligmakers Duiſend ſevenhonderd ſeven en Veertig.

A. VAN DER DUYN.

Ter Ordonnantie van de Staaten,

WILLEM BUYS.

Aan den Suppliant ſyn nevens dit Octroy ter hand geſteld by Extract Authenticq Haar Ed: Gr: Mog: Reſolutien van den 28 Juny 1715. en 30 April 1728, ten einde om ſig daar na te reguleeren.

VOOR-

VOORREDEN

DER

ENGELSSE SCHRYVEREN.

TOOISELS *zyn onnut, aan 't Hoofd eenes Werks, waarin wy niets voortbrengen, dan 't geen Nut en Behaaglyk is. Weinig noodzaaklykheid ware 'er, indien wy niet iets te zeggen hadden belangende 't Ontwerp en de Behandelinge van 't zelfde, om ons uittebreiden over de Voordeelen van dusdaanige Onderneeminge: daar de Tytel doet kennen, dat zy drie even gewigtige Oogmerken heeft, naamelyk, 't verlies van uitmuntende Boeken voortekoomen; raare Boeken gemeen te maaken; en den besten Schryveren, die over de onderscheide Deelen des Aardryks geschreeven hebben, in een Lichaam te verzamelen.*

DAT *drievoudig oogmerk heeft, veele groote Verzamelingen van Reizen, in verscheide Taalen voortgebragt. Zodanig zyn, die van* Grinæus *en de* Bry, *in 't Latyn;* Ramusio, *in 't Italiaans; en* Thevenot, *in 't Fransch; zonder van veele verscheide klyne Verzamelingen, in dezelfde Taalen, te spreeken. Maar daar is geen Land-aart, die 'er meêr van uitgegeeven heeft, dan de* Engelsse. *Drie algemeene, van zeer groote Uitgestrektheid, hebben wy reeds: die van* Hakluyt, *in drie Deelen, in* Folio; *die van* Purchas, *in vier Deelen, zonder zyne* Pilgrimage *te rékenen; en die van* Harris, *in twé Deelen.*

CHURCHILL, *een ander Engelschman, heeft ontwyffelyk ondernomen, op die Loopbaane uittemunten: maar, te oirdeelen van zyn Ontwerp door de Uitvoeringe, schynt het, dat hy zyne enkelde Glorie heeft doen bestaan, in de dikte van zes Boekdeelen in* Folio. *Want, daarin heeft hy zig alleen maar gehouden, aan vyftig byzondere Reizen, die alleen een zeer klyn Gedeelte des Aardryks betreffen: 't geen zyn Werk metter daad sluit, uit het getal der algemeene Verzamelingen. Daarenboven, de Schryvers, dien hy verzameld heeft, verdienen weinig achting. Verre van, in die keure, naauwkeurigheid en oirdeel bygebragt te hebben, zoude men zig konnen inbeelden, dat het meêr hunne Onvolmaaktheeden dan Verdiensten waren, welken hy verkooren heeft. De eene vervatten niets anders, dan de Uitwerkinge en de Twisteryen der Zendelingen. Andere bieden niets aan, dan Dingen buiten 't Onderwerp, gelyk* Monson's *Zee-verhandelingen, waaruit het derde Deel byna gantselyk t'samengesteld is; en die, bygevolg, geen meêr overeenkoomste met Verzamelinge van Reizen hebben, dan eenige andere Zee-Historië. Dus kan men de Stóffe, van zyne zes Deelen, gemaklyk tot twé brengen. Eindelyk, 't geen* Churchill *nog meêr doet daalen: de Vertaalingen welke hy van vreemde Schryvers geeft, zyn zo slegt, dat hy niet alleen on-ophoudelyk van den Zin des Oirspronglyken dwaald, maar hen veeltyds mismaakt, door afkortinge of verzuim, die nimmer tot hun voordeel zyn. 't Beste deel zyn's Werks is, de* Inleiding: *welke sommige, dogh ongegrond, aan den grooten* Locke *hebben toegeschreeven. 't Is genoeg, de Gebreken die'r Verzamelinge te kennen, om zig te overtuigen, dat zulk een geleerd Man 'er nimmer eenig deel aan had.*

NIETTEGENSTAANDE *wy dan, zo menige Verzamelingen van Reizen hebben, is 't wel te begrypen, aangezien de Stóffen zig door geduurige Onderneemingen en*

nieuwe Ontdekkingen vermenigvuldigen, dat het altoos noodzaakelyk zal wezen, nu en dan eenige nieuwe Verzamelingen, of ten minste geduurige Vervolgen op den voorigen, uittegeeven. Dit bragt Hakluyt, *Ao.* 1599, *naamelyk tien Jaaren na zyne eerste, met groote verbeteringe zyne twéde Uitgaave te vervolgen;* Purchas, *om een nieuw Werk, in den Jaare* 1625, *uittegeeven; en* Harris, *om zulks gelykerwyze te doen, in* 1705.

'T Oogmerk *die'r onderscheide Verzamelaars was, den besten Schryveren, van 't wederom opreizen des Koophandels en den beginne der Ontdekkingen tot aan hunnen tyd, in een Lichaam te verzamelen. Maar de vreez, van 't Werk altegroot te maaken, heeft hen allen genoodzaakt, menigte uitmuntende Werken te verwaarloozen. Om deeze réden is 't, dat* Hakluyt *zig bepaald heeft, tot den* Engelsſen Schryveren; *en, on-aangezien hy maar vyftig Jaaren na de eerste Zeetogten zynes Land-aarts schreef, evenwel veelen overgeslagen heeft, die zelve geene Plaatsse in zyn Vervolg hebben gevonden, en waarvan* Purchas *zyne Verzamelinge heeft gemaakt. Door nog slimmere Uitwerkinge van de eige Oirzaake, heeft* Purchas, *voorstellende by den Engelsſen veelen Uitheemsen Reizigers te voegen, zig al te geprangd ziende in 't Bestek 't welk hy voor hen schikte, hen met zo weinige maate verkort, dat hy zyn Werk, door de menigte afsnydingen, genoegsaam onnut heeft gemaakt.*

De *Uitschryvers die onder den naam van* Harris *gearbeid hebben (want, aan hem is men niets méer verpligt, dan den Opdragt en de Inleidinge van zyne Verzamelinge) ondernamen tagtig Jaaren na de Ontdekkingen, naamelyk in eenen tyd waarin de Reizbeschryvingen zig uitsteekend vermenigvuldigd hadden, het eigen Ontwerp uittevoeren, in zulke enge bepaalinge als die van* Purchas. *Ook hebben zy niets anders opgegeeven, dan eene Schim van algemeene Verzamelinge, en Geraamtens van Schryveren, in stêe van Lichaam en Wézen. Zy hebben niet alleen, een gedeelte der beste Verhaalen van* Hakluyt *en van* Purchas *overgeslagen, die zo veel Eere aan hunnen Land-aart doen; maar zy hebben 't overschot bedurven, door hunne Verkortingen. Dien* Purchas *ten vollen heeft gegeeven, hebben zy elendiglyk verminkt; en dien welken hy zelfs verkort heeft, hebben zy voorts door nieuwe Verkortingen geknot. Behalven zo veele grove Onvolmaaktheeden, daar deeze laatstgemelde Verzameling meêr dan veertig Jaaren geleeden uitgegeeven is: hoe menigte nutte en merkwaardige Reizen, zyn 'er zedert dien tyd niet te vooren gekoomen, die eindelyk verdienen verzameld te worden?*

Om *zulke kragtige Rédenen, hebben de* Schryvers *deezer Nieuwe Verzamelinge, welke men hier aan 't Gemeen bied, zig bepaald, om de Onderneeminge deezes Werks te formeeren, op den Grondslag waarvan zy rékenschap gaan geeven.*

Zy *hebben 't als eene noodzaakelykheid geoirdeeld,* 1, *daarin evengelykelyk te plaatsſen, de Verhaalen door* Harris *nagelaaten, en dien welken hy uit* Hakluyt *en uit* Purchas *heeft getrokken.* 2, *Zo verre 't hun mogelyk zal wezen, door 't middel van de Vergelykinge met den Oirspronglyken, den Schryveren te herstellen, welke door* Harris *en door* Purchas *verminkt zyn.* 3, *Niet alleen de Verhaalen, door* Purchas *ter zyde gesteld, te verzamelen, maar daarbenevens dien, welke, zedert* Purchas *uitgekoomen, door* Harris *verwaarloozd zyn geworden.* 4, *Daarby te voegen, allen Reizen, van eenige Aanmerkinge, die in* Engeland *zedert* 1705, *naamelyk zedert de Verzamelinge van* Harris, *zyn uitgegeeven.* 5, *Hun Werk te verryken, met een aanzienlyk getal van* Uitheemsſe Reizen, *die nimmer in 't Engelsch gekoomen zyn.*

't Is geenzints in een Eerste Deel, *dat zy zig konnen vleijen, alle hunne Verbintenissen vervuld te hebben. Evenwel zyn zy gerust, dat men 'er de Trouwe hunner Beloften genoeg vastgesteld zal zien, om 'er zig voor den volgenden op te konnen verlaaten.*

Zy *vertrouwen, ingevalle men de Reizen van* Stephens, *en* Raimond, *naâr Oost-indië; van* Windham, Lok, *enz., naâr Guinée, onderzoekt, dat men bevinden zal, dat zy aan 't eerste Lid voldaan zullen hebben. Om zig te overtuigen, dat zy niets nagelaaten hebben, het twéde te vervullen, behoefd men maar de Verhaalen te leezen, dien zy in hun Werk, uit* Hakluyt *en* Purchas *hebben overgenomen: men zal moeten toestaan, dat zy hen verkort hebben, zonder eenige merkwaardige Omstandigheid natelaaten, en zonder 'er iets van 't hunne bytevoegen. De Reizen van* Covert, Windham, Vennor, *enz., door* Purchas *overgeslagen, geeven getuigenis, dat zy begonnen hebben Woord te houden, ten aanzien van het derde Lid. Die naâr de* Pieke *van* Kanarië, *de Reize van Kaptyn* Robberts *naâr den* Kabo-Verdsen Eilanden, *maaken 't vierde goed. Eindelyk, de Reizen van* Soleyman Bassa, *van* Cada Mosto, *van* Pedro de Sintra, *en van veelen anderen, geeven de Preuv der vervullinge van 't vyfde.*

In *'t besluit, van niets te spaaren, ten goed gevolg van 't laatste Lid, hebben zy zorg gedraagen, met zwaare Kosten, zig de Berigten der Vreemden te bezorgen. Zig niet bepaalende aan de bereids genoemde groote Verzamelingen, nog aan de laatere Werken, uitgegeeven onder den Tytel van* Reizen, *hebben zy hunne Navorssingen uitgestrekt, tot de klynste Voortbrengselen der Reizigers: als zy, daarin, 't Merktéken van Waarheid en van Onderrigtinge, gevonden hebben. Zodanig zyn, die der* Hollanderen, *ten Noorde en naâr den Oost-indiën; de* Lettres Edifiantes; Memoires des Missions; *en veele andere Buitenlandse, en Maandelykse-Uittrekzels der* Geleerden: *zonder te vergeeten, de* Memoriën *van de Akadémië der Weetenschappen te* Parys, *nog onze* Philosophical Transactions, *die veele keurlyke Verhaalen inhouden. Eindelyk, de begeerte van niets te verwaarloozen, ter volmaakinge hunnes Ontwerps, heeft hen in hunne Verhandelinge doen voegen, verscheide Uittrekzels, betreffende de Historië, de Regeeringe, en den Godtsdienst der Uitheemsse Volkeren, vooral der* Oostersen: *byna altyds getrokken uit deezer eigene Schryveren, om de Sloffigheid der Reizigers te vervullen, die niet altyd den tyd of de gelegenheid gehad hebben, zig alle ophelderinge te bezorgen. De Preuve, van de zorge welke zy zig deswegens gegeeven hebben, kan men vinden, in de Beschryvinge der* Roode-Zee, *getrokken uit* Abu'lfeda; *in de Ontdekkinge van* Madéra, *door* Alcaforado; *en vooral, in de Historië van de Veroveringen der* Portugeezen *in* India, *die in den beginne deezes Deels gevonden worden.*

On-aangezien *'t Ontwerp der Schryveren, veel ruimer is dan alle de voorgaande Verzamelingen, stellen zy zig niet voor, de Deelen hunnes Werks tot in 't oneindige uitterekken. Na alle de gebreken der voorige Verzamelingen aangemerkt te hebben, hebben zy gemeend zig eene nieuwe Régelmaate te moeten vormen. In plaatsse van elken Schryver volkoomen in den Reije zyner Uitgaave optegeeven, schiften zy zyn* Daghverhaal *en zyne* Voorvallen, *van zyne* Aanmerkingen. *Zy geeven 't eerste deezer twé Léden, zonder vermenginge; en het twéde lassen zy in de* Aanmerkingen *der andere Reizigers, over dezelfde Gewesten.*

Algemeenlyk zyn de Ontmoetingen der Reizigers, niet altyds gewigtig genoeg,

dat zy geene veele Afknypinge en Verkortingen vereischen. En dewyl die welke de eige Plaatsjen zo wel als zy bezoeken, niet konnen nalaaten dezelfde Zaaken te herhaalen, zo is 't onwederspreekelyk, dat men, op de wyze waarin men hen zal verzamelen, menigte van Herhaalingen en Klynigheeden vermyd, welke anderzints eene zeer ruime plaatsje beslaan. Purchas *en* Harris, *die zig insgelyks voorstelden, niet alleen te verkorten, maar zelve tot de minste Herhaalingen te vermyden, hebben eenen zeer vreemden Wegh ingeslagen. Na eenen Schryver vol-uit te geeven, hebben zy niet anders gedacht, dan uit den anderen te monsteren, alle de Aanmerkingen die eenige overeenkoomst met den eersten hadden. Men begrypt, dat deeze wyze eene vreemde Plunderinge in de Boeken moet baaren; en datze niet anders diend, dan om deezen op zulke byzondere maniere te verminken, dat 'er aan den Leezer niets overblyft, dan onvolmaakte Brokken van elk Werk. 't Ongelyk strekt zig zelve uit, tot den Schryver, dien zy ten vollen opgegeeven heeft. Want, als men, by voorbeeld, onder vyf Reizigers vooronderfteld, dat de vier laatsten van hunne Aanmerkingen beroofd zyn, uit Réden dat deeze zig by den eersten bevinden: zo gebeurd het, niet alleen dat de vier hun recht van Eigendom aan dezelfde Zaaken verliezen, maar ook, dat de eerste zig ontbloot vind van de Getuigenissen, die zyne Verhaalen moeten ondersteunen en bevestigen. In tegendeel, de wyze van deeze Verzamelinge, zynde om de* Aanmerkingen *van veelen* Reizigers *gezamenlyk by- een te voegen, met deezen naauwkeuriglyk [in* Noten, *of Kanttekeningen] aantehaalen, diend te gelyk, om den grond der Dingen in derzelver volkoomenheid te bewaaren, om elken Schryver in bezit te stellen van 't geene hem behoord, en om de Herhaalingen te vermyden, die zo veel verveelinge als langwyligheid na zig zouden sleepen.*

Maar, *dat zyn niet de enkelde Voordeelen onzes Ontwerps. Voegen wy daarnevens, dat de Leezer, vindende op eene zelfde Plaatsje vereenigd, al 't geene aan dezelfde Onderwerpen in een groot getal byzondere Schryveren behoord, zig de moeite ziet bespaaren, van den eenen naâr den anderen te moeten loopen om de verspreide Waarneemingen by-een te voegen, alsmede de verdrietigheid van dikwils eene en zelfde Dingen te herleezen; eindelyk, dat hy dus, in plaatsje van menigte onvolmaakte Denkbeelden, die zig in verscheide Werken verspreid vinden, volkoome Beschryvingen zal hebben, verzameld uit alle de Reizigers. Dus word deeze Verzameling een* Gestél *van* NIEUWE AARDRYKS-BESCHRYVINGE *en* HISTORIË, *zo wel als een* Lichaam *van* Reizbeschryvingen *en* Zeetogten; *en verbeeld, met zo veel schikkinge als volkoomenheid, den juisten* HEDENDAAGHSEN STAAT VAN ALLE VOLKEREN.

KAN *men ook niet zeggen, ter Eere van de Schikkinge welke wy omhelzen, dat zy heeft moeten dienen, om 't Wézen des Werks veel naauwkeuriger en volmaakter te maaken? Een* Verzamelaar *die de Aanmerkingen van veelen Schryveren by malkanderen gebragt heeft, moet veel meêr gelegenheid gehad hebben, om hunne Dwaalingen te bespeuren, en by gevolg hen te verbeteren. Hy moet veel gemaklykheid hebben, om Verzierde Verhaalen van ernstige, Nagebootste van oirspronglyke te onderscheiden; om Lettervrybuiterye te ontdekken, en opspeurende den Boekplunderaar, door eene Aaneenschakelinge van Schryveren tot den waaren Oirsprong te koomen. By voorbeeld, vergelykende alle de Verhaalen van* Guinée *met malkanderen, blykt het, dat het meestedeel hunner Schryveren uitgeschreeven, of wil men bestoolen heeft,* Artus, *in de Verzamelinge van* de Bry: *want het heeft hem geenerwegen aangehaald,*

zou-

zonder Bosman *zelfs uittezonderen, dien niemant, tot heden, van Letter-rooverye verdacht gehouden heeft. Een ontdekking van deezen Aart, heeft den Vergaderaaren deezer Verzamelinge zo oplettende gemaakt, dat zy zelden gemischt hebben, in de Dingen aan den Eigenaaren wedertebrengen. Zy eerbieden, byzonderlyk, de Waarneemingen der oudste Reizigers. Want, hoewel 't deezen dikwyls aan eene juiste uitbreidinge mangeld, gelyk men maar al te zeer bespeuren zal in de* eerste Reizverhaalen *der* Engelsfen, *evenwel hebben zy gemeend denzelfden met deeze onvolmaaktheid te moeten bybrengen; en, als dezelfde noodig hadden, gesterkt te worden met het Getuigenisse van nieuwer Schryveren, hebben zy zorg gedraagen de Aanmerkingen deezer laatsten, in* Noten *daarby te voegen.*

Evenwel *moet men niet gelooven, dat zy onverschilliglyk in hunne Verzamelinge geplaatst hebben, allen Verhaalen die hen in handen gevallen zyn. Allen mogelyken Aandacht hebben zy bygebragt, om den besten te verkiezen, van dien, die in eenige Taale, welke 't ook zy, uitgekoomen zyn: zonder evenwel gantselyk de uitsluiting te geeven, aan dien, die, van minder deugd dan de anderen, wezenlyke Zadken of gewigtige Aanmerkingen opleveren. Door de korte Uittrekzels welke zy van deezen laatsten geeven, bewaaren zy 't geen ze nuttigs hebben, zonder 't Werk onnuttelyk te vergrooten.*

Na *'t algemeen Denkbeeld van 't Ontwerp hunnes Werks gegeeven te hebben, moet men in eenig verslag betreffende de Uitvoeringe treeden. De Stóf kan aangemerkt worden, onder twé onderscheide opzigten: 't een vervattende de* Uittrekzels, *'t ander de* Verzamelinge. *'t* Uittrekzel *vervat het* Daghverhaal *van elke Reize, de* Ontmoetingen *van den Reiziger, en de andere* Voorvallen *dien hy verhaald: benevens de* Beschryvinge *der Oorden, zodanig als hy die opgeeft, vooral, wanneer hy niet wederspróken word, door de aanmerkingen van eenig ander Reiziger. Elk* Uittrekzel *word gemeenlyk voorgegaan, van eene Inleidinge, of van eenige eigenlyke ophelderinge: waarin men, zo verre 't mogelyk is, Rékenschap geeft, van den Persoon des Schryvers, van den Oirsprong zynes Werks, van deezes Aart en Gedaante. Daarbenevens voegd men, eene korte Ziftinge, dat 's te zeggen, een Oirdeel over de Verdiensten of over de Gebreken: byzonderlyk, voor 't geene de Aardryks-beschryvinge, de Historië, de Printverbeeldingen, de Grondtékeningen, en de Kaarten, aanbelangt.*

't Geen *men hier* Verzameling *noemd, vervat de* Aanmerkingen *der* Reizigers *over elk* Land, *over deszelfs* Inwoonderen *en deszelfs eigenlyke* Voortbrengzelen, *waarvan men een Lichaam heeft t' samengesteld, 't geen eene gerégelde Beschryvinge uitmaakt. Maar, hoewel de Waarneemingen van verscheide Persoonen zig dus vermengd bevinden, heeft men zorg gedraagen dezelfden te onderscheiden, door naauwkeurige* Aanhaalingen [*of* Noten] *van dien waaruit wy 't bygebragt hebben: 't zelfde doen wy evengelyk, in de* Uittrekzels, *voor dien die begeerig mogten zyn, den oirsprongelyken Schryveren naâr te zien. Indien alle de Schryvers in eenige zaake overeenstemmen, geeven wy een Verhaal, dienende voor allen; en als zy zig onderling tegenspreeken, dan voegd men somtyds hunne onderscheide Verhaalen in den* Text, *en somtyds, zig houdende aan dat 't geen het naauwkeurigst schynt, brengt men alle de anderen in de* Noten.

Deeze Noten, *die Aardrykskundig, Historisch, en Oirdeelkundig zyn, hebben ten Voorwerp de Dwaalingen te verbéteren, de Gevoelens vastteſtellen, of derzelver verscheidenheid overeentebrengen, de Duisterheeden optehelderen, en door*

verscheide hulpmiddelen de Nalaatigheid te vervullen, die dikwyls in de Reizigers gevonden word. Maar men brengt evenwel zelden in de Noten, *dat geene 't welk plaatsje in den* Text *kan vinden, zonder 't Verhaal te bezwaaren; en somtyds, wanneer 't te doen is over een punt van uitsteekend gewigt, voor de Historië of de Aardryksbeschryvinge, dan voerd men zelve eene byzondere Verhandelinge in, over 't Onderwerp der Zwaarigheid.*

Na *zo veel arbeids en oplettenheid om de Dwaalingen te verbéteren, vleid men zig evenwel niet, altoos den Leezer voldaan te hebben. Men heeft zelve niet altyd bereikt, om zig zelfs te voldoen. Als 't onderscheid maar bestaat tussen twé Schryveren, of dat aan de eene en andere zyde 't getal der Schryveren evengelyk staat, dan is 't uitneemend moeijelyk te oirdeelen, aan wat kant de Waarheid zig bevind: ten minste, indien zig ten Geleider niet eenig onwraakbaar Gezach voordoet, zodanig als 't Getuigenis van eenen Schryver des Lands zelfs is.*

Maar, *onder alle de Dingen waarover men de Reizigers 't minst eenstemmig vind, zyn 'er weinig waarin de overeenbrenging zo moeijelyk is, als in die van de* eigen Naamen. *Een der voornaamste oogmerken, 't welk men zig in dit Werk voorstelde, was den Naamen der Plaatsen, Zaaken, en Persoonen, in den onderscheiden Schryveren voorkoomende, tot de* Engelsse *Spellinge overtebrengen; en zo veel evengelykheid in dit Werk te voeren, dat dezelfde Voorwerpen, zo veel mogelyk was, altyd onder de zelfde Naamen gevonden wierden.*

Om *'t eerste Oogwit te bereiken, is 't genoeg 't* Alfabet *van 't Land van elken Schryver te kennen, of van de Taale waarin hy schryft. Maar, 't is zo gemaklyk niet, of veel-eêr, 't is byna onmogelyk het twéde Oogmerk uittevoeren: dewyl 't een gebrek, gemeen aan allen Reizigers van eenen zelfden Land-aart is, den Uitheemsen Naamen verscheidenlyk te schryven. Zonder te willen beslissen, of dat gebrek koomt, van hunne on-achtsaamheid om zig van den Naamen te onderrigten; of van dat zy, verpligt zynde Merkletteren te verzinnen, dewyl hunne eige Taal 'er niet altoos heeft die naauwkeurig be-antwoorden aan de Klanken der Uitheemsse Volkeren, verscheide Régelen in hunne verkiezinge volgen; of van dat zy, 't geen dikwyls de waare réden is, zonder oirdeel den Schryveren der andere Volkeren uitschryven: aan wat oirzaake men ook die verwarringe moet toeschryven, zo volgd 'er uit, indien men onderneemt den Naamen tot eenige byzondere Tael-eigenschap te brengen, dat men noodzaakelyk vervalt, in zo veel verscheidenheid als of men ze maar had overgeschreeven zonder 'er iets in te veranderen. 't Enkeld middel, om hen gelykvormig te maaken, is dan te weeten, hoedanig zy geschreeven zyn door de Volken zelfs aan wien zy behooren.*

Deeze *Kennis kan dan in rédelyke maate verkreegen worden, zo verre als de Taalen van* Europa, *en die van* Azia, *gemeenlyk de* Oostersse *genoemd, en eenigen anderen aanbelangt. Maar als het te doen is, over Landen, die nog Boeken nog Schryftékens hebben, zodanig als* Guinée *en de grootste Gewesten van* Afrika, *'t Vaste-land van* Amerika, *alle deezes Eilanden, enz., zyn: dan is 't zeer bezwaarlyk, ooit tot de waare Spellinge te koomen, zo min als tot de strikte Uitspraake. In zulke eene groote onzékerheid, heeft men zig verpligt ge-oirdeeld, 't meestedeel deezer Naamen in den Text te bewaaren, gelyk zy in de oirspronglyke Schryvers voorkoomen: met enkeldlyk eenige Letters tot den eigenschap van 't Engelsch te brengen, liever dan onveranderlyk gebruik van eenen onzékeren te maaken. Indien men somtyds geloofd, den waaren Naam ontdekt te hebben: 't Berigt 't geen men*

men daarvan in eene Note *geeft, word eenen Regel, waaraan men zig blyft vast houden, enz.*

Belangende *de* Landkaarten, *de* Grondtékeningen, *en de* Figuuren, *zal men zig wel wagten, onverschilliglyk allen Stukken van deezen aart te herhaalen, die in de Reizbeschryvingen verspreid zyn. Behalven, dat het getal daarvan on-eindig zoude wezen, zoude de Waarheid al te dikwyls geschonden worden, door menigte Dwaalingen of Hersenschimmen. By voorbeeld,* Herbert, Struis, Gemelli, Chardin, Kempfer, *en de* Bruin, *hebben ons Aftékeningen van* Persepolis *gegeeven: maar den drie eersten te dulden, zoude dit Werk besmeurd zyn, met 'er zonneklaare Valschheeden intebrengen; en de moeite ook te neemen, van den drie laatsten natesckryven, zoude 't eene onnutte herhaaling zyn, wanneer een enkeld kan voldoen. Om dezelfde réden, heeft men on-eindig getal Plaaten verworpen, die Veldslagen, Belegeringen, en andere Verbeeldingen van zulk soort geeven: enkelde uitwerking van de Inbeeldinge zynde, die maar diend om den Vorm, en den Pryz, eenes Boeks te bezwaaren, zonder 'er eenig nut uit te trekken. Men heeft zig dan bepaald, betreffende de* Gezigten, *enz., aan dien welke op de Plaatsen zyn ontworpen, door Mensen van erkende trouwe en verdiensten; en aangaande de* Afbeeldingen, *heeft men de Dieren, de Planten, de Kleedyen, de Werktuigen, enz., doen snyden, na de beste Plaaten die 'er van uitgegeeven zyn.*

Eveneens *heeft men menigte* Kaarten *verworpen, vol feilen en zonder kunst t'samengesteld, gelyk die zyn van de* Kaspiëse-Zee *door* Herbert; *die van* Sandys, Tournefort, *en* de Bruin; *eindelyk alle die op andere Kaarten nagebootst schynen, vol van gelyke Dwalingen: maar men heeft zorgvuldiglyk bewaard, die welke op de Plaatsen zelfs gerigt zyn, door bequaame Reizigers, of naar die des Lands zelfs gemaakt. Zodanig zyn, de Kaart van de* Wolga *door* Olearius; *de* Russise-Kaart *van de* Kaspiëse-Zee; *die van* Sibérie; *die van* Colchis, *en van de Landstreeke* Basrah, *uitgegeeven in de Verzamelinge van* Thevenot; *die van* Attika, *van* Wheeler, *enz. Men heeft niet min ge-eerbied, de Aftékeningen der Kusten, Havens, en Steden, die in* Cook, Rogers, Frazier, Ysbrand Ides, *en andere ge-achte Reizigers zyn.*

Wanneer *verscheide goede* Kaarten *van een zelfde Land gevonden worden, gelyk die van* Egipte, *van de* Delta, *of den* Nyl, *uitgegeeven door* Lucas, Sicard, *en Dr.* Pocock, *heeft men verkooren, of 'er maar eene te geeven, vermeerderd met het geene best in de anderen is; of haar allen in eene te smelten, om 'er eene* Nieuwe *van te maaken. Evenwel, als 'er zig een groot getal byzondere* Kaarten *van eenig groot Landschap heeft voorgedaan, gelyk die van* Tibet, *van* China, *en van* Tartarye, *welken de* Jezuïten *hebben uitgegeeven, heeft men zig bepaald, om 'er maar eene enkelde algemeene Kaart van te maaken.*

Maar *dewyl de beste Kaarten, die ons van den Reizigers koomen, verre-af zyn van te voldoen, om ons alle de Kusten en de Landen der Wereld te verbeelden, heeft men dit gebrek vervuld, met zorgvuldiglyk alles te verzamelen, 't welk de Paskaartkunstenaars, en Aardrykskundigen, ons 't waardigste van dat soort hebben opgeleverd:* (*) *waarvan de naauwkeurige* Kaarten *deezes Deels ten Proeve ver-*

(*) 't Volgende van deezen Zin, laat de Abt *Prevost* uit zyne Fransse Vertaalinge van dit Stuk, terwyl hy 'er den *Engelssen Schryveren* het daaraanvolgende doet zeggen, 't geen hier onderscheiden is. Wy hebben 't dus moeten voorstellen, om 't Licht 't welk het den Leezer, over 't Wézen en de Verdiensten der *Kaarten* geeft.

verſtrekken, die nieuw geſneeden zyn, op 't beſte Gezach en Hulpmiddelen, byzonderlyk op die welken men tot dit Werk verzameld heeft. ,, *De trouwe, waarmede men* ,, *aan elken Land-aart de Eere zyner eigene Kunstſchatten laat, moet alle verdenkin-* ,, *ge van roof en van onrechtvaardigheid doen vervallen. Dus zal* Vrankryk, *al by* ,, *dit Eerſte Deel, de ſchoone Kaarten erkennen, die gemaakt zyn, door Bevél van den* ,, *Heere Grave* de Maurepas, *op de Waarneemingen van de* Akademië der Weet- ,, enſchappen. *Indien men verkooren heeft, haar te verdeelen: 't is zonder* ,, *eenige veranderinge, niet belettende dezelfde, door haare onderſcheide Deelen* ,, *aan-eentevoegen, in derzelver eerste vorme te herſtellen*". *Men heeft 'er de* Réen *in betékend, en te gelyk ook de* Steden *doen uitmunten, welker Standplaatsſen bepaald zyn door Sterrekunstenaaren, zo wel* Aziaſe- *als* Europeſe: *na de Waarneemingen zelfs bygebragt te hebben, in den Text des Werks, of in de* Noten.

Men *oirdeeld dan recht te hebben, van te beſluiten, dat aan deeze Verzamelinge geene Eigenſchappen ontbreeken zullen, die haar betaamen. De Overvloed zal 'er gevonden worden, zonder overtolligheid; en de Beknoptheid, zonder uitſpoorigheid in de verkortingen. De Aantékeningen zullen gantſe Boekdeelen uitſpaaren. In ſtêe van verſcheide Verhaalen van eene zelfde Zaaken, zal men 'er maar een hebben, zorgvuldelyk t' ſamengeſteld uit alle de anderen. Eindelyk, alle de zwaarigheeden die uit vermenginge van onderſcheide Stóffen, of van de verſpreidinge der zelfde Onderwerpen ontſtaan, zullen zig vermyd vinden, met zo veel voordeel voor de Hiſtorië en de Aardrykskunde, als bevalligheid voor den Leezeren. Indien eenige Verhaalen deezes Deels wat droog mogten ſchynen, zal men dit gebrek moeten toegeeven, aan de Zorge welke wy gehad hebben, om de* eerſte Ontdekkingen *te bewaaren, byzonderlyk die der* Engelsſen, *die in Schrift gebragt zyn, om ter Onderrichtinge aan de Nakoomlingſchap te dienen.*

B E R I G T

VAN DEN

A B T P R E V O S T,

Voor zyne Fransse Vertaalinge.

NB. *Het vervat, buiten de betrekking welke deeze* Nederduitsse Vertaaling *daartoe heeft, dat geene, 't welk hy uit het* Oirspronglyke *ontleend, waarop wy* Bladzyde 179. *geweezen hebben: zynde hier, door ons, met deeze ,, onderscheiden.*

GA zonder geleider in een ruim Bosch, waarin de Wegen, met zo veel verscheidenheid als overvloed, zig on-ophoudelyk vermenigvuldigen: gy zuld gevaar loopen, op elken Stap, te verdoolen; ten minste, gy zuld van eenen onwisfen gang niets medebrengen, dan verwarde Denkbeelden, die u niets zékers verbeelden zullen. Deeze vergelyking zal doen gevoelen, in 't uitgeeven van een Werk 't geen in veelerly opzigten den naam van eindelooz verdiend, dat zelve de *Voorréden* der *Engelsse Schryveren* my niet ontslaat, daarby eenige verlichtinge te voegen.

I. Hoewel de Schryvers, in de Verzamelinge van allen den bekenden Reizigers, met Réden, een volslagen Gestél van *Historië* en *Nieuwe Aardryksbeschryvinge* belooven, zo hebben zy niet genoeg doen aanmerken, dat hun oogmerk niet is de Historië der Landen daar de Reizigers zyn ingedrongen (*) maar enkeldlyk de Historië van hunne Reizen en van hunne Waarneemingen: zodanig, indien 'er werkelyk groote Verlichting voor de Aardrykskunde en de Historië in 't algemeen uitspruit, dat het toevallig is, indien ik deeze Spreekwyze durve gebruiken; en om dat de Reizigers, verscheide Landen bezoekende, niet hebben konnen nalaaten te verzamelen, dat geene 't welk hunne oplettenheid verrukt heeft. 't Meestedeel heeft 'er zig eene oeffeninge van gemaakt, na de gelegenheid en deszelfs vermogens: maar, volgens deeze twé rédenen zelfs, met zeer ongelyken uitslag. Evenwel, die 't minst geslaagd hebben, by gebrek van bequaamheid of van vlyt, beslaan niet minder hunne plaatsse in deeze Verzamelinge, als Léden van 't voornaame Voorwerp (†). Dienvolgende, al 't geen zig hier nut aan de Historië en aan de Aardryks-kunde bevind, is inderdaad niets anders als spruitende uit het voornaame Oogmerk, zynde, om den Reiziger te verbeel-

(*) De t'*Samenstellers* verzékeren echter, dat zy *Een Gestél van* Nieuwe Aardryks-Beschryvinge *en van* Historië, zo wel als een *Lichaam van Reizbeschryvingen* zullen geeven; en dat zy, om de Nalaatigheid der Reizigers te vervullen, zig vooral aangaande den *Oostersen Volkeren*, van deezer eigene Schryvers bedienen. Zie hiervooren, Bladzyde xij en xj.

(†) De *Voorréden* der *Engelssen*, die men daar even gezien heeft, leerd gants anders, en toond dat zy groote keure tusfen *Reizigers* en *Reizen* doen. Zy verklaaren duidelyk ,, dat zy dien verwerpen, waarin zy geene Merktékenen van *Waarheid* en ,, van *Onderrigtinge* vinden; en dat zy geenen uitsluiten, schoon deeze van minder ,, deugd zyn dan de anderen, welke *wézenlyke Zaaken en Aanmerkingen* vervatten ": waarin immers nooit *bequaamheid* of *vlyt* ontbreekt!

beelden, zodanig als hy in zig zelfs is. Deswegens zoude men niet te veel Lof konnen geeven, aan de wyze welke onze bequame t'Samenstellers zig in hunne *Voorréden* opgelegt hebben. Na elken Reiziger op zynen Togt te vertoonen, om hun Oogmerk te voldoen, 't geen de Historie der Reizen is, trekken zy uit allen, die in 't zelfde Gewest gereizd hebben, al 't geen aan de Historië en aan de Aardryksbeschryvinge die'r Oorden behoord: om 'er een Lichaam uit t'samen te stellen 't welk zy *Verzameling* noemen, waaraan elk Reiziger, volgens zyne verlichtinge, 't zyne toebrengt.

II. De t'Samenstellers hebben in hunne Voorréden niet doen aanmerken, 't onderscheid tussen 't eerste Boek deezer Reizen en de volgende Boeken. 't Is waar, 't is tastbaar: maar evenwel is men niet min verpligt aantemerken, dat de Ontdekkingen en de Veroveringen der *Portugeezen* in den Oost-indiën, gebragt zynde tot régelmaatige Historiën op Verhaalen en Gedenkschriften die nooit uitgegeeven zyn, het dus 't Werk der Reizigers zelfs niet is welken men ten Tooneele voerd, maar wel, dat van verscheide Schryveren, die daaruit ge-arbeid hebben. ,, De voornaamste zyn, *Juan* ,, *de Barros*, de Bisschop *Osorio*, *Maffei*, die bykans niets doet dan de *Barros* ,, te verkorten, *Antonio Galvam*, *Manuel de Faria y Sousa*, en *Hernan Lopes de* ,, *Castanneda* ". Gelyk 't byzonderlyk uit deeze twé laatsten is, dat de t'Samenstellers den grond hunner Verhandelinge ontleend hebben, zo koomt het te passe, de Verdiensten deezer twé Bronnen te doen kennen.

,, 't Werk van *Castanneda* voerd ten Tytel, *Histori van de Ontdekkinge en* ,, *Veroveringe der Oost-indiën door den Portugeezen*. Behalven de Portugeesse ,, Uitgaaven van 1553 en 1561, elk in twé Deelen in *Folio*, hebben de Franssen 'er eene Vertaalinge van gegeeven, in *Quarto*, te *Parys* 1553. De Italiaanen hebben 't in hunne Taale overgebragt, te *Venetië* 1578, in twé Deelen in *Folio*. En de Engelssen hebben 't hunnen Land-aart medegedeeld, ,, door eene Vertaalinge, te *Londen* 1582.

,, Castanneda, in eenen Opdragt aan *Jan III.*, Koning van Portugal, ,, geeft rékenschap aan deezen Prinsse, wegens de Rédenen, die hem 't Amt ,, van Historischryver hebben doen aanneemen. 't Was om de Gedachtenisse te bewaaren, van de eerste Verrigtingen der Portugeezen in den ,, *Oost-indiën*; en hen te behouden, voor 't droeve Noodlot van een oneindig getal doorluchte Bedryven, welke in vergeetelheid gevallen zyn. Onder anderen teld hy dienaangaande op (1) dien der *Spanjaarden* in de Uitdryvinge der *Mooren*; en dien van den Portugeessen-Koningen, Don *Alfonso Henriquez* en Don *Sancho* zynen Zoone, om zig wederom in 't bezit ,, der Koningryken van *Portugal* en van *Algarve* te stellen. Naauwelyks blyft ,, daarvan een zwak herdenken over. Ten aanzien zelve van de Ontdekkinge en de Veroveringe der *Indiën*, merkt *Castanneda* aan, dat 'er ter zyner ,, tyd niet meêr dan vier Persoonen in 't leeven gevonden wierden, waaronder hy zig teld (2) die eenige kennisse van die glorieryke Gebeurenissen hadden; en dat men, zonder behulp zynes Werks, na hunnen dood ,, moest verwagten, dat het schoonste gedeelte der Portugeesse-Historië, ,, gantselyk in vergeetenisse zoude gevallen zyn.

,, Hy

(1) Hy haald ook aan, de Bedryven der *Assyriërs*, *Meders*, *Persen*, en *Afrikaanen*, tegens den Romynsen Veldheeren; en der *Sueven*, tegens *Julius Cezar*. De Historiën deezer Volkeren, waren echter beschreeven. Tog zynze vergaan, door verscheide Toevallen: zonder te rékenen, dat de Grieken en Romynen vermaak namen, die te vernielen.

(2) 't Schynt hier klaar, dat de Portugeesse Reizigers geene Verhaalen hadden uitgegeeven. *Castanneda* zoude aan den Koning, niets van deezen aart hebben voorgebragt, indien het niet zéker ware geweest.

„ Hy was zo veels te eigenlyker, om die te ſchryven, wyl hy, gewoond „ hebbende in den Ooſt-indiën met zynen Vader, die 'er 't Amt van Richter „ bekleedde, zig vlytiglyk had toegelegt, om 'er Gedenkſchriften en Onder- „ richtingen te verzamelen. Hy had gemeenzaamelyk verkeerd, met me- „ nigte Krygsbevelhebberen en anderen Lieden van Eere, die deel hadden „ gehad aan de Veroveringe, door hunne Bedryven en door hunne Beveelen. „ Hy had zig de gemeenſchap bezorgd, van een groot getal Brieven, en an- „ dere gewigtige Papieren. Op zyne te rugkoomſte in *Portugal*, had hy op „ eigene Koſten 't gantſe Koningryk doorreizd, om Bedryvers of Getuigen „ te ontdekken. Eindelyk, na 't grootſte deel zyn's Leevens te hebben door- „ gebragt met Hulpmiddelen te verzamelen, ſtelde hy zyn Werk op, in de „ Hooge Schoole van *Coïmbra*, daar hy toen ten dienſte zyn's Konings ge- „ bruikt wierd. *Faria y Souſa*, in de Lyſte der Schryveren, dien hy aan 't ein- „ de van zyn III. Deel plaatſt, geeft den Voorrang aan *Caſtanneda*. Hy „ verhaald, dat deeze Hiſtoriſchryver enkeldlyk, om zyne Hiſtorië te be- „ waarheeden, de Reize naâr *Indië* had gedaan. Hoewel deszelfs Styl en „ Aardryks-kunde hem niet zeer aanpryſſelyk ſchynen, verzékerd hy echter, „ dat men zyne naauwkeurigheid en zyne trouwe, niet te hoog kan ſchat- „ ten.

„ Faria, welkers Getuigenis zo gunſtig is aan *Caſtanneda*, is zelfs een ver- „ maard Hiſtoriſchryver, die onder den Tytel van *Azia Portugueza* heeft t'ſa- „ mengeſteld, de Hiſtorië der Portugeezen naâr den Ooſt-indiën, van hun- „ ne eerſte Reize in 1497 tot in 1640. Hy brengt hunne Togten en Ontdek- „ kingen by, van de Kuste van *Afrika* tot aan den verdſten Deelen van *Chi-* „ *na* en van *Japan*; hunne Gevegten ter Zee en te Lande, hunne Krygs-on- „ derneemingen, Belegeringen, en gedenkwaarde Bedryven: mengende „ daarin, de Beſchryvingen der Landen en der Steden, der Zéden, Gebrui- „ ken, Regeeringe, en Godtsdienſt. Zyn ſtyl is dor en kort: maar zyne „ Aanmerkingen over de Gebeurteniſſen, zyne Bedenkingen over 't Gedrach „ der Koningen van *Portugal*, en over dat van hunne Staatsdienaaren en der „ Onderkoningen van *Indiën*, ſchynen altyds juiſt en verſtandig. Dit oirdeel- „ kundig Merktéken verlaat hem niet, dan in Stóffen van Godtsdienſt: daar „ hy, weinig gebruik van zyn oirdeel maakende, al de Zwakheid en de „ Ligtgeloovigheid van een quaad Onderwyz laat zien. Ook toond hy mede „ te veel vertrouwen, op *Mendez Pinto*, een recht Verdichtzelſchryver, waar- „ van hy ſomtyds de Verzinningen aanneemt.

„ Op 't einde zyn's Werks, doet hy vier zeer zonderlinge Artykelen vol- „ gen. 1, Den Staat der Portugeeſſe-Bezittingen, van *Kaape de Goede Hoope* „ tot aan *China*, met de Bedieningen, Kommanderyen, Inkoomſten, en „ Geeſtelyke-Geſtichten, welken zy toenmaals begreepen. Onze t'Samen- „ ſtellers hebben geoirdeeld, dat Artykel aan hunne Hiſtorië te moeten voe- „ gen. 2, Een Lyſt van allen Scheepen, die van *Liſſebon* vertrokken, ter Ont- „ dekkingen der Kusten van *Afrika* en van *Azia*; en der jaarlykſe Vaartui- „ gen ten Koophandel, van de eerſte Ontdekkingen van Prinſſe *Henrik*, tot „ in 1640. Ten 3, eene andere Lyſt van den Onderkoningen, en der Goe- „ verneurs van Indië, geduurende den eigen tyd. Eindelyk, ten 4, eene der- „ de Lyſt der Schryveren, waarvan hy zig voor zyn Werk bediend heeft, „ met een Oirdeel over hunne Verdienſten, en hun Gezach. Hy rékend 'er „ een-entwintig Gedrukten, en dertien Handſchriften.

„ 't Azia Portugueza is altoos doorgegaan, voor een naauwkeurig en „ merkwaardig Werk. Men kend 'er twé *Portugeeſſe-Uitgaaven* van: de eene „ in 1666, in *Fol.* III Deelen, met de Aftékeningen van de voornaamſte Sté- „ den, en van de Troniën der Goeverneurs; de twéde, in 1674. De *Ita-* „ *liaanen*, de *Franſſen*, en de *Engelſſen*, hebben hem tot hunnen 't ver- „ taald. ".

Op deezen grond bieden de Engelsse t'Samenstellers, in hun eerste Boek, eene aan-eengeschakelde Verhandelinge, die al 't gewigste en 't zékerste inhoud, van 't geen 'er in de Oosterse-Historië der Portugeezen, tot den Jaare 1540 is. Men moet begrypen, dat de Staat der Bezittingen en der Inkoomsten van *Portugal*, die deeze schoone Historië eindigd, dezelfde is welke toen bestond. In plaatsse van den Naam der Schryveren, zodanig als men dien in 't meestedeel der volgende Verhaalen ziet, heeft men in deeze, op den kant, dien der Opperbevelhebberen, of der Onderkoningen, met veel aandacht in 't volgen der Jaargetallen.

Dit eerste Boek is nog verrykt, met eenige andere Beschryvingen, welker Gezach niet min vereischt vastgesteld te worden.

„ De Togt van *Soleyman* Bassa, van *Suez* naâr den *Indiën*, en zyne Ondernee- „ mingen tegens den Portugeezen te *Diu*, zyn 't Werk een's Offisiers der Ve- „ nétiaanse Galeijen (1) die in zynen wederwille, ten Dienste der Turken „ wierd gedrongen. Wy hebben 'er twé Uitgaaven van. De eerste is ge- „ daan, in eene Verzamelinge in 8°., te *Venetië* Ao. 1540: naamelyk, even „ na de Verrichtinge; en de twéde word gevonden, in 't I. Deel van de „ Italiaanse Verzamelinge van *Ramusio*: maar geene van beiden, noemd den „ Schryver. Zy verschillen in sommige opzigten. De eerste is duister van „ Styl, en vermengd met eenige Zaaken, waarin *Ramusio* zig 't Recht heeft „ gegeeven die te hervormen (2), zo wel als den Styl: dewyl de Schryver „ dezelven niet bybrengt, op 't getuigenisse zyner eigene Oogen. Evenwel „ diend zy, om eenige Drukfeilen te verbeteren, welke in die van *Ramusio* „ ingesloopen zyn. On-aangezien deeze Reize niet gedaan is door den Por- „ tugeezen, heeft zy evenwel zo veel Verbintenisse met het daaraanvol- „ gende Hoofdstuk, 't geen uit *Faria* getrokken is, en der anderen Portugees- „ sen-Schryveren, dat zy eigenlyk hier hunne plaatsse moet vinden. Daar- „ enboven, raakt zy de *Ooskuste* der Zee, gelyk 't volgende Hoodstuk de te- „ gens-overgestelde *Westkuste* aangaat: zodanig, dat zy gezamenlyk eene „ draaglyke Beschryvinge van de volle Golfe uitleverd. Dit maakt haar zo „ veels te duurbaarder, na maate men eigenlyk geene andere Reize heeft, „ van 't eene einde der *Roode-Zee* tot aan 't andere: want, die van *Daniel*, in „ 1700, is zo lugtig, dat zy dien Naam niet verdiend. Te verbaazen is 't, „ dat geene onzer Aardrykskundigen, uitgenomen *de l'Isle* en een- of twé „ andere, gebruik van dit dubbel Behulp hebben gemaakt. Maar, nog meêr „ is't, dat twé Daghverhaalen, die zo byzonderlyk gaan, niets zeggen van „ de groote Baaije, door den Alouden genoemd *Elanitice*: zynde een weinig „ ten Ooste van *Tor*, of *al Tur*, aan den voet des Bergs *Sinaï*. De Beschry- „ ving, welke daarvan in den Arabiëse-Schryveren gevonden word, is ein- „ delyk bevestigd, door twé vermaarde Engelsse Reizigers, Dr. *Shaw* en „ Dr. *Pocock*, die dezelfde in hunne Kaarten hebben betékend. Die Offisier „ verhaald ons, de wyze van den Scheepvaard der *Turken*, der *Arabiërs*, en „ der *Indiaanen*; en brengt verscheide Omstandigheeden van de Belegeringe „ van *Diu* by, waarvan de Portugeese-Schryvers niet onderrigt konden „ zyn ".

De Verhaalen van de *Castro* en van *Abu'lfeda*, brengen met zig, al 't geen noodzaakelyk is om hen te verklaaren.

III. Ten

(1) Zyn Bediening was die van *Comite*, naamelyk Opziender, of Bevelhebber der Slaaven.

(2) Deeze zyn, de jaarlykse Verryzing der Dooden, by *Kairo*; en een Staat van de Bezittingen der Portugeezen, in den *Indiën*. 't Eerste hebben wy behouden: maar 't laatste niet, wyl wy dien van *Faria* geeven, die daarvan beter onderrigt moest zyn.

III. Ten aanzien der Eerfte Engelsfe Reizen, die 't onderwerp der drie daaraan volgende Boeken uitmaaken, zal men niet verwonderd zyn, dat de t' Samenftellers de eerfte Plaatsfe aan hunnen Land-aart toeftaan. Zy draagen zorge, by eene *Note* te waarfchouwen, dat de *Fransfen* zig de Eere toefchryven, van lange te vooren de *Guineesfe-Kufte* bevaaren te hebben; en men zal in het twéde Deel zien, dat zy, in de Artykelen die onze (*Fransfe*) *Reizen* en onze (*Fransfe*) *Bezittingen* in Afrika aangaan, vrywillig recht doen aan onze (Fransfe) Eifchen (*). Evenwel ben ik hier niet vry, om myn Leedwezen te verbergen, wegens de Noodzaake waarin ik my bevinde, voet voor voet den uitheemsfen t' Samenftelleren te moeten volgen, en my Slaafs aan hun Ontwerp te onderwerpen. Niet, dat ik het veroirdeele: maar daarvan niets kennende, dan 't geene zy in hunne *Voorréden* en in hunne *Inleidinge* aangekondigd hebben, ben ik genoodzaakt de Uitgaave van elk Boekdeel (1) aftewagten, om van de Uitvoeringe te konnen oirdeelen (†); zonder ooit te konnen verhoopen, eenige veranderinge in de algemeene fchikkinge te maaken, overeenkoomftig zynde met de Denkbeelden myn's Vaderlands. Ook hebbe ik hier naâr geene andere Glorie te dingen, dan die van eene eenvoudige Vertaalinge. Gelukkiglyk! dat de *Kunde* en de *Gemaatigdheid* der t'*Samenftelleren*, my tot hiertoe borg blyven, dat 'er weinig gevaar is hen te volgen. Ik oirdeele daarvan, uit drie Deelen, dien ik bereids vertaald hebbe; en ik vreeze niet, daarvan, het oirdeel aan den Leezer te laaten, op de Proeve welke ik hem aanbiede (‡).

Dit eerfte Deel is evenwel, verre beneeden de waardye der volgenden. 'k Moet geen zwaarigheid maaken, het te herhaalen na den Samenftelleren, die 't vrywilliglyk in hunne *Voorréden* bekennen. Indien men verrukt worde, door de Bevalligheid welke men niet zal nalaaten 'er intevinden: 't is een gelukkig Voortéken, voor 't Vervolg des Werks, waarin men zig veel meêr moet belooven. Daarenboven is 't niet verwonderlyk, dat de *eerfte Engelsfe Reizigers* zig min gehegt hebben, aan aangenaame Verhaalen, dan aan Nutte Waarneemingen. 't Meestedeel was maar Kooplieden, die nieuwe Landen zogten, om 'er den Grondflagen hunnes Koophandels te leggen; of Zeelieden, die arbeidden om de Scheepvaard te volmaaken. In deeze twé Oogmerken verwaarloozden zy, min gewigtiger Nafpeuringen, waartoe hun Beroep hen min bequaamer maakte: vernoegende zig, den Wegen te openen, aan dien die hen zouden volgen. Ook verklaaren de t' Samenftellers, dat zy de eerfte Reizbefchryvingen maar opgeeven, uit eerbied voor derzelver Oirfprong. Dezelfde Reden heeft hen die doen uitgeeven, zonder eenige Verkortinge. Maar dewyl zy klyn, en dikwyls onvolkoomen zyn, heeft menze niet vatbaar aan Schiftinge ge-oirdeeld.

IV. Zy

(*) Wat de *Engelsfen* daarvan zeggen, zal men op zyne Plaatsfe zien; gelyk mede, op P. 273 van dit eerfte Deel, hoedanig die *Note* is, welke hy in zyne Vertaalinge geweldig verdraaid. Wy hebben nog niet konnen vinden, dat zy 't hierin met den *Abt* eens zyn.

(1) Volgens aangenomen Gebruik in *Engeland*, ten aanzien van gewigtige Werken, geeven de t'Samenftellers deezer Verzamelinge, dezelfde by *Weekelykfe-Katernen* uit.

(†) Dubbel zyn wy, hier in Holland, in 't Geval: ten aanzien van 't *Franfch*, zo wel als van 't *Engelfch*.

(‡) Hoe fraai de *Abt* dit nakoomt, ter behaaginge van den Smaak zynes Lands, na de betuiginge welke hy zo ernftelyk doet, van den *Engelsfen* ftiptelyk te volgen, konnen die overtuigenlyk oirdeelen, die den *Fransfen Druk*, van den *Uitgeever* onzer Vertaalinge, willen nafpeuren.

IV. Zy hebben met réden, den eigen Naamen der Plaatsfen en der Perfoonen aangezien, als eene der voornaamfte Moeijelykheeden hunner Onderneeminge: maar alle de zorge die zy gedraagen hebben, om hunne Spellinge te régelen, door de Kennisfe der Taalen, de Boek-oeffeninge en 't navorsfen der Gebruiken, hebben hen niet tot de volmaaktheid konnen brengen, op een Onderwerp waarin de Dwaaling onvermydelyk is. Voor eenen Naam getrouwelyk bewaarheid, moet men rékenen, dat 'er tien onzéker blyven. Hoe zouden alle Volken konnen overeenftemmen, in de Uitfpraake der Naamen, wanneer de Reizigers van eenen zelfden Land-aart dien verfcheidenlyk fchryven? Daar worden zelve Schryvers gevonden, die door eene buitenfpoorigheid van Smaak, voor hunne Taale, met gemaaktheid alles tot derzelver Uitgang willen overbrengen (*). Dus fchryven *Labat*, en veele andere, *Bisfaux* voor *Bisfao*; *Cachaux* voor *Cacheo* of *Cachao*; *Gourmets*, voor *Gromettos*, enz. Voegen wy daarby, dat de grove en byna altyds gebreklyke Uitfpraak der Zeelieden, veel diend om de Dwaalingen te vermeerderen: want, wie zoude *Sierra Leona* kennen, in *Sarlione*, gelyk onze (Fransfe) Scheepelingen het uitdrukken; *très Hermanos*, in de *trois Trmaos*; en de Rivier *Sanaga*, in *Senegal*, 't geen byna overal in gebruik is geraakt, enz.? Deeze zwaarigheid heeft nog maar betrekkinge, op den Naamen, die een en dezelfde zyn voor allen Volkeren. Hoe vermenigvuldigd die niet, ten aanzien der Plaatsfen, die verfcheidenlyk genoemd zyn, door Reizigers van onderfcheide Land-aarten! *l'Isle de France* is 't Eiland *Mauritius*, voor den Hollanderen; 't Eiland *Bourbon* is *Mascarenhas*, voor den Portugeezen, enz. De Voorbeelden zyn on-eindig.

Zonder in zulke lange navorsfinge te treeden, 't heeft my toegefcheenen, daar de t' Samenftellers niets nalaaten, om tot de Waarheid onder zo veel Duifternisfe te naderen, dat ik in hun gevoele moet treeden, als die op Preuven vaftgefteld is; en wederom, tot het gemeenfte gebruik mynes Vaderlands moet koomen, wanneer 't hen aan Gezach fchynt te ontbreeken. Dus hebbe ik geene Zwaarigheid gemaakt, hun gevoele aanteneemen, aangaande de Riviere *Gambia*, welke zy *Gambra* noemen; aangaande 't Eiland *Abdelcum*, door hen genoemd *Abba del Kuria*, waarvan 't Engelfch Scheepsvolk by verbafteringe heeft gemaakt *Ab'dal Kuria*; en betreffende *Zanguebar*, 't welk *Zanjibar* genoemd moet worden, enz. 'k Haale drie Naamen voor duizend aan. 't Voorbeeld der Schryveren, dien ik vertaale, word een Régel voor my, als zy de moeite genomen hebben, het te bewyzen: dewyl ik daarvan niet kan afwyken, zonder hen den vrugt hunnes Arbeids te doen verliezen (†). Evenwel, om alle Strydigheeden te vereenigen, zal ik aan 't Einde deezer Verzamelinge een algemeene *Tafel* voegen, van den Naamen der Oorden, en Plaatsfen, zodanig als zy in hunnen Oirfprong geweeft zyn, en zodanig als de Verbaftering, of andere Oirzaaken van Veranderinge, die in gebruik hebben gebragt (‡). Deeze Verbintenis, welke ik niet zonder Raad aanga, en niet zonder Byftand zal uitvoeren, ontflaat my zulks by elk Boekdeel te doen.

V. Mo-

(*) Geen Land-aart is 'er buitenfpooriger in, dan de Fransse; en de *Vertaaler*, die hier zo fraai redeneerd, fteekt 'er in uit.

(†) Is dit zo zwaarwigtig by den *Abt*, ten opzigte der bloote *Naamen*, zo veels te meêr moet het, by Ons, ten aanzien der Zaaken zelfs zyn. Dit rechtvaardigd dan ook de Voorzorge, welke wy in deeze Nederduitsse Vertaalinge gebruiken, om naauwkeuriglyk den Engelssen Schryveren te volgen.

(‡) Dit zullen wy, des benoodigd vindende, in onze *Nederduitsse Vertaalinge* met alle mogelyke Verbéteringe volgen, om den Leezer 't gebruik der Kaarten van 't meeste nut te maaken.

V. MOOGELYK zal men, leezende de eerfte Reizbefchryvingen, 't zig beklaagen, daarin de Gelegenheid der plaatfen niet in *Noten* verklaard te vinden. Maar, zo men aanmerkt, dat elk Land, in 't Vervolg des Werks, als de Monfteringe moet ondergaan, overgefchreeven en in grooter Afdeelinge verbeeld moet worden: zo zal men wel begrypen, dat *Noten* van deezen Aart, welke men byna op elken Régel, of Woord, zoude hebben moeten maaken, den Boekdeelen zeer onnuttelyk vergrooten zouden. De *algemeene Kaarten* zullen genoegfaam zyn, den Leezeren altooz ten Gidze te dienen. Deeze Réden heeft dezelfden in dit Eerfte Deel doen plaatsfen, in verwagtinge van de byzondere Kaarten, welke de *Verzamelingen* moeten verzellen.

DAT het my ge-oirlofd zy, deeze eerfte *Kaarten*, en alle die in 't Vervolg zullen koomen, te doen gelden, als een der waardigfte Deelen des Werks, 't geen ik aan 't Gemeen biede. Indien de wyze waarop zy in de *Voorréden* zyn aangekondigd, zeer voordeeliglyk moet doen oirdeelen, van de Meeninge der t' Samenftelleren: zo verzékere ik ftoutelyk, dat de Uitvoering boven hunne Beloften zal gaan. By den Schat, dien zy met zo veel keure als onderfcheidinge verzamelden, hebbe ik zorge gedraagen, het Onderftand van onze ervaarenfte Aardrykskundigen te voegen. 't Schynt, dat de *Engelsfen* onze Voordeelen gevoeld hebben, met ten Proeve van Rykelykheid de *Kaarten* voortebrengen, die in *Vrankryk* opgefteld zyn, door Bevél van den Voorftander der Kunften en Weetenfchappen. De Heer Grave *de Maurepas* (*) welke zig door dien Tytel genoemd vind, gelyk ik met zynen Naam zoude hebben konnen beginnen om 't zelfde Denkbeeld te doen opryzen, zal befpeuren, dat de Vreemdelingen in zyne Weldaaden deelen, en hunne Erkentenisfe niet verbergen. Aan den Maaker zelfs, van die fchoone Kaarten (1) hebbe ik 't gantfe Aardrykskunftige deezer Verzaamelinge toevertrouwd. Zyn Iver, ter bevorderinge eener Kunfte welke hy met zo veel Eere oeffend, heeft hem niet alleen gebragt, om my alle zyne bezorginge toe te ftaan, maar ook, om my verfcheide keurlyke Stukken te belooven welke nog nimmer Dagh gezien hebben, en niet konnen misfchen dit Werk grootelyks te verryken.

GEEN minder oplettenheid hebbe ik gehad, my bequaam Behulp van een ander foort te bezorgen. Hoewel de Figuuren der *Engelsfen* niet zonder fchoonheid zyn, zal men echter het onderfcheid zeer groot ten voordeele der myne vinden. d'Hr *Cochin*, de Zoon, die daarvan 't beftuur op zig genomen heeft, is zo bekend door de rykheid en de bevalligheid zyner Uitvindinge, als door de eelheid zyner Graveerkunfte. In plaatsfe van eene onbezielde Plaate, waarin de Mensfen en Dieren eigenlyk niet anders verbeeld worden, als door het uitterlyke hunner Geftalte, heeft hy in elk Figuur de eigenlykheid hunnes Aarts weeten uittedrukken, zonder die der Gelykenisfe te verminderen (†). Ik weet niet, waarom het den Boek-

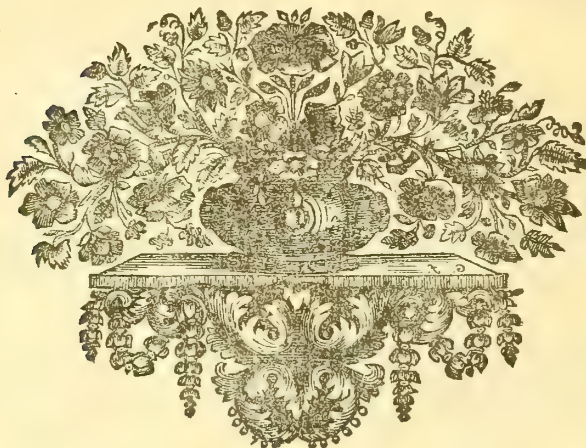
(*) *Sekretaris van Staat*, over het *Departement* der *Koningl. Marine van Vrankryk.*

(1) De Hr. *Bellin*, Ingenieur van den Zeevaard, Bewaarder van den Koningl. Schat der Grondtékeningen en der Kaarten.

(†) Dezelfde zullen, in deeze *Nederduitsfe Vertaalinge*, naauwkeurig gevolgd worden; zo wel als die, welke men te Parys, van Nut in deezen, uit het *Engelfch* zouden konnen verwerpen. Men heeft het bereids in dit *Eerfte Deel* nagekoomen. Dezelfde zyn gedaan, door *J. vander Schley*; en de Kenners zullen konnen oirdeelen, of zy vermindering van Eelheid geleeden hebben.

Boekverkooper heeft behaagd, my aan 't Hoofd mynes Boeks te doen verschynen. Myne Vrienden zyn getuigen, van mynen tegenstand. Indien de zwakheid, welke ik gehad hebbe om my te laaten overhaalen, een misslag is: 'k meene deeze dan wel vergoed te zyn, door de uitmuntendheid van 't Afbeeldzel, 't Werk van den vermaarden *Smith*.

Eindelyk, niets kan wantrouw baaren, wegens de Verbintenisse welke ik ingegaan hebbe, om alle zes Maanden een Boekdeel uittegeeven, Het twéde is wézenlyk op de Persse; het derde is vertaald; en, dank zy den voorstand van Mynen Heere, den *Cancelier*, die my de Eere heeft gedaan my tot deeze Onderneeminge te verkiezen, de Oorlog stremd myne gemeenschap met *Engeland* niet.

VOOR-

VOORBERIGT

DES

NEDERDUITSSEN VERTAALERS.

NA *de* Voorréden *der* SCHRYVEREN *deezes uitmuntenden Werks, en 't* Berigt *des* Fransſen Vertaalers, *zoude 't laſtig konnen ſchynen, een derde Stuk van dien Aart te zien volgen, indien men niet wilde overweegen, dat dit zo noodzaakelyk als een van dien, en onafſcheidelyk van de* NEDERDUITSSE VERTAALINGE *is, welke wy hier voorſtellen. De* Voorréden *der* ENGELSSEN, *vervat den Grondſlag des Werks. 't* Berigt *des* Fransſen Vertaalers, *heeft maar alleen zyne plaatsſe moeten vinden, zo ter weder-uitkeeringe van 't geene hy, uit den Inhoud des Werks, daar overbragt, en waarin wy hem onverſchilliglyk hebben gevolgd; als wel, dewyl hy, onge-acht zyne Betuigingen, zig toeleggende om 't Oirſpronglyke uittebreiden, en 't in allen gevalle op zyne wyze tragt optetooijen, dus voor onzen Landsgenooten niet ter zyde geſteld konde worden. Dit ons* Voorberigt, *daarentegens, raakt de Uitvoeringe van 't geene ons de eerſten voorſchryven, en de twéde doet verwagten; ook beſluit het de Réden, welke het geeven moet, van den Régel dien wy daarin tusſen de eenen en den anderen moeten houden, zo wel als de Byzonderheeden die deeze Vertaalinge aanmerkelyk konnen maaken. Wy zullen 't, kortelyk, klaar poogen voorteſtellen.*

DE *Verdienſten van 't Werk nogmaal, na ons Begryp optehaalen, daarbenevens uittebreiden, hoe grootelyks deeze Onderneeminge door aanzienlyke Perſoonaziën, waaronder de befaamde Admiraal* VERNON *(gelyk de* Engelsſe Opdragt *verklaard) daadelyk begunſtigd en onderſteund word: zulks achten wy overtollig. Grootsſer Denkbeeld is 'er niet van te vormen, dan dat 't welk de Abt* Prevoſt *ons, in zyn voorenſtaande* Berigt *verſchaft. Wy zien daar, dat de* Fransſe Vertaaling *ondernomen is, door byzondere Beſtuuringe van den Heere* Cancelier van VRANKRYK: *dat deeze eerſte Ryks-amtenaar, daartoe, den* Vertaaler *uitdruklyk benoemde. Ook heeft de uitſlag daar niet min aan de verwagtinge, zo wel als in* ENGELAND, *bovengewoonlyk be-antwoord: niet alleen in 't algemeen, maar zelve, onder de kundigſte en voornaamſte Perſoonen.*

EVENWEL, *wat Sieraaden de* Vertaaler *'er ook aan poogd toetebrengen, die voor eenen der fraaiſte Pennen, van zynen Land-aart, gehouden word: by juiſte Vergelykinge met het* Oirſprongelyke, *heeft men bevonden, dat zyne* Vertaaling *daarvan grootelyks verſchild. Sloffigheid, Feilen, Verdraaijingen, onmaatige Vryheeden, en wat des meer is, zyn 'er veelvuldig ingeſloopen. Daarenboven is 't hervormd, naar de Denkbeelden welken men in* Vrankryk *voed: zonder daarvan te waarſchouwen, en teffens met alles op Rékeninge der* Engelsſen *te laaden. Dit zegt genoeg, al moesten wy 'er niet by voegen, dat hy dikwyls, en als of 't van hen zelfs voortgebragt wierd, een haatelyk en onrechtvaardig Denkbeeld van den* Engelsſen *geeft; terwyl hy, te gelyk, niet zelden verbergd, dat geene 't welk zy gunſtiglyk en lofwaardig van den* Hollanderen *opgeeven. 't Zelfde hier voortebrengen, en zelve alles omſtandiglyk ter zyner plaatsſe aantewyzen, zoude ons te verre afleiden. Hoe 't zy, zodanige Overweeging, inzonderheid, bewoog den* Uitgeever *deezes, om daarvan eene* Uitgaave *hier in* HOLLAND *te doen, en die* Fransſe Vertaalinge *naaukeuriglyk tegens den* Engelsſen-text *te doen overzien; te herſtellen, 't welk daar in nagelaaten*

was, en dit, zo wel als de Byvoegzelen des Abts, *van den Text te onderscheiden. By onderzoekinge van de schoone* Hollandse-Uitgaave *der* Franse-Vertaalinge, *zal men zulks, en hoe zeer de* Vertaaler *daar* gecorrigeerd *word, overtuigenlyk, zelve op elke Bladzyde, konnen bespeuren.*

Zo groot als dan des Uitgeevers *zorg was, om zynen* HOLLANDSEN-DRUK *boven den* Parysen *te doen uitsteeken, zo groot is ook zyn iver, om deeze* NEDERDUITSSE VERTAALINGE *te doen uitblinken. Een* Vertaaling *op eene* Vertaalinge *te doen, is de Zaaken uit de derde hand te ontfangen, de beste Geesten door de twéde Overhaalinge te mischen; ook kan daarin de eigenlyke en regte Bétékenisse, vooral in een Werk van zulken Rykheid en Oneindigheid van Voorwerpen, waarin de School- of Naamgeleerdheid dikwyls 't Gebrek haarer Oirdeelkunde doet zien, nimmer op 't eigenlykste getroffen worden. Wy hebben dan ge-oirdeeld, deeze, van nieuw aan, op het* Oirspronglyke *te moeten doen; daarin de schikkinge, en volkoomenheid, van 't* ENGELSSE *te moeten behouden; en 't geene daaraan, wézenlyk-aanmerkelyk en Nut, in* Vrankryk *bygezet word, daarbenevens te voegen. Op die wyze zal het gebrekkige verholpen, en 't overtollige des Fransen* Abts *vermyd worden: de wézenlyke Dingen, waarin hy ernstiglyk met het Oirspronglyke kan verschillen, zullen dus aan de eene zyde volgens de Stellinge der* Engelssen, *aan de andere zyde volgens 't Gevoele der* Franssen, *naauwkeuriglyk te vinden zyn.*

HIELDEN *wy eenen anderen voet, in zulk uitmuntend en waardig Werk, 't welk men, zonder roemen, onvergelykelyk, vooral by ons kan noemen: wat ware 'er van te verwagten! een Gedrocht? 't beklag der Koopers? des Uitgeevers billyke verwagting, voor zyne zwaare Kosten, in 't riet? Welke rechtmaatige Hoog-achtinge onze Landsgenooten, voor de Letter-oeffeningen van* Engeland *hebben; hoe uitsteekend deeze, onder die der andere Volkeren zyn: zulks laaten wy aan de Zinnelykheid des ervaaren Leezers. Wy maaken ook geene Vergelykinge, tussen den* Engelssen *en den* Franssen Schryveren: *over de bondige en doordringende Bespiegelingen die het Merktéken van de eenen, de vlugge en weelige Verbeeldingen die den Aart van de anderen uitmaaken; zo ook niet over de* Vryheid *verzellende de Penne in* ENGELAND, *tegens den Kéten van eenen Koninglyken Boekkeurder waaraan die in* Vrankryk *geklonken is. Maar, waartoe zoude men, in allen gevalle, niet vervallen konnen, indien men blindeling 't Spoor des* Franssen Vertaalers *verkoor te volgen? de Heirbaane verlaaten, om een onzéker Padt in te slaan? een Werk, van dat Gewicht, en van zulke algemeene Toejuichinge, on-achtelyk ter zyde te smakken, om eene* Vertaalinge *te heiligen, welke nog maar Beloften doet, en ons geenen anderen Waarborg geeft, dan de fraaije Schryfstyl, zo men wil, van den Vertaaler? Wy zouden meer konnen zeggen; en wy moeten des nog iets zeggen. 't Geen Toezigt vereischt, en daaruit ontwyffelyk moet volgen, is een Zaak, die zo wel 't Belang van 't Gemeen, als den goeden Uitslag deezer Onderneeminge raakt. De verknogting welke dit Werk inzonderheid heeft, zo wel met de* Rechten *en* Bezittingen *der* EUROPEREN *in 't* Ooste *en 't* Weste, *en bygevolg met hunnen wézenlyken Stand, als met hunne* Zeemagt- Scheepvaard- *en* Koophandel, *moet ontwyffelyk groote Betrekking maaken, zo op de Zékerheid en 't Geluk van ons Gemeenebest, als op de Bedoelingen en Bemoeijingen onzer Nabuuren: vooral van dien, welke zedert zo lange deezen Staat ondermynd, en zo veel tot het verval van deszelfs* Koophandel *en* Scheepvaard *hebben toegebragt. Dat alles, aan de goede Trouwe een's* Franssen Vertaalers *overtelaaten, zonder zelve overtuigd te zyn, al had hy Wil en Vryheid daartoe, of hy Bequaamheid en Vermogens hebbe, om zulks Oirdeelkundig en Onpartydiglyk te behandelen, zoude de Gemeene zaake, waaraan elk verpligt is en belang heeft, te benadeelen zyn; en, zonder eenige réden nog verschooninge, den* Franssen *overgeeven, dat geene waarvan men dan, in die'rvoegen, den* Engelssen *berooven zoude. Wy spreeken nog niet eens, van den* Godtsdienst, *nog van 't Belang des* Protestantendoms! *Of zouden deeze 'er dus ook, niet by gemoeid konnen worden? Gelyk wy geenen toeleg hebben, ons dien-aangaande, in een Werk van dit soort intelaaten; en dienvolgende,*

even-

evenmin, ten nadeele der Roomsgezinden: *zo is het te gelyk rédelyk, en ten hoogste pligtelyk, dat wy dien niet veil stellen, voor den Draai en Zwaai welken men 'er in* Vrankryk *aan zoude willen geeven: vooral, daar de* Vertaaler *een* Geestelyken, *ten minste by Tytel is, en de eerste Magistraat des Ryks, gelyk de* Cancelier, *zo veel Invloed op zyn Werk heeft. Wat zékers zoude dan ook deswegens te verwagten zyn, van eenen Schryver, die de Dingen zo aartig hervormen kan: die alles wenscht overtebrengen, gelyk de* Abt *in zyn* Berigt *doet*, over-eenkoomstig met de Denkbeelden zyn's VADERLANDS! *en die 't ook bereids, zo ruiterlyk heeft begonnen te doen? Het* OIRSPRONGLYKE *dan, ten Grondslag deezer Vertaalinge te leggen; en onpartydiglyk daar by te voegen, 't geen de* Fransse Vertaaling *wézenlyk, ter Verlichtinge, Verbeteringe, of Wederlegginge, van 't Gestel der* ENGELSSEN *bybrengt, is onzes achtens het zékerste en veiligste middel: om dus het Werk, nog tot wanschiklykheid nog tot mishandelinge, en dus niet tot verachtinge te doen vervallen, zo min als het nutteloos te bezwaaren. 't Is den Kooper ten Voordeele, en den Uitgeever ter Veiligheid: terwyl het, niets wézenlyks achterhoudende, te gelyk den keurigsten Leezer in staat steld, om zo wel van het eene, als van het andere, gebruik te maaken, en daarin na zyne verkiezinge te vonnissen.*

GELYK *deeze* NEDERDUITSSE VERTAALING *dan regelregt geschied, en, verrykt met het Pit 't geen in* Vrankryk *daaraan kan bygezet worden, zo niet voor een Nieuw Werk, ten minste volkoomener dan het Oirspronglyke zelfs te schatten zy: zo moet men zig niet verwonderen, ingevalle daarin veel Verscheidenheid met het* Fransse, *zo wel in Zaaken als in Spreekwyzen, op menigte Plaatssen gevonden word. De vlyt en Oplettenheid, welke wy daarin hebben poogen aantewenden, hier aanteduiden, is geenzints ons Oogmerk, en laaten wy voor dien die zulks begeeren te onderzoeken: terwyl wy echter moeten zeggen, dat wy wézenlyk niets tragten te verzuimen, om dit Werk tot juistheid en volmaakinge opteleiden, en dus de* Nederduitsse Vertaalinge *op 't nutste en 't aanmerkelykste voor onzen Landsgenooten te maaken. Het strekt zig zelve uit, tot de minst' in 't Oog' steekende Dingen (gelyk de Beschryvinge en Maate van de Dieptens der Zee en der Stroomen, de Afstanden en Legginge der Plaatssen, Havens, Baaijen, enz.) welke wy op 't naauwkeurigste met het* Oirspronglyke *doen over-eenstemmen, en zo veel mogelyk, van Drukfeilen als anderzints, hebben vrygehouden. Ook is het ten hoogste noodig, dat wy dit aanhaalen: om niet te doen waanen, dat deeze Vertaaling verminkt ware, en Slofheid of Lompheid voet daartoe gegeeven had. Men hebbe dan te overweegen, dat onze* Engelsse Schryvers *angstvalliglyk te werke gaan, en al 't geene zy bybrengen met duidelyk Gezach sterken: een pryzwaardige en loffelyke wyze, vooral in een Werk van zo veel verscheidenheid. De* Abt *daarentegens, on-aangezien hy de zelfde zo hooglyk roemd, en sliptelyk beloofd te volgen, wykt tot hiertoe, daarvan in veelen deelen af; en vervalt zelve in Byvoegzelen en Verhaalen (alles op hunne Rékeninge) die geenerwyze in 't Oirspronglyke gevonden worden. Veelvuldiglyk is hem zulks aangeweezen, in de* Hollandse-Uitgaave *der* Fransse Vertaalinge. *Die dingen dan, op zyn stilzwygend Gezach aan- en- overteneemen, zoude immers by ons onverantwoordelyk zyn, en den vasten Grondslag deezes Werks omverre werpen. Men hebbe zig maar te erinneren, wat hy zelfs hier vooren, in zyn* Berigt *zegt, ten aanzien van zyne voorgegeeve naauwkeurigheid, op 't Onderwerp van de enkelde eigen* Naamen *der Landen en Volkeren.*
„ *Hy wil, deswegens, van den Schryveren deezes Werks niets overneemen*, dan 't
„ geene op PREUVEN vastgesteld is; *hy wil het verwerpen*, als 't hen aan GE-
„ ZACH schynt te ontbreeken. *Hun Voorbeeld word een* RÉGEL *voor hem*, als
„ zy de moeite genomen hebben het te bewyzen: *dewyl hy dan daarvan*
„ *niet kan afwyken*, zonder hen den Vrugt hunnes Arbeids te doen ver-
„ liezen ". *Wat is dat alles te zeggen? en wat konden wy 'er niet op aanmerken! Zouden wy dan, op zyn goed Geloof, de* Dingen *moeten eerbieden, en blind overneemen, dien hy in zynen* Schryveren *stilzwygend invuld, en voor hunne Rékenin-*

ge laat? Is hy niet zo zeer voor de ZAAKEN, *zelve dien hy voor de vuist kan bybrengen, tot Borgtogte verpligt, dan zy voor de bloote* Benaamingen? *Moet hy, en in 't eene en in 't andere, geene* Preuven *opléveren? Moeten wy hem niet wantrouwen,* wanneer 't hem aan GEZACH schynt te ontbreeken; wanneer hy de moeite niet neemt, het te bewyzen? *Wort het* Voorbeeld der Schryveren, *dien wy vertaalen, niet* een REGEL voor Ons, *als zy de moeite genomen hebben dat* Bewyz *te geeven? Konnen wy daarvan wel afwyken, zonder hen de* Vrugt hunnes Arbeids, *en onzen Landsgenoot den* Vrugt deezer Vertaalinge, *te doen verliezen: te meêr, daar de* Abt *terzelfder Plaatsse zegt „ Overtuigd te zyn, dat de t'* Samenstellers *niets nalaa-„ ten, om tot de* Waarheid, *onder zo veel* Duisternisse, *te naderen "? Verre is hy, van zig voortedoen, als een Uitlegger, of Uitbreider zyner Schryveren, dien hy vertaald.* Hy dingd naâr geene andere Glorie (*zegt hy, in dat zelfde Berigt*) dan van enkeld VERTAALER der Engelsſen. *Echter is 't waarschynlyk, dat hy, op de Reîztogten zynes Land-aarts, veele nutte Waarneemingen en Vermeerderingen zal konnen maaken. Hoe 't zy, de Leezer kan ten vollen verzékerd wezen, dat al 't geene Verschillends, met des* Abts Vertaalinge, *in deeze* NEDERDUITSSE VERTAALINGE *gevonden word, volkoomenlyk met den* ENGELSSEN SCHRYVEREN *overeenstemd. Evenwel kan men zig daarbenevens verzékeren, dat wy, met dezelfde naauwkeurigheid, niets van hem zullen verbergen, 't geen eenigzints tot het voor- of tégen, en dus tot Verlichtinge en Ophelderinge der Onderwerpen kan strekken. Dit moet dan, zonder ons te vleijen, een groote Verdienste van ons Werk, en ter voldoeninge van den keurigsten Leezer zyn.*

IN *dien Opzigte zyn wy dan ook geenerwyze voorneemens, eenige Aanmerkingen, Inlassingen, Veranderingen, Wederleggingen, Verbéteringen, Vermeerderingen, Nieuwe Beschryvingen, en wat van dien Aart kan wezen, in dit Werk te voegen. Onze Bezittingen in 't* Ooste *en 't* Weste, *enz., zullen op dien voet nagegaan konnen worden, zo als men ze in* ENGELAND *beschouwd, of in* VRANKRYK *aanziet. Dus zal men hen konnen toetssen, aan 't geene men 'er by ons van denkt; of, 't geene ons ingeplant is, zal men daaraan konnen beproeven. Inzonderheid zullen wy daardoor in staat zyn, dit uitmuntend Werk on-afgebroken, tot den Einde te* vervolgen, *met de Boekdeelen stiptelyk op hunnen Tyd te doen uitkoomen. En dus zullen de Koopers 't genoegen hebben, een Werk te verzamelen, hen getrouwelyk overgeléverd, volgens 't* Ontwerp *der* SCHRYVEREN, *met de wézenlyke Optooijinge welke in* Vrankryk *daar aan gedaan kan worden: waarvan zy de Vervullinge, byna gelykelyk met die van het* Oirspronglyke *zullen konnen zien, zonder 't midlerwyl door nieuwe Onderwerpen gestremd te vinden. De* Uitgeever *beloofd zig hierdoor, rechtvaardiglyk, het volle Vertrouwen en de Goedkeuringe van 't Gemeen.*

ONDER *'t geene 't welk wy daar even beloofden, zal men echter niet konnen begrypen, eenige weinige* Noten, *welke wy hier en daar geeven, of ter noodige Ophelderinge van eenige Dingen gehouden zyn te maaken; en welke men wel moet onderscheiden, van dien der* Schryveren *deezes Werks, die met de* Syfferletters, 1, 2, 3, *enz., gemerkt zyn. Behalven dat wy ze in klyn getal, en zo kort als doenlyk houden, zal men dezelfden, ontwyffelyk (zo wel als de NB, en verbéterende of aanwyzende Zin tussen de twé Haakjes [ ], welke wy insgelyks somwylen moeten doen) noodwendig vinden: vooral, ten aanzién van de Verlichtinge, welke zy ter oirzaake van den* Fransſen Vertaaler *moeten geeven, wanneer hy Dingen voorbrengt, die 't onvermydelykste zyn voor 't goed gevolg onzer Vertaalinge. Deeze onze* Noten *zyn onderscheiden, door de* Merktékenen *, †, ‡, *enz.*

BELANGENDE *onzen Schryfstyl, moeten wy elk zyn gevoele vry laaten, in deeze keurige Eeuwe, waarin veele zig als Hoogleeraars der Taale willen voordoen. Ook raakt dit Werk geene Dichtkunste, zo ligtelyk Taal-majesteitschennis onderheevig. 't Is van anderen Aart; 't heeft geen dozyn Dagen, laat staan Jaaren, geveild mogen worden; 't konde geene overzieninge van eenen Taal- Kettermeester gebeuren. Dit zeggen wy*

wy niet, om iemant te ontstigten, wiens Verkiezing enkelde Woorden boven eenen Schat van Zaaken waardeerd; nog om ons der Verbéteringe te onttrekken, waar na wy al meér en meér poogen: maar om eenig Denkbeeld te geeven, van de uitgestrekte Voorwerpen deezer onvergelykelyke Verzamelinge, die onzen Arbeid en onze Zinnen bézig houden. De Heirkragten van Zaaken, *welke wy geduuriglyk voor ons hebben, verachten alle de Poogingen der Letterziften. Ook zyn die van zodanigen aart (ten minste de* Abt, *zo wel als de* Verzamelaars *betuigen 't) dat zy byna meér dan de mogelyke Oplettenheid van den Kundigsten werk verschaffen. Daaghlyks van 't* Noorde *naâr 't* Zuide, *van 't* Ooste *naâr 't* Weste *te snellen; den* Aardbodem *en den* Oceaan *geduuriglyk te doorkruissen; allen* Volkeren, Landen, Kusten, Havens, Steden, *enz. te bezoeken, of met geduurige Herhaalinge t'elken stonde onder 't ooge te bekoomen; al wat onder de Zonne aanmerkelyk gevonden, of tot in den Afgrond der Wateren, zo wel als in den Schoot der Aarde, te bespeuren is, met gestadige veranderinge ten Voorwerp te hebben, met ge-oeffende en bedachtzaame Zinnen evengelykelyk te moeten behandelen: zulks is boven 't vermogen der rampzalige Vitterye, en lyd voor 't allerminste geenen weiniger Tyd, dan wy daarvoor gehad hebben. Daarbenevens, de zorgelyke bézigheid, van 't Nazien, de Vergelykinge, en Verbéteringe der* Land-kaarten, Grondtékeningen, *enz., waarvan straks nader, die ons aanvertrouwd is, en wy reeds, tot voor het* IV Deel *vervaardigen: dat alles, is 't groote Onderwerp onzer Bemoeijinge. Die dat billyklyk aanmerkt, zal ook vaardig zyn ter verschooninge: vooral, indien 't blykbaar is, dat wy, behoudende stiptelyk de klaare Zaaklyke Betékenisse en Uitdrukkinge van 't* Oirspronglyke, *'t zelfde doorgaans wel eenigen Geest en Zwier byzetten. De enkelde Dwaaling in eene wézenlyke Zaake of Plaatsse van deezen, zal echter ons meér blyven smerten, dan honderd Letterfeilen.*

Zullen *wy ook iets bybrengen, over de behandelinge en de uitspraake der eige* Naamen? *die ons zo veel Hoofdbreekens en Arbeids in dit Werk, zo zeer als in de Kaarten, moeten baaren. Maar de* Voorréden *der Schryveren, en 't* Berigt *des Fransen-Vertaalers, hebben 'er die zig niet breedvoeriglyk genoeg over uit gelaaten? Dit 's evenwel juist, dat geene, waarom wy 't hier moeten aanroeren! Inderdaad, al 't angstvallige, 't welk de* Engelsse Schryvers *daarin altezeer konnen hebben, koomt ons min gewigtiger voor, dan de Ontdekking van eenige andere Eigenschap, welke zy in dit Werk opgeeven. Wy bedoelen inzonderheid hiermede niet, het gemaatigd opdelven van eenige Naamen en Zaaken in de* Aloudheid *befaamd, en tot hiertoe onzéker geweest. Dit 's een waardig gedeelte deezer Verzamelinge. 't Geen wy willen zeggen, raakt alleen Dingen die op 't best onverschillig zyn, en maar in 't voorbygaan aangeroerd konden worden. Dus is de* Letterverzetting, *waartoe zy mogen neigen, om de regte Spellinge en Klank aan den Barbaarsten-Naamen te geeven. Wat zwaarigheid, en welke ondoenlykheid, bekennen zy evenwel niet, gelyk ook de* Abt *doet, daarin gelegen te zyn! 't Allerklynste-gedeelte der Leezeren, op zyn best, meenen wy, dat zig tot de Spellinge van eenige* Négerse- *of* Indiëse Taale, *laat staan tot allen, begeerd op te leiden; en dat het daaraan onverschillig is, of 't de Benaaminge van iets, wat beter of slegter* Hottentots *schryft of uitspreekt. By voorbeeld! Geeft het eigenlyk voordeel, dat wy* Zanjibar *voor* Zanguebar *schryven, of noemen: vooral, wanneer 't Gebruik zulks anders gevestigd heeft? Walgelyk klinkt het in 't Oore, en misselyk steekt het in 't Ooge, als men* Coetsjien *in Boeken of Kaarten ontmoet voor* Kochin, *en* Djohor *voor* Johor *of* Jor. Kananoor, *voor* Kananor, *is 'er ook niet vry van: schoon wy 't wel konnen toegeeven, en onder dat rékenen, 't geen wilkeurig is, of ons zo wel als een ander inneemen kan. Maar* Kalikoet *achten wy, zo noodzaakelyk als betaamelyk. Wat régel dan te houden, daar wy gebonden zyn aan 't voorgeschreevene; zweeven moeten tussen* Engelsse, Fransse, Portugeesse, Spaansse, *en andere, regte- of verbasterde Benaamingen, der uitheemsse Gewesten, dien wy over eene zelfde Plaatsen ontmoeten, raadpleegen of vergelyken moeten, om onze Beschryvinge met onze Kaarten, of die met deeze,*

of beiden onderling, duidelyk te doen over-eenstemmen? Hoe ligt kan de bequaamste zelfs, niet daarin verrast worden! Geeven de Werken des besten Geografists, *niet duizend Blyken, van zyne innerlyke Tégenstrydigheid in dat Geval? Deeze onze* Vertaaling *en* Kaarten *zullen dan doen zien, dat wy, zonder eenigerwyze de Verklaaringe onzer Schryveren ter zyde te stellen, na vermogen en zo zeer dan elders te vinden is, de Eenstemmigheid hebben zoeken te betragten; onverschillig laaten, 't geen onverschillig is; en voor 't voornaamste die Benaamingen voortrekken, of in 't ooge zoeken te houden, die 't bekendste en gevestigd zyn. In die'rvoegen tragten wy, zo veel moogelyk, onzen Landsgenooten te hulpe te koomen; en, zo veel als doenlyk is te vermyden, dat wy niet tot afwykinge of veranderinge van 't* Oirspronglyke *vervallen: 't geen, hoe naauwkeurig, evenwel ons zal Vrywaaren, wanneer wy hier- of daar mogten koomen te struikelen.*

Afzonderlyk *moeten wy iets, aangaande de* Kaarten *zelfs zeggen. Men vondze dubbeld. De* Engelsſen *geeven de hunne; de* Fransſe Vertaaling *de haare. Keure moest 'er dan, tusſen beiden gedaan worden. De* Engelsſen, *wat grootendeels hunne Algemeene Kaarten aanbelangt, bedienen zig van die nieuwelyks door bezorginge des* Grave de Maurepas *zyn uitgekoomen: zy brengenze niet alleen, tot het formaat hunnes Werks, maar zy vermeerderenze ook, en verbéterenze op* Sterrekundige Waarneemingen, *enz. Dus zynze* origineel. *Hiervooren heeft men gezien, hoe grootelyks de* Abt *die toejuicht. Den* Engelssen *moesten wy dan, daarin, Hoofdzaaklyk behouden. Verder, in de afzonderlyke Kaarten, verkiezen wy die ook, welke 't volslagendste en 't zindelykst uitgevoerd zyn, zonder aantezien, of die van den* Engelsſen, *of van 't* Fransſe *gegeeven worden: hoewel dit, als na hen uitkoomende, daarin grootendeels eenige min of meér Behaaglykheid, zo niet Verbéteringe, kan maaken, en zig voorsteld. Maar, belangende die welke men in* Vrankryk *afzonderlyk vervaardigd, ter verluisteringe deezes Werks, op de Byzonderheeden opgeslooten in de* Koningl. Fransſe Marine: *dezelfde moeten wy, zonder bedenken, op hunne plaatsſe laaten volgen. Evenwel hebben wy alle mogelyke oplettenheid gebruikt, om 't goede 't geen in de Verworpe is, ter zyner Plaatsſe intevullen; alsmede, de evengelykheid der Benaamingen zo veel mogelyk te bewaaren, en 'er dus te gelyk wézenlyke Verbéteringe aan by te zetten: zonder evenwel in de eenen of in de anderen te raaken, aan eenige Veranderinge of Verschikkinge van 't Besték. Die van 't* II Deel *zullen daarvan, al meér getuigenis beginnen te geeven. Dogh dat is 't niet al. Wy begreepen de noodzaake, om die ook voor onze* Nederduitsſe Vertaalinge *bequaam te maaken. Dit was evenwel geen geringe zaak om te doen. Hoe wy daarin geslaagd hebben, moet de Leezer oirdeelen: terwyl wy ons vleijen, dat dezelfde, met zig een weinig daarméde gemeen te maaken, daaruit zodanigen dienst kan trekken, dien hy zig in eenige Kaarten tot nog toe heeft konnen voorstellen. Ten minste, men heeft onzen vlyt en arbeid, daarin aangewend, in 't* Avertisſement *voor den* Hollandſen-Druk *der* Fransſe-Vertaalinge *nadruklyk erkend: 't geen te min verdenkelyk is, wanneer men overweegd, dat zulks voortspruit, niet alleen van Lieden van geroemde Kunde en Letter-oeffeninge, hoewel ons, Persoonlyk, in allen deele vreemd; maar die ook, in den aanleg, ten dien opzigte gants anders spraken, en zeer strydig gevoele met het onze hadden. In allen gevallen zullen wy daaraan, al meér en meér tragten te be-antwoorden. Hoe 't zy, wy schroomen niet, de Kaarten onzes Werks, tegens de* Engelsſe- *vooral tegens de* Fransſe Kaarten *blank te stellen: om dus niet alleen aan allen Onpartydigen te doen oirdeelen, hoe zeer ze* Origineel *boven dezelfden zyn, die insgelyks gedeeltelyk uit malkanderen verbéterd zyn geworden; maar ook aan hunnen* Auteuren *zelfs, om hen die Verbéteringe te doen erkennen. Dus zal men ook moeten toestaan, gelyk onze* Kaarten, *volgens 't bygebragte, volkoomener zyn dan de* Engelsſe- *of de* Fransſe, *datze ook ongelyk keurlyker in 't Kóper zyn gebragt; en dus, on-aangezien al de bequaamheid welke men te* Parys *mag aanwenden om de* Fransſe-Vertaalinge *optesieren, deeze hemelshoogte overtreffen. Dit Werk dan eens zyn vol beslag hebbende,*

bende, zullen zy eene Verzamelinge *van* Geografië *formeeren, volslagener en naauwkeuriger, dan eenige die tot nog toe uitgekoomen is. Dit zelfde kan men ook van de* Kunstprinten *bybrengen, voor zo verre de fraaiste Verbeëldinge der onderscheide* Volkeren, *en de* Natuurkundige - Historië, *aanbelangt. 't Overige 't welk men hier, wegens deeze* Nederduitsse Uitgaave, *zoude konnen aanhaalen, hebben wy, hoofdzaakelyk, in onze* Noten *op 't* Berigt *des* Fransse*n* - Vertaalers *gemeld.*

IN 'sGRAVENHAGE,
By PIETER DE HONDT,
IS GEDRUKT

De voornaamste Gevallen van den Wonderlyken Don Quichot, door den beroemden Picart *den Romein*, en andere voornaame Meesters, in XXXI. Kunstplaaten, na de uitmuntende Schilderyen van Coypel in 't Koper gebragt: beschreeven op een' vryen en vrolyken trant, door Jacob Campo Weyerman, en door den zelfden met Gedichten ter verklaaringe van iedere Kunstprint, en het Leeven van M. de Cervantes Saavedra verrykt, *Hage* 1746. in *Quarto*.

——— Het zelfde Werk, in *Folio*.

Historie der Zaaken in *Azia*, *Afrika*, en *Europa*, en in derzelver Koningryken, Landschappen, Staaten, en Steden, zedert het ophouden der Fabel-Eeuwe, tot op de Heerschappye van Karel den Grooten, en tot den tyd, doorgaans de Middel-Eeuwe genaamt, voorgevallen. t'Samengesteld, en met duizenden Historipenningen verrykt en opgehelderd, door den Hooggeleerden Heere Professor Havercamp, *Hage* 1736. 3 *Deelen*. *Folio*.

——— Het zelfde Werk, *op gr. Papier*.

NB. *Het vierde en laatste Stuk zal voor het einde van den Jaare* 1747, *in het licht koomen.*

Rym-Chronyk van Klaas Kolyn, beginnende met den *Cimberschen Vloed*, en eindigende met de Dood van *Graaf* Dirk, Vader van Florents den III., *Graaf van Holland*, in 't Jaar 1156. voorgevallen: zynde voords nog met de noodige zoo Taal- als Historikundige Aantekeningen, en met eenen Bladwyzer der Oude Nederduytsche Woorden verrykt, door Mr. Gerard van Loon, *Hage* 1745. *Folio*.

——— Het zelfde Werk, *op gr. Papier*.

Gedenkstukken van de Fransche Monarchie, verbeeld in meer dan drie honderd Konstplaaten, zeer naaukeurig in 't Koper gebragt na de Overblyfselen, dewelke tegenwoordig nog in wezen zyn, 't zy in Steen in de Oude Gebouwen, 't zy in Goud, Zilver, Koper, of andere Stoffen in de Paleyzen der Koningen en Vorsten, in de Hooge Schoolen, en in de Cabinetten der Geleerden en Konstbeminnaaren; 't zy in Schildery, in Plaaten, in Beeldhouwery, of in andere met de Teekening gemeenschap hebbende Konsten; voornamentlyk betreffende de Koningen, Koninginnen, Dauphins, en andere Kinderen van Vrankryk; de Prinsfen van den Koninglyken Bloede; de Pairs van het Ryk; de Hertogen, Graven, Baronnen, en andere Doorluchtige Staatsmannen; mitsgaders de Hooge Bediendden van het Hof, zo van den Deegen als van den Tabbaardt; de aloude en hedendaagsche Kleinodiën van de Kroon; de Plechtigheeden der Krooningen en Zalvingen; de Hooge Gerichtshoven der Koningen; hunne Byeenkomsten met Vreemde Vorsten; Huldingen; Afleggingen van Eeden van Getrouwheid; Vergaaderingen der Staaten; Jagten van Wilde en andere Dieren; Zee- en Veldslagen, en alles wat eenigsinds betrekking heeft tot den luister en deftigheid der Koninglyke Persoonen; de Gewoontens van het Ryk; de Tyden wanneer dezelve zyn ingevoerd, en de Veranderingen die dezelve hebben ondergaan; de Kleedingen; de Hoofd- en andere Sieraaden; de Huuwlyks Plegtigheeden; Gastmaalen; Feesten; Openbaare Vreugdebedryven; Konst-vuurwerken; Vermaakneemingen op het Water; Schouw- en Renspeelen; Begraavenissen; Zittingen van het Parlement, en van andere Hooge en Mindere Gerechtshoven, en 't geene verder eenigsinds tot de Burgerlyke Samenleeving behoord. Door den *Hooggeleerden en Wydberoemden Heere*, D. Bernard de Montfaucon. *Hage* 1745., 2 *Deelen*. Folio.

——— Het zelfde Werk, *op gr. Pap.* Fol.

INLEI-

INLEIDING
TOT HET
WERK.

Over den Oirsprong *en den* Voortgang *der* Scheepvaard *en des* Koophandels, *in de verſcheide Werelddeelen.*

IN 't Ontwerp, gevormd om eene algemeene Historische Beschryvinge te geeven, van alle de merkwaardige *Reizen* der laatere Eeuwen, met ons byzonderlyk toeteleggen op de Ontdekkinge, de Veroveringe, en den Koophandel, zo wel als op de Natuurlyke en Staatkundige Eigenſchappen der nieuwe Geweſten, van welken de Reizigers zig de Kennisſe bezorgden, zal 't niet nutloos zyn, te beginnen, met eenige *Aanmerkingen* over de Scheepvaard en den Koophandel. Wy zullen derzelver Voortgang onderzoeken, tot aan 't verval der *Roomsſe Monarchye*; derzelver Toeſtand in *Europe*, tot aan de uitvindinge des *Zeilſteens*; eindelyk, den *Voordeelen* welken men getrokken heeft, uit deeze gelukkige Ontdekkinge, ter aanmoediginge en volmaakinge van dezelfden. Oogwit deezes Werks.

Onze onderzoekingen gaan niet, gelyk andere Schryvers op 't eige Onderwerp deeden, tot den Zundvloed, en zelve verder. 't Schynt ons toe, dat de arbeid een's Hiſtori-ſchryvers beter kan gebruikt worden, dan tot de duiſtere Eeuwen doortedringen: waarvan niet de minſte verlichting te verzamelen is, en die niet zékers aanbiedende, het noodzaakelyk tot ydele en moeijelyke gisſingen doen vervallen. Even min zullen wy niet toeleggen, het Mensſelyk-geſlacht in deszelfs verſcheide Verſpreidingen te volgen; nog navorsſen, op welke wyze de Wereld bevolkt is (1). Een onderneeming, zo onnut als de eerſte! Om dezelfde Onnutte Naſpeuringen.

(1) Die op dit Onderwerp breeder onderrigting begeeren, konnen te raade gaan, met de *Algemeene Hiſtorie*, I. Deel. Van alle Boeken, die tot ons gekoomen zyn, is 'er geen dan *Geneſis*, 't welk ons leerd, op welke wyze de Wereld bevolkt wierd. Maar, dewyl de Naamen der Plaatsſen, waarvan aldaar geſproken word, zeer verſcheiden zyn, van dien welken zy jegenwoordig hebben: 't is vergeefzelyk, volgens de Aanmerkinge die'r *Algem. Hiſt*, met eenige zékerheid derzelver Standplaatsſen te willen bepaalen, door de Naamen der Volkeren die jegenwoordig in wézen zyn. Daarenboven, 't verhaal van *Mozes* is zo verre, van den Oirſprong aller Volkeren vaſtteſtellen, dat de verſpreiding, waarvan hy ſpreekt, zig niet uitſtrekt dan tot den nabuurigen Landen van *Syrië*: naamelyk, aan 't Ooſte, voor 't verdſte, tot *Indië*; aan 't Weſte, tot aan *Griekenland*; ten Noorde, tot den Landen die tusſen de *Kaspiëſe*-en de *Zwarte Zee* zyn; en ten Zuide, tot *Nubië*. Dienvolgende, of de Wereld was ten tyde van *Mozes* niet verder bevolkt ('t geen niet zeer waarſchynlyk is, dewyl *China* gehouden word, ſtraks na den Zundvloed bewoond te zyn); of, dat waren alle de Landſtreeken, welker bevolking ter kennisſe van *Mozes* quam.

zelfde réden zullen wy niet tragten te ontdekken, hoe veele Roeibanken de *Grieken* en *Romeinen* op hunne Oorlogſcheepen hadden; nog in welke ſchikkinge, deeze Banken waren geſchaard. Alle die geſchillen, welke reeds zo veel moeite aan den Geleerden hebben veroirzaakt, konnen nimmer genoeg verklaard worden, zonder een groot getal onverwinlyke zwaarigheeden over te laaten: ook zouden, buiten dien, de allerzékerſte Uitleggingen, geen overeenkoomſt met het oogwit deezes Werks hebben (1).

De *Vaartuigen* hebben in den beginne zeer klyn geweeſt.

Men zal niet twyffelen, of 't gebruik der *Schuitjes* en *Vlotten* niet byna zo oud als de Wereld is: indien men aanmerkt, dat het Mensſelyk Geſlacht, zonder dat behulp, om Rivieren overteſteeken, niet heeft konnen veranderen van Wooninge, nog van 't eene tot het andere Land koomen, of den minſten Handel daarover dryven konde. Die uitvinding was ook niet min noodzaakelyk, ten Viſchvangſt, aan den Oever der Zee. Vervolgens wierd men buiten twyffel ſtouter, om deezen langs te vaaren, zonder te vreezen van zig bloot te ſtellen aan eenige Hachlykheeden, welke men al meêr en meêr begon te leeren trotsſen. 't Belang, hebbende altyds meêr kragt dan de Vreez, de Begeerte om zig door mangelinge den noodwendigheeden te bezorgen welken men niet had, deeden voorts de zwaarigheeden verwinnen, welken daarenboven de ſchranderheid niet naliet, van dagh tot dagh, te verminderen. Evenwel, dewyl de langduurige Reizen ook beſtandiger Vaartuigen vereiſchten, en de Volken niet hebben konnen denken, ter vastſtellinge des Koophandels op afgelege Kuſten, dan na zig verſterkt te hebben, in de Landen dien zy bewoonden: zo is 'er geen waarſchynlykheyd, dat men groote Scheepen gebouwd nog verre Reizen ondernomen heeft, voor de Grondveſtinge van eenige groote Monarchyen, gelyk der *Chineezen*, der *Perſen*, der *Aſſyriërs*, of der *Babiloniërs*. Maar de Hiſtoriſche-kennis, ons van deeze aloude Monarchyen overgebleeven, is onvolmaakt en vol onzékerheid. De *Chineezen* beroemen zig, al zeer vroeg groote Zeemagten gehad te hebben; en ingevalle men 't getuigenisſe van veelen Schryveren geloof geeft, hebben de drie andere Volken geen min vermogender Vlooten gehad. Eenige Griekſe Schryvers verzékeren, dat *Semiramis*, Koningin van *Asſyrië*, eene Vloote van 1500. Zeilen in Zee bragt. Maar deeze verhaalen zyn zékerlyk verdacht. De *Grieken*, na allen Gedenktékenen van den *Babiloniërs* en der *Perſen* vernield

(1) Om daarvan overtuigd te zyn, behoefd de Leezer maar de Inleidingen voor de Verzamelingen van *Churchill* en *Harris* opteſlaan: vooral die van den laatſten, daar hy alles ſchynt verzameld te hebben 't geen deeze Stoffe raakt. De verſchillende Gevoelens der Schryveren, dien hy aanhaald, en die zig zeer dikwyls tegensſpreeken, ſchynen veel êer om de beleezendheid van den *Autheur* te doen voorkoomen, dan om zynen Leezeren te onderrigten.

nield te hebbén, welken zy te onderbragten onder *Alexander den Grooten*, vonden zig genoodzaakt, door Verdichtzelen, den Gedenkſchriften te vervullen, welker vernielinge zy zig verweeten.

'T Is evenwel zeer waarſchynlyk, dat de Mogendheeden van *Azië*, aan den Oceaan grenzende, in derzelver luiſter, Vlooten en eenen gerégelden Koophandel hadden met den *Ooſt-indiën*, die van alle tyden een Bron van Rykdommen waren. *Salomon* ruſtte zyne Vloote uit, welke hy naâr *Ophir* zond, te *Ezeon Geber*, in de *Roode-Zee*. On-aangezien men de Standplaats van *Ophir* niet kan bepaalen, nog zelve weeten, of dezelfde in *Indië*, of in eenig geweſt van *Afrika*, of van *Arabië* was: zo kan men echter redelykerwyze niet twyffelen, dat de Reize naâr *Indië* toen niet zo gemaklyk uitgevoerd en zo wel gedaan wierd, dan zy in allen anderen tyd naderhand, voor de uitvindinge des Zeilſteens is geweeſt. Daarenboven is 't zeer waarſchynlyk, dat de Koophandel van *Indië*, in dien alouden tyd, veel ryker was dan die van *Afrika*: 't geen, in 't meeſte zyner Deelen, nimmer zo bevolkt, zo beſchaafd, nog zo wel be-arbeid is geweeſt, dan *Indië*. Bragt het Goud en Ivoir voort: 't konde tog zo wel niet voorzien zyn, van die keurlyke Waaren, en koſtelyke Stòffen, als gezegt worden dat van *Ophir* gebragt zyn.

Ten minſt° voor de Grondveſtiging der Monarchyen.

OM zyne Vloote uitteruſten, gebruikte *Salomon* de Hulpe van den Koning van *Tyrus*, welkers Onderdaanen 't eerſte Volk zyn, 't geen eenig gerucht in die Zéen, onder den Naam van FENICIËRS heeft gemaakt. Men vooronderſteld, met grond, dat zy hunnen Koophandel uitbreidden over de gantſe *Midlandſe-Zee*; en dat de gewinzugt, hen de *Straate* van *Gibraltar* hebbende doen doorlopen, zy zelve tot in de *Britſe* Eilanden, om *Tin* quamen handelen. Dus is men ook gereed, te gelooven, dat zy, 't door de *Straate* Zuidelyk overgeſmeeten hebbende, de Kuſte van *Afrika* volgden, en daar verſcheide Volkplantingen en Koopſteden veſtten, ter bevorderinge hunner Scheepvaard en Koophandel.

De *Feniciërs*, de eerſte Scheepvaarders.

NIET min waarſchynlyk is, dat de EGIPTENAARS, zelve voor den tyd van *Salomon*, Vlooten gehad hebben; en dat het mogelyk op hun Voorbeeld was, dat deeze Vorſt de zyne naâr *Ophir* zond. Maar 't ſchynt ook, dat zy tot deeze Reize, en tot andere verre Scheepstogten, zig van *Feniciërs* bedienden: die toen, niet alleen de ſtoutſte Zeelieden, maar ook de ervaarendſte in den Scheepsbouw waren. Men vind, by *Herodotus* (Lib. 4.) dat *Farao Neco*, en andere Egiptiſe-Koningen, door 't middel der *Roode-Zee*, eene Vloote van dien Land-aart, ter ontdekkinge naâr *Afrika* zonden; en by *Strabo* (Lib. 2.) dat deeze Waaghalzen, hebbende 't langs *Afrika* rondgedreeven, door de *Midlandſe-Zee* in *Egipte* wederquamen. *Herodotus* voegd 'er by, ter beveſtiginge, dat zy

Koophandel der *Egiptenaaren*.

dien Togt werkelyk deeden, ſchoon 't hem ongelooflyk voorkoomt, dat zy, op deeze Reize rond-om *Afrika*, langen tyd de Zonne ten Noorde van zig hadden: 't geen hedendaaghs een bekende zaak is, aan dien die naâr *Indië* zeilen. De Hiſtori zegt ons niet, hoe de Koophandel van *Egipte* verviel, na de voorgevalle Veroveringen der *Babiloniërs* en der *Perſen*.

Der Grieken.

'T SCHYNT, uit de Vlooten die naâr 't Beleg van *Troye* gezonden wierden, dat de Scheepsbouw, in *Griekenland*, byna zo dra bekend was, als 't zig in Steden en Staaten had gevormd. Het zag zig vervolgens genoodzaakt, deszelfs Zeemagt te vermeerderen, om zig te kanten tegens de Invallen der *Perſen*, die geduuriglyk deszelfs Kuſten beſtookten, met Vlooten, bemand door *Feniciërs*. Maar men vind niet, dat het Scheepen van groote aanzienlykheid had, nog zynen Koophandel ver uitſtrekte, voor de tyden van *Alexander*. Toen volgden de GRIEKEN, hebbende de Monarchye der *Perſen* ter neder geklonken, deezer Mogendheid zo ter Zee als te Lande op. Zy haalden 't zelve, wel dra, den anderen Volken te boven, door de grootte hunner Scheepen. Zwaare Vlooten hadden zy, op den *Indiëſen Oceaan*, zo wel als in de *Midlandſe Zee*. De PTOLOMÉEN, die uit *Grikenland* de Heerſchappye in *Egipte* quamen voeren, gaven eenen nieuwen Luiſter aan den Koophandel, in 't openen van de Gemeenſchap met den *Indiën*, door de ROODE-ZEE, daar *Berenice*, gehouden voor 't jegenwoordige *Koſſir*, met dat oogmerk geſtigt wierd. In deeze Haven was 't, dat men den voornaamſten Koopwaaren, van *Arabië*, *Indië*, en *Perſië* overbragt: zo wel, als van *Ethiopië*, waaronder men kan begrypen, allen bekenden deelen van AFRIKA, ten Zuide van *Egypte*. Van *Berenice* wierden alle die Rykdommen gevoerd, naâr *Koptos*, maar drie Daghreizen daarvan afgelegen; en voorts den *Nyl* af, naâr *Alexandrië*, leggende in de Uitwateringe der Rivieren, van waar de *Midlandſe-Zee* die Ooſterſe Schatten over gants Europa verſpreidde.

Der Karthageren en Romeynen.

TERWYL de Griekſe Vlooten het Ooſten deezer Zee beheerſten, was KARTHAGO, Volkplanting der *Feniciëren*, niet min vermogende op 't Weſten van dezelfde: 't dreef zelve zynen Koophandel, door de Straate. *Scylax*, in 't begin zyn's *Periplus*, merkt aan, dat de *Karthagers* menigte Havens ten Noorde bezaten; en waarſchynlyk, hadden zy 'er ook ten Zuide. Want *Hanno*, in zyne Reize, welke hy gezegt word rond-om *Afrika* gedaan te hebben (1) bouwde verſcheide Steden en leidde Volkplantingen, op de Weſtelyke Kuſten. Eindelyk, deeze Landaart maakte zig haatelyk, aan *Italië*, door deszelfs invallen en rooveryen: [of liever, ROME, gants *Italië* overheerd hebbende, had aan *Karthago* eenen Hinderpaal om ter Oppermonarchye te konnen koomen.] Dit verpligtte den

(1) *Plin. Hiſt. Nat.*, Lib. II. c. 67.

den *Romynen* ook, Vlooten uitteruften. Zy bragten, in vervolg van tyd, zo wel den *Grieken* als den *Karthageren* t'onder. Dus ftelden zy zig, in 't bezit, van den Koophandel en de Zeemagt deezer twé Volkeren.

Verval van den *Koophandel* in EUROPA.

DE ROOMSE MONARCHY behield ook het Zeegezach, in eenen bloeijenden ftaat, zo lang zy zig in een Lichaam ftaande hield: maar zy verloor 't wel dra, toen zy zig in twé deelen fchiftte. De verwoeftingen der *Gotten*, *Wandaalen*, en anderen Noordfen Volkeren, vernielden ten laatfte den Koophandel, in 't *Wefte* van *Europa*; de *Arabiërs*, by dwaalinge *Saraceenen* genoemd, met onbegrypelyke fnelheid 't grootfte deel des *Oofterfen-Ryks* hebbende afgeloopen, waarvan zy *Egipte*, dat groot Kanaal van Koophandel met *Indië*, afrukten: zo raakte de Koophandel zodanig aan 't quynen, dat 'er dezelfde, eindelyk, trapsgewyze uitdoofde.

Koophandel der *Arabiërs*.

MAAR deeze ARABIËRS, langen tyd Rykdommen en Weetenfchappen verachtende, kreegen 'er eindelyk fmaak in. Zy openden niet alleen de Havens, van den *Levant* en van *Egipte*, met den Kanaalen die zedert veele Eeuwen verftopt waren geweeft: maar, 't geen van grooter Voordeel voor hen was, zy voerden den Koophandel van *Arabië* en van *Perfië*, waarvan zy Meefters waren, tot *Indië*, en tot *China* zelfs: vooral, van de Haven van *Siraf* tot aan 't Wefte van *Gomrun*. Men kan niet twyffelen, of dit gebruik geen ftand hield, geduurende hunne Heerfchappye: te meêr, wyl zy hunne Veroveringen en Bezittingen dus ten Wefte uitbreidden, langs de Kuften van beide de Half-Eilanden van *India*, zo wel als tot menigte der voornaamfte Eilanden van den *Indiëfen-Oceaan*; en, naâr 't Zuide, langs den Ooftelyken Oever van *Afrika*, tot voorby *Sofala*, naamelyk, tot boven 20 Graaden Zuiderbreedte. Evenwel waren hunne Scheepen, van flegte timmeringe: zynde deeze enkeldlyk van Planken, verbonden met Touwen van *Cayro*, of *Kokos*, zonder eenig Yzer daaraan, en bygevolg niet bequaam om Tempeeften te verduuren, nog volle Zee te bouwen.

Der *Indianen*.

WELKE uitwerking de verdeeling van de Arabiëfe-Mogendheid, gelyk die der Romynen, in Oofterfe en Wefterfe gefchift, onder de twé *Khalifahs* van *Egipte* en van *Baghdad*, omtrent 300. Jaaren na *Mahomet*, ook op den Koophandel mogt gehad hebben: deeze verviel evenwel niet. Men voerde dien, desniettegenftaande, in de Ooftelyke-Deelen, onder de verfcheide Heerfchappyen der *Perfiaanen*, *Turken*, en *Tartaren*, onderfcheidenlyk voortkoomende uit de vernielinge van den *Khalifah* van *Baghdad*. En hoewel die niet zo leevendig onderfteund wierd, in 't *Wefterfe-Khalifat*, befluitende *Syrië*-*Egipte*-en een gedeelte van *Afrika*, ter oirzaake van de geduurige Oorlogen en Verwoeftingen, welke daarin nog meêr omkeeringen dan in 't andere veroirzaakten: echter liep die niet gantfelyk

te niet. Men hield denzelfden op, door 't middel der Vlooten, die gestaadiglyk den Beêvaarderen, van alle Kanten, naâr *Mekka* voerden. Hier was altyds een groote Markt ten Koophandel, zo wel als ter Godtsdienstigheid, onder den *Mahometaanen*. In een woord, toen de *Portugeezen* 't eerst op den Indiësen-Oceaan quamen, vonden zy 'er niet alleen een groot getal Scheepen, zo wel als eenen uitgebreiden Koophandel tussen den Inwoonderen, langs de Oostelyke Kuste van *Afrika*, van *Arabië*, *Persië*, *India*, en den *Eilanden*: maar, 't geen te verwonderlyker is, en buiten twyffel te meêr tot het bloeijen van den Koophandel had toegebragt, zy vonden 'er 't gebruik van 't *Kompas* en van *Kaarten* onder den Zeeman.

De *Arabiërs* geene Uitvinders van 't Kompas.

Veele Schryvers hebben daaruit geoirdeeld, dat de *Arabiërs* de eerste Uitvinders deezer nutte Werktuigen waren. Maar die, welke deeze Stóffe 't meest doorgrondden, hebben geen zwaarigheid gemaakt, te verzékeren, dat de Oosterſen die Weetenſchappen uit *Europa* gehaald hebben, voor de Portugeezen in hunne Zéen doordrongen. Dit gevoelen schynt ook, op zeer dringende Rédenen gegrond. De Oosterse Schryvers, zwygen van zodanige Ontdekkinge, en van de Bestuurende-eigenschap des Zeilsteens; nooit zeilden de *Aziërs*, by de *Breedtens*; 't Maakzel hunner Scheepen was niet bequaam, om op den Oceaan te zeilen; enz. (1). De *Arabiërs* waren geene groote Oeffenaars. By de Weetenschappen welke zy van den *Grieken* ontfingen, in welker Werken zy zig oeffenden, hebben zy byna niets gevoegd. Zy hebben nooit veel gelegenheid gehad, den Koophandel op Zee te voeren. De Koopmanschappen, welke zy uit de nabuurige Oostlyke gewesten ontfingen, wierden tot hunnen 't, zo wel te Lande als in hunne Havens gebragt. Zy grenzen aan *Indië*, ten Ooste: waarvan de Waaren, gemaklyk, door *Kabul* en andere Grenz-steden, konden inkoomen. Ten Noorde waren zy Meesters, van *Groot-Bucharia*. Tussen dit, en *Katay*, 't geen een gedeelte van *Tartarye* en de Noordlyke Landschappen van *China* omvat, was 'er een Gemeenschap, door 't middel der Karavaanen; en deeze vermeerderde, ten tyde van *Jinghiz Khan* en zyner Opvolgeren, die alle deeze Gewesten t' onderbragten.

Nog de *Chineezen.*

Belangende den *Chineezen*, die ook naâr de eere dingen, van 't *Kompas* uitgevonden te hebben, al van den tyd van hunnen Keizer *Whang-ti* (2), naamelyk, meêr dan 3000. Jaaren voor Kristus: 't moet voor een Hersſenschim gehouden worden. Want, 't is niet te begrypen, dat zy zulke nuttige Uitvindinge wederom verlooren zouden hebben, had deeze hen bekend geweest. Dus kan men besluiten, dat de eerste kennis van 't *Kompas* aan den *Europeaanen* verschuld is: schoon 't waar kan zyn, dat men

(1) Zie *Renaudot*, *anciennes Relat. des Ind.* p. 290.
(2) Zie *du Halde*, *Descript. de l'Emp. de la Chine.* Tom. I. p. 271.

men dit Kunſtwerktuig in *China* in gebruik vond, toen de Europers 'er de eerſtemaal quamen.

Onderneemingen ten Herſtel van den Koophandel in Europa.

Na den Val van 't *Weſterſe-Ryk* waren alle de gedeeltens van Europa, tot aan *Griekenland*, geduurende veele Eeuwen bloot geſteld, aan zo veele Verwoeſtingen van de zyde der *Wandaalen*, *Gotten*, en andere Noordſe-Volkeren, dat zy geenen tyd hadden om ten Koophandel te denken: zelve, al ware de Wegh naâr *Indië*, gelyk van Ouds, over *Egipte* open geweeſt. Evenwel poogden de aan Zee gelege Volken onderlinge gemeenſchap te houden, onder menigte Verſtooringen. De *Engelsſen* hadden, in veele omſtandigheeden, vermogende Vlooten, zo wel ten Oorlog als ten Koophandel. Zy handelden in de *Middelandſe-Zee*. Zy gingen in de *Ooſt-Zee*, daar de *Hanzee-Steeden* al den Koophandel van 't Noorde bezaten.

Geſtoord door de Invallen der Noormannen.

Karel de Groote had zig voorgeſteld, den Koophandel in de *Midlandſe-Zee* te herſtellen: maar de Onruſten, die zynen dood volgden, ploften *Europa* wederom in Verwarringe. 't Was in deeze Onheilen, dat de Noordſe Volken, onder den Naam van *Normannen*, verſcheidemaal hunne Invallen vernieuwden, en met groote Vlooten den Zuidelykſten-deelen, byzonderlyk *Vrankryk*, aangreepen. Na zy deezes Kuſten hadden geplunderd, zetten zy zig in *Neustria* ter neder; en gaven 't, na hen, den Naam van *Normandye*. Met dezelfde Woede vielen zy, op de Kuſten van *Spanje*, welke zy plunderden. Loopende door de Straate van *Gibraltar*, veroverden zy een groot deel van 't Koningryk *Napels*, als mede het gantſe Eiland van *Sicilië*. Dit geſchiedde alles, met vreesſelyke Moorderye en Plunderinge, zo ter Zee als te Lande.

En door de Kruisvaarten.

Maar niet min groot was de Verſtooring, welke den Koophandel trof, door de Kruisvaarten, geſtigt onder den *Roomsſen-Mogendheeden*: uitwendig tegens den *Mahometaanen* t' Huize tegens den *Ketteren*. Deeze vervloekelyke Oorlogen, gevierd onder den Naam van *Heilig*, teiſterden al den Zuidelyken-deelen van *Europa*, zo wel als 't *Weſterſe-Khalifat*, meêr dan honderd Jaaren lang. De Verwarring vermeerderde in *Azia*, door den ſchriklyken Inval der *Moguls* en *Tartars*, onder *Jinghiz Khan*; en door de Oorlogen, ontſtaan onder de Opvolgers van *Salâh-addîn* (of *Saladin*) in *Egipte*, *Syrië*, en de nabuurige Ooſterſe-Landſchappen.

Gehandhaafd door den Genueezen.

In dien ruimen tusſentyd, waren de *Genueezen* en de *Venetiaanen*, de eenige Volken van *Europa*, die eenig Denkbeeld van buitenlandſen Koophandel bewaarden, en verſcheide Poogingen deeden, om dien te bekoomen. De Genueezen, voordeel trekkende uit het zwak Geſtel van 't *Griekſe Keizerryk*, ten tyde der *Kruisvaarten*, plunderden den *Archipel*, in de dertiende Eeuwe; vermeeſterden eenige deezes Eilanden; drongen tot in de

Zwar-

Zwarte-Zee, en veroverden veele Zee-Steden, van den *Grieken*. De voornaamste van deeze was, *Theodosia*, in het *Taurica Khersonesus*, of de *Krim*. Dit herbouwden zy, en noemden 't *Kaffa:* van waar zy eenen Koophandel met *Mingreliё*, *Trebizonda*, en andere gedeeltens die'r Zee vastſtelden. Zelve waren zy in 't Bezit van *Pera*, eene der Voorſteden van *Konstantinopole*.

En door den *Venetiaanen*.

MAAR zy vonden magtige Tégendingers, in den *Venetiaanen*, die zig eindelyk tot de Mogendheid die'r Zéen verhieven. VENETIË had haare *Konsuls*, te *Kaffa:* daar de voornaamſte Koophandel beſtond, gelyk hedendaaghs, in Zout, Honing, Waſch, Viſch, en Kaviaar. Maar haare rykſte Magazynen waren, te *Tana*, of *Dona:* een Stad, toen, aan den Mond der Riviere *Don*, of *Tanaïs*, daar deeze in den *Palus Mœotis* ſtort, maar nu verwoeſt. Van daar bragt zy, al de *Spéseryen*, en andere Rykdommen van *Indië*. Deeze waren 'er gevoerd, over de Rivieren *Indus*, *Oxus* (of *Amu*) en de *Kaspiëse Zee*, tot *Astrakhan*, toen *Citrakhan* genoemd (1).

Loop des Koophandels, door *Rusland*.

DIE Goederen, te *Astrakan* gekoomen, laadde men 'er een gedeelte op de *Wolga* en andere Rivieren, om de twé groote Markten te vervullen, die toen in *Rusland* beſtonden. De eene was te *Ladoga*, al-oude Stad: van waar zy, over 't Meir van denzelfden Naam, en den *Finlandsen Zeeboezem*, gevoerd wierden naâr *Wisbuy*, in *Gotland*, zo befaamd om zynen grooten Koophandel. De andere groote Stápel van Koophandel was, in de Stad *Tsordyn*, op de Riviere *Kama*; en die, ter oirzaake van haare Landſtreeke, genoemd wierd *Groot Permia*. Hiervandaan vervoerde men de Indiëſe-Goederen, over de Riviere *Pitziora* tot den Oceaan: daar zy langs de Kuſte van Noorwege, en mogelyk Zuidlyker, afgeſcheept wierden (2). Dus wierden de Noordlyke Deelen van *Europa* met Indiëſe-Koopwaaren voorzien, die 'er den Koophandel zo lang deeden bloeijen.

En over de *Zwarte-Zee*.

'T OVERIGE der Goederen, die te *Astrakan* quamen, wierd met Karavaanen gebragt, naâr 't bovengenoemde *Tana*. Van hier voerden de *Veneetse-* en *Genueesse-Scheepen*, dien naâr *Italië*; en verſpreiden ze, door de Zuidlyke-Landſtreeken van *Europa* (3). Jaarlyks zonden de Venetiaanen zeſtien Scheepen, naâr *Tana*, ten ſteun van dien Handel. Dit hield ſtand, zo lang de Opvolgers van *Jinghiz Khan* 't gezach behielden, in *Kapchâk*, of *Kipjâk*: een der vier groote Deelen, waarin de Monarchy dien 's Overwinners, na zynen Dood verdeeld wierd. Maar, toen *Timur*, of *Tamerlan*, in eenen zyner Krygstogten tegens *Toktâmish Khan*, de Stad *Astrakan* vernield had: toen was de Wegh des Koophandels afgebroken

(1) Vid. *Tract. de Tartaris Precopens.*, *&c.*, *apud Respub. de Russia & Tartar.* p. 238.
(2) *Strahlenberg*, *Historico-Geogr. Descr.* of the North-Eastern Parts of *Asia*, Introd. pag. 109. 110.
(3) *Tract. de Tart. ubi supr.*, pag. 239.

ken. Dus keerden de Venetiaanse Scheepen, eerstelyk, naâr de Havens van *Syrië*, byzonderlyk naâr *Barut*, of *Beyrut*; en vervolgens, naâr *Alexandrië*, in *Egipte*: om de Kostelykheeden van *Indië* te bekoomen. Maar deeze Wegh wierd hen ook wel dra gestopt, door de Vlooten, welken de Portugeezen in den *Indiësen-Oceaan* onderhielden.

Koopsteden, en *Koophandel* in de INDIËN.

TER bétere verlichtinge van 't bygebragte, moet men dit aanmerken. Voor de Ontdekkinge van den Wegh naâr *Indië*, over de *Kaape de Goede-Hoope*, was de Stad *Malakka*, de groote Markt van 't OOSTE, in Spéseryen, Droogeryen, en alle de Rykdommen der omleggende Landstreeken en Eilanden. Van daar wierden deeze afgehaald, door den Bewoonderen van alle de Westerse-Gewesten, tot aan de *Roode-Zee*. Onder deeze waren de befaamdste Koopsteden, *Kalikoet*, *Kambaye*, *Ormuz*, en *Aden* (1). Van KAMBAYE wierden de Noordlykste-Deelen van *India*, *Bucharia*, en *Kapchâk*, voorzien: over den *Indus*, *Amu*, en de *Kaspiëse-Zee*. Door dat Kanaal quamen die Waaren, te *Astrakan*. Even dus voorzag ORMUZ, eensdeels, *Persië* te Lande; en anderdeels zond zy ze over de *Persise-Golfe*, naâr *Basrah*, aan den Mond des *Eufraats*. Van hier gingen de Karavaanen daarmede, door *Armenië*, *Trebizonde*, *Aleppo*, en *Damaskus*, waarvan *Beyrut* toen de Haven was. Zulke Goederen, als gescheept wierden naâr ADEN, voerde de *Roode-Zee* voorts naâr *Joddah*, de Haven van *Mekka*; of naâr *Tor*, en *Suez*, Steden in den Boezem deezer Zee: van waar zy, met Karavaanen, naâr *Kairo* gebragt wierden. *Kairo* zond die, in Barken, den *Nyl* af, naâr ALEXANDRIË. Van hier wierd niet alleen *Europa*, door den *Venetiaanen* en *Genueezen*, daarmede voorzien; maar allen Landstreeken, ten Weste van *Egipte*, langs de Kuste van *Barbarye*, bequamen 't genot daarvan, door de Karavaanen: als *Barka*, *Tunis*, *Tremesen*, *Fez*, *Marokko*, en *Sûs*. Men voerde ze dus zelve, voorby 't Gebergte *Atlas*, naâr de Stad *Tombuto*, in *Négerland*, en de Landstreeke der *Jalofs*. Deeze Koers van Koophandel, lang afgebrooken door de Onlusten die in 't *Westerse-Khalifat* heersten, wierd hersteld door de Soudaans van *Egipte*, omtrent den Jaare 1300 (2).

Mogenheid der *Venetiaanen* en *Genueezen*, overeenkoomstig met hunnen Koophandel.

DUS was de Koophandel van 't Ooste, geduurende veele Eeuwen, in handen der *Venetiaanen*, die 'er onmeetelyke Rykdommen uit trokken. VENETIË was toen 't *Alexandrië* van Europe, gelyk AMSTERDAM het jegenwoordig is. In dit bezit wist zy zig te handhaaven, tot de *Portugeezen* den Wegh naâr *Indiën*, over de *Kaape de Goede-Hoope* vonden. Eene gewigtige Ontdekking! maar noodlottig voor een Gemeenebest „ welker „ Rykdommen en Kragten zo groot waren geworden, dat zy in staat was „ zig

(1) Zie de FARIA Y SOUSA, *Portugueze Asia*, Vol. I. pag. 82.
(2) Zie GALVAM's Discoveries, ap. PURCHAS, *Pilgr*. Vol. II, pag. 1673.

„ zig te gelyk te verdédigen, tegens het *Keizerryk*, den *Paus*, den Konin-
„ gen van *Vrankryk* en van *Arragon*, en meest allen Vorsten van *Italië*,
„ die haar verderf gezwooren hadden (1)".

Verlooren, met den *Koophandel.*

De *Genueezen* hielden zig staande, in de Plaatsſen welke zy den *Grieken* hadden ontnomen, tot de *Turken*, 't Keizerryk van *Konstantinopole* t' onder gebragt hebbende, 't geen lange waggelende geweest en maar eene Schaduuwe van zynen ouden Luister behouden had, hen trapsgewyze daarvan beroofden. *Kaffa* wierd hen ten laatst', door *Mahomet II.* ontrukt. Dit maakte een eind van hunnen Koophandel, en Bezittingen in deeze Zéen. 't Verkeerde dus met hen, dat de *Genueezen* en *Venetiaanen*, Meesters geweest van den Koophandel uit het *Ooste*, al de Voordeelen van dien aan afgelegener Volkeren moesten overlaaten; en geen vorder deel hadden, aan de Reizen die vervolgens naâr *Indiën* gedaan wierden, dan als Stuurlieden en Ontdekkers voor anderen.

Dus ook van andere Volkeren.

EVENWEL waren zy 't alleen niet, die door de veranderinge van deeze Ontdekkinge leeden. Die zelfde Omkeering vernielde, in 't gantſe *Ooste*, de befaamdste bovengenoemde *Indiëſe-Havens*; en deed alle de Rykdommen van *Azia*, in een nieuw Kanaal vloeijen. Dus moesten de *Portugeezen*, op wien 't verwyt viel zig verdédigen, tegens een magtig Verbond van veelen der Zeemogendheeden, ondersteund door den *Soudaan* van *Egipte*, die voor 't minste zo veel Belang daarby had, dan eenigen van de anderen.

Uitvinding van de KOMPASNAALDE.

ZODANIG was de Staat des Koophandels in *Europe*, toen de *Bestuurende-Kragt* des ZEILSTEENS ondekt wierd. De *Aantrekkende-Aart* daarvan, was maar tot dien tyd bekend. Met réden verbaasd men zig, over de achteloosheid der Schryveren, die ons, nog den Tyd nog den Ontdekker van zulke eene kostelyke Uitvindinge, hebben nagelaaten. De eene ſchryven deeze den ouden *Grieken*, de andere den *Arabiëren* toe. Sommige geeven voor, dat *Marco Polo*, of *Paulus Venetus*, op zyne te rugkoomste uit *China*, en andere Landen van 't Ooste, dien hy bezogt had, omtrent den Jaare 1260, de Zeilnaalde in *Europa* bragt. Eindelyk, etlyke willen, dat *Roger Bacon*, onze [Engelsſe] befaamde Monnik, het eerste de *Noord-strekkinge* van den ZEILSTEEN ontdekte. Maar 't grootste getal Schryvers, keuren de Eere toe, van deeze gewigtige Ontdekkinge, aan eenen Inwoonder van *Amalfi*, in 't NAPELSSE, niet verre van *Salerno*, in *Terra di Lavoro*, omtrent den Jaare 1300: zonder in zynen Naam over-een te stemmen, dewyl de eene hem *Flavio*, of *Giovanne Gioia*, andere hem *Gira* noemen. Voor 't overige, dus duister is de verlichting welke op dit gewigtig Stuk gegeeven word, dat men ons niet leerd, van wat Bedryf hy was, nog hoe hy aan deeze Weetenſchap quam.

Hoe

(1) DESLANDES, *Essay sur le Pouvoir Maritime*, pag. 156.

Hoeneer men zig daarvan begon te bedienen.

Evenwel, wat voordeel 'er ook de Wereld door genoot, 't was niet zeer voordeelig aan den Uitvinder. Men bepaald zyne Ontdekkinge, tot de *Bestuurende-Kragt* des Zeilsteens: zonder deszelfs gebruik in den *Scheepvaard* daarnevens te voegen. 't Blykt zelfs niet, dat men dit wel dra daarvan maakte. In tegendeel, eene Eeuw verliep'er, voor de oeffening van 't *Kompas* doorging: 't zy, dat het geheim, aan veelen, in langen tyd niet bekend raakte; 't zy, dat die welken 't bekend was, zig daarvan niet eigenlyk wisten te bedienden; 't zy, dat men, daarop, zig niet te verre in Zee durfde waagen, na tot dien tyd toe gewoon te weezen, 't Land niet uit het gezichte te verliezen. Hoe 't is, 't gebruik van 't *Kompas* was eenigen tyd bekend, voor den Jaare 1415, waarin de *Portugeezen* hunne Ontdekkingen begonden; en men zal 'er niet aan twyffelen, indien men aanmerkt, dat deeze zig daarvan de Uitvindinge niet toeschryven, en 'er zelfs niet van spreeken, als van eene nieuwigheid. 't Gestél van 't Kompas was een Kunst, zonder welke 't weinig gebaat zoude hebben, eene Bestuurende-Kragt in den *Zeilsteen* te ontdekken; en evenwel vind men niets, 't geen ons leerd, hoedanig en wanner dit gelukkig geheim, door de aan Zee gelege Volkeren van *Europa* ontfangen wierd, nog de eerste Voordeelen dien men 'er van trok. Het konde niet zeer noodzaakelyk zyn, in de *Midlandse-Zee*, nog in de *Oost-zee*, nog in alle enge Zéen, op de Kustvaarten: uitgenomen, in gelegenheeden, waarin de Scheepen, door den Wind, van de Kusten gesmeeten konden zyn. In dier'voegen bediende men zig daarvan: maar 't was een gebruik, van enkelde voorzorge, 't geen 'er geene groote Waarde aan gaf. Dus kan 't *Kompas* eenen geruimen tyd gehouden zyn (gelyk 't mogelyk nog zoude worden gehouden, indien men in dien eigen toestand was) voor een aartig Werktuig, 't geen van nut zonde konnen worden, in langduurige Zeetogten, en Ontdekkingen: waaraan men evenwel, toen, weinig dacht. De *Portugeezen* waren de eerste Europers, die deeze Onderneeminge vormden. Maar, voor zo verre de Histori 'er blyk van geeft, 't was Kolumbus, die 't eerst den Moed en de Stoutheid had, van Land te steeken, om de ysselyke ruimte des Oceaans in te vaaren, op de zékerheid van eene enkelde *Magneetse-naalde*.

De Oost-Indiën ter Zee ontdekt.

De verwarringen, die zo veele Eeuwen 't Westelyk-gedeelte van *Europa* schokten, in de XV. Eeuwe ophoudende, en de *Moorse-Koningryken* in *Spanje* t' onder gebragt zynde, was de openbaare Rust bestendig genoeg, om veelen Vorsten tyd te gunnen, tot het versterken hunner Staaten, en 't herstellen des Koophandels. *Jan I.*, was Koning van *Portugal*. Zyn derde Zoon, Prins Henrik, iverzugtig over de Rykdommen en den Luister der *Venetiaanen*, die den gantsen Koophandel der *Oost-indiën* bezaten, begreep 't Ontwerp om hen dezelfden te onttrekken, en in zyn Vaderland overtebren-

brengen: met zig, ter Zee, eenen nieuwen Wegh, gemaklyker en onkostelyker dan den ouden, naâr 't *Oofte* te baanen. Hy was de Uitvinder van dit groot Ontwerp: maar de Hémel befpaarde de Uitvoeringe daarvan, aan Koning *Emanuel*, die 't in 1497. volbragt.

Ontdekking van AMERIKA.

HOEWEL de *Portugeezen*, van hunne eerfte Reize aan, Ontdekkingen langs de Kuften van *Afrika* deeden, dreeven zy hunne voordeelen niet zo verre, als zy 't gehoopt hadden. De achteloosheid, vreeze, of onzékerheid, beletten ook den anderen Volkeren hun voorbeeld te volgen; en alle de Rédenen, van oirdeelkundige en onderneemende Perfoonen, konden hen niet inwikkelen, om Ontdekkingen in de andere Deelen des Oceaans te onderftaan. Vergeefs wendde KOLUMBUS zig, met zynen Voorftel, om door 't Wefte eenen Vaard naâr 't Oofte te vinden, tot zynen Landsgenooten, den *Genueezen*; tot den *Engelsfen*; en tot den *Portugeezen* zelfs, welkers reeds gelukkige gevolgen hen daartoe, zo veel als zyn aanzoek, moeften doen ontvlammen. Agt Jaaren lang moeft hy, met vermoeijenden aandrang, by 't *Spaansfe-Hof* aanhouden; en 't was meêr, door begunftiginge van fommige Hovelingen, dan door 's Konings neiginge, dat zyne Voorftellingen eindelyk aangenomen wierden. Maar, niet zo dra had hy gants *Europa* overtuigd, door de fpoedige Ontdekkinge van AMERIKA, A°. 1492, dat de Oceaan een on-eindig getal onbekende Eilanden en Landftreeken konde om-ermen, of elk wierd met hévigen Drift ter Ontdekkinge bezield, en fcheen vaardig, zyn Vaderland te verlaaten, om Nieuwe-Werelden te vinden. Onze [Engelsfe] Koning, *Henrik VII.*, die onlangs, met zo veel koelheid, de Aanbiedingen van dien Vader der Scheepvaard ontfing, opende nu de Ooren aan de Voorftellingen van *Jan Cabota*, die eenen Wegh naâr 't Oofte, door 't NOORDWESTE voorftelde; en de *Portugeezen*, befchaamd over hunne traagheid, van in 80 Jaaren nog niet verder op de Weftkufte van AFRIKA gevorderd te zyn, waagden 't nu voorby *Kaape de Goede-Hoope* te ftévenen, die elf Jaaren bevoorens ontdekt was, en reeds aangezien wierd, als de Grenz hunner Scheepvaard.

Men zeild den *Aardból* rond.

DE SPAANSSEN fcheenen niet gefteld, om den *Portugeezen* in derzelver Ooft-indiëfen Handel te ftooren: vooral, daar zy deezen, by laatere overeenkoomft, 't Oofterfe-Halfrond hadden overgelaaten. Een *Portugeez*, misnoegd op zyn Hof, deed hen van Gedachten veranderen. 't Was *Magellanes*, die eenen Wegh naâr *Ooft-indiën*, door 't ZUIDWESTE, aan Keizer *Karel V.* quam bieden. Hy vond dien ook, A°. 1519, loopende door de *Straate*, die nog zynen Naam draagd: hoewel hy 't ongeluk had, op deeze Reize te fneuvelen. Maar zyn Schip zeilde, voor 't eerfte, de Wereld rond; en toonde, by ondervindinge, dat de Aarde een Rond-lichaam is.

DEE-

DEEZE ontdekking was een Prikkel, voor den ENGELSSEN. Zy beflooten, eenen derden Wegh, door 't NOORDE, te zoeken: na 't reeds te vergeefs onderftaan te hebben, met Oogmerk daardoor de Reizen de helfte te verkorten. Mr. *Horne*, Koopman van *Londen*, deed aanzoek by 't Hof, A°. 1527, om die Onderneeminge te vernieuwen. *Henrik VIII.*, die toen heerfte, was afkeerig geworden, door 't quaad Gevolg van 't Onderftaan van *Cabota*. Dus liet men 't daarby, tot den Jaare 1551: toen te *Londen* een Maatfchappy gefticht wierd, van veele voornaame Perfoonen, genoemd, *Kompanji ter Ontdekkinge van onbekende Gewesten*. De Opperbeftuurder van dezelfde was, *Sebaftiaan Cabota*, Zoon van *Jan*. 't Gevolg daarvan is geweeft, de Ontdekking van *Rusfia*, en de Bezittingen welke zy namen, van een groot Gedeelte der Kusten van *Noord-Amerika*.

Ontdekkingen ten *Noord-weste* en ten *Noord-oofte*.

Zo bézig waren de *Engelsfen*, in dat hun onderftaan, dat zy geduurende veertig Jaaren, op geen ander dachten. Maar, na menigte zo vrugtelooze als gevaarlyke Poogingen, beide ten *Noord-oofte* en ten *Noord-weste*, wanhoopende daardoor eenen Wegh naâr den *Ooft-indiën* te konnen baanen, beflooten zy gebruik te maaken, van dien, welke langs KAAPE DE GOEDE HOOPE was uitgevonden. De eerfte Scheepen, welken zy op deezen Koers uitzonden, vertrokken in 1591. Deeze traagheid moet vreemd fchynen, daar zy bevoorens zo wel onderrigt waren van den *Ooft-indiën*, door de Togten dien *Drake* in 1577, en *Candish* in 1586, rond-om den Aardból deeden; behalven dien, welke verfcheide byzondere Perfoonen, in Scheepen van anderen Land-aart, gedaan hadden. Maar 't wierd vergoed. De *Ooft-indiëfe Maatfchappy* wierd te *Londen*, A°. 1600, opgerigt. Van deezen tyd moet men 't begin, van hunnen Koophandel met dat Gedeelte der Wereld rékenen, welke jegenwoordig zo aanmerkelyk is.

Eerfte Reizen der ENGELSSEN naâr *Ooft-indiën*.

DE HOLLANDERS, den *Engelsfen* nagebootft hebbende, ter Ontdekkinge van de *Noord-ooftelyke-* en *Noord-westelyke-Doortogten*, volgden hen ook, op de Baane, langs KAAPE DE GOEDE HOOPE, naâr den *Ooft-indiën*. Hun eerfte Proefftuk was, in den Jaar 1594; en, binnen weinige Jaaren, maakten zy zig zeer vermogend, in de *Oofterfe-Zéen*. Trapsgewyze bequamen zy, veele groote Bezittingen. Vooral grondden zy hunne Mogendheid, op de Vernielinge der *Portugeesfe*: welke zy van derzelver rykfte Veroveringen beroofden. Men kan zelve zeggen, dat zy uitfteeken, in Vermogen, onder alle Europefe-Volkeren, in *Indië*; en dat hunne Bezittingen in 't Oofte, veel aanzienlyker zyn dan in 't Weste (*).

Eerfte Reizen der HOLLANDEREN naâr *Ooft-indiën*.

ALLE

(*) D'Abt *Prevoft* voegd hier, in zyne *Fransfe-Vertaaling*, dit meeft onbewyzlyk Artykel.
„ De FRANSSEN, de ZWEEDEN, en de DEENEN, ondernamen ook gevaarlyke Scheeps-
„ togten, maar met min luifter en gevolg: dewyl zy 'er niet zo veele Scheepen toe
„ gebruikten, en toen min ge-oeffend op de Zee en op den Koophandel waren. Ech-
„ ter hebben zy 't Middel gevonden, zig aanmerkelyke Bezittingen in den *Weft-indiën*
„ te maaken: hoewel zeer verre beneeden dien Volkeren, die hen daarvan 't Voor-
beeld

De *Koophandel* maakt grooten voortgang.

Alle die aanmerkingen moeten doen gevoelen, welken grooten Voortgang de Scheepvaard en de Koophandel bekoomen hebben, door de Uitvindinge van 't *Kompas*. Bevoorens waren 'er ryke Kooplieden, en bequaame Matroozen; de Koophandel wierd op zékeren afstand, tusſen den Volkeren gedreeven: maar, met wat moeite, zwaarigheeden, en nadeelen! De Zeelieden, durvende zig in Zee niet waagen, by gebrek van eenen Gidze, zo zéker als 't Kompas is, waren genoodzaakt 't langs de Kusten te houden, en bygevolg de Reize on-eindiglyk te verlengen. Zy ſchrikten voor verre Scheepvaarten, wyl ze 'er te meêr op bloot geſteld waren voor de woede der Winden, en der Zee: die hen buiten reik van Land konden jaagen, op gevaar van zig in de ruimte des Oceaans te verliezen, of in onbekende Oorden geworpen te worden, beiderzyds hun te rugkoomſte onmooglyk maakende. By gebrek van den omtrek van *Afrika* te kennen, en van ſtoutheid om 't rond-om te loopen, waren de *Europeaanen* genoodzaakt den Koopmanſchappen der *Indiën*, uit ſommige Havens der *Midlandſe-Zee* te haalen, na deeze uit die des *Indiëſen-Oceaans* aldaar over Land gevoerd waren. Dit maakte hen tienmaal duurder, toen zy in handen der *Venetiaanen* waren, dan jegenwoordig.

Gelyk ook de *Scheepvaard*, en de *Scheepsbouw*.

Geduurende de Handel maar by Kuſt-reizen gedreeven wierd, bequam de Scheepsbouw nog de Zeevaard geene groote verbéteringe. Vaartuigen die maar langs Strand moeſten kruisſen, en op 't minſte téken van Storm in de Haven liepen, hadden niet noodig zeer zwaar bebouwd te worden, en vereiſchten geene uitſteekende Kunde, om hen te beſtuuren. Maar, zedert men zo ſtout wierd, den vollen Oceaan doorteſnyden; honderde Mylen afteleggen, zonder Land te zien; zwaare Tempeeſten te trotsſen, zonder hoope van eenige Haven ter beveiliginge: zedert heeft de Noodzaak niet alleen gedwongen, Scheepen te bouwen, vermogende 't beuken der Winden en der Golven, en de onſtuimigheid der Stroomen te wederſtaan, maar ook andere Behulpmiddelen te vinden, die met de Beſtuuringe van 't *Kompas* den vaard een's Schips verzékeren, en de gevaaren der Scheepvaard verminderen konnen.

Invoering van 't Gebruik der *Hoogte* te neemen, en zig van *Zeekaarten* te bedienen.

De Zeelieden gevoelden wel dra, het wonderbaarlyk nut van 't *Kompas*, om hunnen koers te régelen: maar ook, dat het niet altyd genoeg was, om hen ter gewenſte Haven te geleiden: dewyl de Winden en de Stroomen, maar al te vaardig zyn, om hen van hunne Streeke te ſmyten. Hulpmiddelen waren dan noodig, om de *Zeilnaalde* te helpen. Dit deed men, door op Zee de Hoogte der *Zonne* en der *Sterren* te leeren neemen: om

„ beeld gegeeven hebben. Want men kan zeggen, buiten vreeze van tégenwerpin-
„ ge, dat de *Portugeezen*, de *Spaansſen*, de *Engelsſen*, en de *Hollanders*, veel vermo-
„ gender zyn in hunne Volkplantingen, en in de Plaatsſen hunnes Koophandels, dan
„ in hunne Staaten in *Europa*".

om altyd te konnen weeten, op welke BREEDTE een Schip is. Gelyk men eertyds de *Paskaarten* gebruikte, of Aftékeningen der Kusten met Windstreeken, gelyk de hédendaaghse Kust-lootsen nog doen, om zig van de eene Haven tot de andere Haven te helpen: zo heeft het zeilen, by *Breedtens* en 't *Kompas* te samen, natuurelykerwyze, 't gebruik der *Zeekaarten* ingevoerd.

DAAR ontbrak nog maar eene Zaak, ter volmaakinge van de Kunste der Scheepvaard. 't Was eene wyze voor den Zeeman, om altyds te konnen weeten, hoe veel vaard een Schip ten *Ooste* of ten *Weste* had gemaakt, van de Plaatse waaruit het vertrok: gelyk men kende, by waarneeminge van de *Hoogtens*, hoe veel men ten *Noorde* of ten *Zuide* afgeweeken was. Deeze wensselyke Voorstelling, genoemd de *Lengte*, stelde aanstonds allen Wiskunstenaaren der Zeegewesten van *Europa* te werk; en zy vonden, in weinig tyds, veele vernuftige en naauwkeurige Régelen uit, om die te konnen vinden. Maar geene van die is, tot nog toe, zo volkoomen geweest, als het te wensen ware: hoewel de groote vorderinge, daarin gedaan, ook hoope geeft, dat hetzelfde eens verkreegen zal worden. Midlerwyle, om dat gebrek zo veel mogelyk te vervullen, hebben de Waarneemingen der schranderste Wiskunstenaars, beide de *Lengte* en de *Breedte*, van den Stand aller bekende Kusten des Aardbodems, zo naauwkeuriglyk vastgesteld, dat de Zeelieden, als zy maar eene taamelyke juiste Rékeninge maaken, in alle Gedeeltens des Oceaans verzékerd konnen wezen, op wat Afstand zy van Land zyn.

Lengtens en Breedtens vastgesteld.

'T IS zéker, dat de *Europeaanen*, na de voornaamste Voordeelen van den *Oost-indiësen Koophandel*, welken zy bezaten geduurende 't Vervolg van 't *Roomsse-Keizerryk*, verlooren te hebben, door de t'onderbrenginge van *Egipte* en van een Gedeelte van *Azië* onder den *Arabiëren*, zig daarvan niet wederom in 't bezit zouden hebben gesteld, zonder de uitvindinge van 't *Kompas*. Met het verliez van hunnen Koophandel, verlooren zy ook de kennisse van den Oostersen-Gewesten: maar, door 't middel van 't *Kompas*, bequamen zy 't beide weêr, met on-eindig voordeel.

Dat alles is de vrugt van de Uitvindinge van 't *Kompas*.

DE *Grieken* en de *Romynen* kenden weinig, buiten den *Ganges*, ten Ooste; den *Kanarisen-Eilanden*, ten Weste; 63 Graaden Noorderbreedte; en 16 Graaden 15 Minuuten Zuiderbreedte. Dus al de Noorderdeelen van *Europa* en *Azia*, met de Landen onder den *Noordpool* gelegen; de Oostelyke-gedeeltens van *Tartarye*, *China*, met het Half-eiland van *India*, aan gindze-zyde den *Ganges*; en 't Zuiderdeel van *Afrika*, hen gantselyk onbekend waren: behalven *Amerika*, en de Zéen die de verscheide Vaste-landen omringen, met de daaraan behoorende Eilanden (1).

De *Ouden* kenden maar een klyn Gedeelte des Aardryks.

EVENWEL, on-aangezien hunne kennis niet reikte, by dien van den jegenwoordigen-tyd, overtroffen zy daarin verre den *Europeren*, voor de ont-

Evenwel meêr dan de *Europeaanen* van de Midde-Eeuwe

(1) Zie *Geogr. reformed*, p. 261.

ontdekkingen van *Kolumbus* en de *Gama*. Met verbaazdheid vind men (1) gants *Europe* in de XIII. Eeuwe van gevoele, dat het onmogelyk was, aan gindſe zyde de *Nubiëſe-Gebergtens* te koomen; en dat de Oirſprong des *Nyls* (730 Jaarens bevoorens bekend, ten tyde van *Coſma*, den Monnik) nu voor eene onmooglyke Ontdekkinge doorging. Wat zeggen wy! In verlichter Eeuwe zelfs, waarin 't *Ooſte* en 't *Weste* open leide, vertellen ons de Reizigers, dat de Oirſprong die'r Riviére in de *Indiën* was, daar zy dien zogten; en dat, aan gindſe zyde van dien, 't Aardryk geene Bewoonderen had (2).

't Geen men 'er Jegenwoordig van weet is verſchuld, aan de Uitvindinge van 't *Kompas*.

MEN zoude niet konnen vooronderſtellen, dat wy, zonder de Uitvindinge van 't KOMPAS, altyds onbewuſt zouden gebleeven zyn van de Kusten van *Azië*, die den *Romynen* bekend waren; nog zelve van dien van *Afrika*, welke hen niet bekend geweeſt zyn. Máar men maakt geene zwaarigheid, te verzékeren, dat wy, zonder dit verwonderlyk Kunſttuig, nimmer AMERIKA ontdekt zouden hebben: of, ten minſte, dat wy nooit eene Gemeenſchap tusſen dat Werelds-deel en 't onze zouden hebben konnen vaſtſtellen, indien 't geval het ons had doen ontdekken, gelyk ſommige, zonder eenigen grond voorgeeven, dat de Ouden zulks gedaan hebben. Ingevalle 'er ook eenige Landen overblyven, welker Kusten nog niet ontdekt zyn: in welken tyd dit ook geſchieden mag, zal 't aan 't KOMPAS wezen, dat men de verpligtinge hebben zal.

Verdeeling deezes Werks.

NA die algemeene Aanmerkingen, over de *Scheepvaard* en den *Koophandel*, en de wyze waarop de Zeegeweſten van *Europa* denzelfden in de laatſte Eeuwen herſteld en opgebeurd hebben, moeten wy treeden, tot byzonder verſlag van de Stóffen, welke zy hebben moeten voorgaan. [Wy geeven dien den Tytel van *Hiſtoriſche-Beſchryving der Reizen*, enz.: dewyl dit inderdaad het Voorwerp is, 't welk wy ons voorſtellen]. In de eerſte Afdeelinge onzes Werks zullen vervat worden, de aanmerkelykſte Reizen van elken Land-aart, in volgende Schikkinge. I, De *Reizen* naâr den OOST-INDIËN langs 't *Zuid-ooſte* en *Kaape de Goede Hoope*, tot de ter Neêrzettinge der *Europeaanen* aldaar. II, De *Reizen* naâr den WEST-INDIËN, en anderen Deelen van de *Ooſtkusten* van *Amerika*, tot den zelfden tyd. III, De *Reizen* naâr den OOST-INDIËN, door 't *Zuidweste*: naamelyk, de Eerſte die *rond-om* den *Aardból* gedaan zyn. IV, De *Reizen*, gedaan in de verſcheide Deelen der bekende Wereld, zedert de Ontdekkingen en eerſte ter Neêrzettinge: vooral, met betrekking' tot den *Koophandel*. V, De *Reizen* ten *Noord-ooſte*, om eenen DOORTOGT te zoeken naâr den *Ooſt-indiën*. VI, De *Reizen* welke, met dit eigen oogwit, ten *Noord-weste* gedaan zyn.

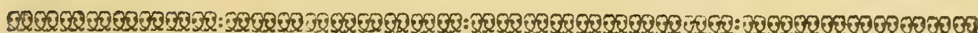
(1) Vid. *Brocard. Deſcr. Terr. Sanct. cap. penult. apud Geogr. reformed*, p. 218.
(2) Vid. *Bredenbach Peregrin*, p. 139. *ap. eund.*

HIS-

HISTORISCHE BESCHRYVING DER REIZEN.

EERSTE DEEL.

REIZEN

NAAR

HET ZUID-OOSTE EN DE OOST-INDIEN, VAN DEN *BEGINNE DER XV. EEUWE*, TOT AAN DE *GRONDVESTIGINGE DER EUROPEAANEN* IN DIE GEWESTEN.

EERSTE BOEK.

De *Eerste Reizen* der *Portugeezen* naâr de OOST-INDIËN.

INLEIDING.

NDER alle de Gebeurteniſſen, die de verwondering van 't Menſelyk-geſlacht in de laatere Eeuwen veroirzaakten, kan men zeggen, dat geene zo uitmuntende zyn, dan de *Reiztogten* en de *Ontdekkingen* der EUROPEAANEN, in de XVde en XVIde Eeuwen gedaan: 't zy men daarin aanmerke, de Voortgangen van den Koophandel en der Scheepvaard; de ontelbaare Schatten, waarmede Europe zig verrykt heeft; de wonderen van Dapperheid en van Voorzigtigheid, die den Opperhoofden van zulke een ſchoo- Niets verwonderlyker dan de *Reizen* en de *Ontdekkingen* der laatere Eeuwen.

ſchoone Onderneeminge vereeuwigd hebben; de Uitgebreidheid hunner Veroveringen; de Grootheid hunner Bezittingen; 't zy, eindelyk, de Kennisſe die zy verkreegen, van eene Wereld tot dien tyd toe verborgen, en ongelyk grooter, dan die waarvan men de Grenszen meende te kennen. Deeze Ontdekking was ook als eene nieuwe Schepping. Een nieuwe Hemel, eene nieuwe Aarde quamen zig aan de oogen der Mensſen vertoonen. 't Scheen nu, dat de Natuur den Bewoonderen des Aardbodems vleugels vergunde, om van het éene tot het andere Einde der Wereld te vliegen, en Verbintenis te queeken met allen Schepzelen hunnes ſoorts. Aanmerkelyk is 't, dat men dikwyls, in den gewoonen loop der ondermaanſche Dingen, de eigene Voorvallen herbooren ziet: maar die, waarvan wy de Hiſtori beſchryven, waren zo ongemeen als uitmuntend; en men kan geene dergelyken verhoopen, ten zy men zig vleije, dat 'er nog *andere Werelden* te vinden, en *andere Indiën* te vermeesteren zyn.

De voornaamſte Glorie daarvan is aan den *Portugeezen.*

DE voornaamſte Glori, daarvan, moet men den PORTUGEEZEN toekennen. Want, hoewel de *Spaansſen*, al-eêr de Portugeezen voorby *Kaap de Goede-Hoope* tot den Ooſt-indiën doordrongen, AMERIKA ontdekt hebben; hoewel de Ontdekkinge van AMERIKA minder tyd gekoſt heeft, dan die der *Ooſt-indiën*, en de Bedryven van KOLUMBUS dit Voordeel boven die van *da Gama* hebben gehad, datze al met de eerſte Onderneeminge volbragt waren, zonder voorgegaan te zyn van de minſte Kundſchap, aangaande de Wereld waarin *Kolumbus* het geluk had doortedringen: zo moet men evenwel bekennen, dat de PORTUGEEZEN de eerſte waren, die de *Scheepvaard* op den *Oceaan* onderſtonden, en den anderen Volkeren van Europe het Ontwerp inboezemden, om eene Nieuwe-Wereld te zoeken.

Achteloosheid der andere Volkeren.

DEEZE Volken waren zo verre van zulk Denkbeeld te vormen, dat zy, niet alleen meêr dan tagtig Jaaren naderhand, zig eerſt daarmede begonden te bemoeijen; maar ook, in dien Tusſentyd, de Onderneemingen der Portugeezen beſchouwden, als zo veele ydele Avontuuren en uitwerkingen van eene verwarde Inbeeldinge. Lange hadden zy dezelfde gedachten, van dien, die hen voorſtelden daarvan het Voorbeeld natebootsſen, en die zelve bereids eenigerwyze geſlaagd hadden in de Uitvoeringe. De Ervaarenheid was alleen vermogend, hen te overtuigen, dat de *Portugeezen* juiſt geredeneerd hadden, en dat de Verwagting van *Kolumbus* niet min welgegrond was geweeſt.

IN een woord, de Beſchryving van alle die Ontdekkingen, formeerd *Een van de merkwaardigſte Deelen* der HEDENDAAGHSE HISTORIE, door de veelheid en de grootheid der Gebeurtenisſen. En 't is, om deeze Reden, dat wy, in al 't geene de eerſte Onderneemingen belangt, niet ſchroomen zullen, ons op 't zorgvuldigſte aan de Omſtandigheeden te houden. Wy weeten, hoedanig de greetigheid een's Leezers, voor de byzonderheeden die'r groote Aanſlagen is; en wat vermaak hy vind, voet-voorvoet den Held te volgen in wien hy belang neemt: om optemerken, door wat Middelen dezelfde aan 't Einde zyner Loopbaane geraakt. Daar-enboven, dewyl de Overkoomſte der Europeaanen veel Verandering medebragt, in alle de Geweſten en onder alle de Volkeren welken zy vermeesterden: de Indrukzelen dien die Aankoomſte aan de eene en de andere zyde maakte, en de Uitwerkingen welken deeze Indruk voortbragt, zyn een ander Voorwerp

werp van den Weetluſt, 't geen de naauwkeurigſte Beſchryvinge verdiend.

In 't Jaar 93 der *Hegira* (*) en 711 van de Tydrékeninge der Kristenen, wierd Spanje onderworpen aan *Wallid ibn Abdolmalek*, zesde *Ommîyan Kalîfah* (Kalif, of Opperheersſer) van *Bagdad*, door de wapenen zyner Veldheeren, *Tarik* en *Muſa*: welken Grave *Juliaan*, Landvoogd van *Andaluſië*, daar gelokt had, om zig te wreeken over *Roderik*, laatſte Koning der Gotten, die zyn Doghter *Cava* had ont-eerd. De Arabiers formeerden 'er, wel dra, klyne Monarchyen, waarvan de Koningen in zulke quaade verſtandhoudinge leefden, dat hunne Verdeeldheeden, aan *Don Pelayo* (of *Peladius*) Prinsſe van *Asturië*, in 718, middel verſchaftten, om hen het Hoofd te bieden. Zyne Opvolgers voerden voorts gelukkiglyk den Oorlog, geduurende meêr dan driehonderd Jaaren; en, in den loop van den Jaare 1085, maakte *Alfonſus VI*, Koning van *Kaſtilië* en *Leon*, zig meester van *Toledo*. Deeze Vorſt, om de dienſten te erkennen van *Henrik van* (†) *Lotharinge* (door eenigen genoemd Grave van *Limburg*) die zyne Heirkragten met veel voorſpoed beſtuurd had, gaf hem zyn oudſte Doghter, *Tereſa*, ten Huuwelyk; en met dezelfde het Land van *Portugal*, ten Bruidſchat, benevens al 't geene hy op den *Mooren* zoude konnen veroveren: naamelyk, op den ouden Bewoonderen van Mauritanië, welke kortelings het Westelyke-gedeelte van *Afrika*, en van *Spanje*, op den Arabieren vermeesterd hadden. Don *Alfonſus*, Zoon van deezen Henrik, verhief zyn Erfdeel tot eene Monarchye, na een groote ſlagting onder den Mooren gedaan te hebben, en was de *eerſte Koning* van *Portugal*. Die vreesſelyke Vyanden vonden zig nog gevoeliger getroffen, onder de Regeeringe van *Jan I.*, welke hen voorts verjoeg. Hy vervolgde hen zelve over Zee, in 1415, en maakte zig meester van *Ceuta*. En dus wierd *Afrika* ten Tooneele deezes Oorlogs, 't geen niet afgebroken wierd, dan door veel voordeeliger Onderneemingen aan Portugal.

Toeſtand van Portugal, voor deeze Ontdekkingen.

Deeze verovering van *Ceuta* is van *Walſingham* (1) een Schryver diens Tyds, bygebragt. Hy verhaald „dat de Koning van *Portugal*, met be„hulp der *Hoogduitsſen* en vooral van de *Engelsſe-Kooplieden*, den Arabieren „overwon, dien hy noemd de *Agariers*, in de Staaten des Konings der „*Betinarins* (hy wil zeggen, der (2) *Bani Marîns*); dat dezelfde Vorſt „daarvan een groot getal ter Helle nederplofte (want dus drukt zig onze „Schryver uit, volgens de Liefdaadige-gewoonte zyner Kerke!); en dat „hy hunne Stad innam, genaamd *Sunt*, leggende op den Oever der Zee, „van zulke groote uitgeſtrektheid, dat men daaraan (zegt hy) twin„tig-mylen omtreks gaf". Koning *Jan* had eenig regt tot dat Onderſtand van den *Engelsſen* (3) als gehuuwd hebbende de Prinsſes *Filippa*, Doghter van

(*) *Tydrêkening* der *Mahometaanen*.

(†) Eenige, en vooral de Fransſe Schryvers, noemen hem *Henrik* van *Bourgonje*; en zeggen, dat hy de vierde Zoon was van *Henrik*, oudſte Zoon van *Robert I.* Hertog van *Bourgonje*, en dus Klyn-zoon van *Robert den Wyze*, Koning van *Vrankryk*.

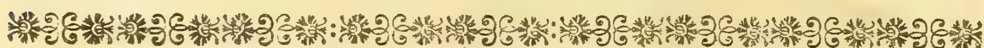
(1) Zie *Walſingh. Hiſt. Angl. Anno* 1415.

(2) 't Was een Stam van *Mooren*, of van *Afrikaanen*, door wien de *Moahedûn*, of *al Mohades*, gelyk de Spanjaards dien noemen, in 1299, onder *Yakûb Abdallah*, uit hun Land verjaagd wierden.

(3) Langen tyd te vooren, onder de Regeeringe van *Henrik II.*, quamen de *Engelsſe-* en eenige andere *Bedevaarders* uit het Noorde, met omtrent zeven-entwintig Scheep-

van *Jan* van *Gaunt*, Hertog van *Lankaster*, en Zuster van *Henrik IV*, Koning van *Engeland*. 't Was Prins *Henrik*, Derde-zoon van Jan en Filippa, die het Ontwerp vormde ter Ontdekkinge van eene Nieuwe-Wereld, door 't middel der Scheepvaard.

Scheepen van *Dartbmout* ten Togt naâr het *Heilige Land* zeilende, in de Haven van *Lisbon*; daar de Koning van *Portugal* hen aanzogt, om hem te helpen tegens den *Mooren* van *Sylves*, of *Sylois*: beloovende hen, ter vergeldinge, de Plundering die'r Stad. Zy ftonden 't hem toe, belegerden de Plaatsfe, drongen na drie-dagen belegs in de Voorftad, en noodzaakten den Vorft *Alkbad* de Stad te verlaaten, in welke meêr dan 60,000 Mooren waren, waarvan 47,000 gedood wierden.

I. HOOFDSTUK.

Reizen en *Ontdekkingen* der PORTUGEEZEN langs de *Kusten* van AFRIKA, tot aan KABO VERDE: getrokken uit *Faria y Soufa*, *Juan de Barros*, *Antonio Galvam*, en andere Schryvers.

1415. Eerfte Pooging van Prins *Henrik*, ter Ontdekkinge.

HENRIK, derde Prins van *Portugal* (1) verzelde den Koning zynen Vader, A°. 1415, in 't Beleg van *Ceuta*; en deed daar, in den Ouderdom van 21 Jaaren, zynen Moed en Beleid uitblinken. Een zo leevendige Drift, om nieuwe Landftreeken door Zeetogten te ontdekken, voerde hy met zig uit Afrika, dat hy meêr dan veertig Jaaren lang, naamelyk tot zynen dood toe, aan die Onderneemingen befteed heeft. Deswegens deed hy vreesfelyke onkosten, 't zy in Scheepen, 't zy om van rond-om ervaare Zeelieden, bequaam ter Ontdekkinge, te verzamelen. Zyne natuurlyke Neiging had hem de Aardryks-befchryvinge, en de andere deelen der Wiskunde doen leeren (2). Hy voegde, by die Weetenfchappen, al de verlichting welke hy uit zyne Nafpeuringen bekoomen konde: raadpleegende met den befaamdften Reizigers zyn's Tyds. Byzonderlyk ondervroeg hy den *Mooren* van *Fez* en *Marokko*, over al 't geene den *Arabieren* aanging, die aan de Woestenyen van *Afrika* en van de *Asfenhaji* grensden; alsmede, over dien die het Koningryk van *Jaloffi*, zeer-na aan *Guinée* bezaten. En om zig gantfelyk aan deeze bezorginge overtegeeven, verkoos hy, tot zyne Hofhoudinge, de Stad *Tercenabal*, in 't Koningryk van *Algarve*, leggende aan Kaap *Sagres*: daar 't uitzigt ter Zee, geduuriglyk, zyne Begeertens en Hoope ontvonkte. Eens 's Morgens, na hy den Nagt in alle dusdanige overweegingen had doorgebragt, gaf hy plotsfeling zyne Bevelen, tot het vertrek van twé Scheepen; die ook daadelyk t'Zeil gingen,

(1) Hy was Grootmeefter van den Ridder-orde van *Kriftus*, welke ingefteld was om den *Mooren* te beoorlogen.

(2) De Hiftori gedenkt vooral eenen Wiskunftenaar, genaemd JAKOB, zeer geoeffend in de *Zeevaard* en in de Kunften van *Stuurmans-tuig* en *Zeekaarten* te maaken, wien deeze Prins uit het Eiland *Majorka* deed koomen, om die Weetenfchappen te onderwyzen, in eene Hoogefchoole, welke hy ten dien einde ftigtte.

gen, met veele andere, reeds vaardig hen te volgen. Maar zy quamen niet verder als *Kaap Bojador*, zestig mylen boven *Kaap Nam* of *Non:* toen de Grenspaal, of 't *Non plus Ultra*, der *Spaansse-zeevaard* (1). De naam *Bojador* koomt van 't Spaansse woord *Bojar*, betékenende 't Weste, dewyl die Kaap wezenlyk by de veertig mylen Westwaarts strekt: maakende, aan zynen Hoek, eenen Stroom van omtrent zes mylen, die breekende op de Banken hoog zweld. Deeze vertooning verschrikte dien Gelukzoekeren. Zy overwoogen niet, datze, Zeewaards houdende, den Hoek der Kaape gemaklyk te boven zouden konnen koomen; en dus deed hen, deeze eerste Tegenspoed, hun bevel ter zyde stellen. 1415. Ontdekking van Kaap *Bojador*.

HENRIK, die straks de Réden hunner Dwaalinge begreep, zond *Juan Gonzales Zarco* en *Tristan Vaz Teixeira*, twé Edellieden zynes Huizes, in een klyn Scheepje, A°. 1418, met bevel die vreesselyke Kaape voorby te zeilen; en al het Land te ontdekken, 't geen zig, volgens 't Gevoele der Geleerden en de Navorssinge der Arabieren, moest uitstrekken tot den *Equator*. Voor zy de Afrikase-kust konden bereiken, stonden zy zulk eenen vreesselyken Storm uit, waarinze duizendmaal meenden hunne ontwyffelbaare Graffteê in de Baaren te zullen vinden, datze 't gelyk eene Gunste van den Hémel beschouwden, aan een klyn Eilandje geworpen te worden, waaraan zy den Naam van *Puerto Santo* gaven, als zynde inderdaad een Haven des Heils, voor hen (2). De Inwoonders daarvan waren, nog beschaafd nog ook niet gants barbaars: maar de Grond was 'er zeer vrugtbaar. Dit nieuws baarde zo veel blyschap, aan Prinsse *Henrik*, dat hy (geevende drie wel uitgeruste Scheepen aan die twé Edellieden, waarby hy (3) *Bartholomeus Perestrello* voegde) hen Vee, en Zaad van alle Soorten van Graanen, deed medeneemen, om het Eiland te bebouwen. Van twé Konynen, dien zy op *Porto Santo* bragten, vermenigvuldigde dit Gedierte zo vreesselyk, dat het, in den tyd van twé Jaaren, alles vernielde 't geen men gezaaid of geplant had: niettegenstaande men meêr dan drie duizend stuks van dezelven had gedood, in een Eilandje aan dat Eiland gelegen. *Perestrello*, die den Eigendom van 't Eiland bekoomen, en ondernomen had het te bevolken, vond zig genoodzaakt daarvan aftezien, en naâr Portugal te keeren. 1418. Van *Porto Santo*.

JUAN GONZALEZ en *Tristan Vaz* aanvaardden eene nieuwe Reize. Na eenige dagen zeilens ontdekten zy een soort van zeer duistere Wolke, die hen in den beginne verbaasde; maar des niettegenstaande, hunnen vaard vervolgende, vonden zy een Eiland, vol allerhande soort van Geboomte, waaraan zy den naam gaven van *Madera*, in 't Spaans betékenende, Hout. Dit Eiland is iets ten Zuide van *Porto Santo*; en, ten aanzien van de Uitgestrektheid, de zagtheid des Luchts, en de vrugtbaarheid des Gronds, is't het voornaamste van den Wester-oceaan. Elk deezer twé Opperhoofden had zyn Deel, van zulke een schoone Ontdekkinge: 't welk hen bevestigd wierd, met den tytel van Kaptyn, door Opene-brieven des Prinsse. *Tristan* gaf zynen Naam, aan den Hoek, daar hy geland was; en *Juan Gonzalez* 1419. Van 't Eiland *Madera*.

(1) Zie *de* BARROS *Asia*, *Decad.* 1. Lib. 1. Cap. 2. *De* FARIA Y SOUSA, *Asia Portug.* Tom. 1. Cap. 1.

(2) Zie. DE BARROS, ibid. Cap. 3. FARIA Y SOUSA, op de boven-aangehaalde plaatssen.

(3) DE BARROS, ibid. Cap. 3. FARIA Y SOUSA, ibid.

1419. *Camara de Lobos.* Geval van een Engelsman.

zalez noemde zyn Deel, *Camara de Lobos*, 't geen beduid *Spelonk der Wolven:* wyl hy 'er een Hól vond, 't geen hy voor eene Schuilplaatsſe die'r Dieren aanzag. Men ontdekte 'er ook een Kápel, met een Graf, opgerigt door den befaamden *Macham*, een Engelsman, die uit Engeland naâr Spanje vlugtende, met eene Vrouwe welke hy beminde, hier ter plaatsſe, omtrent den Jaare 1344, door Storm geſmeeten was (1). 't Eiland gantſelyk met Boſchazië bedekt zynde, ſtaken *Gonzalez* en *Vaz* 'er den brand in, om het ten Landbouw bequaam te maaken. De Vlam verſpreidde zig, zo geweldelyk, dat zy 'er geduurende zeven gantſe Jaarenlang woedde, uitgeevende een dikke Rook, vermengd met Vuurſprankels, die zig van zeer verre, gelyk 't ſmeulen van den Berg *Etna*, deed zien: zulks het Hout zo raar wierd te *Madera*, als het 'er bevoorens gemeen was geweeſt. Prins *Henrik* deed 'er Suikerriet, uit *Sicilië*, naâr toe voeren, 't geen zonderling ſlaagde. In een klyn getal Jaaren, ſteeg het Vyfde-deel van de Inzamelinge, 't geen de Prins zynen Ridder-orde voorbehouden had, tot meêr dan 60,000 *Arobes* (*) elke van 25 Pond: hoewel de bebouwde Grond weinig meêr dan negen mylen, in den Omtrek had. Men bouwde wel dra Kerken op *Madera*, en men ſtelde 'er eenen Bisſchop. Koning *Eduard*, Broeder van Prins *Henrik*, gaf deezen den Eigendom des Eilands, en het Geeſtelyk-rechtsgebied aan den Krygsorde van Kristus.

Stigting der Portugeezen te *Madera*.

1432. Men beriſpt de Onderneemingen van den *Infant*.

'T WAS reeds twaalf Jaaren dat Prins *Henrik* niets naliet, om de Ontdekkinge van *Guinée* te bevorderen. Die van de twé Eilanden, welke hy alleen aan 't Geval ſchuldig was, had zyne Hoope vermeerderd. Echter beviel zyn Onderſtaan niet aan elk: veele beſtreeden het, met verſcheide Tégenwerpingen. Zy zeiden, by Voorbeeld, „ dat de Uitvoering van „ zulk Ontwerp den Staat uitputte, van Mensſen en van Geld; dat de „ Tempeesten, de Stroomen, enz., daaraan on-overkoomelyke Hinder- „ paalen ſtelden; dat het Land, 't geen hy ontdekken wilde, niets vervatte „ dan groote Woeſtenyen, evengelyk aan die van *Libye*; en, indien „ zelve eenig Gelukzoeker het geluk zoude hebben 't zelfde te ontmoeten, „ dat die zig dan gedwongen zoude vinden daarvan wedertekeeren, zon- „ der

(1) Die *Kápel* had den naam van *Jezus*. De Haven daar *Macham* te land gegaan was, voerd nog den naam van *Machico*. Zyne Beminde, zig op Zee qualyk bevindende, ſtapte hy met Haar, en eenigen zyner Medgezellen, uit het Schip. Midlerwyl vertrokken de overigen, zonder hen aan Boord te roepen. De Juffer ſtierf deswegens, van hartzeer. *Macham*, die op haar uitneemend verliefd was geweeſt, wilde haar begraven. Ten dien opzigte bouwde hy die Kápel, of die Kluiz, en ſtigtte'er een Grafgevaarte in: op welk hy zynen Naam met dien van zyne Beminde graveerde, benevens een Verhaal van hunne droeve Aankoomſte in dit Eiland. Na dien laatſten Pligt voldaan te hebben, maakte hy een Bark, uit een grooten Boomtronk: waarin hy met zyne Medgezellen de Zee overſtak, en, zonder behulp van Zeilen of Riemen, op de Kuſt van *Afrika* aanquam. De *Mooren* beſchouwden dit Voorval als een Wonder, en voerden *Macham* naâr hunnen Koning, die hem aan den Koning van *Kaſtilië* zond.

(*) *Arobe* is een *Spaans-gewigt*, 't geen ongelyk is volgens 't onderſcheide Gebruik der Plaatsſen: geenzints een Munt, nog minder van 25 Pond. Sterl., gelyk men 't in Vrankryk vertaald heeft. De gemeenſte, in Spanje en Portugal, is van 25 ℔: of wel, de *Arobe* doet in Spanje 25 ℔; en in *Lisſabôn* is zy 32 ℔ ('t zy van Suiker of Tabak) genoegſaam evenrédig met 30 ℔ in Amſterdam.

„ der 'er te konnen indringen. Zy voegden 'er by, dat Koning *Jan*, zyn 1432.
„ Vader, den Vreemdelingen had genoodigd om zig in Portugal ter ne-
„ der te koomen zetten: verre van zynen Onderdaanen toeteſtaan een
„ Koningryk te verlaaten, 't geen Gebrek aan Inwoonderen had; en ein-
„ delyk, dat het zelfde Wereldsdeel door de Voorzienigheid geſchikt was
„ ten ſchuilhoek der wilde Dieren, gelyk men zig daarvan konde overtui-
„ gen, door 't geene nu in het nieuwelyks ontdekte Eiland gebeurd was,
„ waaruit men door de Konynen verjaagd wierd". 't Moet ook toege-
ſtaan worden, dat de weinige Vrugt welke men tot hiertoe van de Onder-
neemingen diens Prinſe genoot, die Tégenwerpingen rédelyk ſchynbaar
maakten. Maar men begon hem deswegens te rechtvaardigen, toen *Gi-
lianez*, dien hy A°. 1432, op een klyn Vaartuig ter Ontdekkinge zond, het
geluk had die vreesſelyke Kaap *Bojador* te boven te koomen, die tot hier-
toe den ſtoutſten weêrhouden had; en dit Bedryf wierd, door de Schryvers
zynes Tyds, boven de Daaden van *Herkules* opgevyzeld.

Gilianez koomt voorby Kaap Bojador.

OMTRENT die'n eigen Tyd was't, dat Prins *Henrik*, ten tóp zyner
wensſen, van Paus *Martyn V.* (1) een *Eeuwigduurende-Gift* voor de
Kroone van *Portugal* verkreeg, raakende alle de Landen welken de *Portu-
geezen* ondekken konden, gerékend van die *Kaape* af tot den *Ooſt-indiën* in-
geſlooten: met vollen Aflaat, voor de Ziele van allen, die in deeze Onder-
neeminge 't leeven inſchooten. Deeze gunſt wierd bevestigd, door de
Pauzen *Eugenius*, *Nikolaas*, en *Sixtus*, Opvolgers van Martyn, ter béde
van Koning *Alfonſus* en van Prinſe *Jan*, zynen Zoone: uit het dubble Af-
zigt, van de Onderneemingen der andere Volkeren te weêrhouden, en den
Onderdaanen van Portugal aantemoedigen.

Befaamde Gift van den H. Stoel.

GILIANEZ ging nu wederom t'Zeil, met zyne Barke (*) verzeld van 1434.
Alonzo Gonzalez Baldaya, die een aanzienlyker Schip voerde. Zy vorder-
den dertig mylen, aan gindſe Zyde die'r Kaape; en ontdekten, zig gewaagd
hebbende het Strand te raaken, voetſpeuren van Mensſen en menigte
Vee. Maar zy keerden, zonder hunne Navorsſinge verder voorttezetten,
te rug naâr Europa; na aan deeze Kuſt gegeeven te hebben, den naam van
Angra dos Ruyvos, of de *Garnaats-Baai*: 't geen de eenigſte vrugt hunner
Reize was. 't Volgende Jaar was gelukkiger. Zy quamen twaalf my- 1435.
len verder; en twé Perſoonen te Peerde, welken zy ontſcheept hadden,
bragten 's Avonds berigt, dat zy negentien Wilden, gewapend met Werp-
pylen, hadden aangetroffen, die hen ziende, de vlugt namen. De twé Portu-
geezen hadden 'er eenigen gewond; en een, van hen beiden, quam zelfs
gewond te rug. Dit was 't eerſte Bloed 't geen in die Gewesten, ter Ge-
legenheid deezer Ontdekkingen, vergooten wierd. *Baldaya* ging op dat be-
rigt te Lande: maar hy ondekte geen *Mooren*. Hy vond alleenlyk in een
Hól, waarin zy hun verblyf gehad hadden, eenige Dingen van weinig
waarde: 't geen van zyn Volk aangezien wierd, als een Voortéken van vry
ryker Buit. Zy vorderden nog twaalf mylen hooger; en aan den Mond
eener

Angra dos Ruyvos.

Eerſte *Bloedvergieting*, wegens de Ontdekkingen.

(1) Deeze Gift is qualyk geplaaſt, van PURCHAS, na den Jaare 1441: Paus *Martyn* was in 1431 overleeden.

(*) Een klyn Vaartuig, waarvan 't grootſte niet boven de honderd Vat is, zo wel tot roeijen als tot zeilen bequaam.

1435. eener Riviere ſtil houdende, zagen zy meêr dan vyfduizend Zeewolven, waarvan zy een groot getal doodden. De Vellen namen zy met zig, waarvan men toen veel werks maakte, wyl zy zeer zeldſaam waren. Op de Kuſt, daar zy eenige Navorsſing deeden, vonden zy niets dan uitgeſpreide Netten, te droogen hangende. Eindelyk, al hun Voorraad verteerd zynde, waren zy verpligt naâr hunnen Prinsſe te rug te keeren (1).

Menigte van *Zeewolven.*

1440. VERVOLGENS wierd *Antonio Gonzales*, A°. 1440., weder ter zelfder Plaatsſe gezonden, om zyn Vaartuig met Huiden van Zeewolven te laaden. Op eenen Dagh, met tien der zynen, Landwaarts in gegaan zynde, ontdekte hy een naakt Mens, draagende twé Pylen in de hand, die eenen Kameel geleidde. 't Was een *Moor*, welke zig, door de vreeze bevangen, zonder eenigen wederſtand liet vermeesteren. Wederkeerende naâr 't Schip, verviel *Gonzalez* in eenen Troep van veertig *Mooren*: die de vlugt namen, en hem een *Vrouwsperſoon* lieten weghvoeren, welke zy by zig hadden. Deeze twé Gevangenen waren de eerſte Bewoonderen deezer Kuſt, die in handen der Portugeezen vielen. *Gonzalez* vond, aan den Oever, een ander Schip zynes Land-aarts, aangekoomen onder 't bevel van *Nunno Tristan.* Met deze vermeerderinge van Kragten, keerde hy weder te Lande; en ontmoette, in de duiſterheid van den Nagt, andere Mooren. Zyn Volk bevond zig zo digt by die Barbaaren, dat het deezen in den ermen greep, zonder hen anders te onderkennen dan aan hunne Naaktheid, en 't Onderſcheid der Spraake. Zy doodden 'er drie, namen 'er tien van gevangen, en keerden te rug naâr hunne Scheepen. Deezen Oord ontfing, van hen, den naam van *Puerto del Cavallero*, of *Ridders-haven:* ter Eere van *Antonio Gonzalez*, aan wien Nunno Tristan, aldaar, de Ridderlyke waardigheid gaf. Zy hadden eenen Arabier aan boord, die de Tael der Mooren verſtond. Deezen deeden zy te Land gaan, met de Vrouwe die zy gevangen hadden, om den Inwoonderen te verpligten tot het vrykoopen der Gevangenen. Den volgenden Dagh verſcheenen 'er, op den Oever, omtrent honderdvyftig van denzelfden, de een zittende op Kameelen en de ander te Péérde, porrende den Portugeezen om aan Land te koomen: maar welke ook, ziende deezen doof voor hunnen aandrang, zig wederom ter vlugt begaven, werpende een hagelbui van Steenen. *Gonzalez* keerde naâr Portugal, met eenige Gevangenen. Maar *Tristan*, na zyn Schip gekalfaterd te hebben, ſtak verder, tot aan Kaap *Blanco*; en niemant daar gevonden hebbende, hoewel hy 'er voetſtappen van Mensſen ontdekte ging hy wederom t'zeil naâr Portugal.

Puerto del Cavallero.

Cabo Blanco.

1442. ANTONIO GONZALEZ keerde nu wederom naâr dezelfde Kuſt, verzeld van den voornaamſten zyner Gevangenen, die hem, ten Losgeld voor zig, zéven *Guinéesſe ſlaaven* beloofd had: maar die zyn Beloſte vergat, zo dra hy in Vryheid was. Echter quamen andere Mooren, op de aankoomſte van Gonzalez, te voorſchyn; en booden hem, ter Vrykoopinge van twé Jongelingen, 's Jaars te vooren door hem gevangen, tien *Négers* (*) van

(1) DE BARROS ibid. Cap. 5. DE FARIA Y SOUSA, ibid.

(*) Men noemd hier MOOREN, of *Mauri*, den beſchaafdſten Afrikaanen, ofwel, gelyk men het toen verſtond, den Volken van *Barbarye*, inzonderheid over Portugal en Spanje gelegen; en NEGERS, dien der *Zuidelykedeelen*, die tevens veel zwarter en barbaarsſer zyn: hoewel deeze Naam, gemeenlykſt, aan dien van *Guinée* en *Congo* gegeven word.

van verscheiden Land-aart, benevens een merkelyke menigte *Stòfgoud.* 1442.
't Was de eerstemaal dat Afrika dit kostelyk Metaal, aan den oogen der *Stofgoud*, Portugeessen-Gelukzoekeren, deed blinken; en deswegens gaven zy, aan voor 't eerste door den een Riviertje, 't geen omtrent zes mylen Landwaarts vloeid, den Naam Portugeezen van *Rio del Oro*, of *Goud-Riviere.* Met deezen kostelyken Schat, brag- gezien. ten zy, in Europa, *Buffels-vellen* (*) en eenige *Struis-eijeren.* De gantse Wereld 1443. verwonderde zig, over de kleure der Slaaven. 't Goud ritste de begeertens der *Rio del Oro.* Gierigheid, en bragt *Nunno Tristan*, om straks dezelfde Reize te hervatten. Zynde verder doorgedrongen, ondekte hy 't Eiland *Adeget*, een van dien Eilanden van *Arguin.* Hy zag 'er twintig *Almadias*, of Vaartuigen des Lands, van *Arguin.* die van de Kust naâr 't Eiland overstaken, elk met vier Man voorzien: zy zaten, roeijende in deezer voegen, met hunne spaanen. Zeven zyn's Volks, dien hy in de sloep deed vallen, dreeven al die Wilden op de vlugt, waarvan zy 'er veertien gevangen maakten, terwyl de overige het Eiland bereikten. Hy quam vorder aan een ander Eiland, 't geen hy noemde *De* Eiland *de las Garzas*, of 't *Valken-eiland:* wyl 'er een groote menigte deezer Vo- *las Garzas.* gelen gevonden wierd, en hy 'er veelen bequam (1).

De Drift om Ontdekkingen te doen, vermeerderde in Portugal, op de te rugkoomste van elk Schip, 't geen eenige vrugt van zyne Reize mede bragt. Men quam, van alle Deelen des Koningryks, de minste Kostelykheeden beschouwen, welken de Gelukzoekers uit Afrika geligt hadden. *Lancelot*, Hoveling des Prinsse; *Gilianez*, die zo gelukkelyk Kaap Boja- 1444. dor had te boven gezeild; *Steven Alonso*, *Roderic Alvarez*, en *Juan Diaz:* gezamenlyk 't verlof des Prinsse op zekere Voorwaarden bekoomen hebbende, formeerden een Maatschappy, in de Stad *Lagos*, om de Ontdekkingen voorttezetten. Zy rustten Tien *Karavellen* uit (†) waarvan 't Bevel aan *Lancelot* opgedragen wierd. By hunne Aankoomste, aan 't Eiland *de las Garzas*, naderden *Martyn Vincent* en *Gilez Vasquez*, elk in eene Barke verzeld van veertien Soldaaten, het Eiland *Nar*: zy namen gewapenderhand Eiland *Nar.* eene Stad in, welke zy buiten verdédiginge vonden, doodden 'er veele Mensfen, en voerden 155 Gevangenen met zig. *Lancelot* tastte *Tider* en Eiland andere Eilanden aan, daar hy 40 Gevangenen bequam. Prins *Henrik*, aan *Tider.* wien dien Roof van Afrika aangebooden wierd, vergeldde mildelyk het Opperhoofd deezer Krygs-verrigtinge.

Gonzalo de Cintra, naâr de Kusten van Afrika vertrokken, met een enkeld 1445. Schip, quam aan de Eilanden van *Arguin*, en begaf zig geduurende den Nagt in eene klyne Baaije, om den Oever te winnen. De Eb hem op 't drooge gelaaten hebbende, wierd hy 's Morgens van twéhonderd Mooren

(*) Dus vertaald men 't in Vrankryk. In 't Engelsch staat, *a Schield of Buckskin*; en indien men de Barros *Decad.* 1. L. 1. Cap. 8. wil volgen, dan zal men die woorden verklaaren, door eenen *onbereid-leeren Beukelaar* van den Anta. De Beschryving, aangaande dit wild Dier, word gevonden in Ray *Synopf. Method. Animal. Quadruped.* pag. 126. En men merkt, in de *Diction. de* Trevoux, *Edit. de Paris* 1732., onder het Woord Anta „ dat de Krygslieden, van den Huid deezes Gedierte, een „ soort van Stormhoeden maaken, schootvry voor Pylen, en somtyds zelve voor „ Vuurwapenen".

(1) De Barros ibid. Cap. 7. Faria y Sousa ibid.

(†) 't Snelste Vaartuig van de Zee, zelden boven honderdveertig Vat groot.

1445. en verrast, die hem en zeven Man doodden. Dit was het eerste Bloed 't geen die Onderneemingen aan Portugal kostten. Deeze Plaats bequam, na dien Scheepsgebieder, den naam van *Angra de Gonzalo de Cintra:* zynde 14 mylen voorby *Rio del Oro*. *Antonio Gonzalez*, *Diego Alonzo*, en *Gomez Perez*, zeilden 's Jaars daaraan naâr de eige Riviere, met drie Karavellen: hebbende Last, om van Vrede, Koophandel, en Bekeering, met die Barbaaren te handelen. Hunne Voorstellingen wierden verworpen. Maar

1446. een van de Inboorelingen des Lands stond vrywilliglyk toe, hen te volgen, om hun Land te zien; en *Juan Fernandez* bleef, op de trouwe van dat soort van Gyzelingschap, met het zelfde inzigt daar te Lande. *Nunno Tristan* ligtte, op eene andere Reize, twintig Slaaven uit een nabuurig Dorp. *Denys Fernandez* zeilde voorby den mond der Riviere *Sanaga*, die de *Assenhaji* van het Land der *Jaloffies* scheid: nam vier Négers welke op Visserye waren, en hooger-op steevenende ontdekte hy de vermaarde Kaap *Verde*. Maar, zonder 'er zig op te houden, haastte hy zig, na hy een *hout Kruis* op den Oever gesteld had, om dit nieuws aan den Prinsse te brengen (1).

Portugeezen die 'er 't eerste het Leeven verlooren.

Angra de Cintra

Ontdekkinge van *Cabo Verde.*

1447. ANTONIO GONZALEZ, *Garcia Mendez*, en *Jakob Alonzo*, hoewel door eenen geweldigen Storm, op hunnen togt, van malkanderen gesmeeten, herzamelden zig, in deezen Jaare, aan den Eilanden van *Arguin*. Zy vielen gezamenlyk op een Dorp, waaruit zy 25 Mooren haalden. 't Was altyd de snelste, die het grootste getal Gevangenen maakte, met den vlugtenden naterennen. *Lorenzo Diaz* nam 'er zeven: terwyl elk, der anderen, qualyk den zynen kreeg. Deeze Hoek wierd genoemd *Cabo del Rescate*, 't geen te zeggen is *Rantsoeneer-Kaap:* dewyl men 'er overeen quam, wegens 't Losgeld van eenige Mooren. Groot was de vreugde der Portugeezen, met 'er *Juan Fernandez* weêr te vinden, welken men 'er in de laatste Reize gelaaten had. Hy was in goede Gezondheid, dogh had 'er iets van de Ruuwheid der Inwoonderen aangewonnen. Al 't geen hy opgemerkt had, verhaalde hy hen. 't Land was zo vlak en ópen, dat de Inwoonders zelfs 'er dikwyls hunnen wegh verlooren; en, even als op Zee, geenen anderen weghwyzer hadden, als de Sterren, de Winden, en de Vogelen. Zy voerden een zeer armoedig Leeven. Hun Voedzel was een soort van Graan, door 't Aardryk zonder bebouwinge voortgebragt; eenige Kruiden, en Haagedissen; Sprinkhaanen gedroogd in de Zonne, bovenmaatig brandende in eene Landstreeke, die onder 's Kreefts-keerkring gelegen is. Melk van allerhande Gediertens dronken zy, by gebrek van Water, wyl 'er dit uittermaaten schaars is; en ter die'r oirzaake spaarden zy, ter Jagt gaande, de Wyfjes. Die omtrent de Zee woonden onderhielden zig, menigmaalen, met hunnen Visvangst; en als de Portugeezen hen Koren aanboden, knaauwden zy 't, zonder het te bereiden. De Grond was onvrugtbaar. Geduurige Zanden waren 't, die naauwlyks eenige *Palmboomen* en *Wilde-vygeboomen* voortbragten. Zy hadden, in steê van Huizen, niets als *Tenten*. Hunne Kleederen waren Vellen van Beesten. De voornaamste droegen *Albaïks*, 't geen een soort van slegt Krip is; de Opperhoofden een weinig betere Stóffen, maar waarvan 't beste niet deugde. Hun eenigste Bé-

Cabo del Rescate.

Gesteltenis des Lands.

(1) DE FARIA Y SOUSA, ibid.

Bézigheid was, de bezorginge van hun Vee; hunne Taale en hunne Merktékenen, evengelyk dien van de Kusten van *Barbarye*, met zo weinig Onderscheid als 'er tussen 't *Kastiliaans* en 't *Gallicies* is. Zy hadden geenen Koning, maar waren verdeeld in *Geslachten* (*) of Genootschappen, onder verscheide Hoofden. De Portugeezen, wederkeerende naâr hun Vaderland, doodden eenige Mooren, aan Kaap *Blanco*, en maakten vyf-envyftig Gevangenen. 1447.

Verscheide Onderneemingen der Portugeezen.

DINISIANEZ DA GRAM, *Alvaro Gil*, en *Mafaldo de Setubal*, elk met zyne Karavelle, quamen aan 't Eiland *Arguin*, daar zy zéven Mooren magtig wierden, die hen behulpzaam waren tot het maaken van 47 andere Gevangenen. Vervolgens liepen zy de Kust van 't Vasteland af, tagtig mylen ver, 't geen hen niet meêr als Vyftig Slaaven verschafte: waartegens zy, in 't Eiland *de las Garzas*, zéven hunner Portugeezen verlooren, welke door de Mooren gedood wierden. *Lancelot*, bereids 't Gebied over eene klyne Vloote gevoerd hebbende, vertrok nu van *Lagos* naâr *Arguin*, met veertien Scheepen en den tytel van Admiraal. *Alvaro* en *Denys Fernandez*, *Juan* de *Castilla*, en veele andere, begaven zig ter zelver tyd onder Zeil, naâr *Madera*, met dertien Scheepen: zulks zy zig ten getale van 27 Scheepshoofden by malkanderen vonden, waarvan négen, der Vloote van *Lagos*, zig afzonderden, om 't Eiland *Arguin* te bereiken, daar *Dinisianez* zig nog bevond. Hy overreedde hen, dit Eiland te verwoesten, om den dood zyner zéven Portugeezen te wreeken. Maar de Mooren, onderrigt van 't gevaar, namen de vlugt. Daar bleeven 'er niet meêr als twaalf, waarvan agt gedood en vier gevangen wierden, met verlies van eenen enkelden Portugeez. *Alvaro de Freytaz* quam wederom in Europa, met zyne drie Scheepen. *Lancelot* vorderde tot aan 't Eiland *Tider*, 't geen hem verlaaten scheen. Maar, toen hy zig weder t'Zeil ging begeeven, ontdekte hy veele Mooren, die hem door hunne Grimmatzen beschimpten, wyl hy hen niet had konnen vinden. Twé der zynen, verontwaardigd over deezen hoon, sprongen te water met hunne wapenen, en wonnen den Oever, met zwemmen. Hunne Medgezellen, ziende de Mooren vaardig hen te ontfangen, sprongen hen na, om hen te ondersteunen. Het treffen was scherp. Een gedeelte der Mooren wierd gedood, en men nam 'er zestig gevangen. *Suero da Costa* verliet *Lancelot*, met drie Scheepen, om naâr Portugal wedertekeeren. Hy nam négen Mooren, in een Dorp aan Kaap *Blanco*, en onder dezelfden een Vrouw, die hen zeer schranderlyk uitstreek. Zy beloofde hem aanzienlyk Lósgeld. Deswegens béter behandeld zynde, nam zy het Oogenblik waar om in de Baaren te springen, by 't Eiland *Tider*; en niets kon haar beletten, de Kaap, al zwemmende, te bereiken. *Lancelot*, vindende zyne Medgezellen genegen hem te volgen, formeerde het Ontwerp, om het tot de *Assenhaijes* en de Kust van *Guinée* doortezetten; maar, na eenige ligte Aanslagen, nam hy 't besluit, naâr 't Eiland *Palma* te steeken. In deezen vaard raakte hy aan *Gomera*, daar twé

't Eiland van *Palma*, en van *Gomera*.

(*) 't Engelsche zegt *Clans*, volgens eene Benaaminge daar algemeenlyk bekend, eigen aan de Huishoudinge der Bergschotten, welker Geslachten, Stammen, of *Clans*, van Ouds onder Afhangelykheid hunner geboorene Hoofden staan: de *Fransche Vertaaling* heeft deez' Benaaminge, hoe on-eigen buiten Engeland, regelregt gevolgd.

1447. twé Moorsse Bevelhebbers, *Piste* en *Brucho*, welke eenige Gunsten van Prins *Henrik* hadden ontfangen, hem deswegens hartelyk hunne erkentenisse betuigden. Hy ontdekte hen zyn Ontwerp, en hebbende hen doen toestemmen hem te volgen, quamen zy te samen aan 't Eiland *Palma*. Zeventien Slaaven dien zy 'er opligtten, benevens eene dikke Vrouw, die voor Koninginne van een Gedeelte deezes Eilands doorging, waren de enkelde Vrugt zyner Reize. Men quam te rug, aan 't Eiland Gomera. *Juan de Castilla*, onvoldaan over de schraale Winst, vervoerde snoodelyk meêr dan twintig deezer Eilanderen, die hem hun Vriendschap toegestaan en hunne Hulpe geleend hadden. Prins *Henrik* verbeterde die Geweldenaary, met hen wel-uitgedost in hun Eiland te rug te zenden (1).

Ontdekkinge en eerste Toestand der Kanarise Eilanden.

GOMERA en *Palma* behooren tot de *Kanariën*. Deeze Eilanden waren ontdekt, in 1395, ten behoeve van *Henrik III*, Koning van *Spanje*; en twé-entwintig Jaaren daarna, in 1417, verkreeg *Jan de Betancour*, Fransch Edelman, het verlof van *Jan II*, Koning van *Kastilië*, om dezelven te vermeesteren. Hy bragt t' onder, die van *Lancerota*, van *Fuerteventura*, en van *Ferro*. Hy liet *Masiot de Betancour*, zynen Neeve, ten Bestuurder derzelver; en deeze maakte zig meester van *Gomera*. Maar de Oom, hebbende een Verwisseling van deeze Eilanden gedaen met Prins *Henrik* van *Portugal*, voor eenige Landgoederen in 't Eiland *Madera*, quam zig in dit Eiland neêrzetten. De *Kanariën* zyn ten getale van twaalf; en daar bleeven nu nog agt over, om te vermeesteren: namenlyk, *Groot-Kanarië*, *Palma*, *Graciosa*, *Infierno*, *Alegrança*, *Santa-Clara*, *Roche*, en *Lobos*. Deswegens zond de Prins, in den loop des Jaars 1447 (2) Don *Ferdinando de Castro*; en onder deezes Bestuur, een Vloot voerende 2500. Soldaaten en 120. Wapen-ridders (*): welke zig in alle die Eilanden verdeelden, en 'er (volgens 't Getuigenisse der Portugeesse-Historieschryveren) een groot getal Ongeloovigen bekeerden. Maar de Eischen van *Spanje* deeden van die Onderneeminge afzien. In 't vervolg gaf *Henrik IV.*, Koning van *Portugal* (3) de Kanarise-Eilanden aan *Don Martyn de Ataide*, Grave van *Antonguia*. Eindelyk zyn zy, by Overeenkoomste tussen Alfonsus van *Portugal* en Ferdinand van *Kastilië*, aan SPANJE gebleeven. De Inwoonderen deezer Eilanden worden bestuurd, door zéker getal Hoofden. Hun Godtsdienst was niet evengelykelyk. In plaatsse van yzer Krygstuig, bedienden zy zig van Stokken en Steenen. Het bovenste hunner Kleederen was van Vellen, en 't onderste van Palmbladeren, verscheidenlyk van kleure. Zy schoeren den Baardt, met scherpsnydende Steenen. Hunne Opperhoofden hadden de Voorproeve, van alle de huuwende Maagden; en zy deelden, dit soort van Vrugtgebruik, gulhartiglyk mede, aan dien die hen quamen bezoeken. De Kinderen wierden door Geiten gezoogd. Tarw, Gerst, Melk, verscheide soorten van Kruiden, Muizen, Haagdissen, en Slangen (4) waren de gewoone spyze deezer Eilanderen.

Gewoontens der Inwoonderen.

LAN-

(1) FARIA Y SOUSA, ibid.

(2) *Antonio Galvam*, of *Galvano*, plaatst deeze Krygs-bekeering op den Jaare 1427.

(*) Het Engelsch, zo wel als 't Fransch, zegt *Lances* (Lanssen, Speeren) zynde de zwaargewapende-adelyke Ruitery, waarvan nog *Gensdarmes*. Elk van deeze had 4. of 5. ligter-gewapenden, by zig.

(3) Andere willen, dat het Henrik IV, Koning van *Kastilië* was, die dit geschenk deed. DE BARROS, L. 1. C. 3.

(4) FARIA Y SOUSA, ibid.

LANCELOT, op zyne te Rugreize naâr Portugal, ontdekte de Riviere *Ordek*, waaraan hy den Naam van *Sanaga*, of *Senegal* gaf, na dien van eenen Moor, welken hy op deeze Kuſt wêergebragt had (1). Men hield toenmaals deeze Rivier, voor eenen der Takken des *Nyls*: dewyl men onderrigt was, dat zy zeer verre van 't Ooſte quam afſtroomen. *Steven Alonzo* voer dezelfde opwaarts, in eene Barke, ter lengte van eenige Mylen; en roofde twé jonge Négers, welke hem verwoedelyk door hunne Vaderen wierden betwiſt. *Rodrigo Anez*, en *Denys Diaz*, wierden hier, door eenen zwaaren ſtorm, van de Vloote geſmeeten; en quamen gelukkelyk wêer in Portugal. *Lancelot*, het naâr *Kabo Verde* zettende, quam aan een Eiland, daar hy niets vond als Bokken en Geiten: maar hy ondekte 'er, op een' Boomſchorsſe geſneeden, deeze Fransſe Woorden, TALENT DE BIEN FAIRE: *Eigenſchap van Wel doen.* Dit was de *Zinſpreuk* van Prins HENRIK. Zy drukte zyne groote Ontwerpen uit. *Lancelot* begreep, deswegens, dat hy de eerſte Portugeez niet was, die hier ooit landde. *Alvaro Fernandez* was 'er al van *Madera* aangekoomen. Terwyl Lancelot ten Anker lag, begaf *Gomez Perez* zig in de Sloepe, om 't Eiland langs te vaaren; en wierp aan eenigen Mooren, dien hy beſpeurde, eenen klynen Spiegel toe, met een Printje, 't geen eenen Gekruisten-Kristus verbeeldde. Zy braken 't een en 't ander in ſtukken, en beantwoordden hem met eene Vlugt van Steenen. De Portugeezen beſlooten dien Hoon te wreeken: maar een ſchriklyk Tempeeſt, 't geen hunne Scheepen verſtrooide, ſchortte de uitwerkinge hunner Wraake op. *Laurenzo Diaz* quam 't eerſte in Portugal. *Gomez Perez* liep in den Mond van *Rio del Oro*, daar hy eenen Slaaf en menigte Zeewolven bequam. De Landzaaten ſcheenen hem redelyk handelbaar. *Alvaro Freytaz* en *Vincent Diaz* bequamen 59 Slaaven in 't Eiland *Tider. Denys Fernandez* en *Palacano* veroverden 'er 68, aan Kaape *St. Anna*: welke opgeligt wierden door twaalf van hun Volk, die zwemmende aan Land waren gegaan. Deeze Voorſpoeden waren gering: maar zy voorſpelden grootere. Daerenboven hadden zy, tot hiertoe, weinig aan Portugal gekoſt: dewyl men, in alle die Onderneemingen, niet meêr verlooren had, als vyftien- of twintig Man, en een klyn Scheepje, waarvan de Manſchap zig redde (2).

1447.

Ontdekkinge van de Riviere *Ordek*, genoemd *Sanaga*, of *Senegal*.

Zinſpreuk van *Prins Henrik*.

Klyne verliezen met klynen Voorſpoed vereffend.

(1) Dat 's niet na den Naame een 's Mensſe, maar des Land-aarts: als van *Sanaga*, of *Sanega*, of vêel-eêr *Asſenbaji*, Stammen van *Mooren*.
(2) FARIA Y SOUSA, ibid.

II. HOOFDSTUK.

Vervolg der ONTDEKKINGEN, van *Kabo Verde*- af tot aan *Kaap de Goede-Hoope*, getrokken uit dezelfde Schryveren.

MET hoeveel Vuurigheid de Portugeezen hunne Onderneemingen hadden gedreeven, echter weêrhield de Vreeze nog den Stoutſten. Onbekende Zéen, woeſte Kuſten, of arme en wilde Inwoonders, die geenen koſtelyker Roof verſchaftten als hen zelfs, en wien men moeſt beſtry-

Onzékerheid der Portugeezen.

 den

1447. den of verrasſen, om een klyn getal Slaaven te maken: dat was, tot nog toe, het Voorwerp die'r Zeezwerveren; en zulke geringe Voordeelen lieten te veel kragt over, aan de groote Indrukzelen van Gevaar en van Vreeze. Het Ontwerp, om eenen Wegh naâr *Indië* door de Afrikaſe- Zéen te zoeken, zoude buiten twyffel geenen beteren Uitſlag gehad hebben, als die om 'er eenen door de Noord-zee te bejaagen: indien de onverwinlyke Moed, en de oirdeelkundige Overweegingen van Prinſſe *Henrik*, niet bequaam waren geweeſt, hem over alle ſoorten van Hinderpaalen te doen geraaken.

Rio Grande. NUNNO TRISTAN, gedrongen door 's Prinſſe bevel, vorderde tot zeſtig mylen boven *Kabo Verde*. Hy wierp 't Anker aan de Uitſtroominge eener groote Riviere, welke hy *Rio Grande*, of Groote Rivier, noemde. Hebbende in Perſoon ondernomen dezelfde met zyne Sloepe opteloopen, ontdekte hy wel dra tagtig *Négers*, in dertien Barken, by hen genoemd *Almadias*. Hy wierd door deeze Barbaaren omſingeld, die hem een Wolk van vergifte Pylen toedreeven. Het grootſte deel zyner Manſchap wierd gedood, voor hy zyn Schip konde bereiken; en die, welke zig bloot gaven om hem te helpen, hadden geen beter Lót. Hy zelfs bequam een doodelyke Wonde, waaraan hy nog den eigen Dagh overleed. Vier van zyne Medegezellen, alleen aan Boord gebleeven en uit dat doodsgevaar ontſnapt, bragten het Schip te rug naâr Portugal: na twé Maanden gezworven te hebben, zonder de Koers te kennen. *Alvaro Fernandez* deed dezelfde Reize, maar bykans met gelyk ongeval. Ontſcheept zynde, op eene Plaatsſe welke hy onbewoond meende, wierd hy door eene groote menigte Barbaaren aangevallen, die veelen van zyn Volk doodden; en dien hy niet op de Vlugt dreef, dan na hy hunnen Aanvoerder gedood had. Hy ging vervolgens aan de Riviere van *Tabite*, daar hy, ten overmaate van Ongeluk, onder eene andere Bende Négers verviel, die hem zelfs quetsten, en noodzaakten den Oever te verlaaten. *Gilianez* vertrok, in dien eigen Tyd, met tien Karavellen, om den Gevangenen, welken *Juan de Caſtilla* zo onrechtmaatiglyk had opgeligt, wederom naâr *Gomera* te brengen. *Kabo Verde* aandoende, was 't alleen met dit gevolg, dat hy 'er door de *Négers* geſlagen wierd, en 'er vyf Man verloor. Dewyl hy by den *Mooren* voorſpoediger was geweeſt, keerde hy rugwaarts naâr 't Eiland *Arguin*, daar hy agt-enveertig Slaaven opligtte. In 't wederkeeren aan *Palma*, nam hy twé Vrouwsperſonen: maar deeze Roof zoude hem duur geſtaan hebben, indien *Diego Gonzales* hem niet door bovengemeene Dapperheid gered had. Deeze alleen, met eenen Voetboog, doodde zéven der Eilanderen, en hun Opperhoofd, die hen, met eenen Palmtak in de hand, ten téken zyner Opperhoofdigheid, aanvoerde (1).

Portugeezen door de Négers geteiſterd.

Dapperheid van Diego Gonzales.

1448. GOMEZ PEREZ, na gemompt te zyn door eenige Mooren van *Rio del Oro*, die hem een groot Rantſoen beloofd hadden, wrook zig deswegens, met daar tagtig Slaaven te maaken. 't Volgende Jaar, vertrok *Diego Gil Homen*, met 's Prinſſe bevelen, om eenigen Koophandel te veſten, by den Mooren van *Meſſa*, twaalf mylen boven Kaap *Gué*. Hy bezorgde zig daar vyftig Négerſe Slaaven, voor tagtig Mooren, dien hy in verwisſelinge

Meſſa. Kaap Gué.

(1) DE FARIA Y SOUSA, ibid.

ge overleverde: waarna hy door Storm verpligt wierd te vertrekken, en *Juan Fernandes* (die vrywilliglyk by den *Asfenhajeren* was) zig dus genoodzaakt vond, in wederwille, op deeze Kust te blyven. *Homen* bragt, van deeze Reize, eenen Leeuw mede, die de verwondering van gants Lisbon baarde. 't Gerucht van zo veele Bedryven geheel Europe overvliegende, quam *Ballarte*, Deens-Edelman van byzondere Verdiensten, en bequaam tot eene groote Onderneeminge, met aanpryzinge zynes Konings, zynen Dienst aan Prinsse Henrik van Portugal bieden. *Ferdinand Alonso* vertrok toen, in hoedanigheid van Gezant, naâr den Koning van *Kabo Verde*. De Prins wilde, dat hy van *Ballarte* verzeld wierd. Landende aan deeze Kaape, vonden zy den Inwoonderen des Lands in de Wapenen, om zig daartegens te stellen. Maar, hen hebbende doen verzékeren, door twé Négers, dat zy met vreedzaame Oogmerken quamen, en dat hun Doel alleen strekte, om den Land-aart te bekeeren en te beschaaven: zo wierden zy zeer heusselyk ontfangen. De *Farim*, of Landvoogd, bad hen op de Kust te wagten, tot hy tyding van hunne Aankoomste aan den Koning had gegeeven; en, midlerwyl begon men gerustelyk te handelen. Onder de Kostbaarheeden des Lands, toonden de Négers eenige Elefants-tanden; 't geen in *Ballarte* een sterke Nieuwsgierigheid veroirzaakte, om eenigen die'r Dieren leevendig te zien. Een Néger bood zig aan, om hem dat Genoegen te bezorgen: maar, hem zydelings afgeleid hebbende, doodde hy hem verraadelyk, benevens eenigen zyner Medegezellen. Zulk een snood Verraad dwong den Portugeezen te wyken, zonder 's Konings aankoomste te verwagten.

1448.

Ballarte, Deens-Edelman, naar Afrika met den Portugeezen.

Hy word gedood, aan *Kabo Verde*.

PORTUGAL veranderde van Meester, in deezen Jaare. *Eduard* overleeden zynde, na zeer korte Regeringe, steeg zyn Zoon, *Alfonsus V*, maar zes Jaaren oud, gerustelyk ten Ryks-zétel. Geduurende zyne Minderjaarigheid, waaruit hy eerst ten Ouderdom van zeventien Jaaren geraakte, wierd het Ryk beheerst door Prins *Pedro*, zynen Oom, en Broeder van Prinsse *Henrik*. De Twéspald die zig vervolgens aan 't Hof verhief, tussen den Regent en den Koning, deeden de Ontdekkingen quynen: dewylze nu begonden voor 's Konings rékeninge gedaan te worden. Evenwel was de eerste stap van den jongen Vorst, om Brieven van Uitsluitinge toe te staan aan Prinsse *Henrik*, behelzende Verbod aan elk, van Kaap *Bojador* zonder zyn Verlof voorby te zeilen; en met Last, om hem de *Vyfde* en de *Tiende* te geeven, van alle de Waaren, die uit hetzelfde Land quamen. 's Jaars daaraan stond hy hem toe, om de AZORES, of VLAAMSSE *Eilanden*, te bevolken, welke door *Gonzalo Vello* ontdekt waren geworden. Men teld 'er agt: *St. Michaël*, *St. Maria*, *Jezus*-of *Tercera*, *Graciosa*, *Pico*, *Fayal*, *Flores*; en *Cuervo*, 't Westelykste gelegen, zo als *St. Michaël* 't Oostelykste is. Hunne *Breedte* is niet zeer verschillende, en byna dezelfde met die van *Lisbon*. De Naam *Azores*, betékenende een Valk, koomt hen wegens 't groot getal van dat soort van Gevogelte, 't geen men 'er bespeurde, toen men de Ontdekking deed.

Dood des *Konings* van *Portugal*. Zyn Zoon volgd hem op.

1461.

De Vlaamse Eilanden, *Azores*, bevolkt.

MEN vond een Standbeeld te Péérde, in 't Eiland *Cuervo*, bekleed met eenen Mantel, maar Bloodshoofds, houdende toomsgewyze 's Peerdsmaanen met de Linke-hand, en wyzende met de Regte naâr 't Weste. Beneden aan de Rotze ('t Voetstuk, of *Pedestal*) waren eenige Letteren ge-

1461. gehouwen, die niet te verstaan waren: maar 't scheen vervolgens klaar (*) dat het wyzen van die Hand, AMERIKA betékende.

't Fort *Arguin* gestigt.

DE Goud- en Négerhandel, welken men zo voorspoedelyk aan de Eilanden van *Arguin* begonnen had, deed by den nieuwen Koning van Portugal de Gedachten opreizen, om in eenen die'r Eilanden een Fort te bouwen, 't geen den naam van *Arguin* voerde. *Suero Mendez*, die 'er 't Bevel bequam, voltooide het nu. 't Volgende Jaar ondekte een Genuees, ge-

1462. noemd *Antonio de Noli*, welke door zyne Republique aan Koning *Alfonsus* was gezonden, de *Eilanden* van *Kabo Verde*. Hy vond het Eiland *Majo*, waaraan hy deezen Naam gaf, om dat hy 't den eersten Dagh van *Mei* ontdekte. Den volgenden Dagh, zag hy twé andere, noemende dezelven *St. Filip*, en *St. Jakob*. De andere Eilanden van *Kabo Verde* noemd men, *Fuego*, *Brava*, *Boavista*, *Sal*, *St. Nicolas*, *St. Lucie*, *St. Vincent*, en *St. Antony*. Gezamenlyk zynze ten getale van tien; en draagen den naam van *Kabo Verde*, dewylze maar honderd-uuren, Westelyk, van deeze Kaap zyn (†). *Pedro de Cintra* en *Suero de Costa*, quamen deezen Jaare, tot aan *Sierra Leona*.

Ondekking van de *Eilanden* van *Kabo Verde*: de *Zoute-* of *Groene-Eilanden*.

1463. DIT Jaar, 1463, was het laatste van Prinsse HENRIK, Aanvanger en onsterffelyk Stigter van alle die Ontdekkingen: byzonderlyk, van die ten *Zuide* en ten *Ooste* gedaan zyn. Men heeft ons de Trekken van zyne Gedaante, en van zynen Inborst bewaard. Hy was van welgevormde Gestalte, zyne Leden breed en sterk, zyne Kleure zeer blank, zyne Hairen bars en dik; zyne Houding was vreesselyk, voor dien welke niet gewoon waren hem te beschouwen: want hy was weinig onderworpen aan Gramschap, en in zyne grootste vervoeringe bewaarde hy, altoos, de Heerschappy over zyne Driften. In den grond helde zyn Aart over, tot betaamelyke Vrolykheid. Niemant was omzigtiger en achterhoudender, in zyn spreeken, als hy. Eenvoudig was hy in Kleedinge, geduldig in de Beslommeringe der Zaaken, standvastig en dapper in't Gevaar, ervaaren in de Weetenschappen, en zonder tegenspraake de voornaamste Wiskunstenaar zyn 's Tyds; ook uitsteekend Mildaadig, en iverig voor zynen Godtsdienst, zonder dat men, onder zo veele Deugden, byzonderlyk eenige Ondeugd in hem erkend heeft. Hy leefde ongehuuwd; en men heeft nooit vernomen, dat zyne weêrhouding hem ten laste geweest zy. Eindelyk, het gevoelen 't geen men van zyne Verdiensten en van zyne Wysheid had, deed hem, geduurende zyn Leeven lang, veel gezachs bewaren. Deezen klynen Lof was men verschuld, in dit Werk, aan de Gedachtenisse van zulken uitsteekenden Prinsse. Zyne Ontdekkingen strekten zig uit, van Kaap *Non* tot aan *Sierra Leona*: naamelyk, van den *negen-en-twintigsten* tot den *agtsten Graad*, Noorderbreedte. Hy overleed aan Kaap *Sagres*, in het zéven-en-zestigste Jaar zyn's Ouderdoms; en zyne Grafstede word nog gezien, in de Kerke van *Batalla*, met dien van den Koning, zynen Vader.

Dood van Prins HENRIK van *Portugal*.

Zyne Afbeelding.

MEN

(*) 't *Fransch* zo wel als 't *Engelsch* zegt, spreekende van dien Tyd deezer Ontdekkinge, *maar 't bleek klaar*, enz. even of men 't *toen* dus aangemerkt had: daar AMERIKA eerst, meêr dan 30. Jaaren na deez' Bevolkinge, ontdekt en gekend wierd.

(†) Men noemdze ook de *Zoute-* of *Groene-Eilanden*.

MEN begon reeds zulke groote Hoop te veſten, op den Koophandel 1469.
van *Guinée*, dat *Fernando Gomez*, in den Jaare 1469, denzelfden in Pagt van Koophandel
den Koning nam, voor eene Somme van 500 Dukaaten (of Dukatons, Hol- van *Guinée*
lands) geduurende den tyd van vyf Jaaren: een klyne Som, als men dezelf- verpagt.
de met de Voordeelen der laatere Eeuwen vergelykt, maar groot voor dien,
die nog niets anders als zulke geringe Vrugten, van zo veele Ondernee-
mingen en Scheeps-togten, geplukt hadden. *Gomez* verpligtte zig, in een
der leden zynes Verdings, om de Ontdekkingen nog vyfhonderd Mylen
verder voorttedryven. Dus wierd de Koophandel ontdekt van 't *Oro de* 1471.
la Mina, of den Goudhandel van *del Mina*, op vyf Graaden breedte, door *Oro de la*
Juan de Santeren en *Pedro de Eſcobar* (*). Zy ſtévenden tot aan Kaap *St.* *Mina.*
Katherine, 37 mylen voorby de Kaape van *Lope Gonzales*, tot derd'halve- Kaap *St.*
Graad, Zuiderbreedte. Deeze Ontdekkinge verdiende hem den Toenaam *Katherine.*
van *Mina*, en Brieven van Adeldom. *Fernando Po* ontdekte het Eiland, 't Eiland *Her-*
geen hy *Hermoſa*, of het Schoone, noemde: maar 't geen vervolgens zy- *moſa*, of *Fer-*
nen eigen Naam aannam. De Ontdekking van Kaap *St. Katherine*, dus ge- *nando Po.*
noemd na den Dagh waarop die gevonden wierd, was de laatſte welke
onder de Regeeringe van *Alfonſus* geſchiedde. Men had 'er andere bevoo-
rens gedaan: gelyk die van de Kuſt, waarvan de eerſte *Cochenille* gebragt *Paradys-*
wierd, welke de Italiaanen, beter derzelver Waardye dan benaaminge *graan*, of
kennende, in den aanvang *Paradys-graan* noemden. Zy ontfingen 't van *Cochenille*,
den Mooren deezes Gedeelte van Guinée, welke 't zelfde trekkende door en deſzelfs
't Land van *Mandinga* en de Woestynen van *Libye*, in de Haven van *Mun-* Oirſprong.
dibarca, aan de Midlandſe-zee bragten. In den eigen Tyd had men ook
ontdekt, de Eilanden van *St. Thomas*, *Anno Bueno*, en *Principe*: aanvange- Eilanden
lyk verwaarloosd, dewyl de Koning toen beſlommerd was met eenen Oor- *St. Thomas*,
log over-zee, in *Mauritanië*. 't Scheen dat die nieuwe Ontdekkingen toen *Anno Bueno*, en *Principe.*
weinig indruk hadden gemaakt, wyl *Garcia de Loayſa*, Ridder van Mal- Reeds ge-
tha, in 1525 aan de *Molukſe-Eilanden* koomende, met eene Spaanſe Vloot, daane Ont-
aldaar *Portugeezen* vond, voor in Portugal bekend was dat deeze in dien dekkingen:
Oord waren. En dezelfde Admiraal, gevorderd zynde aan den twéden dogh onbe-
Graad, Zuiderbreedte, tot aan 't Eiland *St. Mattheus*, 't geen hy onbe- kend.
woond vond, zag'er echter veele Tékenen van *Portugeezen*. Want, zon-
der te rékenen verſcheide Vrugtboomen, en eenige tamme Kudden,
las hy op eene Boomſchorſe geſneeden, dat de *Portugeezen*, zeven-entagtig
Jaaren bevoorens, in dit Eiland waren geweeſt; waarby gevoegd was de
befaamde Zinſpreuk van *Henrik*, TALENT DE BIEN FAIRE, vol-
gens 't gebruik der Matroozen deezes Land-aarts, die, op alle Plaatsſen
daar zy aanquamen, dit Getuigenis hunnes Aankoomſts lieten.

JAN II. Zoon van *Alfonſus*, en nu deezes Opvolger, waarneemende, dat 1481.
de Rykdommen der Ontdekte-Landen een aanmerkelyke Vermeerdering
aan zyne Inkoomſten toebragten; en weetende, by ondervindinge, de Voor-
deelen van *Guinée*, dien zyn Vader hem voor 't onderhoud zynes Huizes had
toegeſtaan: zo deed hy een Fort leggen, in dit Gedeelte der Kuſt daar den
Goud-handel gedreeven wierd, genaemd *Mina*. Ter uitvoeringe van deeze *Fort del Mi-*
On- *na* geſtigt.

(*) 't Franſch zegt *d'Eſcalone*, zonder eenig Bewys voor deeze Naamveranderinge te geeven.

1481. Onderneeminge rustte hy twaalf Scheepen uit, gelaaden met alderhande ſoorten van Bouwſtoffen, en met Voorraad voor zeshonderd Mannen, waarvan 500 Soldaaten, de overigen Werklieden waren. *Diego de Azambuja*, die 't Bevel over deeze Vloot had, ondernam op zyne Aankoomſte den Vrede in tieras te leggen, welke eenigen tyd bevoorens met den Inwoonderen des Lands geſlooten was. Hy gaf ten eerſte zyn Meening te kennen, aan den Prinsſe, genaemd *Kamaranſa*. Vervolgens, zonder tegenſtreevinge ontſcheept zynde, nam hy bezit van de Plaatsſe, en deed de Wapens van Portugal aan eenen Boom oprigten. De Néger-Koning quam naâr de Kuſte, verzeld met een groot getal zyner Onderdaanen, naakt zynde tot den midde, en 't overige des Lichaams bedekt met Palmbladeren en met Aapen-vellen, die langs hunne Dyen af hingen. Zy waren alle gewapend: de eene met Beukelaars en Werpſpietsſen, de andere met Boog en Pylen. Veele hadden Vellen om 't Hoofd, in plaatsſe van Helmen: 't geen hen veel-êer belachelyk, dan vreesſelyk maakte. De Koning had Ermen en Beenen bedekt, met Goude-plaaten. Om zynen Halze hing een Ketting, en klyne Schelletjes hingen aan zynen Baardt. Voor hem voerde men een groot getal Speeltuigen, krysſchender dan welluidend: naamelyk, Klókken, Trompet-Hoorns, en andere Beuzelingen, onbekend aan den Europeaanen. Hy naderde den Bevelhebber der Europeaanen, die hem ſtaatelyk ontfing. Zyn Houding ſcheen gerigt tot zagtheid en vreugde. Hy nam hem by de hand, ten téken van Vrede. Zyn eerſte Staatsbediende deed het zelfde. Na de onderlinge Groetenisſe breidde *Azambuja* zig uit, over de Beweegrédenen zyner Reize: dekkende de Portugeesſe Goudzugt, met het Masker van Godtsdienſt. Hy verzékerde den Afrikaanen, dat het voornaamſte Oogwit zyn's Konings was, hen in 't Kriſtelyk-Geloof te onderrigten; hy verhief daarvan de Voordeelen; en hy eindigde, met Verlof te vraagen, tot het Bouwen van eenen Huize, om zyne Lieden te huisveſten? meenende daar mede, een *Fort*, om hen in Onderwerpinge te brengen. ,, Ik begeere de Wereld niet ,, te overréden (zegt de Portugeesſe-ſchryver, *Faria*) dat ons enkeld Oogwit de Prédikinge was: behoudens, dat men zig verzékere, dat de ,, Koophandel niet te meêr onze enkelde Beweegréden is geweeſt".

De Admiraal wierd met veel aandacht gehoord, en de aanbieding van Godtsdienſt wierd aangenomen: maar de Voorſtelling van eene Wooninge, of een Fort, te bouwen, wierd zonder uitzonderinge afgeſlagen. De Plompheid der Négers belet hen niet, hunne Belangen te verſtaan. *Azambuja* verdubbelde zynen Aanzoek. Eindelyk, de Koning der Négers gaf zyne Toeſtemminge, en ging heenen. Straks vielen de Portugeesſe Werklieden aan 't breeken eener Rotze, om hunnen Arbeid te ontginnen. De Négers, die van deeze Rotsze een der Voorwerpen hunnes Godsdienſts maakten, meenden beledigd te zyn, en verjoegen de Arbeiders. *Azambuja* verkoos de zagtſte zyde, welke was, hen te ſtillen door Geſchenken van weinig Waardye. 't Fort wierd voltooid. Het wierd genoemd *St. George*: ter oirzaake van de zonderlinge Godsdienstigheid, welke de Koning van Portugal voor dien Heilig had. In weinige Jaaren zeer aangegroeid zynde, bequam het den Tytel en de Voorrechten eener Stad. *Azambuja* zelf zette 'er zig neér, met zeſtig Man; en zond zyn Vloot, met Goud

't Fort *del Mina* genoemd *St. George*, en tot een Stad verheven.

Goud te rug. Hy bleef drie Jaaren Goeverneur deezer Volkplantinge, en gaf zyn Amt met Eere over: een zeldsaam Voorbeeld onder zyne Landsgenooten (zegt de Portugeesse Historie-schryver) en ten welken opzigte hy ook roemwaardelyk beloond wierd. 1481.

HOEWEL Koning *Jan* meêr dan ooit beslooten had, eenen Wegh over Zee tot den Koophandel der *Spéseryen* te zoeken, zo was hy evenwel bezorgd, dat de andere Vorsten van Europa eens de Winsten met hem zouden willen deelen, zonder part in de Onkosten gehad te hebben. In die Gedachten deed hy deezen Jaare, aan alle de Hoven der Kristen-Mogendheeden verklaaren, dat dien welke hem Manschap zouden leveren, om Veroveringen op den Ongeloovigen te doen, een Uitdeeling evenrédig met het ontfange Onderstand bekoomen zouden. Maar men merkte zyne Onderneeminge nog aan, zo niet als een ydele Verbeelding, ten minste als onzéker en aan duizende Gevaaren onderworpen. De gantse Wereld het Oore sluitende voor zyne Aanbiedingen, wendde hy zig naâr den Pausse, om de reeds gedaane Gifte des H. Stoels te doen bevestigen; en dit Verzoek wierd niet alleen hem toegestaan, maar hy verkreeg ook, dat geene andere Mogendheid de Vryheid zoude hebben, Ontdekkingen van 't WESTE naar 't *Ooste* te doen; en dat alles, 't geen door anderen Land-aart dan de zyne ontdekt zoude worden, aan *Portugal* zoude blyven (1). Maar hy merkte niet aan, dat men zo wel Ontdekkingen konde doen van 't OOSTE naâr 't *Weste*, als van 't WESTE naâr 't *Ooste*; en dat een Gift, in dien Zin, zyne Heerschappyen in de *Oost-indiën* eens zoude konnen benadeelen. En inderdaad, het vervolg deezer Historië zal doen zien, dat dit het Geval der Portugeezen was. 1484. *Voorzorgen* van den Koning van *Portugal* ten aanzien van andere Europeesse Mogendheeden.

ZEDERT de Gifte van den H. Stoel, nam de Koning van *Portugal* den Tytel, van *Heere* van *Guinée*. Tot hiertoe was 't gebruik geweest, houte Kruisfen in de Nieuw-ontdekte Landen te planten: maar de Koning gaf Bevél, dat men in het toekoomende groote Steenen zoude medevoeren, waarop zynen Naam, alsmede dien des Scheeps-bevelhebbers, en het Jaar des Zeetogts, uitgehouwen zouden zyn. *Diego Cam* was de Eerste die deeze nieuwe Verordering ter uitvoer bragt. Hy steevende, in deezen Jaare 1484, voorby Kaap *Ste. Katherine*, 't Uitterste der Ontdekkingen onder Koning *Alfonsus*; en gevorderd zynde tot de Riviere van *Kongo* (in 't Ryk deezes Naams) by den Inwoonderen genoemd *Zayre*, maakte hy geen zwaarigheid dezelfde redelyk verre optezeilen. De twé Oevers vertoonden hem menigte Négers, maar welke niet verstaan wierden, van den geenen dien hy, uit eenige andere Landstreeken, by zig had. Hy begreep echter, uit hunne Gebaarden, dat zy eenen Koning hadden, welkers Verblyfplaatsse zeer verre afgelegen was. Hy zond hem Geschenken; en 't eindelyk verdrietende, langer na de wederkoomste zyner Afgezondenen te wagten, ging hy wederom t' zeil, met eenige Négers, dien hy buiten dwang met zig voerde. Koning Jan was zo voldaan hen te zien, dat hy, hebbende dezelfden met Vriendlykheid en Geschenken overlaaden, *Cam* met hen te rug zond, om een bestendige t'Samenhandeling met hunnen Land-aart te vesten: zynde 't eerste Artykel zynes Lasts (gelyk het te verstaan is) de Bekeering

Hy neemd den Tytel aan, van *Heere* van *Guinée*.

Kongo ontdekt.

(1) Zie *Thorne's Declar.* of the *Indies*, &c. *ap. Hakluyt.* vol. 1. pag. 217.

1484. ring die'r Ongeloovigen. *Cam* leverde hen aan hunne Vorſte over, en ontfing den Portugeezen wederom, dien hy ten Gyzelaars had agtergelaaten. Hy deed Voorſtellingen, waarnaâr gehoord wierd; en gaf aan den Koning van Kongo eenigen tyd, om zig te verklaaren. Midlerwyl vervolgde hy zyne Ontdekkingen, tot den *dertienden Graad*, Zuiderbreedte, daar hy een Kruis plantte, 't geen hy *St. Auguſtyn* noemde; en vervolgens drong hy voord, tot den *twé-entwintigſten*, daar hy 'er nog een oprigtte. Op zyne Wederkoomſte vond hy 't Hof van *Kongo* zo wel geſteld, dat de Koning, na hem veel geneegenheid voor den Portugeezen en neiging voor hunnen Godtsdienſt betuigd te hebben, den Kinderen van eenigen zyner voornaamſte Onderdaanen uitkooz: dien hy hem bad naâr Portugal te geleiden, en te doen doopen, om dien weêrom naar Kongo, met eenigen Kerkbedienaaren te zenden. Zy ontfingen den Doop te *Beja*. De Koning en de Koninginne ſtonden, tot Peeters, over den Opperſten, genoemd *Zakuta*, en gaven hem den Naam van *Don Juan*; gelyk de voornaamſte Portugeesſe Grooten over den overigen ſtonden, en hunne Naamen en Toenaamen aan hen verleenden.

Ontdekkingen tot 22 Graaden Zuidwaarts.

't Ryk van *Benin*.

TUSSEN 't Fort *St. George Del-Mina*, en *Kongo*, is het Koningryk van *Benin*, waarin men nog niet doorgedrongen was. De Koning deezer groote Landſtreeke, iverzugtig over de Voordeelen, dien hy zyne Nabuuren uit den Koophandel met den Portugeezen zag trekken, viensde neiging tot het Kristendom te hebben; en eiſchte Zendelingen, om zig te onderrigten. Men ſpoedde zig, om 'er hem toeteſtaan. Maar 't bleek wel dra, dat Godtsdienſt min deel had aan zynen Iver, dan Gierigheid. Men vernam, dat hy Kristen-Slaaven kogt; en de Portugeezen zelfs hadden Gemoeds genoeg, om hem dien te verkoopen, na zyze gedoopt hadden: hoewel zy verzekerd waren, dat derzelver nieuwe Meesters hen noodzaaken zouden, wederom tot hunnen eerſten Afgodsdienſt te keeren. Deeze ſchandelyke Koophandel duurde, tot aan de Regeeringe van Jan den III, een Godtsdienſtig Prins, die denzelfden, ongeacht het Voordeel 't geen hem daarvan quam, op het ſtrengſte verbood. „ De Hémel, die de Deugd hon„ derdvoudig vergeld (zegt de Portugeesſe - Gedenkſchryver *Faria*) liet „ toe, om zig te quyten aan deezen Prinsſe, dat men een nieuwe Goud„ myn, bovenwaarts van dien van *St. George*, ontdekte".

KONING *Jan* verſtond, van den Afgezanten des Konings van *Benin*, die Miſſionarisſen in Portugal waren komen vraagen, dat 250 mylen aan gindſe Zyde hunnes Lands een zeer magtig Vorſt heerſte, genoemd *Ogane*: zo gevreesd wegens de Grootheid zyner Krygs-magten, dat de Koningen van *Benin*, om zig in hunne Staaten geruſt te ſtellen, een ſoort van bevestiginge van hem ontfingen, beſtaande in eenen Staf en een Kruis, gelykende na dat van *Maltha*, alles van Koper, en zeer keurlyk bearbeid. Men zond altyds eenen Afgezant, met ryke Geſchenken van *Benin*, om die Merktékenen der Koninglyke Waardigheid te verzoeken: maar hy zag nooit *Ogane*, die niet ſprak dan van achter een Gordyn; en die alleenlyk eenen zyner Voeten, op 't einde der Gehoorgeevinge ontdekte, ten Téken dat hy 't verzogte toeſtond. De Portugeezen verbeeldden zig, dat deez vermogende Vorſt *Paap-Jan* mogt zyn: dewyl verſcheide Berigten, hem de eigene Mogendheid en Plegtigheeden toeſchreeven.

Ogane een magtig Vorſt.

1486. Nu wierden drie Scheepen, onder 't bevel van *Batholomeus Diaz* uitgeruſt,

rust, om de Landen van *Paap-Jan* te zoeken. *Diaz* plantte een Kruis, op den 24 Graad, Zuiderbreedte: honderd-twintig mylen, boven alles 't geen tot nog toe ontdekt was; en hy noemde den Oord, *Sierra Parda.* Hy quam, vervolgens, aan eene groote Baaije, waaraan hy den Naam van *Los Vaqueros* gaf, wyl hy 'er een groot getal Koeijen ontdekte. Nog hooger steekende, leide hy aan een klyn Eilandje, of Rotze, 't geen hy *Santa Cruz*, of *El Pennol de la Cruz* noemde, na een Kruis 't geen hy 'er plantte. Vyfentwintig Mylen verder, vond hy den Mond eener Riviere, welken hy *Del Infante* noemde: zynde de Naam des tweden Bevelhebbers, die dezelfde 't eerst gezien had. Daar was de Grenspaal zyner koers. Niets der Indiën verneemende, en geene andere dan zeer wilde Menssen op alle die Kusten gevonden hebbende, nam hy de streek der te Rugreize. In dat Wederkeeren ondekte hy de befaamde KAAP, die de Punt van *Afrika* ten Zuidweste uitmaakt, en noemde die *Cabo Tormentoso*, of Storm-Kaap: dewyl hy 'er een vreesselyk Tempeest had uitgestaan. Maar deeze Naam scheen van geene goede Voorbetékenisse, aan den Koning van *Portugal*, ten aanzien van eenen Oord, die meêr dan ooit, in hem, de Hoope deed ontstaan, van de INDIËN te ontdekken. Hy veranderde dien zelfs, in deezen, van CABO DE BUENA ESPERANZA, of KAAP DE GOEDE-HOOP. *Diaz* had dezelfde honderdveertig mylen voorby gezeild; en, om het Einde zyn's Togts aantewyzen, een Kruis geplant, ter Eere van *St. Filippus.* Een van de drie Scheepen, waarmede hy vertrok, was van hem afgeraakt, en vond hem wederom, in 't wederkeeren langs de Kust. Van négen Man, die 'er zig toen op bevonden, waren 'er maar drie overgebleeven, zynde de overigen door de Négers gedood; en de Vreugde, van zyne Reizgenooten weêrtevinden, deed 'er eenen schielyk den Geest geeven. Eindelyk quamen zy in Portugal. De uitgestrektheid der Ontdekkingen, tot hiertoe, onder deeze Regeeringe in Afrika gedaan, was van 750 Mylen.

1486. *Sierra Parda.* *Los Vaqueros* Eiland *Santa Cruz.* Ontdekkinge van de KAAP DE GOEDE-HOOP.

III. HOOFDSTUK.

De *Portugeezen* onderneemen de OOST-INDIËN over *Land* te *ontdekken.* Omstandigheeden van hunne eerste ter Neêrzettinge, in de Koningryken van *Mandinga*, *Guinée*, en *Kongo.*

VOOR 't vertrek van *Diaz*, had Jan, Koning van Portugal, eenen Fransiskaaner-Geestelyken, genoemd *Antonio de Lisboa*, uitgezonden, om te Lande eenen Wegh naâr de *Oost-indiën* te zoeken. Maar deez Monnik, geen kennis van de Arabise-Taale hebbende, was met zynen Reizgezel wedergekoomen, zonder verder geweest te zyn, als te *Jeruzalem.* De ontdekking van de *Kaape de Goede-Hoope* scheen eigen, om zulk een slegt-uitgevoerd Ontwerp te herbaaren. De Koning verkoor twé zyner Hofbedienden, *Pedro de Covillam* en *Alonso de Payva*, welkers Be-

1487. OOST-INDIËN te Lande gezogt. *Covillam* en *Payva* daarop uitgezonden.

1487. quaamheid en Moed hy, in andere Gelegenheeden, ter Toetsſe geſteld had. Beide verſtonden zy 't *Arabiſch*. Hun Laſt was, de Staaten van *Paap-Jan* te ontdekken; alsmede het Land, waarvan daan de Drogeryen en Spéſeryen quamen, die zulk eenen langen Tyd den Koophandel der Venetiaanen hadden uitgemaakt. Ook moesten zy navorsſen, of de Scheepvaard, van de Kaape de Goede-Hoope naâr de Ooſt-indiën, mogelyk was; en goede Aantékening houden, belangende alles 't geen eenige Betrekking tot deeze Onderneeminge had. Men gaf hen een Kaart mede, getrokken uit de Wéreldkaart van *Calſadilla*, Bisſchop van *Viſeu*, een uitmuntend bequaam Sterrekundige; benevens vyfhonderd Kroonen, en Kredietbrieven voor veele grootere Sommen, indien zy dezelfden in de vreemde Landen benoodigd hadden. Zy vertrokken uit Portugal, in Mei 1487. Zy namen hunnen Wegh over *Napels*, en 't Eiland *Rhodes*, 't geen den Ridderen van *St. Jan van Jeruſalem* (nu van *Maltha*) nog toebehoorde; in welken Orde zy ontfangen wierden. Van daar, 't op *Alexandrië* gezet hebbende, quamen zy te *Kairo*, in hoedaanigheid van Kooplieden. Eene Karavaan *Mooren*, van *Fez* en *Tremeſen*, geleidde hen naâr *Tor*, of *al Tur*, by de *Roode-Zee*, aan den Voet van den Berg *Sinaï*, in 't *Steenig-Arabië*: daar zy berigt kreegen, van den Koophandel van *Kalikoet*. Vervolgens gingen zy t'Scheepe, en quamen te *Aden*, buiten de Golfe, daar zy van malkanderen ſcheidden: *Covillam* om de koers naâr INDIË te neemen, en *Payva* op den togt van ETHIOPIË en ABISSYNIË, na zy *Kairo* tot hunne Herzamelinge beſtemd hadden. COVILLAM begaf zig van *Aden*, in een Schip deezer Stad, naâr *Kananor*, voorts naâr *Goa*. De Indiſe-Oceaan zag nu, voor 't eerſte, eenen Portugeez. Zyn te Rugvaard nam hy naâr *Sofala*, op de Ooſtkuſt van Afrika, om 'er de Goudmynen te onderzoeken. Daar verkreeg hy Kundſchap, van 't Eiland *St. Laurens* (Madagaskar) door de Mooren 't Eiland der Maane genoemd. Van *Sofala* quam hy wederom te *Aden*. Eindelyk, te *Kairo* aangekoomen zynde, vond hy 'er Brieven van zynen Koning, die hem kennis gaven, van den Dood zyn's Reizgezels. Zy waren overgebragt door twé Jooden, *Rabbi Abraham* van *Beja*, en *Jozef* van *Lamego*. De laatſtgenoemde wierd door *Covillam* naâr Portugal gezonden, om den Koning van den Uitſlag zyner Reize te onderrigten; en de andere wierd door hem medegenomen, op den Togt, dien hy wederom naâr *Tor*, en voorts naâr *Aden* nam. De berugte Stad *Ormuz*, waarvan hy den Koophandel hoorde uitbrommen, ſcheen hem eigen, om zyne Onderzoekingen te verlichten. Hy zeilde 'er naâr toe; en beſteedde 'er eenigen tyd, tot zyne Waarneemingen. *Rabbi Abraham* hem hier laatende, om de Karavaanen te volgen, zette hy 't wederom naâr de *Roode-Zee*; en begaf zig eindelyk, in gevolge 't Bevel van die bekoome Brieven, aan 't Hof van *Paap-Jan*: dit was de Naam dien men toenmaals verkeerdelyk, in Europa, aan den Opperheersſer van *Abisſynië* gaf. Daar wierd hy aangehouden, tot in den Jaare 1520: tot Don *Rodrigo de Lima*, als Afgezant van Portugal, aldaar aanquam. Geduurende het gedwonge Verblyf van *Covillam*, deed de Koning der Abisſyneren eenen Abisſynſen-Priester, genoemd *Lukas-Markus*, naâr Europa vertrekken, die zig eerſtelyk naâr *Rome*, en van daar naâr *Portugal* begaf. De Onderrigtingen dien de Koning van hem ontfing, deeden de Hoope der Portugeezen herleeven. Hy wierd naâr *Afrika* te rug ge-

Payva overlyd.

Covillam in Abisſynië aangehouden.

gezonden, met Narigtinge, tot het vastſtellen eener t'Samenhandelinge tusſen de twé Hoven (1). 1487.

Aankoomſt van den Prins van *Jalof*, te Lisbon.

VOOR *Lukas* de Stad *Lisſebon* verliet, zag hy 'er aankoomen *Bemoi*, Prins van *Jalof*, aldaar door ſterke Belangen gedreeven. Zyn Intreede, en 't Onthaal 't geen men hem deed, waren pagtiglyk. *Biran*, zyn Broeder, die in 't Land *Jalof* heerſte, had hem ten Opvolger benoemd, enkelyk, uit de Verbeeldinge welke hy van zyne Verdienſten had. *Sibeta* was een andere Broeder van hem: die, iverzugtig van hem voorgetrokken te zien, *Biran* doodde, en de Heerſchappy aan zig trok. *Bemoi* deed eenigen Tegenſtand, met de Hulpe van *Gonzalo Coello*, dien de Koning *Jan* hem gezonden had, in hoope van hem tot den Roomsſen Godsdienſt overtehaalen. Maar de Uitſtellen, dien hy daar tegens vond, maakten hem verdacht; en *Coello* kreeg Bevel, hem te laaten vaaren. Evenwel rechtvaardigde hy zig, wegens dat hy zig niet had doen doopen: de Portugeezen bleeven van zyne verontſchuldiginge voldaan. Fortuin behandelde hem tog niet te beter: hy verloor eenen Veldſlag, die hem noodzaakte naâr *Portugal* te wyken, om daar nieuw Onderſtand afteſmeeken. Straks wierd hy een Nieuwbekeerde, met vier-entwintig zyner voornaamſte Onderdaanen, welken hy in zyn Gevolg had: hy wierdt gedoopt. Zyn Gevader was Koning *Jan*, die hem zynen Naam gaf; en, ten Wapen, een *Goud-Kruis* op een *Blaauw-veld*, met een Hartſchiltje van *Portugal*. Hy deed Leenpligt, aan den Koning, voor alle de Staaten dien hy moeſt bezitten. Alle die Plegtigheeden, waren van de grootſte Vreugdetekenen verzeld. De Portugeezen deeden hun Pragt, in Feesten, uitblinken; en *Bemoi*, met zyn Gevolg, gaf hen 't Schouwſpul van verſcheide Renloopen, zo te Péérde als te Voete. Hy ſteeg te Péérde, en ſprong 'er wederom af, met wonderbaarelyke vlugheid; hy galoppeerde, ſtaande regt op boven den Zadel, en nam eenen Kei-ſteen van de Aarde, in 't allerſnelſte des vluchts; en hy deed menigte andere Behendigheeden, ter verwonderinge van elk. Eindelyk, zullende wederom naâr zyn Vaderland keeren, deed de Koning hem met twintig welgewapende Karavellen overvoeren, om tot zyne Herſtellinge te dienen, en een Fort op de Riviere *Sanaga* te bouwen.

De Rivieren *Sanaga*, en *Gambea*.

'T LAND van *Jalof* legt, tusſen de twé befaamde Rivieren *Gambea* (anders, *Rio Grande*) en SANAGA of *Senegal*. De laatſtgemelde heeft verſcheide Naamen, na de onderſcheide Landen dien hy doorloopt, en formeerd menigte Eilanden, welke meestendeels alleen door wilde Dieren bewoond worden. Hy is bevaarbaar, 150 Mylen opwaarts, tot eene Plaatsſe, daar hy, ſtortende van een Reeks ſteile Rotzen, in zynen val een Waterverwuldſel formeerd, waaronder men droog kan doorgaan. Deez Waterval maakt een ſchrikkelyk geraas, en te gelyk een der ſchoonſte vertooningen der Natuure. Belangende RIO GRANDE, of *Gambea*: hy rold meêr Water dan de *Sanaga*, in eenen Loop van 180 Mylen. Evenwel is hy niet vaarbaar, in deeze uitgeſtrektheid: want, ſchoon hy veelerly Rivieren uit het Land *Mandinga* ontfangt, hy heeft min drift dan de *Sanaga*. Die twé Rivieren hebben eenen verbaazenden Overvloed, van Viſchen: zonder eens te ſpreeken van de Krokodillen, Zeepéérden, en bevleugelde Serpen-

(1) *Castaneda*. p. 2.

1487. penten. Haare Zoomen krielen van Elefanten, Buffels, Leeuwen, Tygers, en andere Dieren, zo vervaarelyk wegens hunne Grootte, als door hun Getal en de verscheidenheid hunner Gestalte. De waters van *Rio Grande* en van den *Sanaga*, onder-een gemengd, veroirzaaken Braaking! en doen, in tegendeel, geen werking, als menze elk byzonder drinkt.

Kabo Verde. IN dat Gedeelte van Afrika is het groote Voorgebergte, genoemd *Kabo Verde*: schynbaarlyk het eige, 't geen *Ptolomeus* noemd, *Asinarium Promontorium*, leggende omtrent den 14de Graad, Noorderbreedte. 't Land strekt zig, Oostwaard, omtrent 170 mylen uit. 't Is vrugtbaar, en vervuld met Inwoonders, of met zeer bevolkte Steden. De Kooplieden van *Kairo*, *Tunis*, *Oran*, *Tremizen*, *Fez*, *Marokko*, en andere Plaatsen, koomen veel te *Tomboto*, of *Tombuktû*, 't geen als de Schatkamer van 't Goud van *Mandinga* is. Dit bewoog Koning Jan, een Fort op de Riviere *Sanaga* te bouwen. De twintig Karavellen waren, onder 't Bevel van Don *Pedro Vaz de Cunna* Zy quamen 'er gelukkiglyk, met *Bemoi*; en straks begon men het Fort te stigten. Maar, 't zy uit wantrouw t'zynwaarts, 't zy uit afkeer van 't verblyf in zulk een barbaars Land: de Portugeesse Admiraal doodde, trouwlooslyk, den ongelukkigen *Bemoi:* met Oogmerk (zegt de Portugeesse Historie-schryver, die nooit den Schuldigen zynes Land-aarts verschoond) om, door zulk eene schandelyke Misdaad, een nog mindere lafhartigheid te verschuilen, gelyk die was van naâr Europa wedertekeeren, zonder de Sterkte voltooid te hebben. En dus liepen, alle die Toebereidzelen, op niets uit.

Tomboto.

Snood Bedryf van eenen *Portugeesen Admiraal.*

1490. DE Afgezant des Konings van *Kongo*, wel onderweezen in de Beginzelen des Roomsen-Godtsdiensts, wierd nu, met drie Scheepen, naâr zyn Land te rug gezonden. De eerste Plaats, daar de Portugeezen ontscheepten, was *Sono*: vanwaar zy gelukkiglyk in *Kongo* quamen. Zy wierden 'er vriendelyk ontfangen, door eenen ouden Heere, genoemd *Mani Sono*, die den Doop eischte, en daarin den naam van *Marmel* ontfing: gelyk ook zyn Zoon deed, welke den naam van *Antonio* bequam. Meêr dan 25,000 Négers woonden die Plegtigheid by. De Koning van *Kongo* zelfs, die een Neef van *Mani Sono* was, verre van zyn gedrag aftekeuren, vermeerderde deswegens, merkelyk, zyne Goederen; en deed allen Afgods-beelden, in de gantse uitgestrektheid zyner Heerschappye vernielen. Deez Monarch hield zyn verblyf te *Ambasse Kongo*, eene Stad, leggende vyftig mylen van Zee. Hier ontfing hy *Ruy de Sousa*, Bevelhebber der Portugeezen, zittende in een' Ivoiren-Ermstoel, op eenen wel-gesierden Throon. Hy was naakt tot den Midde: 't overige des Lichaams bewonden, met een Stuk van Hémels-blaauw Damast. Aan den Linke-erm droeg hy eenen koperen Ermring. Van zyne Schouderen hing een schoone Péérdestaart: dit 's, by die Barbaaren, het Merktéken der koninglyke Waardigheid. Zyn Hoofd was bedekt met een' Mutze, in forme van eenen Myter, gemaakt uit een t'Samenweefzel van Palmbladeren: maar zo kunstiglyk, dat men 't gehouden zoude hebben voor Gebloemd-Fluuweel. Hy verleende niet alleen verlof, tot het bouwen eener Kerke, maar omhelsde ook zelfs 't Roomsse-Geloof, met een gedeelte zyner Onderdaanen: hy ontfing zelve den Doop, met een Gedeelte der zynen, in eene Vergaderinge van meêr dan honderdduizend Mensen, die van alle kanten, 't zy uit nieuwsgierigheid 't zy wegens

Dooping van veele Grooten van *Congo.*

De *Koning* doet zig ook, met zynen *Oudsten Zoon* doopen.

gens

Baptême du ROY de CONGO.

DOOPING DES KONINGS VAN KONGO.

Cochin filius inv. *J. V. Schley sculp.*

gens de Oorlogs-toebereidzelen tegens eenen nabuurigen Staat, t'famengetrokken waren. De Koning deed zig noemen *Jan*, en de Koninginne *Eleonora*, ter Eere van den Koning en de Koninginne van Portugal. Van de Plegtigheid des Doops trok hy ten ftryde, met een Heir van 80,000 Mannen, en verwon glorieuzelyk zyne Vyanden. 1490.

De Prins, zyn Zoon, die ten Oorloge bezig was, wierd op zyne wederkoomfte gedoopt, en nam den Naam aan van *Alfonfus*. Maar *Panfo Aquitimo*, 's Konings twéde Zoon, wilde van geene Godtsdienfts-veranderinge hooren; en de Koning zelfs, geftoord dat men hem niet meêr als eene Vrouw toeftond, verzaakte nu den nieuw-aangenomen Godtsdienft, en liet de Kroon na aan deezen Zoone, in nadeele van den Oudften, die volharden bleef. *Alfonfus* vondt zig in Ballingfchap van 't Hof, op 't overlyden zyn 's Vaders: maar keerde 'er ylings naârtoe, en wierd voor zynen Opvolger erkend. *Aquitimo* nam zynen Toevlugt, tot het Zwaardt. Hy ftortte met talryke Benden op zynen Broeder, die niet meêr dan een hand vol Volks, zo Portugeezen als Négers had. Echter wierd hy geflagen, en gevangen. Alfonfus, die niet mensfelyker geworden was, by de bekoominge van 't *Roomsfe-geloof*, deed hem 't Leeven beneemen. Dus had hy geen moeite om de Ruft te herftellen. Hy vernielde alle den Afgoden zyn 's Lands, om plaatsfe te maaken voor anderen: zynen nieuwen Godtsdienft breidde hy uit, met allen Iver. Hy zond zyne Zoonen, Klynzoonen, en Neeven, naâr Portugal, om 'er hunne Letter-oeffeningen te doen. Twé deezer jonge Prinsfen wierden, vervolgens, verheven tot de Bisfchoplyke-Waardigheid, om ten Steun van den Godtsdienft in hun Land te dienen. Ter gedachtenisfe van de Neêrlaage zyn 's Broeders, en der andere bygebragte omftandigheeden, nam de *Kongofe Koning*, ten Wapen, een Zilver-Kruis op een Rood-Veld, tusfen twé Geklaauwde-Kruisfen, belaaden met de Ryks-wapens van *Portugal*.

Hy berouwd het zig, en ont-erfd dien Zoon.

De Prins van Kongo fteld zig echter op den Throon, en doet den Roomsfen-Godtsdienft bloeijen.

In den aanvang deezes Jaars, zag men op de Riviere van Lisfebon koomen Kristoffel Kolumbus, die van de *Ontdekkinge* der West-indiën te rug quam, waartoe hy gebruikt was door den Koning, of veelêer door de Koninginne van *Spanje*. Hy bragt eenige Inwoonderen van dat nieuwe Land, Goud, en andere Rykdommen, mede. Deeze groote Man had, eenigen Tyd te vooren, zyne Dienften den Koning van *Portugal* aangeboden, die 't zig nu beklaagde denzelven niet gebruikt te hebben, en Kolumbus met veel Achting ontfing. Eenige der Hovelingen ftelden voor, hem te dooden, zo wel ter ftraffe over eenige vrymoedige Redenen, die hem ontvallen waren, als om den Spanjaarden de vrugt zyner Ontdekkingen te beneemen. Maar de Koning liet hem met Eere vertrekken. Echter bleef 'er, by deezen Vorfte, eenige Beduchtheid, over al 't geen hy van den voorfpoed van Kolumbus gehoord had: in vreeze, dat zy den Landen mogten betreffen, waartoe de Rechten van *Portugal* zig door de Gifte des *H. Stoels* uitftrekten, en welken zyne Onderdaanen zedert zulk eenen langen Tyd zogten. Deeze ongeruftheid deed hem een Vloot wapenen, om zig tegens de voortgangen der Spanjaarden te kanten; en daarvan 't Bevel opdraagen, aan Don *Francisco de Almeyda*, vervolgens Onderkoning der Indiën. Maar de *Paus* zelfs, fcheen zyde tegens hem te kiezen: met, in dit Jaar 1493, aan de Kroone van Spanje een plegtelyke *Gifte* toeteftaan, 1493.

Kristoffel Kolumbus valt te Lisfebon in.

Men raa den Koning hem te doen dooden.

Afgunft tusfen den Spanjaarden en Portugeezen.

1493. raakende al 't geen zy in de WEST-INDIËN zoude konnen ontdekken. De ontsteltenis vermeerderde hier op, in *Portugal.* Veele Gezantschappen waren, deswegens, in beweeginge, tussen de twé Hoven. Men wikte en woog, langen tyd, de onderlinge Rechten en Belangen. Eindelyk wierd een Overeenkoomst gemaakt, welkers Voorwaarden men, in het twéde en derde Deel deezes Werks, zal leezen.

Zy verdragen zig.

NA doode van den Prinsse *Bemoi*, Vorst van *Jalof*, verlooren de Portugeezen geen Hoope, om hunne Voordeelen, daar te Lande, langs de Riviere *Sanaga* voorttezetten. Hadden die welke met de laatste Vloote gezonden waren, hunnen Last niet verrigt, ten minste zy hadden nieuwe Landen ontdekt, en de neiging der Inwoonderen tot zig getrokken. De Koophandel ging gelukkiglyk voord; en de goede Verstandhouding wierd onderhouden, tussen 't Hof van Portugal en de Afrikaanse Vorsten. *Pedro de Evora* en *Gonzalo Anez* wierden naâr dien van *Tukurol*, en van *Tombotu* gezonden. *Roderigo Rebelo*, *Pedro Reynel*, *Juan Colaco*, en andere, bragten Geschenken aan *Mandimansa* en *Temala*, Opperhoofden der *Fúli*, de strydbaarste Land-aart in die groote Landstreeke. Koning *Jan* maakte vriendschap met den Vorste der *Moses*, befaamde Land-aart in die Eeuwe; en met *Mahammed Ebn Monzugul*, Klynzoon van *Musa* en Koning van *Songo*, volkryke Stad van *Mandinga*. Deez Moorsse Koning, na onderzoek gedaan te hebben, over alles 't geen Portugal betrof, verklaarde volmondelyk, dat hy 'er geene dan Vier kende, van de 444 Monarchen waarvan hy afstamde, die vermogender geweest waren dan dien van *Portugal*; en dat waren, die van *Al Yaman*, of Gelukkig Arabie, die van *Bagdad*, die van *Kairo*, en die van *Tukurol.*

Koophandel op de Riviere *Sanaga.*

Verscheide Gezantschappen.

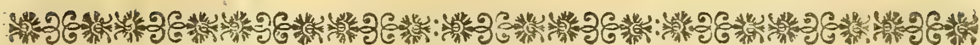
Gevoelen van een *Negersen Koning*, belangende *Portugal.*

TERZELVER tyd arbeidden de Portugeezen, tot het opregten van een Komtoor, in de Stad *Whaden*, 70 Mylen ten Ooste van *Arguin.* Benevens het Oogmerk tot den Goudhandel, meenden zy, van die zyde, eenen Wegh tot de Staaten van *Paap-Jan* te baanen; en alle Middelen wierden aangewend, ten goeden uitslag deezer Onderneeminge. Maar de Dood
1493. van Koning *Jan* verhinderde hen daarin. Ter onsterffelyke Glorie deezes Vorsts, word gezegt, dat hy niet alleen de Opperheerschappy van PORTUGAL vaststelde, in *Guinée*, een Gewest vrugtbaar in Goud, in Ivoir, en vervuld met andere Rykdommen: maar dat hy ook als de Deure opende, tot de Heldhaftigste Bedryven, welke na hem uitgevoerd wierden. Want, nu begonnen zig de *Portugeezen* ernstelyk aanteritzen, tot het Ontdekken van de OOST-INDIËN, ter Zee.

Komtoor te *Whaden.*

IV. HOOFD-

IV. HOOFDSTUK.

Eerste Reize der *Portugeezen* naâr de OOST-INDIËN, door de Zéén van Afrika, onder 't Bevel van *Vasco de Gama.*

§. I.

***Berigt van de Reize van* Vasco de Gama, *tot zyne koomste te* Kalikoet.**

'T VERHAAL van deeze befaamde Onderneeminge, word in een groot getal Historie-Schryvers gevonden: als *Juan de Barros*, *Ramusio*, *Maffëi*, *Faria y Sousa*, enz. Maar geen naauwkeuriger is 'er, als *Hernan Lopez de Castanneda*, die ons de Histori van de ontdekkinge en de veroveringe der Oost-indiën, door den Portugeezen, in agt Boekdeelen heeft nagelaaten. In de Voorréden van dat Werk, en van 't onze, kan men de rédenen vinden, waarom de trouwe van *Castanneda* te achten is: maar 't heeft ons noodig gescheenen, met het beginnen van de Historie zo veeler ongemeene Gebeurtenisfen, 't vertrouwen en de aandacht des Leezers, door deeze Erinneringe optewekken.

VASCO DE GAMA. 1497.

Aanmerking over de Opregtheid deezer Historie.

EMANUEL, Koning van Portugal, door 't overlyden van zynen Neeve, den Koning *Jan*, ten Throone getreeden, erfde te gelyk de begeerte, of veel eêr de brandende drift, die hem niet minder aanzette, tot eene kortere en zekerer Vaard, door den Oceaan, naâr de *Oost-indiën* te vinden. Indien deeze Onderneeming niet meêr voor eene Hersfenschim doorging, evenwel liet zy niet na, in 't gemeen, veroirdeeld te worden. Men vernieuwde alle de tégenwerpingen, die gebooren waren, by de Ontdekkingen van *Kabo Verde*; die, zynde wel dra beschaamd geworden, wederom 't Hoofd hadden durven opbeuren, na de Ontdekkinge van *Kaap de Goede-Hoope:* even als of het Tempeest, 't geen *Diaz* toen vertzaagde, wederom zonder tusfenpoozinge moest uitbersten, en nooit toelaaten zoude, deeze Kaape voorby te zeilen. Men gaf zig zelve niet over aan de Ervaarenheid, welke de ydelheid van alle die Zwaarigheeden in vollen Dagh had gesteld Elk nieuw toeval was aangezien, als 't alleronoverkoomelykste. Maar Koning *Emanuel* (besluitende 's Volks redeneeringen te verachten, zo lange de zyne goedgekeurd zouden worden, door Persoonen, waar van hy den doorzigt en de bequaamheid kende) oirdeelde enkelyk, dat het slaagen zyner Ontwerpen afhing, van de Keuze der Bedienaaren dien hy gebruiken zoude. Hy bevond zig in de Stad *Estremos*. Daar was't, dat hy, ten Bevelhebber zyner Vloote benoemde, *Vasco de Gama*, Edelman zynes Hofs, gebooren te *Synis*, eene Zeehaven. *De Gama* vereenigde, in zynen Persoon, alle de Hoedanigheeden tot zulke eene groote Onderneeminge vereischt: naamelyk, Voorzigtigheid, Standvastigheid, Heldenmoed, benevens eene Ervaa-

Koning *Emanuel* be-iverd zig de Ontdekkingen.

Hy verragt de *gemeene Redenerin-gen*.

 renheid,

VASCO DE GAMA. 1497. renheid, bereids uitblinkende in de Scheepvaard. Ook verzelde de Koning die keure, met alle de Eertékenen, die luister daaraan konden byzetten. Hy gaf aan den nieuwen Admiraal de Vlag, welke deez zoude voeren, waarop het Kruis van de nieuwe Krygs-orde van Kristus verbeeld was; en de Portugeesse Held deed den Eed van Trouwe, op dat Kruis.

Hy vertrekt. HY ontfing 's Konings Brieven voor verscheide Oosterse Vorsten, als waren *Paap Jaap*, en de *Samoryn*, of Koning van Kalikoet. Eindelyk vertrok hy, van *Belem*, een Uure aan deeze zyde van Lissabon. Op eenen Saturdagh, den 8 *Juli* 1497, ging hy t'zeil', met drie klyne Scheepen, ophebbende honderdzestig Man. Deeze drie Scheepen waren genoemd, de *St. Gabriël*, de *St. Rafaël*, en de *Berrio*; en de twé mindere Bevelhebbers waren, *Paulo de Gama*, Broeder des Admiraals, en *Nicolaas Nunnez*. Een groote Bark, gelaaden met Voorraad en gebooden door *Gonzalo Nunnez*, verzelde hen; zo als mede een Karavel deed, die naar *Del-Mina* ging, waarover *Bartholomeo Diaz* 't gebied voerde. Omtrent de Kanarise-Eilanden, regt-over *Rio del Oro*, wierden zy, in eenen duisteren Nagt, van een geweldig Tempeest overvallen, 't geen den Admiraal van hen slingerde: maar agt Dagen daarna voegden zy zig wederom by malkanderen, aan *Kabo Verde*, Plaatsse hunner herzaamelinge. Den volgenden Dagh quamen zy, gesamenlyk, aan 't Eiland *St. Jago*, wierpen 't Anker te *S^e. Maria*, en besteedden daar eenige Dagen, om hunne Scheepen te herstellen van 't beuken des laatsten Storms, en om water in te neemen. Den 3. *Aug.* nam *Diaz* de te rugreize aan, naâr Portugal, en de Vloot vervolgde haaren koers. Zy leed veel, door de aanhoudende Stormen, zelve tot dikwyls alle hoope van behoud te verliezen. Eindelyk ontdekte *Gama*, den 4 November, een laag Land, 't geen hy drie Dagen langs voer; waarna hy, den 7 die'r Maand, in een' groote Baaije liep, welke hy noemde *Angra de Santa Helena*, wyl het de Dagh deezer Heilige was.

Zyne Ontdekkingen.

Angra de Santa Helena.

Derzelver Inwoonders. DE Inwoonders, aan deeze Baaije, waren zeer zwart, klyn, en van lélyk Wezen. De klanken hunner uitspraake waren als zugtingen. Zy waren gekleed met Vellen van Dieren, gesneeden als Fransse Mantels. Hunne Krygs-wapens waren, Eike-Stokken, in 't vuur gehard, en aan de einden gewapend met hoorns van beesten. Zy leefden van zekere Wortels, Zeewolven, Walvissen (die overvloedig op deeze Kuste waren) Meeuwen, Zee-Kraaijen, Gazellen, Duiven, en andere Soorten van Gediertens en Vogels. Ook hadden zy Honden, gelykende naâr dien van Portugal. *Gama* deed, te vergeefs, in de Baaije zoeken, of 'er eenige Rivier uitwaterde. Evenwel vond hy Vers-water, vier Mylen van daar, op eene plaatsse, welke hy *St. Jago* noemde.

Sant Jago.

Twyffelingen over den Afstand van *Kaap de Goede Hoope.* DEN volgenden Dagh stapte *Gama* met zyne Bevelhebberen te Lande, om te beter den Inborst der Inboorlingen te ontdekken; en van hen te verneemen, op wat Afstand zy meenden, van de Kaap de Goede Hoope te wezen. *Pedro de Alanquez*, zyn Stuurman, was 't zelfs onbekend, schoon hy den Togt, met *Diaz*, in die hoedanigheid gedaan had. Deez' was die voorby gestévend, zonder 't Strand te naderen; en, op de te Rugreize, 't Zeewaarts houdende van de Kaape in den Morgen, en de Wind gunstig zynde, liep hy dezelfde den volgenden Nagt voorby, zonder ze te konnen onderscheiden. Zy oirdeelden dan, by gissinge, datze 'er omtrent dertig Mylen

ken van-af moeſten weezen. *Gama* verraſte hier eenen Néger, die Honing aan den voet een's Booms verzamelde, en deed hem naâr Boord brengen: vleijende zig, uit denzelfden, eenig Licht door zyne Tolken te ontdekken. Maar, ſchoon hy Mooren en Négers onder zyn Scheeps-volk had, daar wierd geen een gevonden, die de byſtere Taale deezes Oords verſtaan konde. Men voerde dan den Gevangenen weder te Lande, na hem wel onthaald en fraai uitgedoſt te hebben: 't geen zodanig zynen Landsgenooten won, dat 'er, den volgenden Dagh, vyftien aan Boord quamen. De Admiraal, zig betrouwende op die vrywillige tékenen van geneegenheid, quam wederom aan Land, en deed Spéferyen, Goud, en Pérelen, met zig voeren, om den Wilden te toetsſen. Maar 't weinig werk 't geen zy van die Schatten maakten, deed genoeg zien, dat zy 'er geen kennis van hadden. Hy beſchonk hen dan met Schelletjes, Oorſieraaden, en Ringen van Tin, Kopere-Penningen, en andere Snuiſteryen, die hen wonderbaarlyk behaagden; en zedert ging hy, daaghlyks, aan Land.

VASCO DE GAMA. 1497.

FERNANDO VELOSO, een Edeling, nieuwsgierig om hunne Steden en Gebruiken te beſchouwen, verzogt verlof aan *Gama*, om met eenig Manſchap in 't Land te gaan. Onderwegh vongen zy eenen Zeewolf, welken zy aan den voet een's Heuvels braadden. Maar, na die Gaſterye, hernam *Veloſo*, zig niet zéker onder den Wilden oirdeelende, den Wegh naâr de Vloote, waarvan hy niet verre was; en bemerkt hebbende dat zy hem vervolgden, haaſtte hy zig, om den Oever te winnen. Op 't Geſchreeuw, 't geen hy maakte, om den Matroozen te roepen, was de Admiraal beducht voor 't Gevaar 't geen denzelfden dreigde, en deed alle de Sloepen afſteeken. De Négers, zulks beſpeurende, veinsden de vlugt te neemen, en verſchoolen zig liſtiglyk achter eenige Struiken, laatende den Portugeezen tyd om te naderen. Vervolgens vielen zy in grooten getale uit, met hunne Werppylen en andere Krygs-tuigen: zy dwongen *Gama*, die in Perſoon toegeſchooten was, en al zyn Volk, om de Scheepen te bereiken. Vier Portugeezen wierden gewond, en de Admiraal zelfs door eene ligte Wonde in 't Been. De Barbaaren onttrokken zig ſtraks 't ooge, van dien, waarvan zy de wraak vreesden.

Onruſt door de *Négers* veroirzaakt.

'S MORGENS, den 16 November, ligtte de Vloot het Anker met eenen Zuid-weſten Wind; en den 18, op den Avond, ontdekten zy KAAP DE GOEDE HOOP. De Kaapſe-Wind, ſtootende uit den Zuid-ooſte, was *de Gama* verpligt Zee te houden, als hebbende hem vlak tegen: maar, geduurende den Nagt, vond hy dien gunſtig genoeg, om 't Land te naderen; en vervolgende zeil te maaken, tot den 20, quam de Vloot midlerwyl de *Kaape* te boven, onder 't geluid van Trompetten, en andere Vreugde-tékenen, door dat Gezigt veroirzaakt. De Portugeezen ontdekten, langs de Kuſte, eenen grooten overvloed van alle ſoort van Vee. Zy beſpeurden, landwaarts, Steden en Dorpen, waarvan de Huizen hen toeſcheenen met Stroo gedekt te zyn: maar zy zagen geen Woonplaatsſen aan den Oever. De Inwoonders zyn Bruin-geel, en op dezelfde wyze toegetakeld als die van *St. Helena*: ook hebben zy evengelyke Spraake, en bedienen zig van dezelfde Wapenen. 't Land vertoond zig vermaakelyk. Zy zagen 'er menigte Boomen, en veele Rivieren. Ten Zuide de Kaape zagen zy, een

Gama raakt de KAAPE te boven.

Gedaante des Lands.

VASCO DE GAMA. 1498. Huizen die'r Stad van Hout en Stroo, maar redelyk van Huisraad waren; dat het getal der Vrouwen, dat der Mannen dubbeld te boven ging; dat de Wapenen van dit Volk lange Boogen waren, met Pylen en Werpspietsſen, beſlagen met Yzer; dat 'er elk Kopere Erm-rimgen, en klyne ſtukjes Koper gevlogten in 't Hair droeg; dat zy Ponjaarden hadden, waarvan de ſcheê Ivoir, de greep Tin was: 't geen kennen deed, dat het Land overvloed van Tin en Koper voortbragt; dat zy Zout uit het Zeewater trokken, met dit in gragten te leiden, die hen ten verlaatbak dienden; dat zy zeer greetig op 't Linnen waren, en voor een Hemd een groote menigte Koper gaven; en dat zy, daarenboven, den zagtſten en handelbaarſten Aart hadden. Inderdaad, zy deeden zig niet dringen, om zelve tot aan de Sloepen vers Water te voeren, uit eene Riviere, genaemd *Cobio*, een quartier-uurs leggende van de ſteê, daar de Portugeezen 't anker hadden geworpen.

Riviere *Cobio.*

GAMA ging, den 15 Januari, weder onder 't zeil. Hy hield het langs een Laag-land, vol van zeer hooge en digte Boomen, tot aan *Kaape des Courans*, bekender onder den Portugeesſen Naame van *Kabo Koriëntes*. Dus liep hy 50 Mylen boven *Sofala*, zonder deeze Stad beſpeurd te hebben; en den 24 der zelfde Maand bevond hy zig, by eene Riviere, welkers inkoomen zeer breed was. 't Gezigt van een der ſchoonſte Landen der Wereld, deed hem in zyne Sloepe gaan, en met *Coello* de Riviere opvaaren. 't Land was laag, gelyk dat 't geen hy uit Zee beſchouwd had; en vol van groote Boomen, die met alle ſoorten van Vrugten overlaaden ſcheenen. *Goma* en *Coello* vonden, verder, menigte Barken, met Zeilen van Palmbladeren gemaakt. Op dit gezigt verdubbelde hun Moed. Zy waren verrukt, een Volk te vinden, 't geen iets van de Zeevaard verſtond: een Kunſt, onbekend in die onmeetelyke uitgeſtrektheid, welke zy quamen doorſtévenen. 's Lands Ingezeetenen naderden den Sloepen der Portugeezen, zonder eenig téken van ſchroom, en behandelden den Portugeezen, zo gemeenzaamlyk, als ofze hen bekend waren. Zy waren van zeer ſchoone Geſtalte maar zwart en naakt, alleen het voorderdeel des Lichaams met een ſtuk Stof (*a*) bedekt hebbende. De Admiraal ontfing hen, met veel vriendſchap. Hy bood hen Schelletjes en andere Geſchenken aan, zonder zig anders, als door tékens, te konnen doen verſtaan: want men had niemant aan boord, die hunne Taale verſtond. Zy verlieten hem niet, dan om wel dra wedertekeeren, belaaden met Voorraad. De oevers der Riviere waren, in een oogenblik, bedekt met tal van Nieuwsgierigen, waaronder zig veele aartige Vrouwsperſoonen bevonden, gekleed als de Mannen. Zy hadden drie gaten in de Lippen, dienende om drie klyne ſtukjes Tin aan te hangen: zynde dit een Sieraad, byzonderlyk

Kaap Koriëntes, of *des Courans*.

Gama loopt *Sofala* voorby, zonder het te beſpeuren.

Vermakelyk Land.

(*a*) *De Faria y Souſa*, verhaald de Zaake een weinig anders. Hy zegt, dat de Volken welke den Zoomen deezer Riviere bewoonen, niet zo Zwart als de andere waren, en dat zy 't *Arabiſch* verſtonden; dat de Portugeezen hen beſchaafder oirdeelden, ter oirzaake hunner Kleederen, gemaakt van verſcheide ſoorten van Kattoene- en Zeije Stoffen, onderſcheidenlyk gekleurd; en dat zy van hen vernamen, dat 'er een *Wit Volk* ten Weſte was, 't geen in Scheepen, evengelyk aan de hunne, op Zee voer.

derlyk in deeze Landſtreeken in zwang. Eenige Portugeezen deeden zig naâr eene nabuurige Stad geleiden, daar men niets achterwege liet, om hen tydverdryf te verſchaffen. Den derden dagh gaven, twé Heeren des Lands, een bezoek aan den Admiraal, in hunne Barken. Zy waren niet beter gekleed als de anderen, uitgenomen hunne Schortjes, die breeder waren. De eene droeg eenen Neusdoek met Zeije geſtikt op het Hoofd, en de ander een Mutz van Groen-Satyn. *Gama* ontfing hen hoffelyk, deed hen Ververſsingen voordienen, en bood hen Kleederen, met andere Geſchenken aan. Maar zy ſcheenen 'er weinig Prys aan te geeven. De Admiraal meende, door de gebaarden van eenen Jongeling te verſtaan, dat zy uit een afgelegen Land waren, of 'er geweeſt zynde, aldaar Scheepen zo groot als dien der Portugeezen gezien hadden. Toen zy weder aan den Wal gekoomen waren, zonden zy eenige ſtukken Stóf, aan *Gama*, om hem dien te veilen. Zulke gelukkige beginzelen, vervulden hem met vreugde. Hy noemde deeze Rivier, *Rio de Buenas Sinays*, Riviere van Goed-voortéken; en, volgens zyn gebruik, rigtte hy 'er 't Ryks-wapen van *Portugal* op. Ook maakte hy geen zwarigheid, 'er zyne Scheepen te doen inloopen, om te kalfaateren. Een gedeelte zyn's Volks was zelve benoodigd, zig te herſtellen, van de verderffelyke uitwerkingen des Luchts, en 's Scheeps-voedzels. De Voeten en Handen waren hen gezwollen; en hun Tandvlees zodanig, dat het hen byna ten Monde uitquam. Zy konden geen voedzel meêr verdraagen. En deeze Quaal, waarſchynlyk het *Scorbut*, tot verderf overſlaande, wierd de Reuk, welke de aller-onpasſelykſte uit-ademden, onverdraagelyk. Geen ander Geneesmiddel was daartegens, dan de verdurve-deelen afteſnyden; en veele ſtierven 'er aan.

VASCO DE GAMA. 1498.

Rio de Buenas Sinays, nu CUAMA.

De Portugeesſe Vloot door *Scorbut* aangetaſt.

DE Portugeesſe-Vloot verliet *Rio de Buenas Sinays*, den 24 *Februari*, en liep, 's anderendaaghs, drie Eilanden langs, waarvan twé vol Geboomte waren. Den 1 *Maart* ontdekte zy wederom vier anderen, waarvan twé na aan de Kuſt lagen: van 't eene zagen de Portugeezen zéven of agt Barken afſteeken, die den Scheepen volgden, geevende door geſchreeuw en tékenen te kennen, dat zy wensten ingewagt te worden. *Gama* deed het Anker vallen, en de Barken quamen aan. Die welke daarin waren, ſcheenen aan de oogen des Admiraals, als Mensſen van goed gelaat: een weinig Zwart, maar van ſchoone Geſtalte, gekleed met Katoenen van verſcheide Kleuren. Eenige droegen het eng, tot aan de Kniën; andere als Mantels, waaijende van de ſchouderen. Op 't Hooft hadden zy linne Mutsſen, of Tulbanden, geſtikt met Zeije en Goud. Zy waren met Zwaarden en Ponjaarden, gelyk den Mooren, gewapend; en wierden verzeld met hunne Speeltuigen, genaemd *Sagbuts*. Aan boord koomende toonden zy zo min ſchroom, als die van de Riviere *Buenas Sinays*. Hunne Taal was 't Arabiſch. Zy wilden niet, dat men hen voor Mooren hield. Na zy wel gegeeten en gedronken hadden, vroeg men hen, na den naame hunnes Lands. Zy antwoordden, Onderdaanen een's grooten Konings te zyn: dat hun Eiland *Mozambique* genoemd wierd; en dat het een Stad had, vervuld met Kooplieden, die met den *Mooren* van *Indië* eenen Koophandel van Spéferyen, Edele-geſteentens, en andere Koſtbaarheeden dreeven. Eindelyk, zy booden zig den Admiraal aan, om zyne Vloot in die Haven te geleiden. *Coello*, die 't klynſte ſchip gebood, ontfing daar-

Verſcheide *Eilanden*, en derzelver *Bewoonders*.

Hunne *Krygs-* en *Speeltuigen*.

VASCO DE GAMA. 1498.

op bevel, de Bank te peilen, welke hy over raakte, hoewel met eenig gevaar; en zonder andere voorzorge wierp hy 't Anker, op een vierendeelmyls van de Stad.

Gelegenheid van MOZAMBIQUE.

MOZAMBIQUE legt op den 15. Graad, Zuiderbreedte (1). Haare Haven is uitmuntende, en men vind 'er Voorraad, in overvloed. Deeze Stad word bewoond door Mooren, die Handel dryven te *Sofala*, in de Havens der *Roode-Zee* en van *Indië*, met groote Scheepen die geen Dek hebben, en zonder Spykers gebouwd zyn. Ze zyn alleen verbonden met *Cayro*, naamelyk met Touwen, gemaakt van den Bolster der *Kókos-Noote*; en hunne Zeilen zyn, eene Aaneenschakeling van Palmbladeren. Eenige hebben Kompassen, van vierkante forme. Zy hebben ook Zee-kaarten. Om de Stad is de grond laag en ongezond. Hunne Huizen zyn maar van Horden gebouwd: dat des *Sheikhs*, of Konings, en de Moskées, zyn de eenigste welke leeme Muuren hebben. De Stad heeft anders geen Bewoonders, als Vreemdelingen en Mahometaanen. De Ingezeetenen van 't Land zyn Négers. Men vind weinig Havens, welken de Portugeezen zo hoog schatten, als dien van *Mozambique:* wyl dezelfde een verzékerde Schuilplaats, tegens, de Winter verschaffen. Haar stand heeft, *Quiloa* ten Noorde, en *Sofala* ten Zuide.

Deszelfs Inwoonders hebben 't gebruik van 't *Kompas* en *Zeekaarten*.

De *Portugeezen* worden in de *Haven* toegelaaten.

DE Koning, en de Mooren van *Mozambique*, houdende den Portugeezen voor Turken, of voor Mooren van eenigen anderen Oord van Afrika, quamen straks *Coelo* aan boord bezoeken. Zy bleeven 'er echter niet lang, wyl 'er niemant gevonden wierd die hunne Taele kon. Maar toen de gantse Vloot binnen gekoomen was, zond de Koning daaraan geschenken en voorraad, doende verlof vraagen om zig daarop te begeeven. *Gama* deed straks zyn erkentenis blyken, door een geschenk van roode Mutszen, Wambessen, Koraal, Kopere-Bekkens, Schelletjes, en andere geringe Waaren, dien de Moorse Vorst scheen te versmaaden. Hy vroeg verachtelyk, waartoe die Beuzelingen dienden; en waarom men hem geen Scharlàken zond? *Gama*, bereidende zig om hem te ontfangen, beval dat alle de Zieken der Vlootelingen uit het gezigt zouden gebragt worden; en dat men, van alle de Scheepen, in 't zyne de gezondste Manschap zoude doen overgaan. Hy deed hen den wapenen aanneemen: bedugt, dat het bezoek der Mooren eenige verrassing mogt medevoeren.

Bezoek des *Konings* aan Gama.

Eindelyk verscheen de *Sheikh*, met een talryk gevolg, uitgedost in Zeije, en voorgegaan van veelerly Speeltuigen. Hy was Mager, en zeer lang van Lichaam. Zyn Kleedy was een soort van Hemd, 't geen hem op de hielen hong; en daarover had hy eenen Rok, van Mekka's-Fulp. Zyn Hoofd was bedekt met een zeije Muts, van onderscheidene kleuren, met Goud gestikt. Aan zynen Gordel droeg hy een Zwaardt, en een Pook. Zyn Schoeizel was van zeije. *Gama* ontfing hem, by den intrée van 't Schip; en doende 't meestendeel der Mooren van 't gevolg, in hunne Barken blyven, leide hy maar een klyn getal van hen, met hunnen Vorste, in de Kajuit. Hy verontschuldigde zig, aan den Koning, van hem geen Scharlàken gezonden te hebben: de Portugeezen hadden daarvan niets medegebragt. Men diende Verversingen voor, aan den Vorste, die benevens

Zyne Kleedye.

(1) *De Faria* plaatst haar, op 14. Graden 30. Min.

Vuë de MOZAMBIQUE, tirée de HERBERT.

Gezigt van MOZAMBIQUE, getrokken uit HERBERT.

J, Herbes et Fleurs de la Mer de Sargosse. § J. Kruiden en Bloemen uit de Zee van Sargosse.

J.V. Schley direx.

VASCO DE GAMA. 1498.

nevens alle zyne Mooren, zeer wel at en dronk. Hy vroeg den Admiraal, of hy Turks was met zyn Volk? ter oirzaake van hunne blankheid. *Gama* antwoorde hem, dat zy geene Turken waren, maar wel uit een groot Koningryk, nabuurig aan Turkeije. Hy vroeg om hunne Wetboeken, en hunne Krygswapenen te zien. Men antwoordde hem, dat niemant die Boeken op de Vloot had; en men toonde hem eenige Vuurroers, welke voor hem afgeschooten wierden, benevens ander Krygstuig, 't geen hem veel verwondering baarde. De Admiraal vernam, in deeze eerste byeenkoomste, dat men, van *Mozambique* tot *Kalikoet*, 900. mylen telde; en dat hy noodzaakelyk eenen Stuurman des Lands moest hebben, om hem daar te brengen, indien hy zyne Reize zonder gevaar wilde doen: ter oirzaake van de menigte Banken, welke 'er op die Vaart waaren. Ook vernam hy, dat het Gebied van *Paap Jan* zeer verre Landwaarts in was. Hy verzogt twé Stuurlieden van den *Sheikh*, uit voorzorge, indien 'er een geduurende de Reize quame te sterven. Ook verkreeg hy zulks, zonder eenige zwaarigheid: deeze Prins bragtze zelfs mede, in een ander Bezoek. Men regelde hunnen Loon: voor elk dertig kroonen, en een kleed. Een deezer twé moest zelve aan Boord blyven, zo lange de Vloot ten Anker zoude leggen.

Vragen dien hy den Portugeezen doet.

Hy staat hen Stuurlieden toe.

Ongeacht al dien schyn van Vriendschap, namen de Mooren, ontdekt hebbende dat *Gama* en zyn volk Kristenen waren, het Besluit van hen te vernielen, en hunne Scheepen aantehouden. Deeze Aanslag wierd den Portugeezen geopenbaard, door eenen der Stuurlieden. *Gama* vond zig genoodzaakt de Vloot, ter haarer zekerheid, naar een Eiland, 3. mylen van *Mozambique* te doen wyken: maar hy zelfs, zette zig in de Sloepe, keerde te rug naar de Haven, om den tweden Stuurman te eissen. Verscheide Barken, gepropt met gewapende Mooren, naderden en noodigden hem optekoomen. De Moorsse Stuurman, dien hy met zig in de Sloepe had genomen, gaf hem den eigen raad: met hem te doen duchten, dat de Koning hem, anderzints, den anderen Stuurman zoude weigeren. Maar *Gama*, vooronderstellende dat deeze Moor, door dien raad, niets anders zogt als te ontsnappen, gaf bevel hem zorgvuldig gade te slaan, en deed eenige Stukjes losbranden. Zyne Vloot, ontroerd door dat Geluid, quam zo voort ter hulpe van haaren Bevelhebber aanzetten; en de Mooren namen, op dat gezigt, de vlugt.

Ontwerp 't geen hy tegens hen maakt.

Eenige dagen daarna quam een blanke Moor, aan boord des Admiraals, van wegens den Koning van *Mozambique*, om hem 't leedwezen te kennen te geeven, 't geen dezelfde had, wegens hunne Vyandelykheid; en hem te dringen, ter vernieuwinge des Verbonds. Maar *Gama* weigerde het, indien men hem den Stuurman niet zond. 's Anderendaaghs quam een andere Moor, met zynen Zoone verzeld, hem bidden, hen aan Boord te neemen, en naar *Melinda* te voeren, 't geen op den koers van *Kalikoet* legt: om zig, daarvan daan, naar *Mekka* te konnen begeeven, vanwaar hy als Stuurman gekoomen was. Hy zeide aan *Gama*, dat het te vergeefs was, zig te vleijen, de vriendschap met den *Sheikh* te konnen herstellen: dewyl deeze Vorst niet geschikt was, zig opregtelyk met den Kristenen te verzoenen. De Vloot, water ontbreekende, quam wederom in de Haven, daar zy 't geweldelyk met haare Sloepen haalde, mid-

Gevaar van de Portugeesje Vloot.

 lerwyl

VASCO DE GAMA. 1498.

lerwyl 't kanon den Mooren in ontzach hield. Den 24. *Maart*, een die'r Ongeloovigen van den Oever de Vloot gehoond hebbende, deed *Gama* zyne Sloepen met eenige ſtukjes Kanon naderen, en haavende niet alleen grootelyks eenen drom Vyanden, die vergaderd was om zig tegens zyne Landinge te kanten; maar hy bequam ook eenigen gevangen, waaronder zig een Stuurman bevond. Vervolgens, aanhoudende met vuuren op de Stad, veroirzaakte hy zo veel ontroering, dat de Inwoonders die verlieten, om zig te bergen.

Zy vertrekken van *Mozambique.* Hy vertrok den 27. De Vloot liep voorby de twé klyne Rotszen van *St. George*, en ankerde den 1. *April*, aan zekere Eilanden, in de Nabuurſchap van de Kust, waarvan 't eerſte genoemd wierd *Aſotado*: dewyl daar de Moorſſe Stuurman, om verſcheide misſlagen, voor de Maſt gelaarsd wierd. Hy bekende zelfs, in 't vervolg, dat zyn oogwit geweest was, het Schip te doen vergaan. Vervolgens quam men, den 4, in 't gezigt van 't vaste Land, en van twé Eilanden niet verre daarvan daan, omringd met ondieptens, 3. mylen boven *Quiloa*. *Gama* was gémelyk dat hy deeze Stad gemiſcht had, doordien de Stuurlieden hem hadden verzekerd, dat 'er menigte Kristenen gevonden wierden: maar hy erkende vervolgens, dat zy niets anders hadden gezogt, als hem te verderven, met hem zorglooslyk in eene zeer gevaarlyke Plaatſſe te doen invallen, daar men hem vermoord zoude hebben. De Hémel duldde evenwel niet, dat hunne byzondere Poogingen, om 'er wederom naâr toe te keeren, den Wind en de onſtuimigheid der Stroomen konden verwinnen. Men beſloot het Eiland *Mombasſa*, 70. mylen Noordelyker, te bereiken. De *St. Rafaël* ſtiet tegens eene Zandplaate, op twé mylen van de Kust; maar wierd door bovengemeene vlyt gered; en men gaf deszelfs Naam, aan deeze Plaatſſe. Eenige Mooren, van 't Vasteland gekoomen, verzogten den overtogt, en wierden aan boord genomen tot aan *Mombasſa*, daar de gantſe Vloot, den 7. *April*, gelukkig aanquam. Van 't oogenblik haarer aankoomſte, begonden alle de Zieken zig te herſtellen.

Rotszen *St. George.* Eiland *Aſotado.* *Quiloa.* *Mombasſa.*

Gelegenheid, en Eigenſchappen van *Mombasſa.* MOMBASSA is een Eiland, alleen van 't Vasteland geſcheiden door de Ermen eener Riviere, die in Zee door twé Monden uitſtort, Men vind 'er overvloed van allerhanden voorraad, als van Geers, Rys, Gevogelte, en van Vee, uitneemend vet: vooral van Schaapen, die geen Staarten hebben. De Landſtreek is zeer aangenaam. Zy verſchaft oneindig veel Boomgaarden, beplant met Granaat- en Indiſe-Vygeboomen, Oranjeboomen van twéderly ſoort, en met Citroenboomen. 't Water is 'er voortreffelyk. De Stad, beheerst door eenen Koning, heeft veel uitgeſtrektheid, hoewel gebouwd op eene Rotsze, welkers Voet door de Zee gebeukt word: 't geen haar evenwel gerust ſteld, tegens 't gevaar der Mynen. Aan 't inkoomen der Haven is een klyn Fort gebouwd, byna Waterpas. 't Meestendeel der Huizen is van Steen, van gedaante als dien van Spanje; en derzelver Zolderingen zyn bewerkt, met Loofwerken van Pleister. De Straaten zyn 'er zeer ſchoon. Geen andere Inwoonders zyn 'er, dan Mooren: de eene wit, de andere getaand. Zy munten uit in te Péérd ryden. Hun Tooizel is kostelyk, vooral dat der Vrouwen, die geene andere kleederen draagen dan Zeije, verrykt met Goud en Edele-geſteentens. Koophandel is 'er gevest, voor alle ſoort van Waaren; en de Haven, die

voor

voor eene goede doorgaat, is geduuriglyk met Scheepen vervuld. *Mombasfa* bekoomt Ivoir, Wafch en Honing, van 't Vafteland. VASCO DE GAMA.

DEWYL de Portugeesfe Vloot het anker had geworpen, aan gindfe zyde der Baar, quam 'er, geduurende den Nagt, een groote Bark, met omtrent 100. Man, gewapend met Zwaardt en Beukelaar, die gelaat maakten alle aan boord te willen koomen. Maar *Gama* ftond het alleen toe, aan vier van hen; en eifchte zelfs, dat zy ontwapend zouden worden: werpende de noodzaak van deeze voorzorge, op zyn Vreemdelingfchap. Hen wel onthaald hebbende. vernam hy, dat hun Koning bereids van zyn Aankoomft bewuft was, en hem den volgenden dagh zoude koomen bezoeken. Zy beloofden hem, zyne Scheepen met Spéferyen te zullen laaden, en hem den Kriftenen te zullen laaten zien: waarvan zy verzekerden, een groot getal in hun Eiland te zyn. Hoewel dit verhaal overeen quam, met dat der Stuurlieden, en dat *Gama* het getrouw oirdeelde, echter was hy niet te min op zyne hoede. Den volgenden dagh ontfing hy de Groetenis des Konings, door fommige Afgezondenen, die hem eenige Vrugten aanboden, en herhaalden, dat 'er menigte Kriftenen in 't Eiland waren, en zy zig onder dat getal rékenden. Zy noodigden hem zeer in de Haven te koomen: hem de vryheid aanbiedende, zig van alles te bezorgen, 't geen zyne Vloote noodzaakelyk ware. *Gama* geloofde hen ongeveinsd te zyn. Hy overlaadde hen, met gevlei; en zond hen weder te rug naâr hunnen Koning, met dankzeggingen en gefchenken: maar hy deed hen ook verzellen, van eenigen zyn's Volks, om de Stad en den aart der Inwoonderen optemerken. De Koning, zonder zig veel grootsheid te geeven, behandelde dit klyn getal Portugeezen zeer wel. Hy beval eenige Mooren, hen de Stad te laaten zien. In deeze fpansfeeringe zagen zy verfcheide Misdaadigers, met Kettingen belaaden, die alleen de Stad ter Gevangenisfe hadden. Men geleidde hen ook by twé Indife Kooplieden, die Kriftenen waren. Eindelyk liet de Koning hen de vryheid, van wederom heenen te gaan, met monfters van Spéferyen en Koren: na hen bevolen te hebben, aan hunnen Gebieder te zeggen, dat hy te *Mombasfa* konde bekoomen, Goud, Zilver, Amber, en andere koftelykheeden, in zulken menigte als 't hem behaagde, en ten minderen Pryze dan elders. 1498. *De Portugeezen* worden 'er wel ontfangen.

GAMA befloot de aanbiedinge van Spéferyen aanteneemen, en wezentlyk, op zyne te rugkoomfte, daarmede zyne Vloote te laaden, indien hy de Markt niet gunftiger te *Kalikoet* vond. Den volgenden Dagh, met den Vloed in de Haven willende loopen, ftiet hy tegens den Grond: dus hy 't Anker nogmaals liet vallen. De Mooren, die met hem waren, rékenende dat hy dien Dagh niet in de Haven zoude koomen, gingen met hunne klyne Barken te rug. Op dit Oogenblik, fprongen de twé Stuurlieden, die den Portugeezen van *Mozambique* af hadden verzeld, in de Zee, en wierden van den Mooren ontfangen: zonder dat iets mogelyk was hen te overreeden, denzelven wederom te geven, nog aan den Stuurlieden van wedertekeeren. *Gama* ontfing daaruit een rechtvaardig wantrouwen, van 's Konings doel: die inderdaad de Vyandelykheeden, te *Mozambique* gepleegd, vernomen had; en 't ontwerp had gevormd, om wraak daarover te nemen. Men bragt twé Mooren ter Pleije, die van dezelfde Stad met den Stuurlieden overgekoomen waren. Zy beleeden, het verderf der Portugeezen Gevaar zyner Vloote te *Mombasfa*.

Vasco de Gama.

1498.

geezen gezwooren te hebben; en dat die Stuurlieden zig niet ter vlugt begeeven hadden, dan alleen uit vreeze van ontdekt te zyn. In den volgenden Nagt zagen de Schildwagten eenen Kabel beweegen, en verbeeldden zig, dat zulks veroirzaakt wierd door eenigen *Tonyn*, waarvan deeze Zee vervuld is: maar 't nader beschouwende, ontdekten zy verscheide Mooren, zwemmende om 't Schip, en tragtende met hunne houte Zwaarden den Kabel te kappen, op dat het Schip ten Strande gedreeven wierde. Ook ontdekte men eenigen, die de stoutheid hadden gehad in een der andere Scheepen te sluipen, en zig verborgen hadden tussen 't Wand van de Fok, vanwaar zy, toenze zig ontdekt oirdeelden, in Zee sprongen. Kort-by waren Barken, met andere Mooren, vaardig om hen optevissen.

Zy vertrekt, en veroverd eenen *Sambucos*.

Aankoomst te *Melinda*: gesteltenisse deezer Stad.

Dat was genoeg voor *de Gama*, om te zien, wat hy van dien trouwloozen Land-aart verwagten moest. Hy ging dan den 13 t'zeil. Zéven mylen verder ontmoette hy twé *Sambucos*, en maakte 'er jagt op. Dit's een soort van klyne *Pinassen* (*) zeer gebruikelyk in deeze Zéen. Hy nam 'er eene van, die Mooren voerde, en een redelyke menigte Goud en Zilver aan Boord had. Denzelfden Dagh quam hy voor *Melinda* (1) zynde 18 mylen van *Mombassa*, en op drie Graaden, Zuiderbreedte. Deeze Haven is genoegsaam een opene-Rée: maar de Oever word beschermd door eenen Zoom van Rotszen, welke door de Baaren gegeesseld worden, 't geen den Scheepen 't naderen belet. De Stad legt op 't vlakste van eenen Steenachtigen Oever; en is omringd van Palmboomen, en Boschaziën van voortreffelyke Vrugtboomen, waaronder de Oranje-appel in grootte en smaak uitmunt. Geers, Rys, Gevogelte en Vee, zyn 'er in overvloed, en ten zeer geringen Pryze. De Portugeezen roemden in *Melinda*, de fraaiheid der Straaten, en de evenrédigheid der Huizen, die van Steen, met veele Verdiepingen, en boven plat zyn. De Inboorelingen des Lands zyn zeer Bruin, sterk, van welgevormde gestalte, en hebben gekroest-Hair: Maar de Stad zelfs is bevolkt van Arabise-Mooren, die 'er ryke Bezittingen hebben. Zy stellen de goedwilligheid en de heusheid zig ter Eere, vooral die boven 't Gemeen uitsteeken, en welkers Kleedye, van den Gordel tot beneeden, een stoffe van Zeije of van Kattoen is. De andere draagen een Kort-rokje van *Kaliko* (2). Hunne Mutssen zyn Soorten van Tulbanden, gestikt met Goud en Zeije. Zy hebben Zwaarden en Ponjerds, met genoegsaame Kunst en verkiezinge bearbeid. Zy zyn alle Links. Nimmer ziet men hen, zonder hunne Boog en Pylen: dewyl hun gewoonlyk Tydverdryf is, zig daarvan te bedienen, en zy uitmuntende Schutters zyn. Ook beroemen zy zig, van te Péérde te ryden: hoewel men ten Spreekwoord in deeze Gewesten heeft, *Ruiters van Mombassa en Vrouwen van Melinde*. En in-

Bequaamheid der *Mooren* in 't Boogschieten.

Schoonheid der *Vrouwen* te Melinda.

(*) Dit Vaartuig is van Noordsen-Afkoomste, in Holland en elders zeer gebruikelyk. Die in *Engeland* en *Biskaaije* onder deezen Naam betékend worden, zyn klyne-lange-smalle en ligte Scheepjes, voor Byloopers diendende, en dus tot Zeilen en Roeijen even bequaam.

(1) Van den Mahometaansen Indiaanen *Maland* genoemd.

(2) Dit Woord betékend eigenlyk de schoone Levantse-Lynwaaten, als zy nog wit en onbeschilderd zyn. Ook bediend men zig daarvan, om allerhande Soorten van Indise-Lynwaten uittedrukken. Voor 't overige hebben het de Engelssen ingevoerd, mogelyk by verbastering, voor *Kalikot*.

inderdaad, de Vrouwen zyn hier zeer ſchoon, en zeer rykelyk gekleed, in dezelfde forme als de Mans, alleen met eenen Sluijer met Goud geſtikt, ten enkeld onderſcheid. 't Meestendeel der Kooplieden, die te Melinda handelen, zyn van *Kambaije* of van *Guzuratte.* Zy brengen hier Spéſeryen, Koper, Quik, en Kaliko: 't geen zy vermangelen, voor Goud, Amber, Ivoir, Pick, en Waſch. De Koning doet Belydenis van 't Mahometaandom; en zyn Hofſtoet is luisterryker, dan dien, daar de Portugeezen tot deez tyd nog gekoomen waren.

VASCO DE GAMA. 1498.

GAMA gevoelde een uitneemende vreugde, met eene Stad te zien, zo gelykende naâr dien van Portugal. Hy wierp 't Anker, op eene myle afſtand daarvandaan: maar wagtte 'er eenigen tyd, zonder iemant ten voorſchyn te zien koomen. De vreeze weerhield den Bewoonderen van *Melinda:* dewylze van de Pinasſe vernomen hadden, dat hy een Kristen was, en de nieuwsgierigſten dus vreesden, zig met Slaavernye gedreigd te zien. De Admiraal nam dan 't beſluit, eenen der Mooren, dien hy op de Pinasſe genomen, en zig verpligt had hem Stuurlieden te zullen bezorgen, met zyne voorſtellingen te belaaden. Hy deed denzelfden op eene klyne Rotsze voeren, regt-over de Stad: waarvan hy niet twyffelde, of men zoude hem met eenig Vaartuig koomen afhaalen. Deeze Kunſtgreep gelukte. De Moor wierd voor den Koning gebragt, en verklaarde hem de oogmerken des Admiraals: naamelyk, om een verdrag van Verbintenisſe met hem aantegaan. Dit voorſtel wierd zo wel ontfangen, dat de Afrikaanſe-Vorſt, zo voort, aan de Vloote ten geſchenk zond, drie Schaapen, menigte Oranje-appelen, en Suikerriet. De Portugeezen zonden hem, daarentegens, eenen Hoed, zodanig als men dien toen in Europa droeg, twe-Takken Koraal, drie Kopere-Bekkens, eenige Schelletjes, en twé Sluijers. Den volgenden Dagh naderde *Gama*, met zyne Vloote, de Stad; en wierp 't Anker, by vier Scheepen van Indiaanſe-Kristenen, die zig in de Haven bevonden. De Koning deed hem in zeer beleefde Bewoordingen verwelkoomen, en hem 't bezoek tegens den volgenden Dagh aankondigen. Midlerwyl bezogten de Indiſe-Kristenen, met 's Konings verlof, de Portugeesſe-Vloote. Zy waren welgemaakt van leeſt, en van kleure Bruin. Hunne Kleederen waren Lange tabberden van Wit Kaliko. Den Baart droegen zy lang, en dik; en hunne Hairen, die ook de volle lengte hadden, waren opgezet onder hunne Tulbanden. Zy ſpraken een weinig Arabiſch, 't geen hen noodzaakelyk was, in hunnen Koophandel met den Mooren. Maar zy waarſchouwden *Gama*, op zyne hoede te zyn, en zig niet al te zeer op deezen Land-aart te betrouwen. De Portugeezen hen een Schilderytje van de H. Maagd, en van eenigen Apoſtelen vertoonende, om te zien of zy Roomsgezinden waren, wierpen zy zig op de Kniën en aanbaden het. In 't vervolg quamen zy, dagelyks, hunne Godtsdienſtigheid, aan dezelfde Afbeeldzelen vernieuwen: laatende Péper, en andere klyne Gaven, ten Offer. Geen Rundvlees áten zy: waarſchynlyk, uit eene bygeloovige Godtsdienſtigheid van allen Indiaanſen Heidenen, voor de Koeije. Zy waren van *Kranganor* gekoomen: maar konden geen verlichting aangaande *Kalikoet* geeven.

Gama maakt *Verbond* met den Koning.

Indiſe-Kristenen.

'S NAMIDDAGHS, van den volgenden Dagh, begaf de Koning van *Melinda* zig naâr de Vloote, in eene groote Barke. Hy was gekleed in eenen Tab-

t'Samenkoomſte van den Koning en *de Gama.*

VASCO DE GAMA. 1498. Tabberd van Karmoſyn-Damaſt, gevoerd met Groen-Satyn. Om zyn Hoofd had hy eenen ryken Tulband, zeer net gevouwen. Hy zat op een Zeije-Kusſen, in eenen ſchoonen Ermſtoel, keurlyk bearbeid: hebbende eenen anderen Stoel by hem, waarop een Muts van Karmoſyn-Satyn lag. Een bejaard Man, die aan zyne zyde ſtond, droeg in de hand een kostelyk Zwaardt, welks ſcheê van Zilver was. Twintig andere Mooren, pragtig uitgedoſt, maakten zyn Gevolg uit; met eenige Speellieden, ſpeelende op hunne *Sagbuts*, waaronder twé Ivoire Fluiten, agt Spannen langte hebbende. Deeze waren zeer wel bewerkt, hebbende een Gaatje in 't midde, waar op men ſpeelde (1). *Gama* begaf zig in de Sloepe, den Koning te gemoete, verzeld van de twaalf voornaamſte Offiſieren zyner Vloote. Na menigte Groetenisſen, ging hy over in de Koninglyke-Barke, op de uitnoodiginge des Konings, die hem als eenen Prinſe behandelde. Deeze bekeek hem langen tyd, met den nieuwsgierigſten aandacht: vroeg hem den naam zyn 's Lands, met dien zyn 's Konings, en de Oirzaaken die hem in deezen Oceaan gebragt hadden. De Admiraal, voldaan hebbende op alle zyne vraagen: zo beloofde hy hem eenen Stuurman, om hem naâr *Kalikoet* te geleiden; en noodigde hem, om de vermaaken zyn's Paleis te koomen neemen. *Gama* ſchoof dit heusſelyk van zig: maar beloofde, op zyne te Rugreize in de Stad te koomen; en deed aan den Vorſte, ten blyke zyner Goedetrouwe, dertien Mooren van de genome Pinasſe ten Geſchenk. Deeze Edelmoedigheid trof den Koning van *Melinda*, op 't leevendigſte: zeggende, dat dit Geſchenk hem meêr verheugde, dan of de Admiraal hem een Stad als *Melinda* gegeeven had. Hy nam 't vermaak, in zyne Barke, door de Vloote te vaaren: dien hy aandachtelyk beſchouwde, en waarvan hy zig, grootelyks, over de Artillerye verwonderde. Men vuurde daarmede, verſcheidemaal; en dit verdubbelde zyne verbaasdheid. Hy zeide aan *Gama*, dat hy nooit Mensſen gezien had, die hem meêr behaagden, dan de Portugeezen; en dat hy wenſchte 'er eenigen te hebben, om hem in zyne Oorlogen behulpzaam te zyn. Op zyn vertrek, vroeg hy 'er twé, om hem tot in zyn Paleis te verzellen; en zyn eige Zoon bleef op de Vloote, ten Gyzelaar, met eenen Geestelyken, dien de Mooren noemen *Kaſi* (2). 's Anderendaaghs voeren *Gama* en *Coëllo*, in hunne Sloepen, langs den Oever, om de Schermutsſelinge der Moorsſe Ruiterye te zien. 't Uitzigt van 't Palais op de Haven zynde, deed de Koning zig in eenen Draagſtoel voeren, tot by de Sloepe des Admiraals; hield nogmaals zeer beleefde woordwisſeling met hem; en drong hem grootelyks, om in de Stad te koomen, dewyl zyn Vader, die kreupel was, vuuriglyk verlangde hem te zien: biedende zig zelfs aan, om midlerwyl, met zyne Kinderen, in Gyzelinge op de Vloote te blyven. Maar *Gama*, altyds weêrhouden door een gegrond wantrouwen, wendde de Bevelen zyn's Konings voor, dien hy niet durfde overtreeden. Twé Dagen verliepen 'er voorts, zonder dat hy eenigen Moor verſchynen zag. Dit deed hem vreezen, dat de Koning over zyne weigeringe belédigd ware. Zyne vermoedens vermeerderden, voor-

Ten voordeele der *Portugeezen.*

Nieuwsgierigheid der Moorsſe Prinsſen om hen te zien.

(1) Dit Speeltuig gelykt vry wel na onze *Dwars-Fluiten.*

(2) *Kaſhi* of *Kazi*, gelyk de Turken en Perſiaanen uitſpreeken, is een Rechter onder den Mahometaanen.

J. v. S. direx.

Kaart van de Kusten van Persië, Guzaratte en Malabar.
Gemaakt na de Fransse-Kaart van den Ooster-Oceaan, uitgegeeven Ao 1740. op Bevel van den Hr. Grave de Maurepas: Vermeerdert op byzondere Aanmerkingen, en geschikt volgens Sterrekundige Waarneemingen.

FOL

vooral toen hy geenen Stuurman te voorſchyn zag koomen, dien men hem beloofd had. Maar den 21 *April*, quam een der voornaamſte Mooren, om hem van wegens den Koning te bezoeken; en ontfing aanſtonds, op de klagten dien hy deed van nog geenen Stuurman gezien te hebben, eenen, genoemd *Kanaka* (1) die zig wegens zyn vertoeven verontſchuldigde. 't Was een Heiden van *Guzaratte*, zo ervaaren in de Scheepvaard, gelyk *Faria* 't aanmerkt, dat hy weinig acht ſloeg op een *Astrolabium* (*) 't welk de Portugeezen hem vertoonden: hy was aan gewigtiger Kunſt-werktuigen gewoon. Inderdaad, *Gama* vond reeds het Kompas, de Zeekaarten, en den *Quadrant* (†) onder den Mooren deezer Kuſte in 't gebruik.

VASCO DE GAMA. 1498. Bequaamheid van eenen Indiaän in 't *Stuurmanſchap.* *'t Kompas*, enz., reeds in *'t Ooste* in gebruik.

De Koning van *Melinda*, aan de Portugeesſe Vloote allen ſoort van Voorraad toegeſtaan hebbende, ging deeze wederom onder zeil, Dingsdagh den *twé-entwintigſten April*: met beſluit de Kuſt te verlaaten, welke zy tot hiertoe gepoogd had te volgen; en zig nu, onder 't geleide een's Stuurmans waarvan zy de Ervaarenheid ondervond, aan 't vervaarelyke ópen des Oceaans overtegeeven. Den 28 zag zy de Noord- en Zuider-Aſpunten: na, zeer langen tyd, dat van 't Noorde niet beſpeurd te hebben. De Vaard was zo gelukkig, zonder 't minſte die'r Tempeeſten uitteſtaan die zo geduuriglyk in deeze Zéen vallen, dat zy, in den tyd van *drie-entwintig Dagen*, dien ſchriklyken Plas van omtrent zevenhonderd Mylen doorkliefde, die Afrika van 't Indiſe-Half-eiland ſcheid. Eindelyk ontdekten de Portugeezen, op Vrydagh den *zeventienden Mei*, het Vaſte-land. De Stuurman vond hier vyf-enveertig Vadem waters. Vervolgens, het een weinig naar 't Zuid-ooſte houdende, bemerkte hy den volgenden Dagh, aan den Stóf-régen, dien men begon te voelen, dat hy de Indiſe-Kuſte naderde, daar men toen den Wintertyd had. Den 20 beſpeurde hy 't hoog Gebergte boven *Kalikoet*. Dit goed Nieuws, verſpreidde zo veel vreugde door de Vloote, dat *Gama* een Feeſt aan al zyn Volk gaf. De Moorsſe Stuurman, aan wien men zulk zoo'n langen tyd gewenſcht Geluk zonderling verſchuld was, wierd mildelyk vergolden. Hy raadde hen 't anker te werpen, twé mylen boven *Kalikoet*, in eene opene Rée: dewyl deeze Stad zonder haven, en zonder beſchuttinge voor Scheepen is.

Gama verlaat *Melinda.* Koomt te *Kalikoet.*

---

§. II.

Staat van INDIË, *op de Aankoomſte van de* GAMA.

VERBEELDENDE de Aankoomſte van de Portugeesſe-Vloote in de Ooſt Indiën, vereiſcht de Schikkinge, dat men beginne met dezelfden te doen kennen, door eenige algemeene Opmerkingen. Deeze groote Landſtreek word gemeenlyk in *drie-Deelen* verdeeld: 't eigenlyke INDIË, of *Indoſtan*; en de *twé Half-Eilanden* aan deeze-en aan gindſe-Zyde de GANGES, anderzints genoemd *Deezzyds-Half-eiland* en *Gindszyds-Half-eiland* van INDIË. Het eigenlyke INDIA, word ten Weste bepaald door de Riviere *Hind*, of *Indus*, die zynen Naam aan 't gantſe Land geeft; ten Ooste heeft het

Voornaa-Gedeelten van INDIË.

(1) *De Faria* noemd hem, *Melemo Kana*.
(*) Ster-hoogte-meeter.
(†) 's Ronds-vierde.

VASCO DE GAMA.
1498.

het de *Ganges* ten Grensze; ten Noorde heeft het *Thibet*, of *Tobt*, daarvan gescheiden door eenen zwaaren Kéten van Bergen, dien de Inwoonders *Imau* noemen, en waarvan Ptolomeus *Imaus* gemaakt heeft; en Zuidwaarts leveren, het *Deeszyds-Half-Eiland* en de Baai van *Bengale*, daarvan de Grenspaalen. De *twé* HALF-EILANDEN *van Indië* zyn, rond-om, door den *Oceaan* bebólwerkt: uitgezonderd ten Noorde, daarze aan 't Vasteland geklonken zyn. Elk deezer drie Gedeeltens is van eene groote Uitgestrektheid, en omvat in zig veele groote Heerschappyen. Zy worden bewoond door *Heidenen*, en door *Mahometaanen*. De *Heidenen*, die Afgodendienaars zyn, daalen af van den Al-ouden Indiaanen, welker Godsdienst oirspronglyk uit Thibet spruit: maar, hoewel deeze aldaar, wezenlyk, een zelfde is, tog word 'er onderscheid gevonden, gelyk in de Zéden en in de Plegtigheeden. De *Mahometaanen* trekken hunnen oirsprong van den *Arabieren*, *Persiaanen*, *Turken*, en *Tartaren*: welke Volken, achtervolglyk, hunne overwinningen en bezittingen, in het *eigenlyke Indië*, op de Kusten der *twé Half-eilanden*, en in menigte *Eilanden* van den Indisen-Oceaan, hebben uitgebreid. Onze Reizigers begrypen, of veel-eêr mengen, den *Heidenen* deezes gantsen Gewests, onder den gemeenen Naam van *Mooren*.

Godsdiensten aldaar vastgesteld.

Afzonderlyke Verdeeling der *Heerschappyen* van INDIA.

OP de aankoomste der *Portugeezen*, te *Kalikoet*, was INDIA, of INDOSTAN, in verscheide Koningryken verdeeld: gelyk daar waren, die van *Multan*, van *Dehli*, of *Delli*, 't voornaamste van allen, en 't geen nieuwelyks vermeesterd was door de *Chagatays*, of *Mogols*; alsmede die van *Bengale*, van *Orixa*, van *Mando*, van *Chitor*, en van *Guzaratta*, gemeenlyker genoemd *Kambaye* (1). Het *Deeszyds*-HALF-EILAND van den *Ganges*, bestond uit vier groote Deelen, *Dekan*, *Kanara*, *Malabar*, en *Narsinga* of *Bisnagar*: elk wederom in veelerly Oppermagtige Staaten geschift. En de voornaamste Koningryken van het *Gindszyds*-HALF-EILAND waren, *Ava*, *Brama*, *Pegu*, *Siam*, *Kambodia*, *Champa* of *Tsiampa*, *Kochinchina*, en *Tongking* of *Tonkin*.

IN de Kaarten van dit Werk zal men de Steden en alle de andere Plaatsen vinden, die eenige aanmerkinge op de Kusten van *Indië* verdienen: zo wel als op die van *Afrika*, van *Arabië*, van *Persië*, en op alle de Reiztogten daar men onzen Reizigers moet verbeelden. Evenwel, dewyl de *Oost-kust* van 't *Deeszyds*-HALF-EILAND van *Indië* 't voornaamste Tooneel van de bedryven der PORTUGEEZEN is geweest, die zig daar gevest hebben; en wyl, in 't vervolg, dit Half-Eiland aanmerkelyke veranderingen heeft geleeden: daarom verpligt ons de aart der klaarheid, die altyd van de geregeldheid afhangt, om hier de *Steden* van de *Kust* deezes Deels te noemen, gaande van 't *Noorde* naâr 't *Zuide*.

Oostkust van 't *Half-eiland* van *Indië*.

Naamelyk de Kust van *Dekan*.

OP de Kust van DEKAN, gerékend van de Riviere *Bate*, die in Zee by *Bombaim* valt, tot de Riviere *Aliga*, in 't Zuide, naamelyk in de uitgestrektheid van 75 Mylen, zyn de Steden *Chaul*, *Bandor*, *Dabul*, *Debetele*, *Sintapori*, *Koropatan*, *Banda*, *Chapora*, en *Goa*.

De Kust van *Kanara*.

OP de Kust van KANARA, die zig uitstrekt van de Riviere *Aliga* aan den Berg *Delli*, zynde een ruimte van omtrent 46 Mylen, vind men de Steden en de Havens van *Onor*, *Batekala*, *Barselor*, *Baqualor*, *Mangalor*, enz.

Van den Berg *Delli* tot aan Kaape *Komoryn*, eenen Afstand van 93 My-

(1) Of *Kambay*, en door den Inwoonderen *Kambaut*.

Mylen, vervat men de *Kust van* MALABAR; en daarin rékende men zeven Koningryken, beheerst door *Bramanse Vorsten*, of Heidense Priesteren. Naamelyk, 1, *Kananor*, hebbende een Kust van 20 Mylen lengte, en daarin de Steden *Kota*, *Koulam*, *Nilichilam*, *Marabia*, *Balopotam*, *Kananor* de Hoofdstad, *Tremapatan*, *Cheba*, *Maim*, en *Purepatan*. 2, *Kalikoet*, 't geen zig 27 Mylen uitbreidde, had ten Hoofdstad *Kalikoet*, voorts *Koulete*, *Chale*, *Parangale*, *Tanor* (Hoofdstad van een Koningryk aan *Kalikoet* onderworpen) en *Chatua*. 3, Het klyne Koningryk van *Kranganor*. 4, *Kochin*; 5, *Porka*; 6, *Koulan*; 7, *Travankor*, aan Kaape Komaryn, en onderworpen aan 't Koningryk Narsinga. Dogh onder die zeven Heerschappyen zyn'er maar drie, die eigenlyk den Naam van Koningryk, door hunne on-afhangelykheid verdienen: zynde die van *Kananor*, *Kalikoet*, en *Koulan*.

VASCO DE GAMA. 1498.

De Kust van *Malabar*.

MALABAR was, 600 Jaaren geleeden, gantselyk vereenigd onder eenen enkelden Vorst, genaemd *Sarana Perimal*. Onder zyne Regeeringe was 't, dat de Mooren van *Mekka*, naamelyk de ARABIËRS, den Oostindiën ontdekten; en gekoomen zynde te *Koulan*, toen den Koninglyken Zétel, bequam *Sarana Perimal* zo veel smaak in hunnen Godtsdienst, dat hy niet alleen 't Mahometaandom omhelsde, maar ook besloot den Beêvaart naâr *Mekka* te doen, om zyne dagen in deeze Stad te eindigen (1). Voor zyn vertrek maakte hy de verdeelinge zyner Staaten, onder zyn Maagschap: behoudende niets voor zig als twaalf Mylen lands, aan de Zee; en schonk het nog, op 't Oogenblik zyner Inscheepinge, aan zynen Lyf-Edeling, die van zyn Bloed was: met bevel, van het te bebouwen en te bevolken, ter gedachtenisse van deeze Inscheepinge. Hy gaf hem ook zyn

Eerste Bezitting der ARABIEREN in de *Indiën*.

Sarana Perimal omhelsd den *Mahometaansen Godtsdienst*.

(1) 't Verhaal van *Faria* koomt rédelyk met dit over-een. Hy zegt alleenlyk, dat *Perimal*, na zynen overgang tot de Mahometaanerye, aan den Mooren toestond *Kalikoet* te bouwen; en dat hy, in de uitdeelinge zyner Koningryken áan zyne Bloedvrienden, *Koulan* aan den voornaamsten gaf, dien hy noemde *Kobritim*, betékenende Opperste Priester: als van deeze Stad den Zétel van den Godtsdienst der *Bramanen* maakende, welke vervolgens te *Kochin* verplaatst wierd. Aan zynen Neeve, dien hy noemde *Samoryn*, 't geen te zeggen is Keizer, gaf hy *Kalikoet* en alle zyne tydelyke Eigendommen. Op eene andere plaatsse verzékerd onze Schryver, dat die Reize van *Perimal* naâr *Mekka*, eene verzinning der Mooren is; en dat hy, beminnende den *St. Thomas-Kristenen*; zig naâr *Meliapor* in afzonderinge begaf. Zie *Port. Asia*, Vol. I. pag. 100. Maar, zoude dat niet eene kunstgreep van de *Portugeesse-Priesters* zyn, om eenen Nieuwbekeerden aan den Mahometaanen te beneemen? Dit 's zeer waarschynelyk! want hy zegt, dat men uit een ander verhaal (buiten twyffel een *Portugeesch*) onderrigt word, dat *Perimal* een der drie Koningen was, die den Zaligmaaker te Bethléhem quamen aanbidden. Zie *Portug. Asia*, Vol. II. pag. 224. Men kan niet twyffelen, dat het geene verzieringe der *Portugeezen* is: dewyl die Vorst, volgens 't verhaal van *Faria* zelfs, deeze reize ondernam 347 Jaaren na Jezus Kristus. Dus gebeurd het, als men *Fabelen* wil uitventen, dat men Sprookjes verzind, die door zekere toevalligheid dienen om zig zelfs te wederleggen. NB. De Abt *Prevost*, uit reden die ligt te raaden is, verkort en verzagt deeze Aanmerking, in zyne *Fransse-Vertaalinge*, hoewel hy de Hoofdzaake moet toestaan: zeggende deswegens, 't klaar te zyn, dat *Faria* hier twé Vorsten van eenen zelfden naam vermengd, gelyk zyne Tydrékeninge 't onwederspreekelyk doet blyken: en dat *Perimal*, op zyne afreize, den Zétel van den Indisen Godtsdienst te *Koulam* zoude vastgesteld hebben, om geen nadeel aan den Godtsdienst te doen, dien hy te verlaaten quam. 't Laatste is goed: maar of *Faria*, twé Vorsten van eenen zelfden Naam, en zo veele Eeuwen van malkanderen gescheiden, onder-een vermengd hebbe, zoude aan den Abt te bewyzen zyn.

VASCO DE GAMA. 1498.

zyn Zwaardt en zyn Mutz, als tékenen van de Oppermagt; en zyne laatste Woorden waren, een Bevél, aan alle Vorsten dien hy tot zyne Opvolgeren gesteld had, om denzelfden voor hunnen *Samoryn*, of Keizer, te erkennen. De enkelde Vorsten van *Koulan* en van *Kananor* waren daarvan uitgezonderd: evenwel, benevens allen anderen zonder onderscheid, met Verpligtinge, om den Stempel van dien Keizer, op hunne Munt te moeten ontfangen. Daarop ging hy t' Zeil, van de Plaatsse daar *Kalikoet* jegenwoordig staat (1). Zulk een byzonder oirsprong gaf, aan den Mooren, zo veel Hoog-achting en Eerbiedigheid voor deeze Stad, dat zy ongevoeliglyk de Haven van *Koulan* verlieten, en hunne Scheepen nergens anders wilden laaden, als te *Kalikoet*. Door 't vermogen deezer Bygeloovigheid, is *Kalikoet* de befaamdste Markt van Indië geworden, voor Spéseryen, Drogeryen, Edele- Gesteentens, Zeijen, Kaliko's, Goud, Zilver, en alle soorten van Kostelykheeden.

Oirsprong van *Kalikoet*, en deszelfs Rykdommen.

Deszelfs gelegenheid.

KALIKOET is gelegen op eene opene Kuste. De Europese-Scheepen, geen beschutting daar vindende, zyn genoodzaakt 't Anker op de volle Rée te smakken: maar die des Lands, alleen t' samengesteld uit Planken met Touwen verbonden, en gants plat, zonder eenige kiele zynde, naderen gemakkelyk tot aan den Wal. De Stad is zeer groot. De Huizen zyn'er alleen van Hout: uitgezonderd het Paleis des Konings, en de Tempels, die de eenige Gebouwen zyn, waaraan de Wetten veroirloven Steen en Kalk te gebruiken.

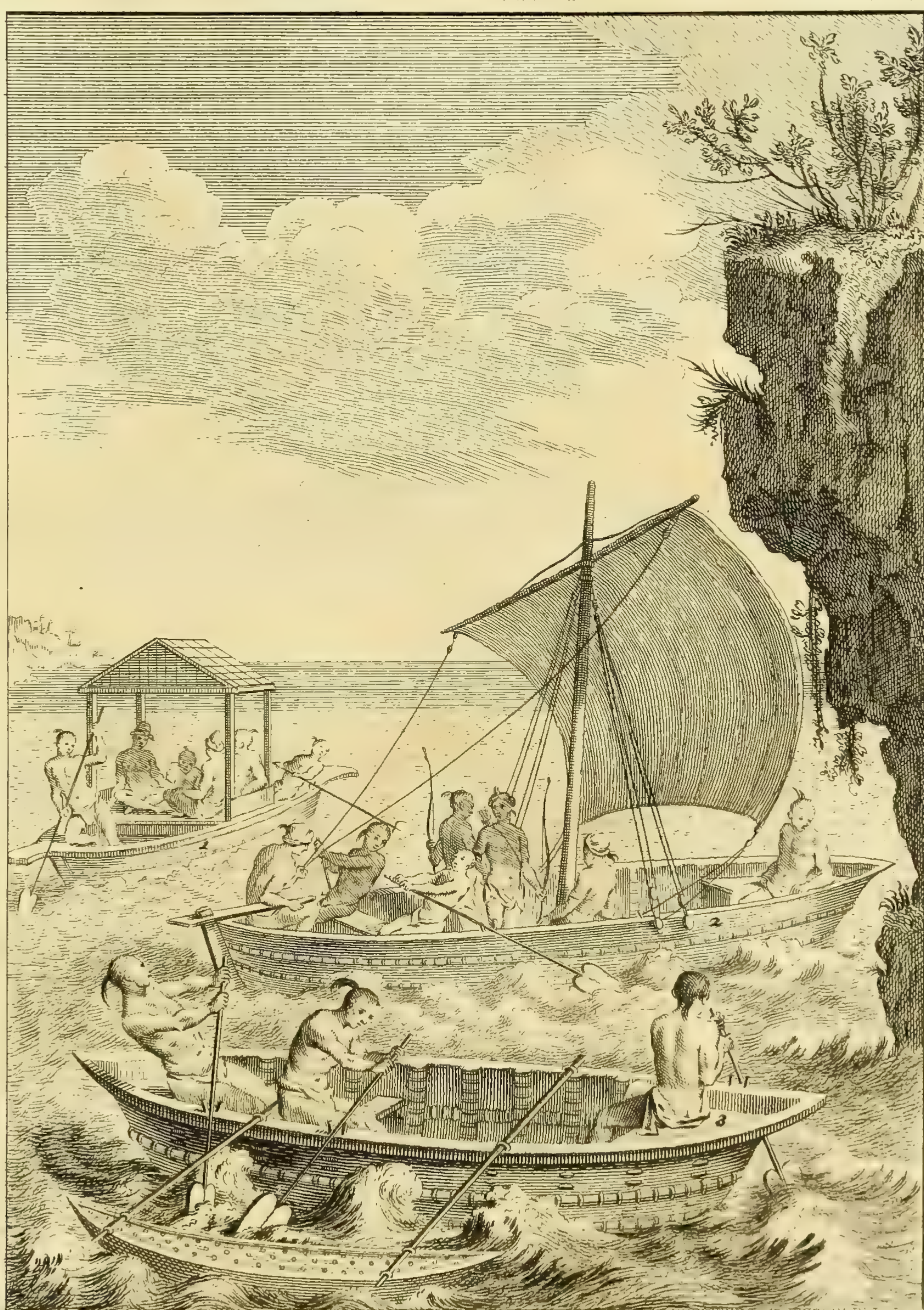
Verwondering der Indiaanen, op 't zien van de *Scheepen der Portugeezen.*

DE Portugeesse Vloot, het Anker twé Mylen van *Kalikoet* hebbende laaten vallen, op den 20 Mey 1498, naamelyk, *dertien Maanden* na haar vertrek van *Lissebon*, verwekte de vertooning van veele Scheepen, welker Forme in deeze Zéen onbekend was, wel dra de Nieuwsgierigheid der Indiaanen. Straks quamen vier hunner Barken voor den dagh, dien zy *Almadias*, of Vissers-Booten noemen; en men moet aanmerken, dat zy Vissers noemen, dien welke onder het laagtste-soort des Volks behooren. Deeze verwonderden zig, langen tyd, over 't Maakzel die'r vreemde Scheepen; en evenwel, zonder eenig téken van vreeze naderende, vroegen zy den Portugeezen, van waar ze quamen, en wat ze begeerden? Zy hadden den Huid zeer bruin; en, ter alle Kleedye, een klyn stukje Stóf, voor 't voorderdeel des Lichaems. *De Gama* ontfing hen minnelyk, en aan hunne Netten hen voor Vissers kennende, deed hy een gedeelte hunner Visch koopen.

ZY maakten geen zwaarigheid hem voor Lootssen te dienen, tot aan de Baare van *Kalikoet*, daar hy 't Anker wierp. Voort deed hy eenen der Misdaadigers, dien hy tot dit gebruik uit Portugal gevoerd had, in de eerste Indise Barke overgaan: met bevel, zig aan 't Inkoomen der Stad te begeeven, en waarteneemen, wat Onthaal hy 'er ontfangen zoude. 't Volk schoot straks, rond-om hem, te hoope; en deed duizende vraagen, aan zyne Leids-lieden. Men vond hem zo verscheiden, van de Mooren die van de kant van *Mekka* quamen, en daarenboven verstond hy geen Arabisch, dat men hem voor geenen *Moor* konde houden. Evenwel geleidde men hem by twé *Mooren*, waarvan de eene, by geluk, *Spaansch* kon.

Faria

(1) Eenige Schryvers zeggen, dat hy op de Reize verging.

Petits Bastimens Indiens en usage sur la Côte de Malabar.

KLYNE INDIAANSE VAARTUIGEN, in gebruik op de KUST van MALABAR.

1. Tony. *2. Almadie*: Almadias. *3. Pare*: Paraws.

J. v. Schley direx.

Faria noemd hem *Monzaydo*, en Caſtanneda geeft hem den Naam van *Bontaybo*. Deeze, verneemende van den Vreemdeling dat hy een *Portugees* was, duuwde hem norsſelyk toe, *De Duivelhaalje! wie voerdje hier*? Maar, na verſcheide ernſtiger Vraagen, aangaande zyne koomſte, zeide hy „ den *Portugeezen* te *Tunis* gekend te hebben, waarvan daan hy naâr de „ Indiën vertrokken was; en dat hy niet konde begrypen, hoe 't deeze „ Vloot hadde gemaakt, om óver Zee te *Kalikoet* te koomen ". Vervolgens vroeg hy, welk het Oogwit deezer Reize was? De Portugees antwoordde, dat zy Kriſtenen en Spéſeryen quamen zoeken. „ Hoe! (hernam *Bontaybo*) De Koningen van Vrankryk en van Spanje, en de Doge „ van Venetie: hebben die, met het eige oogmerk, niet te vergeefs Vloo- „ ten afgezonden"? Neen! (antwoorde de ander) want de Koning van Portugal heeft het niet willen toeſtaan. „ Hy heeft 'er meêr Recht toe, „ dan een ander ", voegde de Moor 'er op toe. Eindelyk, hy noodigde den Portugees ten eeten, en bad dat hy hem by zynen Bevelhebber wilde geleiden. Naderende de Vloote, riep hy in 't Spaanſch „ Geluk! „ geluk! een menigte Robynen! een menigte Smaragden! Dank Godt, „ die u ter Plaatsſe geleid heeft, daarmen alle ſoorten van Spéſeryen en „ Edele Geſteentens, met alle de Rykdommen van de Wereld vind "!

VASCO DE GAMA. 1498. Geſprek van zynen Afgezondenen met *Bontaybo*, eenen Moor.

D'ADMIRAAL, en zyne gantsſe Vloot, wierden zo verrukt, dus verre van hun Land hunne Taal te hooren ſpreeken, dat zy van Vreugde ſchreiden. *Gama* deed *Bontaybo* nederzitten, en omhelsde hem. Hy vroeg hem, of hy Kriſten was; en, door wat toeval, hy zig te *Kalikoet* bevond? De Moor verhaalde hem, eenvoudelyk, van wat Godtsdienſt hy was; en dat hy, in de Indiën, over *Kairo* was gekoomen. Hy toonde geneegenheid voor den Portugeezen; en 't zig ter eere rékenende hen altyds bemind te hebben, beloofde hy hen in hunne voorneemens te begunſtigen, en hen met al zyn vermogen te helpen *De Gama* deed hem op eene vergeldinge hoopen, evenrédig met zyne Dienſten; en voegde 'er by, in de vervoeringe zyner vreugde „ dat Godt zelfs *Bontaybo* naâr *Kalikoet* geleid had, om ten „ Voorlooper en Bedienaar aan den Portugeezen te zyn". Want hy gevoelde wel, dat het, zonder deszelfs Hulpe, onmogelyk ware geweeſt, ietwes te verrigten. Op de Vraagen dien hy hem deed, wegens den Inborſt des *Konings* van Kalikoet, antwoorde *Bontaybo*, dat het een Vorſt van zeer goeden Aart was, die den Afgezant een 's vreemden Monarchs zeer hofIyk ontfangen zoude; vooral, indien het den Koophandel betrof, en indien de Portugeezen eenige Koopmanſchappen op hunne Vloote hadden: dewyl zyn voornaamſte Inkoomſten, in de inkoomende- en uitgaande Rechten beſtonden. Die Vorſt was toen te *Panane*, Dorp aan de Zee, vyf Mylen van Kalikoet. *Bontaybo* oirdeelde, dat men denzelfden, regelregt, van de aankoomſte der Vloote moeſt onderrigten. Dit deed *de Gama*: hy vaardigde *Bontaybo* af, overlaaden met Geſchenken.

Bontaybo bied zyne dienſten den Portugeezen aan.

Vasco de Gama. 1498.

§. III.

Gama *word ten Hove genoodigd. Hy heeft gehoor by den* Samoryn.

Gefteltenisſe des *Samoryns.*

DE Faam had reeds aan 't Hof des Samoryns verbreid, dat 'er Scheepen van buitengewoone geſtalteniſſe waren aangekoomen, bemand met Mensſen, welker gedaante en kleedye even onbekend waaren: toen *Bontaybo* deez nieuwe-maare quam beveſtigen, met ophelderingen die den Vorste niet toelieten, zig des te ontruſten. Hy verkondigde hem de Achting en de Vriendſchap van eenen Kriſten-Koning, die hem, van 's Werelds uiterſte einde, eenen Afgezant, Brieven en Geſchenken zond. Straks deed de *Samoryn* aan *de Gama* verzékeren, dat hy ſtaat konde maaken op eene gunſtige ontmoetinge. Daarenboven zond hy hem eenen Loots, om hem te *Padarana* te brengen: eene plaatsſe daar de Scheepen in Zékerheid op eene goede Rée waren, en van waar hy zig, te Lande, naâr *Kalikoet* zoude konnen begeeven. *Gama* deed zig niet dringen, om 't Anker te ligten en zig aan 't geleide des Loots overtegeeven: maar hy weigerde, uit vreeze van eenig verraad, zig te diep in de Haven van *Padarana* te wikkelen. Verre van zig over dit mistrouwen te belgen, deed hem de *Samoryn* zeggen, door den *Koetwal* (1) zynen eerſten-Staatsdienaar voor de Buitenlandſe- Zaaken, dat hy meeſter was, om te ontſcheepen ter Plaatsſe welke hy zoude willen verkiezen. Men hield raad onder den Portugeezen. De Admiraal gaf te kennen, voorneemens te zyn zelfs aan Land te gaan, en den *Samoryn* een geduurzaam verdrag van Vriendſchap en Koophandel aantebieden. Maar hy vond tegenſtreeving, by zynen Broeder, die hem (on-aangezien den Waan, die hen allen bezat, dat de Samoryn en zyne Onderdaanen *Kriſtenen* waren) te gemoet voerde, dat de Stad met *Mooren* vervuld was: naamelyk, met hunne Doodvyanden, die 't nog ſterker zouden worden, wanneer zy hen, als overweldigers hunnes Koophandels, zouden koomen aanzien; alsmede, dat de goede uitſlag hunner Reize, en de zékerheid der Vloote, gantſelyk van zyn leeven af hing; eindelyk, dat het veel voorzigtiger ſcheen, iemant in zyne plaatsſe aftezenden. De gantſe Scheeps-raad was van 't eige gevoelen. *Gama* alleen hield ſtaande, dat 'er geene gevaaren waren, die hem van voorneemen behoorden te doen veranderen. Hy verklaarde, dat zyn vertrek niet langer als tot den volgenden dagh uitgeſteld zoude worden; en dat hy, veel liever, duizendmaal 't Leeven daarby zoude willen inſchieten, dan naâr Portugal keeren, zonder 'er perſoonlyk getuigenisſe van zyne ontſcheepinge te *Kalikoet* te brengen. Inderdaad, hy betrouwde zig grootelyks, op 't belang zelfs diens Konings, 't geen ſtrekte (gelyk *Bontaybo* hem gezegt had) om den Koophandel te doen bloeijen; en nog meer, op den Godtsdienſt der eigenlyke Ingezeetenen, dien hy altemaal Kriſtenen geloofde. Echter gaf hy, in de vooronderſtellinge dat hem eenig ongeluk zoude konnen overkoo-

De Gama gaat te Lande, in weêrwil van 't gevoelen des Scheeps raads.

(1) Dit is eigenlyk de Goeverneur een's Kaſteels, maar zyne bediening ſchynt, volgens de oorden, te verſchillen: want, in eenige ſchynt het, dat het de Opperſchout der Stad is.

koomen, bevél aan den zynen, in zulk geval, aanstonds naâr hun Vaderland te keeren, om 'er 't goed nieuws van de Ontdekkinge der Indiën te brengen.

VASCO DE GAMA. 1498.

'S ANDERENDAAGHS, den 28 Mei, begaf hy zig in de Sloepe, met eenige stukjes Geschut, en twaalf zyner dapperste Soldaaten: met vliegende Vaane, en blaazende Trompetten. De *Koetwal* verwagtte hem, op den Oever, aan't hoofd van 200 *Nayros*, of Edelen des Lands, onder den toevloed van menigte Volks. Op 't Land stappende, vond hy twé soorten van Draagstoelen (1) eenen voor hem en eenen voor den *Koetwal*, waarin zy zig beiden plaatsten. Zy wierden met veel snelheid gedraagen, op de Schouderen van verscheide Mannen, terwyl 't overige des Stoets te voete ging. Zy hielden stil te *Kapokats*, om 'er verversingen, van Rys, Fruiten, en Vis, te nuttigen. 't Overige des Weghs wierd, half te Lande, en half te Water afgelegt: dit gescniedde op eene Riviere, welke zy tot aan haare Uitstroominge afzakten, in twé Barken, aan malkanderen gevoegd, door de Inwoonders genoemd *Entangada*. Aan den Oever zag *Gama*, verscheide Vaartuigen op 't drooge zitten. Na 't eenigen tyd langs Strand gehouden te hebben, hernam men den wegh te Lande. Zyn Leidsman deed hem, onder wegh in eenen Tempel der *Malabaren* (2) gaan, zo groot als een klooster zynde. Dezelfde was van schoone Steenen gebouwd, en met Pannen gedekt. Boven de Voordeure hingen zeven Klókken; en regt tegens-over was een Pilaar, ter hoogte van eenen Mast, op welkers Tóp een Weerhaan stond. 't Binnenste des Tempels was met Afbeeldzels vervuld: 't geen *Gama*, dien, voor eene Kristelyke-Kerke deed houden. Daar waren zékere Mensen in, naakt tot den midde, met Kaliko bedekt tot de Kniën, hebbende een soort van Stoole, gaande van over de Linke-Schouder onder den Regten-Erm door, juist gelyk den Roomsen-Priesteren. Deeze besproeiden, met Water, dien die by hen quamen, met op hen een Spons uittedrukken, gedoopt in eene Fontyne; en gaven hen, vervolgens, zeer fyn gewreeve Asch (*) om dezelve op hunne Hoofden, en op hunne Ermen te strooijen, even als de Roomsgezinden doen. De Portugeezen, volhardende met hen voor Kristenen te houden, ontfingen van dat Water en van deeze Asche. Zy sloegen voorts 't Oog' op de Beelden, die tegens de Muuren geschilderd waren. Veele hadden Tanden van vervaarelyke grootte, die hen uit den Monde staaken. Andere hadden vier Ermen, en afgryslelyke Bakhuizen: 't geen in den Portugeezen eenigen twyffel ontstak, ofze wel inderdaad onder Roomsgezinden waren. Boven-op eene klyne Kapelle, die in 't midde des Tempels stond, zagen zy een soort van eenen klynen Toren, waarnâartoe men, van Buiten, op ee-

Hy word naâr *Kalikoet* gebeleid.

Malabarse-Tempel, daar hy onderwegen ingaat.

(1) 't Waren, waarschynlyk, 't geen men, in de Indiën, *Palankyns* noemd. NB. Dit zyn, eigenlyk, mêer Draagbedden, dan Draagstoelen, schoonze eveneens met eenen Hémel bedekt worden, als zynde Rustbedden, waarop men zitten en leggen kan.

(2) De *Portugeezen* noemen die Tempelen der Indiaanen, *Pagod*, of *Pagoden*, by verbasteringe van 't Woord *Pagabadi*, een Naam welken de Inboorelingen aan zekere Afbeeldzelen hunner Heiligen geeven.

(*) Deez' H. Asche, daar in Waardye, is van gebrande *Koedrek*, uit Réden van de vooraangeroerde Godtsdienstigheid voor 't *Rundvee*, zynde uit Staat- en Zedekunde ontstaan, en gelykvormig met die der al-oude *Egiptenaren*.

Vasco de Gama.

1498.

Afbeeldzel 't welk de Portugeezen vereeren, zonder het te kennen.

eenige Trappen klom. In dit Torentje was een Beeltenis, op welkers beschouwinge de *Malabaren* den Naam van *Maria* scheenen uitteſtameren. Straks viel de *Gama*, en zyn Volk, neemende het voor een Afbeeldzel van de H. Maagd, op de Kniën, en deeden hunne Gebeden: maar een der Portugeezen, genoemd *Juan de Sala*, min geloovig dan de anderen, zeide in 't knielen, *ten minſte, indien 't 's Duivels afbeeldzel is, dan rigt myne Aanbiddinge zig alleen aan Gode*: 't geen de *Gama* hartelyk lachen deed. De Toren was zo duiſter, dat men het Beeld niet wel onderſcheiden kon; en men veroirlofde aan niemant, het van digt-by te beſchouwen: dit Voorrecht behoorde alleen aan den *Kafr* (1). De *Koetwal*, en zyn Gevolg, wierpen zich driemaalen ter Aarde, in 't inkoomen der Kápelle, met de handen boven 't Hoofd; en deeden, vervolgens, hun Gebed ſtaande.

Gama word zeer Pragtig ontfangen.

Geduurende den gantſen Togt, wierd de Portugeesſe Admiraal gevolgd, van eene buitengemeene menigte Indiaanen: maar 't was nog niet eens te vergelyken, by die, welke hem aan des Stadspoorten in 't gemoete quam. De Schaare was hier zo uittermaaten, dat hy geen meester van zyne verbaasdheid was; en 't gedrang zo groot, dat de *Koetwal*, wyl hy niet vorderen kon zonder gevaar van doodgedrongen te worden, met hem in een Huis week, en daar zynen Broeder vond, met eenige *Nayros*, door den Samoryn gezonden, om hem den wegh te baanen. De Optogt begon met de Trompetten en de *Sagbuts*, en op 't gebalder van een klyn ſtukje Kanon, 't geen van tyd tot tyd afgeſchooten wierd. Schoon de Drom niet verminderde, evenwel was de Broeder des *Koetwals* niet zo dra te voorſchyn gekoomen, met het bevel des Samoryns, of elk ſchikte zig zo eerbiediglyk, als of de Vorſt zelf verſcheenen was. De Admiraal toog voort, met eenen Stoet van drieduizend gewapende Mannen. Deeze luisterryke bejégening, deed hem aan zyne Medgezellen zeggen, *Zy denken heden luttel in Europa, wat Eere ons hier gebeurd!*

't Paleis des Samoryns.

Daar ſchoot nog maar een Uur van den Dagh over, toen hy in 't Paleis des *Samoryns* aanquam. Dit Gebouw, ſchoon maar van gebakke Steen, was zeer wydluftig, en gaf een aangenaam verſchiet, door de verſcheidenheid der Boomen, en de ſchoonheid der Tuinen en der Waterſprongen, waarvan het omringd was. De *Samoryn* quam 'er nooit uit, dan om zig op 't Land te begeeven. Een groot getal *Kaymals*, en andere Indiaansſe Heeren, begaven zich voor het Paleis, om den *Afgezant* van *Portugal* te ontfangen: want, onder deezen Tytel was hy aangekondigd. Men deed hem vyf groote Voorhoven doorgaan, elk door Poorten afgeſlooten, bewaakt van tien Poortiers. Aan de laátſte Poorte vond hy den Opper-Prieſter, Hoofd van 's Konings *Bramanen*, die hem quam omhelſen. 't Was een Gryzaart, van klyne Geſtalte. Hy geleidde *Gama*, en zyn Gevolg, in 't Paleis: maar 't gedrang was toen zo geweldig, door de Begeer-

(1) *Kafr* is een Arabiſch Woord, 't geen *Ongeloovig* betékend. Dit 's de Naam welken de Mahometaanen geeven, aan allen die van hunnen Godtsdienſt niet zyn; en dus ook aan den Kriſtenen, vooral aan dien welke de *Beelden* aanbidden. 't Schýnt dat men hier, door *Kafr*, den Prieſteren deezes Tempels verſtaat, welke, te oirdeelen aan hunne Toeruſtinge, *Bramanen* waren. Waaruit men kan beſluiten, dat de Portugeezen zulks van *Bontaybo* vernamen, en niet van eenen Malabaar. 't Woord *Koetwal*, of *Kûtwâl*, is ook Arabiſch.

Audiance du SAMORIN.

GEHOORGEEVING VAN DEN SAMORYN.

Cochin filius inv. *J. v. Schley sculp.*

geerte van elk om den Koning te zien, die zig zeldsaam aan 't Gemeen vertoonde, dat menigte Mensſen verpletterd wierden, en twé Portugeezen bykans 't zelfde Lot troffen.

VASCO DE GAMA. 1498.

De Groote - zaale van 't Paleis, daar de Admiraal ingeleid wierd, was rond bezet met Zittingen, boven malkanderen, in forme van eene Schouwplaatsſe. Een groot Tapyt, van Groen-Fluweel, bedekte de vloere; en ryke Tapyten, van Zeije en verſcheide kleuren, verſierden de Muuren. De *Samoryn* zat, in 't diepſte der Zaale, in eenigen afſtand van zyne Hovelingen, die overeind ſtonden. Zyn kleur was zeer bruin, en zyn leeſt breed: ook was hy al bejaard. Hy had het gelaat majeſteuzelyk. Het ſoort van Zétel, of de Voetbank waarop hy zat, was bedekt met een ſtóf van Witte-Zeije, geſtikt met Goud; en daar boven was een ryk Verhémelte. Zyn Kleed was een korte Rok, van fyn Kaliko, bezaaid met Rooze-takjes en Roozen van geſlagen Goud: de Knoopen waren groote Pérelen, en de Knoopgaten van Gouddraad. Omtrent den midde droeg hy een Lap wit Kaliko, 't géen hem op de kniën hing. Op zyn Hoofd had hy een ſoort van Myter, overlaaden met Pérelen en Edel-geſteentens. Zyne Ooren, Vingers, en Teenen, waren mede bedekt met Pérelen en Diamanten, zo als zyne Ermen en Deijen (dien hy naakt had) van goude-Ringen waren. By hem ſtond, op eenen gouden Géridon, een Kom van 't eige metaal, waaruit een zyner Amtenaaren hem van *Bétel* bediende, bereid met Zout en *Aréka*, een Appeltje ter grootte van een Hazelnoot. 't Gebruik van dit Bétel-deeg is algemeen, in de Ooſt-Indiën; en de Eigenſchap, welke men daaraan toeſchryft, is den Adem te verzagten, de Maage te reinigen, en den Dorſt te ſtillen. De Samoryn had ook, naby zig, een Goud-Spuuwpotje, en een Goud-Fonteintje met Water, om den Mond, na 't gebruik van Bétel, te zuiveren. Alle de Omſtanders bedekten zig den Mond, met de Linke-hand, uit vreeze, dat hun Adem tot den Vorſte zoude koomen: zynde het ook een Misdaad, voor zyn Aangezigt, te niezen of te ſpuuwen.

Gehoorzaale.

Na maate de Admiraal den *Samoryn* naderde, maakte hy drie Eerbewyzen, met de Handen om hooge te heffen, volgens 's Lands gebruik. Deeze Vorſt wierp een gunſtig Oog op hem, maar groette hem zo flaauwtjes, dat men ter naauwernood 't verroeren zyn's Hoofds zag. Hy deed hem téken, te naderen, en digt by hem neder te zitten. De andere Portugeezen, met de zelfde Plegtigheeden hun Opperhoofd volgende, kreegen ook téken, van te gaan zitten: geevende hy bevél, dat men hen Water zoude brengen, om de Handen te verfriſſen. 't Was toen ook zeer Heet, ſchoon 't daar in 't midde van den Winter was. Vervolgens deed hy hen Vygen, en *Jakas* (*) voordienen: ſchynende vermaak te neemen, in hen te zien eeten. Zy vroegen, om Water te drinken? Men bragt het hen, in eene goude Schaale. Dewyl men hen onderrigt had, dat het eene onbetaamelykheid by den Malabaren was, drinkende, hun Drinkſchaal met de Lippen te raaken, zo poogden zy die van hunnen Mond af te houden; maar, niet ge-oeffend in zulk Gebruik zynde, hoeſtten eenige geduuriglyk, met

Plegtigheeden der Gehoorgeevinge.

(*) 't Is een ſoort van *Kaſtanjes*, welriekend, wrang van Smaake, raauw genuttigd voor Vreemdelingen ongezond, dogh aangenaam gebraaden zynde.

VASCO DE GAMA. met het vogt in den Mond te gieten, en de andere ſtortten het op hunne Kleederen: 't geen ten kortswyle aan den Hofſtoet diende.

1498. De Admiraal wil régelregt met den *Samoryn* handelen. EINDELYK deed de Vorſt, aan *de Gama*, door zynen Tolk te verſtaan geeven, dat hy de oirzaaken zyner koomſte aan den Staatsdienaaren konde verklaaren, die zorge zoude draagen zyne Samorynheid daarvan te onderrigten. Maar de Admiraal gaf beleefdelyk te kennen, dat hy met eere niet konde wyken van 't Gebruik van Europe: daar de Kristen-Monarchen de moeite namen, zelfs, den Afgezanten te hooren, in 't byweezen van een klyn getal hunner getrouwſte Raadslieden. Dit antwoord mishaagde zo weinig, dat de Samoryn, in tegendeel, ſmaak betuigde voor de Europeſe-gewoonte. Hy beval, dat den Admiraal, en *Fernand Martinez*, die voor Tolk diende, in een ander vertrek, zeer gelykende aan dit, zouden geleid worden; en zig daar begeeven hebbende (gevolgd van zynen eigenen Tolk, van 't Opperhoofd der Bramanen, van den Hoveling die hem Bétel voordiende, en van den Opziener zyner Hofhoudinge) zette hy zig alleen op eene Voetbanke. Daar, regelregt het Woord tot den Admiraal rigtende, vroeg de Vorſt, uit wat Land hy quam; en wat hy, met zyne Reize, bedoelde? De Tolk herhaalde niet zo dra, twé zulke korte vraagen, in 't Portugees, of *de Gama* antwoordde „ Dat hy Afgezant was „ des Konings van *Portugal*, de grootſte Vorſt van 't Weste, door zyne „ Rykdommen en de Uitgeſtrektheid zyner Mogendheid: welke, onderrigt zynde geworden, dat 'er Kristen-Koningen in de Indiën waren, „ waarvan de Koning van *Kalikoet* het Opperhoofd was, geoirdeeld had, „ door een Gezantſchap, hem de Begeerte te betuigen, dien hy had, om „ een Overeenkoomſt van verbond en Koophandel, met hem, te maaken; dat de Voorzaaten van den Koning, zynen Meester, alle Poogingen zedert zestig Jaaren hadden aangewend, om zig een Vaard over den „ Oceaan naâr de Indiën te baanen: zonder dat eenige hunner Bevelhebberen, in dat groot ontwerp, hadden konnen ſlaagen; dat hy met twé „ Brieven, van zynen Koning aan den Samoryn, voorzien was: maar, „ dat de Dagh, zo na aan 't zinken zynde, hy deezen Pligt tot den volgenden Dagh zoude uitſtellen; dat hy bevel had, zyne Majesteit te verzekeren, dat zyn Koning en Meester de Vriend en Broeder van hem „ was, en zig vleidde, dat hy eenen Afgezant naâr Portugal zoude willen „ zenden, om een onveranderlyke t'Samenhandelinge, met wederzydſe „ Vriendſchap, tusſen de twé Kroonen vaſtteſtellen".

Redenvoering aan den *Samoryn*.

Antwoord van deezen Vorſt. DE Indiſe Monarch antwoorde daarop „ Dat hy, gewilliglyk, de Hoedanigheid van Broeder en Vriend des Konings van Portugal aanvaardde, „ en hem Afgezanten zoude zenden". Dewyl 't laat was, bepaalden zig zyne vraagen tot deeze: welk vermogen de Koning van Portugal bezat; hoe verre dat Koningryk was gelegen, van *Kalikoet*; en hoe veel tyd de Vloote, op haare Reize, noodig had gehad? Vervolgens belaſtte hy zynen Hofbezorger, eenen Moor, om den Portugeezen van Huisvestinge, en van al 't noodige te voorzien. *Gama* verzogt, dat het afzonderlyk mogt zyn: willende liever alleen met den zynen wezen, dan zig met den Mooren en Indiaanen vermengd te vinden. Zyn Aftogt, uit het Paleis, was met den eigen ſtoet. Een zwaare Régen hem onderwegh overvallende, vond hy zig genoodzaakt in een Huis te wyken: vanwaar hy zig te voete begaf (want

(want hy had een Péérd geweigerd, om dat het geenen Zadel had) naâr de plaatsſe voor hem vervaardigd; en de Hofbezorger gaf hem 't uitterſte genoegen, door zyne zorgvuldigheid. VASCO DE GAMA. 1498.

§. IV.

Toeleg der Mooren *tegens den* ADMIRAAL. *Hy word aangehouden van den* Koetwal.

GAMA, denkende om een geſchenk aan den Samoryn te doen, verzogt 's anderendaaghs den *Koetwal* en den Hofbezorger, om het zelfde natezien. 't Beſtond uit vier ſtukken Scharlàken, zes Hoeden, vier takken Koraal, zes *Almaſares*, een deel Kóper, een kiſt Suiker, twé vaten Olie, en twé vaten Honing. Op 't zien deezer dingen, lachten de *Koetwal* en de Hofbezorger. „ Dat 's geen geſchenk (zeiden zy) om den *Samoryn* te konnen aan„ bieden! de armſte Koopman, zoude 'er een ryker hebben gedaan". In een woord, de Vorſt ontfong 'er geen, 't welk niet van Goud, of van dergelyke kostelyke ſtoffe was. De Admiraal, hierdoor beleedigd, antwoorde met eenige Gevoeligheid, dat hy Goud zoude gebragt hebben, indien hy was gekoomen om te Koopmanſchappen: maar dat hy, bekleed met de waardigheid van Afgezant, niets wiſt aantebieden, als geſchenken met deezen Tytel overeenkoomende; dat zy, daarenboven, van hem quamen, en niet van den Koning, zynen Meester: die, niet verlicht zynde dat de Samoryn zulk een Vorſt was, hem geene geſchenken had gezonden; maar dat hy, op de te rugkoomſte der Vloote in Portugal, verneemende dat *Kalikoet* geregeerd wierd door zulken grooten Koning, niet nalaaten zoude denzelfden, met andere Scheepen, Goud, Zilver, en andere Kostelykheeden, te zenden. De *Koetwal* en de Verzorger antwoordden, dat zy de waarheid daarvan niet betwiſtten: maar, dat het gebruik te *Kalikoet* medebragt, dat de Vreemdelingen, welke ten gehoor des Konings ontfangen wierden, hem een geſchenk deeden, 't geen hem waardig was. *Gama* ſtond gewilliglyk toe, 't recht te zyn dat het Gebruik onderhouden wierde; en dat hy, dit oogmerk omhelzende, zonder de bygebragte redenen 't aan zig een Pligt zoude geſteld hebben, zig daarmede te vergelyken. Maar, na deeze verklaaringe, eiſchte hy, dat het hem ge-oirlofd mogt wezen, zyne geſchenken den Koning aantebieden, zo als ze waren; anders, dezelfden naâr zyn Schip te rug te zenden?

Zwaarigheeden over de geſchenken, die te gering worden ge-oirdeeld.

HET antwoord des *Koetwals* was, dat het hem vry ſtond zyne geſchenken te rug te laaten brengen: maar niet, om dien den *Samoryn* aantebieden. *De Gama*, wezenlyk verſtoord, betuigde dat hy zig daarover aan den Samoryn zelfs verklaaren zoude; en was daadelyk bedacht (reeds beſlooten hebbende wederom naâr Boord te keeren) om zig, bevoorens, een twéde gehoor by den Samoryn te bezorgen. Zyne twé geleiders ſcheenen dit voorneemen, om ten Hove te gaan, goedtekeuren: maar verlieten hem, onder voorwendzel van eenige Bézigheden, na hem verzogt te hebben hunne wederkoomſte te verbeiden: dewyl de Vorſt niet goedkeuren zoude, dat hy zonder hen voor hem verſcheen. *Gama*, zig verpligt hebbende te waggen, bragt den gantſchen Dagh door, zonder hen te voorſchyn te zien.

Gama is verſtoord over de tégenkantingen.

VASCO DE GAMA. 1498.

Onrust en afgunst der *Mooren.*

De réden was, dat zy door den Mooren gewonnen waren, op het berigt 't geen deeze reeds bekoomen hadden, van 't geen op de Kusten van *Afrika* gebeurd was; en van 't oogmerk, waarmede *Gama* vertrokken was, om *Kalikoet* te ontdekken. *Bontaybo* had evenwel niet nagelaaten, hen te gemoet te voeren, dat het hier niet te doen ware, enkelyk over de ontdekkinge der Indiën; maar daarenboven, over de vastſtellinge van eenen Koophandel, voordeelig aan den Lande: dewyl de Portugeezen een ryken Landaart waren, die Goud aan den Indiaanen, voor derzelver Spéferyen, bezorgen zouden. De Mooren, nog ontroerder van deeze taale, (na begreepen te hebben, dat alle de voordeelen van den Koophandel, indien de Kristenen eens te *Kalikoet* neſtelden, tot deezen zouden overhellen) beſlooten de aanbiedingen der Portugeezen, door alle middelen, tegen te gaan.

Quaade dienſten welke zy den Portugeezen doen.

REEDS hadden zy 'er een gevonden, waarvan zy zig niet alleen beloofden, de vernieling van 't aanzien, 't geen *de Gama* by den Samoryn had, maar zelve zyn verderf en dat zyn's Volks: op dat 'er niemant overbleeve, die in Europa zoude konnen verhaalen, in welken Oord *Kalikoet* gelegen was. Zy hadden, den zelfden dagh, eenigen van den Voornaamſten onder hen aan den Samoryn gezonden, die zig uitgeſloofd hadden, om hem de vuilſte vooroirdeelen, tegens zyne nieuwe Gasten, inteprenten. *Gama* hadden zy afgeſchilderd, niet als een Afgezant, maar als een Roover, die de uitterſte Geweldaadigheeden, te *Mozambique*, te *Mombasſa*, te *Melinda*, en op andere Plaatsſen van de Kuſt van *Afrika*, had begaan. Deeze Beſchuldiginge hadden zy onderſteund, door het Getuigenisſe van hunne *Faktooren* in alle die Plaatsſen; en die hen, inderdaad, deeze onderrigtingen hadden gezonden. De vreeze, van niet gehoord te zullen worden, had hen doen denken om den *Koetwal* te winnen: als een Staatsbedienaar, geacht by den Samoryn; en 't was, door inboezeminge van hen, dat hy bereids aan deezen Vorste geſproken had, van de Armoedigheid van 't Geſchenk 't geen men voor hem ſchikte: als eene Proeve, dat *de Gama* zig, valsſelyk, de Hoedaenigheid van Afgezant toeſchreef. Aan eene andere zyde gaven verſcheide Mooren, onder voorgeeven van den Portugeezen dienſt te willen doen, een bezoek aan *Gama*; en poogden zig in zyn vertrouwen te vlyen. Zy ſpraken hem, met eene valſche gedaante van Belang, over de zwaarigheeden dien de *Koetwal* maakte. Zy vroegen, den Geſchenken te zien: alleen om zig in ſtaat te ſtellen, daarvan, onder 't Volk met verachtinge te ſpreeken. En veinzende den Admiraal met hunnen goeden Raad te willen dienen, ſtelden zy hem zelve te vooren, dat de *Koetwal* zig alleen van zynen pligt quytte; dat de *Samoryn*, buiten twyffel, zig verſtooren zoude, over eene aanbiedinge, zyne Majeſteit onwaardig; en dat zy niet wilden inſtaan, voor de uitwerkingen zyner gevoeligheid. *Bontaybo* zelfs was van dit gevoelen geweest; en verbaasde zig, dat men 't niet aanzienlyker gemaakt had: als bewust zynde, dat Portugaal een ryk Land was. *De Gama*, getroffen door zyne Rédenen, dewyl hy deeze aanzag als eene uitwerkinge van zyne Vriendſchap, wendde eenvoudelyk hem de eige verontſchuldigingen voor, welke hy den *Koetwal* gedaan had.

DE volgende dagh was al ver gevorderd, toen de Koetwal en de Hofbe-

VASCO DE GAMA.
1498.

bezorger by *Gama* wederkeerden. Zy toonden weinig aandacht, voor de verwytingen dien hy hen, over zulk lang wegblyven deed; maar, ſtaat maakende op de uitwerkinge van 't reeds geſtookte, weigerden niet hem ten Paleize des Samoryns te geleiden. De geſteltenisſe deezes Vorste was zeer veranderd. Hy deed *Gama* geduurende drie uuren wagten; en hebbende hem, eindelyk, doen intreeden, zonder eenige van zyne Medgezellen nevens hem toetelaaten, zeide hy met een vergramd Gelaat, hem den gantſen voorigen dagh gewagt te hebben. *De Gama*, verbaasd over dit verwyt, maar beſluitende niet het eerſte de oirzaake van zyn agterblyven te verklaaren, leide zyn verſchooning af, van de vermoeidheid zyner Reize. Toen vroeg de Samoryn hem, als ongeduldiglyk, hoe de Gezant een's zo ryken en vermogenden Monarchs, gelyk hy zynen Meeſter afgebeeld had, zonder Geſchenken had konnen koomen; en wat ſtaat men tog konde maaken, op een Gezantſchap, 't geen van zulk een noodzaakelyk getuigenisſe onvoorzien was?

De *Samoryn* veranderd van neiginge, door hunne Kunſtenaaryen.

Verſchil over de Geſchenken.

D'Admiraal herhaalde, tot zyne verdédiginge, dat geene 't welk hy den *Koetwal* gezegt had. Hy voegde 'er by, dat zyne Majeſteit ſtaat konde maaken, een ryk Geſchenk van den Koning van Portugal te ontfangen: indien hy zelfs gelukkig genoeg ware, om te Lisbon wedertekeeren, met het Nieuws zyner Ontdékkinge. „ Uw Meeſter (voerde de Samoryn „ hem hier op toe) heeft die u gezonden, om Steenen, of om Mensſen te „ ontdekken? Zo 't om het laatſte is: waarom brengt gy my geen Ge„ ſchenken? Maar ik weet (voegde hy 'er by) dat gy een S^{te}. *Maria* van „ Goud hebt: wat belet u, ten minſte, om my die te geeven? " *Gama*, een weinig onthust over deezen eiſch, antwoorde, dat het Beeld 't geen men wilde betékenen, niet van Goud, en alleen van verguld Hout was; dat evenwel, hoe 't daarmede ook mogt zyn, dit Beeld hem bewaard had, voor alle de gevaaren der Zee, en 't hem onmogelyk was zig daarvan te ontdoen. De Samoryn antwoorde hem, hier op, niets. Hy vroeg, waar de Brieven des Konings van Portugal waren? Straks deed *Gama* ze hem zien. De eene was in 't Portugees, de andere in 't Arabiſch. Maar hy, twyffelende aan de goede Trouwe der Mooren, vroeg aan den Samoryn, eenen Kristen-Tolk voor 't Arabiſch. Men vond 'er geenen. Hy bepaalde zig, met *Bontaybo* te eiſchen: die hem toegeſtaan wierd. De Brief, na een weinig door den Mooren overwoogen te wezen, wierd met luide Stemme geleezen. Zy hield in, dat de Koning van Portugal, uit verſcheide getuigenisſen vernomen had, dat de Samoryn van *Kalikoet*, een der vermogendſte Vorſten van Indië, en Kristen was; dat deswegens hem, aanſtonds, de begeerte bevangen had, om met denzelfden een Verbond van Vriendſchap en van Koophandel te maaken, ten einde zig van Spéferyen in deszelfs Havens te voorzien; dat hy, in verwisſelinge, naar *Kalikoet*, Koopmanſchappen uit Portugal, of Goud en Zilver, ter keure des Samoryns zoude zenden; en dat hy zig, voor 't overige, op de zorge van den Admiraal, zynen Afgezant, beruſtte.

Brieven des Konings van Portugal.

De Samoryn had te veel belang, met den Koophandel te begunſtigen, om niet veel vermaak uit het hooren leezen deezes Briefs te ſcheppen. Zyn wezen ſcheen verzagt. Hy onderzogt, wat Waaren men hem uit Portugal konde toevoeren. *Gama* voldeed hem daarop, met een omſtandig

De *Samoryn* verzagt zig, uit oogmerk van belang.

Vasco de Gama.

1498.

dig Verhaal; waarby hy voegde, dat hy, hebbende monsters van alle die goederen op de Vloote, gereed was dezelfde te doen koomen; en dat hy, zeer gewilliglyk, vier of vyf van zyn Volk tot zyne wederkoomste, hier zoude laaten blyven. Dogh de Samoryn onthefte hem, van Gyzelaars achter te laaten; en zeide, dat hy zyne Koopmanschappen konde doen lossen, met de vryheid, van dien tot zyn voordeel (1) te verkoopen. Voorts bequam den *Koetwal* bevel, om hem wederom naâr zyne verblyfplaatsse te geleiden.

Daaghs daaraan, den 30. *Mai*, zond men hem een Péérd, om zig naâr *Padarane* te begeeven. Maar, hoewel 't Péérd zeer schoon was, vroeg *Gama*, ziende het volgens 's Lands gebruik zonder Zadel, eenen *Palankyn*? dien men hem straks toestond. Hy was van veele Nayros verzeld, die niet nalieten hem zeer beleefdelyk te behandelen. Naauwelyks was hy vertrokken, of de Mooren, vreezende dat hy zig van den Wal mogt begeeven, en zy dus de gelegenheid verliezen zouden zig van hem te ontdoen, vervoegden zig tot den *Koetwal*, om dien door hunne Geschenken te verpligten, hem gevangen te houden. Zy beloofden zelve aan deezen Staatsdienaar, by den Koning de verandering te doen goedkeuren, welke ze hem drongen in deszelfs bevelen te maaken. De *Koetwal* had de zwakheid zig te laaten verleiden. Hy onderhaalde *de Gama*, op den Wegh; en hem vindende verder vooruit dan zyn Gevolg, die in zulke eene hitte niet zo sterk gaan konden dan zyn Reiztuig, vroeg hy hem, door zeer norsse tékenen, waarom hy zig zo haastte; en of hy de Vlugt wilde neemen? *Gama* wendde daarentegens, de uitneemendheit der hitte voor. Te *Padarane* koomende, was hy verpligt tot 's Avonds te vertoeven, om zyn Volk intewagten. Eindelyk vroeg hy een Bark, om zig naâr zyne Vloote te laaten voeren. De *Koetwal* gebruikte alle soorten van Redenen, om hem tot 's Morgens te doen blyven: met hem te vertoonen, dat zyne Scheepen ver-af lagen, en dat hy gevaar liep dezelven in de duisternisse te missen. *Gama*, beginnende zig ongerust te maaken, zeide duidelyk, dat alle zyne tegenwerpingen een ontwerp scheenen te bedekken, geformeerd om hem vasttehouden; dat deeze behandeling, van den eenen Kristen

Aanslag der *Mooren*, om de Portugeesse Vloot te vernielen.

(1) *Faria* verhaald een weinig anders, 't geen in dit twéde gehoor voorviel. 't Is te verwonderen (zegt deeze Historie-schryver) dat de *Samoryn*, niet weetende hoe zig te houden, om de waarheid te ontdekken, besloot zig aan de goede trouwe te gedraagen, van dien, welken zyne Staatsdienaars beschuldigden. Want, even of hy geweeten had (vervolgd *Faria*,) hoe zeer de leugen, schoon die hen ten voordeel strekte, haatelyk aan den Portugeezen was, zo deed hy *de Gama* koomen, verklaarende hem, dat zyn Gezantschap, zo als men hem berigt had, niet anders als een bedrog, en hy zelfs een Verbannen, of Vlugteling was: beloovende echter hem wel te ontfangen, ingevalle het dus ware, en zig volkoomenlyk te zullen gedraagen, aan 't geen hy nu zoude zeggen. *Gama* hoorde den Koning met veel kloekmoedigheid, en betuigde zyne aandoening, over dit téken van deszelfs vertrouwlykheid: hy deed voorts zyn onschuld blyken, zonder iets van zyne standvastigheid te verliezen. De Koning, die geduurig de oogen fiks op hem had, om zyn gelaat waarteneemen, besloot daaruit, dat hy de waarheid sprak, en dat de Mooren en zyne Staatsbedienden, hem misleid hadden. Dus veroirlofde hy hem, zyne Waaren te lossen; en beloofde hem, eenen Brief voor den Koning, zynen Meester, waarvan hy voldaan zoude wezen.

Kristen aan den anderen, hem haatelyk voorquam; en dat hy, indien men langer weigerde hem een Bark te doen toekoomen, gereed was om te rug te keeren, en zyne klagten aan den Koning te doen. De *Koetwal* hield de veinzery evenwel ſtaande. Hy wendde voor, dat zyne zwaarigheeden moesten gehouden worden, voor eene enkelde Raadgeevinge; dat *de Gama* meester was, zig, zelve twintig Barken te doen geeven, indien hy 't verlangde: maar dat hy, voor zyne zékerheid, niet zo laat den Oever moest verlaaten. En terzelver tyd hy zig geliet, eene Barke voor hem optezoeken, gaf hy geheimelyk bevel, dat men zorge droege, de Vaartuigen te verwyderen. Eindelyk zond de Admiraal, meenende zig met eenig vuil Verraad gedreigd te zien, drie van zyn Volk langs den Oever, om *Coello* te berigten, dien hy vooronderſtelde digt aan den Wal met zyne Sloepen te zyn, zig in 't diep te houden; en, zonder zig te verſchrikken over zyn eigen gevaar, nam hy 't beſluit den Nagt te *Padarane* overtebrengen. 's Morgens, in plaatsſe van hem een Bark te bezorgen, ſloeg de *Koetwal* hem voor, zyne Vloote nader aan den Wal te doen koomen. Hoewel deeze eiſch de ongerustheid des Admiraals vermeerderde, antwoorde hy hem, met eenen ſtandvasten toon, dat hy nimmer zulk bevel zoude geeven: dewyl zyn Broeder, die in zyn afweezen 't Gebied over de Vloote voerde, daaruit zoude opmaaken, dat hy gevangen gehouden wierd, en buiten twyffel zoude beſluiten, zonder hem, de te rugreize naâr Portugal te neemen.

VASCO DE GAMA. 1498.

TOEN nam de *Koetwal* ſtraffer wézen aan. Hy verklaarde hem, trotsſelyk, indien hy niet deed 't geen van hem ge-eiſcht wierd, dat hy de vryheid niet zoude bekoomen, om zyne Vloote te bereiken. *Gama*, houdende zig beléédigd, antwoordde, dat hy dan ten minſte de voldoening zoude hebben, deswegens zyne klagten voor den Koning te brengen; en dat hy, indien deeze Vorst raadzaam oirdeelde, hem te *Kalikoet* te houden, 'er vrywilliglyk zoude blyven. De *Koetwal* ſcheen dit toeteſtemmen: zeggende zelve, dat hy daarnaâr toe konde trekken, wanneer hy 't begeerde, en naâr zynen lust klagten doen. Maar verre van hem daartoe 't vermogen te laaten, deed hy ſtraks de deuren des Huis ſluiten; en ſtelde, by hem, eenen wagt van veele Nayros, met bloote Zwaarden. Van buiten wierd het insgelyks bezet, uit vreeze, dat de twaalf Portugeezen, zyn's gevolgs, mogten onderſtaan hunnen Bevelhebber te verlosſen. Mogelyk was *Gama* ook zyn leeven alleen verſchuld, aan den naame des *Samoryns*: welken hy dikwyls herhaalde, en die deezen trouwloozen in ontzach hield. Maar, indien de *Koetwal* zig niet dorſt bloot ſtellen, aan de gevoeligheid zyn's Meeſters, hy verhoopte, ten minſte, met *de Gama* te noodzaaken van de Vloot te doen naderen, aan den Mooren gelegenheid te verſchaffen van dezelfde te vernielen: zonder dat hy zelfs zoude ſchynen de bevelen te ſchenden, waarmede hy belaſt was. Dogh *Gama*, geweigerd hebbende zulks te doen, vergenoegde hy zig, met te eiſchen, dat hy Zeil en Roer van de Scheepen te land zoude doen brengen. Waarop de Admiraal met eenen ſpottelyken lach antwoordde, dat men niets desgelyks van zyne zyde moest verwagten: dewyl de Koning hem toegeſtaan had, zonder eenig beding, naâr boord te keeren. Voegende daarby,

dat

VASCO DE GAMA. 1498.

dat men hem konde mishandelen, zo als men 't geraaden zoude vinden: maar dat hy niet nalaaten zoude, zyne Majesteit daarvan te onderrigten.

EINDELYK, *Gama*, geenen leeftogt meêr hebbende, vroeg aan den *Koetwal* verlof, om dien te laaten opzoeken: maar zulks hem geweigerd zynde, verdubbelde zyne vreeze. Ter zelvertyd quam een der drie Portugeezen aan den Admiraal boodschappen, dat hy *Coello* gevonden had, en de Sloepen op den Oever waren. *Gama* gevoelde straks, van wat gewigtigheid het was, dit nieuws voor den *Koetwal* te verbergen. Zo voort zond hy dien Portugeez te rug, om *Coello* te porren, zig wederom by de Vloote te voegen, met alle voorzorge tegens eene verrassinge. Naauwelyks was ook de Boodschapper vertrokken, of de *Koetwal*, van de naderinge der Sloepen onderrigt, zond verscheide gewapende Barken af, om dezelven te vermeesteren: maar de spoed van *Coello* hadze bereids verzékerd. Toen vermeerderde de *Koetwal* zynen aandrang, met aan *Gama* nog verdrietiger gevolgen voortestellen: indien hy weigeren bleef, zyne bevelen aan zynen Broeder aftevaardigen. *Gama* antwoorde, dat zyn Broeder het niet zoude doen; en al voorondersteld dat hy 't wilde, zo zouden 't de Vlootelingen nimmer toestaan. De *Koetwal* voerde hem daarop toe, dat hy zeer overtuigd was, dat zyne bevelen beter ge-eerd zouden worden. In deeze beweeginge verliep de dagh, zonder dat iets vermogende was, de standvastigheid des Admiraals, een enkel oogenblik, te doen waggelen.

Gama word onder eene Wagt opgeslooten.

GEDUURENDE den nagt wierden alle de Portugeezen beslooten, in eene groote Plaatsse, rondom met Muuren omringd; en hunne Wagt wierd verdubbeld. Dit nieuw geweld deed hen vreezen, dat men eindelyk 't besluit mogt neemen, hen van malkanderen aftezonderen. Beraadslagende over hunnen toestand, quam hen eindelyk in gedachten, dat de *Koetwal* hen, mogelyk, op zulke haatelyke wyze behandelde, alleen om hen een geschenk afteknypen. De *Koetwal* wilde, deezen zelfden Avond, met den Admiraal spyzen; en daartoe maakte men, Rys en Hoenderen vaardig. Ook was hy zo verbaasd, over de geduldigheid waarmede de Admiraal zyne gevangenisse verdroeg, als over de standvastigheid van hem zynen eisch te blyven ontzeggen. Den volgenden dagh zeide die aan hem, wyl hy den Koning beloofd had zyne Waaren te doen ontscheepen, dat hy bevelen moest geeven, om zulks te doen geschieden: daarby voegende, dat de Scheepen, volgens gewoonte, straks na hunne aankoomst te *Kalikoet*, zig ontlastten van hunne Laadinge en van hun Scheepsvolk; en dat niemant wederom aan Boord ginge, voor alles verkogt was. Maar dat men echter, aan hem, zoude toestaan, zig t' Scheep te begeeven, zo dra de Koopmanschappen te Lande zouden gebragt zyn. Hoewel *Gama* niet veel vertrouwen op deeze redenen had, evenwel stond hy dat voorstel toe: enkelyk onder voorwaarde, dat men Barken zoude verschaffen, voor 't vervoeren der Waaren: dewyl hy verzekerd was (dus hield hy aan, altoos te zeggen) indien hy niet zelfs zyne bevelen overbragt, dat zyn Broeder de Sloepen van de Vloote nooit zoude afzenden.

Besluit, waartoe hy overgaat.

Eindelyk, men scheen zig wederzyds te verstaan. De Barken gingen af, met eenen Brief van *de Gama*, en twé der zynen: waarby hy zynen Broe-

Broeder te kennen gaf, wegens 't geene hy met den *Koetwal* overeengekoomen was. Hy beklaagde zig niet, mishandeld te zyn: uit vreeze, van den Geest der zynen te zeer te verbitteren. Maar, beveelende aan zynen Broeder een gedeelte van de laadinge op den Wal te zenden, voegde hy'er by, indien de *Koetwal*, na deeze voldoening ontfangen te hebben, hem nog langer bleef te rug houden, dan moest 'er geen twyffel overblyven dat het niet door Bevel van den Samoryn was, en om mogelyk zig den tyd te geeven van eenige Scheepen te wapenen, en de Portugeesse Vloote aantetasten. In vooronderstellinge dan, dat men niet zoude nalaaten hem te rug te houden, zo begeerde hy, dat *Paul de Gama*, zyn Broeder, zo voort met de gantse Vloote t' Zeil zoude gaan, en regelregt naâr Europa zoude keeren: om den Koning van al 't voorgevallene te berigten, hem aanzienlyker Magt te vraagen, en hier wedertekeeren, in staat van den Portugeesfen naam te doen eerbieden, in een Land, aangaande 't welk men niets moest bezuiningen, om zig eene opene deure te verzékeren.

VASCO DE GAMA. 1498.

---

§. V.

De Gama *word in vryheid gesteld. Veinzerye des* Samoryns, *en zyn Brief aan den Koning van* Portugal.

PAUL DE GAMA nam in geen bedenken, om den Koopmanschappen aftevaardigen: maar, verre van in de andere vooruitzigten zyn's Broeders te treeden, verklaarde hy hem, in zyn Antwoord, dat niets vermogende was hen zonder hem te doen vertrekken; en dat hy, indien de Koning van *Kalikoet* voortvoer hem aantehouden, met zyn Geschut dien trouwloozen Monarch zoude dwingen, hem overtegeeven. De waaren ontscheept zynde, behandelde de *Koetwal* zyne Gevangenen beter; en stond aan *de Gama* toe, naâr zyne Vloote te keeren. Maar toen de Admiraal zig in vryheid zag, besloot hy niet meêr voet aan den Wal te zetten; en 'er geene goederen meêr naâr toe te zenden, indien hy niet vernomen had, dat de eerste getrouwelyk verkogt waren. Niets was bequaamer den Mooren te smerten, die hem van nu aan buiten hun bereik zagen. Zy zogten, ten minste, hem al het quaat toetebrengen 't geen in hun vermogen was, met den prys zyner Waaren te verklynen, om 'er den verkoop van te stuiten. De Admiraal had geenen anderen toeverlaat, dan den Samoryn, door *Diego Diaz*, zynen Faktoor, te doen onderrigten, van alle de Beleedigingen dien hy, van den *Koetwal* en van den Mooren, onfangen had.

Hy verkrygt de *Vryheid*: gebruik 't geen hy daarvan maakt.

DEEZE Vorst scheen 'er zeer verstoord over. Hy beloofde, den schuldigen strengelyk te zullen straffen; en eenige Kooplieden te zenden, om de Waaren te koopen. Het laatste wierd trouwelyk nagekoomen, maar 't andere zo verwaarloosd, dat de *Koetwal* niets van zyn Gezach verloor. Zeven- of agt Kooplieden, van Guzaratte, booden zig aan om te koopen; en de Faktoor, die een Nayro van zeer goede trouwe was, had bevel in 't Magazyn te blyven, om den Mooren te beletten, het te nade-

Slapheid van den *Samoryn*, in hem te vergenoegen.

VASCO DE GAMA. 1489.

ren. Echter ging dit ſoort van herſtellinge, niet buiten den uitterlyken ſchyn. De Guzaratſe Kooplieden, geheimelyk gewonnen door den Mooren, kogten niets; en dienden, in tegendeel, om den prys der Waaren te verminderen. De Mooren zelfs, begonden wederom hunnen haat tegens den Portugeezen uitteſchieten. Indien zy 'er eenen aan den wal zagen koomen, zogten zy dien te beleedigen, ſpoogen verachtelyk op den grond, en ſchreeuwden *Portugal*! *Portugal*! De Portugeezen vergenoegden zig, volgens 't bevel des Admiraals, het te belachen: om hen te toonen, hoe zeer zy hunne quaadaartigheit verſmaadden.

Men koomt weder tot ſchyn van verdrag.

DE GAMA, ziende dat de goederen niet afgingen, en zig verbeeldende, dat zulks voortſproot uit het klyn getal Kooplieden 't geen te *Padarane* was, deed aan den *Samoryn* verlof vragen, om zyne Waaren naâr *Kalikoet* te vervoeren. Hy verkreeg 't; en den *Koetwal* bequam bevel, zelfs die vervoering te bezorgen, ten koſte des *Samoryns*. Maar *Gama* bleef, niettemin, onveranderlyk in 't beſluit, van niet meêr aan den wal te gaan. *Bontaybo*, die hem geduuriglyk bezogt, herhaalde hem, dat de Samoryn veranderlyk was, en zig op nieuw van den Mooren zoude konnen laaten begoochelen, die in hooge gunſte aan 't Hof ſtonden. Schoon Bontaybo zelfs een Moor was, en zyne berigten dus verdacht konden wezen, evenwel had *de Gama* geen reden dezelven te verdenken, wanneerze met zyne eigene denkbeelden overeenſtemden: zulks hy, enkelyk op zyne hoede tegens hem blyvende, zyn voordeel deed met de bequaamheid welke hy in hem beſpeurd had, zonder hem te verre in zyne wezenlyke voorneemens te laaten dringen. De goederen naâr *Kalikoet* vervoerd zynde, liet hy vryheid aan zyn Volk, elk op zyne beurte, de Stad te gaan zien. Zy wierden 'er zeer wel ontfangen, van den Indiaanen; en de verkoop geſchiedde, met veel vryheid. Alle de Inwoonders hadden ook de nieuwsgierigheid, om de Vloot te zien, of de begeerte om 'er eenigen winst te doen, met'er eenigen voorraad te koomen veilen. *Gama*, om meêr en meêr den Samoryn tot zig te neigen, gaf bevel, dat zy'er, met alle ſoort van vriendlykheid, behandeld zouden worden.

Voorſtellingen welken *Gama* voor zyn vertrek deed.

DUS heerste daar de Vrede en de Vriendſchap, tot den 10 *Auguſti*, wanneer 't Jaerty om de Indiën te verlaaten naderde; en de Admiraal, onderſteund door 't gevoelen des Scheepsraads, zynen Faktoor *Diaz* aan den Samoryn zond, met een geſchenk van *Zeije Stoffen*, *Koraal*, en andere goederen, om hem zyn vertrek aantekondigen. Hy deed hem bidden, indien zyne Majeſteit gezint bleeve eenen Afgezant te zenden, dit voorneemen niet uitteſtellen; en goedtevinden, dat hy eenen Faktoor en eenen Schryver hier te Lande liet, met de onverkogte Koopmanſchappen, om 'er te blyven tot de aankoomſte van eene andere Vloote, welke de Koning van Portugal in 't volgende ſaiſoen zoude zenden. Eindelyk, om de waarheid zyner Reize, en van zyne berigten te beveſtigen, bad hy den *Samoryn*, aan zynen Koning een *Bahar* (*) Kaneel, een ander van Kruidnagels, en een derde van Péper te zenden: 't geen hy aanbood te betaalen, uit de Waaren welke van hem te *Kalikoet* verhandeld wierden.

DIAZ

(*) Grof gewigt, van vier-vyf honderd ℔, min of meêr, verſcheelende na de Plaatsſen, en veeltyds in elke Haven onderſcheidenlyk.

Vasco de Gama.

1498.

Diaz, na vier dagen te hebben moeten wagten, wierd ten gehoore by den Samoryn ingeleid, die hem met een ſtraf oog ontfangende, vroeg, wat hem hier dreef! On-aangezien den ſchrik, dien Diaz op deeze bejegeninge gevoelde, leide hy zynen laſt bloot, en bereidde zig zyn geſchenken overteleveren. Maar de Samoryn weigerde ze te zien, en gaf hem bevel, dezelfden, aan zyne ſtaatsdienaaren overtegeeven. Ten aanzien des Admiraals, zeide hy voorts, dat die vryheid had te vertrekken, als die 't noodig zoude oirdeelen: maar dat dezelfde, voor zyn vertrek, moeſt betaalen 600 *Sharaſíns*, volgens 't gebruik der Haven. *Diaz*, ziende zig, by het uittreeden, van veele *Nayros* verzeld, vatte daaruit goede hoop op: maar, toen hy wederom in 't Magazyn quam, bezetten zy de deure, zonder iemant het gebruik daarvan toetelaaten. Straks wierd, in de Stad, een bevel afgekondigd, verbiedende allen Inwoonderen, op doodſtraffe, naâr de Portugeesſe Vloote te gaan. *Bontayba*, zonder daardoor wederhouden te worden, quam den Admiraal aanbevelen, meêr dan ooit op zyne hoede te zyn; en verzékerde hem, dat de beleefdheeden des Samoryns niet anders geweest waren, als een lók-aaz, om den Portugeezen op den Oever te krygen, en hen tot den laatsten toe te vernielen: dat deeze Vorst zig door den *Mooren* had laaten inboezemen, dat 'er geene zékerheid was, om met den Kristenen van Europa te handelen: dat de Portugeezen maar Zeeſchuimers waren, welkers gantſe oogmerk alleen ſtrekte, ter plunderinge van *Kalikoet*; en die niet anders gekoomen waren, als om de kragten des Lands waarteneemen, in voorneemen, om met eene Vloote wedertekeeren, vermogende genoeg om het zelfde te vermeesteren

Nieuwe verongelykingen van de zyde des *Samoryns*.

Dit berigt wierd bevestigd, door twé Malabaren; en den volgenden Nagt, door eenen Néger-ſlaave van *Diaz*, in een Viſſers-ſchuitje, die de Gama quam onderrigten, van al 't geene 'er was voorgevallen. Schoon zyne gevoeligheid ongelyk leevendiger was, dan zyne ontroeringe: hy beſloot evenwel te wagten, om te zien wat uitſlag dat bedryf zoude neemen. Twé dagen daarna zag hy vier Indiaanen, in een *Almadia*, aan Boord koomen, die eenige edele-geſteentens quamen veilen. Hy hieldze voor Verſpieders, maar veinzende onbewust te zyn, van 't geen 'er te *Kalikoet* omging, liet hy hen vryheid van te rug te keeren: in hoope, dat hy gelegenheid zoude vinden, om eenige gewigtiger vangſt te doen Dit gedrach, had ook den uitſlag dien hy verwagtte. De *Samoryn*, zig verbeeldende dat op de Vloote 't geweld onbekend was 't geen hy den Schryver en den Faktoor had aangedaan, volhardde 'er zyn Volk naâr toe te zenden, om den Admiraal op den tuil te houden, tot de Kalikoetſe Scheepen gewapend zouden wezen, en hy met behulpe van dien van *Mekka*, welke verwagt wierden, met voordeel op den Portugeezen zoude konnen vallen. Eindelyk, zes der voornaamſte Hovelingen, met vyftien Perſoonen hun's gevolgs, zig op de Vloote begeeven hebbende, zo oirdeelde *de Gama*, dat deeze buit zyner veel waardiger was: hy deedze aanhouden, en zendende aan den *Koetwal* twé uit het gevolg, met eenen Brief in 't Malabars, eiſchte hy hem zynen Faktoor en zynen Schryver, in verwisſelinge.

Gama beſluit Wraak te neemen.

Deez Brief wierd den *Samoryn* getoond; die wederom de zyde der Veinzerye

Hy houd eenige *Hovelingen* aan.

VASCO DE GAMA. 1498.

zerye koos. Hy gaf den *Koetwal* bevel, de vryheid aan den twé Gevangenen te geeven, als ofze zonder deelachtigheid des Vorste aangehouden waren, en hen aanſtonds te rug naâr de Vloote te zenden. Maar dit bevel zo ſchielyk niet, als wel noodzaakelyk was, ter uitvoer gebragt hebbende konnen worden, ging *Gama* den 23. onder zeil, en 4. Mylen beneeden *Kalikoet* leggen. Hy wagtte daar drie Dagen; en niemant verſchynen ziende, bleef hy afdryven, tot byna buiten 't gezigte der Kuste. Daar zag hy, eindelyk, een Bark aankoomen, met eenige Indiaanen, belaſt zynde om hem te zeggen, dat de twé gevangens in 's Konings Paleis waren en hem den volgenden dagh weder gezonden zouden worden. *Gama* antwoorde, fierlyk, dat hy dien op 't oogenblik wilde hebben, of eenigen Brief van hen, die hem getuigenis van hunnen toeſtand gave: dat, zo de Barke zonder hen te rug keerde, hy dezelfde met de Manſchap in den grond zoude booren; en dat hy, indien ze niet wederom quam, allen zynen gevangenen den Kop zoude doen afkappen. Zo dra de Barke wederom vertrokken was, naderde hy den wal, en wierp 't anker, regt over *Kalikoet*.

Kloekheid van *de Gama*.

't Geen den *Samoryn* noodzaakt zyn Volk wederom te zenden.

's Anderendaaghs, naderden zeven Barken, van de Stad koomende, het Schip des Admiraals. Zy voerden den Schryver en den Faktoor, dien de Indiaanen, in de Sloepe des Schips, zagtelyk overzetteden; waarna zy, op eenigen afſtand rugwaarts wykende, mét eene ſtilzwygendheid die hunne vreeze te kennen gaf, het antwoord van *de Gama* verwagtten. De Faktoor verhaalde, dat de *Samoryn*, op de eerſte tydinge van 't vertrek der Vloote, hem had doen koomen, en gevraagd had, even of hy onbewust van zyne gevangeniſse ware geweeſt, waarom de Admiraal zyne onderdaanen aanhield? dat hy, op de uitlegginge van hem Faktoor, verklaard had, dat het gedrach der Portugeezen billyk ſcheen; dat hy vervolgens vroeg, of zyne bedienden hen geen geſchenken hadden afgeperſt: daarby voegende, het niet onbekend te zyn, dat hy eenigen van dien met de dood geſtraft had, om datze geld van den Kooplieden hadden afgknéveld; dat hy den Schryver en den Faktoor had gedrongen, om weder naâr *Gama* te keeren: hen beveelende, voor hem, aan den Admiraal, eenen Steen met het Wapen van Portugal daarop gehouwen te vraagen, dien hy beloofde welſtandiglyk te doen plaatsſen, en denzelfden voorts te zeggen, dat hy *Diaz*, voor zynen Faktoor, te *Kalikoet* konde laaten; eindelyk, dat deeze Vorst den Schryver belast had, met eenen Brief, voor den Koning van *Portugal*. Dezelfde was geſchreeven op een Palmblad, en getékend met de hand des Samoryns. De ſpreekwyzen konden niet bondiger zyn:

Zonderlinge *Brief* des *Samoryns*, aan den Koning van *Portugal*.

„ Vasco de Gama, Edelman uwes Huizes, is in myn Land gekoomen.
„ Zyne aankoomſte heeft my vermaakt. Myn Ryk is vervuld met *Kaneel*, *Nagelen*, *Péper*, en *Edele-Geſteentens*. 't Geene ik van 't uwe
„ wenſche, is Goud, Zilver, Koraal, en Scharlaken ".

Bontaybo is genoodzaakt een ſchuilplaats by den Portugeezen te zoeken.

GAMA, hebbende maar al te veel Blyken van de Quaade-Trouwe des Samoryns, zond hem, ten allen Antwoord, zyne Nayros: maar hield de Perſoonen hun's Gevolgs, tot zyne Goederen hem wedergegeeven zouden wezen. Hy zond ook den Steen, dien de Samoryn gevraagd had. Den volgenden Dagh was men verbaasd, ziende *Bontaybo*, met ontſteld gelaat, aan Boord koomen, en Schuilplaats by den Portugeezen zoeken.

De

De *Koetwal* had, op den aanzoek der Mooren, alle zyne Goederen aangeſlagen: hem beſchuldigende, een Kriſten te wezen, en alleen in de Indiën gekoomen te zyn, om ten Verſpieder aan den Koning van Portugal te dienen. Zyn Perſoon zelfs ware aan Beleedeginge bloot geſteld, indien hy niet beſluit genomen had, zig des door de vlugt te onttrekken. *Gama* ontfing hem, met veel genoegen; en beloofde, dat hem, in *Portugal*, het verlies zyner Goederen vergolden zoude worden.

VASCO DE GAMA. 1498.

EINDELYK zag men, nogmaals, drie *Almadias* aankoomen, gelaaden met eenige Pakken, dien de Samoryn aan *Gama* zond, als het overſchot zyner Waaren: doende hem ook, de overigen der gevange Indiaanen eiſchen. Maar de Admiraal, beſpeurende dat men niets anders zogt, als hem te bedriegen, antwoorde, dat hy die Goederen liet vaaren, en daartegens zyne Gevangenen naâr Portugal ging voeren, om ten bewyze zyner Ontdekkinge te dienen. Hy voegde 'er by, zig voorſtellende wel dra wederom naâr *Kalikoet* te zullen keeren, aan den *Samoryn* te zullen toonen, dat de Kriſtenen geen Roovers waren, gelyk 't de Mooren wilden duiden, door welker Aanritszingen hy zo veele Beleedigingen had uitgeſtaan.

---

§. VI.

Te rugreize *van* de Gama.

MET eenen begaf de Portugeesſe Vloot zig onder zeil: maar wierd opgehouden, door eene Stilte, die haar geduurende twé Dagen belette, verder dan eene myle zeewaarts te raaken. Op het gevoel van den eerſtkoomenden Wind, zagen de Portugeezen naâr hen koomen, 60 *Tonys* of Indiaanſe Barken, vol Soldaaten, welken de *Samoryn* tegens hen afzond. Hun Kanon, en de begunſtiginge van den Wind, welke zig wederom verhefte, verloſte hen uit dit nieuw gevaar, onaangezien zy méer dan anderhalf uure vervolgd wierden. Alle hunne Hiſtorie-ſchryvers erkennen, dat het voor hen een Genade des Hémels was, te *Kalikoet* in 't Winterſaiſoen gekoomen te wezen, wanneer de Vloote des Samoryns, die talryk was, zig in de Havens verſtrooid vond. In den Zomer zoude die van *de Gama*, haar verderf niet ontgaan hebben. Maar de aandoening van zo veele ongelyken, belette den Portugeezen niet te denken, op 't geene zy zig, voor het toekoomende, verſchuld waren. *Gama*, die ſtaat maakte dat 'er wederom Scheepen naâr *Kalikoet* zouden koomen, wilde geenen indruk van Haat, in 't Harte des *Samoryns* overlaaten. Hy deed, door *Bontaybo*, eenen Brief in 't Arabiſch ſchryven, inhoudende eene Verantwoordinge van zyn Gedrach, en de Redenen die hem eenigen *Malabaren* deeden medeneemen, zonder Faktoor by hem gelaaten te hebben, dewyl hy de boosheid der Mooren vreesde. By deeze verontſchuldinge voegde hy Aanbiedingen van Dienſt; en verzékeringen, dat de Koning, zyn Meeſter, verrukt door de Vriendſchap van zulken grooten Vorſte, met zyne eerſtkoomende Vloote, eenen overvloed van Koopmanſchappen zoude zenden, zodanig als men dien in *Kalikoet* wenſchte: beſluitende, dat

Gevaar waaruit de Hémel den Portugeezen verloſt.

Zy zeilen heenen.

 de

VASCO DE GAMA. 1498.

de Koophandel van Portugal zeer voordeelig aan deeze Stad zoude worden. Deez Brief zond hy, met eenen der gevangene Malabaren.

Eilanden daar de Portugeezen quamen.

VERVOLGENDE zyn vaard langs de Kuste, hield hy 't twé- of drie Dagen daarna draagende, tusſen zekere Eilanden: vanwaar verſcheide Pinasſen, gelaaden met Viſch en andere Leevens-middelen, tot hem quamen. De Portugeezen behandelden deezen Eilanderen vriendelyk. Zy gaven hen Hemden en ander gewaad: waarvoor zy de Vryheid bequamen, een Kruis met het Wapen van Portugal te planten. Deezen Oord noemden zy, *El Padron de Santa Maria*. Agt Dagen daarna, den 19 *September*, wierpen zy 't Anker, by zes Eilandjes, weinig van de Kuste, daar zy uitmuntend Water vonden. De Inwoonders bragten hen Hoenders, Melk, en Pompoenen; en gaven te kennen, dat hier overvloed van Kaneel viel. Eenige Portugeezen, ter ontdekkinge gezonden, verzékerden, dat zy daar een gants Boſch van *Wilde-Kaneel* gevonden hadden. Straks deed men eenige Manſchap aan Land ſtappen, om van dat Hout te kappen. De Admiraal deed van den top des Masts gadeſlaan, of 'er zig geen Vaartuig rond-om opdeede. Naauwelyks was de Matroos boven, of hy ontdekte agt zwaare Vaartuigen, die met volle Zeilen afquamen, en maar omtrent 2 mylen verre waren. *Gama* verkoos, hen te gemoete te loopen. Op dit gezigt, wonnen de Indiaanen land, en ontquamen 't in de Boſchen. *Coelto* quam een hunner Scheepen aan boord, 't geen hy met *Kokos* en *Melasſus* gelaaden vond. Ook vond hy 'er menigte Boogen, Pylen, Zwaarden, en Beukelaars. De zeven andere Vaartuigen waren geſtrand, daar de Portugeesſe Vloot niet kon naderen: maar *Gama*, hebbende dien in zyne Sloepen gevolgd, benadeelde dezelfden, grootelyks, met zyn Geſchut. 's Anderendaaghs gaven hem eenige Bewoonders des Lands te kennen, dat deeze Indiſe-Vloot van *Kalikoet* quam, om de zyne aantetaſten (1).

El Padron de Santa Maria.

Boſch van *Wilde-Kaneel.*

Ontmoetinge van eene *Indiſe-Vloote.*

Anchediva Eilanden, en al oude Gebouwen.

HY nam den Wind te baate, om een Eilandje te naderen, omringd van vier andere, die in 't Malabars genoemd wierden *Anſadiva*, of *Anchediva*, naamelyk de vyf Eilandjes. Zy zyn niet verder als eene myle van de Kuste. De Portugeezen vonden 'er veel Boſchaſie, en twé ſteene Vyvers, met voortreflyk Water. Deeze Eilanden wierden, eertyds, van Heidenen bewoond, en waren vol ſchoone Gebouwen, vooral *Pagoden*: maar toen de Mooren, van de Roode-Zee, hunnen Koophandel op Indië begonden, maakten zy eene gewoonte, om daar Water en Hout te neemen. De Geweldenaaryen dien zy 'er pleegden, dwongen den Eilanderen, zig naar 't Vaste-Land te begeeven, na alle hunne Gebouwen vernield te hebben. Daar bleef niets over, dan eene Kápel, waarin de Bewoonders der Kuste, Onderdaanen van den Koning van Narſinga zynde, nog drie zwarte Steenen godtsdienſtelyk quamen vereeren. De Admiraal beſloot, zig hier optehouden, om 'er zyne Scheepen te kielhaalen. Reeds deed hy deezen Arbeid beginnen, toen hy twé Brigantyns (*) met ont-rolde Vaanen en groot Ru-

Bygeloovigheid der Mooren.

(1) *Faria* houd ſtaande, dat het een Zeerover was, genoemd *Timoja*, waarvan men, in 't vervolg, veel gelegenheid zal hebben te ſpreeken; en dat zyne Scheepen met Takken van Boomen gedekt waren, 't geen hen, van verre, de gedaante van een Eilandje gaf, en *de Gama* grootelyks verraſchte.

(*) Een minder ſoort van *Galjoot*, of klyn ligt Vaartuig, vooral in de Midlandſe-Zee

Rumoer van Trommelen en Trompetten, zag naderen. Deeze wierden van vyf andere gevolgd, die 't langs den Oever hielden, om den anderen te ondersteunen. De Admiraal verstond, van den Inwoonderen, dat het Zeerovers waren, die, onder valschen Schyn van Vreugde en Vriendschap, allen die hen ontmoetten beroofden. Hy haastte zig, om zyn Geschut te stellen; en, zo dra zy onder 't bereik van 't Kanon waren, maakte hy zulken Vuur, dat zy niet anders dachten (1) als om met Verwarringe te wyken: schreeuwende, *Tambarane! Tambarane!* Dat is *Godt! Godt!*

VASCO DE GAMA. 1498.

Aankoomst van *Zeerovers.* Zy zyn verschrikt van 't Geschut.

De Nieuwsgierigheid trok menigte andere Indiaanen naâr de Vloote, dien *Gama* aan zyn Volk verbood te ontfangen. Echter bood 'er zig een aan, oud schynende omtrent 40 Jaar, en die de Gedaante van den Bewoonderen des Lands niet had. Hy was gekleed met eenen Rok van fyn *Kaliko*, die hem tot op de hielen hong. Zyn Muts was een soort van Tulband, maar die een gedeelte zyn's Aanzigts bedekte. Hy had eenen breeden Gordel, waaraan een Houwer hing. Zo dra zette hy geenen voet op den grond, of hy liep, met opene Ermen, naâr den Admiraal en den anderen Bevelhebberen: dien hy zo gemeenzaamelyk omhelsde, als of hy lange by hen bekend was geweest. Hy was een Kristen, zeide hy, en in *Italië* gebooren. In zyne Kindsheid was hy naâr de *Indiën* gevoerd, in Dienste van eenen Moor, genoemd *Sabay*, Heere van een Eiland, 't geen *Goa* genoemd word: niet meêr als 12 mylen van hier, en bevattende 20,000 Ruiters. Schoon hy, onder den Mooren leevende, zig naar hunnen Godtsdienst had gedraagen, tog had hy niet nagelaaten Kristen in zyn Hart te zyn. Hy had vernomen, dat te *Kalikoet* zekere vreemde Scheepen aangekoomen waren, welker Volk van 't hoofd tot de voeten gekleed was, en een Taal sprak, onbekend in de *Indiën*. Dus twyffelde hy niet, of 't waren *Franghis* (2). In de Ongeduldigheid van hen te zien, had hy, van den *Sabay*, niet alleen verlof bekoomen naâr hen toetegaan, maar ook Bevel, van te zeggen, dat alle de Voortbrengselen, van 't Eiland *Goa*, tot hunnen Dienst waren; en, indien zy 'er zig ter neder wilden zetten, dat men hen alle soorten van gemaklykheid, en voordeelen, zoude toestaan. Eindelyk, hy verzogt een Kaas, om aan zynen Medgezel te zenden, die niet verre daarvan daan was: als een téken zullende wezen, dat hy van den Portugeezen wel ontfangen ware.

Veinzery en Verraad van eenen *Moor*.

Hoewel de Admiraal zyne redenen, niet zonder verdenkinge, gehoord had; evenwel deed dezelfde hem een Kaas, en twé Brooden geeven: welken hy daadelyk afzond, met eenen Zeeman, die hem in zyn klyn Schuitje had overgevoerd. Hy hield aan, den Portugeessen Bevelhebberen te onderhouden, maar met zulk eenen grooten overvloed van Betuigingen, dat hun Argwaan vermeerderende, de Broeder des Admiraals zig aan den Be-

De *Admiraal* ontdekt zyn Verraadery, en straft hem strengelyk.

Zee ten gebruike, om ter Kaape te vaaren: men zeild en roeid 'er mede, wyl 't 12 of 15 Banken, en zo veel Riemen, elk van eenen Man voerd, die te gelyk Roeijer en Soldaat is, en zyn Snaphaan by zyne Roeispaane heeft.

(1) 't Schynt, dat dit veel meêr 't Esquader van *Timoja*, dan de twé eerste Vaartuigen raakt.

(2) Of *Franken*. Een Naam, dien de Aziaanen aan allen Europeren gaven.

VASCO DE GAMA. 1498.

Bewoonderen des Eilands vervoegde, om daaruit eenige Onderrigting te bekoomen. Deez vernam van hen, dat het een Zeeroover was, en zy hem, verscheidemaal, in hun Eiland gezien hadden. Deeze ontdekking veroirzaakte min verbaazing, dan verontwaardiging, by de Gama. Hy deed den verrader naâr Boord voeren, en geesselen, om de Belydenisse zyn's Schelmsstuks uit hem te trekken. Dit hem de Tong niet hebbende konnen losmaaken; deed hy hem den Schaamdeelen binden, en dus met eenen Kátrol om hooge haalen. Na de vierde Pyniginge bekende hy een Spion, en uitgezonden te zyn, om de magt der *Portugeezen* te bespieden, die langs de gantse Kuste vervloekt wierden (zeide hy) wylze *Kristenen* waren (†); en dat 'er, in elke Baaije, een groot getal *Atalaijas*, of klyne Barken lagen, gereed om op de Vloote te storten, zo dra veertig zwaare Scheepen, die in allerhaast uitgerust wierden, te voorschyn zouden koomen. De Admiraal deed hem, vervolgens, in 't Ruim sluiten, en zorgvuldelyk gade slaan, tot hy geneezen was. *Gama* verzékerde hem, dat zyn oogwit niet was hem ten slaave te maaken: in tegendeel dat hy niet anders voor had, als hem voor den Koning van Portugal te brengen, om ophelderingen aangaande zyn Land te geeven, en zelve Belooningen te ontfangen, indien hy dien door zyne getrouwheid verdienen wilde.

Bekentenisse des Moors, die hem vergiffenisse doet bekoomen.

DAAR bleef dan niets aan *de Gama* overig, als om deeze Kust spoediglyk te verlaaten. De Herstelling zyner Scheepen weêrhield hem, nog 10 Dagen, waarna hy den *vyfden Oktober* t'zeil ging. Vertrekkende, deed hy den brand in 't genome Vaartuig streeken, ongeacht men hem daarvoor 1000 *Fanons* (*) bood: dewyl hy verklaarde, niets te willen verkoopen, van 't geene zyne Vyanden behoord had. Omtrent 200 mylen in Zee zynde, deed hem de Moor (1) verliezende alle Hoope, een opregter Belydenis. Hy behoorde wezenlyk den *Sabay*, die, op 't eerste Berigt van de Aankomste der Portugeezen in deeze Zéen, dwaalende zonder te weeten hoe, ondernomen had een groot getal Scheepen uitterusten, in hoope van hunne Vloot te vermeesteren: maar dat hy, midlerwyl hy aan die Toebereidzelen bézig was, verzekerd wilde wezen van hunne Sterkte, en zelve hen naâr *Goa* lokken, daar hy zig vleidde hen gevangen te maaken, en hen te gebruiken, als lieden welker dapperheid men roemde, in zyne Oorlogen tegens verscheide nabuurige Vorsten. Deeze blyk van opregtheid bragt den Moor, in 't vertrouwen der Portugeezen. De Admiraal deed

Gama gaat weder t'zeil.

Nieuwe Bekentenisse des Moors.

(†) Waaruit dit Denkbeeld zig zo verre verspreidde, en of de *Mooren*, anders *Mahometaanen*, daarin groot ongelyk hadden, kan men inzonderheid uit de Historie der *Kruisvaarten* leeren. Ten minste, de *Historiën* die wy verhandelen, zullen in 't vervolg genoegsaamelyk toonen, dat de *Aziaanen*, *Afrikaanen*, en *Amerikaanen*, mogelyk, niet meêr reden hebben, om den EUROPEAANEN, in 't algemeen gesproken, over derzelver goede Behandelinge toetejuichen, dan deeze zouden hebben, als die Volken zig, op dezelfde wyze, in *Europa* quamen neêrzetten. Hoe 't zy, de *Portugeesse Kristenen* waren dan zo afschuuwelyk aan den Mooren, als de *Mooren* aan den Portugeezen waren; de haat was wederzyds even hévig, en tragtte niet naâr malkanders bekeeringe, maar tot ieders verderf: ten ware men nog, van Tyd tot Tyd, by den *Mooren* een *Duldinge* ontdekt heeft, die men by den gezinte der Portugeezen nooit vond.

(*) Of *Fanans*. Een Zilvere-munt, omtrent van eenen Schelling Hollands.

(1) *Faria* zegt, dat hy een Jood was, en het Téken des Kruis gemaakt had, om aan Boord ontfangen te worden.

deed hem Kleeders en Geld geeven. Hy omhelsde, in 't vervolg, het *Roomsse-Geloof*, onder den naam van *Gaspar de Gama*: neemende zynen Doopnaam, na eenen der drie Koningen, te *Keulen* in waarde; en zynen toenaam, na dien des Admiraals.

VASCO DE GAMA. 1498.

Hy neemt het *Roomsche-Geloof* aan.

De Reize naâr *Melinda*, daar de Vloot moest belanden, om eenen Afgezant overteneemen, wierd uitneemend moeijelyk en gevaarlyk, door de geduurige Stormen, tegenwinden, en stiltens, dienze moest uitstaan. De overmaate der Hitte, was een andere tegenspoed, die langen tyd onverdraaglyk scheen. Zo veele vereende ongemakken, gevoegd by de langduurigheid des Togts, verspreidden, onder 't Volk, d'eige quaal die reeds gemischt had hen, gantsselyk, aan *Rio de Buenas Sinays* te vernielen. Behalven de Zwellinge van het Tandvlees en der Beenen, door 't *Scorbut*, ontstonden 'er Gezwellen aan alle de andere Deelen des Lichaams, welke aanstonds gevolgd wierden van eenen besmetlyken Buikloop. Dertig Persoonen stierven hieraan, in weinige Dagen. Dit verlies verspreidde zulk een groote verslagenheid door de Vloote, dat elk zig reeds aanmerkte, als een Offer, den doode geweid. Bevelhebbers, Stuurlieden, en 't Gemeen, besloten daaruit, dat die giftige Lucht geduuriglyk in deeze Zéen heerste. Te vergeefs poogde *Gama*, door zyne redeneeringen, hun gevalle Hoop optebeuren. Deeze Vaard duurde reeds, zedert vier Maanden. Op elk Schip bleef geen zestien Man, tot den Arbeid bequaam. Eindelyk, de twé andere Scheepskaptyns hadden reeds 't besluit genomen, met den eersten Wind wederom naâr Indië te keeren, toen 'er zig een zo gunstig verhief, datze, in zestien Dagen tyds, Land ontdekten. Dit gezigt deed hen, allen geleeden Rampen vergeeten.

Ziekte in de Vloot.

Uitterste waartoe die gebragt wierd.

't Was op den *twéden* Dagh van *Februari*, 1499. Een der Mooren in de Vloote verbeeldde zig, dat men zeer digt by *Mozambique* moest zyn: dewyl de Inwoonders van dit Land, zo hy voorgaf, geduuriglyk gevoel hadden van de eige Ziektens, die den Portugeezen drukten. Maar den volgenden Dagh, 's morgens, vond men zig voor de Stad *Magadoxe*, die zeer groot en schoon scheen: omringd van Muuren, met een Paleis in 't midde, 't geen zig verre boven de andere gebouwen verhefte. Deeze Stad, is honderddertien Mylen van *Melinde*. Dewylze van Mooren bewoond wierd, deed de Admiraal, daar langs loopende, al zyn geschut losbranden, om allen soorten van Gevaaren, door dit téken van Moed en Vertrouwen, van zig te verwyderen. Elken Nagt deed hy 't Anker vallen, uit vreeze dat de duisterheid hem *Melinda* mogt doen ontschieten. Hy was 'er maar tien Mylen van daan, toen hy, 's avonds voor een Moors-Dorp ge-ankerd hebbende, des morgens agt *Terradas*, of groote Booten des Lands, vol gewapenden, naâr de Vloote zag zetten. Maar 't Kanon, hen wel dra verspreidende, quam hy nog den eigen Dagh in de Haven van *Melinde*.

1499.

Zy loopt voorby *Magadoxo*.

En koomt te *Melinde*.

De Koning gaf door zyn onthaal en geschenken te kennen, dat hy opregtelyk zyn te rugkoomste verlangd had. Hy verzogt hem, eenen Afgezant aan Boord te neemen, dien hy beloofd had aan den Koning van *Portugal* te zenden. *Gama* had geen ander oogmerk, met deeze Haven aantedoen. Na vyf Dagen besteed te hebben, om zig te ververssen, ging hy wederom t'zeil, den 17 *Februari*; en den vierden Dagh quam hy aan de Ban-

Zy gaat weder t'zeil; en *Gama* verbrand een zyner Scheepen.

VASCO DE GAMA.

1499.

Eiland *Zanjibar*, of *Zanguebar*, en deszelfs Koophandel.

Banken van *St. Rafaël*. 't Klyn getal Matroozen, waartoe hy verminderd was, deed hem besluiten, het Schip van dien Naame te doen verbranden (1). Dit hem vyf-zes Dagen opgehouden hebbende, bevond hy zig, den 27 Februari, in 't gezigt van 't Eiland *Zanjibar*, op zes Graaden Zuiderbreedte. Dit Eiland, 't geen zeer groot is, legt maar 10 Mylen van de Kust. *Pemba* en *Monfia*, twé andere maar klyner Eilanden, leggen 'er omtrent. Alle drie zynze uittermaaten vrugtbaar, bedekt met Oranjeboomen, en vervuld met allen soort van voorraad. De Mooren, die dezelfde bewoonen, zyn niet zeer ontzachlyk van magt; maar hebben eenen genoeg anmerkelyken Koophandel, met MOMBASSA, in *Guzarats-Kaliko*; met SOFALA, in *Goud*; en met het Eiland S^t^. LAURENS, in *Zilver*. De Koning van *Zanjibar*, want elk deezer Eilanden heeft zynen eigenen Opperheersser, zond een geschenk aan den Admiraal, met aanbiedinge van dienst en vriendschap.

DE Vloot, tot twé Scheepen verminderd, vertrok den 1 *Maart*, en bereikte de Eilanden van *S^t^. George*, zonder eenigen trek te gevoelen om *Mozambique* aantedoen. Den 3 wierp zy 't Anker aan 't Eiland *S^t^. Blaz*: daarze, om den voorraad te verbeteren, menigte *Zee-wolven* en *Solitarios* vong. Een voorspoedige Wind, die haar meêr dan 15 Dagen volgde, deed haar den 20 boven de *Kaape de Goede Hoope* raaken; en het Weêr, geduurende de 20 volgende Dagen, even gunstig blyvende, quam zy by 't Eiland *S^t^. Jago*, een der Kabo-Verdse-Eilanden: daar *Coello* (brandende van begeerte, om den Koning, zynen Meester, het eerste Nieuws van de *Ontdekkinge* der INDIËN te brengen) geduurende den Nagt wegh sloop (2) en den Koers naâr *Portugal* nam. Hy quam den 10 *Juli* te *Cascais*, middlerwyl de Admiraal, welks Schip in zeer slegten staat was, verpligt wierd aan S^t^. Jago intevallen, om het te verdubbelen. Dogh geen minder ongeduldigheid hebbende, om zyn Vaderland weder te zien, huurde hy een Karavel, waarmede hy meende, het overige der Reize te konnen afleggen. Maar hy wierd, door een ander ongeval, te *Tercera*, 't voornaamste der Vlaamse-Eilanden, opgehouden. *Paulo de Gama*, zyn Broeder, bevond zig dus aan de Teeringe onpasselyk, dit Eiland naderende, dat hy den Geest gaf, na daar eenige Dagen gezieltoogd te hebben. Hy wierd 'er begraven. In deeze strydige vermenginge, van droefheid en vreugde, vertrok de Admiraal; en zette voet aan Land, te *Belem*, in *September* des Jaars 1499: naamelyk, twé Jaaren en twé Maanden na zyn vertrek uit Europa. Van 108 Man, die hem op deeze befaamde Reize verzelden, bragt hy maar 50 in *Portugal* te rug (3).

Coello verlaat den Admiraal, om 't Eerste Nieuws in Portugal te brengen.

Dood van *Paulo de Gama*.

Aankomste des *Admiraals* in *Portugal*.

ZYNE aankoomst baarde zo veel genoegen, aan den Koning, dat deeze Vorst hem eenen voornaamen Hoveling, met menigte andere Edellieden,

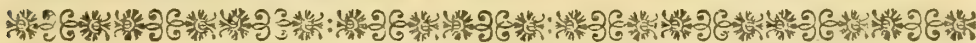
(1) *Faria* verhaald, dat dit Schip op een Zandbank verging, en de Manschap zig gelukkiglyk redde. Deeze twé verhaalen konnen overeen gebragt worden, met te vooronderstellen, dat het Schip de *St. Rafaël* niet overstroomd, maar voorts verbrand wierd.

(2) *Faria*, verontschuldigd hem, met bytebrengen, dat hy van 't ander Schip, by *Kabo-Verde*, door Storm gesmeeten wierd; en, by zyne aankoomste in Portugal, reeds den Admiraal daar meende te vinden.

(3) *De Faria* zegt, 55, die allen van den Koning beloond wierden.

den, te gemoete zond, om hem ten Praalstoet te dienen. Hy deed zyne Intreede te Lisfabon, onder eenen Drom van Aanschouweren, die de Stad door hunne Toejuichingen deeden weêrgalmen. Zulk een glorieryke en gewigtige dienst, deed hem den *Tytel* van DON (*) voor hem en voor allen zynen Nazaaten, bekoomen. Zyn *Wapen* wierd met een *Gedeelte* van 't *Koninglyke* vermeerderd: waarby, onder in 't Schild, gevoegd wierden, *twé Hinden*, in 't Portugeez genoemd *Gamas*. By deeze Eere verkreeg hy nog, een Jaargeld van 3000 *Dukaaten*; en de gunsten zyn's Meesters deeden, vervolgens, niets anders als vermeerderen, na maate van de *Nieuwe Diensten* dien hy aan PORTUGAL, met de *Veroveringen* in de INDIËN deed: daar wy hem, wel dra, gebruikt zullen zien. *Nikolaas Coello* wierd insgelyks beloond: hy wierd ten *Fidalgo* gemaakt, of ge-adeld; en bequam een Jaargeld van 1000 Dukaaten. De Koning van Portugal zelfs, vervoerd door Vreugde, vereerde zig ook, en nam deezen Tytel aan: HEERE *van 't Wingewest en der Scheepvaard van* ETHIOPIË, ARABIË, PERSIË, *en de* INDIËN Hy stelde dankdagen aan den Hémel, alsmede openbaare Feesten in: welke met uitsteekende toejuichingen des Volks, in de gantse uitgestrektheid zynes Koningryks, gevierd wierden. Toen waren die beschaamd, over hunne Halsterrigheid, welke deeze Onderneemingen als onmogelyk hadden voorgesteld: zy wierden 'er, voortaan, de iverigste bevorderaars van. VASCO DE GAMA. 1499.

(*) Of DOM, gelyk men nu gewoon word te schryven, dogh voor onze aangenome Uitspraake te *Dom* valt. 't Betékend *Heere*, als afkoomstig van *Dominus*; en was, in dien Tyd (vry schaarsser van Graven, Marquizen, enz., dan nu) van hooge Uitsteekendheid.

V. HOOFDSTUK.

Reize van PEDRO ALVAREZ CABRAL, A°. 1500. zynde de *twéde* welke de PORTUGEEZEN naâr de INDIËN hebben gedaan (1).

---

§. I.

Ontdekkinge *van* BRASILIË. *Vervaarlyk* Tempeest. *Koomst te* Quiloa *en te* Melinda.

DE Faam van zo veele ontdekkingen, bevoorens voor een hersfenschim doorgegaan, was zo dra niet in de andere deelen van Europa verspreid, of alle de Vorsten gevoelden, op 't leevendigste, het ongelyk 't geen CABRAL. 1500.

(1) Men volgd hier *Castanneda*, en eenige Brieven uit de Latynse verzamelinge van *Gryneus*, van pag. 114. tot pag. 224, met een verhaal, door *Ramusio*, van deszelfde Reize uitgegeeven.

CABRAL. 1500.

't geen ze zig hadden gedaan, met de voorige aanbiedingen van 't Hof van *Portugal* te verwerpen. Maar niets kan den aandrang verbeelden, die by den Portugeezen ontſtond, om de groote verwagtingen te vervullen, waarvan de gantſe Land-aart als dronken was.

Vuurigheid der *Portugeezen*, om weder naâr de INDIËN te keeren.

DE Koning liet zo weinig tyds over, aan die hitte, om te konnen verkoelen, dat hy, al met den aanvang van den volgenden Jaare 1500., dertien Scheepen, van onderſcheide grootte, deed uitrusten, onder 't bevel van *Pedro Alvarez Cabral*, Edelman van bekende verdienſten, aan wien hy den Stander van 't Kruis ter hand ſtelde. 't Was een ſoort van Vlag, geweid door den Bisſchop van *Viſeu*. Deez' Prelaat ſtelde, te gelyk, op 't Hoofd van *Cabral*, eenen geweiden Hoed van den Pausſe, als een kleinood van zeer hooge waardye. De Vloot voerde twaalf-honderd Man; en wierd bediend door agt Franſiskaaner-Monniken, en agt Wereldlyke Priesters, onder 't gezach van eenen Opper-Aalmoesſenier. De berichtpunten des Admiraals hielden in, te beginnen met de *Prédikinge*; en indien hy de zinnen qualyk geſchikt vond om daaraan gehoor te geeven, dan te koomen tot de beſlisſinge van 't *Zwaardt* (*). Men heeft ons den naamen der voornaamſte Bevelhebberen nagelaaten. De Scheeps-Kaptyns waren, Sancho *de Toar* gebiedende op 't Admiraalſchip van *Cabral*; Nikolaas *Coello*; Don Louis *Coutinno*; Simon *de Myſaranda*; Simon *Layton*; Bartholomeus *Diaz*, die de Kaap de Goede Hoop ontdekt had; en Diego *Diaz*, zyn Broeder, die Schatbewaarder van *de Gama* geweest was, geduurende de laatſte Reize. Op de Karavellen waren, ten Kaptynen, Pedro *de Ataide*, en Vaſco *de Silveyra*. Ten Faktoor van de Vloote, was *Ayres Correa*, welke in deeze hoedanigheid te *Kalikoet* zoude blyven.

Nieuwe Vloot, onder 't Bevel van *Cabral*.

Voorſchrift van *Cabral*, en ontwerp van ter neerzettinge te *Kalikoet*.

DEEZE uitrusting geſchiedde, wezenlyk, naâr *Kalikoet*. Men meende, dat de Samoryn zig vrywillig zoude leenen, tot het dulden van eene Koopſteê; en, in deeze vooronderſtellinge, moest *Cabral* hem aandringen, om de vryheid van Koophandel, in zyne Hoofdſtad en alle zyne Havens, den Mooren te ontneemen. Op deeze voorwaarden moest hy belooven, dat Portugal hem, goedkooper dan de Mooren, dezelfde ſoorten van Koopmanſchappen zoude bezorgen. Hy had ook bevel, *Melinde* onderwegh aantedoen; om 'er den Afgezant weder te brengen, dien *Gama* had medegenomen, en den Geſchenken, dien de Koning van Portugal aan den Koning deezes Oords zond.

Vertrek der Vloote.

TOEN alles ten vertrek vaardig was, verzelde de Koning den Zeevoogd *Cabral*

(*) 't Blykt niet, dat zy zig, angstvalliglyk, aan de Orde van 't voorſchrift hielden; maar wel, dat het geestelyk beſluit van 't ZWAARDT voor de *Prédikinge* ging. 't Gedenken van de *Reformatie*, zelve in de Allerkatholykſte Schryvers, heeft ons overgelaaten, van wat waardye en verlichtinge de Roomſche-Geestelykheid, en de natuure *hunner Prédikinge* was: weinig verder gaande, dan de Vereeringe der *Beelden*, onder de opveizelinge van 't KRUIS. Geen wonder dan van 't afgryzen, 't geen de *Mooren*, of *Mahometaanen*, vooral daar men 't zo wel met het *Zwaardt* onderſteunde, daarvooren moesten hebben: als welke, in dien opzigte, de rédelykſte en verhevenſte gevoelens hadden, en waaraan men, mogelyk, in die Barbaarſe-tyden, dank verſchuld is. Voor 't overige zal men, hier en vervolgens, overvloedelyk zien, wat deeze *nieuwe Apoſtelen* uitwerkten; en wat *Bekeering*, met het uitroeijen van gantſe Volkeren en Landen, zy ook buiten Europa te wege bragten: gelyk natuurlyk, uit den *aart* hunner *zendinge*, en de beſlisſinge des *Zwaardts*, moest volgen.

Cabral, tot den Oever; en de Vloot ging den 9. Maart, van *Belem* t'zeil. Zy quam, den 18., in 't gezigt der *Kanarise-Eilanden*, en 4. dagen laater omtrent *St. Jago*. Den 28. slingerde de Wind het Schip van *Ataide* van de Vloote (1); en 't was een geruime tyd, eêr men 't weêr zag. De vaard bleef gelukkiglyk, tot den 24. *April*. Deezen Dagh ontdekte men Land: maar men bevond zig zo Westelyk, om allen te moeten gevoelen, dat het eenige Kust was, dien *de Gama*, op zyne Reize, niet waargenomen had. Sommige Soldaaten, dien men ontscheepte, gaven ten berigt, dat het Land vrugtbaar scheen; dat het vol geboomte was; dat de Inwoonders, die hen zeer talryk voorquamen, getaand en naakt waren, Boog en Pylen ten Wapentuig hadden.

CABRAL. 1500.

Nieuwe ontdekking.

IN 't midde van den Nagt, verhief zig een geweldige Storm, die den Admiraal noodzaakte het Anker te ligten, om een Haven te zoeken. Hy vond 'er een, welke hy *Puerto Seguro* noemde, wyl hy 'er voor 't Onweer gedekt meende te zyn. Men deed de Misse op het Strand; daar menigte Bewoonders des Lands zig verzamelden, om getuigen van dit Schouwspul te zyn. Zy waren beleefd en vrolyk: vermangelden Papegaaijen, voor Papier en verscheide soorten van Stóffen. *Cabral* gaf, aan dat Land, den naam van *Tierra de Santa Cruz*, ter eere van 't Kruis 't geen hy 'er oprigtte: maar deeze naam wierd vervolgens veranderd, in dien van BRASIL. Twé Bandieten (van 't eige soort, door de Gama op zynen togt medegenoomen) wierden op deeze Kuste gelaaten, om 'er de middelen te zoeken, zig te onderrigten, van al 't geen deeze nieuwe ontdekkinge betrof; en de Admiraal zond een zyner Vaartuigen te rug, naâr *Portugal*, om den Koning deeze nieuwe ontdekking te berigten.

Puerto Seguro.

Tierra de Santa Cruz, of BRASILIË.

DEN 2. *Mei* ging hy weder t'Zee, zeil maakende naâr *Kaape de Goede-Hoope*. Hy bespeurde, den 12. in 't Ooste, een Komeet: schynende geduuriglyk, 10. Dagen lang, te vergrooten, en die Nagt en Dagh zigtbaar was. Zy was als de voorbode van een verschriklyk Tempeest, 't geen zig, den 23., in 't Noord-Ooste verhefte: vermengd met bovenmaatigen régen. Een groote stilte volgde daarop, in den naasten Nagt. Den 28. had men wederom veel van 't geweld des Winds te lyden: 't geen den Matroozen noodzaakte allen Zeilen in te haalen. Daarop zag men, in 't Noord-ooste, een Hooz, welke de Portugeezen (wien zulk wonderverschynzel nog onbekend was) ten gelukkig voorbediedzel hielden, dewyl zy straks van stilte gevolgd wierd. Maar een vervaarlyke dwarlwind, die in een oogenblik uitberstte, sloeg vier Scheepen te gronde, met al wat 'er in was, waaronder men *Diaz* telde, die de Kaap de Goede-Hoop ontdekte. De zéven overigen, geraakten vol Waters, en zouden niet min ongelukkiglyk vergaan geweest zyn, indien hunne Zeilen niet aan stukken geslagen waren: want daar was geen tyd geweest, om deezen te beslaan. De storm bulderde twé Dagen lang, draaijende in 't Zuidweste; en, geduurende deezen tyd, wierd de Vloot gedreeven zonder Zeil, en byna zonder hoope van behoud, in zulke dikke duisternisse, zelve op 't mid-

Komeet, gevolgd van een schriklyk Tempeest.

Hooz.

Vier Scheepen vergaan.

(1) *Faria* brengt by, dat een Storm dit Schip, by *Kabo-Verde*, van de Vloote smeet; en dat het naâr Lissebon te rug keerde.

CABRAL. 1500.

midde van den Dagh, dat de Scheepen malkanderen niet konden onderkennen. Eindelyk verleende de woede des Winds, hen, den derden Dagh, eenige tusſenpoozing. Zy verzamelden zig wederom, en 't vertrouwen begon te ryzen: toen een Ooste- en Noord-ooſtelyke Wind, geweldiger dan ooit uitſchietende, de baaren als zo veele bergen deeden opſpringen, en den Portugeezen wederom in wanhoope dompelden. Dit gruuwzaam Onweer duurde twintig volle Dagen. Geduurende den Dagh, was de Zee zo zwart als pik; en den gantſen Nagt door, ſcheen zy gloeijend.

De *Storm* duurd 20. Dagen lang.

De Vloot bevind zig op de Kust van *Afrika*.

EINDELYK begon de Ruſt, wederom, op de Baaren te koomen. De Admiraal beſpeurde, dat hy geduurende het Tempeeſt, boven de *Kaape de Goede Hoope* geſmeeten was: maar ook, dat hy vier Scheepen miſchte. Den 16. *Juli* bevond hy zig digt aan *Afrika*, op den 27 graad Zuiderbreedte. Deeze Kuſt ſcheen hem zeer volkryk.

EVENWEL voerde de Nieuwsgierigheid geenen der bewoonders, op den oever; en *Cabral*, onzéker van 't onthaal 't geen hy 'er zoude ontmoeten, wilde zyn Volk niet toeſtaan te landen. Hy hield aan, by den wal te zeilen, in meeninge niet verre van *Sofala* te wezen: hoewel den Stuurman nog onbekend was, wat juiste ſtandplaats deeze Stad had. Men ontdekte twé Eilanden, en by 't eene twé Scheepen ten anker, die, op 't ontdekken van den Portugeezen, alles inſpanden om den oever te winnen. Maar men had geen moeite, met hen intehaalen; en zy gaven zig zonder tegenſtand over. 't Waren Mooren, die van de mynen van *Sofala* quamen, gelaaden met Goud voor *Melinda*. Vlugtende hadden zy'er een gedeelte van, in Zee geſmeeten. *Cabral* behandelde hunnen opperſten beleefdelyk; en van hem vernomen hebbende, een Bloedvriend (1) te zyn des Konings van *Melinda*, Bondgenoot der Portugeezen, betuigde hy niet alleenlyk ſmert over zyn verlies, maar deed hem ook al den Rykdom wedergeeven, waarvan men zig reeds meeſter gemaakt had.

De Mooren, bedroefd van vrywilliglyk een gedeelte hunnes gouds verlooren te hebben, vroegen den Admiraal, of hy geenen Toveraar aan boord had, die het uit den boezem der Zee konde bezweeren. Hy antwoorde hen, dat zulke bygeloovigheeden den *Kristenen* onbekend waren (2). Maar uit hen verſtaan hebbende, dat hy bereids voorby *Sofala* was, bood hy, hen daarlaatende, zyne dienſten te Melinda aan. Den 20 ankerde hy in de haven van *Mozambique*, daar hy eenen Lootz nam, om zyne Vloot te brengen naar *Quiloa*, een Eiland 120 Mylen boven *Mozambique*, omtrent den 9 graad Zuiderbreedte. Hier vond hy twé, van zyne vier vermischte Scheepen. Deeze Landſtreek ſtrekt zig uit, van *Kaap Korientes* tot na by *Mombaſſa*: naamelyk, een ruimte van omtrent 400 mylen Kusts, zeer bevolkt en vervuld van Steden; zonder te rékenen, een groot getal Eilanden, die ſchatting aan denzelfden Vorſte betaalen, hoewel hy'er niet te vermogender om is: ten minſte, zyne Heirkragten maaken

Koomt te *Mozambique*.

Vind daar 2. zyner *vermiſchte Scheepen*.

(1) *Faria* zegt, dat hy Oom des Konings, en *Sheikh Foteyma* genaamd was.

(2) Dit was een groote onwaarheid, wyl 'er byna geen Bygelooviger Volk is, als meest alle de Roomsgezinden; en wy zelfs zyn niet gantſelyk van dien euvel vry, onaangezien de Burgerlyke Wetten daarin hebben tragten te voorzien.

ken hem niet zeer geducht. 't Land is zeer vrugtbaar. Men vind 'er overvloed van *klyn Vee*; en 't *Water* is 'er voortreffelyk. QUILOA is een Plaats, befaamd om den Goudhandel met *Sofala:* 't geen, geduuriglyk, menigte Kooplieden, uit *Gelukkig-Arabië* en andere Landen, in dit Eiland trekt. De Scheepen worden 'er zonder nagels gebouwd, gelyk in de andere deelen van Afrika; en gebreeuwd, met een ſoort van wilden-Wierook, in ſteê van Teer, 't welk men in deeze geweſten niet vind.

CABRAL. 1500. *Geſteltenisſe* en *eigenſchappen* der Landſtreeke.

DE Vloot ankerende te *Quiloa*, al-oude en doorluchte Stad, ten die'n tyde beheerst door *Ibrahim*, een Prins van hooge achtinge onder zyn Volk, en ryk door den goudhandel met *Sofala:* zo deed *Cabral* hem aankondigen, dat hy gekoomen was, met eenen Brief des Konings van Portugal, en met Koopmanſchappen, om een overeenkoomſt van Verbond en Koophandel met hem te ſluiten. Hy verzogt hem ook, tot eene by-eenkoomſte, maar op 't Water: wyl hy uitdruklyk bevel had, niet te Lande te treeden. De Vorst van *Quiloa*, ſtond dit toe; en begaf zig, den volgenden Dagh, in eene Pinasſe, op 't geluid der Trompetten, verzeld met eenen talryken Stoet, die rond-om hem in Barken was. De Brief des Konings van Portugal wierd, luid-op, geleezen. Gewilliglyk ontfing de *Sheikh*, het voorſtel van Koophandel. Hy wilde den toeſtand der Koopmanſchappen zien, dien men hem zoude zenden; en waarvooren hy Goud, in verwisſelinge, beloofde. Evenwel, den volgenden Dagh, toen de Portugeesſe-Faktoor zig aan zyn Hof had begeeven, haalde hy zyne belofte in: onder voorgeeven, dat de Waaren hem niet oirbaar waren, en hy den Admiraal verdacht hield, alleen gekoomen te zyn om zyn Land te vermeesteren. In een woord, 't was om dat hy den Portugeezen voor Kristenen erkende (†) daarom wilde hy geen verbintenis met hen maaken. *Cabral* hield zig drie-vier dagen op, in hoope dat dit vooroirdeel zoude konnen vervallen: maar beſpeurende, dat men in tegendeel zig tegens hem ſterkte, en dat hy met eenen aanval gedreigd wierd, beſloot hy naâr *Melinda* te ſtévenen, daar hy den 2. *Auguſti* belande.

De Vloot ankerd te *Quiloa.*

Ongeſtadigheid des Konings.

TER Haven naderende, ontmoette hy drie Moorsſe Scheepen, van *Guzaratte*, dien hy, uit aanmerkinge van 't Verbond met den Koning van Melinda, zynen Volke niet toeliet aantevallen. Zo dra het Anker lag, groette hy de Stad, met het losbranden van al zyn Geſchut. De Koning deed hem aanſtonds bezoeken, en verversſingen toevoeren; met aanbiedinge, van al 't geen den Lande eige was, om te konnen vermaaken. De Admiraal, doende zyne dankzeggingen aan hem afleggen, deed hem aankondigen, dat hy gekoomen was, met eenen Brief en Geſchenken van den Koning, zynen Meester; en met bevel, van hem, des noodig zynde, de hulp van de Portugeesſe Vloote aantebieden. 't Geſchenk was, een ryke Toom, Zadel, en de gantſe toerustinge eenes Péérds. *Ayres Correa*, Hoofd-Faktoor van de Vloote, was met den Brief en het Geſchenk belast. Hy wierd afgewagt, door een groot getal Moorsſe Heeren, op den Oever,

Cabral komt te *Melinda.*

Hy word 'er wel ontfangen.

(†) Dat 's, volgens 't voordoen der Portugeezen. 't Had *Ibrahim* niet geraakt, of zy Kristenen waren geweest: maar hy, als een kloek Prins, kende hunnen toeleg; en mogelyk waren hunne veroveringen in Afrika hem bekend. De eerſte réden was dan, by hem, de waare.

CABRAL. 1500.

ver, en door Vrouwen, met Wierookvaten in de hand. Deeze ſtoet geleidde hem, naar 't Paleis, daar de Koning veel vermaak ſcheen te neemen, met hem te zien; en, zig den Brief hebbende doen leezen, die in 't Portugees en 't Arabiſch geſchreeven was, hem langen tyd onderhield, wegens de geſteltenisſe en de gebruiken van Portugal. Den volgenden Dagh had de Vorst een t'ſamenkoomſt op 't Water, met den Admiraal: die altyd genoeg mistrouwen bewaarde, om zig aan Land niet bloot te geeven. Onder veele redeneeringen zeide hy, dat de Koning van *Mombasſa* hem veel quaads wilde, zedert die zyn Verbond met den Portugeezen vernomen had: maar, dat alle de poogingen diens Vorsts niet magtig zouden wezen, zyne trouwe te verwrikken. Vervolgens gaf hy *twé Guzaratſe Stuurlieden* aan *Cabral*, om hem naâr *Kalikoet* te brengen.

Zyne onderhandeling met den Koning.

HOEWEL 't Paleis digt aan den Oever was, wilde de Koning van *Melinda*, uit zyne Barke ſtappende, zig te Péérde doen zien, met de nieuwe Rustinge, dien hy van den Portugeezen ontfangen had. Maar deeze plegtige rit, die langs ſtrand geſchiedde, wierd voorgegaan van eene zeer bygeloovige plegtigheid. Eenige Mooren hielden een leevend Schaap vast, 't geen zy den Buik opend en. Zy trokken 'er de Ingewanden uit, rond-om welken de Koning, mompelende eenige woorden dien de Portugeezen niet verſtaan konden, de rondte te Péérde deed. *Cabral* liet twé Ballingen te *Melinde*, om 't Land te leeren kennen. Een van deezen, in 't vervolg genoemd *Machedo*, leerde 't Arabiſch; en drong te Lande door, tot de Straate van *Mekka*. Van daar, zig naar *Balaga* begeevende, op den wegh van *Kambaya*, zette hy zig neêr by den *Sabay*, die toen in 't Eiland *Goa* heerste. Hy deed aanzienlyke dienſten, aan den befaamden *Alfonſo de Albuquerque*.

Bygeloovige plegtigheid der Mooren.

Gevallen van eenen Portugeesſen Banneling.

---

§. II.

Cabral *komt te* KALIKOET. *Stigtinge van 't* eerſte Portugeesſe Komptoor *in de* INDIËN.

Cabral koomt aan de *Anchediva Eilanden.*

D'ONGEDULDIGHEID, om aan het uitterſte zynes togts te koomen, deed *Cabral* reeds, op den 7. *Auguſti*, het Anker ligten. Den 20. liep hy aan de *Anſadiva* Eilanden, om 'er eenige Dagen op de Scheepen van *Mekka* te wagten: maar hen in 't ſaiſoen niet te voorſchyn ziende koomen, vervolgde hy zyne Reize, zo gelukkiglyk, dat hy zig den 13. *September* voor *Kalikoet* bevond. Menigte Pinasſen quamen zig, zo voort, aanbieden, om hem Leevens-middelen te verkoopen. Vervolgens zag hy verſcheide Nayros, van hoogen Rang, aankoomen, belaſt met de Groetenisſe van den Samoryn, wegens zyne Koomſte, en aanbiedinge van deszelfs Vriendſchap. De Vloot, die 't Anker op eene myle van de Stad geworpen had, quam nu veel nader. 's Anderendaaghs deed *Cabral*, een Vrygeleide van den *Samoryn* vraagen, door eenen Moor, genaamd *Gasper*: waarſchynlyk dezelfde, dien *Gama* in zynen Togt had opgeligt, en die het Kriſtendom omhelsd had. Hy deed hem verzellen, door de *vier Malabâren*, die naâr Portugal waren gevoerd geweeſt, en die nu

Aankoomſt van de Vloote te *Kalikoet.*

nu op zyn Portugeesch waren gekleed. De Inwoonders scheenen zeer voldaan, hen in goede gezondheid te zien wederkeeren; en in eenen toestand, getuigenis van 't goed onthaal hunner Vervoerderen geevende. Echter weigerde de *Samoryn* hen ten gehoore toetelaaten, wylze maar enkelde Vissers waren: maar hy ontfing *Gasper*, gunstiglyk; en stond hem 't verlof toe, om vryelyk in de Stad te koomen, voor allen die zouden willen ontscheepen. De Admiraal, vertrouwen vattende op dit redelyk begin, zond aanstonds *Alonso Hurtado*, met eenen Tolk, om den *Samoryn* te verklaaren, dat hy uit Portugal quam, met enkeld oogwit, om een Traktaat van Verbond en Koophandel met hem te maaken; en dat hy zelfs vaardig was, te Lande te koomen, om daarvan den Voorwaarden te regelen, en by hem zyn Hof te maaken: indien de Vorst hem eenigen Gyzelaars wilde toestaan. Hy vroeg 'er hem twé: den *Koetwal*, met *Arashemenoka*, eenen zyner voornaamste Nayros.

CABRAL, 1500.

Cabral word wel ontfangen, en steld vertrouwen in den *Samoryn*.

De Samoryn verschoonde zig, van die twé Staatsdienaars te zenden, ter oirzaake van hunen Ouderdom en hunne Onpasselykheid: maar hy stelde anderen voor, in hunne plaatsse. Vervolgens verwierp hy, op de Aanstookinge der Mooren, den Eisch des Admiraals: onder voorgeeven, dat men hem dus beleedigde, door eene overmaate van Wantrouwen. Dit Verschil duurde drie Dagen. Eindelyk, zig verwinnen laatende, uit reden van zyn eigen Belang, stond hy *Gyzelaars* toe (1). Daarop besloot de Admiraal aan Land te gaan, na aan *Sancho de Toar*, dien hy in zyn afwezen 't Bevel opdroeg, bevolen te hebben, hen vriendelyk te onthaalen: maar hen aan niemant overtegeeven, al wierden ze hem in zynen Naame afge-eischt.

Men geeft *Gyzelaars*; en de Admiraal stapt te Lande.

Den 28 *Desember* zag men, uit de Vloote, de Toebereidzelen op den Oever, ter samenkoomste des Samoryns en des Admiraals. Zo dra hem de aankoomst des Vorsts berigt wierd, trad hy in zyne Sloepe, welke hy rykelyk had doen versieren: verzeld van dertig der voornaamste Portugeezen, in de andere Sloepen der Vloote. De Gyzelaars deeden veel traagheid blyken, om in 't Schip te treeden 't geen hen wagtte, tot zy den Admiraal te Lande zagen. Eindelyk scheen de goede Trouwe, aan beide zyden, boven te koomen: *Cabral* wierd op den Oever ontfangen, in 't midde van eene menigte *Kaymals*, *Pinakals*, en andere voornaame *Nayros*. Men bood hem eenen Draagzétel aan. Hy ging 'er met vrymoedig Gelaat in; en, gevolgd wordende door zynen Stoet, wierd hy aan 't *Serame* gedraagen, 't welk een Gallery, of groote Zaal was, behangen met Tapyt, of *Alkatif*, een Portugeez Woord, betékenende omtrent de eige Zaake. Aan 't einde deezer Zaale wagtte hem de Samoryn, zittende in eene *Alkove*, gelykende naâr eene klyne Kápelle. Boven zyn hoofd had hy een soort van Verhémelte, van Karmozyn Fluweel; en twintig zeije Kussens, aan zyne zyden of onder hem.

Zyne Onderhandeling met den *Samoryn*. Rykdommen en Praal deezes Indiaanschen Konings.

Hy was naakt, uitgenomen naâr 't midde des Lichaams, 't welk met een stuk wit *Kaliko*, gestikt met Goud, bedekt was. Op 't hoofd had hy een

Zyne Kleedy en Pragt.

(1) Deeze Gyzelaars, volgens *Faria*, waren zes zyner voornaamste Staatsdienaaren, uit het Geslachte der *Bramanen*, welker naamen de Admiraal uit Portugal had medegebragt, volgens den raad en 't opgeeven van *Bontaybo*.

CABRAL. 1500.

een Mutz van Goud Laken; en Ringen, aan de ooren, van Diamanten, Safieren, en Pérelen, t'samengesteld. De Portugeezen merkten 'er twé Pérelen aan, die in groote eene groote Okkerneute overtroffen. Zyne ermen, van den elleboog tot den vuist, en zyne beenen, van de kniën tot de voeten toe, waren overlaaden van Banden, bezaaid met de kostelykste Edelgesteentens. Zyne teenen, en zyne vingers, waren insgelyks met Ringen, van onwaardeerbaaren Pryze bedekt. Op dien van zyne twé grootte-teenen waren, twé groote Robynen, van verrukkenden luister. Onder de Diamanten, was 'er een grootter dan de grootste Boon. Maar alle deeze kostbaarheeden waren niets, by dien van zynen Gordel: deeze was niets anders als een Weefzel van Diamanten, in Goud gevat, waarvan de Glans den oogen verblinde. By hem stond zyn Zétel van Staat, en zyn Rosbaar: beide met Goud en Zilver bedekt, en byna zo Ryk door de schoonheid des Arbeids, als door de menigte van Edele-Steenen. Men zag 'er ook drie Goude en zeventien Zilvere Trompetten, opgetooid met Juweelen: zonder te spreeken, van de Zilvere Lampen, de Wierookvaten, en de Goude Bekkens. Zes treeden van hem, waren zyne twé Broeders, de naaste Erven zyner Kroone; en, eenige stappen verder, menigte Grooten, alle over-eind, in eenen eerbiedigen stand (1).

Voorstellingen der Portugeezen.

De Admiraal, inkoomende, wilde de hand des Vorsts gaan kussen: maar onderrigt wordende, dat zulks geenzins 't gebruik des Lands was, liet hy zig geleiden op eenen Stoel, digt by hem. Deeze Eere was de grootste, welke de Samoryn konde geeven. Toen bood hem *Cabral* zyne Brieven aan, geschreeven in 't Arabisch. Hy nam zelfs de moeite van ze te leezen. Zy hielden niets anders in, als ruime verzékeringen van Achting en Geneegenheid: maar de Admiraal onderstaande zo voort zynen Last te verklaaren, betuigde, dat de Koning, zyn Meester, de Vriendschap des Samoryns vuuriglyk wenschte; en hem de Vryheid verzogt, een *Komptoor* te *Kalikoet* opteregten, 't geen hy zorge zoude draagen, geduuriglyk, opgevuld met Europise Waaren te houden; en daarbeneevens 't vermogen, om zyne Scheepen, 't zy in Verwisselinge, 't zy voor Goud, met Spéseryen en andere voortbrengselen der Indiën, te laaden.

Antwoord des Samoryns.

Dat Voorstel wierd, van den Samoryn, met genoegen ontfangen. Hy antwoorde den Admiraal, dat de Koning zyn Meester, staat konde maaken, dat alle Steden en Landen zyn's Gebieds voor hem open stonden.

Geschenk van *Cabral*.

Geduurende deeze betuigingen, bragten de Portugeezen hun Geschenk te vooren. Het bestond in een Zilvere-Vergulde Lampet-Schotel, en Fontein, uitmuntende bearbeid; een Zilvere Kelk, met zyn Dekzel, verguld; twé Baaren Zilver; vier Kussens, twé van Goud-Laken en twé van Karmosyn Fluuweel; een Staatlyk Dekkleed van 't eige Fluuweel, omzet met een breed Goud-galon; een zeer keurlyk Tapyt; en twé ryke Stukken *Arras*, Tapytwerk.

Een *qualyk verstaan* steld den Vrede in gevaar.

Na dat plegtig Gehoor zeide de Samoryn, tegens *Cabral*, dat hy vryheid had om te vertrekken, 't zy in een Verblyf 't geen hy hem te *Kalikoet* aanbood, of naâr zyne Vloote; maar dat hy hem bad, den Gyzelaaren we-

(1) In een Verhaal van deeze Reize, geschreeven door eenen Portugeessen-Stuurman, en gedrukt in de Verzaamelinge van *Ramusio*, vind men, dat de naam van den Samoryn was, *Gnaffer*. Zie Vol. I., p. 125.

weder te zenden: dewylze de Zee niet gewoon waren, en niet mogten eeten nog drinken, zo lang zy op zyn Schip zouden zyn (*). De Vorst voegde 'er by, indien hy verkoor naâr zyne Vloote te keeren, en des anderendaaghs wederom wilde koomen, om den laatsten hand aan het Verdrag te leggen, dat de Gyzelaars hem op het eigen Schip zouden weder gezonden worden. Maar dit gelukkig begin dreigde omverre geworpen te worden, door ontydig wantrouwen. *Cabral* op den Oever wedergekeerd, deed een Indiaanse Dienaar, gezonden door den Geheimschryver en den Kontrolleur van 's Konings Hofhoudinge, zig naâr den Gyzelaaren voeren, om hen Berigt te geeven, dat de Portugeesse Afgezant zig bereidde de Vloote te bereiken. Op dit nieuws wierpen zy zig in de Pinasse, met tékenen van eene vuurige Ongeduldigheid. *Ayrez Correa* volgde hen echter, zo vaardig, dat hy eenigen achterhaalde: terwyl de andere, waaronder de *Koetwal* was, 't gelukkelyk ontquamen. *Cabral*, aan Boord koomende, verbaasd over hunne vlugt, deed den aangehoudenen zorgvuldelyk bewaaren; en zond *Gasper* aan den Samoryn, om denzelfden zyne klagten te doen. Echter beloofde hy, doende den schuld vallen op den Geheimschryver en den Kontrolleur, de aangehoude Gyzelaars weder te geeven, zo dra hy zyn Bagasie zoude bekoomen hebben, en 't overige van zyn Volk, 't geen achter gebleeven was om dezelve te bewaaren.

CABRAL. 1500.

De Gyzelaars neemen de Vlugt.

DE Samoryn, van zyne zyde, was zo gestoord, van maar alleen een gedeelte der Gyzelaaren weder te zien, dat hy des anderendaaghs op den Oever verscheen, met een Léger van 12,000 Mannen. Hy zond den Admiraal, deszelfs ge-eischte Goed en Volk: maar hy deed hen verzellen met dertig Pinassen, om den zynen weder te eischen. De vreeze liet echter den Indiaanen, waarmeê de Pinasfen bemand waren, niet toe, de Vloote zo verre te naderen, als noodig was om de Gyzelaars aftehaalen; en de Portugeezen zig niet haastende, om dien zelfs te brengen, zo wierd de Uitwisseling dien Dagh niet gedaan. Evenwel nam *Cabral* 't besluit, om hen den volgenden Dagh, in zyne eige Sloepen, te rug te zenden: met bevel aan zyn Volk, hen in eenigen afstand van de Pinassen, op den Oever te stellen. Terwyl men zig bereidde, om dit te doen, sprong *Arashemenoka*, de Oudste van hen, in Zee; en zyn voorbeeld wierd, van alle de anderen gevolgd. *Arashemenoka* wierd onderschept: maar de andere wonnen 't land. *Cabral* nam wederom, voor een téken van Quaade-trouwe, dat geene 't welk, inderdaad, niets anders, als eene uitwerkinge hunner Vreeze was; en deed de Wagt, van *Arashemenoka*, verdubbelen. Drie Dagen verliepen 'er, zonder dat iemant te voorschyn quam, om hem af te eischen. Eindelyk zond de Admiraal (hebbende deernis met dien Gryzaard, die in deezen tussentyd geenig Voedzel hadden willen neemen) denzelfden aan den Samoryn, met eenig Wapentuig, toebehoorende den Malabaren; en twé Portugeezen, die nog te Lande waren, wierden daarentegens aan de Vloote te rug gezonden.

Men schikt zig ten Oorlog.

GE-

(*) Die een weinig bewust is van de Zéden en den Godtsdienst der *Malabaren*, inzonderheid der *Bramanen* onder hen, zal dit Voorstel zeer billyk vinden; en onder anderen, byzonderlyk in deezen Gevalle, zig moeten verwonderen, over de groote *Toegeevenheid* die de SAMORYN voor den *Portugeezen* had, welke zo even, en nog zo on-aanzienlyk, op het groot Tooneel van dat Werelds-deel te voorschyn quamen.

CABRAL. 1500. De Wantrouw verdwynd, en men *bevredigd* zig.

GEDUURENDE drie volgende Dagen ontfing *Cabral* geen Tyding, van den Samoryn. Hy nam de partye hem te doen vraagen, of hy geneegen was het Traktaat te ſluiten; en, in deeze vooronderſtellinge, hem aantebieden, den eerſten Faktoor te Lande te zenden: behoudens, dat men de Gyzelaars wederom zond. De ontrusting was wederzyds zo ſterk, dat *Francisco Correa* de enkelde Portugeez was, die deezen laſt op zig wilde neemen. Echter wierd hy, zeer wel van den Samoryn ontfangen. Deeze Vorſt bewilligde niet alleen, om het Traktaat te ſluiten; maar benoemde, zonder zig tot het geeven van Gyzelaars te laaten dringen, twé Neeven van eenen ryken Guzaratſen Koopman: welke, zo voort, den Admiraal toegeſchikt wierden. In de beweeginge van den eigen iver, gaf hy bevel, dat men voor den Portugeesſen Faktoor een Huis gereed zoude maaken, 't geen ook ten Magazyn van de Koopgoederen der Vloote konde dienen; en, dewyl de *Faktoor* te weinig ondervinding van 's Lands gebruik had, om de regelen des Koophandels en den Prys der Waaren te kennen, zo belaſtte hy den Grootvader der twé Gyzelaaren (die zyn Huis aan den Portugeezen zoude verhuuren) denzelfden, deswegens, de noodige onderrigtingen te geeven. Maar deez Guzaratter, beantwoordde de meeninge des Vorſte zeer qualyk. Hy was Vriend der Mooren, die zig dus meesters vonden, den Prys van de Portugeesſe Koopmanſchappen te regelen: dewyl de Heidenen, vreezende hen te mishaagen, zeer raar aan 't Magazyn quamen. Aan de andere zyde, deed de Faktoor, niet kennende den Prys van dien der Indiën, deezen zeer hoog boven hunne Waarde ryzen, en kogtze veels te duur. Ter zelver tyd bezorgden zig de Mooren, om alle zyne oogmerken te dwarsboomen, het middel van altyds eenigen hunner Afhangelingen te hebben, by de Gehoorgeevingen dien hy van den Samoryn verkreeg. Ook hadden zy vermogen genoeg, op den Geeſt van *Khojah Samiſide*, Admiraal van *Kalikoet*, om hem intewikkelen, van geenen Portugeez, die tot het Komptoor behoorde, naâr de Vloote te doen keeren; en zelfs, om de Scheepen aantehouden, die den Oever te zeer zouden naderen.

Nieuwe Gyzelaars aan den Portugeezen gezonden.

Andere zaaden van *Misnoegen*.

De *Mooren* belemmeren den Portugeezen.

CABRAL, ontruſt over dat gedrach, en beginnende eenige verrasſinge van de Vloote des Samoryns te vreezen, die gemaklyk op de zyne konde vallen, ligtte het Anker, om zyne Maatregelen verder van de Kuſt te neemen. De Vorſt, onderrigt van die Beweeginge, deed *Correa* roepen, die hem niets ontveinsde. Hy drong hem, om den Admiraal wederom te doen naderen; en zyne bevelen wierden ſtrenger, tegens den Mooren. Hy ontſloeg *Correa* ook, van den Guzaratter, dien hy hem ten Berigts-man gegeeven had; en hy benoemde, in deezes plaatsſe, *Coſebequin*: inderdaad een Moor, maar eerlyk-Man, en den Portugeezen zeer geneegen. De *Mooren*, die in de *Indiën* gebooren zyn, koomen weinig overeen met dien van *Kairo*, en der Straate van *Mekka*. *Coſebequin* was het Hoofd der eerſtgemelden; en *Samiſide* (1) was aan 't Hoofd der anderen. De *Samoryn* ſchonk

Huizinge den Portugeezen geſchonken.

(1) *Faria*. en andere Hiſtorie-Schryvers, noemen hem *Coje Cemireci*: maar men moet gelooven, dat de Spelling en Uitſpraak van de meeſten die'r uitheemſe Benaamingen zo bedurven is, dat het moeijelyk is die te regt te brengen. Dus word *Coſebequin* ook door *Faria* genoemd, *Coje Bequi*; en, van anderen, *Khojah Beki*, of *Begbi*.

ſchonk aan den Portugeezen, ten overmaate van gunſte, een gemaklyker Huizing, aan den Oever der Zee. Deeze gifte geſchiedde by geſchrifte, en wierd getékend met den Naam en 't Zégel des *Samoryns:* die het in eenen lap Goud-Laken deed bewinden, om aan den Koning van Portugal gezonden te worden. Nog ſtond hy toe, dat de *Faktoor*, op den top deezer nieuwe Wooninge (1) een *Vlag*, met het Wapen van den Koning, zynen Meester, oprigtte. Na deeze gelukkige bevrediginge, geraakte de Koophandel in voorſpoed, van Dagh tot Dagh, door de bezorginge van *Coſebequin*. De Inwoonders bezogten vryelyk het Komptoor; en de Portugeezen hadden vryheid *Kalikoet* te betreeden, met zo veel zekerheid en genoegen als te Lisbon.

CABRAL. 1500.

De *zékerheid* in den Koophandel ſchynt herſteld.

(1) FARIA zegt, dat *Correa* zig niet zonder moeite in 't bezit deezer Huizinge ſtelde, en dat hy 'er met 60 Man in trok.

---

§. III.

Kunſtenaryen der *Mooren*, en *Ongeſtadigheid* des *Samoryns*. Het *Komptoor der Portugeezen*, te KALIKOET, word vernield.

ONDER dien ſchyn van geruſtheid, bewaarden de Kooplieden van *Mekka*, zo veels te leevendiger gevoelens, na maate zy gedrongen waren, zig te bedwingen. 't Voordeel, 't geen zy boven Vreemdelingen hadden, in een Land waarvan zy veel beter de gebruiken en de werktuigen kenden, deed hen duizend middelen vinden, om denzelfden geheimelyk te benadeelen. Vooral leidden zy zig toe, om 't laaden van derzelver Scheepen te verhinderen. De Faktoor deed zyne klagten deswegens: dogh wierd niet gehoord. Maar, niets was zo gevaarlyk voor den Portugeezen, als de Haat der twé Amtenaaren, waarvan wy den Naamen hebben bygebragt. De *Kalikoetſe Admiraal*, geſtoord dat *Correa* byzonderlyker zyn Hof aan anderen, dan by hem maakte, gebruikte de Liſt om zig over deszelfs Land-aart te wreken. Een groot Schip van *Ceilon* was van *Kochin* naâr *Kambaije* gezeild, met eene laadinge Elefanten. De Admiraal zeide aan *Correa*, dat de Eigenaar van dit Vaartuig eenen Elefant, aan den *Samoryn*, geweigerd had; en dat, ingevalle de Portugeezen zig van zyn Schip wilden meester maaken, zy niet alleen, grootelyks, deezen Vorſte verpligten zouden, maar ook, tot hun eigen voordeel, een groote menigte Spéſeryen zouden vermeesteren, die den Kooplieden van *Mekka* toebehoorde. Zyne hoope was, hen te wikkelen, in eene Onderneeminge, vermogende hen te verzwakken, dewyl hy de kragt van 't Indiſe Schip kende; en met dit oogmerk, gaf hy kennis, aan den Eigenaar, van 't gevaar 't geen hem dreigde: ten minſte, hy beſloot by zig zelfs, indien de Portugeezen, door hunne dapperheid, het bemagtigden, hen door dit middel haatelyk te *Kochin*, en in allé de Havens van *Indië* te maaken.

Quaadaartigheid der Mooren.

Zy worden onderſteund door den *Admiraal* van *Kalikoet*.

Zyn List.

CABRAL ontfing, gewilliglyk, de gelegenheid van den Samoryn te verpligten: maar, zig niet verblindende over de gevaaren deezer Onderneeminge, vertoonde hy, dat dezelfde bloedig konde zyn; en dat men zig te *Kalikoet* niet verongelykt moeſt houden, indien zyn Volk een gedeelte van

Cabral valt in den Strik.

CABRAL. 1500.

't Indise-Scheepsvolk doodde. De *Kalikoetse-Admiraal* vond dit voorbeding rédelyk. Toen wikte Cabral niet, om *Petro de Atayda* aftezenden, met zyne Karavelle, bemand met zestig Eeters (zonder eenigen Mooren te rékenen, hem door den *Kalikoetsen Zeevoogd* gezonden) en met eene zeer goede Artillerye. 't Ceilonse-Schip, groot 600 Ton, voerende driehonderd Man, scheen in den aanvang zulken zwakken Vyand te verachten. Maar toen 't het Portugeez-geschut had beginnen te gevoelen; en, van digt by gehouden, eenige Kogels bekoomen had, dit 't in gevaar stelden, teeg het met allen Zeilen ter vlugte. *Atayda* veroverde het in de Baaije van *Kananor*; en bragt het, den volgende Dagh, te *Kalikoet* op. 't Had een laading van zeven Elefanten, hier niet min dan 30,000 Pond waardig zynde. De *Samoryn*, de nieuwsgierigheid gehad hebbende het te koomen zien, verwonderde zig, dat zulk een aanzienlyk Vaartuig genomen was, door een Schip, 't geen niet het zesde Deel van deszelfs grootte had; en liet niet af, van de dapperheid der Portugeezen te roemen. Maar *Cabral* ontdekte, welke de oogmerken geweest waren, van den Admiraal van *Kalikoet*; en, om de uitwerkingen daarvan voortekoomen, met zig in tegendeel de Vriendschap van den Koning van *Kochin* te bezorgen, gaf hy het *Ceilons* Schip wederom, aan den Eigenaaren (1) met vergoedinge van de Schaade. 't Was, in dit voorval, dat *Duarte Pacheco Pereyra* de eerste blyken gaf, van die heldhaftige dapperheid, die hem, in 't vervolg, onsterflyke Glorie deed bekoomen.

Hy neemd een *Ceilons-Schip*.

Eerste Heldendaad van *Pacheco Pereijra*.

Nyd der *Mooren*, en hunne Kunstenaaryen.

ZULKE uitslag, zo strydig met de verwagtinge der Mooren, veroirzaakte hen meêr dan eene ongerustheid. Behalven 't verdriet, van hunne Vyanden te zien triumfeeren, begonden zy ernstelyk te vreezen, dat de *Samoryn*, leerende de dapperheid en de bequaamheid onderscheiden in zyne nieuwe Bondgenooten, hen zyne Geneegenheid veel waardiger mogt achten, dan allen Mooren te samen; en zelve den voordeelen, van hen te ontfangen, zo grootelyks mogt beschouwen, om hen alle Bevoorrechting van Koophandel aftestaen. Met deeze denkbeelden ging hun gants genootschap, ten gehoore des *Samoryns*. Zy vertoonden hem, hoe droevig het voor hen was, na zo langen tyd den Koophandel van *Kalikoet* ondersteund, en hunne Trouwe door zo veele blyken gestaafd te hebben, zig eenen troep Zwervers te zien voortrekken. De voorleede beschuldiging van Zeerooverye, vernieuwden zy nu, tegens den Portugeezen. Wat waarschynlykheid! dat die in de Indiën waren gevoerd, uit beweeg-réden van Koophandel: daar 't niet mogelyk scheen, dat de voordeelen hunner Reize, met zo veel Manschap en Scheepen, hen konden vry houden, op eenen Koers van 5000 Mylen? Was 't niet zonneklaar, dat zy dachten, om 't Land te berooven; zig meesters van *Kalikoet* te maaken, indien zy 'er zig maar eens konden inleiden; en in *Vestinge* te veranderen het Huis, 't geen de *Samoryn* hen, tot een Komptoor had toegestaan: om hem, daaruit, zo voort te beoorlogen? Eindelyk, om meêr Klem aan deeze klagten te geeven, voegden 'er de Mooren de bedreiginge by, zig naâr eenige andere Stad van Malabar te zullen begeeven.

Hunne *Beschuldigingen* tegens den Portugeezen.

DE

(1) Dit 's uit *Faria* getrokken: *Castanneda* zegt, dat dit Schip aan den *Samoryn* gegeeven wierd.

DE Samoryn, zo gevoelig der vreeze van hen te zullen verliezen, dan geraakt door deeze waarschouwinge, verzekerde hen van de Standvastigheid zyner Vriendschap, en van de geduurigheid zyner gunsten. Ten aanzien der Vreemdelingen, die hunnen Na-iver aanritsten, antwoordde hy: dat de réden welke hy had gehad, om hen te gebruiken, tegens 't *Ceilons-Schip*, was geweest hunne dapperheid ter toetsse te stellen; en dat hy hen, daarenboven, even als aan anderen Kooplieden, niets anders toestond, als 't gewoone verlof van *Koophandel*, waarvan al 't voordeel voor zyne Staaten zoude zyn: dewyl zy 'er, ongevoeliglyk, al 't Geld hunnes Lands zouden overbrengen. Dit antwoord behaagde evenwel den Mooren niet. Zy zouden geerne gezien hebben, dat de Samoryn hen volstrektelyk onthefte, van 't Mededingerschap der Portugeezen. Ook oirdeelden zy, beter dan hy, voor het toekoomende; en voorzagen, dat het zulken dapperen en welgewapenden Kooplieden, vroeg of laat, zoude verveelen, Wetten te ontfangen, alsze sterk genoeg zouden zyn dezelfden te geeven. Evenwel, blyvende de Samoryn vast in zyn besluit, bepaalden zy zig, uitterlyk, om die gevaarlyke tegenstreevers te verhinderen, met aantehouden van derzelver laadinge van Spéferyen te vertraagen: maar in 't heimelyke zogten zy, eenig onderwerp van twist te doen ontstaan, met oogmerk om, daarvan daan, tot Feitelykheeden te koomen. Zy vleidden zig het te boven te zullen haalen, door de menigte; en indien zy hen te vernielen quamen, twyffelden zy niet of de Samoryn zoude te vreden genoeg wezen, de aanwezende voordeelen met hen te deelen, die hem vry meêr, dan eene verwyderde Hoope, zouden kittelen. Aan de andere zyde besloten zy, niets te bespaaren, om het gemeen, door alle soorten van Kunstenaaryen, tegens hen te vergrimmen.

Cabral. 1500.

Dezelfde maaken geen' Indruk op den Samoryn.

GEDUURENDE den tyd van drie Maanden konden de Portugeezen niets verrigten, dan 't laaden van twé Scheepen: nog hadden zy de Spéferyen ten bovenmaatigen Pryze ingekogt. Niets was evenwel zo strydig, met de meeninge des Samoryns, die hen beloofd had dat hunne Vloot, in min dan twintig Dagen, gelaaden zoude wezen; en dat zy allen anderen vreemden Scheepen zouden voorgetrokken worden. Ook ontdekten zy, dat de *Mooren*, geheimelyk, ten veel laageren Pryze inkogten; en dat men hen, ongeacht het bevel des Samoryns, de vryheid van inscheepinge liet. *Cabral*, verbaasd over deeze onderrigtingen, oirdeelde dat die dingen niet geschieden konden, zonder deel en toestemminge des Vorsts. Hy deed hem, deswegens, zyne klagten voorbrengen, in een gehoor, 't geen niet dan met veel moeite verkreegen wierd; en 't Jaargetyde naderende, om weder naâr Portugal keeren, vroeg hy duidelyk antwoord: zonder welk hy betuigde, dat hy de trouwe geschonden geloofde te zyn. De Samoryn toonde zo veel verbaasdheid als verdriet, met te verneemen, dat de Vloot nog niet gelaaden was. Hy verzekerde, dat hy den Mooren niet bequaam had geoirdeeld, zynen bevelen ongehoorzaam te zyn; en dat hy besloten had, hen te straffen. En inderdaad, hy gaf verlof aan *Cabral*, om hunne Scheepen te onderzoeken, en de Spéferyen welke men 'er in zoude vinden, daaruit te neemen: met enkelyk den Prys te betaalen, welke zy hen gekost hadden.

Uitwerkinge van de tegenkantinge der Mooren.

Cabral brengt zyn Klagten, daarover, ten Hove.

Hy ontfangt een gevaarlyke Voldoening.

DAT was de gelegenheid, welke de Mooren zogten, om een volslagen krak-

De Mooren doen die op hem wederstuiten.

CABRAL. 1500.

krakkeel aan den Portugeezen te berokkenen. Een hunner voornaamste Kooplieden begon, zo voort, openlyk zyn Schip te laaden. Men zond ook, om 't gevolg der loosheid zeker te maaken, eenigen Mooren en Indiaanen, Schynvrienden der Portugeezen: welke aan *Correa* voorstelden, van wat gewigt het was, zig van 't Moors-Schip te verzékeren; indien hy eindelyk wilde koomen, om den zynen te laaden. *Correa*, zig aanstonds op deezen Raad betrouwd hebbende, deed daarvan aan *Cabral* kennis geeven: die denzelfden verwierp, uit vreeze van den Mooren te zeer te verbitteren. *Correa*, altyds door dezelfde uitgezondenen aangezet, vernieuwde zyn voorstel aan den Admiraal, die 't zelfde nogmaal afsloeg. Maar de Faktoor, voor de derdemaale aanhoudende, met op hem het Nadeel te werpen, 't geen zyne weigering aan de inlaadinge zoude konnen toebrengen: zo stond *Cabral* met tegenzin toe, op den 16 *Desember*, om het Moorsse-Schip te doen aankondigen, uit kragte van 't vermogen 't geen hy van den Samoryn bekoomen had, van 't inlaaden optesschorten. Dit berigt wierd verachtelyk ontfangen. *Cabral* zond, den volgenden Dagh, alle zyne Sloepen, om zig van 't Moorsse Schip te verzekeren.

Cabral doed een Moors-Schip aanhouden.

Opstand der Mooren.

De Mooren, die maar dat oogenblik verwagtten, vergaderden onstuimiglyk aan de Haven. Na 'er 't Gemeen, door hun geschreeuw, aangestookt te hebben, gingen zy te hoope naâr 't Paleis; en, in 't gehoor 't geen zy by den *Samoryn* verkreegen, stelden zy voor, dat de Portugeezen meêr Spéferyen en Drogeryen hadden verzameld, dan alle hunne Kooplieden te gelyk; dat dezelfde, nog niet vergenoegd met het grootste deel, als Roovers en Zeeschuimers alles opligten wilden, en vervolgens zonder betaalen de vlugt neemen. Dit vond ingang, in den Geest des Samoryns. Zy vroegen hem vryheid, voldoening te neemen, wegens deeze Beleediginge; en de ongestaadige Vorst gaf zig hunnen aandrang over. Straks vloog deeze woedende Bende naâr de Haven, om 't Portugeesse-Komptoor aantetasten. 't Was met eenen Muur, van 10 voet hoog, omringd; en de Faktoor had 'er zeventig Man in, de Geestelyken daaronder gerékend. Maar alle hunne Wapenen bestonden, in agt Kruis-boogen, benevens hunne Zwaarden.

De Portugeezen worden *aangetast*.

De eerste Mooren, die toeschooten, waren in zulken geringen getale, dat de Portugeezen, hen alleen houdende voor eenigen oproerigen van 't gemeene Volk, de ingangen besslooten te verdédigen, met hunne enkelde Zwaarden. Maar de menigte wierd, in een oogenblik, zo talryk; de Pylen begonden zo overvloedelyk te vliegen, en de Spietsfen zo aantedringen, dat zy, na vyf Man verlooren te hebben, de zyde koozen van de Poorte des Magazyns te sluiten, en zig met hunne Voetboogen achter den Muur te schaaren. *Correa*, ziende den Vyanden reeds tot een getal van vier duizend, en veele Nayros in 't spitsse, begreep dat het onmogelyk was, zonder bystand van de Vloote, langer weêrstand te bieden, Hy deed een Vlag boven-uit steeken, om kennis van zyne verlegenheid te geeven. De Admiraal wierd, door eene gevaarlykte Ziekte, te bedde gehouden. Hy zond *Sancho de Toar*, met de Sloepen, en al de Manschap welken zy konden voeren. Maar *Toar*, op 't gezigt van zo veele Vyanden, dorst geen Landinge waagen, nog te digte aan 't Strand naderen: uit vreeze, dat men tegens hem de *Almadias* en de *Tonys* mogt afzenden, die zynen hertred

Zy verdédigen zig in 't Komptoor.

tred konden afſnyden. 't Meestendeel der Belegerden, was reeds door hunne Pylen en Speeren gewond. Zy zagen den Mooren derzelver Krygswerktuigen ſtellen, om de Muur nedertewerpen. Hun eenigſte uitkoomſte was dan, een deur te openen, die op den Oever quam: in hoope, de Sloepen te konnen winnen. Maar de Vyand drong hen, aan alle zyden, en de Sloepen durfden niet naderen. Daar ontquamen 'er niet meêr als twintig, alle doorwond. De overigen wierden gevangen, of gedood. *Ayres Correa* was onder den laatſten. Zyn Zoon, genaemd *Antonio*, die vervolgens veel roem in de *Indiën* bequam, en nu niet ouder als elf Jaar was, had het geluk van t'ontkoomen. De Koopmanſchappen, in deeze gelegenheid verlooren, quamen tot 4000. Dukaaten; en vier der gevangene Portugeezen, overleeden aan hunne Wonden.

CABRAL. 1500.

Moeten met veel verlies op de vlugt.

---

§. IV.

Cabral *neemt Wraak. Hy zeild naâr* KOCHIN *en* KANANOR, *daar hy grondſlagen van eenen* nieuwen Koophandel *legt. Vervolgens keerd hy weder naâr* Portugal.

CABRAL, in wanhoope door dit ongeval, en ziende niemant van de zyde des *Samoryns* te voorſchyn koomen, om ten minſte verontſchuldiginge te maaken, nam 't beſluit de Wraake niet uitteſtellen. Hy moest den Vyanden geenen tyd overlaaten, om hunne Vloote te wapenen Tien zwaare Scheepen, in de Haven leggende, wierden aanſtonds door den Portugeezen aangetast. Zy wierden veroverd, na eenige tegenſtand. Zeshonderd Mannen wierden 'er op gedood, of verdronken. Die leevendig overbleeven, wierden ten dienſte op de Vloote bewaard. Men bequam 'er ook eenige Spéferyen, en andere Waaren, met drie Elefanten, welke, ten voorraad voor de Vloote, gedood en gezouten wierden. De Goederen wierden uitgenomen, en de Scheepen verbrand: in 't gezigt van eene menigte Mooren, die op den Oever ſtonden, en van een groot getal *Almadias*, welke hunne Vrienden poogden te helpen, dogh met verlies te rug gedreeven waren.

Wraake welke de Portugeezen neemen.

DEEZE Wraak was evenwel niet genoegſaam, voor 't gevoele van *Cabral.* Hy gaf bevel, dat alle zyne Scheepen, in 't vallen van den Nagt, zig langs den Oever zouden ſchaaren, met de Sloepen voor zig; en, met het aanbreeken van den Dagh, deed hy zyn geſchut op de Stad ſpeelen, met eene woede die derzelver vernieling dreigde. Menigte van Huizen, en Tempels, met een gedeelte zelfs van 't Koninglyk Paleis, wierden in de aſche gelegt. De doodſchrik den Inwoonderen noodzaakende zig te verzamelen, om 't gevaar aftekeeren, of om het te ontvlugten, maakte een enkelde Kogel, dikwyls, een vreesſelyke ſlagting in de Drommen. Eindelyk, de verbaasdheid was zo groot, dat de *Samoryn* zelfs de vlugt nam, na zig naauwelyks behouden te vinden, van eenen Kanonſchoot, die eenen Nayro van zyne zyde wegnam. *Cabral* deed het vuur op den Avond ſtaaken, om twé Vaartuigen te jaagen, die in 't gezigt der Haven opquamen, zonder te weeten, wat 'er gebeurde. Hy vervolgde ze tot *Paderane*

Een gedeelte van *Kalikoet* word in d'Aſche gelegt.

De *Samoryn* byna geſneuveld.

CABRAL. 1500.

rane, daar vyf andere Scheepen ten anker lagen. Maar hen niet hebbende konnen bykoomen, zette hy zynen koers voort, naâr *Kochin*, daar hy besloоten had een *Komptoor* opterigten. In zynen Vaart, nam hy twé Moorsse vaartuigen, welke hy verbrandde: na 'er de laading, bestaande in Rys, uitgeligt te hebben. Eindelyk quam hy in de Haven van KOCHIN, den 20. *Desember*.

De *Portugeesse Vloot* koomt te KOCHIN.

DEEZE Stad, de Zétel des Koningsryks van den eigen Naam, is 19. mylen ten Zuide van *Kalikoet*. Zy legt aan eene Riviere, welkers Mond daar een veilige en gemaklyke Haven maakt. 't Land rond-om is zeer laag, en scheid zig in een groot getal Eilanden. *Kochin* is geschikt in den smaak van *Kalikoet*. Deszelfs Inwoonders zyn Heidenen en Mooren, dien de Koophandel daar vergaderd heeft. Daar waren 'er twé, zo vermogende, dat ze elk vyftig Scheepen in Zee bragten. De voorraad is 'er niet overvloedig; maar men vind 'er *Péper* genoeg, welker grootste deel van *Kalikoet* koomt: evenwel was de laatste Plaats de rykste der twé, door den grooten toevloed der Kooplieden. Gelyk 't Land geen groote uitgestrektheid, en de Koning 't recht van Munten niet heeft, is deeze Vorst arm. Daarenboven is hy Leenman des *Samoryns*, die zig naâr Kochin begeeft, zo dra hy ten Throon is gesteegen, en naâr zyn welbehaagen van deeze Kroone beschikt. De Koning van *Kochin* is ook verpligt, hem in alle zyne Oorlogen bytestaan, en den zelfden Godtsdienst te volgen.

Gesteltenis der *Stad*, en des *Lands*.

CABRAL, na 't Anker geworpen te hebben, zond eenen bekeerden Heiden, genoemd *Michael Joghi* (1) om deezen Prinsse niet alleen zyn aankoomste te berigten, maar ook het uitterste, waartoe hem 't vuur eener rechtvaardige weerwraake te *Kalikoet* vervoerd had; als mede, om hem 't oogmerk bekend te maaken, 't geen hy had om den Koophandel in zyne Haven te oeffenen, 't zy met Waaren of wel in gereeden Gelde. *Trimumpara* (2) dit was de naam des Konings, ontfing deeze aanbieding gewilliglyk: laatende aan den Portugeezen, de keuze der twé voorstellingen. Hy zond hem, zo voort, twé van zyne voornaamste *Nayros* in Gyzelingschap: op voorwaarde, van ze dagelyks te verwisselen, dewylze, volgens 's Lands gebruik, indienze maar eene enkelde reize aan Boord aten, het Recht zouden verliezen om voor hem te verschynen. *Cabral*, voldaan van zulk goed begin, benoemde *Gonzalo Gil Barbosa*, ten Faktoor; en zond met hem eenen Schryver en eenen Tolk, met vier Bannelingen, ten Oppassers.

De Koning maakt *Verbond* met den Portugeezen.

Geeft hen *gehoor*.

DE Koning deed aan *Barbosa* de eere, om hem den Goeverneur der Stad, en veele Edelen te gemoete te zenden, die hem ten Hove geleidden. 't Had dien luister niet, waarover de Portugeezen zig te *Kalikoet* verwonderden. *Trimumpara* was eenvoudelyk gekleed. De Gehoorzaal bood niets aan, als eenen naakten Muur, rond-om welken eene aaneenvolging van Banken ging, met afdeelingen, gelyk onze *Theaters*. De Ko-

(1) *Faria* zegt, dat het een *Braman*, of Malabars Geestelyke was: van 't getal der geenen die naakt gaan [*Fakirs*] met Kétenen gegord, en met vuiligheid bemorscht, genoemd *Jogues* by den Heidenen, en *Calandars* by den Mooren.

(2) Dit's de naam dien *de Barros*, en andere Schryvers, hem geeven: *Faria* noemd hem *Triumpara*.

Koning besloeg eene van dezelfde alleen. *Barbosa* bood hem een geschenk aan, van wegens den Bevelhebber: bestaande, in eene zilvere Schaale, vervuld met Saffraan, een Schenk-kan van 't eige metaal, vol Roozewater; en eenige takken Koraal. Deeze Prins toonde veel genoegen, daarin. Hy hield eenigen tyd gesprek met den Faktoor; en belastte hem met zyne dankzeggingen, voor *Cabral*: ook waren de bevelen dien hy gaf, om hem te huisvesten, met bezorgingen verzeld, die 't eigenlykste waren, om het vertrouwen te verwekken. 't Herdenken echter, van 't geen te Kalikoet quam voortevallen, liet den Generaal niet toe, om meêr Volk aan Land bloot te stellen. De voorzigtigheid verpligtte hem, tot deeze voorzorge: maar 't bleek, dat ze onnoodig was. De beleefdheeden dien hy, by vervolg, te *Kochin* ontfing, de vaardigheid waarmede zyne Scheepen gelaaden wierden, en de hulpe welke hy in alle gelegenheid van den Inwoonderen bequam, deeden hem zien, dat *Trimumpara* een Prins was, die billykheid bezat; en dat zelve de verschillen, dien de Portugeezen met den Samoryn hadden, hier tot hun voordeel keerden (1).

CABRAL. 1500.

Goede trouw van den Koning van *Kochin*.

De Scheepen gelaaden zynde, maakte de Admiraal zig vaardig om 't Anker te ligten, toen tot hem quamen twé Indiaanse Kristenen van *Krangalor*, of *Kranganor*, eene Stad omtrent *Kochin*: welke hem de gunst vroegen, van mede naâr *Portugal* te mogen gaan, om van daar *Rome* en *Jeruzalem* te bezoeken. 't Waren Broeders, en de een wierd *Jozef* genaamt (2). *Cabral* wilde weeten, of zy van de *Griekse-Kerke*, dan wel van de *Latynse* waren; en of hunne Stad niet anders, als van Kristenen, bewoond wierd. Een van hen antwoordde, dat de Inwoonders van *Kranganor* een mengelmoes waren, van *Heidenen*, *Kristenen*, *Jooden*, en *Vreemdelingen*, voor 't meerendeel zynde Kooplieden van *Syrie*, van *Egipte*, van *Persië*, en van *Arabië*; dat de Kristenen, aan den Koning, eenen geregelden Schatting betaalden, en in een afzonderlyk gedeelte der Stad woonden; dat zy een Kerk, en daarin *Kruissen* hadden: maar *zonder Beelden*, en zonder *Klókken*; dat zy, als de Priesters het Volk ten Gebede riepen, de wyze der *Grieken* waarnamen; dat zy hunnen *Paus* hadden, waaronder waren tien Kardinaalen, en twé Patriarchen, met menigte Bisschoppen en Aards-Bisschoppen;

Indise Kristenen van *Kranganor*, die naâr Rome willen.

(1) *De Barros* verhaald, dan *Trimumpara* veel rédenen van misnoegen van den *Samoryn* ontfangen had; en dat hy, onder andere zaaken, met een quaad oog aanzag, dat dezelfde zig den Koophandel deezer Kusten had eigen gemaakt.

(2) Deeze *Jozef* quam in Portugal, maar zyn Broeder stierf onderwegen. Dat's de *Josephus Indus*, onder welkers Naame eene Reiz-beschryving is uitgegeeven, by *Grynæus*, die maar 12. Bladzyden vervat. Men vind'er eenige verhaalen in, byzonderlyk aangaande *Kranganor*, en deszelfs Inwoonderen, vooral van de Godtsdiensts-Plegtigheeden der daar zynde Kristenen; benevens een korte Beschryving van *Kalikoet*, *Kambaye*, *Guzaratte*, *Ormuz*, en *Narsinga*. Maar men kan 'er zig niet al te zeer op betrouwen, want die, welke deeze ophelderingen uit den monde van *Jozef* ontfing, beleid, dat men moeite had hem te verstaan; en daarenboven, dat hy, Kristen zynde, nooit verkeering genoeg met den Afgodendienaaren zyn's eigen Lands had gehad, om hen, hunne kragten, en hunne gebruiken, regt te kennen. Dit 's een gebrek, 't geen de Reizigers zeer dikwils hebben: uit Haat van Godtsdienst, vermyden zy dien, die hen de juiste onderrigtingen van den Staat des Lands zouden konnen geeven. Daarvandaan koomt, dat men, onder het groot getal Verhaalen 't geen wy van vreemde Landen hebben, weinigen vind, die de zaaken inderdaad, zodanig voorstellen alsze zyn.

CABRAL. 1500.

pen; dat dit Geestelyk Hof in *Armenië* zyn verblyf hield, daar de Bisschoppen van *Kranganor* hunne waardigheid en Inwying gingen ontfangen; dat hy zelfs het Priesterschap had bekoomen, uit handen van zynen *Pausse*; dat de Geestelykheid van dit Rechtsgebied, zig zeer verre in de *Indiën* en in *Katay* uitstrekte, en daar de eige tugt oeffende; dat de twé Patriarchen hunnen Zétel in deeze twé Landstreeken hadden, en de Bisschoppen verspreid waren, in de Steden, daar men hunne gemeenschap toeliet; dat hun *Paus* den tytel droeg, van KATHOLYK; eindelyk, dat de Kruin-scheering der Geestelykheid, in forme van een Kruis was. *Cabral* maakte geen zwaarigheid, deezen Kristenen op zyne Vloote te ontfangen.

Afgezondenen van *Kananor*, en van *Koulan*, om den Portugezen te noodigen.

VERVOLGENS ontfing hy twé Afgezondenen, van de Koningen van *Kananor* en van *Koulan*, hem noodigende tot hunne Havens te naderen, met belofte van hem Spéseryen, goedkooper dan dien van *Kochin*, te verschaffen. Hy bedankte hen, voor hunne aanbiedinge. Zyne laadinge was voltooid, en 't Jaargety drong hem: maar hy beloofde hen te koomen bezoeken, als hy wederom in de Indiën quam.

1501.

HY dacht ook niets anders, als op zyn vertrek: toen hy langs de Kust te voorschyn zag koomen, vyf-en-twintig zwaare Scheepen, met ander klynder Vaartuig. De Koning van *Kochin*, onderrigt van den toeleg deezer Vloote, deed den Portugeezen straks bekend maaken, dat dezelfde hen quam aantasten, en 15000. Man aan boord had. Hy bood hen te gelyk aan, al 't geen aan hunne verdédiginge ontbrak. *Cabral*, hem dankzeggende voor zyne aanbiedinge, antwoordde, dat hy met zyne klyne Armade in staat meende te zyn, 't zyne Vyanden, over hunne onderneeminge, te doen berouwen. En inderdaad, ziende hen in onzekerheid blyven rond-om hem, omtrent op eene myle afstand, zonder te durven opkoomen: zo ligtte hy 't Anker, en ging met rustig gelaat op hen af. Maar de Wind liep hem zo tegen, dat hy gedwongen was, wederom in de Haven te koomen. 's Morgens, den 10. *Jann.* 1501., toen hy beslooten had, met gunstigen Wind, de Vloote des Samoryns te braveeren, bevond hy, dat het Schip van *Sancho de Toar*, door den Storm van den voorgaanden Dagh, van hem was afgeslagen. 't Was het beste der Vloote, en 't sterkste van bemanninge. Des niet nalaatende ter Haven uit te loopen, wierd hy eensklaps afgedreeven, door een nieuw Onweer. Deeze tegenspoed, en 't afwezen van *Toar*, deed hem den lust van stryden vergaan; en 't besluit neemen, om naar Portugal wedertekeeren. De Vloot van *Kalikoet* vervolgde hem, 't overige van den Dagh; en verliet hem, met het aankoomen van den Nagt. 't Smertte hem zeer, dat dit toeval hem belet had, den Gyzelaars aan den Koning van *Kochin* weder te zenden. De *Nayros* hadden de standvastigheid, geduurende vyf Dagen lang, te vasten: maar eindelyk lieten zy zig overreeden, om eenig voedzel te neemen. Den 15. wierp men 't Anker, voor *Kananor*, 31. mylen benoorden *Kochin*.

Kalikoetse Vloot koomt op den Portugeezen af.

Moedigheid van *Cabral*.

De Wind houd de Vlooten van malkaâr.

De Portugeezen leggen aan te KANANOR.

DEEZE Stad is zeer groot. De Gebouwen zyn van Klei, met Leijen gedekt. Zy legt aan eene goede Baaije. De *Gember*, de *Cardamom* (*), de

(*) Een soort van Péper, en Artzenye, ook *Paradys-Koorn* genoemd, welke laatste

de *Tamarinden*, de *Myrobalanen*, de *Cassia*, vallen overvloedelyk in 't Land: maar 't brengt geen meêr *Péper* voort, dan noodzaakelyk voor 't gebruik der Inwoonderen is. Onder de handen der Mooren, was de meeste Koophandel. De Vyvers, rond-om de Stad, voeden *Aligators* (†). Daar zyn ook Serpenten, van zulken fenynigen Adem, dat die genoegsaam is om eenen Mensche te dooden. Nog ziet met 'er Vleermuizen, van de grootte een's Wouws, en waarvan 't hoofd naâr eenen Vos gelykt. Deeze zyn zeer goed te eeten. 't Land in 't algemeen, is zeer vrugtbaar. De Koning, die 't zig beroemde een *Braman* te zyn, was een der drie onafhangelyke Vorsten van *Malabar*, maar min ryk dan die van *Kalikoet*, of van *Koulan*. In den overvloed der Koopmanschappen en des Voorraads, die zig op deeze Kuste aanbooden, kogt de Portugeesse Admiraal niets anders, als 400. (§) quintaalen *Kaneel*: 't geen den Inwoonderen van *Kananor* oirdeelen deed, dat hy gebrek aan geld had. De Koning deed hem op krédiet aanbieden, al 't geen hy uit dit Ryk wilde medevoeren. Cabral weigerde deeze voorstelling, met alle erkentenisse: maar hy ontfing eenen Afgezant aan Boord, dien deeze Prins aan den Koning van Portugal wilde zenden, om zyne Vriendschap te queeken.

CABRAL. 1501.

Voordeelige stand deezer Stad.

Verbond van den Koning met den Portugeezen.

EINDELYK gingen de Portugeezen weder onder zeil, om den Oceaan doortesnyden, die *Indië* en *Afrika* van een scheid. Den 31. *Januari* namen zy, in de ruimte deezes grooten Zeeboezems, een groot Koopvaardy-schip; maar verneemende, dat het den Koning van *Kambaya* toebehoorde, gaven zy 't de Vryheid, en deeden daarmede aan deezen Vorste zeggen, dat zy, wel verre van in de Indiën gekoomen te wezen, om 'er den Oorlog te voeren, hunne Vriendschap booden, aan allen Volkeren die dezelfde wilden ontfangen; en dat zo zy eenige Vyandlykheeden gepleegd hadden, zy daartoe gedwongen waren geworden, door de ontrouwe des Samoryns. *Cabral* nam van dit Vaartuig niets, als eenen Stuurman, om hem dwars over deeze Golfe te brengen. Naderende de Afrikase-Kust, den 12. *Februari*, wierd hy, geduurende den Nagt, door eenen Storm verrast, die 't Schip van *Sancho de Toar*, op 't Strand joeg, daar 't door een ander ongeluk, in brand raakte en verteerde, zonder dat men daarvan iets, buiten de Manschap, konde bergen. De kragt van dit eige Onweer, deed de Vloot loopen voorby *Melinde*, en de andere Plaatssen deezer Kuste, zonder 'er te konnen aanleggen. Eindelyk begon de Zee te bedaaren, by *Mozambique*, daar *Cabral* verkooz het Anker te laaten vallen, om te verdubbelen, en Water inteneemen.

Cabral vertrekt.

Hy ontziet de Vriendschap van den Koning van *Kambaye*.

Ongeval aan de Portugeesse Vloote.

Hy

ste benaaminge ook aan de *Cochenille* is gegeeven, gelyk men hier vooren gezien heeft, dogh door ons met den naam van *Paradys-Graan* onderscheiden is. Ondertussen vind men, dat de bovenkust van *Guinée*, na 't eene en 't andere, de *Graan*- de *Greinen* ook wel de *Koren-Kust*, in de Kaarten, genoemd word, welker maakers zig, zelden, op het onderscheidenlykste en 't wezenlykste der benaamingen uitleggen; en dat die zelfde *Kust*, vooral by den Fransen, ook genoemd word *Côte de Maleguette*, na 't Gewasch, *Malaguetta* genoemd, 't geen de *Cardamom* voortbrengt, waarvandaan dit soort van Péper, ook den naam van *Malagetta* draagt: dogh de regte CARDAMOM, koomt van *Java*, *Sumatra*, *Ceilon*, en inzonderheid van dit *Kananor*.

(†) Een klyn soort van *Krokodillen*, en niet zeer *schaadelyk*.

(§) Elk *Quintaal* is, in Portugal en Spanje, na de Plaatsse verschillende, en van 100. tot 140. pond.

CABRAL. 1501. *Cabral* doet *Sofala* beschouwen. Hy ontmoet *Diego Diaz.*

HY nam zyn voordeel met deezen tusſentyd, om *Sofala* te doen opſpeuren, door *Sancho de Toar*. 't Was de eerſtemaal dat de Portugeezen deeze Stad zagen. De Vloot begaf zig weder t' Zeewaarts. Zy ſtond verſcheide ſtormen uit, omtrent de KAAPE: in eenen van welke, een der Scheepen van 't overige der Vloote gejaagd wierd. Eindelyk, na daar boven geraakt te zyn, den 22. *Mai*, had ze niets anders als voorſpoed, tot aan *Kabo Verde*, daar 't geval hen *Diego Diaz*, deed ontmoeten. Dit Scheepshoofd was van *Cabrai* geraakt, naâr de Indiën gaande. De Wind had hem in de Roode-Zee geſmeeten, daar hy zyn Sloep verloor, en een gedeelte zyn's Volks, zo door ziektens als uit gebrek van voorraad. Zyn Stuurman, na zo veele ongelukken, 't niet op zig hebbende durven neemen, om hem naâr de Indiën te brengen, had hy de te rugreize naâr Portugal genomen, met zeven Man, 't overſchot zyner bemanninge; en die zig ſterk genoeg bevonden, om te voldoen aan de Zeilaſie, geduurende zulk eenen langen vaard (1).

Koomt te *Lisbon.* Verſlag, van *Sofala.*

CABRAL, hebbende te vergeefs de andere Scheepen afgewagt, die van de Vloote geraakt waren, ging t'zeil, en quam te Lisſebon, den 31. Juli 1501. Weinige Dagen daarna voegde zig het Schip by hem, 't geen de Storm hem, zedert de *Kaape de Goede Hoope*, uit het gezigt had doen verliezen. *Sancho Toar*, bleef ook niet traager, hem te volgen. Hy verhaalde, dat SOFALA een *klein Eiland* was, digt aan 't vaſte Land: bewoond door *Mooren*, en vervuld met *Goudmynen*, die de greetigheid van alle de Mooren der Indiën ontſtaken. *Toar* bragt eenen Moor mede, waarvoor hy eenen der zynen, als Gyzelaar, gelaaten had. Van de twaalf Scheepen, die met Cabral uitgezeild waren, quamen 'er maar zes te rug; en men heeft nooit klaar geweeten, welk het lot der anderen is geweest.

(1) *De Faria* zegt, dat het grootſte gevaar 't geen hy liep, in de Haven van *Magadoxa*, by Kaap *Guardafu* was.

VI. HOOFDSTUK.

Derde Reize der PORTUGEEZEN naâr de *Ooſt-Indiën*, onder 't Beſtuur van *Juan de Nueva*, vooral genomen uit *Castanneda*.

DE NUEVA. 1501. *Nieuwe Vloot*, naâr de Ooſt Indiën gezonden.

VOOR de te rugkoomſte van *Cabral*, had de Koning van Portugal, van dagh tot dagh vuuriger door nieuwe hoope, zedert de maand *Mai* van 't eige Jaar, een andere Vloot naâr de *Indiën* gezonden. Maar zig verbeeld hebbende, dat het krakeel van *de Gama* ge-eindigd moest zyn, te *Kalikoet*; en dat *Cabral*, daar zo wel als te *Quiloa* en te *Sofala*, den Koophandel der Portugeezen op vaste gronden had gelegd: zo had hy deeze nieuwe Vloot alleen t'ſamengeſteld, uit drie Scheepen en een Karavel, die niet meêr als 400. Man voerden. Twé, deezer vier Vaartuigen, waren voor *Sofala*, en de twé andere voor *Kalikoet*. Juan de *Nueva*, een

een *Galiciër* van Geboorte, en van doorgronde ervaarenheid ter Zee, wierd benoemd om dezelfden te gebieden. Zyn voorſchrift verpligtte hem, te *San-Blaz* aanteloopen; en, indien onderwyl eenige zyner Scheepen van hem quamen te raaken, deezen op die Rée, geduurende tien Dagen, te wagten. Vervolgens moeſt hy *Sofala* bereiken, om 'er een Komptoor te ſtigten, indien hy 't niet bereids door *Cabral* in wezen vond. Van daar moeſt hy invallen te *Quiloa*; en zig eindelyk naâr *Kalikoet* begeeven, daar hy, indien hy 'er *Cabral* nog vond, denzelfden voor zynen Generaal moeſt erkennen. En, ingevalle hy zelfs niet geſlaagd was, in 't vastſtellen van een Komptoor te *Sofala*, dan moeſt hy hem verpligten, om op nieuw deeze onderneeminge te onderſtaan.

DE NUEVA. 1501.

Voorſchrift aan den Admiraal.

ZYN Scheepvaard was zo gelukkig, dat hy (na 't Eiland *la Conception*, op 8. Graaden Zuiderbreedte ontdekt, en boven de *Kaape de Goede Hoope* gezeild te hebben) zonder eenig verlies te *San-Blaz* quam. Terwyl hy bezig was zig verversſingen te bezorgen, vond hy hier, in eenen ouden Schoen, eenen Brief van *Pedro d'Atayde*, raakende de zaaken der Portugeezen, en den toeſtand hunner verwagtinge, te *Kalikoet*, te *Kochin*, en te *Kananor*: Dit onverwagt berigt deed hem beſluiten, dat hy, zyn Volk in zulk klyn getal zynde, geen zyner Scheepen naâr *Sofala* moeſt zenden. Hy liep dit dan voorby. In de Maand *Auguſti* quam hy te *Mozambique*, vanwaar hy zig naâr *Quiloa* begaf: na een Eiland ontdekt te hebben, 't geen hy zynen eigen naam toeleidde. Te *Melinda* aangelegt hebbende, onderrigtte hem de Koning van al 't geen in Indië gebeurd was; en beveſtigde hem dat geene, 't welk hy reeds te *Quiloa* verſtaan had, van den Banneling dien *Cabral* 'er liet. Omtrent *Melinde*, maakte hy jagt, op twé groote Moorsſe Scheepen, waarvan hy 'er een nam, en verbrandde. Vervolgens ſtak hy de Indiſe-Golfe over, te *Anchediva*, daar hy in den Maand *November* aanquam. Geduurende hy zig hier van Water voorzag, liepen zeven groote Scheepen van *Kambaye* voorby, om zig naâr 't naauw van *Mekka* te begeeven. Hunne ontmoetinge beſloot hy te vermyden. Hy bereikte *Kananor*, daar de Koning, met wien hy een t'ſamenkoomſte gehad had, hem grootelyks drong om 'er zyne Laading in te neemen: maar willende, alvoorens, berigten inhaalen, van den Faktoor van *Kochin*, bedankte hy den Prinsſe voor deszelfs aanbiedingen. In 't overige zyn's vaards, tastte hy een Moors Schip van *Kalikoet* aan, 't geen geweldigen tegenſtand deed: maar 't welk hy evenwel veroverde, en aan de Vlammen op-offerde. Eindelyk quam hy, in de Haven van *Kochin*.

Koomt te *San-Blaz*, vind daar een *Brief* in een ouden Schoe.

Koomt te *Quiloa*.

Ontdekt het Eiland *Nueva*.

Koomt te *Melinde*.

Koomt te *Kananor*.

DE Portugeesſe Faktoor begaf zig met al zyn Volk aan boord, om hem onderrigting van zaaken te geeven. De Kochinſe Koning was gevoelig getroffen, ter oirzaake *Cabral* heenen gezeild was, zonder afſcheid te neemen, en den Gyzelaaren had medegevoerd: 't geen echter hem niet belet had, den Portugeezen beleefdelyk te behandelen. Hy had ze zelfs in zyn Paleis gehuiſt, omze van den haat der *Mooren* te bevryden, die eens 't vuur in hunne Huizinge geſtoken hadden; en alsze op den Dagh wilden uitgaan, deed hy ze door eenen Wagt van *Nayros* verzellen. De Faktoor gaf ook aan *Nueva* te kennen, dat de Mooren den Kooplieden des Lands zo opgemaakt hadden, tegens de Portugeesſe-Waaren, dat deeze weigerden

Te *Kochin*.

Toeſtand van 't *Komptoor*.

DE NUEVA. 1501.

gerden dien in verwisselinge te neemen; en dat hy, indien hy geen Geld had medegebragt, genoodzaakt zoude zyn, zonder Spéferyen wedertekeeren.

Edelmoedigheid des *Kochinsen-Konings.*

DEEZE Ophelderingen deeden *Nueva* besluiten, zo voort, wederom naar *Kananor* te gaan (1): maar hy vond daar, by den Kooplieden, den eigen weerzin, als te *Kochin.* De Koning, verwittigd dat hy geen Geld had medegebragt, wilde zig liever ten zynen Borge stellen, dan hem met zyne Scheepen leeg laaten vertrekken. Hy had de edelmoedigheid, intestaan, voor 1000 Quintaalen *Péper*, 50 van *Gember*, en 450 van *Kaneel*, behalven eenige *Lynwaaten*: waarvan *Nueva* de betaaling liet, op de Koopmanschappen, dien een Faktoor met twé Boekhouders, welken hy hier te *Kananor* stelde, naâr zyn vertrek moesten verkoopen. De laading wierd gerustelyk gedaan, toen de Koning, op den 15 *Desember*, den Portugeessen-Generaal deed waarschouwen, dat men, Noordelyk, meêr dan tagtig *Paraws* zag opkoomen, welken de *Samoryn* zond, om hem aantetasten: en ten welken opzigt hy hem voorsloeg, om zyn volk en geschut te Lande te brengen. *Nueva* betuigde veel erkentenis, aan deezen Prinsse: maar hy verklaarde, in weêrwille van de ongelykheid van magt, niet te vreezen tot handgemeenschap, met den Vyanden zynes Land-aarts, te koomen.

De *Kalikoetse Vloot* koomt den Portugeezen aantasten.

DES anderendaaghs, met den eersten knik des Morgenlichts, zag men in de Baaije van *Kananor* koomen, meêr dan honderd Vaartuigen, of *Pares*, vol gestuuwd met Mooren. Op dit gezigt, ging de Admiraal in 't midde der Baaije leggen, en deed zyn Geschut zonder ophouden speelen. De Mooren, die geen Kanon by zig hadden, bleeven op zo veel afstand, dat hunne Pylen geen 't minste nadeel aan de Vloote konden toebrengen. En de Portugeesse-Historie-Schryvers bekennen, dat *Nueva* geene andere verpligting over zyn behoud en zelve over zyne stoutheid had, dan aan 't gebrek van Geschut zyner Vyanden. Hy bragt een groot getal Mooren om hals; hy boorde veelen hunner Scheepen in den Grond: zonder eenen enkelden gewonden te bekoomen. Deeze slagting den gantsen Dagh geduurd hebbende, stak de Vyand een Vlag tegens den avond uit. In den beginne meende men, dat het maar een list was; en *Nueva* hield aan, met donderen. Maar 't zien, dat zy de Vlag niet inhaalden, en nog meêr de wan-orde der Portugeesse-Artillerye, waarvan menigte stukken gebersten waren, bragten den Generaal, om met eene andere Vlagge te antwoorden. Toen zag men eenen *Moor*, in eene klyne Barke naderen, die twé Dagen bestand quam voorstellen. *Nueva* stond het toe: maar, onder voorwaarde, dat de Vyanden zig daarvan bedienen zouden, om zo voort de Haven te ruimen. Zy onderwierpen zig, aan deeze Wet. De Portugeesse Vloot veranderde ook van plaatsse; en, hen op weinig afstand volgende, wierp het Anker, zeer digt by hen. Geduurende den Nagt bespeurde men, dat veele klyne Barken naderden; buiten twyffel, met voorneemen, om 'er den Brand in te brengen: 't geen den Generaal bragt, om verder-af te deinzen. Maar, dewyl ze nog volgden, deeden eenige Kogels, in 't honderd gezonden, hen wyken; en 's morgens, allen Mooren, den Koers

Word geslagen.

Wet van den Overwinnaar.

(1) Volgens *Faria*, namen de Portugeezen, waarschynlyk om hun *Krédiet* te ondersteunen, een gedeelte hunner Laadinge te *Kochin.*

Koers naâr *Kalikoet* ſtellen (1). *Nueva* hield zig niet langer op, als om affscheid van den Koning van *Kananor* te neemen. Zyn Togt bleef zo gelukkig, dat hy in de Haven van *Lisbon* quam (2) met alle zyne Scheepen, zonder iets geleeden te hebben, van den Oorlog nog van de Golven.

DE NUEVA. 1501. *Nueva* keerd naâr Lisbon.

MEN vernam in 't vervolg, dat een der Portugeezen, van *Cabral* te *Kalikoet* agtergelaaten, weinige Dagen na de afreize van *Nueva* van wegens den SAMORYN te *Kananor* gekoomen was, om zyne verſchooninge aan 't Portugees-Komptoor te maaken: met aanbiedinge, van den Koophandel te herſtellen, en alle zékerheid toeteſtaan, die 't vertrouwen wederom zoude konnen opwekken.

(1) *Faria* plaatſt het Tooneel deezes bedryfs, op de Rée van *Kalikoet*; en wil, dat vyf groote Scheepen, en négen *Paraws*, der Mooren, in den Grond geſchooten wierden. *De Barros* ſteld tien Koopvaardy-Scheepen, en négen *Paraws*.

(2) *Maffëi* en *Faria* brengen by, dat hy, op zyne te rugkoomſte, 't Eiland *St. Helena* ontdekte, toen zonder Bewoonders zynde. Men vind evenwel, dat het al bevolkt was, in de eerſte-Reize van *de Gama*: vier Jaaren voor deeze.

VII. HOOFDSTUK.

Twéde Reize van VASCO DE GAMA, of *vierde Reize* der PORTUGEEZEN, naâr de *Ooſt-indiën* gedaan.

§. I.

Gama *koomt op de Indiſe-Kuſt. Neemt een Schip, gelaaden voor* Mekka. *Vermoord wreedelyk den Pelgrims. Maakt den Vrede, en ſtigt een Komptoor te* Kranganor.

DE berigten van *Pedro Alvarez Cabral* hadden doen begrypen, dat men niet moeſt hoopen, zig in de *Indiën* te vesten, dan met 'er geweld te gebruiken. Langen tyd beraadſlaagde men, of 't niet voordeeliger ware, van deeze onderneeminge aftezien? Maar de achting der Portugeezen was 'er al te verre ingewikkeld, om hen toeteſtaan, zig door de zwaarigheeden te laaten verwinnen. Daarenboven bragt men voor, ter begunſtiginge van 't volharden, dat het voordeel, onge-acht alle de geleede verliezen, 't verre boven 't nadeel had overgehaald. Men voegde daar nog wigtiger réden by: 't was 't afzigt van de *Voortplanting* des ROOMSSEN-GELOOFS, in die ryke Gewesten, en de *Uitbreiding* van 't KONINGLYK GEZACH. En de Koning gevoelde, om eenen grooten naam onder zulke vermogende en afgelege Volkeren te bekoomen, dat het vereiſcht wierde, daar een geweldige magt te laaten zien. 't Beſluit was dan, in *Maart* 1502., *Drie Esquaders* te gelyk aftezenden: het eerſte, van tien Scheepen, onder 't bevel van *Vasco de Gama* (die geroepen ſcheen, om de Indiën t'ondertebrengen, zo wel als om ze te ontdekken); het twéde van

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502. Rédenen die den Portugeezen aandreeven. Zy rusten *drie Esquaders* te gelyk uit.

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

Vasco de Gama, ten Generaal daarvan benoemd.

vyf Scheepen, onder *Vinzent Sodre*, om de Kusten van *Kochin* en *Kananor* te zuiveren, naamelyk om den Mooren (dat is den *Turken* en *Arabieren*) te beletten hunnen Koophandel in de Indiën te dryven, door het inkoomen van de Roode-Zee gade te slaan; en 't derde, mede van vyf Scheepen, onder *Steven de Gama:* 't geen een Vloot van *twintig Scheepen* uitmaakte, welke bevel hadden VASCO DE GAMA voor hunnen Admiraal te erkennen. De Keure des Konings, aangaande dit Gezachhebberschap, was, in den beginne, op *Pedro Alvarez de Cabral* gevallen: maar dezelfde wierd, om gewigtige redenen, in gunste voor *de Gama* verwisseld.

Zyn vertrek.

GAMA, na den Stander des Geloofs, in de Hoofdkerke van Lissebon met den Tytel van *Admiraal der Oosterse-Zéen*, ontfangen te hebben, vertrok den 3 *Maart* (voor de te rugkoomste van *Nueva*) enkelyk aan 't Hoofd der twé eerste Esquaders: dewyl het derde niet, voor den 1 *Mei*, onder zeil konde koomen. Hy had, aan boord, den afgezanten van *Kochin* en van *Kananor:* welken de Koning van Portugal te rug zond, overlaaden met eere en geschenken. Omtrent *Kabo-Verde*, ontmoette hy een Portugeesse Karavel, die naar Lisbon keerde, met veel Goud van *Del-Mina*. De Indise afgezanten, wien men daarvan een gedeelte toonde, verbaasd over den Koophandel der Portugeezen, betuigden hem, dat het geen zy zagen niet overeenquam, met het verhaal van den Venetiaansen Ambassadeur in Portugal: die hen verzekerd had, dat de Portugeezen, zonder de hulpe der Venetiaanen, naauwelyks in staat waren eenigen Scheepen in Zee te brengen. 't Was de afgunst, die deeze taal aan dien Afgezant deed voeren, zedert hy den *Koophandel* der VENETIAANEN, over den Wegh van *Egipte*, verlooren zag.

Nyd der Venetiaanen.

DE Vloot boven de KAAPE, en voorby Kaape *Korientes* gekoomen, nam *Don Vasco* den Koers naâr *Sofala*, met vier zyner minste Scheepen; en beval den overigen zig, régelregt, naâr *Mozambique* te begeeven. Hy moest, volgens de bevelen zyn's Konings, niet alleen de gesteltenisse die'r Stad waarneemen, en een bequaame Plaats uitkiezen om 'er een Fort opterigten, maar ook het Land en den Goudmynen naspeuren. De Koning van *Sofala* deed hem zyn Vriendschap, en de Vryheid om een Portugees-Komptoor in zyne Hoofdstad te plaatsen, niet te duur koopen. Dit verbond wierd, door wederzydse geschenken, gevestigd. *Don Vasco* vertrok, na 25 Dagen in deeze onderhandelinge besteed te hebben: maar hy verloor, in 't uitloopen der Riviere, een van zyne Scheepen, waarvan hy niets, dan de Manschap, konde bergen.

Komptoor te Sofala aangelegt.

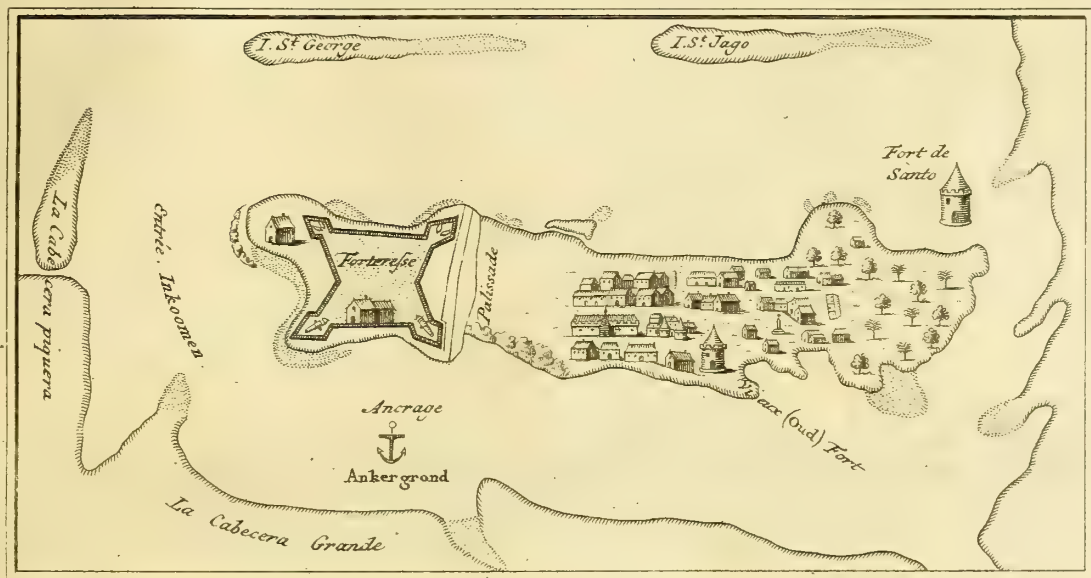
AANKOOMENDE te *Mozambique*, vond hy de eige gemaklykheid, tot een verbond, in den Koning: on-aangezien den afkeer, welken deeze Prins voor den Portugeezen, in hunne eerste Reize getoond had. Hy verkreeg, gelyk te *Sofala*, de vryheid om een Komptoor opterigten: waarvan nog een voornaam oogmerk was, om voorraad aan de Portugeesse-Vlooten, op hunnen overtogt, te bezorgen. Van daar begaf hy zig, met zyne twé Esquaders, naâr *Quiloa*, in voorneemen, *Ibrahim*, die daar heerste, te straffen over het quaad onthaal aan *Cabral* gedaan; en hem Schattingbaar, aan den Portugeezen, te maaken. Den 12 *Juli* quam hy 'er. *Ibrahim*, genoopt door de vreeze, haastte zig, hem een bezoek aan Boord te geeven. *Don Vasco* hem niet betrouwende, zag zig zo dra geen meester van hem

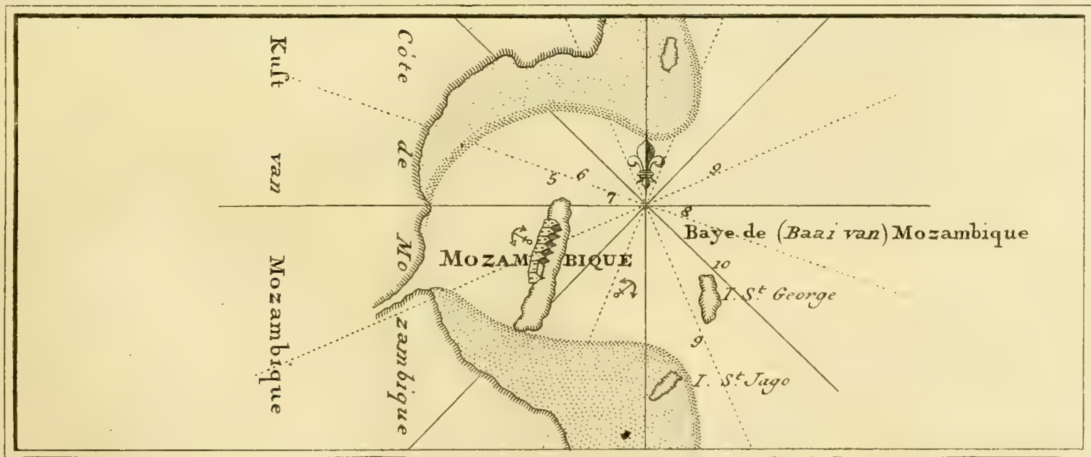
Komptoor te Mozambique.

Gama neemt den Koning van Quiloa gevangen.

Plan du Fort de Mozambique tiré de Faria.

Grondtékening van de Fortres van MOZAMBIQUE, getrokken uit *FARIA*.

J.v.S. direx.

hem (1) of dreigde, zonder eenige omzigtigheid, hem onder in 't Schip gevangen te werpen, indien hy zig niet aanstonds verpligtte, schatting aan Portugal te betaalen. De gevange Koning beloofde, alle Jaar, twé duizend Goude *Miticals* (*); en stelde, ten Borge, eenen ryken Moor, genaamd *Mahomet*, dien hy doodelyk haatte, en waarvan hy gelegenheid zogt zig te ontdoen. Inderdaad, zo dra hy wederom in zyne Hoofdstad was gekoomen, weigerde hy de overeenkoomste te bevestigen: min om zyn Geld te bewaaren, dan om den Admiraal aantezetten, tot het doen dooden zyner Borge. Maar de Moor, ziende het Geld niet koomen, verkoor de Som te betaalen, en bequam zyne vryheid (†). Hier voegde *Steven de Gama* zig by de Vloote, met het derde Esquader. De Admiraal zeilde toen, aan 't Hoofd van zyne gantse Magt, naâr *Melinda:* maar de Wind voerde hem, 8 Mylen aan d'andre Zyde deezer Stad, in eene Baaije. Hier verspreidde hy zyn Vloot, op dat hem geen Vaartuig quame te ontsnappen. Hy nam 'er veelen, waaronder eenigen van *Kalikoet*.

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

Neemt veele Scheepen.

DAAR van daan stak hy, naâr de Kuste van Indië. Naderende den Berg *Deli*, benoorden *Kananor*, ontmoette hy een Schip, van de eerste-grootte, genaamd de *Meri*, behoorende den *Sultan* van *Egipte*, en gelaaden niet alleen met kostbaare Waaren, maar ook met een groot getal *voornaame Mooren*, die ter Beêvaard naâr *Mekka* gingen. De Portugeezen zig daarvan, na eenen dapperen tegenstand, meester gemaakt hebbende, quam 'er de Admiraal op, en deed den voornaamsten Mooren voor zig brengen: dien hy dreigde aanstonds in Zee te zullen laaten werpen, indien zy 't Kostelykste niet voorbragten, 't geen zy hadden. Zy hielden staande, dat alle hunne Goederen te *Kalikoet* waren. Maar *Don Vasco*, hebbende eenen uit den hoop handen en voeten doen binden en voor hunne oogen in Zee werpen, maakte dit voorbeeld hen handelbaarer. Zy booden de Schatten aan, die voor den Tempel hunnes Profeets geschikt waren. Alle de Kinderen (2) wierden in 't Schip des Admiraals overgevoerd; en 't overige des Buits, wierd den Portugeessen Matroozen ten beste gegeeven. Vervolgens stak *Steven de Gama*, op bevel van *Don Vasco*, den Brand in het Vaartuig. De Mooren, op dit gezigt, braken hunne Banden en de Sluiting die hen kerkerde. 't Water, 't geenze in het Schip hadden, diende

Droevig einde van dat Vaartuig.

(1) *Faria* verhaald, dat *Gama*, hier aankoomende, de Stad verwoedelyk beschoot. Hy voegd 'er by, dat deeze *Ibrahim* een onrechtmaatig-Bezitter was, die veel van de Zyde van *Mahomet*, waarvan zo voort gesproken word, voor 't behoud zyner Kroone vreesde.

(*) Ieder, omtrent, van eenen *Dukaat* Hollands.

(†) Elk kan 'er van denken, wat hem beliefd: dogh, om dat alles zodanig aanteneemen, stryd met de gezonde réden, en 't geen bevoorens van *Ibrahim* verhaald is, als een Prins van zynen onderdaanen ge-eerd, 't geen zelden eenen *Usurpateur*, en *Tiran*, gebeurd. De Berigten zyn ook van te eenzydigen hand (want het daartegens der *Afrikaanen*, is niet in de Wereld gekoomen) om dien zodanig aanteneemen: te meêr daarze ten voordeele van *de Gama* zyn, die hier allen Ontzach en de Goede-Trouwe schond, om 't geweld en de Goudzugt der Portugeezen te voldoen.

(2) *De Faria* zegt, dat zy twintig in getal waren; dat *Don Vasco* een gelofte deed, om hen allen tot den *Geestelyken Staat* optevoeden, en ten dien einde een inkoomen tot hun onderhoud in de Kerke van Se. Maria te *Belem* te stigten: 't geen hy naquam. 't Was een soort van Boete, ter oirzaake van eenen *Portugeez* die *Mahometaans* geworden was.

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

de hen om de Vlammen te blusſen; en toen Steven de Gama wilde naderen, om hen wederom te beteugelen, ontfingen zy hem met zo veel Moed, dat hy, de Nagt zeer naby zynde, verplicht was zyn onderſtaan te laaten vaaren. *Don Vasco* deed hen van rond-om bewaaken: om te beletten, dat zy, onder begunſtiginge der duisternisſe, geen Land konden winnen, 't geen 'er niet verre af was. Den gantſen Nagt hielden deeze Ongelukkigen niet op, den byſtand van *Mahomet* afteſmeeken (*). *Steven de Gama* wierd 'er 's Morgens weder naâr toe gezonden, om zyne eerſte bevelen uittevoeren. Hy quam in 't Schip; hy ſtak 'er den Brand in, met den Mooren te rug te dryven, dien de Wanhoope nog aanzette, om zig te verdédigen. 't Meestendeel, zig gedrongen ziende door de Vlammen, ſprong in Zee, met al 't geen de woede hen in handen ſtak; en verdédigden zig, zwemmende, tegens hunnen vervolgeren. Daar waren 'er ook zelve, in deeze geſteltenisſe, die den Sloepen aantastten, en 'er eenige verwarring baarden. Evenwel wierden zy alle gedood, of verdronken; en de andere zonken wel dra te gronde, met hun Schip, 't geenze niet verlaaten hadden: zodanig, dat van omtrent driehonderd Mannen, waaronder men dertig Vrouwen rékende, 'er geen een was, die de Vlammen, de Baaren, of 't Zwaardt ontquam.

Gedwonge gedienſtigheid van den Koning van *Kananor*.

NA dit bloedig-bedryf, deed de Admiraal, te *Kananor* gekoomen, den Koning zeggen, dat hy wenſchte hem te ſpreeken. Eene béde, voorgegaan van 't gevecht zyner Overwinninge en onderſteund door zulke maggige Vloote, kon niet anders doorgaan als voor een bevél, gevaarlyk te wederſtreeven. Tog hadden de Portugeezen, wat Preuven zy bereids van de goede-trouwe deezes Vorſts ontfangen hadden, dus 't vermaak niet meér, van te konnen onderſcheiden, welke de uitwerkinge der vreeze of der toegeneegenheid ware. Evenwel bevestigde zig de uitterlykheid, voor hen. De Koning deed een houte Brug ſlaan, die verre in 't Water ſtrekte, en met Tapyten bedekt wierd. Aan 't einde, van de Zyde des Lands, deed hy een hout Huis opſlaan, insgelyks met Tapyt behangen. Hy begaf 'er zig 't eerſt in, verzeld met 10,000. Nayros, op 't geluid der Trompetten, en van andere Speeltuigen. De Admiraal verſcheen wel dra, verzeld met alle de Sloepen der Vloote, op 't gedonder van zyn Kanon. Voor hem droeg men twé groote zilvere-vergulde Schotels, vol ſtukken Koraal, en andere Kostelykheeden, hoog ge-acht in de Indiën. Hy wierd ontfangen, aan 't hoofd der Brugge, door veele Nayros; en de Koning quam hem te gemoete, tot aan de deure der Huizinge. Deeze Prins omhelsde hem, en geleidde hem in de Gehoorzaale. Daarin had men twé Stoelen geplaatſt, waarop zy zig neêrzetten; en deeze geſtalte, waartoe de Koning zig bedwong, tegens de gewoonte der Indiën zynde, zo was dit het grootſte blyk van achtinge, 't geen hy den Admiraal konde geeven. In deeze onderhandelinge ſlooten zy eene *Overeenkoomste* van *Vriendſchap* en *Koophandel*, met de vaſtſtellinge van een *Komptoor* te KANANOR. De Portugeezen ontlaad-

't Samenkoomſt van den *Koning* met den *Admiraal*.

(*) Ontwyffelyk misleiden ons hier de Portugeezen, of zig te gelyk. De *Mahometaanen* zyn te verlicht, van hunnen *Heiligen* zo veel vermogens toetekennen: in dit gevaar, hen door Portugeesſen Kriſtenen toegebragt, zullen zy zig wel tot den grooten GODT gekeerd hebben, die geduuriglyk het voorwerp van hunnen eerbied is.

Le Roy de Cochin sur son Elephant accompagné de ses Nayres.
De Koning van Kochin op zynen Elefant, verzeld van zyne *Nairos.*

J.V. Schley sculp.

laadden, ſtraks, een gedeelte hunner Scheepen; en vetrokken naâr *Kalikoet*, zonder andere zékerheid voor de Opregtheid des Konings te neemen.

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

§. II.

Vasco de Gama *kanonneerd* Kalikoet. *Hy loopt gevaar genomen te worden. Standvastigheid van den Koning van* Kochin.

Ontroeringe des *Samoryns.*

DE Faam had de aankoomſt en de kragten, van die Krygs-Kooplieden, den *Samoryn* verkondigd, waarvan hy bereids de Dapperheid kende; en 't herdenken van de voorige behandelinge, deed hem voorzien, wat hy van hunne wraake moeſt vreezen. Evenwel meende hy hen, nog zo na niet aan zyne Kuſten te zyn; en *Gama*, koomende in 't gezigte der Stad, vermeesterde verſcheide *Paraws* met omtrent vyftig Malabaren daarin, voor zy eenige voorzorg tegens zyne verrasſinge genomen hadden. Men ſchortte evenwel de Vyandlykheden op, tegens de Stad: om te wagten, of de *Samoryn* eenigerwyze aan de hand zoude willen koomen; en men zag wel dra een Bark, voerende een Vlag, met eenen Fransſiskaaner-Monnik aanzetten: welken de Portugeezen, in den aanvang, voor eenen van dien namen, die in de Reize van *Cabral* te *Kalikoet* gebleeven waren. Aan boord des Admiraals koomende, zeide hy, *Deo gratias*: 't geen niet belette, dat hy aanſtonds voor eenen Moor erkend wierd. Hy maakte begin, met verſchooninge van deeze Vermomminge: als hebbende die maar gedaan, om zonder gevaar te konnen naderen. Vervolgens verklaarde hy, laſt van den *Samoryn* te hebben, om eene nieuwe vaſtſtellinge van Koophandel te Kalikoet aantebieden. *Gama* antwoorde, dat hy op deeze voorſtellinge zoude konnen denken, als hy van den *Samoryn* een juiſte voldoening bekoomen had, over de *dood van Correa*, en wegens de Waaren die op 't Komptoor bleeven.

Hy doet eenen der zynen, als een *Fransſiskaan* vermommen.

Réden deezer Liſt.

DRIE dagen verliepen, in wederzydſe boodſchappen, zonder eenige uitwerkinge. De Admiraal, beſpeurende dat men maar tyd zogt te winnen, deed aan den *Samoryn* verklaaren, dat hy hem nog tot den middagh toeſtond, om beſluit te neemen; en voorts, in deezen tuſſentyd geen voldoenend antwoord ontfangende, tegens hem vuur en zwaardt te werk zoude ſtellen: beginnende, met den vyftig Malabaren, zyne Onderdaanen, dien hy gevangen gemaakt had. En om meêr klem aan deeze bedreiginge te geeven, doende eenen uurs Zandlooper brengen, herhaalde hy aan den Moor, dien hy met zyne bevelen belaſtte, dat hy, zo dra dit werktuig zo veel maalen afgeloopen ware, onfeilbaar zoude nakoomen 't geen hy hem te verklaaren quam. Maar de Samoryn, altoos beheerſt door den Mooren, had de ſtandvastigheid van geen antwoord te geeven. De Tyd verſtreek. *Don Vasco* deed een ſtuk Kanon losbranden: 't geen het aangekondigd Sein voor zynen Kaptynen was; en de vyftig Malabaren, welken men op de Scheepen verdeeld had, wierden in 't zelfde oogenblik op-

Beſluit van de Gama.

Hy oeffend een woedende wraak, tegens *Kalikoet.*

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

opgehangen. Men hieuw hen, zo voort, Ermen en Beenen af, welke op den oever gevoerd wierden, in eenen *Paraw* (1) onder bezorginge van twé Sloepen, met eenen brief, in 't Arabisch, voor den Samoryn. De Admiraal verklaarde hem, dat hy op deeze wyze besloten had hem te vergelden, voor alle zyne verraaderyen, en trouwloosheeden; en dat, ten aanzien der Koopmanschappen, die den Koning zynen Meester toebehoorden, hy duizend middelen had, om die honderdvoudig weder te bekoomen. Na deeze verklaaringe, deed hy, geduurende den nagt, drie zyner Scheepen zo digt den oever naderen als mogelyk was; en 's morgens, met het eerste opluiken van den dagh, maakte het geschut een vreesselyk vuur op de Stad. Menigte Huizen wierden omverre geworpen, en 't Paleis in asche gelegt. *Gama*, voldaan over deeze eerste wraake, liet *Vincent Sodre*, met zes Scheepen, om den Koophandel der Mooren te verderven, en nam de streek van *Kochin.*

Geneegenheid van den Koning van *Kochin*, voor den Portugeezen.

HY vond'er de eige geneegenheid, voor den Portugeessen Naam, in Koning *Trimumpara* (2). Deeze Prins zond hem vrywilliglyk gyzelaars; en begaf zig op den oever der Zee, om zig te spoediger 't genoegen te geeven, van hem te omhelzen. *Gama* gaf hem, in deeze t'samenkoomste, eenen Brief, en Geschenken van den Koning van Portugal. De Brief vervatte Dankzegginge, voor de gunsten waarmede hy *Cabral* opgehoopt, en toestemming gegeeven had, tot het vaststellen van een *Komptoor* te *Kochin.* De geschenken bestonden in eene Goude Kroone, bezaaid met Juweelen; een Goud-ge-emailjeerd Hals-sieraad; twé Zilvere Fonteinen, uitmuntende bearbeid, gelyk ook twé dergelyke Lampet-Schotels; twé stukken Gebloemd-Arras; een zeer ryke Tent; een stuk Karmosyn-Satyn, en een ander van Zeije. *Trimumpara* was uitneemend aangedaan, over zo uitsteekende blyken, van de achtinge der Portugeezen. Hy deed aanstonds de Tent opslaan, om'er 't gebruik van te leeren. Men sloot een nieuw verbond. Hy gaf een Huis aan den Faktoor, om ten Komptoor te dienen; en de prys der Spéferyen wierd gerégeld. Alle de artykelen van dit verdrag, wierden by geschrifte gesteld, en getékend met 's Konings hand: die van zyne zyde, aan den Koning van *Portugal* zond, twé goude Armbanden, bezet met Edele-gesteentens; eenen Tulband, in gebruik by den Mooren, van Zilver-weefzel, twé-en een-half el lang; twé groote stukken *Bengaals-Kaliko*; en eenen Steen, zo groot als eene Noote, waarvan de kragt, tegens allerlei soort van Fenyn, verwonderlyk is. Deeze word getoogen uit den kop van een Dier, zeer raar te vinden, 't geen de Indiaanen noemen *Bulgoldolf* (3). ON-

Geschenken van den Koning van *Portugal*, aan dien Indiaansen Prinsse.

Verdrag tussen *Portugal* en *Kochin.*

(1) Volgens *Faria*, wierden de Malabaren in Zee geworpen, om door den Vloed op Strand gedreeven te worden.

(2) *Faria* noemd hem *Uniramacoul*; schoon hy zelfs, en andere Portugeesse Histori-Schryvers, hem, in den beginne, genoemd hadden *Trimumpara*: mogelyk was deeze dood, en de ander zyn Opvolger.

(3) *Faria* noemd het *Bulgodolf*. 't Is een gekuifde Slang. De steen word in 't Fransch genoemd (zegt de Abt Prevost) *Pierre de Serpent*; en in 't Portugeez, *Cobra de Capelos*. NB. Dus zoude het die zyn, welken men by ons noemd *Slangensteen*: waarvan, zo wel in Indië als in Europa, meêr werk plagt gemaakt te worden, dan wel jegenwoordig. Sommige willen, dat het geen natuurlyk gewasse- maar door kunst gemaakte Steen is,

ONDERWYL *Gama* zyne Vloote te Kochin laadde, ontfing hy eenen Boodschapper van *Kalikoet*, die hem quam aanbieden, van wegens den *Samoryn*, de wedergeeving der Portugeesse goederen, met de vryheid van in deszelfs Heerschappyen wederte keeren, en 'er het Traktaat van Koophandel te herstellen. Hy hield deezen Bode aan (1) met voorneemen, hem te straffen, indien den *Samoryn* de goede-trouwe ontbrak; en hy besloot, tegens 't gevoele van allen zyne Kapitynen, zig naâr *Kalikoet* met zyn enkeld Schip te begeeven (2). 't Esquader van *Vincent Sodre*, 't geen op deeze Kuste bleef kruissen, scheen hem eenen genoegsaamen toevlugt, tegens de gevaaren dien hy weinig vreesde. Op zyne aankoomste deed hem de *Samoryn* zeggen, dat den volgenden dagh alle hunne verschillen gelukkiglyk beslist zouden zyn. Maar, toen hy vernomen had, dat de Admiraal alleen was, zond hy vier-en dertig welgewapende *Paraws* af, met bevel om hem te neemen. Deeze menigte van klyne Vaartuigen, stortte zo forsselyk op 't Schip van *de Gama*, dat hy, om zig derzelver geweld te ontwyken, genoodzaakt wierd eenen zyner kabels te kappen, en met alle zeilen moest oploeven. Zy joegen hem zo heviglyk, dat hy 't ongeluk, van genomen te worden, niet zoude hebben konnen ontgaan, indien 't Esquader van *Sodre* niet by tyds was koomen opdaagen. Op zyne te rugkoomste by de Vloote, deed hy, zonder eenige erbarminge, den *Bode* des Samoryns ophangen (3).

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

De Admiraal loopt *gevaar* genomen te worden.

DEEZE Vorst was daardoor grootelyks verzet. Hy konde geenen staat mêer op de list maaken; en 't getal der Portugeesse Scheepen, liet hem niets hoopen van 't geweld. Hy keerde dan zyne gedachten nâar de zyde van *Kochin*, om te beproeven, de vreez in den geest deezes Konings te brengen, en denzelfden 't verbond met Portugal onsmaakelyk te maaken. In eenen Brief, dien hy hem schreef, maakte hy den Portugeezen uit, voor Roovers: met hem den gevaaren voortestellen, waarmede denzelfden door zodanige Gasten gedreigd wierd, en de rampen dien zy bereids aan *Kalikoet* hadden veroirzaakt. *Trimumpara* antwoorde, dat het van zyn belang was, gunstiglyk den geenen te behandelen, die Geld in zyne Landen voerden; en dat hy zig niet vleidde, dat de *Samoryn*, op zyn verzoek, den Mooren van Mekka zoude willen wegzenden, die den Koophandel te Kalikoet dreeven. Dit antwoord bragt vreesselyke bedreigingen te wege, aan den Koning van *Kochin*: maar, verre van zig daarover te ontzetten, antwoorde hy, dat de vreez nooit vermogende zoude wezen, hem eene trouwloosheid te doen begaan. De *Samoryn* zwoer innerlyk, deswegens, na 't vertrek der Portugeezen, strenge wraak te nemen; en deed, om hen de

De *Samoryn* tragt den Koning van Kochin optehitssen.

Zyne *gevoelighei*d, tegens deezen Prinsse.

is, bestaande uit een mengsel, van asch van gebrande wortels met een aarde te *Diu* vallende; dogh andere willen, dat het nog in twyffel sta, of dezelfde *gegroeid* is, dan wel door *Kunst* voortgebragt word.

(1) *Faria* zegt, dat deeze Boodschapper een *Braman* was, die zynen Zoon en zynen Neef in gyzelinge gaf; en die, met *Gama* wederom naâr *Kalikoet* gekoomen, belast wierd met de bezendingen tusschen den Samoryn en den Portugeezen.

(2) *Faria* wil, dat de Admiraal nog eene *Karavel* by zig had.

(3) Dezelfde *Faria* verhaald, dat de Zoon en de Neef des Bramans opgehangen wierden.

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

de onmagtigheid zyner haat niet te ontdekken, négen-entwintig zwaare Scheepen wapenen: met eenige hoope, dat hunne Vloote, zo zwaar met Koopmanſchappen gelaaden, als zy was, min vermogende zoude wezen om de zyne te konnen wederſtaan.

Erkentenis der *Portugeezen* voor den Koning van Kochin.

Trimumpara openbaarde, voor 't vertrek der Vloote, niets aan *Don Vasco*, van 't geene tusſen hem en den Samoryn was voorgevallen: maar hy gaf 't hem te kennen, toen hy haar vaardig zag 't Anker te ligten, verzékerende den Admiraal, dat hy zig zoude bloot ſtellen, om zyne Kroone te verliezen, voor den dienſt des Konings van Portugal. *Don Vasco* betuigde hem, dat zodanige edelmoedige gevoelens, gantſelyk, de erkentenis zyn's Meeſters zouden aanzetten; en beloofde hem, uit naame van Koning *Emanuel*, zodanigen magtigen onderſtand, dat het hem niet alleen in ſtaat zoude ſtellen, zyn eigen Koningryk te verdédigen, maar nog anderen te overheeren. Hy voegde 'er by, dat van nu-aan den Oorlog, zonder ontzag tegens den *Samoryn*, zoude voortgezet worden: die, verre van anderen aantevallen, genoeg te doen zoude bekoomen, om zig op zynen Throon te handhaaven; en dat, in verwagtinge daarvan, hy hem eenige Scheepen van *Kananor* zoude zenden. Deeze toezeggingen waren zo veels te aangenaamer, aan den Koning van *Kochin*, ter oirzaake dezelfde zynen voornaamſten *Nayros*, Mensſen overgegeeven aan den Mooren, ten getuigen hadden: die, met weêrzin, de vaſtſtellinge van 't Portugees-Komptoor aanzagen (1).

De *Kalikoetſe-Vloot* wederom geſlagen.

De Vloot met gunſtigen wind t'zeil gegaan zynde, ontmoette die van *Kalikoet*, welke, op drie of vier mylen van *Padarane*, onderſtond haar den wegh aftesnyden. *Don Vasco*, zo vervoerd door verontwaardinge als door dapperheid, viel op hen; terwyl *Sodre*, en twé andere Kaptyns, mede ſpoediger dan de anderen toeſchietende, met zo veel woede twé der grootſte Indiſe-Scheepen aantaſtten, dat het grootſte deel van dezelver Manſchap in 't water ſprong, om zulke vreeslyke vyanden te ontwyken. Het overſchot van de Portugeesſe Vloote, 't geen ſtraks naderde, bragt voorts toe, om den ſchrik onder de anderen te verſpreiden; en noodzaakte hen, met verwarringe, naâr 't ſtrand te vlugten. De Admiraal verbood den zynen, hen te vervolgen, uit vreeze van de Banken, welken zy nog niet kenden: maar, zy doodden, op hun gemak, omtrent driehonderd die'r ongelukkigen, die zig te vergeefs afpynden, om zig al zwemmende te verdédigen. In die twé Scheepen, welken men veroverde, vond men menigte Porcelein, Chitsſen, Zilvere-vergulde Vaten, en andere koſtbaare Koopmanſchappen. 't Rykſte ſtuk des Buits was, een Goud

Gedrochtelyk Afgodsbeeld.

Beeld, weegende 60. Mark, en van gedrochtelyke-geſtalte. De oogen waren twé Smaragden. 't Grootſte deel des Lichaams was bedekt, met een

(1) *Barros*, *Maffei*, en *Faria* willen, dat *Gama*, geduurende zyn verblyf te *Kochin*, eenigen Afgezanten van wegens den *Kriſtenen* van *Kranganor* ontfing; en brengen het getal deezer Kriſtenen, op 30,000. Zy voegen'er by, dat deeze zig den Koning van PORTUGAL onderwierpen; en ten téken daarvan aan zynen Admiraal ter hand ſtelden, hunne roede van Rechtspleeginge, zynde ter grootte van eenen Scepter, beneeden met Zilver beſlaagen, met drie Schelletjes boven aan: dat men hen (zig beklaagd hebbende, over 't quaad-onthaal, 't geen zy van den Heidenen ontfingen) met belofte van hen byſtand te zullen geeven, te rug zond.

een ſoort van Rok van geſlagen Goud, uitneemende bearbeid, en bezaaid met Edele-geſteentens. Op de borſt deezes Afgodsbeelds, was een groote Robyn, die zo veel licht gaf, als de gloeijendſte vlam. Men verbrandde de twé Scheepen, na men 'er de goederen had uitgeligt.

VASCO DE GAMA. *II. Reize.* 1502.

GAMA vervolgde geruſtelyk zyne Reize, naâr *Kananor*, daar 't onthaal, 't geen hy van den Koning ontfing, hem vertrooſtte, over de moeijelykheeden met den Samoryn. Hy liet 'er vierendertig Mannen, in een groot Huis, 't geen de Koning hen gaf, om daarin hun Komptoor opterigten; en de prys der Spéſeryen wierd gerégeld, gelyk te *Kochin* (1). De twé Landaarten quamen overeen, zig wederzyds te verdédigen. De Koning beloofde, geen party, voor iemant, tegens *Trimumpara* te neemen. *Sodre* wierd door den Admiraal belaſt, tot de maand *Februari* op deeze Kuſte te blyven: maar, indien hy in deezen tusſentyd eenige waarſchynlykheid van oórlog tusſen den *Samoryn* en *Trimumpara* zag, zig naar *Kochin* te begeeven, en 'er den winter doortebrengen. Indien de Vrede van deeze zyde heerste, dan had hy bevel, zeil te maaken nâar de *Roode-Zee*; en allen vaartuigen van Mekka te vermeeſteren, die Koophandel op de *Indiën* dreeven.

Trouwheid van den Koning van *Kananor*.

DEN 20. *Deſember* 1503. vertrok *Gama*, met dertien Scheepen, om naâr *Portugal* te keeren. Hy viel zonder andere noodzaake, in de Haven van Mozambique, dan om'er twé te doen kalfateren. Omtrent Kaape *Korientes* wierd hy door tegenwinden en ſtormen opgehouden, die *Steven de Gama*, zynen Broeder, van de Vloote afzonderden. Eindelyk landde hy te *Cascais*, den eerſten *September* 1504. Een groot getal Portugeesſe Heeren quamen hem ontfangen, en maakten zynen Stoet naâr 't Hof uit. Hy deed voor zig gaan, eenen edelen Knaap, die de Schatting des Konings van *Quiloa* in een' zilveren ſchotel droeg. Koning Emanuel ontfing hem, met veele eere: zodanig als hy 't, aan zyn Beleid en zyne Dapperheid, verſchuld achtte. Hy beveſtigde hem den tytel, van *Admiraal der Indiſe-Zéen*; waarby hy voegde, dien van Grave van *Videgueyra*. Zyn Broeder quam zes dagen na hem, zonder anderen ramp, dan 't verlies van eenen zyner maſten.

1503. *Gama* keerd naâr Europa.

Gunſten en *vergeldingen* dien hy van 't Hof ontfangt.

DE Naam van VASCO DE GAMA gaat blyven, als begraven, in eene eerlyke ruſte, geduurende een vry groot getal Jaaren: maar 't is, om wederom met eenen nieuwen luiſter, en met nieuwe Eertytelen, onder de Regeeringe van *Jan III.* te verſchynen (2).

VIII. HOOFD-

(1) *Faria* verhaald, dat Kommisſarisſen benoemd zynde, om in deeze Haven te regelen 't geen betrekking op den Koophandel had, deeze zig niet verſtonden, over den prys der Spéſeryen: ter welke gelegenheid, de Portugeezen den Koning van *Kochin* grootelyks dreigden. In een woord, deeze Schryver wil, dat *Trimumpara* in den beginne zo onhandelbaar was, als eenig ander Koning daar te Lande; en dat hy, zig aanvangelyk gevoegd hebbende by dien van *Kalikoet* en van *Kananor*, met voorneemen om den Portugeezen te vernielen, tot geene betere voorneemens quam, gelyk de Koning van *Kananor* deed, dan na hy de zwakheid van 't eerſte gezien had.

(2) Ter vergenoeginge van den Leezer, zullen wy hier een kort berigt geeven, van 't overige des Leevensbedryfs van *Vasco de Gama*. Koning JAN III. ſtelde hem, A°. 1524, ten *Onderkoning der Indiën*. Hy vertrok met veertien Scheepen, bemand met 3000. Mannen. Drie vergingen 'er onderwegen; waarvan twé, met Man en Muis. In de Zee van *Kambaye* gevoelde hy, de ſchuddingen van zulke eene geweldige Aardbeevinge, dat elk meende te vergaan. Veele, die in 't water ſprongen, verdronken;

VIII. HOOFDSTUK.

Voortgangen der PORTUGEEZEN in de *Indiën*, van 1503. tot in 1507; met de bedryven van *Pacheco*. Getrokken uit *Castanneda*, de *Barros*, en *Faria y Sousa*.

§. I.

De Samoryn *te rug gedreeven. Fort te* Kochin. *Komptoir te* Koulan. Mombassa *en* Brava *schattingbaar.*

PACHECO. 1503.

'T SCHEEN den *Samoryn*, dat alles, na 't vertrek der Portugeesse Vloote, wederom op den ouden voet moest koomen; en dat 'er, onder den Koningen zynen Schatting-schuldigen, of Leenlieden, niemant moest overblyven, die zig zynen wille weigerde te onderwerpen. In dit vertrouwen herhaalde hy, zyne bedreigingen aan den Koning van *Kochin*, met nieuwen aandrang: om hem te doen begrypen, dat, de Portugeezen vyanden der *Mooren* zynde, het den Koophandel der Indiën met Arabië en Persië te bederven was, deezen Vreemdelingen al te zeer te begunstigen. Eindelyk, niets door zyne aanzoeken hebbende konnen verwerven, vergaderde hy 50,000. Man, te *Panani*, 16. mylen aan deez' zyde *Kochin*; en 't overige zyner toebereidzelen beantwoordde, aan de sterkte deezes Heirs.

De *Samoryn* verklaard den *Oorlog*, aan den Koning van Kochin.

'T VOLK van *Kochin*, verschrikt door 't gevaar 't geen hen dreigde, vereenigde zig om deszelfs Koning aan te zoeken, tot het verlaaten van de belangen van *Portugal*; en zelve, om den *Portugeezen* van 't Komptoor aan den

Getrouwheid van den Koning van *Kochin*, voor den Portugeezen.

dronken; en de schrik genas dien, die aan de Koortsse lagen. *Gama*, die wel dra bespeurde dat het een Aardbeeving was, onderrigtte zyn Volk daarvan; en vermaande hen, goeden moed te hebben: *dewyl de Zee beefde, van vreeze, welke zy had hen te draagen.* Dit geval wierd van geluk gevolgd. *D. George de Meneses*, een der Kapitynen van de Vloot, nam een groot Schip van *Mekka*, geschat op 60,000. Kroonen. Te *Goa* gekoomen, bezogt de nieuwe Onderkoning de Forten; en gaf noodwendige bevélen, voor 't welzyn deezer bezittingen: maar hy had den tyd niet, om zyne groote ontwerpen uittevoeren, wyl hy drie Maanden na zyne aankoomste overleed. Van Middelbaare gestalte was hy, als mede wat zwaarlyvig, en van aangezigte opdragtig. Hy word verbeeld, met eene zwarte Mutsse, Mantel, en Broek, van Fluuweel-opwerk en doorsneeden, waardoor een Karmosyne-voering gezien wierd. 't Wambes was van Karmosyn-satyn, boven 't welk zyn Wapenrok, met Goud versierd, zig vertoonde. Hy was verschrikkelyk in gramschap; geduldig in den arbeid; en vaardig in de uitvoeringe; in een woord, hy was bequaam voor al 't geene waartoe men hem gebruikte: 't zy voor Ontdekker, 't zy voor Krygs-hoofd, 't zy voor Onderkoning. Hy was de zesde Goeverneur, en de twéde Onderkoning der Indiën.

den *Samoryn* overteleveren; als 't geen, deezen, alleen konde bevrédigen. Maar *Trimumpara* verwierp deeze voorstellingen. Hy begaf zig te velde, met een klyn getal Troepen, en drie zyner Neeven. Op het eerste treffen, wierd hy van zynen voornaamsten Adeldom verlaaten. Evenwel ondersteunde de Dapperheid der Portugeezen hem, in eenen engen Doortogt, en gaf hem tyd zyne Benden te herzamelen. Maar, hebbende zyne Neeven verlooren, waarvan de eene het amt van Generaal bekleedde; en zig zelfs, na wonderen van Dapperheid te hebben doen blyken, gewond ziende: zo was hy genoodzaakt, naâr 't Eiland *Vaipi* te wyken, 't geen veel nader en bequamer ter verdédiginge was, dan *Kochin.* Deeze Stad wierd door den Overwinnaar genomen, en verbrand, zonder dat *Trimumpara* te minder den Portugeezen bleef voorstaan. Een merkwaardig voorbeeld, van standvastigheid en trouwe, in eenen Heiden (zegt onze Schryver) waarvan men zelden de weergâ onder den Kristenen vind. PACHECO. 1503. *Kochin* ingenomen en verbrand.

TERWYL hy in 't Eiland *Vaipi* ingeslooten was, deed de Koning van *Portugal*, negen Scheepen uit Lisscbon vertrekken, onder drie Opperhoofden: *Alonso* (of *Alfonso*) *d'Albuquerque*, *Fransisco d'Albuquerque*, en *Antonio de Saldanna.* 't Laatste deezer drie Esquaders was gescbikt, om te kruisscn voor 't inkoomen der Roode-Zee, op de Moorsse Scheepen; en de twé andere moesten, met hunne Laadinge, in *Portugal* wederkeeren. *Fransisco d'Albuquerque* quam, met het zyne, 't eerste in de Indiën; en bevond zig versterkt, door de t' samenvoeginge met dat van *Sodre*, 't geen door eenen Storm, in 't kruisscn op de Arabise Kusten, verre wegh gesmeeten was; en met dat van eenen der Scheepen van *de Gama*, 't geen door den Wind van de Vloote was geraakt. *Sodre* had vier Scheepen van *Kalikoet* genomen, dien hy naâr *Kananor* gebragt had; en menigte andere klyne Vaartuigen van den *Samoryn* verbrand: maar deeze bedryven hadden den Oorlog van *Kochin* voorgegaan. *Sodre* bood hierin zyne hulpe, aan *Trimumpara*: zonder dat deeze Prins die ontfangen wilde (1): zodanig, dat hy, naâr eene andere zyde t' zeil maakende, te *Sokotra* en te Kaap *Guardafu* aanleidde. Op de Kuste van *Arabië*, had hy, eenige Vaartuigen van *Kambaye*, en van *Kalikoet* genomen; en zig, omtrent den aanvang van den Winter, in eene Baaije van de nabuurschap der Eilanden *Kuria-Muria* bedekt: van waar hy den Arabieren deezer Kuste, genoemd *Badwis*, had leeren kennen, die een gerustlyk leeven onder hunne Kudden leiden. Na twé maanden met hen doorgebragt te hebben, raadden zy hem, veiliger Haven te zoeken: indien hy den geweldigen Tempeesten, die zig dan in hunne Zeen verheffen, vermyden wilde. *Sodre*, zig verbeeldende dat zy hem door ongégronde ontrustinge maar van hun Land wilden verwyderen, weigerde hen te gelooven: maar hy bespeurde wel dra, dat zy hem trouwelyk gewaarschouwd hadden: toen 't geweld, een's onvoorziens On- Vertrek van drie Vlooten, uit Portugal. *Vincent Sodre* vergaat.

(1) Castanneda wil, dat *Trimumpara*, verre van de hulpe van *Sodre* te weigeren, dezelfde aan hem verzogt; en dat deeze het weigerde, wyl den Oorlog niet ter Zee gevoerd wierd. Hy voegd 'er by, dat de Schipbreuke van *Sodre* eene straffe des Hémels was: om dat hy eenen Prins, Bondgenoot der Portugeezen, verlaaten had.

PACHECO. 1503. Onweêrs, zyn Schip deed vergaan. Hy bleef, met zynen Broeder, en met al zyn Volk. Het overige zyn's Esquaders, na schroomelyke gevaaren uitgestaan, en 't uitterste van honger en dorst geleeden te hebben, ontquam 't gelukkiglyk; en ontmoette Fransisco d'*Albuquerque*, waarmêe 't zeil naar *Kochin* maakte.

F. d'Albuquerque koomt te Kochin.

ZY vonden de Stad byna gantselyk verteerd, door de Vlammen; en *Trimumpara* altyds bezet, in zyn Eiland. *Albuquerque* zond, op zyne aankoomste, een aanzienlyk Geschenk, aan deezen trouwen Bondgenoot: om deszelfs vertrouwen, op de Vriendschap der Portugeezen, wederom te verwekken. Een gedeelte bestond, in geld, tot eene somme van 10,000. Dukaaten. Vervolgens, op den Oever stappende, omhelsde hem de Koning van *Kochin* (die hem daar afwagtte) met traanen in de Oogen, roepende, in de vervoeringe zyner Vreugde, *Portugal! Portugal!* Dit wierd, met geweldig geschreeuw, van allen den Indiaanen herhaald; en de Portugeezen, om hunne beleefdheid te beantwoordden, riepen *Kochin! Kochin*! Albuquerque beurde den moed zyner Bondgenooten wederom op, met hen zyn onderstand, benevens dat der twé Esquaders, die volgen moesten, te belooven. Het zyne was zo vaardig, dat hy, op de *Kalikoetse Benden* vallende, daarvan een gedeelte doodde, en 't overschot verdreef. Het gebied van den Heer van *Repelim*, die zig voor den *Samoryn* verklaard had, wierd te Vuur en Zwaarde verwoest. De Portugeezen verlooren, in dit bedryf, niet meêr als vier Man.

Hy bouwd een *Fort* te *Kochin.*

Dit word *St. Jago* genoemd.

DE erkentenis, welke *Trimumpara*, aan den Portugeezen, wegens zyne herstellinge, meende te hebben, deed hem 't verlof toestaan, om 'er eene Sterkte te bouwen. 't Werk was begonnen, toen *Alfonso d'Albuquerque* in de Haven van Kochin quam. Zy ontfing den Naam, *St. Jago.* Ook bouwde men 'er een Kerk, aan *St. Bartholomeus* geweid.

ALFONSO, brandende om zynen Naam ruchtbaar te maaken op de Loopbaane waarop hy zig bevond, deed 500. Man overgaan, in eenige Scheepen dien hy van den Samoryn genomen had; en zond denzelfden tegens de Stad *Repelim*, welke zy verbrandden, ongeacht den hardnekkigen tegenstand van 2000. *Nayros.* En, om iets aan zynen erm verpligt te zyn, trok hy in Persoon voor eene andere Stad, welke hy rékende met den eersten aanval te vermeesteren. Maar de hem gegeeve onderrigtingen waren niet getrouw. Eene menigte strydbaare Indiaanen viel uit, die hem in 't uitterste gevaar stelde. Geduurende het gevegt quamen drie-endertig Vaartuigen van *Kalikoet* opdagen, die zyn verlies zéker zouden gemaakt hebben: indien zyn Broeder, *F. d'Albuquerque*, met zyne Vloote op koomende, hem niet zeer gelukkiglyk ondersteund had. Zy bragten den Vyanden op de vlugt, met eene bloedige slagtinge; en hen in 't Eiland *Kabalam* vervolgende, daar zy geweeken waren, doodden zy 'er 't overschot, ten getale van zevenhonderd. *Duarte Pacheco*, vernielde een andere vermogende Stad; en deed 'er menigte der Inwoonderen, door 't Zwaardt vallen. De Portugeesse Vloot, onder zeil zynde, ontmoette vyftig *Kalikoetse Scheepen.* Hoewel overwinnende, gaf echter de arbeid, welken zy quam uittestaan, haar eenige zorge, wegens 't getal: maar haare enkelde Artillery, wel bediend, noodzaakte den Vyand de vlugt te neemen.

Albuquerque slaat de Indiaanse Vloot.

DE

DE Péper begon nu Bloed te koften. Zo veele verliezen deeden den Samoryn denken, op Vrede met den Portugeezen. Hy verkreeg deeze, onder zekere voorwaarden: dogh zy hield niet lang ftand. De Oorlog ontftak wederom. *Trimumpara*, daardoor byzonderlyk gedreigd, vroeg min talryke Troepen, dan wel een Opperhoofd, bequaam om den zynen te gebieden, aan den Admiraal. *Alfonfo* begaf zig, op den aanzoek der Koninginne, naâr KOULAN: die hem aanbood twé zyner Scheepen te laaden; en hem een Komptoor toeftond, daar hy eenen Faktoor, met 26 Man liet. Hy zond *Pacheco*, ten onderftand, aan den Koning van *Kochin*, met een Schip en twé Karavellen, bemand met 110. Eeters.

PACHECO. 1503. De *Samoryn* maakt Vrede, en breekt die. *Komptoor* te KOULAN.

DE twé *Albuquerquen* vertrokken, volgens hunne bevelen, op 't einde van 't Jaargetyde. *Alfonfo* quam gelukkiglyk te *Lisbon*, gelaaden met Spéferyen en koftelyke Waaren. Onder de fchatten dien hy den Koning aanbood, waren veertig ponden *groote-* en vierhonderd ponden *klyne Pérelen*; een *Diamant*, van verbaasde grootte; en *twé Péérden*, 't een *Perfiaans* en 't ander *Arabifch*, welke met verwonderinge befchouwd wierden: als de eerfte zynde, die in 't Koningryk te voorfchyn quamen. *Francifco d'Albuquerque*, en de Scheepen dien hy gebood, quamen nimmer te voorfchyn: zonder dat men hun Nootlot ooit geweeten heeft. *Pedro de Ataide*, hem gevolgd, ontfnapte gelukkiglyk den Storm, en wierd met zyn Volk te *Melinde* gevonden.

Vertrek van *Alfonfo d'Albuquerque*. Gefchenken dien hy zynen Koning meedebrengt. *Francifco d'Albuquerque* blyft op Zee.

ANTONIO DE SALDANNA, Bevelhebber van 't derde Efquader, 't geen voor de Roode-Zee moeft Kruisfen, hebbende *Diego Fernandez Pereira*, met deszelfs Schip verlooren, quam ten Anker aan *St. Thomas*. Hy is 't die, by *Kaape de Goede Hoope*, den naam vermaard maakte, van *Aguade*, of *Baai van Saldanna*: niet om dat 'er *Water* gehaald wierd, maar om dat het veel Bloed kostte, aan zyn Volk, met daar te willen landen. Voor dit ongeval, had een Storm *Ruy Lorenzo* van hem verwyderd, en naâr *Mozambique* gefmeeten: waarvan daan, deez, de ftreek naâr *Quiloa* genomen had. *Lorenzo* maakte op deezen togt, eenige klyne Pryzen, die hem hoope van beter gevolg gaven. Hy naderde 't Eiland *Zanzibar*, op 20. Mylen van *Mombasfa*: hy nam 'er 20. klyne Scheepen; waarna hy de ftoutheid had, zig voor de Stad *Mombasfa* te vertoonen, ongeacht de toebereidzelen dien hy den Koning zag maaken, om hem aantetasten. 't Getal der *Paraws* verbaasde hem niet. Hy zond daartegens zyne groote Sloep, met 30. Man, die menigte Négers doodden, en vier *Paraws* namen. De Koning vervolgens, met 4000. Man, gebooden door zynen Zoone, op 't Strand verfchynende, fpeelde het Portugeez-Kanon zo gelukkiglyk, dat de eerfte fchoot deezen jongen Prins wegnam, met eenigen anderen. Op dit gezigt verzogt de Koning vrede, doende een Vaan met het Wapen van Portugal opfteeken; en verpligtte zig aanftonds, om een Jaarlykfe fchattinge, van *honderd goude Meticalen*, te betaalen (1).

Saldanna geeft zynen naam, aan eene Baaije. Verfcheide verrigtingen van *Ruy Lorenzo*.

LORENZO vervolgde zyne verrigtingen, met veel voorfpoed. Hy zeilde naâr *Melinde*, welkers Koning verdrukt was door dien van *Mombasfa*, ter oir-

(1) *Mombasfa*, is vervolgens onderworpen geweeft aan PORTUGAL, geduurende byna twé Eeuwen. Maar in 1698. vermeefterden het de *Arabiers* van *Maskat*, met weinig moeite, en hieuwen omtrent 20. Portugeezen, daar gezeeten, ter neder.

PACHECO. 1503. oirzaake van zyne verbintenisse met den Portugeezen. Onderwegen nam hy twé Scheepen, en drie *Sambukos*, die twaalf Magistraats-persoonen van *Brava* in hadden. Deeze bragten hunne Stad, om alle Jaaren 500. *Meticalen* optebrengen. De twé Koningen waren reeds tot eenen Veldslag gekoomen, waarvan 't verliez genoegsaam, beiderzeids, even groot was geweest: maar op de aankoomste van *Saldanna*, was de Koning van *Mombassa* verpligt, tot een verdrag te koomen. Boven Kaape *Guardafu*, en in de Eilanden *Kanakani*, sloeg hy verscheide Moorsse Benden, die hem de vryheid betwistten, van zynen Voorraad te vernieuwen. Eindelyk verbrandde hy, op de Bovenkuste van *Arabië*, een Schip met Wierook gelaaden; en joeg een ander op Strand, 't geen menigte Pelgrims naâr *Mekka* voerde.

---

§. II.

Overwinningen van Pacheco *op den* Samoryn, *en andere Indise-Koningen. List om hem te vernielen. Arbeid tot Vrede. Hy beschiet* Kalikoet, *verbrand* Kranganor *en* Panani. *Onrechtvaardige vergeldinge zyner Diensten.*

1504. Verbond tegens den Portugeezen. HET vertrek der *Albuquerquen*, had de hoope des Samoryns wederom opgebeurd. Hy zag de te rugkoomste der Portugeezen, van zo verre af, dat het hem de vryheid liet, alle zyne kragten te gebruiken; en de Vyand, dien hy te vernielen meende, scheen hem niet bequaam wederstand te bieden, tot de aankoomste van nieuw onderstand. Onder zyne Vaanen riep hy, allen Koningen en Prinssen van *Malabar*. Die van *Tanor*, *Bespur*, *Kotugan*, en *Korin*, benevens tien Heeren van gelyk vermogen, behalven de mindere, volgden zyne bevelen. Zyn Heir was 50,000 Man: waarvan 4000 voor den Zeedienst, op 280 *Paraws*, *Katurs*, en *Tonys*, klyne Vaartuigen van verscheiden soort, met 382 stukken Kanon, om het nieuwe Fort der Portugeezen te beschieten. Het overige zyner Benden moest, te Lande, voort-rukken; en den Doortogt eener Riviere vermeesteren, die 't Eiland *Vaipi* van 't vaste Land scheid. Dit magtig Heir wierd gebooden, door *Naubea Daring*, Neeve en Erfvolger des Samoryns; en door *Elankol*, Heere van *Repelim*.

De Koning van *Kochin* gemoedigd door Pacheco. DE Koning, niet konnende onweetend blyven van 't Onweer 't geen hem dreigde, begon zig zo veels te meêr te ontrusten, wyl hy elken dagh een groote menigte zyner Onderdaanen zag overgaan. Maar *Pacheco*, dien *Alfonso d'Albuquerque* ter zyner verdédiginge had gelaaten, moedigde hem door zyne Inboezemingen; en bereidde zig zelfs, om Vyanden te verwinnen dien hy verachtte. Hy stelde 25 Portugeezen in 't Schip, waarmede hy hier was gebleeven; 39 in het Fort; 26 in eene der Karavellen; 23 in 't andere; en hy zelfs zette zig in eene Barke, met 22 van den braafsten zyn's Volks. 300 Indiaanen van *Kochin* had hy, daarenboven, op deeze vier

PACHECO. 1504.

vier Vaartuigen verdeeld. De Koning moeft, met den zynen, de Stad bewaaren.

Pacheco flaat driewerf, de Kalikoetfe-Vloot.

MET deeze klyne Vloote vreesde *Pacheco* niet, den *Samoryn* tegens te gaan. Hy vond hem gelegerd in een Dorp. Hy taftte hem aan; en deeze eerfte aanval was zo fchrikelyk, dat hy den Schrik onder den Vyanden bragt. Dezelfde wierd gevolgd van drie Gevegten, met de *Kalikoetfe-Vloote*, tragtende den doortogt te vermeesteren. In 't eerfte boorde het Gefchut van *Pacheco*, 20 Paraws, met 180 voornaame Perfoonen en 1000 Soldaaten, in den grond. Met het twede vernielde hy 19 Paraws, en 360 Man. En 't derde deed 62 Paraws zinken, en bragt het overfchot op de vlugt.

Hy verbrand vier Steden.

VOORTS naderde hy, aanftonds, den Oever. Een Leger van 15,000 Man, by den *Samoryn* verzameld wierd door het Kanon der Portugeezen verftrooid. *Pacheco* landde, om hunnen fchrik te vermeerderen; en verbrandde vier Steden, in hen te vervolgen.

Verraad der Mooren, te Kochin.

DE Mooren, die te *Kochin* waren, dienden den Vyand met geheime berigten. Men ontdekte hunne verftandhouding. De Koning veroirloofde aan *Pacheco*, hen te ftraffen: maar, vyf van denzelfden hebbende doen vafthouden, vernoegde hy zig, met hen opteIuiten, en 't gerucht te doen loopen, dat hy hen had doen wurgen. Dit nieuws verftoorde den *Samoryn*, meêr dan ooit te vooren. Hy befloot den doortogt der Riviere te overweldigen; en zyne Benden wierden, tot deeze onderneeminge, verdeeld. *Pacheco* plaatfte, *Diego Perez* en *Pedro Raphaël*, met de twé Karavellen en eenige Sleepen, aan de zyde daar de Heer van *Repelim*, onderfteund van den Prinsfe *Naubeadaring*, zig bereidde met 3000 Man zynen aanval te doen. In weêrwille van 't ftilzwygen der Historie-Schryveren, moet men vooronderftellen, dat de Koning van *Kochin*, mede, een gedeelte zyner Benden had doen naderen: zonder welke het volftrekt ongeloofelyk zoude zyn, dat de enkelde Portugeezen, tegens zo veele Vyanden, beftandig waren geweeft. Deeze vooronderftelling fchynt zo veels te natuurlyker, dewyl *Trimumpara* niet min dan 30,000 Man had. Daarenboven fchynt het te volgen, uit het verhaal 't geen *Faria* en *Castanneda* doen, van 't overloopen van 3000 Mooren, die *Pacheco* verlieten. De verfpilling zyn's Buskruits, was eene andere ongelegenheid, die hem in de Noodzaake ftelde, om het te *Kochin* te doen vraagen; en de Bode, die een Verraader was, quytte zig niet van zynen Laft On-aangezien zo veele hinderpaalen, deed het Beleid en de Moed van *Pacheco* hem eene overwinninge bekoomen, waarvan men geen ander verflag vind. Hy doodde 650 Man van den *Samoryn*; en noodzaakte den anderen, in een Palmbofch te wyken. Négen wierden hier aan zyne zyde verflagen, zulks zyne Kleederen van Bloed bedekt waren. De *Samoryn* verloor voorts, 6000 Man, aan de Peft, binnen weinige Dagen.

Dapperheid van *Pacheco*.

Zyne Vyanden voegen lift by geweld.

WAT denkbeeld men zig ook van de overwinninge der Portugeezen vorme, dezelve benam hunnen Vyanden de hoope niet, van zig wederom optebeuren. Zy hervatten hunne toebereidzelen; en Kunftgreepen voegden zig by 't geweld. De *Bramanen* floegen de bereiding van een Poeijer voor: 't geen, in den oogen der Portugeezen geworpen, deezen zoude moeten verblinden. Zy verzonnen beweegbaare Kasteelen, waarvan men zig veels beloofde. Eindelyk, de Mooren van *Kochin* wierden geheimelyk gewon-

PACHECO. 1504.

wonnen, om de Fonteinen te vergiftigen. *Pacheco* merkte het Poeijer aan, voor belachelyk: maar hy meende, zig tegens 't gif te moeten voorzien. De Kasteelen wierden werkelyk t'ſamengeſteld. Daar verſcheenen 'er agt, ter hoogte van vyftien Voet, elk op twé Barken geplaatſt, en vervuld met Soldaaten.

Beweegbaare Kasteelen.

PACHECO had (met den Portugeezen van 't Komptoor, de Manſchap van 't Schip, en der twé Karavellen) niet meêr als 160 Man: dien hy noodwendiglyk verdeelen moeſt, in het Fort, in 't Schip, in de Karavellen, en op den Zoom der Riviere. 't Was, evenwel, de voornaamſte Kragt van 't Koningryk *Kochin*. Want, van 30,000 Mannen, waarmede *Trimumpara* den Oorlog begon, had de verlooping dezelfden op 8000 verminderd. Inderdaad, de *Samoryn* had 'er 20,000 verlooren: maar hy had Hulpmiddelen by de hand; en 't geen hem nog van Troepen overbleef, ging de voorige Kragten van *Kochin* te boven.

TERWYL de *Bramanen* hunne Torens bereidden, wierd *Pacheco* twémaalen aangetaſt, door een groot getal *Paraws*. In den eerſten aanval nam hy 'er vyf, en doodde eenige Mannen; en in den twéden, doodde hy agt Man, en veroverde dertien ſtukken Kanon. Zes *Nayros* van Kalikoet onderſtonden, hem te vermoorden; en veinsden zig overloopers te zyn, om zig naâr *Kochin* te konnen begeeven. Hy doorgrondde hun oogmerk, en toog 'er zelve de bekentenisſe uit: maar vernoegde zig enkelyk, afziende van 't vermaak der Wraake, hen aan den Koning, zynen Bondgenoot, te zenden. De *Samoryn*, in wanhoope van de Kunſtenaarye zo onmagtig te zien als 't geweld, deed op alle de nabuurige Kusten verſpreiden, dat alle de Portugeezen te *Kochin* geſneuveld waren: in meeninge, dat derzelver Landslieden, te *Kananor* en te *Koulan*, niet meêr geſpaard zouden worden. En inderdaad, daar waren 'er eenigen, aan wien dit uitſtrooiſel rampzalig wierd. Twé wierden gedood, en veele gewond.

Edelmoedige daad van *Pacheco*.

EVENWEL bleef de Koning van *Kochin*, ſtellende Eere in zyne Trouwe en Standvastigheid, van beſluit, veeleêr het uitterſte te ondergaan, dan den Portugeezen te verlaaten. Maar, vreezende hen eindelyk onder de menigte hunner Vyanden te zullen zien bezwyken, bad hy hen, voor hun eigen belang, van de onderneeminge aftezien. *Pacheco*, in tegendeel, vermaande hem, zig nergens over t'ontrusten; en vooral geen ongeruſtheid te laaten blyken, die zynen onderdaanen den Moed konde beneemen. Hy ging ook de dapperheid der Portugeezen, op 't Schip en op de Karavellen, verwekken: met hen voor oogen te ſtellen, dat geene, 't welk zy niet minder aan hun Heil, als aan hunne Eere verſchuld waren. Zyn voorbeeld was nog vermogender, dan zyne redenen: want, terwyl hy hen toeſprak, verſcheen de Vyand, met die vreesſelyke Kasteelen, die gevolgelyk de Scheepen en het Fort moesten vernielen.

Dapperen tégenſtand der Portugeezen.

DEEZ aanval des *Samoryns*, zoude de verſchrikking, in min gemoedigder Harten, geworpen hebben. Hy had 290 *Paraws*, wel uitgeruſt van Manſchap en Geſchut; en de agt voorgemelde Kasteelen, het eene met 40, twé met 35, en de vyf overigen met 30 Man bezet. Deeze werktuigen wierden voorgegaan van Branders. Den Oever was bedekt met 30,000 Man, onder 't bevel van den Heere van *Repelim*, met eene goede Artillerye,

rye, en menigte Schansgraavers. Men ving een zeer ongelyk gevegt aan. Drie Scheepen onderstonden, 't geweld van drie-honderd te verduuren. De Hoope der Portugeezen was gevest, in de handigheid van 't geschut te gebruiken. In den beginne deed zy weinig uitwerking. *Pacheco* slaagde beter, in de schikkinge die hy tegens de Branders maakte. Lange stengen met Yzer beslaagen, welke hy met den Punt in die Vaartuigen stak, midlerwyl zyn Volk 't ander eind tegens het Schip en de Karavellen stelde, hield het Vuur verre genoeg af, om hem niet te beschaadigen. Dus wierden de Branders, wel dra, onnuttelyk verteerd. Maar, toen de rook, die niet min den Dagh aan den Vyand dan aan den Portugeezen verschool, begon opteklaaren, maakte het Kanon der drie Vaartuigen zulk een verbaasde uitwerking, dat het de agt Torens in stukken deed vliegen, en de Zee, in een oogenblik, met derzelver brokken bedekte. Mannen, Wapens, Voorraad, verbryzelde stukken Houts: men zag allerwegen de overblyfzels, van dien gevreesden toestel dryven. Zulk droevig Schouwspul, verkoelde de vuurigheid des *Samoryns*. Hy trok af, zonder dat de Portugeezen een enkeld Man verlooren. Echter quam hy 't 's anderendaaghs hervatten: maar om nog strenger behandeld te worden. Zyn Heir te Lande, onnut op den Oever gebleeven, wagtte niet, tot het Portugees Kanon, na den *Parawś* ter vlugt gedreeven te hebben, tegens hen gekeerd was. De gantse Kust wierd, wel dra, gezuiverd. De *Bramanen*, neemende deeze aan-eenschakelinge van ongelukken voor eenige Hémelse-Kastydinge, overreedden den *Samoryn* (die 18,000 Mannen, in den tyd van 5 Maanden, verlooren had) den Vrede te vraagen; en den Hémel te verzoenen, door Godtsdienstige Werken. Hy luisterde na hunne voorstellingen; en de Koning van *Kochin* nam dezelfden aan. Zulke luisterryke gevolgen, gaven zo veel voordeel aan *Pacheco*, dat hy, berigt van den Faktoor te *Koulan* ontfangende dat de Mooren zig tegens 't verkoopen der Péper stelden, zig zo voort naâr deeze Stad begaf; vyf Moorsse Scheepen, aldaar, tot onderwerpinge bragt; en hen dwong den Portugeessen Faktoor, de Péper voor dezelfde Pryze als zy, te doen bekoomen.

PACHECO, 1504.

De *Samoryn* word afgekeerd.

Maakt *Vrede* met den Koning van Kochin.

Nieuw Bedryf van *Pacheco*.

GEDUURENDE hy, met zo veel manhaftigheid, de Glorie en de Belangen zynes Land-aarts ondersteunde, deed de Koning van *Portugal*, op den Raad van *de Gama*, die hem zonder ophouden vertoonde de noodzaake van in de Indiën met aanmerkelyke Magt te verschynen, een Vloot van dertien Scheepen uitrusten: de zwaarste welke tot hiertoe in Portugal gebouwd waren, voerende twaalf-honderd Man. LOPE SOAREZ wierd, daarover, ten Bevelhebber gesteld. De eerste Plaats, welke hy in de *Indiën* aandeed, was 't Eiland *Anchediva*, daar hy *Antonio de Saldanna* en *Ruy Lorenzo* vond: die zig byeen gevoegd hadden, en daar hunne Scheepen gezamenlyk verdubbelden, om ter Kuste van *Kambaije*, op de Scheepen van *Mekka* te kruissen. *Soarez* namze met zig. Zy begaven zig naâr *Kananor*, daar zy zig ophielden, om eenige bevelen te geeven. Van daar, voor *Kalikoet* verschynende, eischten zy eenigen Gevangenen weder, welke daar in den laatsten Oorlog bekoomen waren. Maar, 't zy zylieden een voorwendzel zogten, om den *Samoryn* te vernederen, of dat deeze Vorst wezenlyk eenigen Gevangenen ophield: zy deeden deeze réden gelden, om zyne Hoofd-

LOPE SOAREZ vertrekt, met eene Nieuwe Vloote uit Portugal.

PACHECO. 1504. ſtad, geduurende twé Dagen lang, te beſchieten. De Helfte der Stad wierd vernield, en 1300 Inwoonders verlooren 'er 't Leeven by.

Hy beſchiet *Kalikoet.*

De *Portugeezen* onderſteunen den Koning van *Kochin.*

PACHECO was nog niet van *Koulan* wedergekeerd, toen *Soarez* te *Kochin* inviel. 't Gezigt van zulke eene ſchoone Vloote deed *Trimumpara* alles vergeeten, wat hy voor zulken vermogenden Bondgenooten geleeden had. Hy bragt zyne Klagten voor den Admiraal, wegens eenig nadeel 't geen hy van eene nabuurige Stad, gevestigd door den *Samoryn*, had geleeden. 't Was *Kranganor*, maar vier Mylen van *Kochin* leggende. *Soarez* wierd zo veels te meêr gebragt, om hem te wreeken, wyl hy ter zelfder tyd vernam, dat men een groot getal *Paraws* op de Kuſte had gezien; en dat de *Samoryn* zelfs, zig naâr *Kranganor* begeeven had. Hy deed daarop twintig Vaartuigen des Lands, bequaam om de Riviere opteloopen, geheimelyk wapenen; en zig daarop begeevende, met zyne beste Soldaaten, zonder den Koning van *Kochin* te wagten, die niet zo dra met zyne toebereidzelen vaardig konde wezen, begaf hy zig fierelyk naâr den Vyand. Op de Riviere vond hy vyf Scheepen, en 80 *Paraws.* 't Gevegt was ſcherp: twé van de vyf Scheepen wierden verbrand, en alle de *Paraws* in den Grond geboord, of op de Vlugt gedreeven. *Soarez* meende, na deeze daad, zonder verhinderinge te landen: maâr hy had al 't Vuur van zyne Musketterye noodig, om zig eenen Wegh door eene menigte Indiaanen en Mooren te baanen, die een Hagelbui van Pylen op hem deeden régenen. Eindelyk vatte hy voet te Lande, en verbrandde de Stad, tot den grond. De *Samoryn* had zyne aankoomſte niet verwagt, om zig door de vlugt te bedekken. Deeze nieuwe vernederinge, die gevolgd wierd door 't verlies van eenen Veldſlag, tegens den Koning van *Tanor*, bragt den Vrede te wege.

Vrede met den Samoryn.

Barrate te *Kochin*, ter zékerheid des Konings gelaaten.

DE gewigtigheid om zulken trouwen vriend en verdédiger, als *Trimumpara*, of veel-eer het aangelegde Fort, aan Portugal te bewaaren, bragt *Lope Soarez*, hem *Manuel Tellez Barrato*, met vier Scheepen te laaten, om de Haven van *Kochin* gade te ſlaan. Vervolgens keerde hy naâr Europa: maar met voorneemen, om in zynen Koers op *Panani*, Stad aan den *Samoryn* onderworpen, te vallen. Twintig *Paraws*, dien hy ontmoette, zonder dezelfden verwagt te hebben, en de Wind, die aan zyne Vloote niet toeliet de noodwendige beweegingen ter haarer verdédiginge te maaken, verpligtten hem, zig in eene Baaije te begeeven: daar hy verbaasd was, zeventien groote Turkſe Scheepen te vinden, gewapend met eene goede Artillerye, en 4000 Man. 't Gevegt begon zo voort, met eene uitſteekende Woede. *Pacheco* en *Soarez* deeden wonderen van dapperheid. Eindelyk, de barbaarſe Vloot wierd verbrand, met al haare laadinge, die zeer ryk was. Zevenhonderd Turken verdronken, zonder te rékenen die welke door 't Vuur en 't Staal ſneuvelden; en 't verlies der Portugeezen bedroeg niet meêr, als drie-entwintig Man. Om zig een juiſt denkbeeld, van die wonderbaarlyke overwinningen te maaken, moet men begrypen, wat het ter die'r tyd was, met allen dien Volken van *Afrika* en van *Azia*, dien 't evengelykelyk aan Moed en Schikkinge mangelde; en die, met eene Artillerye, bywylen zeer talryk, weinig bequaamheid hadden zig daarvan te bedienen.

Pacheco en *Soarez* vernielen een Turkſe Vloot.

Aanmerkinge over de Bedryven van dien tyd.

SOA-

Pacheco.
1506.

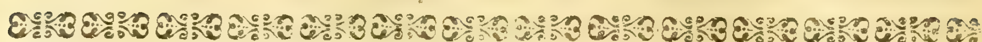
De Portugeesſe Vlootkeerd weder naär *Portugal.*

Soarez ging weder t'zeil, in den beginne van *Januari* 1506; en quam, in de Haven van *Lisbon*, den 22 *Juli.* Hy bragt dertien Scheepen, overwinnende en gelaaden met Rykdommen, te rug: maar drie daarvan behoorden, tot de voorgaande Vlooten. Hy had verlooren, dat van den Kaptyn *Mendoza*, 't geen geſtrand zynde, 14 Mylen van S^t. Blaz, gantſelyk verdween. Een der gemelde drie, had ten Kaptyn, *Diego Fernandez Pereira*, befaamd om de ontdekkinge van 't Eiland *Sokotra*, daar hy 't Anker wierp, na verſcheide Pryzen op de Kuſte van *Melinda* gemaakt te hebben.

Ongeſtaadigheid van 't Fortuin en 't Noodlot van *Pacheco.*

De Eere wierd niet meêr beſpaard als de vergeldinge, voor dien dapperen Bevelhebberen, die aan *Portugal* zo veel luister als Rykdommen toebragten. Koning Emanuel vereerde, byzonderlyk, de dapperheid, in *Duarte Pacheco.* Hy deed hem, by zig, onder 't zelfde Verhemelte neder zitten; en deed zig dus, nevens hem, in de Hoofdkerke van *Lisſebon* draagen, in 't midde van eene menigte Volks, die de bedryven van deezen Held uitgalmden. Evenwel, door een vreesſelyk voorbeeld van de omkeeringe der Fortuine, en van de ongeſtaadigheid der gunſte een's wilkeurigen Vermogens: hy deed hem eenigen tyd daarna vaſthouden, zonder dat de Histori ons de oirzaake deezer veranderinge bybrengt; en in eene naauwe Gevangenisſe hem hebbende doen opſluiten, liet hy hem daar elendiglyk ſterven.

IX. HOOFDSTUK.

Bedryven der PORTUGEEZEN in 1507, onder Don *Francisco de Almeyda*, eerste *Onderkoning* der OOST-INDIËN. Getrokken uit dezelfde Schryveren.

§. I.

Staat van den Koophandel. *Veroveringe van* Quiloa *en* Mombassa. *Forten in verscheide Oorden gestigt.*

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1507. Nut 't geen *Europe* trekt uit de *Ontdekkingen* van *Portugal.* Staat van den *Koophandel*, bevoorens.

INDIEN men zig verscheide aanmerkingen verleevendige, welke wy in de *Inleidinge* verzameld hebben, dan zal 't niet moeijelyk zyn te oirdeelen, wat moeiten en onkosten de *Ontdekkingen* der PORTUGEEZEN bespaard hebben, aan *Europa*, in den Koophandel der Spéseryen en der andere Indise Rykdommen. Voor dat gelukkig tydstip wierden de *Kruidnagelen* der MOLUKKOS, de *Nootmuskaat* van BANDA, het *Sandelhout* van TIMOR, de *Kamfer* van BORNEO, 't *Goud* en 't *Zilver* van LUKONIA, met de *Gommen*, de *Parfumen*, en alle de *Kostelyke Waaren* van *China*, *Japan*, *Siam*, en menigte andere Landstreeken, gebragt op de *Algemeene-Markt* te MALAKKA, Stad van 't Half-eiland des eigen Naams, 't geen gehouden word voor 't *Chersonesus Aurea*, of 't *Goude-Half-eiland*, der Oudheid. Van daar quamen zy in de Havens der *Roode-Zee*, tot waartoe de Volken van 't Weste dezelven quamen zoeken. En deeze Koophandel, wierd byna enkeldlyk door Verwisselinge gedaan: want de Volken van *Azië* hadden min Goud en Zilver noodig, dan Uitheemse-Geriefelykheeden. Dat waren de Bronnen, die *Kalikoet*, *Kambaije*, *Ormuz*, en *Aden* verrykten. Alle deeze Steden voegden nog, by 't geen ze van MALAKKA trokken, de *Robynen* van PEGU; de *Stóffen* van BENGALE; de Pérelen van KALAKARE; de *Diamanten* van NARSINGA; de *Kaneel* en de *Robynen* van CEILON; de *Péper*, de *Gember*, en de andere *Spéseryen* van de Kuste van MALABAR. De *Indise* Waaren wierden, door de *Persise-Golfe*, van ORMUZ gevoerd tot aan BASRAH, aan den Mond des *Eufraats*; om, door de *Karavaanen*, uitgedeeld te worden aan *Armenië*, *Trebisonde*, *Aleppo*, *Damaskus*, enz. De *Venetiaanen*, de *Genueezen*, en de *Kataloniërs*, gingen die haalen te BARUT, Haven van *Syrië*. 't Geen door de *Roode-Zee* gevoerd wierd, ontscheepte men te TOR, of te SUEZ, Steden leggende in 't innerlykste deezes Zeeboezems; vanwaar de *Karavaanen* de vervoeringe vervorderden, tot aan KAIRO; en, van daar, was 't overige des Koers, door 't behulp des *Nyls*, gemaklyk tot de Haven van ALEXANDRIE: daar de Inscheeping op *Europise-Scheepen* geschiedde.

De *Mogendheeden* van 't *Weste*, openen den oogen over hun verlies.

HOEVEELE Vorsten en Steden zagen zig dus, hunne oude Voordeelen niet

niet onttrekken, door het *nieuwe Middel*, 't geen EUROPA aan den *Portugeezen* verschuld was? Zy openden den oogen, na maate hun verlies zig deed gevoelen. De *Soudaan* van *Egypte* (1) had 'er 't grootste belang in. Terwyl de andere peinsden, om den Portugeezen door kragt van Wapenen te verjaagen, onderstond hy den Voortgangen van hunnen Koophandel, door veel korter wegh te stuiten. De gelegenheid zyn's Lands hem onophoudelyk in staat stellende, om in *Syrie* te booren, deed hy verspreiden, dat hy de Heilige Plaatsfen te *Jeruzalem* zoude gaan vernielen; en meende daardoor zig verzékerd, uit de gedachten dien hy had van den drift der Roomsfen voor dien Oord, dat hy alles van hen deswegens verkrygen zoude.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1507.

Geveinsd ontwerp, van den *Soudaan* van *Egypte*.

DEEZE bedreigingen ontrustten den Monniken van den Berg *Sinaï*, zodanig, dat zy hem voorstelden de Reize naâr *Rome* te doen, om dit Hof tot eenig Verdrag te neigen. De *Soudaan*, die niets anders als deeze Aanbiedinge wenste, stond hen Brieven voor den Pausfe toe: waarby hy openlyk verklaarde, dat hy geen andere beweegréden had, tot het geweld 't geén hy tegens de Heilige-Plaatsfen bedacht was, dan 't Verderf zynes Koophandels te wreeken. Een Monnik, genoemd *Maurus*, quam met dien last te *Rome*. De Paus zond hem naâr *Lisjebon*, daar men reeds zeer wel van zynen Last onderrigt was. 't Antwoord, 't geen hy 'er ontfing, misleidde de verwagting des *Soudaans*. De Koning schreef, aan den Pausfe, dat zyn voorneemen was, met alle die Ontdekkingen der Indiën, om 't *Katholyk-Geloof* en 't Rechtsgebied van de *Roomsche-Kerke* uittebreiden. En dit was genoeg, om te *Rome* de Bedreigingen te doen verachten, waarvan de uitwerkinge nog zo gereed niet was.

De Monniken van *Sinaï* ontrusten zig daarover.

DOOR deeze tegenstreevingen begreep het Hof van *Portugal*, meêr dan ooit, hoe gewigtig het ware, voor 't goed gevolg zynes Koophandels, niet alleen zyne Vlooten te versterken, maar ook den oorden daar zyne Bevelhebbers voet hadden gegreepen. Al op den 25. *Maart* 1507. bragt het in Zee, twé-entwintig Scheepen, met vyftienhonderd Soldaaten daarop, onder 't bevel van Don *Francisco de Almeyda*, met den tytel van *Onderkoning der Indiën*. Deez was de eerste, die daarmede vereerd wierd. Hy stond, den 2. *Juli*, eenen vervaarlyken storm uit. De Histori-Schryvers verhaalen, als eene wonderbaarlyke zaake, dat drie Matroozen, door 't geweld eener baare in Zee geslagen, en twé daarvan verdrinkende, de derde (genaamd *Fernando Lorenzo*) kragt had om zig in 't Schip te doen hooren, met te verzoeken, dat men acht op hem gave tot 's morgens. 't Was reeds nagt. Hy bragt dien gantselyk door, op de baaren, zonder ander behulp als zyn vermogen van zwemmen; en, 's morgens, toog men hem leevend daaruit.

De *Portugeezen* denken met ernst om zig in de Indiën te versterken.

Fransois d'Almeyda, eerste Onderkoning der Indiën, vertrekt.

AL-

(1) 't Was *Almalek al Ashrâf Abu'l Nasr Sayf oddîn Kansû al gauri*, gemeenlyk genoemd *Campson Gaurus*, uit den Tuk der *Mammelukken*, XXIVe. *Soudaan* van Egipte, die A°. 1500 zyne Regeeringe begon, en A°. 1516 sneuvelde, in eenen Veldslag by *Aleppo*, tegens Sultan *Sélim*, Keizer der Turken. Zie POKOCK, *Suppl. ad Abulfaraj. Hist. Dynast. p.* 29; en, D'HERBELOT, *Biblioth. Orient.*, *Art. Cansu al Gauri*, *p.* 249.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1507.

ALMEYDA kon niet meêr, als agt Scheepen, zyner Vloote verzamelen, voor hy te *Quiloa* quam. Hy vleidde zig, aldaar beleefdelyk in de Haven ontfangen te zullen worden: maar, hebbende dezelfde met eenige Kanonschooten begroet, zonder eenig antwoord te ontfangen, zag hy deeze verachtinge aan, als eenen Hoon, die hem tot wraake verpligtte. Den Raad vergaderd nam 't besluit, hier ter steê een der Forten te leggen, dien de Koning hen aanbevolen had.

Hy koomt te *Quiloa*, en bouwd 'er een *Fort*.

Beschryvinge van veele gedeeltens van *Afrika*.

VAN Kaape GUARDAFU, die den *Oostelykften Hoek* van AFRIKA uitmaakt, vind men, tot aan de *Kaape* van *Mozambique*, een hól-ingaande Kust, die zig ter lengte van 550. Mylen uitstrekt, in de forme van eenen gespannen Boog. Zy gaat vervolgens, geduurende 170. Mylen, tot aan Kaape *Korientes*; en van daar looptze, 340. Mylen ver, tot aan KAAPE DE GOEDE HOOPE. Vervolgens draaid de Kust naâr 't *Noorde*, met zig een weinig Westelyk te verbreeden, tot aan 't Koningryk *Kongo*; van waar, indien men een lyn vooronderfteld die *Afrika* dwars naâr 't Oofte door snyd, ten *Zuide* een groot Half Eiland, of hoek Lands, overblyft, waaraan de Arabiërs den Naam hebben gegeeven van *Kaffaria*, gelyk dien van *Kaffers* (1) aan deszelfs bewoonderen: betékenende, een dom Volk, zonder wetten, en zonder regeeringe. Aan gindze zyde van zodanige lyne, vind men, ten Ooste, de Kust van *Zanguebar* (2) die zig meêr dan 200. Mylen naâr 't Noorde uitstrekt. Maar de Arabiërs en de Persianen geeven denzelfden Naam, aan de gantse Kuste, tot aan Kaape de Goede Hoope. Boven *Zanguebar*, tot aan den hoek van *Guardafu* en den mond van de Roode Zee, is dat gedeelte, 't geen de Arabiërs noemen AJAM (3) of *Ajana*. Deszelfs Bewoonders zyn de *Arabiërs* zelfs; en, binnen 's Lands, *Négersse-Heidenen*.

Aart en *Gebruiken* der Bewoonders.

'T MEESTEDEEL deezer Kusten is zeer laag: 't geen haar aan Overstroominge bloot steld; gelyk dan ook de ondoorkoomelyke Bosschen, waarmede zy bedekt zyn, aldaar een bovenmaatige hitte voortbrengen, en 't Land zeer ongezond maaken. De natuurlyke Bewoonders zyn zwart, met gekroesd Hair. Zy zyn Afgodendienaars, en zo overgegeeven aan de bygeloovigheid, dat de allerbeuzelagtigste oirzaak, hen, van hunne gewigtigste onderneemingen doet afzien. Dus was ook de enkelde réden, die den Koning van *Quiloa* belet had *d'Almeyda* te doen groeten, de ontmoeting

(1) *Kafr*, of Kaffer, betékend in 't Arabisch eenen *Ongeloovigen*, eenen Mensch die niet geloofd: een Naam, welken de Mahometaanen geeven, aan allen, die van hunnen Godtsdienst niet zyn, maar byzonderlyk aan dien, die de *Beelden* vereeren. 't Geen veroirzaakt, dat het meestendeel der Kristenen, by hen, *Kaffers* genoemd word.

(2) Men moest schryven *Zenjibar*, na den Naam van eenen Négersen Land-aart, genoemd *Zenji*, die zig op deeze Kuste had verspreid, voor de Arabiërs zig daar ter neêr stelden.

(3) *Ajam* betékend; by den Arabieren, 't geen wy door 't Woord *Barbaaren* verstaan. Maar wy meenen, dat de waare Naam is *Ajan*: stellende de Portugeezen, op 't einde der Woorden, eene *m* in de plaatse van een *n*, als de voorgaande Klinkletter lang is.

ting van een' Zwarte-Kat, die dwars over den wegh had geloopen, van dien, welken hy daartoe had uitgezonden. De Kudden, de Vrugten, ende Graanen, beantwoorden aan de Barbaarsheid des Lands. Onder den bewoonderen van de Kuſte, en der nabuurige Eilanden, kende men den Landbouw zeer weinig. Zy leeven van 't vlees der wilde Dieren, en van andere voedzels, die geen beter waardy hebben. Die, welke dieper in den Lande woonen, en Koophandel met den *Kafferen* dryven, maaken gebruik van Melk. De Natuur ſchynt zo veel goud niet, in deeze onvrugtbaare Landſtreeken geplaatſt te hebben, dan om ze te doen bewoonen; of om, inzonderheid, de gierigheid der *Europeren*, van zulken eenen verren afſtand, het te doen zoeken. 't Was deeze drift die 'er bevoorens den *Arabieren* geleidde, genaamd *Emozadie*, dat 's te zeggen, *Onderdaanen van Zayde.* Zy bouwden 'er twé aanzienlyke Steden, welke zy in ſtaat ſtelden, hen voor den aanvallen der Kafferen te dekken. Hunne grondveſtiging bleef, in deeze geſteltenisſe, tot een groot getal andere *Arabieren* quam, uit de nabuurige Havens van de Stad *Lazah*, of *Lara*, veertig Mylen van 't Eiland *Baharem* (1) in de Perſiſe-golfe: die de Stad *Magadoxa*, en vervolgens die van *Brava* ſtigtte, welke aan de eerſte haar waardigheid van Hoofdſtad niet benam. De eerſtgemelde, gewend aan den Koophandel met den *Kafferen*, vermengden zig allengs, met die welke hen gevolgd waren. Zy wierden onderſcheiden door den Naam van *Baduis*, 't geen zeggen wil, *Volk der Woeſtenye*: een Naam, dien de Europeaanen hebben veranderd in dien van *Badouins*, en van *Badows*. Die van *Magadoxa* wierden de eerſten, die by geval de Myne van *Sofala* ontdekten; en die zig in 't bezit van den Goudhandel ſtelden. Zy verſpreidden zig, veel verder naâr de Middaghzonne: zonder evenwel voorby Kaape *Korientes* te durven koomen, die den tegen over gelegen hoek uitmaakt, aan 't Zuidweſtelykſte gedeelte des Eilands *Madagaskars*, of *St. Laurens.* Deeze Kaap trekt derzelver Naam, van 't geweld der Stroomen, die haar omringen, en zeer gevaarlyk voor de Scheepvaard zyn. De *Moorſe-Arabiërs*, van *Magadoxa*, maakten zig vervolgens meeſter van *Quiloa*, van *Mombasſa*, van *Melinde*, van de Eilanden van *Pemba*, *Zanzibar*, *Monſia*, *Comoro*, en menigte anderen. *Quiloa* wierd de gewigtigſte hunner Volkplantingen; en gelyk een Bron, waaruit nieuwe gevormd wierden, byzonderlyk op de Kuſten van *Madagaskar.* De Zee, ongevoeliglyk, den Landen op de twé Kuſten afgeknaagd hebbende, heeft van *Quiloa* een *Eiland* gemaakt: maar ook te gelyk, aan de Stad, een genoegſaame ſtreeke Lands overgelaaten, die menigte *Palmboomen* en anderen draagd, met verſcheide ſoorten van *Kruiden* en van *Planten*; en die *Vee*, *Wilde-gediertens*, en *Vogels* voed zeer gelykende naâr de *Spaansſe.* De *Gebouwen* zweemen 'er ook veel, naâr dien van *Spanje*: naamenlyk, ze zyn plat van boven, en hebben, van achteren, Tuinen en Boomgaarden.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1507.

Oirſprong van den *Goudhandel.*

Steden in Afrika door den Arabieren gebouwd.

Voortgangen der *Arabieren* in Afrika.

Beſchryvinge van *Quiloa.*

ALMEYDA, beſluitende *Amir Ibrahim*, Koning van *Quiloa*, aantetaſten, landde

Almeyda neemt en berooft de Stad *Quiloa.*

(1) Men moeſt zeggen, *Bahrayn*, dat is *de twé Zeën*: want dit is het twévoud van 't Arabiſch-Woord *Bahr*, betékenende Zee.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1507.

de met zynen Zoone, *Lorenzo*, aan 't Hoofd van 500. Man. Hy verdeelde zyn Volk, in twé Benden, om de Stad aan twé zyden aantetasten: dogh de Koning nam, op zyne aannaderinge, de vlugt; en deed, terzelfder tyd, de kleure van *Portugal* uitsteeken. Dit bragt den Belegeraaren, te gelooven, dat hy niets anders dacht, als om zig te verdédigen; en 't vertraagde zelve, hunne eerste vuurigheid. Dogh 't was maar een List, om zig den tyd te geeven, het vaste-Land, met zyne Vrouwen en Schatten te winnen. *Almeyda* gaf de Stad der Plunderinge over. De Portugeezen verlooren 'er niet een enkeld Man: hoewel 't het Leeven aan menigte Mooren kostte. *Ibrahim* was (zo men wil) een geweldig-bezitter, dogh de vier-enveertigste Koning des Eilands. *Almeyda* verkoor, om hem optevolgen, *Mohammet Ankoni*, als hebbende aanmerkelyke diensten aan Portugaal gedaan; en deed hem met veel Pragt kroonen. De nieuwe Koning, was Bloedvriend van Ibrahim. Op den Throon stappende, verklaarde hy den Portugeezen, dat hy deeze eere niet aanvaard zoude hebben, indien Koning *Alfadaïl*, door den Overweldiger vermoord, in 't Leeven ware geweest; en deed, door een raar voorbeeld van Gemaatigdheid, hen goedkeuren, dat hy, by voorzieninge, schoon hy zelfs veele Kinderen had, den Zoon van *Alfudaïl* ten zynen Opvolger benoemde.

Hy steld 'er eenen nieuwen Koning.

Hy bouwd 'er een Fort.

DAAR bleef niets over, als een *Fort* te stigten; en de Portugeezen hadden, deswegens, geene hinderpaalen te vreezen, van eenen Koning, die zyne Kroone aan hen verschuld was. Zy voltooiden het, in 20. dagen. *Almeyda* leide 'er een bezetting in, van 550. Man; en liet daar een *Karavel* en een Brigantyn, om geduuriglyk op de Kuste te kruissen. Hy vertrok, den 8. *Augusti*, met dertien Scheepen, en nam den Koers van MOMBASSA: even als *Quiloa* op een Eiland, van omtrent 14. Mylen omtreks.

Almeyda vermeesterd, en verbrand Mombassa.

DE Stad *Mombassa* was schoon, en verdédigd door eenige Vestingwerken, met eene ruime Baaije, gemaklyk voor allen soort van Scheepen. De Portugeesse-Onderkoning zond straks twé Scheepen af, om de *Baare* te peilen. Zy wierden met Kanon-schooten ontfangen, van eene Batterye, die 't inkoomen der Haven bestreek: maar 't geschut der Portugeezen was gelukkiger. Een hunner Kogels, vallende op 't Kruit der Vyanden, deed deezen hun Post verlaaten. Zy wierden, vervolgens, van twé andere mindere Batteryen gejaagd; en de Vloote liep, zonder anderen tegenstand, binnen. De Onderkoning deed eenige Kambayse-Scheepen verbranden, die in de Haven lagen. Vervolgens, ontscheepende aan 't Hoofd zyner Benden, trok hy regt naâr de Stad, terwyl de Koning, ter andere zyde, daaruit vlugtte. De Inwoonders quamen te vooren, om den ingang hunner Huizen te verdédigen: maar zy stonden de Poogingen der Portugeezen niet lang uit, die, zonder meêr als 5. Man te verliezen, 1513. Mannen van hen doodden, en 1200. gevangen maakten. De Stad wierd geplunderd, en zo voort tot den grond afgebrand.

Fort in 't Eiland Anchediva gestigt.

DEEZE woedende bedryven, al-omme den Doodschrik voor de Portugeesse-Vloote voerende, stond het Eiland *Anchediva*, waarnaâr toe de Onderkoning zyn' Scheepstogt vervolgde, hem vrywilliglyk toe, om zig door een *Fort* te laaten breidelen. Hy liet 'er 80. Man in. Van daar, de

de Wind zo gelukkig als 't geval der Wapenen hebbende, voerde die hem regt naâr *Onor*, Stad op de Malabarse-Kust. Hy wierd'er qualyk ontfangen: zyne gevoeligheid deed hem de Stad verbranden, met alle Scheepen in de Haven leggende. Hier scheen Fortuin hem, voor een oogenblik, te verlaaten. Hy wierd door een' pyle gewond; en eenig Volk, 't geen hy tegens eene schaare van omtrent 1500. Man zond, zoude moeite gehad hebben gelukkiglyk aftetrekken, indien *Timoya*, Goeverneur der verbrande Stad, een bevallig Man, den Indiaanen, verhit door den stryd, niet weêrhouden, en de verschooninge zyn's Konings niet gemaakt had, met zig aan *Portugal* te onderwerpen.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1507. *Onor* verbrand door den Portugeezen.

ALMEYDA begaf zig naâr *Kananor*. Hy was voldaan, van 't onthaal des Konings: deez Prins ging hem te gemoete, met 5000. welgewapende Mannen, en stond hem vrywilliglyk verlof toe, een Kasteel, zelve in de Haven, te bouwen. *Lorenzo de Brito* wierd, met 150. Man en 2. Scheepen, daar gelaaten. Op 't nieuws, 't geen de Onderkoning by zyn vertrek ontfing, dat de Mooren het Portugees-Komptoor te *Koulan* vernield hadden, zond hy drie Scheepen, en twé Karavellen derwaards, onder 't bevél zyn's Zoons: die vier-entwintig vaartuigen van *Kalikoet*, en andere Plaatssen, verbrandde, waarvan naauwelyks eenige Mooren, met zwemmen, zig beveiligen konden.

Kasteel te *Kananor*, gebouwd.

'T ONGEDULD des Onderkonings was, om te *Kochin* te koomen, ten einde de Erkentenisse en de Liefkoozerye der Portugeezen te doen uitblinken. Gelyk hy tot hiertoe gepoogd had, hunnen haat en hunne wraake te doen vreezen: zo was hy belast, door uitdruklyk bevél zyn's Meesters, om *Trimumpara*, dien trouwen Bondgenoot van Portugal, met weldaaden en vriendschap te overlaaden. Hy was voorneemens denzelfden, met eigen hand, te kroonen; en had, met dit oogmerk, op zyne Vloote medegebragt, een Goude-Kroon, verrykt met Edele-Gesteentens. Maar de hooge Jaaren, en de vermoeijingen van een langduurig Leeven, hadden den Koning van *Kochin* gebragt, om 't Gewigt van 't Koningschap neêrteleggen. Volgens de beginzelen zyn's Godtsdiensts, had hy zig verbonden, tot een soort van Godtsdienstig Leeven: met oogmerk, om 'er tot den dood in te volharden. De Eeren, voor hem geschikt, vielen op *Nambeadora*, zynen Neeve en Opvolger.

---

§. II.

Fort te Quiloa *gebouwd. Beschryving des Lands. Vreemd geval van eenigen Portugeezen. Verbond om hen uit* Indië *te dryven.* Ceilon *ontdekt.* Brinjan *verbrand.*

KONING EMANUEL, zendende Don *Francisco de Almeyda* in de hoedanigheid van Onderkoning, had in deszelfs Lastbrief de Stad *Sofala* uitgezonderd, welkers aangelegenheid by hem andere Oogmerken had voortgebragt. Hy oirdeelde, dat een Land, zo vermaard door deszelfs *Goudmynen*, eene Onderneeminge vereischte, die alleen op hem zag. En hoe-

1508. *Aangelegenheid*, Koop- en Goud-handel van SOFALA.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508. hoewel 't Fort van *Quiloa*, dat van *Mozambique*, en 't Komptoor te *Melinda*, alle tot dat Ontwerp ſtrekten, zo ruſtte hy evenwel een Vloot uit, van zes Scheepen, welke hy byzonderlyk met die uitvoeringe belaſtte. *Pedro de Annaya* wierd benoemd, om deeze te gebieden. Zyn Scheepvaard was gelukkiglyk. De Portugeezen verraſtten den Koning van *Sofala*, in den boezem van 't vertrouwen en der ruſte. Hy ſtond hen met wederwille toe, 't verlof van een Fort te bouwen: in hoope, dat de Ongezonde Luchtſtreeke, hen wel dra zoude noodzaaken, het te verlaaten.

De Portugeezen bouwen 'er een *Fort*.

HY oirdeelde qualyk van eenen Land-aart, aan wien 't goud ten Gezondheid en ten Geluk verſtrekte. Eindelyk, zig in zyne verwagtinge bedroogen ziende, zogt hy gelegenheid dat juk afteſchudden. Al de Greetigheid der Portugeezen belette niet, hen de Ongezonde-lucht te doen gevoelen, door menigte Ziektens; en, ter andere zyde, verminderde het vertrek van drie Scheepen, met eene andere Onderneeminge belaſt, de helfte hunnes aantals. Deeze gelegenheid omhelsde de Koning, om hun Fort met 5000. Kaffers te beſtormen. Daar waren niet meêr als vyf-endertig Portugeezen, in ſtaat van de Wapenen te voeren: maar 't Geſchut deed zulken ſlagting onder den Belegeraaren; en de Portugeezen, onderſteund door vyftien-of twintig Mooren, vielen zo wel te paſſe uit, dat zy hen, voorts op de vlugt gebragt hebbende, in een Palmboſch dreeven, daar de vreez hen ingeſloten hield. *Annaya* had den moed, met weinig Volk in de Stad te vallen, en tot in 't Paleis doortedringen. Hy wierd'er in den ſchouder gewond, met den houw eenes Sabels, door den Koning zelfs, die zig achter eene deure zyn's Vertreks had verſchoolen. Deez ongelukkige Prins wierd aanſtonds gedood, met den geenen die onderſtonden hem te beſchermen. De Portugeezen weder in hun Fort geweeken, verzamelden de twé Zoons des geſneuvelden Konings, 's anderendaaghs, den verſtrooiden Kaffers, en hernamen den Aanval: maar, in zulk dringend gevaar, vonden de Zieken zelfs hunne Gezondheid, in zig van hunne Wapenen te bedienen. Zy dreeven den Vyand te rug. De Fortuin, over hen waakende, deed vervolgens twédragt, over 't bezit des Throons, tusſen die Broederen ontſtaan. *Solyman*, ſchranderder dan den ander, zogt hulpe aan den *Portugeezen*: die hem kroonden, na eene naauwe verbinteniſſe met hem gemaakt te hebben.

De *Koning* onderſtaat hen te verdryven.

Hy word gedood.

Zy geeven hem eenen *Opvolger*.

ANNAYA zag zyne Kragten vermeerderd, door de aankoomſte van twintig Portugeezen: gelukkig hem, tot een einde hunner Rampen, te ontmoeten. Zy waaren in veel grooter getal gekoomen, met een Schip van *Lisſebon*, tot aan Kaape *Korientes*: daar zy, 't geweld der Stroomen hen van hun behoud hebbende doen wanhoopen, Schipbreuke op de Kuſt leeden. *Lope Sanchez*, die hen gebood, had voorts zig van hen niet konnen doen gehoorzaamen. Zy verdeelden zig in verſcheide Benden, waarvan elk zynen byzonderen wegh door onbekende Landſtreeken nam. 't Is altoos onbekend gebleeven, welk Lot de anderen ondergingen: uitgenomen vyf, die in 't vervolg gevonden wierden, door *Antonio de Magellanes*, op de Riviere van *Quiloa*. Maar die, welke by *Annaya* quamen, hadden 't uiterſte der Rampen geleeden, op eenen togt, daar 't geval hun enkelde geleider was.

Wonderbaarlyke Togt, van 20. Portugeezen.

't Ko-

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

't Koningryk Sofala, onderworpen aan MONOMOTAPA.

'T KONINGRYK van *Sofala* (1) is in eene groote Landſtreeke, van niet min als 750. Mylen in de rondte, afhangelyk van MONOMOTAPA, Monarchye van deezen Naam. Zy word voornaamelyk beſproeid, door de twé groote Rivieren, *Rio del Eſperitu Sancto* en *Cuama*. De laatſtgenoemde is 250. Mylen verre bevaarbaar. Deeze twé Stroomen, en alle de Rivieren die zig daarin ontlaſten, zyn befaamd door 't *Goudzand*, 't geen zy met haare Wateren rollen. Een groot deel des Lands, geniet eene genoegſaame *getemperde-* en *gezonde Lucht*; en heeft zelve geen gebrek van Vrugtbaarheid, nog van Bevalligheid. Men vind'er groote kudden *Schaapen*, waarvan de Bewoonders den *Vellen* gebruiken, om zig tegens de *Zuidewinden* te dekken, die Koud genoeg zyn om hen veel ongemak te baaren. Langs de Riviere *Cuama*, is 't Land *Berg-achtig* met *Boſchen* bedekt, en evenwel van menigte *Rivieren* doorſneeden: 't geen een zeer aangenaam gezigt geeft. Ook is 't het bevolkſte; en de *Monomotapaſe-Monarch*, houd'er gewoonlyk zyn verblyf. 't Is vervuld met *Elefanten*, en bygevolg ryk in *Ivoir*: maar veel minder dan in *Goud*, wyl'er de *Mynen* zeer Ryk zyn. Deeze worden omringd, door eenen kring van dertig Mylen, met zeer *Hooge Bergen*, op welker tóppen de Lucht altyds zeer helder is. Die Mynen draagen den Naam van *Manica*, en zyn omtrent 50. Mylen, ten Zuidweſte, van de Stad *Sofala*. Daar zyn'er andere, op 150. Mylen afſtand, die toen nog Faamryker waaren. In dit wyd-uitgeſtrekte Land vind men Gebouwen, van wonderbaarelyk Maakzel, met Opſchriften van onbekende *Karakters*: maar den Inwoonderen is derzelver oirſprong gantſelyk onbewuſt.

Beſchryvinge des Lands.

Al-oude Gebouwen met *Opſchriften.*

Godtsdienſt en *gebruiken*, van Monomotapa.

ZY aanbidden eenen *Eenigen* GODT, onder den Naame van MOZIMO, en vereeren geene Afbeeldzelen, nog Beelden. *Tovery*, *Dievery*, en *Overſpel*, zyn Misdaaden, dien ze zwaar ſtraffen. Zo veele Vrouwen hebben zy, als ze voeden konnen. Die des Konings gaan 't getal van duizend te boven: maar 't is de eerſte, die over alle de andere gebied, en welker Kinderen tot de Kroone opvolgen. De gewoonte hunner Begraaffenisſen, is vol Bygeloovigheid. Hunne Kleedy is van *Kottoen*: die der Voornaamen, is alleen met eenig Gouddraad vermengd. Zy bouwen hunne Huizen van Hout. 's Konings Hofhouding is min groot, dan plegtelyk. Zyn wagt is t'ſamengeſteld uit 200 Honden; en nimmer gaat hy uit, dan met 500 Bootsſemaakers verzeld. Hy is Opperheer van een groot getal min vermogende Prinsſen: welker Kinderen hy by zig houd, ten borge hunner Onderwerpinge. Men kend geen Rechtsgedingen, in deeze Barbaarſe Luchtſtreeke. De Oorlog word 'er niet anders, als te voete, gevoerd. Pylen, Spietsſen, Werppylen, Ponjaards, en klyne Bylen, zeer ſcherpſnydende, zyn daar de Oorlogs-wapens. De Vrouwen zyn 'er zo geacht, dat zelve 's Konings oudſte Zoon, eene ontmoetende, verpligt is ter zyde te wyken, en ſtil te ſtaan tot zy voorby is. De *Mynen* van *Sofala* wierden aanvangelyk bezeeten, door den Mooren van *Magadoxa*, en in 't vervolg door dien van *Quiloa*, tot aan den tyd van *Yuſuf* (door den Qui-

(1) De Portugeezen noemen, jegenwoordig, de gantſe Kuſt *Sena*. Zy hebben 'er den gantſen Koophandel. Zie HAMILTON'*s new Account of the Eaſt-Indies*, vol. 1. pag. 8.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

Quiloasen Koning hier ten Goeverneur gezonden) die de Regeeringe *geusurpeerd* en den Tytel van Koning aangenomen hebbende, door *Annaya* op den Throon gevonden wierd.

Nieuwe Onderneemingen des *Samoryns*.

MIDLERWYL zig de *Portugeezen* te *Sofala* vastſtelden, verheften zig, in de *Indiën*, tegens 't gevolg hunner onderneemingen, geduchte Vyanden. De *Samoryn*, aangehitſt door de Wraake zo zeer als door 't Belang, had nieuwe middelen gezogt, om zyne Kragten te vermeerderen. Hy had, tegens die gemeene Vyanden, den *Soudaan* van Egypte ontſtoken, welke bereids door zyne eigene aandoeningen brandde. Twé zulke ryke en zo vermogende Vorſten, beloofden zig niets minder, als voor altoos den Europeaanen uit de Indiſe-Zeen te ſluiten. Maar de onderhandelingen deezes Verbonds, konden zo geheim niet wezen, omze voor den Koning van *Kochin* bedekt te houden. Deeze Prins, Erfgenaam der Kroone en der gevoelens van *Trimumpara*, haastte zig om het Don *de Almeyda* te verwittigen.

DE kragten der *Portugeezen* waren zo weinig verminderd, door de verſcheide uitvoeringen deezes Onderkonings, dat zy, in tegendeel niets ontfangen hebbende dan gunſten van de Fortuine, gantſelyk in eenen bloeijenden ſtaat, en vermogende waren, na hunne eigene Inbeeldinge, om alle de Indiën te vermeeſteren. De Onderkoning deed zynen Zoon vertrekken, met elf Zeilen, om zyner Vyanden onderneemingen voortekoomen.

Lorenzo Almeyda ſlaat de Indiſe Vloot.

In 't bezigtigen van eenige Havens, vernam *Lorenzo*, dat een Vloot van 260 *Paraws*, waaronder 60 Scheepen grooter dan dien der Europeaanen, op de Rée van *Kananor* verzameld was. Hy zette het regt daar op aan. Het treffen was ſcherp, maar eindigde met eene volkoome Nederlaage van die vreesſelyke Vloote, waarvan een deel op de vlugt gebragt, en 't ander deel in den grond geboord wierd. De Portugeezen verlooren 'er niet meêr, als 5 of 6 Mannen.

BYNA op den eigen tyd ontfing *Lorenzo* berigt, dat het Fort te *Anchediva* was belegerd, door 60 Moorſe- en Heidenſe-Scheepen, onder 't Bevel van eenen *Renegaat*, of Portugeesſen-geloofs-verzaaker. Hy voerde 'er zyne overwinnende Benden naâr toe; en 't enkeld gerucht, van zyne naderinge, deed zo menigte zwakke Vyanden verſtuiven, dat de Mooren, gevoelende eindelyk de ongelykheid hunner Kragten, of die van hunnen Moed, niets anders dachten als hunnen Verwinnaaren te ontvlugten: met hen den Koophandel te laaten, in de Landen die tot hiertoe het Oorlogstooneel hadden geweeſt. Maar zy vleidden zig, vry te zyn, in de Plaatsſen daar de Portugeezen nog niet ingedrongen waren. Zy namen den koers van *Sumatra* en van *Malakka*, dien der *Maldiviſe-Eilanden*, en van *Ceilon*. Van hun beſluit onderrigt, zond *Almeyda* zynen Zoon, met 9 Scheepen, om deeze Zéen te ontruſten.

De Mooren verliezen den Moed.

Lorenzo d'Almeyda ontdekt CEILON.

Lorenzo kruiſte langen tyd, onder eene Lucht, onbekend aan den Portugeezen. Hy ontdekte, eindelyk, het Eiland CEILON, en ankerde zonder eenige voorzorge, onder de vreugde over dit gelukkig toeval, in de Haven van *Gale*. Daar vond hy een groot getal Mooren, die *Kaneel* en *Elefanten* voor Kambaye laadden. De ſchrik dien zy op zyne aankoomſte gevoelden, deed hen een vreemd middel ter hand vatten, om zig voor zyne Gramſchap te bewaaren. Zy booden hem 400.

Ba-

Bahars Kaneel aan: veinzende hem dit Geſchenk, uit naame des Konings te doen. *Lorenzo* begreep hunne Kunſtenaarye, maar hy oirdeelde, dat de omſtandigheeden hem verpligtten te veinzen: genoeg te vreden zynde, met zyn Kaneel, en met zyne ontdekkinge. Op zyn vertrek plantte hy 'er een Kruis, met een Opſchrift, 't geen den tyd van zyne aankomſte betékende.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

TE rug keerende naâr *Kochin*, ſtortte hy op de Stad van *Biramjan* (1), welke hy, door 't Vuur en 't Staal, gantsſelyk vernielde. Deeze Wraak meende hy verſchuld te zyn, aan den Portugeezen, te *Koulan* vermoord: dewyl deeze twé Plaatsſen onder eenen Prinsſe behoorden. Maar zodanig ſnel geluk, wierd gematigd, door verſcheide verliezen. *Pedro d'Annaya* ſtierf te *Sofala*, met het meeſtedeel zyn's Volks. De *Portugeezen* te *Quiloa*, buiten ſtaat den Mooren te wederſtaan, zagen zig gedwongen dit Eiland te verlaaten, na hun eigen Fort geſlegt te hebben. Gierigheid en Trotsheid maakten hen zo haatelyk, aan alle die Volkeren, dat zy geduuriglyk, om 'er zig ſtaande te houden, de eige magt noodig gehad zouden hebben, die hen daar den wegh baande.

Hy verbrand *Biramjam.*

Rampen der Portugeezen.

(1) Of *Brinjan.* De Engelsſen hebben 'er, geduurende eenigen tyd, een Komptoor gehad.

---

§. III.

De Cunna *en* Albuquerque *naâr de* Indiën *gezonden.* Oja *genomen.* Lamo *t'ondergebragt.* Brava *verbrand.*

MEN verwonderd zig, met Réden; dat PORTUGAL in zynen eigen Boezem het middel vond, van *Matroozen* en *Soldaaten*, aan zo veele Vlooten te bezorgen, die na malkanderen uit deszelfs Havens liepen. Maar men moet overweegen, hoe groot tog de greetigheid van allerhanden ſtand moeſt wezen, voor eene Reize, waarvan Schatten de gewisſe vrugt waren. De Koning, onderrigt door *Diego Fernandez Pereyra*, dat 'er *Kriſtenen* te SOKOTRA waren, die onder 't Juk der Mooren zwoegden, belastte *Triſtan de Cunna* en *Alfonſo de Albuquerque*, hem deeze Stad te onderwerpen, en 'er een Fort opterigten: met oogwit, om 'er zyne Vlooten te doen overwinteren, en dus de Scheepvaard in deeze Zee onbelemmerd te maaken. Zy vertrokken van *Lisſebon*, den 6 Maart 1508, met 13 Scheepen en 1300 Man, waarvan eenigen aan de Peſte ſtierven, welke zy uit deeze Stad medebragten, die toen daarin groote verwoeſtingen aanregtte: deeze verliet hen ook niet, dan toenze onder de *Linie* waren. De Wind dreef hen, tot in 't gezigt van Kaape *St. Auguſtyn*, aan Braſilië; en in de onmeetbaare ruimte, welke zy hadden overteſteeken om Kaape *de Goede Hoope* te bereiken, raakte *Triſtan de Cunna* zo verre Zuidelyk, dat 'er veele zyn's Volks, door de Koude, 't leeven verlieten. In deeze zwervinge ontdekte hy de *Eilanden*, welke nog hedendaaghs zynen Naam draagen,

Overweegingen over de *Onderneemingen* van PORTUGAL.

De Cunna en *Albuquerque* vertrekken, met eene Vloote, van *Lisſebon.*

Eilanden de Cunna ontdekt.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508. gen. Maar een vreeslyke Storm smeet zyne Scheepen, zo verre van malkander, dat zy zig niet dan te *Mozambique* konden herzamelen. *Alvaro Tellez*, die 'er een van voerde, wierd tot aan Kaape *Guardafu* gejaagd, daar hy 6 Moorse Vaartuigen veroverde, zo vol gelaaden met Koopwaaren, dat hy, van de Baalen welke hy 'er uit toog, een soort van Brug maakte, dienende aan zyn Volk om op den Oever te koomen.

't Eiland *Madagaskar* bezogt.

RUY PEREYRA, Kaptyn op een ander verdwaald Schip, viel gelukkiglyk in, te *Matatanna*, Haven van MADAGASKAR. Hy vernam daar, dat dit Eiland een groote menigte *Spéferyen* voortbragt, vooral van *Gember*. Dit was genoeg om 'er *Tristan de Cunna*, met zyne Vloote, van *Mozambique* te lokken. Hy wierp 't Anker, in eene groote Baaije, die genoemd wierd *Donna Maria de Cunna*, naam eener Dame welke zyn Zoon beminde. Andere geevenze den naam van *la Conception*. De Portugeezen, genaderd tot eene Stad door Mooren bewoond, en beheerst door eenen *Sheikh*, aan eene klyne Baaije waarin zig de groote Riviere *Lulangan* uitstort, vielen 'er eenige ligte schermutselingen voor, die tot hun voordeel keerden. Maar zy bespeurden, dat het Eiland weinig Gember voortbragt.

Baai van *Donna Maria*, of *Conception*.

Riviere *Lulangan*.

DE Vloot hernam den koers naâr *Melinda*, daar de Koning, volstandig in zyn Verbond, niet had nagelaaten het Portugeez-Komptoor te begunstigen. Deeze trouwe hem 't recht hunner hulpe geevende, belastte hy hen met zyne Wraake tegens de Stad *Oja*, die van langen tyd, met hulpe des Konings van *Mombassa*, hem gequeld had. Wy hebben reeds aangemerkt, dat dit Land oudstyds door *Arabiërs* bevolkt wierd. Men ziet 'er nog Gestigten, zo verbaazende door de byzonderheid hunner Bouwkunste als door hunne Aloudheid. Elke Stad, en byna elk Dorp, heeft 'er zynen Koning, door den Inwoonderen *Sheikh* genoemd. De voornaamste zyn, die van *Quiloa*, *Zanjibar*, en van *Mombassa*: maar die van *Melinda* schryft zig de eere toe, de Oudste te wezen; en geeft voor, aftedaalen van dien van *Quitau*, een Stad agtien Mylen van de zyne: daar men nog de Voetspeuren vind, van den ouden Luister, welke zy bezat, toen ze *Luziva*, *Parimunda*, *Lamon*, *Jaka*, *Oja*, en andere haarer Nabuuren, in haare onderwerpinge had. Het Land word besproeid, door de Riviere *Galimanja*. Deeze Riviere, door *George Alfonso*, geduurende vyf Dagen lang opgevaaren zynde, zag men derzelver Oevers met ondoorkoomelyke Boschen bedekt, en menigte Zee-Péérden in haare Wateren.

Beschryving van de Kust van *Zanguebar*.

OJA is maar 17 Mylen van *Melinda*, op eenen open- en onverweerbaaren Oever: maar, aan de Landzyde, word ze door eenen Muur bedekt, die haar tegens den aanvallen der Kafferen beveiligd. *Tristan de Cunna* verscheen voor deeze Stad, met 6 Scheepen, en deed den *Sheikh* zeggen, dat hy eenige zaak van gewigt hem medetedeelen had. De *Sheikh* antwoordde, dat hy, Onderdaan zynde van den *Soudaan* van Kairo, eerste *Kalif* van 't Huis van Mahomet, met den Vyanden zynes Godtsdiensts niet konde handelen. Dit antwoord deed den Portugeezen begrypen, dat het uitstel niet zonder gevaar was. *Tristan* verdeelde zyn Volk, in twé Benden, dien hy in de Sloepen bragt; de eene onder zyn eigen bevel, de andere onder dat van *Albuquerque*. De Mooren vertoonden zig, op den Oever, om 't ontscheepen te beletten. De hévigheid der Baaren was

Gesteltenisse van *Oja*.

her

hen gunstig; maar zy konden 't geweld der Portugeezen niet weder-staan: dus zy, met veel verwarringe de vlugt neemende, in de Stad door de eene Poorte weeken, om 'er door de andere hunne vlugt voortte-zetten. FRANCIS-CO D'AL-MEYDA. 1508.

ZY wierden nagejaagd, door *Nunno de Cunna* en *Alfonso de Noronha*, tot in een Palmbosch, daar deeze twé Kapiteyns niet genoeg de vuurigheid hunnes Volks konden bedwingen, om te beletten, dat de *Sheikh*, in 't midde der zynen niet gedood wierde. In de verwarringe der Slagtinge liep *George Silveyra*, bespeurende eenen Moor van goede gestalte, die door eenen By-wegh met een' jonge Vrouwe, van uitneemende schoonheid vlugtte, hen na, om hen te onderscheppen. De Moor scheen niet ont-roerd, voor zig zelfs; maar 't Aangezigt keerende, om zig te verdédigen, deed hy te gelyk téken aan zyne Gezellinne, om te vlugten, terwyl hy ging stryden. Zy, in tegendeel, wilde by hem blyven, met hem te verzékeren, dat zy liever wilde sterven, of met hem gevangen worden, dan alleen te ontvlugten. *Sylveira*, geraakt door deeze vertooninge, liet hen de Vryheid van te ont-koomen, zeggende aan den zynen die hem volgden, *Godt bewaare my, dat myn Zwaardt zulke tédere Banden niet verbreeke*! De Stad wierd geplunderd, en vervolgens met zo veel verhaastinge verbrand, dat eenige Portugeezen door de Vlammen vernield wierden. Veroveringe dier Stad. Edelmoedige daad van Sylveyra.

ZULK streng Voorbeeld, leerde den *Sheikh* van *Lamo*, Stad op 15. Mylen van *Oja*, het Lot 't geen hem dreigde. Hy haastte zig, om 't zelfde voortékoomen, door eene vrywillige Onderwerpinge: met eene Jaarlykse-schattinge van 600. *Goude Meticalen* te belooven, waarvan hy 't eerste Jaar aanstonds betaalde.

DE Stad *Brava* bleef alleen in de Nabuurschap over, welke de Portugeezen reeds veroverd hadden; en die, in hunne afwezendheid opgestaan zynde, 6000. Man had gewapend, gereed om hen te keeren. Zy was groot, en volkryk. 't Gezigt der Portugeesse-Vloote verminderde den Moed niet, dien zy liet blyken, om zig te verdédigen. Maar *Cunna* en *Albuquerque*, hun Volk ontscheept hebbende, onder eene Wolke van Pylen, konde niets deezen woedenden Krygslieden beletten, zo voort de Stad te beladderen, en 'er den schrik en de Dood in te voeren. De Moord was zo afschuuwelyk, dat men 't Bloed op de straaten zag loopen, en 't getal der Lyken niet konde tellen. Geenen tyd gaf men zig, om de Vrouwen van hunne Ermringen en Oorsierraden te berooven: men hakte hen onbarmhartiglyk, Ermen en Ooren af. De gelukkigste waren die, welke men voorts, na zulke Onmenselyke-wreedheid, van 't Leeven beroofde. In dat bedryf sneuvelden 42. Portugeezen: waarvan de helfte zig zulks op den halze haalden, door eene overmaate van hunne gierigheid, met al te diep eene Boote te laaden, waarmede zy in de Baaren begraven wierden. De Stad Brava vermeesterd. Onmenschlykheid der Portugeezen.

NA deeze gruuwelyke verrigtinge, ging *Cunna* weder t' zeil, en vorderde tot aan Kaape *Guardafu*. Daar ontmoette hy *Alvaro Tellez*, welks wedervaaren wy bygebragt hebben, en die langen tyd de Kaatsbal een's Tempeests was geweest, met den ryken Buit dien hy gelaaden had. Deeze Kaape nagespeurd, en te boven gekoomen hebbende, vertoonden zy zig ge-

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

gezamenlyk in 't gezigt van *Sokotora*, daar de Bepaalinge hunnes Laſtbriefs ſtrekte.

---

§. IV.

Beſchryving van Sokotra. *Deszelfs* Kriſten-Inwoonderen. *De* Stad *ingenomen en de* Koning *gedood. Toeruſting des* Samoryns. *Wreede-bedryven der* PORTUGEEZEN. Panani *met groote Slagtinge veroverd.*

Geſteltenis van 't Eiland *Sokotra.*

SOKOTORA, of SOKOTRA, is een Eiland van 20 Mylen lengte, en omtrent 9. Mylen breedte. Het legt meeſt ten *Ooſte* en *Weſte*, op de breedte van 12. *Graaden* en 40. *Minuuten.* 't Is 't grootſte Eiland, aan 't Inkoomen der *Roode-Zee*: maar 't heeft geen Havens, die groot getal Scheepen konnen omhelzen. In 't midde is 't geſcheiden, door eenen Kéten van *Bergen*, die tot aan de Wolken ſteeken; en echter laaten de *Noordewinden* niet na, 't Zànd van den Oever tot op hunnen Top te werpen: 't geen het onvrugtbaar maakt, niet alleen van Planten, maar ook van Boomen, ten minſte eenige Valeijen uitgezonderd, die voor deeze vreesſelyke Winden gedekt zyn. 't Is omtrent 50. Mylen van de *Arabiſe-Kuſte*, en 30. van Kaape *Guardafu* gelegen De Havens die 't meeſt van den Portugeezen bezogt worden, zyn *Zoko*, door Mooren bewoond; *Kalanſea* aan 't Weſte, en *Beni* aan 't Ooſte. De Inwoonders hebben, nimmer, hunne natuurlyke onbeſchaafdheid verlooren. Hun gewoon voedzel is *Maiz*, of Indiſch-Koorn, *Tamarinden*, en *Melk.* In de Valleijen, die voor den Wind bevryd zyn, vind men *Appelboomen*, *Palmboomen*, en de beſte *Aloë*, welker voortreflykheid haar eenvoudiglyk den Naam van *Zokotorinos* heeft gegeeven. De enkelde Godtsdienſt, hier ontfangen, is die der *Jacobiſch-Kriſtenen*, gelyk by den *Abisſyneren.* De Mans voeren 'er alle, den Naam van eenigen Apoſtel; en de Vrouwen, dien van *Maria.* Zy vereeren het *Kruis*, en draagen 't op hunne Kleederen; ook zyn de Tóppen hunner Tempelen, daarmede voorzien. Driemaal Daaghs doen zy hunne Gebeden, in 't Chaldées, en met beurtelingſe Vaarzen, gelyk in een Choor. De veelwyverye gaat by hen, ongeacht het voorbeeld van hunne Gebuuren, den Mahometaanen, voor een groote misdaad. Zy hebben 't gebruik der *Beſnydenisſe*, der *Vaſten*, en der *Tienden.* De Mans voegen de zagtheid, by hunne onbeſchaafdheid; en de *Vrouwen* zyn zo Manlyk, dat zy ten Oorloge gaan, gelyk men van de Amazoonen verteld: aan welke zy nog gelyken, door de vryheid welke zy zig behouden, om zig den *Vreemdelingen* die in haar Eiland koomen overtegeeven, ten einde 'er Kinderen van te teelen, als zy 'er geenen by hunne Mans hebben. Een Portugeez-Hiſtori-Schryver verhaald zelfs, dat zy de *Toverye* gebruiken, om hen tot zig te neigen (1). Hunne Kleedinge is een ſoort van grof Láken,

Vreemd gebruik van de *Vrouwen.*

(1) 't Welk deez Hiſtorie-Schryver hier zegt, die *Faria* is, moet aangezien worden, als ſpruitende uit de Portugeesſe-Bygeloovigheid, waarvan hy niet gantſelyk bevryd is, ſchoon anders een verſtandig Man zynde. 't Zal een kortswyligheid voor den

ken, en van Vellen. Kelders zyn hunne Huizen. Hunne Wapens zyn Stokken en Steenen. Zy zyn Onderdaanen van den Arabiſen-Koning van *Kashen*, of *Kashin*.

FRANCISCO D'ALMEYDA.

1508.

DE Portugeezen vonden 't Eiland *Sokotra*, niet zonder verdédiginge. Daar was zelfs een *Fort*, 't geen nog qualyk aangelegt, nog onvoorzien van behoeftens was. *Cunha* deed voorſtellingen aan den *Sheikh*, die verworpen wierden. Wat gevaar 'er ook ware om hem aantetaſten, beſloot hy echter, met *Albuquerque*, zulks geen oogenblik uitteſtellen. Menſſen zonder ophouden in Gevegten ge-oeffend, hadden geene lange voorbereidinge noodig. De eerſte die, met een klyn aantal Volks, maar alle van beproefde dapperheid, op den Oever ſprong, was Don *Alfonſo de Noronha*, Neeve van *de Cunna*. Hy wierd onverſchrokken van den *Sheikh* ontfangen, die zynen grond bewaarde, hoewel hy ook maar weinig Volk had. *Cunna* naderde het Fort, daar de *Sheikh* nogmaals wonderen deed, om hem aftedryven: maar geveld wordende door eene Lans, en zyn Volk hunne poogingen verdubbelende, om hem te beveiligen, vielen de Portugeezen, verbitterd door deezen tegenſtand, zodanig aan, dat zy hen den rug deeden keeren, en vlugtende de Poort van 't Fort winnen. De Muuren wierden beklommen. Die 'er 't eerſte overquamen, de Poort aan de overigen geopend hebbende, zag men een zeer bloedig treffen ontginnen, daar de Mooren, tot den laatſten toe, de overwinninge betwistten. Inderdaad, van 80 die de Bezettinge van 't Fort uitmaakten, bleef 'er maar een overig, met eenen Blinden, die in een Put gevonden wierd; en, gevraagd zynde hoe hy daar inquam, ten antwoord gaf, „ *de Blinden zien* „ *niets, dan den wegh der Vryheid* ". Men ſchonk hem die ook, ter vergeldinge van deeze welgepaſte Spreuke. De Portugeezen verlooren 6 Man, in deeze Onderneeminge: maar dit was hen de Veroveringe van 't gantſe Eiland waard. Alle de Inwoonders, die zig geduurende het gevegt afgezonderd hadden, quamen *Cunna* over zyne verwinninge begroeten, en hem bedanken, dat hy hen van 't juk der Mahometaanen bevryd had. Zy wierden onder de Beſcherminge des Konings van *Portugal* ontfangen. Don *Alfonſo de Noronha* bleef daar, om in 't Fort te gebieden, met eene Bezettinge van 100. Man. De Vloot overwinterde 'er: waarna

De Portugeezen veroveren *Sokotra*.

Noronha blyft met 100. Man, ter Bezettinge des Eilands.

den Leezer wezen, te hooren 't geen hy elders zegt. Volgens hem, zyn 'er, in de *Indiën*, een groote menigte *Toveraars*. Toen *Vaſco de Gama* vertrok, om 'er de ontdekkinge van te doen, deeden eenigen van hen (volgens zyn Verhaal) aan 't Volk de drie Scheepen zien, dien hy by zig had. Hy verzékerd, dat eenige Toveraars te *Kochin* aan Don *Franciſco d'Almeyda* voorſpelden, dat hy de Kaape *de Goede Hoope* niet te boven zoude koomen, daar hy begraven zoude worden: 't geen evenwel dus niet gebeurde, gelyk men laager zal zien. 't Geen volgd, is nog beſpotlyker: want deeze Toveraars (indien men denzelfden *Faria* geloofd) eeten enkeldlyk met de oogen, 't inwendige der dingen. By voorbeeld, alleen met eenen Mens aantezien, konnen zy hem de *Ingewanden* uit-rukken; met de oogen op eenen *Meloen* te houden, zuigen zy denzelfden uit, zonder 'er iets in te laaten, en ter preuve van hunne uitwerkinge, ſpuuwen zy vervolgens uit, 't geenze dus ingezwolgen hebben. Zie PORTUGUEZE ASIA, *Vol.* 2, *p.* 510.

Dat alles doet ons klaar zien, hoe vermogens een Mens is, anderzints ook van gezonde réden zynde, om ongerymdheeden voorttebrengen, wanneer 't Vooroirdeel hem eenigerwyze van den wegh doet raaken.

Francisco d'Almeyda. 1508. na de *Cunna* naâr de Indiën, de *Albuquerque* naâr de Kuste van Arabië, vertrok.

De *Samoryn* wapend wederom. ONDERWYLEN had de *Samoryn*, opgewekt door zyne Sterrekykers, de toebereidzelen tot eene ontzachlyke Onderneeminge gedaan: zy hadden tot zyn voordeel uitgelegt, een groote Aardbeeving, en een Zonsverduistering, geduurende welke men, eenen geruimen tyd, de Sterren klaarlyk zag. Don *Francisco d'Almeyda*, zig zyne bedreigingen weinig bekreunende, zond tegens hem een Vloot van 10 Scheepen, onder 't Bevel van zynen Zoone, *Lorenzo*. Hy quam omtrent *Dabul*, toen de Mooren 't het minste verwagtten. Zy waren bereids verzameld, en de Portugeesse Vloot ontdekte hen. Maar de Plaats scheen zo eng voor eenen Stryd, dat men by overleg van den Raad besloot, hen niet aantetasten. *Lorenzo* ontfing, op zyne te rugkoomste, strenge Berispingen van zynen Vader; ook wierden alle de Offisieren afgezet, en naâr Portugal opgezonden.

Lorenzo gedraagd zig qualyk.

Wreedheid van *Gonzalo Vaz*. GONZALO VAZ, met de eige Onderneeminge na *Lorenzo* belast, viel in eene andere buitenspoorigheid, die voor altoos zyne Gedachtenisse onteerd heeft. Hebbende een Schip van *Kananor* aangetroffen, 't geen met eenen Portugeessen-Vrygelei-brief voorzien was, nam hy al deszelfs Rykdommen tot zig, en deed het zinken: met de voorzorge, van al de Mooren der bemanninge in een Zeil te doen naaijen, op dat 'er geen téken van overbleeve. Maar deeze verfoeilyke voorzorg was onnut: de Baaren droegen een Lyk op den Oever, 't geen erkend wierd voor dat van eenen Neeve van *Mamala*, een ryk Malabars-Koopman. Zodanig wreed bedryf deed de *Samoryn* gelden, om den Koning van *Kananor* aan zyne zyde te brengen, die geneigd was, door andere redenen van klagten, welke hy tegens den Portugeezen had, om met hen te breeken. *Brito*, Kommandant van het Fort, wierd verdacht gehouden, van 't Stuk waarmede men hen beschuldigde. Hy wierd door 20,000 Mooren belegerd. De Onderkoning haastte zig, om hem bystand te zenden: maar 't Vuur, gevat hebbende in 't Voorraad-magazyn, wierd *Brito* met zyn Volk tot den uittersten Hongers-nood gebragt, en zoude van Elende vergaan zyn, indien de Zee met de Ebbe geen groot getal Krabbens op 't Strand gelaaten had, die geruimen tyd hun enkeld Voedzel waren. Midlerwyl zond de *Samoryn* een magtig onderstand, aan zynen nieuwen Bondgenoot. De Mooren vonden zig hierdoor in staat, met 50,000 Man het Fort aantetasten; en evenwel ('t geen men moeite heeft te gelooven) wierden zy met groot verliez afgedreeven, zonder dat de Portugeezen een enkeld Man verlooren.

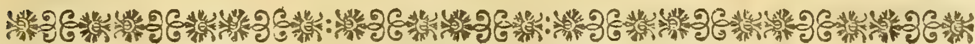
Vertoornd den Koning van *Kananor*.

Hy verkrygt den Vrede. De Koning van *Kananor*, neêrslagtig door deeze nederlaage, en beevende op de naderinge van de *Cunna*, meende zeer gelukkig te zyn den Vrede te konnen verwerven.

Bedryven van *Almeyda*. ALMEYDA nam zyn voordeel, met de klynmoedigheid zyner Vyanden, om met *de Cunna* te gaan storten op *Panani*, Stad afhangelyk van *Kalikoet*, daar de *Samoryn* vier groote Scheepen had, gebooden door *Koetioli*, een Moor van uitsteekende dapperheid. Zy quamen in de Riviere, in 't midde van eenen Hagel van Kogels en Pylen, zonder op twé zeer hooge Oevers te konnen geraaken, vanwaar de Vyand hen geduuriglyk begroette. Maar hebbende eindelyk voet aan Land bekoomen, tastten zy den Mooren in hunne verschansingen aan. *Brito* wierd 'er gewond, door eenen Moor

van ongemeene grootte, dien hy met zulk eenen verwoedelyken Slag doodde, dat de Histori-Schryvers het de aanmerkinge waardig hebben geſchat. Hem waarneemende (zeggen zy) op 't oogenblik dat deeze 't Hoofd boog, kloofde hy hem den kop tot de borſt toe. De Stad wierd ſtormenderhand ingenomen, en allen Inwoonderen door de Klinge gejaagd. Niet alleen de Huizen, en de Scheepen, maar tot den Buit toe, ſchoon van onſchatbaare Waarde, wierd verbrand; en men voerde niets daarvan daan, dan de Artillerye. 't Getal der Vyandelyke dooden, ging vyfhonderd te boven; terwyl de Portugeezen maar 18 Man verlooren, waaronder niemant van aanzien.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

X. HOOFDSTUK.

Vervolg van de *Bedryven* der PORTUGEEZEN, onder 't *Onderkoningſchap* van ALMEYDA, van 1508 tot 1510.

§. I.

Bedryven van de Albuquerque, *in de* Perſiſe-Golfe. *Sommige Havens ingenomen.* Ormuz *aangetaſt. De* Koning *beloofd Schatting, en haald zyn verbintenis in.* Albuquerque *moet ongewrooken wyken, door de Ontrouwe zyner Kapitynen.*

ALFONSO DE ALBUQUERQUE, ſcheidende met zyn *Esquader* van *de Cunna*, had zig voorgeſteld, door den luiſter zyner Bedryven, aan zynen Naam dien grooten Roem te geeven, die nog van hem in de Indiën overgebleeven is. Na de Vloote aan 't Eiland *Sokotra*, den 20 Aug. 1508. gelaaten te hebben, maakte hy Zeil, volgens de byzondere bevelen des Konings, naâr de Kuſte van *Arabië*, met 7 Scheepen, en 460 Man. Eerſtelyk liep hy aan te *Kalaijata*, ſchoone en ſterke Stad van 't Koningryk *Ormuz*: gebouwd op de Spaanſe-wyze, maâr min bevolkt dan zy bevoorens was geweeſt. De Goeverneur verversſingen en voorſlagen van Vrede aangeboden hebbende, welke aangenomen wierden, ging hy 10 Mylen verder, te *Kuriat*, daar hy qualyk ontfangen wierd. Hy taſtte de Stad aan, en opende zig daarin den Wegh, on-aangezien den tegenſtand der Inwoonderen, waarvan 'er 80 gedood wierden, zonder meer als 3 der zynen te verliezen.

Faam van d'Albuquerque.

Hy koomt te Kalaijate.

Roofd en verbrand Kuriat.

NA hy *Kuriat*, met 14 Vaartuigen die 'er in de Haven lagen, geplunderd en verbrand had, begaf hy zig naâr *Maskat*, 8 Mylen hooger. Deeze Stad was veel ſterker dan de voorgaande, en vermogender ter verweeringe, door 't getal zyner Inwoonderen, dien 't voorbeeld hunner Nabuuren niet naliet te verzamelen: maar de Goeverneur, vreezachtiger, verkoor de zyde van den Vrede te vraagen, en deed menigte verversſingen

Maskat.

 gen

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

gen de Vloote toekoomen. De Portugeezen waren in vertrouwen, toen 't Geschut van de Stad op de Vloote begon te speelen. Zy weeken, met verbaasdheid; en wel dra vernamen zy, dat de Koning van *Ormuz* 2000 Man, ten Onderstand, in de Stad had gezonden, en dus de Bevelhebbers deezer Bende, het verdrag niet wilden toestaan. *Albuquerque* stelde zyne Wraake niet uit, dan tot het einde van den Nagt. Hebbende zyn Volk, met het aanbreeken van 't Morgenlicht ontscheept, viel hy zo verwoedelyk op de Stad, dat de verschrikte Mooren 'er door eene Poorte uittrokken, na maate de Portugeezen door de andere inquamen. Alle de Huizen wierden geplunderd, uitgenomen dat des Goeverneurs, die zelfs berigt van de aankoomste van 't onderstand gegeeven had: maar hy wierd in de verwarringe gedood, zonder gekend te zyn.

Soar,

DEEZE verrigting wierd gevolgd door die van *Soar*, of *Zoor*, waaruit alle de Inwoonders op 't zien der Vloote vlugtten. Niets bleef 'er in, als de Goeverneur, en eenige Persoonen van aanzien, die hunne Poorten aan den Verwinnaar openden. *Albuquerque* vergold deeze vrywillige Onderwerpinge, met hen de bescherminge van Portugal te verleenen, voor de eige Schattinge die zy aan den Koning van Ormuz betaalden. *Orfukam*, 15 Mylen daarvan daan, haalde een veel harder behandeling op zig. Men plunderde haar, geduurende 3 Dagen; en midlerwyle bereidden zig de Portugeezen, om in de Haven van Ormuz te booren, daar 't voornaamste Wit hunnes Koers was.

Orfukam,

Beschryving en Gelegenheid van ORMUZ.

DE Stad ORMUZ, of veel-eêr *Hormuz*, legt op een klyn Eiland, genoemd *Jerun*, in den Mond van de *Golfe van Persië*. De omtrek van dit Eilandje, is omtrent van 3 Mylen: maar de Grond is 'er zo bars, dat die niets voortbrengt als *Zout* en *Sulfer*. De Gebouwen der Stad zyn pragtiglyk. 't Is de groote Markt, van alle de Rykdommen, die van 't *Ooste*, van 't *Weste*, en van 't *Noorde* koomen. Ook belet de ongunste des gronds niet, 'er alle soorte van Goederen in overvloed te vinden. *Ormuz* ontfangt zynen Voorraad, van de Provinsië *Mogostan*, in Persië, van de Eilanden *Kishom* (1) *Larek*, en veele andere plaatssen. Omtrent den Jaare 1273, vond zig de Koning *Malek Kaëz*, bezittende al het Land van 't Eiland *Jerun* tot dat van *Bahrayn* (2) een nabuur van den Koning *Gordunshah*, van de Provinsië van *Mogostan*. Deeze Prins verkreeg listiglyk, van *Malek*, het Eiland JERUN, als een oord van weinig aangelegenheid; en zig daar gevestigd hebbende, vond hy 't middel om zynen weldoener uit alle deszelfs bezittingen te jaagen. Vervolgens, hebbende in dit Eiland de Stad *Ormuz* verplaatst, daar *Malek* zyn Hof gehouden had, maakte hy zig zo geducht, dat de Koning van *Persië* (vreezende hy hem de Schatting mogt weigeren, die deszelfs voorzaaten gewoon waren te betaalen) op zyne vernielinge bedacht was. Maar die van *Gordunshah* had de greepe, om hem voortekoomen, met hem eene Jaarlykse-Schattinge aantebieden; en zig verbindende, alle vyf Jaaren, door zyne afgezanten, de leenpligt aan hem te laaten afleggen (3). Aan deezen Geweldenaar is 't Koningryk *Or-*

(1) Men noemd het ook *Kishmish*, en *Quixome*.

(2) De Portugeezen noemen het *Baharem*.

(3) Dit willig-verdrag word verschilliglyk bygebragt, in de Historie van *Ormuz*, geschreeven door eenen der Koningen van dit Eiland, waarvan men een uittrekzel vind,

J. V. Schley, direx.

Ormuz zynen oirsprong verschuld. Ervende zyn vermogen, erfden zyne Opvolgers, byna alle, zynen Inborst.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

Albuquerque vond op den Throon, *Sayf Aldin*, een jong Prins van omtrent 12 Jaaren, in welkers Naame de dingen beheerst wierden, door zynen Slaave (*) *Khojah Attar* (of *Coje Atar*) een schrander en dapper Man. Deez Staatsdienaar, had de aankomste der Portugeezen niet afgewagt, om zig in staat te stellen van hen te ontfangen. Hy had een Beslag gelegt, op alle de Scheepen, die zig in de Havens deezes Koningryks bevonden; en Krygsbenden gehuurd in alle de nabuurige Landschappen: Persiaanen, Arabiërs, en veele andere Volken. Dus vonden 'er de Portugeezen, verschynende in 't gezigt der Stad, 30,000 Mannen gereed ten stryde, waaronder men 4000 Persen telde, die voor uitmuntende Boogschutters geschat wierden; en in de Haven 400 Scheepen, waar van 60 van aanzienlyke groote, bemand met 2500 Mannen. *Albuquerque*, om zynen Moed en zyne Besluiten te doen uitblinken, ging 't Anker werpen tusfen 5 van derzelver grootste Scheepen, met eene losfinge van zyne gantse Artillerye. Den Oever wierd aanstonds bedekt, met 7- of 8000 Man. Evenwel, niemant van 's Konings wegen verschynende, zond hy eenigen der zynen naâr 't grootste Vaartuig der vyandelyke Vloote, 't geen van *Kambaye* was, en den Admiraal scheen te voeren. De Kapityn deed zig overréden, om zyne begeertens te koomen verstaan. Hy wierd beleefdelyk van den Portugeezen ontfangen. *Albuquerque* verklaarde hem, bevel van zynen Koning te hebben, om den Koning van *Ormuz* onder zyne Beschermin-

Albuquerque onderneemd deeze Stad aan te tasten.

vind, aan 't einde van de Persise-Historie van *Teixeira*. Men leest 'er, dat de TURKEN van *Turkestan*, in *Tartarye*, omtrent den Jaare 700 der *Hegira*, en van Kristus 1302, zig verspreidden in *Persië*, tot aan de Golfe: waarop *Mir Bahaddin Aijaz Seyfin*, vyftiende Koning van *Harmuz*, besloot het Vaste-Land te verlaaten, daar zyne Heerschappye bestond, en in eenig nabuurig Eiland te wyken. Aanvanglyk ging hy met zyn Volk over, op 't groot Eiland *Brokt*, by den Portugeezen genaemd *Queixome*, zeer na aan de Kuste. Vervolgens verplaatste hy zig, op een woest Eiland, 2 Mylen verder naâr 't Ooste, toebehoorende aan *Meyn*, Koning van *Keyz*, van wien hy 't verzogt had. Hy bouwde 'er een Stad, welke hy *Hormuz* noemde, na den Naam zyner Aloude Hoofdstad op de Kuste, welkers Puinhoopen nog ten Ooste van *Gomrun* gevonden worden: maar de Arabiers en de Persiaanen noemden 't Eiland *Gerun*, na den Naame een's Visfers, die 'er woonde, toen *Aijaz* 'er aanquam. Binnen twé Eeuwen groeide de voorspoed zyner Stad zodanig, datze haare Mogendheid reikte over een Deel van *Arabië*, over een gedeelte van *Persië*, en over de gantse Golfe tot aan *Basrah*. Ook wierdze de voornaamste Markt van dit Gewest, gelyk *Keyz* het tot hiertoe geweest was. Maar alle die voordeelen verloor zy, na zy door den *Portugeezen* t'onder gebragt wierd, door deezer moedwil en verdrukkingen. *Aijaz Seyfin* had ten opvolger, *Amir Aijaz Addin Gordunshah*. Dus kan men zien, dat *Malek Keyz*, in den Text bygebragt, geen eige Naam is, en alleen betékend Koning van *Keyz*, of *Kaëz*; alsmede, dat, in plaatsse van den Koning *Gordunshah* Koning van *Mogostan*, het moet wezen *Gordun Shah* of Koning van *Mogostan*; eindelyk, dat het niet *Gordun*, maar *Aijaz* was, aan wien 't Eiland gegeeven wierd. De Historiën der Vreemde Landen, beschreeven door den Europeaanen, zyn vol dergelyke Misslagen. Voor 't overige, men zeide van *Ormuz* „ dat de *Wereld* vooronderfteld wordende een *Ring* te zyn, ORMUZ daarvan het *Juuweel* was".

(*) De Naam van *Slaaf*, voor den Grooten, is van andere betékenisse, by den Oosterfen Volkeren, dan onder den Europeaanen; en van geene slimmere, als *Dienaar*, *Onderdaan*, en *Leenbouder*.

Francisco d'Almeyda. 1508.

minge te neemen; en hem de Vryheid toeteſtaan, van Koophandel in deeze Zéen te dryven, op Voorwaarde, dat hy zoude belooven een redelyke Schatting aan *Portugal* te betaalen: maar, indien hy op deeze Voorſtellinge aarzelde, dat hy dan alle de gevolgen van eenen bloedigen Oorlog te verwagten had. 't Was zekerlyk een zeer ongemeene verrmételheid, met zeven Scheepen en vierhonderd-zestig Man, voorſtellingen van dien aart aan eenen Koning te doen, die op zynen Throon zat, en daadelyk ter zyner verdédiginge had, drie-en-dertig duizend welgewapende Mannen, en een Vloot van vierhonderd Zeilen.

Men weigerd hem Schatting.

De Moorſe-Kaptyn zynen Meester de eisſchen van d'*Albuquerque* berigt hebbende, zond *Khojah Attar*, die de volſtrekte Magt in handen had, eenen Heer des Hofs, genoemd *Khojah Beyram*, naâr de Portugeesſe-Vloote, om verſchooning te maaken aan den Admiraal, dat hy hem niet eêr had doen vraagen, wat hy in de Haven van *Ormuz* wenſchte; en hem te verzekeren, dat de Goeverneur zig 's anderen daaghs aan zyn Boord zoude begeeven. De Goeverneur quam niet te voorſchyn, maar wel andere Afgezondenen, na malkanderen: waarſchynlyk, met oogmerk van tyd te winnen, om de Stad te verſterken, en nieuw onderſtand te ontfangen. *Beyram* bragt hem ten allen antwoord, dat *Ormuz* niet gewoon was Schatting te betaalen, maar die te ontfangen. Met het vallen van den Avond, hoorde men tot den Morgenſtond, op den Oever, een geſchreeuw, vermengd met het geluid van Krygstuigen. De Dagh ontdekte den Muuren, den Oever, en den Scheepen, bedekt met Drommen van gewapenden; en tot de Daken der Huizen belaaden, met eene verbaasde menigte van aanſchouweren, der beide Sexen, en van allen ſoort van Ouderdom, die ſcheenen te wagten, welke den uitſlag van zulk eene groote gebeurteniſſe zoude wezen.

Zeeſtryd in 't Gezigt van *Ormuz*.

Albuquerque begon het gevegt, met eene vreeslyke losſinge zyner Artillerye. De Vyand beantwoordde hem; en neemende den rook tot zyn voordeel, die de Lucht verduisterde, viel hy op den Portugeezen, met 130 Barken, in zeer goede orde, die hen in den beginne eenig nadeel toebragten, door eene vreeslyke Wolke van Pylen. Maar deeze wierden vry ſlimmer behandeld: een gedeelte wierd door 't Geſchut in den grond geboord, en de overigen genoodzaakt te wyken. Evenwel quamen zy wederom ten aanval, en 't was, met evengelyk verlies: zulks de Wateren van bloed geverwd ſcheenen.

Albuquerque is Overwinnaar.

In deezen tusſentyd had d'*Albuquerque* reeds, twé groote Scheepen doen zinken; en een ander vermeesterd, waarvan 't Scheepsvolk, na zig wel verdédigd te hebben, de zyde verkoor van in Zee te ſpringen. De andere Kapitynen, hebbende niets minder geſlaagd, ſtaken 't Vuur in alle de Vaartuygen dien ze konden naderen. Alreeds had de Vlam bereids meêr dan dertig bereikt, die arbeidende om aan den Oever te koomen, daar hunne Ramp overdroegen, en rond-om zig uitdeelden. De gantſe Kuſt blikkerde van deezen Brand. Gemakkelyk was de ſchrik te beſpeuren, die zig te Lande verſpreidde, door de verhaastinge waarmede men de gantſe menigte naâr de Stad zag ſnellen; en wel dra ontfing men 'er betere proeve van, door de aankoomſte van eenen Afgezondenen van 't Hof, die aan den Portugeezen alles quam aanbieden, 't geen zy ge-eiſcht hadden.

den. *Albuquerque* deed de Vyandelykheden ſtaaken: maar, mistrouwende de opregtheid der Mooren, deed hy *Khojah Attar* dreigen, met eene verdubbelinge van Wraake, indien dezelfde zyne Beloften in gebreke liet. Aldus vernielde hy byna gantſelyk, zonder meêr dan tien Man te verliezen, een talryke Vloot; en doodde meer dan zeventien-honderd Mannen, waarvan men de Lyken op de Baaren zag dóbberen, voor 't meerendeel verſierd met klyne plaaten van geſlagen Goud: 't geen ten tydverdryf aan den Portugeezen verſtrekte, om dezelfden op te visſen. Zy merkten aan, dat een groot deel der Mooren door hunne eigene Pylen geſneuveld waren: 't welk geen twyffel konde leiden, dewyl de Portugeezen dit Wapentuig niet gebruikten.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

KHOJAH ATTAR, zo ongeruſt voor het toekoomende als nedergeſlagen door zyn jegenwoordig ongeluk, hield eene Raadsvergaderinge, waarin men 't beſluid nam zig te onderwerpen, aan de voorſtellingen des Verwinnaars. De Artykelen van 't verdrag wierden gerégeld, en wederzyds getékend.

Ormuz onderwerpt zig.

De Portugeezen bouwen 'er een *Fort*.

Zy behelsden Hoofdzaakelyk, dat de Koning van *Ormuz* zig verpligtte, een Jaarlykſe Schatting van 15000 *Xerephines* aan den Koning van Portugal te betaalen; en hem den Grond, tot het bouwen van een *Fort*, te geeven. Dit Werk wierd ook aanſtonds ondernomen, en binnen weinige Dagen was 't zeer verre gevorderd.

De beſchouwing evenwel van eenen Breidel, die voortaan *Ormuz* in geduurige afhangelykheid zoude houden, wekte alle de aandoeningen van den Ryks-bedienaar op. 't Geweld geen toevlugt meêr zynde, om iets te onderſtaan, veinsde hy, dat 'er Afgezanten waren gekoomen, om de Schatting te ontfangen, welke de Koning van *Ormus* aan Perſië betaalde; en dewyl deeze Prins ſchatting-ſchuldig, en Onderdaan van den Koning van Portugal geworden was, gaf hy aan de *Albuquerque* te kennen, dat het aan den Portugeezen was, voor de Kroone van *Ormuz* inteſtaan. Deeze Kunſtenaary had geen uitwerking op den Admiraal. Hy deed aan *Khojah Attar* zeggen, dat men hem dien konde zenden, wien hy antwoord moeſt geeven. Daar quamen wezenlyk eenige Mooren, dien hy Kogels en Dégens in de Vuiſt ſtak: zeggende, zie daar! met welke Munte den Tribuit betaald zal worden. *Khojah Attar*, niets meer van deeze Liſt verhoopende, onderſtond den *Portugeezen* zelfs, door kragt van Geld, omtekoopen. Hy vond 'er vyf, waarvan de eene een Metaal-gieter was, die eenige ſtukken Kanon voor hem maakte; en van eenen ander vernam hy, dat de Portugeesſe Vloot geen 460 Mannen ſterk was. Deeze Ontdekking bezielde zyne hoope. Hy beſloot den Vrede te breeken. Zyn voorwendſel was, den vyf Portugeezen, dien hy verleid had, aan d'*Albuquerque* te weigeren; en voorwendende ongehouden te zyn, vrye Mensſen overtegeeven, die zig aan hem hadden koomen aanbieden, verſpreidde hy, dat d'*Albuquerque* het verdrag zogt te ſchenden.

DIT ritste den Admiraal tot wraake: maar hy had het verdriet, zyne Kapitynen niet geſteld te vinden, om hem te onderſteunen. *Khojah Attar* had veelen van hen, door zyne verſpillingen, gewonnen. Hy vertrouwde zig dus daar op, tot zelve geduurende den Nagt, een Bark te doen verbranden, welke de Portugeezen op den Oever bouwden; en ter zelver tyd

Albuquerque word door eenigen der zynen verraaden.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

tyd had hy de ſtoutheid, van den Muuren te doen ſchreeuwen, door eenen der Overgeloopenen, „ *Alfonſo d'Albuquerque*! koom uwe Barke verdédigen, met uwe vierhonderd Man; en gy zuld 1000 Boogſchutters „ vinden, om u te ontfangen ". Deeze moedwilligheid was niet te verwonderen, dewylze als gewettigd was, door eenige Bevelhebberen die verſtandhouding met den Vyand hielden, en de vyf Soldaaten overreed hadden om overteloopen. *Albuquerque*, ziedende van Gramſchap, onderſtond eenigen Scheepen in 't Tuighuis te verbranden. Deeze onderneeming niet gelukkende, beſloot hy de Stad te belegeren; en eenigen Mooren aangehouden hebbende, die 'er voorraad wilden inbrengen, deed hy hen Handen, Ooren, en Neuze affnyden (1). Die welke de *Putten* bewaarden, waaruit de Stad zyn Vers-water bekoomt, wierden niet min wreedelyk behandeld; hy deedze, Mannen en Péérden, in diezelfde Putten werpen. De Koning en zyn Staatsdienaar, uitgevallen zynde om zulks te beletten, zag hy zig in gevaar van in hunne handen te vallen: maar, eene gelukkige losſinge van zyne Artillerye, bragt het Péérdevolk in wan-orde, 't geen hem tragtte te onderſcheppen.

Wreedheid van d'*Albuquerque*.

IN alle die uitwerkinge zyner Wraakzugt, vond *Albuquerque* zyne Benden zonder iver, voor 't uitvoeren zyner bevelen. Drie zyner Kapitynen, ligtende de gryns af, namen 't beſluit hem te verlaaten. Zy hadden eenigen Nâ-iver opgevat, over 't Bevelhebberſchap van 't Fort. Maar, voor zy vertrokken, lieten zy hem by Geſchrifte, de Rédenen hunnes Misnoegens, en waarom hy zyne Onderneemingen moeſt verlaaten. Hy deed dit Papier begraven, onder eenen Steen van het Fort: zeggende, dat hy daar zyn Antwoord geſchreeven had, en wenſchte te zien, wie de Kloekmoedigheid zoude hebben, 't op te graven, om het te leezen! Al zyn Volk morde over deeze Tirannye, zonder dat iemant de Stem dorſt verheffen, om daar over te klaagen. Hy ſcheen ongeruſt, over 't vertrekken die'r drie Kapitynen: dogh de begeerte der wraake, maakte hem maar te hardnekkiger, in zyn beſluit. Twé andere Kaptynen, brandende van begeerte om den eerſten te volgen, onderſtonden hem hunne Voorſtellingen ſmaakelyk te maaken: hy handelde hen zo ſtrengelyk, dat hy ze dwong hem te gehoorzaamen.

Drie zyner Kapitynen verlaaten hem.

DE Eilanders van *Bahrayn* ruſtten eenige Scheepen uit, om Voorraad naâr *Keyshom* te vervoeren. *Albuquerque*, onderrigt van hun vertrek, ſtelde zig om hen te vervolgen. Hy miſchte hen: maar hebbende onderwegen, een Lusthuis van den Koning van *Ormuz* ontdekt, bewaard wordende door 300 Man te Voete en 60 te Péérde, tastte hy hen aan, en doodde 'er 80 van: 't geen hem niet meêr, als eenen enkelden kostte. Hy begaf zig naâr *Keyshom*, daar hy op 500 Boogſchutters ſtortte, dien de Koning van *Lar*, in Perſië, onder 't geleide van twé zyner Neeven, ten onderſtand aan *Ormuz* zond. 't Grootſte-deel, daarvan, deed hy in 't voetzand vallen, hoewel hy maar met 80 der zynen ontſcheept was. Onder dien bevonden zig de twé Bevelhebbers, welker Lyken hy, als ten Geſchenk, aan den Staatsdienaar van *Ormuz* zond. Maar de Stad verbrandde

Hy vervolgd zyne onderneemingen.

Neemt het Eiland *Keyshom*.

(1) Dit bedryf was niet min onmensſelyk als dat van *Gonzalo Vas*, 't geen wy boven aangehaald hebben.

de hy, na die ter Plunderinge overgegeeven te hebben. Onder den Roof bevond zig een koſtelyk Tapyt, van zodanige grootte, dat de Soldaaten voorneemens waren, het in ſtukken te ſnyden, om 't gemaklyker te konnen vervoeren. d'*Albuquerque* kogt het van hen; en zond het vervolgens, naâr *St. Jakob in Gallicië.* Eindelyk deeden 't klyn getal zyn's Volks, waartoe hy verminderd was, en de aannaderende Winter, hem 't beſluit neemen naâr 't Eiland *Sokotra* te keeren; en, zonder door de Gevaaren der Reize afgeſchrikt te zyn, aan *Juan de Nueva* toeſtaan, hem te verlaaten, om zeil naâr de Indiën te maaken, daar deeze Scheepsbevelhebber, bereids, een genoegſaame talryke Vloot, onder zyn gebied had gehad.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

DE honderd Portugeezen, die in 't Eiland *Sokotra* waren gebleeven, bevonden zig zedert eenigen tyd gedrongen, door den Honger. *D'Albuquerque*, onbequaam tot de ruſte, nam hunne bezorging op zig zelfs. Hy vertrok, met zyn enkeld Schip, naâr Kaape *Guardafu*, terwyl hy de andere Scheepen zond, naâr *Melinda* en Kaape *Fum*, om allen den Vaartuigen aantehouden, die met Leeftogt gelaaden zouden wezen. 't Onderſtand, 't geen hy zig door deeze Rooverye gaf, was zo aanzienlyk, dat het wederom den overvloed, te *Sokotra* herſtelde. Op 't einde van den Winter, gevoelde hy zyne Ontwerpen, op *Ormuz*, weder herbooren. Zyne kragten beantwoordden echter, de grootheid die'r Onderneeminge niet: maar hy vleidde zig, ten minſte, de geſteltenisſe des Konings en des Ryksbeſtuurders te zullen doorgronden. Onderwegen beſloot hy, op den Bewoonderen van *Kalayat*, eenigen ongelyken te wreeken, welken de Portugeezen voor deeze Stad geleeden hadden. Zy legt aan Kaape *Siagro*, die ook den Naam draagd van *Raſalgat*, aan 't inkoomen der *Perſisſe-golfe*. Achter zig heeft zy eenen Berg, doorſneeden met eenige wegen, die de gemeenſchap met de nabuurige Landen openen; en eene deezer Doorſnydingen, regelregt van deeze Stad koomende, geleid tot dat ſchoone Landſchap van *Arabië*, genoemd AL YAMAN (1) daar 't getal der bewoonderen de grootheid des Koophandels beantwoord. *Albuquerque*, wiens Moed hem allen voorzorgen deed verſmaaden, ſtapte voort te Lande, en trok op den vollen Middagh in 't harte der Stad. 't Grootſte deel der Inwoonderen vloot, naâr den Bergh. Die, welke onderſtonden zig te verdedigen, wierden gedood op de ſtraaten. De Portugeezen bragten 'er drie Nagten door, geduurende eenen van welken, duizend Mooren, daar heimelyk ingeſloopen zynde, hen veel onruſt toebragten. Maar *Albuquerque* verzamelde den zynen, om 't Morgenlicht te verwagten; en vallende, met den eerſten ſtraal van dien, op den Vyand, doodde hy'er een gedeelte van, bragt het overſchot op de vlugt, en verbrandde de Stad. De rykſte Buit, die 'er gevonden wierd, was eene groote menigte Leeftogt.

Hy bezorgd de Bezettinge van *Sokotra.*

Gelegenheid van *Kalayat.*

Word door den Portugeezen verbrand.

DEN 13. *September* quam hy, in de Haven van *Ormuz*. De Koning en zyn Staats-miniſter, berigt van zyne wederkoomſte hebbende, deeden hem zo voort verklaaren, dat men bereid was de Schatting van 15,000. *Xeraſins* te betaalen: maar dat men, nimmer, het bouwen een's Forts zoude toeſtaan. Hy beſloot de Stad te belegeren. *Martyn Coello*, met zyn Schip, had bevél

Twéde Beleg van *Ormuz.*

(1) 't Oirſpronglyk Portugeez zegt, *Ayaman.*

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

bevél den Hoek *Turumbaka* te bewaaren, daar de Putten zyn, welke verſchwater aan den Inwoonderen bezorgen. *Diégo de Mélo* wierd geplaatſt, tegens over 't Eiland *Keyshom.* Voor de Stad vertoonde zig d'*Albuquerque* zelfs, met *Francisco de Tavora.* Hier had hy de ſmert, den dienſt van zyn Fort te zien, 't geen *Khojah Attar* had voltooid, om tegens den Portugeezen een Werk te doen dienen, 't geen zy begonnen hadden. De aanval had, byna, 't eige gevolg van den voorgaanden: naamelyk, dat hy, na veel nadeels aan den Ongeloovigen toegebragt te hebben, na hy *Diégo de Mélo* verlooren had, die 'er met agt Man, der zynen bleef, en na hy zelfs in 't uitterſt' gevaar was geweeſt, door zyne geringe Magt genoodzaakt wierd, van zyne Onderneeminge aftezien. Maar, vertrekkende naâr de Indiën, nam hy een Schip van *Bahrayn*, 't geen menigte Pérelen in had. *Francisco Tavora* nam 'er een van *Mekka.*

Opgebroken.

---

§. II.

De Soudaan *van* Egipte *zend een Vloot, tegens den Portugeezen. Dezelfde word geſlagen.* Lorenzo d'Almeyda *ſneuveld in den ſtryd. Kunſtenaary van den Heere van* Diu.

Egiptiſe-Vloot tegens den Portugeezen.

MIDLERWYL de Portugeezen deeze Onruſten aan den Koning van *Ormuz* baarden, had de *Soudaan* van Egipte, een geregelde Vloot van twaalf zwaare Scheepen, met 1500. Man, onder 't bevél van *Mir Husſeyn*, in Zee gezonden: met oogmerk, om den Vyanden zyn's Koophandels met betere ſchikkinge en beleid aantetaſten, dan tot hiertoe, door de *Almadias*, de *Tonys*, de *Paraws*, en andere Vaartuigen der Afrykſe- en Indiſe-Koningen gedaân was. 't Hout, 't geen tot het bouwen deezer Vloote had gediend, was in de Gebergtens van *Dalmatië* gehouwen (zo men zegt) met toeſtemminge der *Venetiaanen*: 't zy deeze vrywilliglyk tot de vernéderinge der Portugeezen toebragten, die hunnen Koophandel vernield hadden; 't zy, dewyl de *Turk* in onmin met den *Soudaan* zynde, zy zig verpligt oirdeelden, *Egipte* tegens hunnen gemeenen Vyand te onderſteunen. Een Neeve van den *Soudaan* was belaſt, met de vervoeringe deezer Laadinge, op vyf-entwintig Vaartuigen, dien hy gebood, waarop 800. *Mamlukken* waren (*) zonder het Scheepsvolk te rékenen. *Andreo de Amarall*, een Portugeez, had toen 't bevél over Galeijen van den Orde van *St. Jan van Jeruſalem.* Hy vernam, dat dit Hout geſchikt was, tegens den *Portugeezen* in Indië. Dit was genoeg, om hem de Egiptiſe Vloote te doen aantaſten, met 600. Man, op vier Galeijen en zes Oorlogſcheepen. 't Gevegt was bloedig: maar, na 3. uuren tegenſtands, nam hy zeven Scheepen, en boorde 'er vyf in den grond. Het overſchot vlood naâr *Alexandrië*; van waar 't, den Nyl opwaarts, naâr *Kairo* gevoerd

Derzelver omſchryvinge.

(*) De Bloem der *Egiptiſe-Benden*, waarin 't Ryks-beſtuur van Egipte beſtond, de *Soudaan* zelfs uit en door hen verkooren wordende: om hunne Dapperheid en Krygsſchikkinge, zo befaamd, als naderhand de *Janitzers* by den Turken.

voerd wierd; en van daar, op Kameelen, naâr *Suez*, daar de Vloot gebouwd wierd. FRANCISCO D'ALMEYDA.

ZY begon haare Krygsverrigtingen, met het plunderen van *Jambu* (1) en van *Joddah*, welke de *Soudaan* beschuldigde, zynen Vyanden te begunstigen. De *Sheikh* van de eerstgenoemde Plaatsse, wierd in dit bedryf gedood. Vervolgens stelde zy 't zeil naar DIU, daar *Malek Azz* (2) voor den Koning van Kambaye gebood: in hoope, zig by die deezes Konings te voegen, die in geene betere gesteltenisse voor den Portugeezen was. Don *Francisco de Almeyda* bevond zig, geduurende deezen tyd, op de Malabarse-Kust: vanwaar hy zynen Zoon, *Lorenzo*, had gezonden, om die van *Kananor* en van *Kochin* te bewaaren. Deeze ging van hier, naâr *Chaul*, met agt Scheepen. *Chaul* legt op den Zoom eener Riviere, twé Mylen van Zee. Deeze Stad, een der voornaamste van de Kuste, door haare grootte en door haaren Koophandel, hing af van *Nizamaluco* (3). Zy deed gunstig Onthaal aan den Portugeezen. 't Gerugt van de uitrustinge in Egypte, had zig reeds daar verspreid: maar 't had zo min waarschynlyk gescheenen, dat men 'er de waarheid niet van ontdekte, dan op 't gezigt van de Vloote des *Soudaans*. Onderwyl was *Lorenzo* te Lande, om zig met zyne Offisieren te vermaaken. Hy had alleen tyd, om zyne Vloote te bereiken. Naauwlyks was hy aan boord, of *Mir Husseyn*, rékenende op de Overwinninge, dewyl hy zig vleidde den Portugeezen te zullen verrassen, liep in de Haven, met groote tékenen van vertrouwen en vreugde. Hy viel regelregt den Admiraal in, waarop hy een Wolk van Kogels, Pylen, Handgranaaten, en andere Vuurwerken deed storten. Maar hy wierd met zo veel kragt ontfangen, dat hy den lust verloor van ter Enteringe te koomen: schoon zyn Schip zeer verre, in grootte, dat van *Lorenzo* overtrof. Alle zyne Kapityns niet beter geslaagd hebbende, verpligtte de Nagt, die reets naderde, zynen Aanval tot den volgenden Dagh uittestellen.

1508. Verrigtingen in de *Roode-Zee*.

Verrast den Portugeezen, te *Chaul*.

't Voordeel aanvanglyk voor den *Portugeezen*.

Hy wierd daârin voorgekoomen. Met het eerste aanbreeken van den Dagh, gaf *Lorenzo* het téken des Stryds; en besloot, op zyn beurt, *Mir Husseyn* aanteklampen. De andere Scheepen volgden zyn voorbeeld. Deeze stoutmoedigheid gelukte alleen, aan twé Galeijen, die twé vyandelyke Scheepen aangreepen, en al 't Scheepsvolk door de Kling' joegen. 't Vuur aan weêrzyden, was vreesselyk; en 't voordeel begon zig voor den Portugeezen te verklaaren, toen *Malek Azz*, Goeverneur van *Diu*, in goede schikkinge opdaagde, met eene groote menigte Klyne Vaartuigen. *Lorenzo* zond twé Galeijen en drie Karavellen af, om de naderinge deezes nieuwen Vyands te beletten. Deeze volvoerden hunnen Last, zo gelukkiglyk, dat *Malek Azz*, ziende zig 't Inkoomen der Riviere toestoppen, genoodzaakt wierd eene Wykplaatsse te zoeken. 't Gevegt duurde, tot den Ingang van den Nagt; en de twé Partyen poogden, hun verliez te vermommen.

Zy worden door 't getal verbysterd.

DE Portugeezen, raad houdende, scheen 't aan elk, dat de Onderneeming niet zonder roekeloosheid voortgedreeven konde worden: dewyl *Ma-*

(1) Andere Schryven *Tembo*, of *Imbo*. (2) Of *Melique Azz*.
(3) By verbasteringe van *Nezam al Mulk*.

Francisco d'Almeyda. 1508. *Malek Azz*, met zulke ontzachlyke kragten, zo naby was. Men ſtelde voor, het diep in volle Zee te neemen: 't zy, om zig 't vermogen ter vlugt te verzekeren, 't zy om met min ongelykheid te ſtryden. Maar *Lorenzo* erinnerde zig, de verwytingen van zynen Vader, na 't voorval te *Dabul* ontfangen; en vreezende, dat zyn aftogt voor gebrek van Dapperheid mogt doorgaan, beſloot hy (veranderende enkeld van Legplaatsſe, om de Scheepen van *Kochin* te redden, die in gevaar waren) den Dageraat te verwagten. *Malek Azz* was, onder begunſtiginge van den Nagt, genaderd. Hebbende die beweeginge waargenomen, twyffelde hy niet, of de Portugeezen op de vlugt bedacht waren. Hy bood zig aan, met onverſchrokken gelaat: zonder weêrhouden te zyn, door de verwarringe, welke 't Kanon in zyne *Paraws* bragt. Ten ongelukke, bequam het Schip van Don *Lorenzo*, loopende over eenige Paalen, welke door de Hoogte der Riviere bedekt waren, zulk een Lek, dat het onmooglyk te ſtoppen ſcheen; en, door nog grooter ongeluk voor den Portugeezen, wierd *Lorenzo*, op 't eige oogenblik, van eenen Kogel getroffen, die hem de Dye verbryzelde. Zo voort deed hy zig tegens de Groote-Maſt zetten, daar hy niet afliet het eene deel zyn's Volks moed ten ſtryde inteboezemen, en 't andere deel om de Pompe aantezetten: maar hy bequam eenen anderen Kogel, die hem de Ruggraat verbrak, en leevenloos deed nederſtorten. Zyn Lichaam, op den overloop geſmakt, wierd gevolgd van zynen Edeling, *Gato*: die, een Pyl in 't Ooge ontfangende, zynen Heere met bloed en traanen beſchreidde. Na hartnekkig gevegt, quamen de Mooren in 't Schip, en vonden *Gato*, die hen ziende zyne Kragten hernam. Hy doodde 'er veelen, die op 't Lyk zynes Meeſters vielen, en hy op hunne Lyken. Eindelyk ging het Schip te gronde. Van meêr dan honderd Man, die 'er op waren, ontquamen 'er niet meêr als negentien. De gantſe Vloot verloor 'er honderdveertig; en de Vyand meêr dan zeshonderd. Twé Scheepen namen den koers naâr *Kochin*, daar de Onderkoning toen was. Hy vernam den Dood zynes Zoons, met wonderbaare ſtandvaſtigheid.

Lorenzo ſneuveld.

Oirſprong van *Malek Azz*.

Weinig tyds daarna ontfing hy eenen Brief, van *Malek Azz*. Deeze Moorſe Bevelhebber was in Slavernye gebooren, en afgedaald van eenen Ketterſen-Kriſten van *Roxia* (1). Hy was door alle de Graaden der Fortuine verheven: maar, de voornaamſte daad, die hem de beheersſinge van *Diu* had bezorgd, vereiſchte geene byzondere verdienſte. Een Vogel, dryvende over 't Hoofd des Konings van Kambaye, liet 'er zynen Drek op vallen: 't geen deezen Prinsſe in volle gramſchap ſtelde. Ik zal (zeide hy) geeven, 't geen ik 't waardigſte hebbe, aan dien, die deezen Vogel zal dooden. *Malek Azz*, uitmuntende met den Booge, had zulks zo dra niet gehoord, of hy leidde op den Vogel aan, en doorſchoot hem. De Koning was zo woordhoudend, dat hy hem wel dra Goeverneur maakte van Diu, befaamde Stad, gelegen op een driehoekig-half-Eiland, 't geen zig met eene zeer klyne Land-engte aan 't vaſte Land voegd. *Malek Azz* tragtte, Staatkundiglyk, te gelyk den Koning zynen Meeſter te vieren, en den Portugeezen: welkers vermogen hy vreesde, zedert het nadeel 't geenze aan zynen Koophandel hadden gedaan. Met dit twévoudig-inzigt, zond

(1) Rusland.

zond hy zynen 19 Portugeesſe Gevangenen, aan den Koning van *Kambaye*; en om den Portugeesſen-Onderkoning te ſtillen, zond hy hem eenen Brief van Rouwbeklag, over den dood van deszelfs Zoone: verheffende daarin grootelyks, deszelfs Dapperheid, en zig verontſchuldigende, dat hy niet had konnen nalaaten *Mir Husſeyn* te onderſteunen. Hy bood aan, behoudens een redelyk lósgeld, hem den Gevangenen wedertegeeven, dien hy bekoomen had.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

§. III.

Verovering van Dabul. *Neêrlaag der* Egiptenaaren. *De Onderkoning ſneuveld, op zyne t'Huisreize naâr* Lisſebon.

DE neêrlaag van *Lorenzo* had den Mooren geleerd, dat de Portugeezen niet onverwinlyk waren; en in den ſtaat, waarin zig de Vlooten van *Almeyda* en de *Albuquerque* gebragt zagen, was het te vreezen, dat deeze Ongeloovigen, vereenigende alle hunne kragten, voorts het klyn getal Vyanden zouden vernielen, die hen overig bleeven. In 't midde deezer ongeruſtheid was 't, dat de Portugeezen een talryke Vloot zagen aankoomen, die hunne hoope wederom opbeurde. Daar waren van *Lisſebon* vertrokken, in den beginne van *April* deszelfden Jaars, zeventien Scheepen: die aanvanglyk, door ſtorm van malkanderen geraakt zynde, zig gelukkiglyk te *Mozambique* verzameld hebbende (uitgezonderd een, 't geen in 't gezigt van de Eilanden van *Triſtan de Cunna* verging) zig by dien van den voorgaanden Jaare hadden gevoegd. Een zo vermogend onderſtand, quam in de Indiſe-Zéen, met een gedaante van Zegenpraal. De Koning van Portugal zond bevel, aan Don *Franciſco de Almeyda*, om de Regeering af te ſtaan aan d'*Albuquerque*, en op een Koopvaardy-Schip naâr *Portugal* te keeren. Deeze verandering deed zwaarigheeden ontſtaan. *Almeyda* (onder voorgeeven, dat hy zig door de eere ingewikkeld vond, Wraak over den Dood zyn's Zoons te neemen) ſchortte de uitvoering van 's Konings bevelen op. *Albuquerque*, belédigd door dat uitſtel, begaf zig naâr *Kochin*. De Hiſtori-Schryvers merken hun verſchil aan, als de oirſprong van eene wanorde, die in 't vervolg rampſpoedig genoeg aan den Portugeezen was. De Onderkoningen poogen hunnen tyd uitterekken, midderwyl hunne opvolgers niet min voortvaarendheid toonen, om de oeffeninge hunnes gezachs te beginnen.

Nieuwe Vloot uit *Portugal.*

On-eenigheid over de Beheeringe der Indien.

Almeyda, hardnekkig in zyne voorgeevingen, deed den Koopvaardy-Scheepen vertrekken, onder 't geleide van *Fernando Soarez*, en van *Ruy de Cunna*, die 't ongeluk had onderwege te blyven. Hy zelfs vertrok van *Kananor*, den 12 *Deſember*, om naâr *Diu* de Vloote van *Mir Husſeyn* optezoeken. De zyne was t'ſamengeſteld uit negentien Scheepen, van onderſcheide grootte, bemand met zestienhonderd Soldaaten en Matroozen, waaronder men rékende by de vierhonderd *Malabaren*. Gants Indië ſtond overeind, van deeze beweeginge: maar vooral de *Samoryn* en *Malek Azz*, die allen ſoorten van voorzorgen aangewend hadden, om nieuwe gevaaren te ontwyken. De Onderkoning, hebbende 't Anker geworpen aan 't vermaa-

Almeyda zoekt de Egiptiſe-Vloote op.

FRANCISCO D'ALMEYDA. maakelyke Eiland *Anchediva*, nam daar 't besluit, volgens den Raad van alle zyne Offisieren, op *Dabul* te vallen.

1508. *Dabul*, en deszelfs gesteltenisse.

DEEZE Stad, eene der beroemdste van de Kuste, wegens derzelver *grootte*, derzelver *Koophandel*, en de gemaklykheid haarer *Standplaatsse*, legt aan eene bevaarbaare *Riviere*, op twé Mylen van derzelver uitwateringe. De Gebouwen waren 'er toen, van byzondere schoonheid. Zy had ten Bewoonderen, niets anders, als Heidenen en Mooren. *Sabay*, Koning van *Dékan*, aan wien zy behoorde, had 'er een sterke bezetting ingelegt, uit vreeze of zy ook door den Portugeezen aangetast mogt worden: dewyl 't hem van veel aangelegenheid was, deeze Stad te bewaaren, die op de Grenszen zyner Staaten leidde. Op 't gerucht hunner naderinge, had hy 'er een versterking gezonden, van 6000 Man, dien 't aan geen Geschut mangelde, nog aan Werken, bequaam ter hunner verdédiginge. Evenwel, de Vreeze zig onder den Inwoonderen verspreid hebbende, begonden zy hunne Rykdommen, in de nabuurige Landtreeken te bergen: maar de Goeverneur verbood het, op straffe van de dood; en deed, om hen te moedigen, zyne Vrouwen in de Stad koomen. Elk hernam daarop den moed; en de andere Juffers, die reeds op haare Lusthuizen waren geweeken, maakten geen zwaarigheid, in 't gevaar te koomen deelen

Almeyda vernield de Stad.

ALMEYDA quam in de Haven, den 30 *Desember*. De na-iver deed al zyn Volk naâr middel zien, om 't eerste te landen. Zy wierden onfangen, met een vlugt van Kogels en Pylen: maar de Werken der Stad waren zo hoog, dat de Schooten over hun Hoofd gingen. Zy wonnen den Oever; en zig in drie Hoopen geschaard hebbende, formeerden zy drie Aanvallen, aan drie onderscheide Poorten. De Mooren ontdekten hunnen toeleg. Elke Post wierd, met zo veel beleid als wakkerheid, verdédigd. De Slagting was 'er zo groot, dat de Lyken eenen nieuwen Wal, tegens de woede der Belegeraars maakten. Maar *Nunno Vaz Pereyra* wierd aan eene andere zyde gezonden, om eenen vierden Aanval te beginnen. Hy vond 'er tégenstand. Na een genoeg scherp Gevegt, dwong hy den Vyanden, hoewel in groot getal, zig te haasten naâr 't Gebergte; en hunne vlugt was zo verblind en zo verward, dat tien Portugeezen genoegsaam waren, om hen te vervolgen. De andere wierden ook vermoeid, van tégenstand. De aanval had vyf uuren geduurd, geduurende welken 1500 Mooren sneuvelden; en de Portugeezen niet meer als zestien Man verlooren. *Almeyda* verdeelde zyn Volk, in de Straaten der Stad, met bevel, zorgvuldiglyk Wagt te houden. Hy twyffelde niet, of de Vyand zoude den volgenden Nagt wederkoomen De duisterheid viel. Menigte Inwoonders, die hunne Vrouwen en Kinderen hadden achtergelaaten, stelden zig tegens hen, onder begunstiginge der duisternisse Aan alle zyden evenwel, vonden zy den Portugeezen vaardig, om hen aftewyzen. Den volgenden Dagh wierd de Stad, ten roove overgegeeven. De verwagtinge des Overwinnaars was evenrédig, met de Rykheid der Gebouwen: toen een Vuur, (waarvan niemant den oirsprong ontdekt heeft) zig in alle de Deelen verspreidde, en in weinige uuren alle de Huizen in de Asche leidde. De Histori-Schryvers vertellen ons niet, wat den Vrouwen, den Kinderen, en allen Inwoonderen gebeurde, die zig met de vlugt niet konden bergen. Maar, hun Lot laat zig gemaklyk raaden! De Wreedheid wierd dagelyks te

De Wreedheid gemeen aan den Portugeezen.

te meêr in gewoonte, by den Portugeezen. Dogh de uitwerkinge van 't Vuur was zo ſpoedig, dat zy, van zulk eenen ryken Roof, niets meêr verzamelden, als omtrent honderdvyftigduizend Dukaaten. Daar's veel ſchynbaarheid, dat de Onderkoning zelfs, 't Vuur geheimelyk liet aanſteeken: uit vreeze, dat zyn Volk, verrykt door den te maaken buit, niets meêr zoude willen onderneemen. De Scheepen in de Haven, wierden ook verbrand. Men was in verwagtinge, den Scheepsvoorraad op de Kuſte te konnen vervullen; maar men vond 'er geenen: dewyl 't opgegeeten was, door de *Sprinkhaanen*, waarvan men menigte Potten, door den Bewoonderen voor Spyze bewaard, vervuld vond. De nieuwsgierigheid noopte, dezelfde te proeven; en men vondze, van zeer lekkeren ſmaak. Hunne overeenkoomſte met *Garnaat* deed den Portugeezen gelooven, dat het daarvan een Land-ſoort was. Dus gelyken, op veele Plaatsſen, byzonderlyk in de Wyngaarden omtrent Rome, de Landkrabben zeer veel naâr die der Zee.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1508.

Sprinkhaanen voor Landgarnaat gehouden.

Almeyda had zig voorgeſteld, na dit bedryf, de beſpringing van *Mir Husſeyn*, te *Diu*, te doen volgen. Onderwegen nam hy eenige Moorsſe Scheepen, waarvan hy zig vernoegde de Leevens-middelen ten Losgeld te neemen. Den 2 *Februari* 1509, quam hy voor *Diu*. De Torens en de Muuren, waarmede deeze Stad omringd was; derzelver grootte, en de ſchoonheid haarer Gebouwen: dat alles, gaf haar veel gelykenis, na de ſchoonſte Steden van Spanje. De Bewoonders waren 'er talryk; en zy wierd wel beheerſcht. *Malek Azz* was afwezende. Hy had, 20 Mylen van daar, eenen Togt aangevangen, tegens de *Rashbueters* (1). Maar, ontfangende geduuriglyk onderrigting van de beweeginge der Portugeesſe-Vloote, quam hy byna terzelver tyd te rug, alsze 't Anker wierp. Zyn voorneemen was, *Mir Husſeyn* niet meêr byteſtaan, nog den Portugeezen te tergen. De Onderkoning, van zyne zyde, konde zig niet ontdoen van eenige ongeruſtheid, in 't overweegen van de Sterkte der Plaatsſe, en van de dapperheid der twé Moorsſe Bevelhebberen: die met meêr dan 200 Vaartuigen, in zeer goede ſchikkinge, de Kuſt bewaarden. Evenwel deed hy, na de koomſte des Vloeds, omtrent 9 uuren 's Morgens, het téken ten ſtryde geeven. Straks begon men zig, beiderzyds, met groot geſchreeuw en op 't geluid der Speeltuigen, te beweegen. De Scheepen van *Malek Azz* deeden zig voor, in 't inkoomen der Haven, met eene Losſinge van hun Geſchut en van hunne Boogen. Zy doodden 'er, zo voort, 10 Man mede, op de Galeije van *Diego Perez*, die 't verdſte vooruit was. Maar *Nunno Vaz*, met wonderbaare onverſchrokkenheid voortvliegende, bediende zig zo meesterlyk van zyn Kanon, dat hy een der grootſte Scheepen, van de Vyandelyke Vloote, in den grond boorde. Hy bevond zig tusſen twé andere Scheepen, waarvan hy moeite gehad zoude hebben zig te ontſlaan, toen *George de Melo*, die hem vol van 't eige Vuur volgde, 'er eenen van aanklampte, en hem tyd gaf om 't andere te enteren: terwyl de Onderkoning, die hen beide gade ſloeg, zyn gantſe Artillery op de Vyandelyke Vloote deed ſpeelen. De *Paraws* van *Kalikoet*, ter vlugt geſneld hebbende, verbreidden langs de Kuſte, dat de *Rums*, of Egiptenaaren,

1509.

Almeyda naderd DIU.

Zeegevegt tusſen den Portugeezen en de Egyptiſe-Vloot.

(1) Anders, *Rasbûts*, *Rashputs*, en *Rajapûs*.

FRANCISCO D'ALMEYDA. 1509.

ren, de overwinning hadden behaald. *Malek Azz*, dien de Portugeezen meenden aan 't Hoofd zyn's Volks te zyn, was in de Stad gebleeven: maar zy hadden *Mir Husseyn* te bestryden, die eenen der aangevogte Scheepen gebood. Deez dappere Moor, deed wonderen van dapperheid; tot hy, gewond zynde, in eene Sloepe den Oever won, om zig aan den Koning van *Kambaya* te gaan beklaagen, over de Verraaderye van *Malek Azz*: die zig vernoegd had, hem met zyne Scheepen byteſtaan, zonder 'er in Perſoon op te verſchynen. Evenwel benam zyne wyking zo weinig den Moed aan zyn Volk, dat zy, lange geſtreeden hebbende, om zyn Schip te behouden, daar alle gedood wierden, tot den laatſten toe. Het ander, 't geen *Malek Azz* toebehoorde, wierd in den grond geſchooten. De twé Verwinnaars hielden aan, een groot getal te neemen en te vernielen. Eindelyk, toen 't Geſchut des Admiraals volbragt had, de Overwinning in zyn voordeel vaſtteſtellen, liep hy met het overige zyner Vloote in de Haven; en maakte een wreed Bloedbad, onder dien, die hem nog durfden wederſtaan. De Mooren verlooren 1500 Man; en de Portugeezen raakten vry, met veertig. De Buit der Vaartuigen, die in hun geheel bleeven, deed onmeetelyken Rykdom, op de Portugeesſe-Vloote overgaan. Men oirdeelde, uit de verſcheidenheid der Boeken, die 'er van allerlei Taale op gevonden wierden, dat de Vyandelyke Vloot, uit veele byzondere Landaarten was t'ſamengeſteld geweeſt. Daar wierden *Latynſe*, *Italiaanſe*, en *Portugeesſe*, op gevonden. Van zulke menigte Vaartuigen, welk in handen van d'*Almeyda* vielen, bewaarde hy 'er maar vier, redelyk wel gebouwd, met twé Galeijen: alle de overigen wierden, aan den vlammen, overgegeeven. *Faria* zelfs, waaruit dit verhaal getrokken is, beſchuldigd zynen Land-aart, van overmaate van wreedheid, in de behandelinge welke dezelfde den overwonnen deed. 's Anderendaaghs deed *Malek Azz*, veinzende zeer voldaan met de overwinninge van *Almeyda*, hem deswegens Gelukwensſen, door *Seyd Ali* (1) Moor van *Granada*. Veele Portugeesſe Bevelhebbers waren van gevoele, dat men de Fortuine te baate moeſt neemen, om de Stad aantetaſten. Maar de Onderkoning verwierp dien voorſlag: dewyl *Diu* aan den Koning van KAMBAYE behoorde, die Bondgenoot der Portugeezen was; en dewyl zy door ontzachlyke Veſtingwerken verdédigd, de Portugeesſe Vloot zeer verzwakt was: zonder te rékenen, dat het onmogelyk geweeſt zoude zyn, haar te bewaaren, na men ze veroverd zoude hebben. Hy nam dan beſluit, den afgezonden van *Malek Azz* beleefdelyk te ontfangen, en toeſtemming tot den Vrede te geeven. De Voorwaarden wierden 'er van opgeſteld. Zy behelsden, Vryheid van Koophandel voor den Inwoonderen van *Diu*; en, van hunnen 't wegen, de wedergeevinge van alle de Portugeesſe Gevangenen, met de overgave van alle de Artillerye, en van allen Voorraad, welke *Mir Husſeyn* in de Stad en op de Kuſte gelaaten had.

Overwinning der Portugezen.

Veinzery van *Malek Azz.*

Hy maakt *Vrede* met den Portugeezen.

DE naam van d'*Almeyda* was zo verſchriklyk geworden, in deeze Zéen, dat hy, in 't wederkeeren naâr *Kochin*, koomende te *Chaul*, deezen Koning vrywilliglyk Schatting aan *Portugal* deed toeſtaan. Te *Kochin* wierd hy,

(1) *Seyd* betékend, in 't Arabiſch, *Heer*. 't Is de Tytel van de Hoofden der Geſlachten, uit de Nakoomelingſchap van *Ali*; en dezelfde, met *Cid* in 't Spaanſch.

hy, als in Zegepraal, ontfangen. Daar deed hy zig (mogelyk met wat te veel trotsheid van de *Albuquerque* gedrongen wordende, om hem zyne waardigheid overtegeeven) door eenigen zyner Bevelhebberen vervoeren, om hem gevangen naâr *Kananor* te zenden. Maar Don *Fernando Coutinno* (die byna terzelfder tyd van *Lisſebon* aanquam, met eene Vloote van vyftien Scheepen, en byzonder bevel des Konings) te *Kananor* aanloopende, nam deezen befaamden Gevangen met zig; en hebbende hem naâr *Kochin* geleid, beveſtigde hy hem daar, uit hoofde der bevelen van *Lisſebon*, in 't Onderkoningſchap der Indiën. FRANCISCO D'ALMEYDA. 1509. *d'Almeyda* mishandeld d'*Albuquerque.*

ALMEYDA verliet dan *Kochin*, met drie Scheepen, den 19 *November*. Zwakker geeſt zoude eenigen ſchrik ontfangen hebben, van de voorzeggingen, waarmede men zyne Reize poogde te verachteren. De Toveraars des Lands, verklaarden hem, dat hy de *Kaape de Goede Hoope* niet voorby zoude koomen. Wat verachting hy ook voor hunne Kunſte had, 't belette hem niet eenig genoegen te toonen, toen hy deeze Kaape voorby was. Hy liep in de *Saldanna-Baai*, die 'er een weinig Noordelyk van af legt, om 'er ververſsinge te zoeken. Een zyn's Volks kreeg verſchil, met eenen Néger, die hem met eenige ſlagen mishandelde; en, tegens zynen raad, oirdeelden alle de Portugeezen, dien hy onder zyne bevelen had, dat hunne eere ingewikkeld was, om deezen hoon te wreeken. Hy ſtapte te Lande, met honderdvyftig Man, den bloem zyner Bende; en, vallende op een elendig Gehugt, ligtte hy 'er eenigen Kinderen en Vee uit. De Négers, die by zyne naderinge de vlugt genomen hadden, verzamelden zig, op eenen daarby leggenden Berg; en tastten hem, op hunne beurte, zo heviglyk aan, dat zy hem in een oogenblik vyftig Mannen doodden, onder welk getal hy zelfs ſneuvelde. Hy was oud, zeſtig Jaaren. Zyne geſtalte was bevallig, en zyne manieren verpligtend. By de Dapperheid, waarvan hy zo menigte blyken gaf, voegde hy een gezond oirdeel, eenen mildaadigen aart, en een hart, gevoelig van erkentenisſe. De Wreedheid, welke men hem verwyten kan, ging toen onder den Portugeezen voor eene Deugd door; dogh kan hem niet verontſchuldigen, zelve met het voorgeeven van Vaderliefde om zynes Zoons dood te wreeken: dewyl die de Mensſelykheid en de Wetten des Oorlogs, en dus de waare Glorie ſchend. Hy droeg eenen naauwen zwarten Rok (die toen in gebruik was, in plaats van eenen Mantel, waarvan men zig nu bediend) waaronder een Wambes van rood Sattyn; ook had hy een zwarte Broek, waaraan de Kousſen vaſt waren. Ten minſte, in deeze Kleedye heeft men zyn afbeeldzel bewaard. Ook vertoond hy zig daarin, met eene korte Lansſe in de Regtehand; en de Linke op zyn Zwaardt, 't geen hem byna voor 't Lyf hangt. Vertrek, en Dood van d'*Almeyda.* Zyn aart.

ONDERWYL waren veele min aanmerkelyke Gebeurtenisſen voorgevallen, op andere Kuſten, daar de Portugeezen begonnen hadden zig nedertezetten. Al in den Jaare 1508, had *Duarte de Lemos*, uit Lisbon vertrokken met den Tytel van *Goeverneur van Ethiopië en van Arabië*, zig naâr *Mozambique* en naâr *Melinda* begeeven; van waar hy, aan 't Hoofd zyn's Esquaders, *Monfia*, *Zanzibar*, *Pemba*, en andere Eilanden, was gaan bezoeken, die de betaaling der Schattinge hadden verwaarloozd. *Monfia* onderwierp zig, zonder eenigen tegenſtand; maar de twé andere, onder- Onderneeming van *Duarte de Lemos.*

FRANCISCO D'ALMEYDA. neemende zig te verdédigen, dreef hy derzelver Bewoonders naâr de Gebergtens, en beroofde hunne Steden.

1509. DIEGO LOPEZ DE SEQUEIRA was belaſt, om 't Eiland *Madagaskar*, waarvan wy de ontdekking hebben verhaald, te onderzoeken; en *Malakka*, daar de Portugeezen nog niet doorgedrongen waren. Hy zette het op 't laatstgemelde, en viel in te *Padir*, en te *Paſen* (1). De Koningen deezer twé Plaatsſen, hadden zyne Vriendſchap aangezogt, en met Geſchenken belaaden. Maar, zig minder betrouwende op dien van *Malakka*, had hy, ten aanvang, door 't geluid zyn's Kanons, den ſchrik over de Kuſte, beginnen te verſpreiden. Een Bark naderde zyn Schip, en vroeg hem, wat hy verlangde, in een Land daar hy niet bekend was? Hy antwoordde, Afgezant des Konings van Portugal, en gezonden te zyn naâr den beheersſer des Lands. 's Konings antwoord was dubbelzinnig: gelyk de gewoonte is, als men iets brouwd. *Lopez* deed evenwel *Hierom Teixeyra*, met den tytel van Afgezant, te Land ſtappen. Hy wierd met eerbewyz ontfangen, om dus ook zynen Medgezellen te Lande te lokken. Deeze bedrieglyke ſchyn, nam evenwel *Lopez* niet in; die daarenboven onderrigt was, dat men hem meende te vermoorden. Hy ontdekte zelve, dat de Zoon van eenen *Raja*, genoemd *Utimuti*, met dat voorneemen aan Boord was gekoomen, hoewel hy geen gelegenheid vond, om het uittevoeren. Echter ſtond hy toe, dat dertig zyn's Volks beproeven gingen, op wat getrouwheid hy ſtaat konde maaken. Men voerde hen naâr eene andere Plaatsſe, onder voorgeeven, hen Péper te willen verkoopen; en de Koning, meenende dat den Portugeezen weinig kragt overgebleeven was, nam hunne Afwezenheid waar, om de Vlooté aantetaſten, met veele Scheepen dien hy verzameld had. *Lopez* ontſloeg zig, gelukkiglyk, van hen. Hy ſchoot 'er zelfs veelen van in den grond: maar hy verloor zyne dertig Man, in de Stad.

Diego Lopez de Sequeira bezoekt Madagaskar en Malakka.

(1) Ook *Pediër* en *Piſang* genoemd.

XI. HOOFD-

XI. HOOFDSTUK.

Bedryven van de ALBUQUERQUE, *Onderkoning der* INDIËN, van 1510. tot 1516.

§. I.

Kalikoet *verbrand.* Goa *beschreeven, en den Portugeezen overgegeeven. Zy verlaaten 't, en herneemen 't.*

MET de Belangen zyner nieuwe waardigheid, had Don *Alfonso d'Albuquerque* oude gevoeligheeden te voldoen. Hy herdacht, 't geen met den Samoryn voorgevallen was, en wat hy 'er zelfs van te vreezen had: ook was 't hem gemeen, met allen Portugeesfen Bevelhebberen, die bevoorens gebied in de Indiën voerden. 't Portugeez gezach zogt men, met de allergeweldigste middelen, ten Koste van den Vorsten en Bewoonderen des Lands, op onverwrikbaare gronden te stellen; en, zo de Koningen van *Kochin*, van *Kananor*, en van *Kambaye* (gelyk men 't voorgeeft, dogh waarvan wy bevoorens al preuven hebben bygebragt) zeer menssefelyk van hen behandeld wierden, zo is 't evenwel te verstaan volgens het denkbeeld der Portugeezen: naamelyk, hen niet te vernielen nog gantselyk te berooven, maar in de allerslaaf-achtigste onderwerpinge te houden. ALBUQUERQUE. 1510.

DE nieuwe Onderkoning draaide dan zyne eerste toebereidzelen, tot de vernielinge van *Kalikoet*: 't geen altoos zo veele hinderpaalen, aan de vergrootinge der Portugeezen, gesteld had. Zyn Vloot, gevoegd by die van Don *Fernando Coutinno*, was van dertig Scheepen, gelaaden met 1800 Mannen: zonder menigte onderworpe Indiaanen te rékenen, welke door hoope van buit, in een groot getal Barken, met hen geleid wierden. Den 2 *January* 1510. quamen zy, met deeze Vloote, voor *Kalikoet*. Elk was in de weere, om 't eerst te landen. *Coutinno* gebood 800. Man, en deed eenige Veldstukken met hen ontscheepen. D'*Albuquerque* had gelyk aantal Portugeezen, onder zyn geleide, met 600. Indiaanen. Zy trokken, aanvangelyk, in de vuurigheid welke zy wederzyds hadden om den aanval te beginnen, met min geregeldheid dan verwarringe. Een Bolwerk, genoemd *Seram*, was de eerste gelegenheid om hunne Dapperheid te oeffenen. Zeshonderd Man, die het verdédigden, maakten geweldigen tegenstand, aan den bespringeren: tot de aankoomste van d'Albuquerque, die hen dwong, het te verlaaten. *Coutinno*, verstaande uit eenige gevange Mooren, dat de *Samoryn* 5. Mylen van de Stad, op eenen zyner Lusthuizen was, sloeg dien Wegh op, met zyne Troepe: terwyl d'*Albuquerque* zo kragtiglyk zyn voordeel vervolgde, dat hy zig eindelyk eenen ingang ter Stad opende. *Kalikoet* was altegroot, om roekeloosly ter Plunderinge overgegeeven te wor-

Albuquerque legt [illegible] op *Kalikoet.*

De onderneeming mislukt.

ALBUQUERQUE. 1510. worden. Daarenboven, in 't oogenblik dat hy beraadslaagde, wat gedrach hier te zullen houden, ontfing hy berigt, dat *Coutinno* zynen bystand noodig had, en in 't uitterste gevaar was. Hy deed het vuur in de Stad steeken, voor hy 'er uittrok; en, vliegende naâr de dringendste zyde, vond hy *Coutinno* bezet, in 't Paleis, door eene menigte Vyanden. Alle zyne poogingen, konden 'er hem niet doen indringen. Hy verloor 'er veelen der zynen; en, door een nog grooter ramp, hy zelfs wierd 'er gevaarlyk gewond, met eenen Pyl in de Keele, en van eenen Steenworp aan 't Hoofd: zulks hy, zonder kennisse, op den Oever gedraagen wierd. Geduurende dit, wierd *Coutinno*, overmand door de menigte, in 't Paleis gedood. Veele zyn's Volks hadden het eigen lot; en alle zouden, buiten twyffel, gesneuveld zyn, indien het onderstand van d'*Albuquerque* niet tydig genoeg gekoomen was, om hunne ontvlugtinge te bevorderen. Zy verlooren tagtig Man.

Coutinno sneuveld 'er.

DE Vloot, ontzet van eenen haarer Hoofden door de dood, en van derzelver Opperbevelhebber door zyne wonde die alle zyne oogmerken opschortte had geenen anderen wegh inteslaan, dan naâr *Kochin* wedertekeeren. *Albuquerque* herstelde zig, voor 't einde der Maand. Onder veele voorwerpen, die zynen Wraaklust aanritsten, besloot hy met *Ormuz* te beginnen: 't geen hy reeds twémaal, te vergeefs, ondernomen had. Zyne toebereidzelen daarop toegelegt hebbende, vertrok hy, met 1700. Man, op 21 Scheepen van onderscheide grootte. Maar de Zeeroover *Timoja*, dien 't geval hem te *Onor* deed ontmoeten, boezemde hem andere voorneemens in.

De Onderkoning rust een nieuwe Vloot uit.

WELKEN drift *Albuquerque* ook voor de Glorie had, was de Gulzigheid ten Rykdom altoos vermogende, hem te draaijen, naâr 't geen tot dat oogmerk geleidde. *Timoja* gaf hem een Afbeeldzel van GOA, 't geen in hem den lust ontstak, zig van deeze Stad meester te maaken. Hy zeilde 'er naâr toe, met zyne Vloote; en zyn vaard was zo gelukkig, dat hy 'er den 25 *Februari* voor quam.

Houd raad, met den Zeeroover *Timoja*.

TIKUARI, een Eiland waar op *Goa* gestigt is, kust byna 't Vaste-Land van *Kanara*, en vind zig gevormd, door de twé uitstortingen van de Riviere *Gazim*. Van 't Ooste naâr 't Weste, gaat deszelfs lengte geen drie Mylen te boven, op eene Myle breedte. In deez' Plekke heeft het, Bergen en Pleinen. 't Water is 'er uitmuntend, de Lucht zeer gezond, de Grond vrolyk, vrugtbaar en weelig. GOA is op de Oost-zyde geplaatst, na wel êer ten Zuide geweest te hebben. De nieuwe Stad was, omtrent veertig Jaaren, voor de aankoomste der Portugeezen gebouwd, door eenen Moor, genaamd *Malek Husseyn*. 't Is onbekend, wanneer de Oude gestigt wierd: maar dienaangaande vind men eenige melding gemaakt, van *Montrasat*, die 'er honderd Jaaren te vooren als Koning regeerde.

Beschryving van GOA.

OMTRENT den Jaare 1300 begonnen de *Mooren* de vermeesteringe der INDIËN. De eerste, die deeze Onderneeminge ontworp, met kragten vermogende om 't uittevoeren, was *Xa Nasaradin* (1) Koning van *Delli*. Van 't Noor-

Onderscheide omkeeringen in de INDIËN, onder de beheersing der *Mooren*.

(1) *Shah Nasr addin*: dit was de toenaam van *Mahmud*, befaamd wegens zyne veroveringe der *Indiën*. Hy was de zesde Koning van eenen Stam der Turken, die Ao. 1202

't Noorde koomende, aan 't Hoofd van een magtig Heir, breidde hy zyne Heerschappye uit, door de Wapenen, tot aan 't Koningryk *Kanara*: van waar hy naär zyne Stad *Delli* te rug trok, laatende *Habed Shah*, om zyne veroveringen voorttezetten. Deez Veldheer bequam zo veel vermogen, door zyne Dapperheid en Beleid, dat hy zynen Meester opwoeg. *Madura* (2) zyn Neev, zyne voetstappen volgende, stelde zig in 't bezit van 't Koningryk *Kanara*; en te groot om eenen anderen onderworpen te blyven, schudde 't Juk van *Nasaradin* af, en deed zyne Staaten den Naam van *Dekan* voeren: betékenende, in de Lands-taale, een menigte van Volkeren, waaruit het t'zamengesteld was. Zo een groote Heerschappy moest haar verval vinden. *Madura*, zulks vreezende, stelde alles te werk, om zig daar voor te bewaaren. 't Gelukte hem eenigen tyd. Maar in 't vervolg wisten veele Bevelhebberen, de bestuuringe der Provinsiën toevertrouwd, zig on-afhangelyk in hunne Landvoogdyen te maaken: hunnen Koning eindelyk van 't Overschot zyn's vermogens te berooven, en gevangen te maaken, te *Beder*, Hoofdstad van *Dekan*.

ALBUQUERQUE. 1510.

De befaamdste van alle deeze Prinsen, op de aankoomste der Portugeezen, was die van *Goa*, genoemd *Sabay*. Hy was, weinig tyds voor de onderneeminge van d'*Albuquerque*, overleeden; en *Kufo*, Koning van *Hidalcan* (3) hebbende deszelfs Landen vermeesterd, stelde dien in handen van zynen Zoone, *Jsmaël*. De andere Prinsen waren, *Nizamaluco*, *Mudra Maluco*, *Melic Verido*, *Coja Mozadan*, *Abexeipado*, en *Kotamaluco* (4): alle zeer vermogende, dogh Vreemdelingen, *Nizamaluco* uitgezonderd. SABAY was gebooren te *Saba* (5) een Stad in Persië, van zeer laage Afkoomste: maar de Koning van *Dekan* dien hy met veel geluk diende, had hem de Stad *Kilberga* gegeeven. Van daar had hy zyne Overwinningen uitgebreid, over den Indiaanen van *Bisnagar*; en verder gebragt op het Eiland *Goa*, 't geen eenigen tyd bevoorens, door den Mooren van *Onor* ingenomen was. In zynen aanval, had hy *Malek Husseyn* gedood, die 'er toen heerste, en zig moediglyk verdédigd had, met 1200 Man. *Goa*, gebiedende over menigte andere Plaatsen, waarvan *Sabay* zig mede meester maakte, was hy ver-

Sabay, Koning van GOA, even voor de aankoomste der Portugeezen.

Zyn Fortuin.

1202 het Koningryk van *Delli*, of *Dehli*, stigtte; of veel-eêr die het roofde, van 't geslacht *Gaur*, 't geen het insgelyks, omtrent den Jaare 1155, op dat van *Ghazni* had vermeesterd: 't welk in gelykervoegen, Ao. 1001, gants INDIË tot aan den Ganges had t'ondergebragt. *Mahmud Shah* begon zyne Regeeringe, in 1246. Zie d'*Herbelot*, Art. *Dehli*, p. 189.; en *Algemeene Hist. der Turken*, *Mogols*, *en Tartaren*, II. Deel, p. 755. Dus moet de veroveringe, waarvan in den Text gesproken word, voor den Jaare 1300 gedaan zyn geweest.

(2) Dit 's waarschynlyk een Portugeesse-verkromming, van *Mahmuh Shah*.

(3) Mogelyk is 't *Kufo Adel Khan*. Want *Adel Khan*, een Tytel, betékend *Heere des Rechts*.

(4) Alle deeze Naamen schynen verbasterd, door den Portugeezen, en de Vorsten qualyk onderscheiden. Want enkeldlyk waren 'er drie, zeer vermogende: *Nizam Shah*, *Kotb* of *Kothb Shah*, en *Adel Shah*. De eerste (die dezelfde is met *Nizamaluco*, of anders *Nizam al Mulk*) had VIZAPOER.; de twéde (dezelfde met *Kotamaluco*) bezat GOLKONDA; en de derde was, de Koning van BISNAGAR. Zie *Thevenots* Reizen, *Part.* III., p. 91.; en de Reizen van *Freyer*, p. 165. Voor *Shah* kan 't zyn, *Khan*, of *Mulk*.

(5) Van daar koomt zyn Naam *Sabay*, betékenende, volgens de Arabise-uitspraake, eenen Persoon, of Zaake, die van *Saba* koomt.

ALBU-QUERQUE. 1510.

vermogend genoeg geworden, zig geduurende zyn Leeven ſtaande te houden, tegens de onderneemingen zyner Nabuuren: maar zyn dood maakte, een groote verandering.

De Portugeezen vallen op *Goa.*

ALBUQUERQUE, koomende in 't gezigte van 't Eiland, zond Don *Antonio de Noronna*, zynen Neev, met *Timoja*, om de Riviere te peilen, die de Muuren van *Goa* beſtroomd. Zy vonden 'er een *Fort*, verdédigd door eene goede Artillerye, en eene Bezettinge van 400 Man, 't geen zy aantastten; en de Manlyke tegenſtand van eenen Turk, genoemd *Yazu Gorji*, belette hen niet het inteneemen. Terwyl de Bezetting naâr de Stad vlood, nam *Timoja* een ander *Fort*, 't geen 30 Man in had. Den volgenden Dagh quam *Albuquerque*, in de Riviere. Hy was verbaasd, hem in 't gemoete te zien koomen, *Mir Ali*, en andere voornaame Perſoonen der Stad, die 'er hem Meester van lieten: zonder ander beding, dan verzékeringe van Leeven, Goederen en Vryheid, aan den Bewoonderen. Deeze onvoorziene onderwerping, quam niet alleen, van den ſchrik die hen bevangen had, op 't verhaal van ſommige wonderbaare bedryven, welken *Yazu* aan eenigen Portugeezen had zien doen; maar nog meêr, uit de voorſpellinge van eenen *Jogbi*, eenen hunner Godtsdienſtigen, die hen de aankoomste van eene vreemde Vloote, waaraan zy zouden genoodzaakt zyn zig overtegeeven ('t geen hy met aanmerkinge op den toeſtand der Indiën, door den Portugeezen, gemaklyk konde doen) verkondigd had. Zodanig is, in alle de Landſtreeken der Wereld, de noodlottige uitwerkinge der bygeloovigheid! Den 17 *Februari*, wierd d'*Albuquerque* op den Oever ontſangen, met alle de Eerbewyzingen, welke men gewoon was, aan den Vorſte des Lands te geeven. Men bood hem een rykelyk uitgeruſt Péérd aan, waarop hy regelregt naâr de Stad reed. Hy ontfing de Sleutels van dezelfde, en andere tékenen van de Oppermagt. Men voerde hem naâr 't Paleis van *Sabay*: van waar hy Afgezanten zond, aan verſcheide Prinsſen.

De Stad geeft zig over.

Onderneemd het Juk afteſchudden.

MAAR, 't zy de Mooren alleen hadden toegegeeven, aan de vreeze; 't zy zylieden maar tyd zogten te winnen, om onderſtand te verwagten; 't zy eindelyk ('t geen 't waarſchynlykſte is) dewyl hen de Portugeesſe Dwinglandy niet ſmaakte, en zig gelegenheid ter hunner Verlosſinge aanbood: zy deeden hun voordeel, met de geruſtheid, waarin zy den Portugeezen geduurende vier Maanden zagen, om deezen nieuwen Meesteren te verdryven. *Iſmael Hidalcan* (*Adel Khan*) vond zig in ſtaat, door de verſtandhoudinge welke hy in de Stad onderhield, aanzienlyke Heirkragten aldaar te doen naderen. Hy zond vooraf, een Bende van 1500 Péérden, en van 8000 Man te voete, onder 't geleide van *Kamalkan* (*Kamel Khan*) zynen Opperveldheer. In de eerſte beweeginge deezes Nieuws, had d'*Albuquerque* den Geeſt vry genoeg, om den Hoofden der t'Samenzweeringe te ontdekken. Hy deed ze op 't ſtrengste ſtraffen; en zig wapenende, met al 't geene ter zyner verdédiginge konde dienen, betwistte hy den Vyanden het inkoomen der Riviere. 't Getal daarvan was echter te groot, om hen 't Landen te beletten. Zy ſloegen hunne Legerplaatsſe neêr by de Stad, van waar 't Kanon hen veel lyden deed. De Portugeezen deeden alles, 't geen men van de voorzigtigheid en de dapperheid verwagten kan: maar *Iſmael*, daarop aankoomende, met 16000 Man te Voete en 5000 Péérden, nam d'*Albuquerque*, volgens den Krygs-raad, het beſluit

de

ALBUQUERQUE. 1510.

de Stad te verlaaten. Deeze aftogt, hoewel by Nagt belegd, wierd niet zonder gevaar volbragt. *Ismael* was reeds bedacht geweest, hen de gemeenschap van de Stad met de Vloote aftesnyden. 't Péérd van d'*Albuquerque* wierd onder hem gedood, terwyl hy zyn Schip bereikte. Evenwel ontquam hy zonder verlies, na eene belegeringe van 20 Dagen.

De *Portugeezen* gedwongen daaruit te wyken.

DE smaak die hy voor zulke schoone Bezittinge, als *Goa*, verkreegen had, liet hem geen andere ongeduldigheid, dan die van met nieuwe Kragten wedertekeeren. Hy haastte zig, te *Kananor* den Vaartuigen te gaan haalen, welke daar verzameld konden worden. Met de zyne maakte hy'er een Vloot uit, van drie-entwintig Scheepen, en 1500. Man. *Timoja*, die zig te *Onor* met eene Doghter der Koninginne had gaan huuwen, gaf hem drie zyner beste Scheepen; en beloofde zig, onmiddelyk, met 6000. Man, by hem te zullen voegen. Deeze toebereidzelen hadden veele Maanden vereischt. Eindelyk, de Onderkoning wederom t' zeil gaande, vertoonde zig, den 22. *November*, in 't gezigte van *Goa*. De aanval wierd niet uitgesteld. *Timoja* had zig, op Zee, by den Portugeezen gevoegd. Zy overweldigden den ingang ter Stad, met het krieken des Daghs; en 't Bloedbad, 't geen zy onder den Inwoonderen aanrigtten, verzékerde hen wel dra de Bezittinge. Evenwel wierd het gevegt aan 't Paleis hervat, met veel gevaars voor den verwinnaaren. Maar de koomste van de *Albuquerque*, vestigde de Overwinning. De Mooren, dien hy byzonderlyk aan zynen Wraaklust toegeweid had, verlieten de Stad, met pooginge om 't Vaste-Land te winnen. Een groot getal sneuvelde 'er, aan den Doortogt der Riviere. Van meêr dan 9000. Mannen, die de Wapenen ter hunner verdédiginge hadden opgenomen, wierden 6000. gedood, met verlies van omtrent 50. Portugeezen. De buit was ontelbaar, zo in Péérden, Geschut, Voorraad, Scheepen, en allen soorten van Rykdommen. Men veldde allen de *Mooren*, op 't gantse Eiland: maar de *Heidenen* wierden in hunne Landeryen en Goederen hersteld, en *Timoja* tot Beheerser over hen benoemd.

D'*Albuquerque* maakt 'er zig wederom meester van.

Hy vernield daar allen *Mooren*.

EEN Verovering van zulk gewigt, streelde 't harte des Onderkonings, door drie wegen, byna even kittelende voor Staatzugtigen: de Lust ter *Krygs-Glorie*, 't *Belang*, en de *Wraake*. Hy ontfing wel dra Gezanten, van allen den Prinsen, Bondgenooten van Portugal, om hem over zyne veroveringe te begroeten. Zyn eerste zorg was, 'er den Grondslagen van een *Fort* te leggen, 't geen hy *Manuel* noemde, na den Naame zyn's Konings; en, in 't oogmerk 't geen hy gevormd had, om *Goa* het Bólwerk der Portugeezen in de Indiën te maaken, deed hy Zilver-en Koper-geld munten. Vierhonderd Man scheen hem genoegsaam, ter verdédiginge zyn's Forts: maar, na hy tot zig den Heidenen geneigd had, door zyne weldaaden, geloofde hy zyn vertrouwen gegrond genoeg, om 'er in deezen Oord 5000. Man van te laaten, onder 't bevél van *Melrau*, Neev van den Koning van *Onor*. Mogelyk waren 't die, welken *Timoja* hem toegevoerd had.

Bouwd'er 't Fort *Manuel*.

HY vertrok triumfantelyk naâr *Kochin*: laatende 't gerugt loopen, dat hy, op bevél des Konings van Portugal, zyne Hierkragten ging wenden, naâr *Aden*, beroemde Stad van Arabië. Maar de toebereidzelen, waaraan hy

Hy onderneemd de Verovering van *Malakka*.

ALBUQUERQUE. 1510. hy zig geheellyk overgaf, betroffen MALAKKA, waarvan hy de Verovering overleidde.

---

§. II.

Beschryving, en t' *onderbrenging* van MALAKKA.

1511. Gelegenheid van *Malakka*. DE Stad *Malakka* is gelegen, in dat Deel van INDIË, gemeenelyk genoemd, AUREA CHERSONESUS, of 't *Goude-Half-eiland*, omtrent midde aan de Straate, die *Sumatra* van de Kuste scheid. Zy legt een weinig hooger, dan den twéden Graad Noorderbreedte. Haare gedaante is dezelfde als die van den Oever, waar langs zy zig omtrent een myl verre uitstrekt, byna gelyk *Lisbon*. Zy word verdeeld, door eene Riviere; en deeze twé deelen zyn, met eene Brugge, aan malkaâr verbonden. De Gebouwen zyn'er van Hout, uitgezonderd de *Moskéen*, en 't Paleis, die van zeer schoonen Steen zyn. Zy verschaft, van de Zeezyde, een bevallig gezigt; 't geen nog getooid word, door haare Vestingwerken. *Malakka*, toen de befaamdste Markt van Indië zynde, had geduuriglyk een menigte Scheepen, in haare Haven. Deeze Stad wierd gebouwd, door de *Selaten*: Volk, 't geen zig met den Vischvangst geneerde, en 't geen zig voegde by de *Malyers*, oude Bewoonders der Gebergtens. Zy verkooren, ten Hoofd, *Parisamora*, een der voornaamste Heeren van 't Eiland *Java*, die uit zyne Landen verjaagd, door eenen Overweldiger, zig by den Koning van *Sincapoera* had begeeven: tegens wien hy naderhand opgestaan, en van den Koning van *Siam* afgeweezen zynde, zag hy zig genoodzaakt naâr de zyde van *Malakka* te vlugten. Hy maakte zig zo nut, aan deeze nieuwe Volkplantinge, dat zy, hem aanziende als haaren Grondlegger, haaren Naam nam van den toestand waarin hy zig geworpen had: want *Malakka*, in Maleitse Taale, betékend eenen Vlugteling of Verbanneling. De eerste Koning, deezer Stad, was *Xaque Darca* (1); of, volgens anderen, *Raal Sabu*, Zoon van *Parisamora*, Leenman van den *Siamsen Koning*, tegens wien zyne Opvolgers opstonden. 't Land van *Malakka* is onderhevig aan Overstroomingen, bedekt met dikke Boschen, vervuld met wilde-en gevaarlyke Dieren, vooral met Tigers: 't geen veelen Reizigers verpligt, den Nagt op hooge Boomen overtebrengen, dewyl deeze schriklyke Dieren hen verassen zouden, met op klynen te springen. De Inwoonders zyn stoutmoedig, de Vrouwen dartel. 't Gantse Oosten heeft door zynen Koophandel toegebragt, om *Malakka* ryk, en zeer bevolkt te maaken.

Aart der Inwoonderen.

MOHAMMED zat toen aldaar ten Throon. Hy was in Oorloge geweest met den Koning van *Siam*, die tegens hem een Heir van 40,000. Man had afgezonden. Maar 't versmolt meestendeel, door veelerly Toevallen; voornaamelyk door *Mohammeds* Kunstgreepen: gelyk, aan dien, welken wy gezien hebben, dat hy tegens *Diego Lopez de Sequeira*, gebruikte. De *Albu-*

(1) Sheikh *Dar-Shah*.

buquerque quam nu, met het voorwendzel, om deezen te wreeken. *Mohammed*, vreezende de wraak, had zynen toevlugt genomen, tot den Koning van *Pahang* (1) die hem talryke Benden had toegeſtaan. Hy had, op de aankoomſte van *Albuquerque*, 30,000. Man in de Wapenen; en ('t welk men moeite heeft, op 't goed geloof der Hiſtorie-Schryveren, te verhaalen) 8000. ſtukken Kanon.

ALBUQUERQUE. 1511.

De Portugeesſe-Vloot vertrok, van *Kochin*, den 2. *Mai* 1511., ſterk 19. Scheepen en 1400. Man, waaronder men 600. Malabaren rékende. Onderwege nam zy 5. Moorſe Vaartuigen, die van *Ceilon* naâr *Malakka* zeilden. Op zyne doorvaard, langs de Kuſte van *Sumatra*, deeden de Koningen van *Padir* en van *Pazem* (2) den Portugeesſen Onderkoning begroeten. Naderende, aan 't einde des Togts, nam de Vloot nog eenige Vaartuigen, op een van welk men *Nehoada Beghea* erkende, die 't voornaamſte werktuig was geweeſt, van 't onthaal, 't geen de Portugeezen te *Malakka* ontfingen. 't Scheen zeer vreemd, dat hy, van verſcheide doodelyke ſteeken doorboord, geenen drop Bloeds uit zyne Wonden gaf. Men ontnam hem eenen Ring, van Been, dien hy aan den Erm droeg; en ſtraks ſtroomde het Bloed. De Indiaanen verhaalden, dat dezelfde van 't Been een's Diers was, 't geen op 't Eiland *Java* gevonden wierd. *D'Albuquerque* deed zig dien Ermring geeven, en bewaarde hem, als een koſtelyk ſtuk. Den volgenden Dagh, nam men een ander Schip, met 300. Mooren bemand: die zig zo moediglyk verdédigden, dat de *Albuquerque* genoodzaakt was, zelfs deel in 't gevegt te neemen, en 't niet zonder gevaar overwon.

Portugeesſe Vloot, om het aantetaſten.

Been, 't geen het Bloed zoude ſtremmen.

Den 1. *Juli* liet de Portugeesſe-Vloot het anker, in de Haven van *Malakka* vallen. On-aangezien de voorbereidzelen der Inwoonderen, beſpeurde men de Ontſteltenis, welke 't geluid van 't Kanon, en der andere Krygstuigen, op den Oever verſpreidden. Ook zag men, den volgenden Morgen, eenen Boodſchapper van s' Konings wege koomen, om den Portugeezen te verzekeren, indien zy een verdrag van Koophandel hadden voorteſtellen, dat de Koning gereed was het aanteneemen. Men ontfing deezen Afgezondenen, met veel beleefdheid en toeſtel. *Albuquerque* antwoordde, dat de Koopmanſchappen dien hy vooraf zogt, eenige Portugeezen waren, achtergelaaten by *Diégo Sequeira*; en dat hy, na denzelfden ontfangen te hebben, aan den Koning het overige zyner Meeningen zoude doen weeten. Dit beſcheid wierp zulke hevige ontroering, in de Stad, dat men 'er ſtraks beſloot, den Vrede te koopen: met den Portugeezen weder te geeven, en eene zekere ſomme te betaalen. Maar de Prins *Aladin* (*Ala'ddin*) Schoonbroeder des Konings, en de Koning van *Pahang*, ſtelden zig daartegens. Straks deed *Albuquerque* den Vyandlykheeden beginnen. De vreeze daarvan verpligtte den Koning, hem aanſtonds den gevangen Portugeezen toetezenden, met verſcheide voorſtellingen, die zyne ongeruſtheid te kennen gaven. *Albuquerque* verklaarde, ten antwoord, dat hy den Vrede aanbood: maar onder beding, dat men hem aanſtonds toeſtonde een *Fort* te bouwen, en dat men hem de onkoſten, van de Reize van *Sequeira* en van de zyne, betaalde. Om verkiezinge van Vrede of van Oor-

Voorſtel van den Koning van *Malakka*.

Antwoord van d'*Albuquerque*.

(1) In 't oirſpronglyke ſtaat *Pam*. (2) *Pedier* en *Piſang*.

ALBUQUERQUE. 1511.

Oorloge te doen, veroirlofde hy alleen zo veel tyds, als noodig was, tot de Wederkoomste van den Afgezondenen. *Mohammed* was voor 't verdrag: maar zyn Zoon, zyn Schoonzoon, en de Koning van *Pahang*, bleeven zig daartegens kanten.

De Portugeezen beginnen den Aanval.

DE Portugeezen deeden eindelyk, hunne Landing, den 24. *Juli.* Zy vonden weinig verhindering, tot aan de Brug, alwaar de gantse Magt des Konings zig vereenigd had. 's Konings Zoon, en de Koning van *Pahang*, voerden 'er 't bevél. De Koning zelfs verscheen'er, op eenen Elefant, ondersteund door twé anderen, die Kasteelen op den Rug droegen, van waar de Pylen, en de Werpspietsſen, als Régen nedervielen. De Aanval was hévig, en bloedig. Maar de Elefanten, gewond zynde, namen de vlugt; en veroirzaakten, zo veel verwarring, onder den Indiaanen, dat *Albuquerque* tyd had de Brug te winnen, en zig daar te versterken. Evenwel ontbrak 't hem, aan Leevensmiddelen; en de hitte had zyn Volk kragteloos gemaakt. Hy verkoor dan, met het verschynen van den Nagt, den aftogt naâr de Vloote te neemen: daar tien zyner dapperste Soldaaten stierven, door veele Wonden, van vergifte Pylen.

't Is onbekend, hoe veel dit gevegt den Belegerden kostte. Maar, hun verlies moet zeer aanmerkelyk zyn geweest, dewyl het den Koning van *Pahang* bragt, de Stad te verlaaten, onder voorgeeven van nieuwe Magt te verzamelen; en hem de Moed van wederkeeren begaf.

MOHAMMED, duidende den Aftogt der Portugeezen, aan hunne vreeze, gebruikte den tyd, om de straaten te ondergraven; en bezaaide dezelfden, met Vergifte-Doorns. Hy droeg geen min zorg, de Brug te versterken. D'*Albuquerque* zond, met het verreizen van den Dagh, *Antonio de Abreu*, met een zyner beste Scheepen, om deeze te herwinnen. Een Vlaag, van Kogels en Pylen, waarmede hy ontfangen wierd, van beide Zyden der Riviere; 't gezigt zelve van zyn Bloed, 't geen uit eene doodlyke wonde gudsde: dat alles, konde hem niet keeren. Evenwel zoude hy meêr moeite gehad hebben, om zig van eenen vuurvloed te bewaaren, dien men vaardig was op zyn Schip te storten: indien, terzelfder tyd, d'*Albuquerque* niet op den Oever verscheenen was, met zyne dapperste Manschap. Zy drongen door, tot de Brug, welke zy vermeesterden, onaangezien allen soort van tegenstand; en, stortende in de Stad, midde door 't geluid en de slagen, dogh vermeidende de toegerigte Mynen, vorderden zy tot de Groote-Moské, daar zy rond-om zig slagting en doodschrik zaaiden. 't Getal der Dooden moet bovenmaatig zyn geweest: wyl, ten einde van *négen Dagen*, dat deeze helsche Moordery duurde, 'er geen een enkelde Moor, in deeze groote Stad, overig bleef. De Histori-Schryvers verzékeren, dat d'*Albuquerque*, met zig, niet meêr als 800. Portugeezen en 200. Malabaren, tot deeze Bestorminge, had medegenomen. Hy stond hen, geduurende drie Dagen, de Plundering der Stad toe. Men vond 'er niet meêr als 3000. stukken Kanon, wyl *Mohammed*, de vlugt neemende, het grootste deel naâr *Bintam* (*Bintang*) medenam: in voorneemen, van 'er zig te versterken, met den Prinsse *Ala'ddin.* Maar *Albuquerque* haastte zig, tegens hen te zenden, 400. Portugeezen, ondersteund door zo veele afhangelingen van *Raja Utimuti* (wiens Zoon bevorens onderstaan had *Sequeira* te dooden) en 300. Indiaanen, welke den

De Portugeezen vermeesteren de Stad.

Grouwelyke *Slagtinge* welke zy 'er aanregten.

ALBUQUERQUE. 1511. *Vlugt des Konings.*

den *Peguzen* Kooplieden toebehoorden. Zy dwongen deezen Prinsſen, hunne Wykplaatsſe te verlaaten; en namen, van hen, 7. Elefanten. *Mohammed* zag zig in den toeſtand, beneevens zynen Zoone en zynen Schoonbroeder, een ſchuilplaats in de Boſchen te zoeken, met hen hunne hardnekkigheid te verwyten.

Albuquerque bevolkt Malakka weêr.

ALBUQUERQUE beſloot, *Malakka* wederom te bevolken, met Vreemdelingen; en met eenige Maleijers, waarover hy 't bevel opdroeg, aan *Raja Utimuti.* Hy beſteedde eenige Maanden, tot dit groot ontwerp: maar begon, met het bouwen van een Fort, waaraan deszelfs ſchoonheid den Naam *Hermoſa* deed geeven, en met dat van eene Kerke. Gelyk hy te *Goa* had gedaan, deed hy hier Geld munten. Zyne Mildaadigheeden trokken, wel dra, een groote menigte Vreemdelingen: waarvan hy ten vollen de geneegenheid quam te winnen, door zyne goedheid. Evenwel ontdekte hy, dat *Raja Utimuti* verſtandhouding hield, met den Prinsſe *Ala'ddin*: onder voorgeeven, van tot zyne herſtellinge te arbeiden, maar wezenlyk om zig zelfs ten Throone te verheffen. Hy deed hem vaſthouden, met zynen Zoone en Schoonzoone, die in de ſamenzweeringe waren ingewikkeld; en deed hen alle drie, openlyk, het Hoofd afkappen, op het Schavot 't geen *Utimuti*, voor *Sequeira*, had doen oprigten. Dit was de eerſte Daad van *Openbaare Rechtspleeginge*, welke de PORTUGEEZEN in de *Indiën* oeffenden.

Hy laat openlyke Halsſtraffe oeffenen.

Hy ontfangt, en zend Afgezanten.

TWÉ nabuurige Prinsſen van *Malakka*, onderſtonden zig, door Kunſtenaarye, in 't bezit der Stad te ſtellen; en de Onmagtigheid hunner Onderneeminge, diende maar te meêr ter beveſtiginge der Portugeezen. *Albuquerque* ontfing'er wel dra Afgezanten, van veelen Koningen: byzonderlyk van den Koning van *Siam*, die hem beſchouwde, als zynen Wreeker. Hy zelfs zond'er naâr *Siam*, en naâr *Pegu*, met twé Perſoonen (1) belaſt om den *Molukſen-Eilanden* en *Banda* te ontdekken. Vervolgens, laatende 300. Man in 't Fort, en tien Scheepen om deeze Zee te bewaaren, ging hy weder t' zeil, naâr *Kochin*. Op de Reize ſtiet zyn Schip, op eene Rotsze, aan de Kuſte van *Sumatra*; en 't wierd'er zo door beſchaadigd, dat het onmogelyk was, van den Voorſtéven tot in 't Agterſchip te koomen. In dit gevaar waren zy, den gantſen Nagt; en, met het blikken van den Dageraat, zag men hem, omhelzende eene Doghter, die zig, geduurende de Ontroerenisſe, in zyne Ermen geworpen had.

Hy ontzet Goa.

GEDUURENDE hy zig bézig hield, met de herſtellinge van *Malakka*, had Prins *Adel Khan*, 20,000. Mannen verzameld hebbende, de Belegering van *Goa* ondernomen; en begon het kragtelyk te benaauwen. Maar de Werkzaamheid des Onderkonings had, wel dra, verſcheide Vlooten byeen verzameld, uit de onderſcheide Havens, daar de Portugeezen hunne bezittingen hadden. Hy viel op *Adel Khan*, toen deeze 'er 't minſte op dacht; en dwong hem, de Onderneeming te laaten vaaren. Zo veel voorſpoed en Overwinningen, maakten zynen Naam zo vreesſelyk, dat de *Samoryn*

De Samoryn gedwongen, een Fort te laaten bouwen.

(1) Deeze *twé* Perſoonen waren, *Lopez de Azevedo* en *Antonio de Abreu*, die in 1511. vertrokken en in 1513. wederquamen, gelyk *Faria* zegt: maar, volgens *Argenſola*, en andere, waren 't *Antonio de Abreu*, en *Francisco Serrano*, als mede *Ferdinando Magallanes*, die deez tyd het ontwerp van zyne Reize rond-om de Wereld formeerde.

ALBUQUERQUE. *ryn* eindelyk toeſtond, zig door een Fort te laaten breidelen. De Koningen, van *Narſinga*, en van *Biſa* (1) *Adel Khan* zelfs, zogten zyne
1511. Vriendſchap, door Afgezanten. Hy ontfing'er zelve eenen, van *Paap Jan*, of Opperheersſer van Abysſynië: maar die zig, vervolgens, naâr 't Hof van Lisbon moeſt begeeven.

1512. DE Hiſtori bied voorts niets aanmerkelyks aan, tot in 1513; en men moet zelve vooronderſtellen, dat alle de voorvallen, welken wy by gebragt hebben, genoegſaam waren geweeſt, om deeze tusſenwydte te vervullen: vooral, wanneer de laatſtgemelde zig zonder Daghtékeninge bevinden. Men kan daarby voegen, de toebereidzelen van eene onderneeminge, welke de Onderkoning zederd langen tyd overpeinsd had, en waarvan hy 't ontwerp nu, eensklaps, deed uitbreeken.

(1) Mogelyk *Viſapoer.*

---

§. III.

Onderneeming tegens Aden. *De* ROODE-ZEE, *voor 't eerſte, door den* Portugeezen *bezeild.* Ormuz *onderworpen.* Dood *van d'*ALBUQUERQUE.

1513. *d'Albuquerque onderneemd de Veroveringe van Aden.* D'ALBUQUERQUE vertrok nu, den 18. Februari 1513., ter veroveringe van *Aden*, met eene Vloote van twintig Scheepen. 't Getal zyner Troepen beſtond, in 1700 *Portugeezen*, en 800 *Kanaranen* en *Malabaren*.

Gelegenheid deezer Stad. ADEN legt digt aan den Zee-oever van *Gelukkig-Arabië*, aan den Mond van de Roode-Zee. Achter deeze Stad ziet men den befaamden Berg *Arziza*, niets anders zynde als een onvrugtbaare Rotsz, verdeeld in veele tóppen. Van de Zee-zyde ſchynt *Aden* ſchoon, en wel beveſtigd: 't geenze nog meêr van de zyde van 't Gebergte, en genoegſaam onwinbaar is. Zy is ryk, en vermaard wegens haaren Koophandel met menigte Volkeren: maar 't Water is 'er zeer zeldſaam, en word haar alleen bezorgd, door een klyn getal Putten, en Regenbakken. Daarenboven geeven haar de Wolken geen meêr, dan eens om de drie Jaaren. Ook heeft zy, nog Boomen, nog Planten, nog Moes-tuinen: de Lekkerny, en 't vermaak van andere Steden.

De Portugeezen afgeſlagen. DE Portugeezen, hebbende geene verhindering in hunne Landinge ontmoet, beloofden zig, zo voort, de Stad door beklimminge wegh te neemen: maar hunne Ladders braken, verſcheide maalen; en de Inwoonders voorzagen zo wel, in hunne verdédiginge, dat de Onderkoning, na vier Dagen belegs, genoodzaakt was te wyken. 't Was evenwel niet, zonder een Bólwerk genomen te hebben, 't geen de Haven bewaarde, met 39. zwaare ſtukken Kanon; en zonder verſcheide Scheepen, na die beroofd te hebben, te verbranden.

De Portugeesſe Vloot koomt, voor de eerſtemaale, in de Roode-Zee. HY liep van daar, in de Roode-Zee; en dit was de eerſte Portugeesſe Vloot, die zig daarin durfde waagen. Hy nam vier zeer ryke Scheepen, in 't Eiland *Kamaran*, daar hy verpligt was den Winter doortebrengen. In de maand *Juli* quam hy wederom, in 't gezigte van Aden, 't geen hy met

met nieuwe Werken versterkt vond. Hy vergenoegde zig, de Plaatsse met eenige Kanonschooten te groeten; en, voor *Diu* koomende, ging hy *Malek Azz* verlof vraagen, om 'er een Fort te bouwen. Die schrandere Moor, zonder zyne voorstelling afteslaan, wist hem zo wel te leiden, dat hy hem naâr den Koning van *Kambaye* weez; en deez Prins stemde toe, dat de Portugeezen een Fort te *Diu* zouden hebben: maar, onder voorwaarden, dat zy 'er hem een te *Malakka* zouden laaten bouwen.

ALBUQUERQUE. 1513.

TERWYL d'*Albuquerque* dus den schrik zyner Wapenen verspreidde, was *Malakka* aan eenige onvoorziene aanvallen bloot gesteld. *Pati Quiter*, vermogend Eilander van *Java*, bragt het in 't uitterste gevaar, door eene Belegeringe, welke 't enkeld gebrek van Voorraad, en Krygsbehoeftens, hem noodzaakte te verlaaten. Na hem verscheen *Pati Unez*, Heere van *Japara*, in het zelfde Eiland leggende, en vervolgens Koning van *Sunda*, voor de Haven, met eene Vloote van 90 Zeilen, waarvan sommige zo groot als Galjoenen waren, en 12000 Man, tot welke toebereidzelen hy zeven Jaaren had doorgebragt: te gevaarlyker voor deeze Stad zynde, dewyl hy 'er Verstandhouding in hield, met den Javaanen, dien d'*Albuquerque* daarin ontfangen had. Maar *Fernando Perez*, verrassende hem, met 17 Scheepen, bezet met 350 Portugeezen en eenigen Indiaanen, vernielde deeze ontzachlyke Vloot, in twé aanvallen; en dwong *Pati Unez* de vlugt te neemen, met het enkelde Schip waarop hy was, en waarvoor een Koopman van *Malakka* 10,000 Dukaaten bood, ingevalle men 't veroverde. De Javaanen wierden gestraft, met eene eeuwige verbanninge. Eindelyk, *Mohammed*, laatste Koning van *Malakka*, onderstond vergeeffelyk, door verscheide Kunstenaaryen, zig aldaar te herstellen.

Malakka verscheidemaal bevogten.

Dus deed het vertrouwen, 't geen *Albuquerque* op zynen Bevelhebberen had, aan hunne zorge de door hem veroverde Plaatsen overlaaten. Hy bewaarde zig, voor nieuwe Overwinningen. *Aden* was hem twémaalen ontsnapt; en zyne toebereidzelen deeden, hem meêr voorspoed, voor de derdemaale verhoopen: maar hy besloot, met het neemen van Ormuz te beginnen, meenende dat deeze verovering, voorts, den Moed aan zynen Vyanden beneemen zoude. Hy vertrok, den 20 *Feb.* 1514, met 27 Scheepen en 1500 *Portugeezen*, waarby hy 600 *Kanaranen* en *Malabaren* voegde. Zyn Scheepvaard duurde, meêr dan eene Maand. Zig voor de Stad, den 25 *Maart*, vertoonende, wierd hy aangenaamlyk verrast: ziende aan zyn boord geschenken, wegens den Koning koomen, met aanbiedingen van Vrede en Vriendschap. Deez Prins, toen te zwak zig met de Wapens te verdedigen, had beslooten, de Wet van den Overwinnaar te ontfangen. Schoon aan de *Albuquerque* zynen toestand onbekend was, deed hy hem verklaaren, dat men 't Fort moest overgeeven, 't welk de Portugeezen begonnen hadden; en de overgift vernieuwen, waarby *Ormuz* zig den Koning van Portugal had onderworpen. Alle deeze eischen wierden toegestaan. *Raïs* (1) *Nur addin*, Stadvoogd der Plaatsse, quam met zynen Neeve, op de Vloote, om 't nieuw Verdrag te bekragtigen. Zy wierden met ryke Geschenken, voor hen zelfs, en met eenen gouden Keten van

1514. *Ormuz* den Portugeezen onderworpen.

(1) *Raïs* of *Reïs*, betékend een Opperhoofd. 't Word gegeeven aan eenen Zee-Kaptyn, of anderen Bevelhebber.

ALBUQUERQUE. 1514.

van groote waardye, voor den Koning, te rug gezonden. Deeze vernieuwing van Verbond, of veel eêr van onderwerpinge, wierd van weêrzyden met openbaare Vreugdetékenen gevierd. De Onderkoning ging zelfs te Lande, om voor 't bouwen van 't Fort te waaken. Hy ontfing 'er eenen Afgezant, van *Ismaël*, Koning van *Persie*, met aanzienlyke Geschenken: bestaande in *Ounces*, Gebloemde-Stóffen, Edele-Steenen, Goude- en Zeije gewrochten. De plegtigheid daarvan wierd gedaan, met al den luister, die zy uit de omstandigheeden bekoomen konde. *Albuquerque* zat op een Tooneel, 't geen hy by 't Fort had doen oprigten. Hy bootste 'er 't gelaat van Grootsheid na, 't geen niet alleen aan de eere voegde, welke hy had van den Koning zynen Meester te verbeelden, maar ook aan de Faame zyner Overwinningen, en zyner rond - om klinkende bedryven.

Gezandschap van den Koning van *Persië*.

DEEZE betuiging van goede verstandhoudinge, tussen *Persië* en *Portugal*, belette den Onderkoning niet, om met buitengewoone standvastigheid te werke te gaan, in eene gelegenheid, waarin de Portugeezen zo veel belang scheenen te hebben als de Koning van *Ormuz*, hun nieuwe Bondgenoot. Voor zyne koomste quam 'er, uit *Persië*, te *Ormuz*, eene *Raïs Hamet*, met geheime last, middelen te zoeken, om zig van de Stad meester te maaken; ten minste dezelve, gantsselyk, aan Persië te onderwerpen. Zyn stoet was talryk genoeg, om hem te gelyk 't gelaat van aanzien te geeven, en 't vermogen om eenige onderneeminge aanterigten. Hy had zig, in 's Konings gemeenzaamheid, ingedrongen. Zyn Volk, overgegeeven aan zyne bevelen, had zig in de Stad verspreid, om 'er eenige gelegenheid te vinden, deezen Prinsse te dooden; en door de Maatregelen, dien hy genomen had, moest deeze aanslag een omkeering voortbrengen, waarvan hy zig beloofde de vrugt te zullen oogsten. *Albuquerque*, een t'samenzweering ontdekt hebbende, die hem niet min dreigde dan den Koning *Seyf Addin*, veinsde daarvan onweetende te zyn; en bood, onder eenig voorwendzel, een t'samenkoomste *Raïs Hamet* aan. Men stondze toe. *Hamet* vertoonde zig fierelyk: maar naauwelyks was hy genaderd, of de Onderkoning deed hem voor zyne Oogen dooden. Men bevond hem gewapend, en twyffelde niet, of hy meende daarvan een verraaderlyk gebruik te maaken.

d'*Albuquerque* doet eenen Persiaansen uitgezondenen vermoorden.

Zo dra 't Fort voltooid was, stelde de *Albuquerque* voor, aan den Koning, om 'er al zyn geschut in te plaatssen, voor de zékerheid van de Stad. Deeze voorstelling, waarvan 't oogwit gemaklyk te ontdekken was, wierd niet zonder weêrwil ontfangen: maar *Seyf Addin* was al te verre ingewikkeld, om zynen Meesteren ietwes te betwisten. 't Bevel van 't Fort wierd vertrouwd, aan *Pieter d'Albuquerque*. Dus wierd dit ryk en vermogend Koningryk, een onderworpe Landschap van *Portugal*.

Fort der Portugeezen te *Ormus*.

1515. ZODANIGE geduurige werkzaamheeden, hadden de Lichaams-kragten des Onderkonings uitgeput. Hy viel in eene zo gevaarlyke ziekte, dat men hem aandrong, ter herstellinge zyner Gezondheid, naâr *Indië* te keeren. Op zyne Reize vernam hy, dat hem een *Opvolger* uit *Portugal* gekoomen was; met bevelen, die hem naâr *Lissebon* te rug riepen. Dit nieuws deed hem, aanstonds, eenige klagten voortbrengen. Vervolgens wierp het hem, in eene diepe zwaarmoedigheid, waaruit hy niet verreez, dan om den laatsten snik te geeven, op zyne Aankoomste te *Goa*, den

Dood van de *Albuquerque*.

den 16 *Deſember* des Jaars 1515. Hy was in 't drie-en-zestigſte Jaar, zyn's ouderdoms. ALBUQUERQUE.

ALFONSO D'ALBUQUERQUE (1) was Twéde-zoon van *Gonzalo de Albuquerque*, Heere van *Villa Verde*, en van Donna *Leonora de Meneſes*, Dogter van *Alvaro Gonzales de Ataÿda*, eerſte Grave van *Atouguia*. Hy was geweeſt Generaal van de Kavallerye, onder Koning Jan II. Zyn geſtalte was middelbaar; zyn Gelaat bevallig; zyn Baardt zo ſchoon en zo lang, dat ze tot zynen Gordel reikte, en hy vermaak nam met dien daaraan te knoopen. Hy had een zeer Blanke-kleur. Zyn Afbeeldzel verbeeld hem, in eenen Zwarten Mantel, met Goud bezet, zynde de Voering, zo wel als de Broek en de Mutsze, van de zelfde Kleure; en de Veſt gevlamd met Groen-fluweel, bezaaid met Goude-bloempjes. Men had moeite te onderſcheiden, of hy bequaamer was tot het Bevel, dan tot de Uitvoeringe (2). Zyn Gezigt was vreesſelyk, als hy zig in gramſchap ſtelde; maar vol geeſt en aanlokkinge, in goeden-luim. Twémaal had hy *Goa*, twémaal *Ormuz*, en twémaal *Malakka* aangetaſt: drie befaamde Eilanden van Azië; en hy triumfeerde 'er over. Van Wreedheid kan men hem beſchuldigen: maar 't voorbeeld van allen Portugeesſen Bevelhebberen in de Indiën, doed gelooven, dat zulks een loflyke Wet by hem was. Hy was de Eerſte-Goeverneur der Indiën, gelyk zyn Voorzaat daar van de Eerſte-Onderkóning was geweeſt. 1515. Zyn Aart.

WY moeten, voor laatſten trek van de Leevens-ſchetsze deezes beruchten Mans, een aanmerking van *de Faria* hierby voegen (3). „ De Portugeezen waren hunne bezitting, in Azië, aen drie Veldheeren verſchuld: „ *Duarte Pacheco*, Don *Franciſco de Almeyda*, en *Alfonſo de Albuquerque*. „ Deeze drie Krygshelden hadden byna geenen Opvolger, die niet van hunne Voorbeelden ver-aarte, of waarin ten minſte, geenige vermenginge was, 't zy van Beangſtheid met Stoutmoedigheid, 't zy van Drift met „ Maatigheid. Indien men een onpartydig oirdeel wil vellen, over de bedryven die de *Kroon* van *Azië* aan den PORTUGEEZEN deeden bekoomen, dan zal men vinden, dat 'er niemant eigenlyk was, bequaam om „ die te ſmeeden, dan *Pacheco*, door die ziedende hitte, die de Wapenen „ en al 't Goud van den hartnekkigen *Samoryn* verſmelten deed; dat *Almeyda* alleen, daaraan, de Gedaante en de Polyſtinge kon geeven, door zyn „ Zwaardt en dat van zynen Zoone, met den trots van den *Turk* te vernederen; en dat *de Albuquerque* alleen bequaam was, om 'er den laatſtenhand aan te leggen, door 't met deszelfs drie koſtelykſte Juweelen, *Goa* „ *Malakka* en *Ormuz*, te verſieren. Zynde alle drie, met weinig Scheepen en klyn-getal Volks, in verre-afgelege Zéen gekoomen, daar zy „ talryke Vyanden en menigte ſterke Plaatsſen vonden, zonder hulpe van „ eeni- Aanmerkingen van *Faria*.

(1) De *Indiſe Mahometaanen* kennen hem enkelyk, by den naame van MALANDI, dewyl hy van de zyde van *Melinda* aangekoomen was, 't geen zy *Maland* noemen. Zie de *Hiſt. van Perſië* van *Teixeira*, p. 416.

(2) Te oirdeelen uit eenige zyner bedryven, kan men hem van groote ſtrengheid, zo niet groote wreedheid, beſchuldigen. Geen Oorlogs-wet kan hem daarvan vrykennen; en, volgens onze meeninge, zoude geen deugdlyk Man zig daaraan misgreepen hebben.

(3) Voorréden van het II. D., zyn's *Portugueze Aſia*.

ALBUQUERQUE. 1515. „ eenigen Vriend om hen te onderſteunen, en byna zonder eenigen Boom „ onder wiens ſchaduuwe zy zig konden ſtellen, hadden zy zelve tot de „ hoope moeten verliezen, van ooit in hun Vaderland wedertekeeren. „ Echter deed hunne ontembaare ſtoutheid, hen Wolken van Kogels en „ Giftige-Pylen doorbooren. Zy verſloegen talryke Vlooten, en Heirlegers; „ zy braken ſterke Veſtingwerken door; zy ſtigtten hooge Wallen; en ſtel- „ den eindelyk *Portugal*, in 't bezit van on-eindig getal groote Steden, „ en van honderd Landſtreeken, van eene onmeetbaare Uitgeſtrekt- „ heid ".

XII. HOOFDSTUK.

Verhaal van 't geen de PORTUGEEZEN hebben uitgevoerd, zedert 1516 tot 1521, onder 't *Goevernement* van LOPE SOAREZ.

§. 1.

De Portugeezen *ten tóp hunner Hoogheid.* Soarez *gemompt, te* Aden *en te* Jodah. *Op Ceilon word* Kolumbo *Schattingbaar. Vrede met* Siam *en* Pegu.

SOAREZ. 1516. LOPE SOAREZ DE ALBERGARIA was de Opvolger van *d'Albuquerque*, in 't *Goevernement* der *Ooſt-indiën.* Hy was gekoomen, met 13 Scheepen en 1500 Mannen. Niets maakt de gedachteniſſe van *d'Albuquerque* beruchter, als 't onmidlyk verval der Portugeezen, naâr zynen Dood. *Almeyda* had de grondſlagen hunner Mogendheid gelegd: maar *d'Albuquerque*, 't Gebouw ophaalende, had het tot deszelfs hoogte gevoerd. Naauwlyks had de Dood zyne oogen geſlooten, of men zag, dat zyn Gebouw, door den Hoogmoed en de Gierigheid zyner Opvolgeren, van dagh tot dagh verviel. 't Was nu niet meêr te doen, om overwinningen te maaken. Men had moeite, om zig te verdédigen. „ Tot hier toe (zegt *de* „ *Faria*) hadden onze Bevelhebbers niet geluiſterd, dan naâr inboezemin- „ gen van de waare Eere; en hadden geenen naam gegeeven van rykdom- „ men, dan aan die Overwinnende Wapenen, die hen zig, zelve boven „ 't Goud, deeden verheffen, 't geen zy hen deeden bekoomen. Maar in „ 't vervolg, gaven zy zig zo gantſelyk aan den Koophandel over, dat al- „ le de Krygs-bevelhebbers, niets anders, als eene bende Kooplieden waren. „ Dus wierd de Glori van 't Bevelhebberſchap een ſchande, de Eere een „ ergenis, en de Roem een onderwerp van Beriſpinge ".

Begin van 't *verval* der *Portugeezen.*

SOAREZ was met 's Konings bevelen belaſt, voor eene nieuwe onderneeminge in de *Roode-Zee.* Hy begaf zig t'zeil, den 8 *Februari* 1516., met eene Vloote van 27 Scheepen, bemand met 1200. Portugeezen en 1600. Mala-

Nieuwe onderneeming tegens de *Roode-Zee.*

Malabaren: waarvan de helfte Matroozen, de andere Soldaaten waren. 'tGerucht zig verſpreid hebbende, dat de Egiptenaars te *Suez* een talryke Vloot hadden uitgeruſt, zogt hy dezelfde langen tyd, van *Goa* tot aan die Zee. Maar zy hadden eenen anderen koers genomen; en zyne verbaasdheid was uitneemend, koomende in de Haven van *Aden*, te hooren, dat zy vrugteloos onderſtaan hadden deeze Stad wegteneemen. De Stadsvoogd, genoemd *Miramirzan*, bevond zig niet meer in ſtaat van verdédiginge, dewylze een groot gedeelte zyner Muuren ondermynd hadden. Hy maakte zig een verdienſte, van zyne onmachtigheid: met vrywilliglyk de Sleutels daarvan, den Portugeezen te bieden. *Soarez*, verleid door zulke eene vaardige onderwerpinge, vatte 'er genoeg vertrouwen uit op, om uitteſtellen 't bezit van de Stad tot op zyne wederkoomſte te neemen. Hy was onderrigt, dat onſtuimig Weer de Egiptiſe Vloot, van *Suez* naâr *Joddah*, met veel ramp gejaagd had; en reeds Overwinnaar in verbeeldinge zynde, nam hy beſluit, dezelfde daar te vervolgen.

SOAREZ. 1516.

Hy verwaarlooſd *Aden* te neemen.

JODDAH, *Gioddah*, *Gedda*, of *Jiddah* gelyk de Arabiërs het noemen, legt in *Gelukkig-Arabië*, op een-en-twintig Graaden dertig Minuuten, Noordbreedte, in eene Landſtreeke, welke, door den overvloed van 't Zand, volſtrekt onvrugtbaar gemaakt word. De Gebouwen zyn 'er rédelyk goed: maar de Haven, nog veilig nog gemaklyk. Men onderſcheid 'er, twé ſoorten van Bewoonderen: de ingezeete Arabiërs, en de vreemde Kooplieden. *Mir Husſeyn*, na geſlagen te wezen van Don *de Almeyda*, niet hebbende durven wederkeeren naâr Egipte, had zig, ter zyner byzondere zekerheid, in deeze Stad geveſtigd: onder voorwendzel, van 't Graf van Mahomet aan *Mekka* te verzékeren (1). Omtrent den zelfden tyd bood *Raiz Solyman*, Turk van zeer geringe geboorte (2) die zig door zyne Zeerooveryen zeer vreesſelyk gemaakt had, zyne Dienſten aan *Kanſu al Gauri* (3) Soudaan van Egipte: om de Vloote van 27 Zeilen te gebieden, welke deeze Vorſt te *Suez* deed uitruſten. *Mir Husſeyn* had niets geſpaard, om de eige bedieninge te bekoomen; en dit Mededingerſchap maakte hem, eenen doodlyken Vyand van *Solyman*. De Egiptiſe Vloot was tegens *Aden* gerigt. Zy wierd, met veel verlies, te rug gedreeven: maar zy plunderde, op haare te rugkoomſte, de Stad *Zeybid*. Van daar, zig naâr *Joddah* begeeven hebbende, wiſt Solyman, die niet nagelaaten had haar te gebieden, *Mir Husſeyn* te dooden, en zig van de Plaatsſe te verzekeren: in naame van SELIM, Turks Keizer, die zig van *Egipte* meeſter, en van de Heerſchappye der *Mammelukken*, een einde quam te maaken, door de neerlaage van *Tuman Bey*, of *Tomanbaius*, Opvolger van *Kanſu al Gauri*.

Gelegenheid van *Joddah*.

De Haven gevaarlyk zynde, wierp *Lope Soarez* 't anker, eene Myle boven de Stad. 't Geſchut der Ongeloovigen was zo goed, dat veele hunner Kogels op deezen Afſtand reikten. *Solyman* deed hem een Twégevegt,

De Portugeezen vertoonen zig voor de Stad.

(1) Dit 's een misſlag in den Portugeesſen Schryver, waaruit dat getoogen is: 't Graf van *Mahomet* is te *Medina*. Echter is *Mekka* een zeer heilige plaats voor den Turken, ter oirzaake van hunnen *Kaba*, waarnaâr zy in Pelgrimaſie gaan; en dus beſtaat dezelfde réden evenzeer.

(2) Hy was gebooren te *Mitylene*, Eiland van den *Archipel*, uit eenen Leertouwer.

(3) Men heeft hem by verbaſtering genoemd, *Kampſon Gaurus*.

Soarez. 1516.

gevegt, van Man tegens Man, voorstellen: maar dit quam, jegenwoordig, met de tyden en zéden niet overeen. *Soarez* antwoordde, dat hy zig wel dra op den Oever zoude verklaaren. Hy deed den Doortogt peilen, door een zyner Scheepen, 't geen gelegenheid vond een vyandlyke Gallioen te verbranden. De Stad wierd hierop zo beroerd, dat Solyman, om de onrust te stillen, met eenig Krygsvolk uittrok: terwyl de Inwoonders, met drommen op de Muuren gestuuwd, den Portugeezen door hun geschreeuw uittartten. *Soarez* aarzelde te landen; en zyn Volk, verontwaardigd over zyn sammelen, berste in klagten en murmureeringen uit. Hy deed hen zynen last zien, inhoudende bevel, om de Vloote, en niet de Stad aantetasten. De onmogelykheid van dit te konnen nakoomen, deed hem naâr 't Eiland *Kamaran* wyken. Hy leed 'er veel, door den honger; en de Ongeloovigen ontnamen hem, zeventien Man. In deeze moeijelyke gesteltenisse, zeilde hy naâr *Zeyla*: eene Stad aan 't inkoomen van de *Roode-Zee*, op den Afrikaansen-oever, en de groote Markt deezes Gewests zynde. Dezelfde zonder verdédiginge vindende, verbrandde hy ze. Vervolgens meende hy, dat het genoeg ware, met zig voor *Aden* te vertoonen: om zig eene Stad te doen openen, die hem de sleutelen aengebooden had. Maar de Goeverneur, tyd gehad hebbende zyne Muuren te versterken, weigerde hem te ontfangen, door het maaken van eenige uitstellen. De beschaamdheid, van zig uitgestreeken te zien, geleidde hem naâr *Barbora*: met oogmerk, deeze Plaats, gelyk *Zeyla*, te behandelen. Hy vond 'er, ten hinderpaalen, winden en storm, die zyne Vloote van een joegen. Dus genoodzaakt te wyken, met agthonderd Man minder, welke hy in alle deeze aanslagen verlooren had, stelde hy de onderneeming tegens *Barbora* uit, tot den volgenden Jaare: wanneerze daadelyk, zonder tégenstand, genomen en verbrand wierd.

Zy verbranden *Zeyla*.

De Portugeezen hadden niet gelukkiger geweest, nog te *Goa*, nog te *Malakka*, daar hunne tirannise-beheersinge den Inwoonderen tot opstand gebragt had. Zy wierden in deeze twé Steden belegerd; en, zonder de gelukkige aankoomste van Don *Alexio de Meneses*, die met een onderstand van 300. Man aanquam, ware 't gedaan geweest, met de Portugeesse heerschappye in dit gedeelte van *Indië*. Zy voegden zig, door eenen Afgezant, tot den Koning van *Siam*, die den Mooren haatte. Deeze Vorst had hen een groot getal zyner Onderdaanen toegestaan, om *Malakka* te bevolken; en, op deezen nieuwen Grondslag, herstelden zy daar hunne Mogendheid.

Hunne verlegendheid te *Goa*, en te *Malakka*.

Zedert de Regeeringe van *de Albuquerque* hadden zy eenen Koophandel vastgesteld, met den Koning van *Kolombo*, in 't Eiland *Ceilon*, die hun Verbond boven Oorlog had geschat, en hen Kaneel bezorgde. 't Eiland Ceilon, door de oude Bewoonders genoemd *Ilanare*, en door den Arabiëren, en Persiaanen, *Serandib* (1) legt schuins over Kaap *Komorin*, die den Zuidelyken hoek van 't Half-Eiland van India uitmaakt. Het is 'er 16 Mylen van daan; en men voorondersteld, dat het 'er bevoorens aan gehegt is geweest. 't Word verdeeld, in négen Koningryken: *Kolombo* ten Ooste; *Gale* in 't Zuide; *Jaula*, *Tanavaka*, *Kandé*, *Batekalon*, *Vilasem*, *Tri-*

Hun Koophandel op Ceilon.

Verdeeling van dat Eiland.

(1) Of veel-eêr *Selan div*, naamelyk 't Eiland van Selan.

Triquinamalé, en *Jafanapatam*. In 1517. zeilde *Soarez* 'er naâr toe, met 17. groote en klyne Scheepen, en 700. Portugeezen, met besluit den Koning van *Kolombo* te dwingen, zig schattingbaar aan Portugal te maaken; en hem te doen toestemmen, volgens de Denkbeelden van Koning *Emanuel*, tot de oprigtinge van een Fort. Na eenige klyne schermutselingen, waarin de Portugeezen 't voordeel behaalden, onderwierp de Koning van *Kolombo* zig, ter betaalinge van eene jaarlykse Schattinge, van 1200. Quintaalen *Kaneel*, 12. Ringen van *Robynen* of *Saffieren*, en 6. *Elefanten*. Weinig tyds daarna verpligtte zig ook de Koning van *Pahang*, in de Nabuurschap van *Malakka*, vrywilliglyk, tot de jaarlykse Schattinge van eene goude Drinkschaale.

SOAREZ. 1517. *Kolombo* tot schattinge verpligt. *Pahang* insgelyks.

DE Koningen van *Siam*, van *China*, en van *Bisnagar*, waren toen de vermogendste Vorsten van Azië. *Duarte Coello* sloot dit Jaar een Traktaat van bestendige vriendschap, met den Koning van *Siam*: terwyl *Fernan Perez de Andrada*, in weêrwille van duizend hinderpaalen, doorgedrongen was tot *Quan-tong*, of *Kanton*, eene Haven van *China*, aldaar een verdrag van Koophandel oprigtte, en te *Malakka* wederkeerde, belaaden met Rykdommen. In 't Jaar 1518. vertrok *Andrada* naâr *Kochin*, met Don *Meneses*. Naauwelyks hadden zy deeze Stad verlaaten, of de Koning van *Bintang*, wagtende op gelegenheid om den Portugeezen aantetasten, hoewel hy nieuwelyks vrede met hen geslooten had, quam hen overvallen, met 1500. Mannen en groot getal Elefanten, ondersteund door eene Vloote van 60. Zeilen. De Portugeezen waren niet boven 200. Man sterk: 't geen evenwel hen niet verhinderde, na eene Belegeringe van 20. dagen, den Vyand, met verlies van 330. Mannen, te rug te dryven: terwyl zy, van hunne zyde, niet meêr dan 18. Man verlooren. Evenwel bleef hy in eenigen afstand, om de Stad den voorraad aftesnyden; en, in deeze gesteltenisse, zoude hy den Portugeezen groote ongelegenheid gebaard hebben, indien de aankoomst van *Garcia de Sa*, met eenige Scheepen, hem van zyne onderneeminge niet had doen afzien. 't Volgende Jaar ontfing *Malakka* een nieuw onderstand, door de aankoomste van *Antonio Correa*, die quam van den vrede te sluiten te *Martaban*, met den Koning van *Pagou*, genoemd *Pegu* by verbasteringe. De Priesters, van weêrzyden, hadden het Verdrag bygewoond; en *Faria* verhaald, daarvan, een koddige omstandigheid. De Opperpriester der *Peguezen* was genoemd, de *Groote-Rawlin*. Na de verdrags-punten geleezen te hebben, in de Goudmyne, volgens 's Lands-gebruik, nam hy een Boek, waarin hy iets anders las; vervolgens, neemende een soort van Geel-papier, zynde de kleure van Gewyde zaaken, met eenige Boombladeren waarop sommige merktékenen waren getrokken, stak hy 'er den brand in; en houdende de handen van den Staatsdienaar zynes Konings, gestrekt over de asche, sprak hy eenige woorden uit, die den Eed onschendbaar moesten maaken. *Correa*, om deeze plegtigheid te beantwoorden, deed den Kápellaan zyner Vloote een Choorkleed aandoen, en zyn *Getyde-Boek* neemen: maar de Band van het Getydeboek was zo besmuld, en de Bladen zo gescheurd, dat hy zig schaamde, zulk een H. Boek, in deezen toestand te vertoonen. De Kápellaan nam dan een Boek van *Kerkmuziek*, 't geen, dikker zynde en fraaijer band hebbende, hier doorging (zegt de Histori-Schryver) voor 't Boek der *Evangeliën*.

De Portugeezen openen zig eenen wegh naâr *Siam* en *China*. 1518. 1519. Vrede met *Pegu*.

§. II.

Vrugtelooze onderneemingen op Diu, *en* Bintang. *Reize naâr de* Molukkos. *De* SPANJAARDS *koomen door 't Zuid-Weste in* Indië.

SEQUEIRA. 1521. *Sequeira* ten Opvolger aan *Soarez.*

DIEGO LOPEZ DE SEQUEIRA, reeds befaamd door verscheide bygebragte onderneemingen, quam ten Opvolger in 't Goevernement der Indiën, na *Lope Soarez* deeze beheersing vyf Jaaren gevoerd had. Onder veele voorwerpen, die de heerszugt der Onderkoningen nog gaanden hielden, rékende men zedert langen tyd de Stad *Diu*, daar zy alle, volgens de bevelen van 't Hof van Portugal, ongeduldig waren een Fort aanteleggen. In dit oogmerk handelde *Sequeira* met *Malek Azz*, die altoos in 't bezit zyn's Goevernements bleef: maar zig door gemaakte uitstellen misleid ziende, besloot hy geweld te gebruiken. Veertig Scheepen, van alle zyden verzameld, met drieduizend *Portugeezen* en agtienhonderd *Malabaren* en *Kanararen*, maakten hem de Grootste-Vloot uit, welke tot nog toe in deeze Zéen verscheenen was. Hy quam voor *Diu*, den 9 *Feb.* 1521. Maar zo veele groote toebereidzelen verdweenen in rook. De Stad was met zo veel vlyt versterkt, en de bezetting daarvan zo talryk, dat men in den Krygsraad besluit nam, ze niet aantetasten: 't geen, in 't vervolg, den Officieren niet belette, deswegens een misdaad aan den Generaal te maaken.

Onnutte onderneeming op *Diu.*

Alsmede op *Bintang.*

DUSDANIG was ook de onderneeming, van *George de Albuquerque*, Goeverneur van *Malakka*, tegens den Koning van *Bintang*. Hy was met 18. Scheepen en 600. Man vertrokken. *Bintang* is een Eiland van 40. Mylen omtreks, en op omtrent gelyke 40. Mylen afstands van *Malakka.* 't Was gesterkt met twé goede Kasteelen, en deszelfs Riviere met een staketzel van groot getal Paalen, die het onnaakbaar maakten. *Albuquerque* liet niet na, een gedeelte van zyn Volk in de Sloepen te doen vallen, om een Fort aantetasten. Maar zy konden niet landen, dan met zig in 't water tot aan den midde te begeeven. De Vyanden, die zig in grooten getale vertoonden, hadden in deeze gesteltenisse zo veel voordeel, op hen, dat zy hen dwongen te wyken, met verlies van 20. Man en veele gewonden.

Gelegenheid van de *Molukse-Eilanden.*

OMTRENT den eigen tyd zeilde *Antonio de Brito*, van *Malakka*, naâr de *Molukse-Eilanden*, die omtrent 300. Mylen daarvandaan leggen, en zig, tussen menigte andere Eilanden, regelregt onder de *Linië* geplaatst vinden. Men rékend 'er vyf voornaame: *Ternate*, *Tidor*, *Mousel*, *Maquien*, en *Batsjan*: omtrent 25. Mylen uitgestrektheids door malkanderen hebbende, en waarvan 't grootste, geen 6. Mylen omtreks heeft. Zy brengen groote menigte *Kruidnagels*, maar geen soort van Voorraad voort: in plaatsse, dat het Eiland *Batochina*, 't geen 'er nabuurig aan is en niet min als 60. Mylen lengte heeft, Leevensmiddelen opleverd, maar geene Nagelen. Eenige deezer Eilanden hebben Brandende-Bergen, byzonderlyk dat van *Ternate.* De Inwoonders nuttigen min Vlees, dan Visch: schoon zy van beids bekoomen konnen. Maar hun voornaamst voedzel is, een soort van Brood,

Brood, gemaakt van de schorsse een's Booms, die na den Palmboom gelykt. Zy trekken ook hunnen Wyn, en Azyn, van dien en van eenige andere Boomen. Daar groeid een soort van Riet, waaruit een keurlyke vogt gedrukt word. De Molukkers zyn fier en krygszugtig. Geen Landaart is 'er, die hen, op den ren of in 't zwemmen, voorby streefd. Hun oirsprong is onbekend: maar hun godtsdienst, Heidens. De Mooren hadden de Moluksen-Eilanden vermeesterd; en hunne verovering kan niet zeer oud geweest zyn, dewyl *Brito* er eenen ouden Bevelhebber vond, van 't getal der geenen die 'er 't eerst waren gekoomen. SEQUEIRA. 1521.

DE last der Portugeezen was, om 'er een Fort te bouwen, vooral te *Ternate*; en *Boleyse*, Koning deezes Eilands, had het langen tyd gewenst. Evenwel waren 'er, al in 't begin der regeeringe van *de Albuquerque*, andere Portugeezen gekoomen, die 'er niet in geslaagd hadden. *Antonio de Abreu*, door schipbreuke een der drie Scheepen, onder zyn bevel staande, verlooren hebbende, was aan *Banda*, 't voornaamste der vyf Eilanden van deezen naame, gesmeeten: 't welk alle de berigten afmaalen als een Aards-Paradys, en waarvan een der grootste sieraaden is, de Plant die den *Kruidnagel* voortbrengt. Van daar was hy wederom, alleen, naâr *Malakka* gekeerd. Maar *Francisco Serram* (of *Serrano*) zyn andere Scheepsbevelhebber, was aan *Ternate* gejaagd: daar 't gunstig onthaal, 't geen hy 'er ontfangen had, de réden was geworden, die hem belet had 'er een Fort te bouwen. De Koningen van *Ternate*, van *Tidor*, en van *Bachan*, hadden om stryd gewenst, dat het hun Eiland ware, waaraan de Portugeezen deeze eere zouden toestaan; en dat verschil was onbeslist gebleeven. Een vreemd soort van staatzugt, voor on-afhangelyke Vorsten!

De Portugeezen poogen een Fort in de *Molukkos* te bouwen.

KOOMENDE te *Ternate*, bevond *Brito* den Koning *Boleyse* overleeden; en den SPANJAARDEN, te *Tidor* neêrgezet. Evenwel had de Koning van *Tidor*, die als onverschillig had aangezien den *Spaansen* of den *Portugeezen* te ontfangen, niet zo dra vernomen, dat de Koningin van *Ternate*, Voogdes van 't Eiland geduurende de minderjaarigheid haares Zoons, den Portugeezen met veel vreugde ontfangen had, of hy gaf een bezoek aan *Brito*. Hy vond hem misnoegd, over de aankoomste en de bezittinge der *Spaansen*: maar, om hem te stillen en hem te verpligten in zyn Eiland te koomen, bood hy hem aan, zyne nieuwe Gasten overteleveren. *Brito*, vindende meér voordeel zig te *Ternate* vastteſtellen, bedankte hem voor zyne aanbiedinge.

Brito vind 'er den SPANJAARDEN gevest.

DE aankoomst der SPANJAARDEN, in de *Indise-Zéen*, moet zo veels te wonderlyker schynen, wyl ze zig daartoe eenen nieuwen Wegh hadden gebaand. Toen *Franciso Serram* te *Ternate* was gekoomen, A°. 1511, had hy met hem *Ferdinando Magallanes*, of *Magellan*, Portugees-Edelman, van zeldzaame ervaarenheid, die uit verscheide rédenen had begreepen, dat men *andere wegen*, dan dien der *Afrykse-Zéen*, van EUROPA naar de INDIËN konde vinden. Eenige Schryvers geeven voor, dat het aan *Serram* was, waarin dit denkbeeld viel; en dat hy niets anders deed, dan 't in 't vervolg medetedeelen aan *Magellanes*, zynen Boezemvriend, die toen niet met hem was. Dogh andere, daarin den middewegh houdende, brengen by, dat *Magellanes* die gissinge maakte, op de verlichtingen dien

Hoedanig de *Spanjaarden* zig in de OOST-INDIËN hadden gevoerd.

SEQUEIRA. 1521. *Serram* hem gaf; en dat hy zelve aan zynen Vriend ſchreef, te hoopen eenen anderen koers naâr *Ternate* te gaan vinden, door eenen wegh aan denzelfden nog onbekend. Wat 'er van zy, MAGELLANES, hebbende aan 't Hof van Portugal de vergeldingen niet bekoomen, dien hy voor zyne dienſten verwagtte, ging deezen aan Keizer *Karel V.* bieden, in eenen tyd, waarin de na-iever der Spanjaarden, over den Spéſery-handel, zig begon te ontvlammen. Hy beloofde deezen Monarch, zyne Vlooten naâr de MOLUKKOS, door 't *Weſte* te zullen geleiden. De aanbieding wierd ontfangen. Men gaf hem 't bevel over vyf Scheepen, met twéhonderdvyftig Man, waar onder zig eenige Portugeezen bevonden. Dewyl de Hiſtori zyner beroemde Reize een ander Artykel moet uitmaaken, zullen wy alleen hier byvoegen, dat hy in *September* 1519. uit SPANJE vertrok; en, vorderende tot het Zuide van *Amerika*, den doortogt ontdekte, en doorvoer, die nog heden zynen Naam draagd; dat hy de groote *Zuid-Zee* doorkliefde, die *Amerika* van *Azië* ſcheid; en dat hy, gelukkiglyk, de eerſte Eilanden van OOSTINDIË bereikte. Maar hy had het ongeluk, 'er te ſneuvelen, door een gevegt, in de maand *April* 1521. *Gonzalo Gomez de Eſpinoza*, gebiedende een der Scheepen zyner Vloote, genoemd de *Overwinning*, quam in de *Molukkos*: daar de Koning van *Tidor*, uit haat voor den Portugeezen en den *Ternateren*, geen zwaarigheid maakte hem te ontfangen. In vreugde, over zyne ontdekkinge, zig gehaaſt hebbende naâr Spanje, over de ſtreeke van *Panama* wedertekeeren, liet hy 't bevel aan JUAN SEBASTIAAN DEL CANO: die, belaaden met Spéſeryen, over den *gemeenen wegh* der *Portugeezen*, langs *Kaape de Goede Hoope* wederkeerde; en dus de glori had, het eerſte, de Reize rond-om den Aardból gedaan te hebben. De aankoomſt deezer doorluchte Gelukzoekeren, deed nieuwe Verſchillen ontſtaan, tusſen den *Keizer* en Jan III, Koning van *Portugal*, die uit hoofde een's verdrags voorwendde, dat de Koophandel der *Molukkos* aan niemant dan aan hem toebehoorde. Maar de Hiſtori deezes twiſts zullen wy, vervolgens, op derzelver regte plaatsſe bybrengen.

XIII. HOOFD

XIII. HOOFDSTUK.

Gedrag en *Ontdekkingen* der PORTUGEEZEN, van 1521. tot 1537.

---

§. I.

Vermételheid *der* Portugeezen in CHINA. *Ontdekking van de Eilanden* Celebes *en* Borneo. *Verovering en vernieling van verscheide Steden.*

De Portugeezen gaan wederom naâr CHINA.

DE ontdekking van China, in 1517., door *Fernan Perez de Andrada*, had zo ruime Hoope aan den Portugeezen geopend, dat zy niet lange uitgesteld hadden, 'er eenen Afgezant te zenden, om 'er de Verdragspunten over den Koophandel, bondiglyk te régelen. Echter waren drie Jaaren verloopen, zonder dat zy 'er nog al de vrugten van verzameld hadden, dienze zig beloofden. *Simon de Andrada*, Broeder van *Fernan*, verkreeg verlof, met vyf Scheepen, naar *Kanton* te zeilen. Hy quam aan 't Eiland *Ta-mû*, vlak over deeze Stad gelegen: daar hy verbaasd stond *Thomas Perez* nog te vinden, die over lange als Afgezant naâr *China* gezonden was. Evenwel begaf *Perez* zig, zo voort, naâr *Nanking*, en van daar naâr *Peking*, waar hy ten Gehoore des Keizers toegelaaten moest worden. Zyne Reize duurde vier Maanden, geduurende welke, *Simon d'Andrada*, dronken van vermételheid en van ydele inbeeldinge zyner verdiensten, zig in 't Eiland *Ta-mû* gedroeg, of hy 'er Opperheersser geweest ware. Hy bouwde 'er een Fort. Hy deed 'er een Galg oprigten, om den Inwoonderen door schrik t' onderwerpen. Hy oeffende Geweldenaaryen, tegens den Kooplieden; en doende, zonder eenige achterhoudenheid, Kinderen van de eene en andere Sexe hunnen Ouderen ontsteelen, gaf hy gelegenheid tot duizende misbruiken.

Hun vermétel en baatelyk gedrach.

ZULK eene schreeuwende Tiranny wel dra tot 's Keizers ooren gekoomen zynde, was *Thomas Perez* daarvan 't eerste Slagt-offer. In plaatsse van ten Gehoore geleid te worden, wierd hy met zyn Gevolg gevat, en als eenen Verspieder ter dood veroirdeeld. Evenwel wierd de uitvoering van 't Vonnis opgeschort. De Portugeezen wierden naâr *Kanton* gevoerd, om ontslagen te worden, zo dra de Portugeezen *Malakka*, aan deszelfs wettigen Prinsse, zouden wedergegeeven hebben, die Onderdaan des Keizers van *China* was: zonder welk, het Vonnis aan hen ter uitvoer gebragt, hun Land-aart, voor altoos, uit *China* gebannen, en als Vyandelyk gehandeld zoude worden.

Wraakoeffening van den Keizer van China.

IN plaatsse van verschooninge en bevredigînge, vergramden de Portugeezen den Goeverneur van *Kanton*, door nieuwe moedwilligheeden. Hy vond het middel, om 'er veelen van aantehouden; als mede eenige Vaartuigen, nieuwelyks van *Malakka* gekoomen. Van dagh tot dagh ontvlamden

SEQUEIRA. 1521.

den de Zinnen, toen *Duarte Coello* 'er met twé Oorlogſcheepen aanquam. De *Hay-tau*, of Chineesſe-Admiraal, die een Vloot van vyftig Zeilen verzameld had, aarzelde niet om hem aantegrypen. Hy wierd afgekeerd: maar hy hield den twé Portugeesſen-Scheepen belegerd, geduurende 40. Dagen. Gelukkiglyk voor *Coello*, twé andere Scheepen quamen van *Malakka*; en dus maakten zy, alle vier, zig eenen Doortogt dwars door de Chineesſe-Vloote.

Straf-oeffening over *Perez* en andere *Portugeezen*, in China.

DE *Hay-tau* wrook zig deswegens, op den Portugeezen, die te *Kanton* waren. Zy wierden alle ter dood gebragt, met den ongelukkigen *Perez*, die 'er weder naâr toe gezonden was. Zyne Goederen, en 't Geſchenk zelfs, 't geen hy voor den Keizer medebragt had, wierden aangeſlagen. Men vond by hem, 2000 Wigt *Rhabarber*; 1600 ſtukken *Damaſt*; 400 ſtukken van andere *Zeije Stóffen*; meér dan 100 Onçen *Goud*; 2000 Onçen *Zilver*; 60 van *Muskus*; meér dan 300 Beurzen, van dat in den beginne *Papos* genoemd; en menigte andere koſtelyke Waaren, die doen oirdeelen moeſten, van 't ongemeene voordeel, 't geen men van *China* konde verhoopen. *Perez* was van zeer gemeene Afkoomſte. Hy had zig verrykt, door de Kruidmenginge en den Koophandel: maar zyne Verdienſte had hem, tot dit Gezantſchap doen verkiezen.

Verſcheide *Rampen* der Portugeezen.

IN den loop deezes zelfden Jaare, veroverden de Portugeezen den Eilanden van *Bahrayn* en *Katif*, op *Mekrin*, Koning van *Laſah*, die onderworpen aan den Koning van *Ormuz*, geweigerd had hen de eige Schatting te betaalen. In den volgenden Jaare, wierden zy te gelyk aangevallen, in hun Fort te *Ormuz*, te *Bahrayn*, te *Maskat*, te *Kuriat*, en te *Soar* of *Sohar*. Maar de Koning van *Ormuz*, wanhoopende van den uitſlag, week naâr 't Eiland *Keyshom*, na den Brand in zyne Hoofdſtad geſtoken te hebben. Zodanig waren de vertwyffelingen, waartoe de Wreedheid van 't Portugeesſe-Juk, hunnen Leenlieden bragten. Deez ongelukkige Prins wierd, vervolgens, door zyne Gunſtelingen vermoord. Zyn Opvolger, naauwelyks vyftien Jaar oud, liet zig overreeden, naâr *Ormuz* wedertekeeren: onder voorwaarde, dat de Portugeezen geen deel in de Beheersſinge der Stad zouden neemen.

1522.

Zy moeten 't Fort te *Kalikoet* verlaaten.

'T JAAR 1522 was niet min nadeelig aan de Portugeesſe-Bezittingen, in veele andere Plaatsſen. *Adel Khan*, bevoorig Prinsſe van *Goa*, herſtelde zig in Bezittinge, van alle de nabuurige Landen welke hem toebehoord hadden. De Koning van *Achen* tastte den Portugeezen in *Sumatra* aan; en dwong hen 't Fort van *Paſeng* te verlaaten. Zy leeden ook eenige andere ongevallen, te *Malakka* en in de *Molukkos*. Eindelyk, hun Fort te *Kalikoet* aangetaſt zynde, van den *Samoryn*, met kragten dien der Bezettinge te boven gaande, wierden zy genoodzaakt het te verlaaten, na het geſlegt te hebben. Dogh dit laatſte voorval gebeurde niet, voor den Jaare 1525.

1526.

Vermeeſteren veele Plaatsſen op de Kuſt van *Arabië*.

IN 1526. maakte *Hector de Silveyra* zig Meeſter, van *Dhafar*, of *Dofar*, een ſterke Plaats op de *Arabiſe* Kuſte. Van daar, doordringende in de *Roode-Zee*, vermeeſterde hy de Eilanden van *Mazzua* en *Dalaka*. De Gierigheid van *Diego de Melo* bragt *Kalayat*, en *Maskat*, ten opſtand: maar deeze twé Plaatsſen moeſten wederom, onder 't Juk buigen. Op dit Jaar word de Ontdekking van 't Eiland *Celebes* gebragt.

Zo veele voorvallen, die in weinige Jaaren op malkanderen volgden,

zyn

zyn door de Hiſtorie-Schryvers met geen meêr uitbreidinge bygebragt, en worden zelve niet met hunne waare Daghtékeninge verhaald. Maar men vind 'er nog in, dat Raez *Solyman* (diezelfde Turk welke *Mir Husseyn* te *Joddah* gedood, en zig met Sultan *Selim* bevrédigd had, door hem deeze Stad te onderwerpen) ondernam den Portugeezen uit de Roode-Zee te verdryven: met eene Vloote van 20 Galeijen en 5 Galjotten, dien Sultan SOLIMAN, opvolger van *Selim*, hem van *Suez* zond, onder 't geleide van *Haydarin*, of *Heyraddin*. Hy hield zig toen bezig, met het Eiland *Kamaran*, in de *Roode-Zee*, te verſterken. Op de aankoomſte der Vloot, waarvan hy 't Opperbevel moeſt aanvaarden, doodde *Haydarin* hem, in een onderling verſchil. *Muſtafa*, zyn Neev en Opvolger, wrook zynen Moord op *Haydarin*; en vreezende, vervolgens, de gramſchap des Sultans, ging hy met eenige Scheepen een Schuilplaats te *Aden*, en van daar te *Diu* zoeken. In die'rvoegen vonden de Portugeezen zig bevryd, van eene magtige Aanvegtinge, waaraan zy veel moeite zouden gehad hebben te wederſtaan. *Antonio Tenreyro* bragt, over Land, dit gelukkig nieuws aan den Koning van *Portugal*; en deed dus, het eerſte, eene Reize, welke men tot nog toe onmogelyk ge-oirdeeld had.

SEQUEIRA, 1526.

Eerſte Reize *te Lande*, uit de INDIËN, naâr Portugal.

MALAKKA, niet opgehouden te benaauwen, door den Koning van *Bintang*, wierd *Pedro Mascarenas* belaſt, om deezen Koning tot onderwerpinge te brengen: met eene Vloote van 21 Scheepen, voerende 1000 Man, waarvan 600 *Malcijers* waren. Hy taſtte de Hoofdſtad deezes Eilands aan, die zeer wel verſterkt was, en met 7000 Man verdédigd wierd. Vierhonderd wierden 'er van gedood, en 2000 Gevangen, met onſchatbaaren Buit, waaronder men 300 ſtukken Kanon telde. Deeze Overwinning koſtte hem niet meêr, als drie Man; en ging voor eenen der Roemwaardigſte Overwinningen door, welke de Portugeezen nog in de Indiën bekoomen hadden. De Koning van *Bintang* wierd evenwel herſteld: mits betaalende een Jaarlykſe-Schatting.

't Eiland *Bintang*, veroverd, en Schattingbaar gemaakt.

IN de *Molukkos* verbrandde, Don *Garcia Enriquez*, de Stad *Tidor*, na een Vredens-verdrag 't geen hy met den Koning geſlooten had. Hy had zig gevleid, den *Spanjaarden* uit de Haven *Kamafo* te verjaagen; en uit eene andere Stad, welke zy op dat Eiland bezaten: maar hy wierd afgedreeven.

DON GEORGE DE MENESES, maakende 't zeil naâr de *Molukkos*, ontdekte 't Eiland van *Borneo*. Hy landde 'er; en niet ſterk genoeg zynde, om zig door de Wapens te doen eerbieden, zond hy den Koning een Tapyt ten geſchenk. Deeze Prins, ziende de Figuuren daarop verbeeld, ſchreeuwde uit, dat het betoverde Mensſen waren, die niet nalaaten zouden, hem in den Nagt te dooden; en, onaangezien de uitlegginge, waardoor men hem poogde geruſt te ſtellen, wilde hy niet dulden, nog het Tapyt in zyn Paleis, nog de Portugeezen in zyne Haven.

Ontdekkinge van 't Eiland *Borneo*.

IN 1527. ontquamen eenige Portugeezen, die hun Schip door ſtorm verlooren, 't gelukkiglyk in de Sloepe, te *Chakuria*, op de Kuſte van *Bengale*. Zy meenden ten einde hunner rampen te zyn, by eenen Land-aart, welken zy nog niet beleedigd hadden. Maar, 't ſmertelyk gevoel van hunne Geweldenaaryen en Wreedheeden, in alle de deelen van *Indië* verſpreid zynde, hadden de Inwoonders deezes Lands hunnen Afgoden een Gelofte ge-

1527.

De Portugeezen landen in *Bengale*.

SEQUEIRA. 1527.

gedaan, den ſchoonſten Portugeez te offeren, die in hunne handen zoude konnen vallen. *Gonzalo Vaz de Melo*, een Jongman van aanlokkelyke Geſtalte en van groote verwagtinge, had het ongeluk, daartoe ten Slagt-offer verkooren te worden.

Verſcheide Plaatsſen, op de *Afrikaanſe* en *Indiſe Kusten*, door den Portugeezen verbrand.

'T EINDE deezes Jaars is, door eenige andere voorvallen, betékend. Eene Vloot, gezonden om de Turkſe Galeijen te verbranden, die te *Kamaran* gebleeven waren, vond de Winden zo ſtrydig, dat ze niet naderen konde: maar zy verbrandde de Stad *Zeyla*, op de Kuſte van *Adel*. 't Eige lot viel *Mangalor*, op de Kuſte van *Indië* te beurte. Zeventien Portugeezen in eene Barke, genomen zynde te *Diu*, wierd hun Kaptyn, Diego de *Mesquita*, ter dood veroirdeeld: om dat hy weigerde 't Mahometaandom te omhelzen. Hy moeſt in een zwaar Kanon geſtoken, en als een Kogel daaruit geſchooten worden. Maar de Muzulmanſe Prins, geraakt over den moed, waarmede hy zelfs zig in den mond des Kanons vlydde, ſchonk hem het Leeven, met zyne achtinge en vriendſchap. *Chatua*, een Stad in de Nabuurſchap van *Kranganor*, en *Porka*, wierden verbrand, door *Lope Vaz*: terwyl *Simon de Melo*, met de eige ſtrengheid, *Marabia* en *Berg-Delli* behandelde.

---

§. II.

De Spanjaards *t' ondergebragt te* Tidor. *Gruuwelyke Wreedheid van de* Meneſes. *Verſcheide Steden verbrand. Roemwaarde daad van* Silveyra.

CUNNA. 1529.

Overwinning der Portugeezen op den Koning van *Kambaye*.

HET Jaar 1529. begon door een luidruchtig Bedryf. *Hector de Silveyra*, belaſt op den Koning van *Kambaye* menigte ongelyken te wreeken, dien de Portugeezen te Diu geleeden hadden, taste met eenige Scheepen de Vloote deezes Prinſe aan, die uit 80 Barken beſtond. De Dapperheid en 't Geluk deeden hem zulk eene volſlage Overwinninge bekoomen, dat 'er, van zulk eene groote menigte Vaartuigen, alleen zeven waren, welke niet genomen of in den grond geboord wierden. De Overwinnaar maakte zig vervolgens meeſter, van *Bazaim*, en leidde *Tana* jaarlykſe Schatting op.

Oorlog in de *Molukkos*, tusſen den *Portugeezen* en den *Spanjaarden*.

DE Bezitting der *Spanjaarden*, te *Tanor*, hield niet op den PORTUGEEZEN van *Ternate* onruſt te baaren. 't Was te gelyk een onderwerp van wantrouwen, en van nydigheid. Wat was 'er ook, voor deezen, te verwagten, van eenen dapperen en ſtyfzinnigen Land-aart, die zig tot hiertoe had ſtaande gehouden, tegens de Kunſtenaaryen, en 't Geweld, in 't midde van de Overwinningen en de Bezittingen van PORTUGAL? Don *George de Meneſes*, die toen te *Ternate* 't Bevel voerde, ondernam, met den Bewoonderen deezes Eilands, voor altoos zulke gevaarlyke Buuren te verjaagen. Hy viel op dien van *Tidor*. Hy ſloeg den *Spanjaarden*, en bragtze in de noodzaake de Stad te verbranden, om zig in 't Fort te bergen. De Belegering wierd met Geweld voortgedreeven, maar zy verdédigden zig zo wel, dat *Meneſes*, eindelyk hen dwingende zig overtegeeven, hen geen ander beding konde opleggen, dan naar *Kamafo*, in 't eige Eiland te wyken, en hunnen Koophandel niet uitteſtrekken tot de andere Eilanden,

die Kruidnagels teelden. De Koning van *Tidor*, min vermogende tot té-genſtand, maakte zig Tólpligtig aan *Portugal*; en beloofde, hen met zyne Krygsmagt niet te helpen. Deeze Overwinning, hoewel onvolkoomen, voerde den Hoogmoed des Portugeesſen Bevelhebbers, zelve tot verſchriklyken moetwil en wreedheid. Op enkeld vermoeden, dat *Kachil Vaydeka*, Tidors Edelman, een Chinees-Varken gedood had, 't geen eenigen Portugees toebehoorde, deed hy hem openlyk 't Aanzigt met Spek ſmeeren: de gevoelligſte hoon, welke eenen Mahometaan aangedaan kan worden. Om eene geringe verongelykinge deed hy, in de Stad *Tabona*, den voornaamſten Magiſtraats-perſoon, en twé Mooren van Aanzien, vaſthouden. De twé Mooren wierden, op zyn bevel, de Handen afgekapt; en de Stads-regeerder wierd, op den Oever, aan twé Dóggen overgelaaten; die, toevliegende om hem te verſcheuren, hem dwongen in Zee te ſpringen: daar zy, zonder hem te verlaaten, hem in de noodzaake ſtelden, zig met de Tanden al zwemmende te verdédigen, en hem eindelyk half verſcheurd verdronken. Een andere *Kachil*, gepoogd hebbende het Volk aantezetten, om evengelykelyk den Portugeezen en den Spanjaarden te verdryven, vatte *Meneſes* zelfs hem in 't openbaar aan, en ſloeg hem met eigen hand het Hoofd af, te *Ternate*. De Ingezeetenen wierden zo verſchrikt, van deeze Straf-oeffeninge, dat het meeſtedeel de Stad verliet, met de Koninginne aan hun hoofd.

CUNNA. 1529. Wreedheid van den *Portugeesſen Bevelhebber.*

NUNNO DE CUNNA, dit Jaar van *Lisſebon* vertrokken, om *Sequeira* optevolgen, nam en verbrandde, onder ligte Voorwendzelen, de Stad *Mombasſa*. Vervolgens, op *Ormuz* ſtortende, maakte hy zig meeſter van *Raez Ashraf*, Viſier deezes Konings, die zig door eenige bemoeijingen verdacht gemaakt had; en zond hem gevangen, naâr *Portugal*. Hy voegde zig in deeze Stad, by *Belchior Tavarez de Souſa*, die met 40. Portugeezen den Koning van Baſrah had wezen onderſteunen, tegens dien van *Jazirat*, een Eiland 't geen door den *Eufraat* en de *Tigris* geformeerd word, en waaraan men ontrent 40 Mylen omtreks geeft. *Souſa* was de eerſte Portugeez, die de Golf van Perſië doorboorde, tot aan deeze twé Rivieren. Vervolgens ondernam *de Cunna*, om *Bahrayn* weder t'ondertebrengen, 't geen in Opſtand geraakt was. Hy bouwde 'er een *Fort*: maar de tegenſtand veel langer geweeſt zynde, dan men het gemeend had, vertrok hy, by gebrek van Voorraad.

Nunno de Cunna naâr Indiën gezonden.

ANTONIO DE SILVEYRA, die zig, in 1530, geplaatſt had, met eene Vloote van 51 Scheepen, op de Kuſte van *Kambaye*, liep in de Riviere *Tapti*, en verbrandde *Surat*, (of *Suratte*) en *Reyner*, twé Steden op derzelver Oever leggende. De eerſte, omtrent 4 Mylen van derzelver uitwateringe zynde, vervatte 10,000 Huisgezinnen, 't meeſtedeel *Banianen*; de andere, wat hooger gelegen, was t'ſamengeſteld uit 6000 Huizen, bewoond door zeer ſtrydbaare Mooren. *Daman* en *Agazem*, op dezelfde Kuſte, wierden ook verbrand.

1530. De Steden *Suratte* en *Reyner* verbrand.

TER zelfdertyd deed *Hector de Silveyra*, met 10 Scheepen en 600. Man, zig in de Roode-Zee zien. Na 'er verſcheide Pryſen gemaakt te hebben, begaf hy zig in de Haven van *Aden*, daar zyn bequaamheid, om den geeſt des Koning te leiden, deeze Prins beſluiten deed, aan Portugal,

Aden en *Kael* Schattingpligtig.

CUNNA. 1531.

een Jaar-schattinge van 12000. Serafynen te betaalen. De Koning van *Xael*, of *Shael*, gewonnen door dit voorbeeld, trad in gelyke verbintenisse.

Grootedogh vergeesse onderneeming, op *Diu*.

IN 't midde van zo veele Steeden en Staaten, die de wet der Portugeezen ontfingen, bleef *Diu* hunne Mogendheid trotsseeren. Portugal had geene Onderkoningen gehad, die niet toeleidden deeze Stad te onderwerpen; en die hunne kunstenaaryen, en geweld, daar niet verspild zagen. *Nunno de Cunna* vormde de eige onderneeming, met toebereidzelen die, voor zynen tyd, hunnes gelyke niet hadden. Hy rustte zyne Vloot alleen van klyne Vaartuigen uit: maar 't getal was vreesselyk. Meêr dan 400. van dien, verzamelde hy: waarop hy 3600. Soldaaten en 1450. Matroozen, alle Portugeezen, inscheepte. Daarby voegde hy, 2000. *Malabaren* en Kanararen, 8000. Slaven voor den Zee- en Landdienst, en 5000. andere Indiaanen van onderscheide Land-aarten. Met deeze onzachlyke Vloote ging hy, voor-af, 't Eiland *Beth*, 7. Mylen van *Diu*, aantasten. Het was door kunst en door natuure versterkt. De Ongeloovigen hadden 'er een bezetting van 2000. Man (t'samengesteld uit Arabiërs, Turken, enz.) welke zig met zo veel beleid als dapperheid verdédigden. Daar sneuvelden 'er 1800, en 60. stukken Kanon wierden 'er verlooren: 't kostte den Portugeezen maar 12. Man, waaronder zy den dapperen *Hector de Silveyra* zeer beklaagden. Maar de tyd, dien zy in dit beleg besteedden, deed hen de gelegenheid missen, van *Diu* wegh te neemen. De Stad had, in die pooze, een aanmerkelyke versterking bekoomen, onder 't geleide van *Mustafa*, eenen Turk. Men had niets nagelaaten, om haare natuurlyke Vestingwerken te vermeerderen: die in de Rotszen, en in de Waters, welke dezelfde omringen, bestonden. 't Inkoomen der Riviere was geslooten, met eene groote meenigte zwaare Kettingen, dwars door dezelfde gespannen; en 30. welgewapende Vaartuigen, ondersteunden dit Yzer-Bólwerk. De bezetting bestond uit 10,000. Man, en talryke Artillerye. *Cunna*, zonder door zo veele hinderpaalen afgeschrikt te zyn, ondernam eenen aanval, die eenen gantsen dagh duurde, en weinig quaad aan den Vyand toebragt. Hy zelfs stelde zig bloot, in eene Barke, met zo weinig omzigtigheid als de minste zyner Soldaaten: maar, bespeurende de onmagtigheid zyner poogingen, nam hy 't besluit, aftewyken. *Badur*, die ten Throone van Kambaye opgevolgd was, geloofde zyn heil aan *Mustafa* verschuld te wezen. Ter vergeldinge, beschonk hy hem, met het Goeverneement van *Baroche*; en met den tytel van *Rumi* (dewyl hy Grieks was) als ook met dien van *Khan*. Dus zullen wy hem, vervolgens, te voorschyn zien koomen, onder de benaaminge van *Rumi Khan*.

Hunne verwoestingen onder 't beleid van *Saldanna*.

VAN *Diu* wykende, liet *Cunna*, in deeze Zee, *Antonio de Saldanna*, met 60 zeilen en 1500. Man: om 'er al 't nadeel aan toetebrengen, 't geen in zyn vermogen ware. Deeze klyne Vloot, voerde den brand en de verwoestinge, in alle Plaatssen daar zy maar konde reiken. Zy verbrandde de Steden van *Madrefabad*, *Goga*, *Belsa*, *Tarapor*, *May*, *Kelme*, *Agazim*; en *Suratte*, 't geen zig eerst uit zyne Puinhoopen begon te redden. Zy nam 27. Scheepen van *Kalikoet*, rykelyk gelaaden; en dwong den *Samoryn*, om den vrede te konnen bekoomen, 't bouwen van een Fort toeteslaan, te *Chale*, 3. Mylen van Kalikoet. Zo veel voorspoed (ingevalle men deezen naam, aan zulke wreede verwoestingen kan geeven!) wierden straks gevolgd,

volgd, van eene andere onderneeminge, onder 't gebied van *Diego de Silveyra.* Hy verbrandde *Patam*, 12. Mylen van *Diu*; als mede *Pate*, *Mangalor*, en veele andere Steden. Eindelyk, voor niets schattende hunnen naam vervloekelyk te maaken, aan dien, waarvan zy, om derzelver Rykdommen, het bloed verspilden, zaaiden de Portugeezen, langen tyd, den doodschrik over alle deeze rampzalige Kusten. CUNNA. 1531.

CUNNA zelfs verscheen 'er wel dra wederom, op eene Vloote van 150. Zeilen, en 3,000. Portugeezen, met 200. Kanaranen. Hy tastte *Basaim* aan, 't welk de Ongeloovigen bezig waren te versterken. *Malek Tokam*, nieuwe Beheersser van *Diu*, leidde 'er op zyne aannaderinge, een bezetting in van 12,000. Man. Maar dit belette den Portugeezen niet, de Stad te veroveren, 600. van hen te dooden, 't Fort te slegten, en meêr dan 400. stukken Kanon medetesleepen. Van eene andere zyde, verbrandde *Manoel de Albuquerque* alle de Steden, die van *Basaim* tot *Tarapor* waren; en verpligtte *Tana*, *Bandora*, *May*, en *Bombaim*, schatting te betaalen. Andere verwoestingen.

ONDER zulke Barbaarse-buitenspoorigheeden, verhaald men een bedryf, 't geen der nakoomelingschappe waardig is. DIEGO DE SILVEYRA, hebbende by *Aden* een ryk Schip van *Joddah* aangehouden, haastte zig de Moorse Kaptyn van 't zelfde, hem eenen Brief, als een Vrygelei-schrift te vertoonen, 't geen hy van eenen *Portugeez*, in die Stad gevangen, bekoomen had. Het vervatte deeze twé régels, in Portugeesse-taale. *Ik bidde den Eersten van 's Konings van Portugals Bevelhebberen, dien dit Schip ontmoeten zal, zig daarvan meester te maaken: want het behoord eenen schelmsen Moor.* Wie zoude nu gelooven, dat *Sylveira*, onder zo veel greetigheid naâr 't Goed van anderen en zo weinig afschrik voor de Wreedheid, de valschheid van zynen Landsman zoude veroirdeelen! Hy veinsde, zelve, den Brief voor een goed *Pasport* te erkennen; en liet den Moor, zonder hem te doen zien dat hy bedroogen was, in vryheid zyne Reize vervolgen: schattende 't verlies van de Rykdommen deezes Schips (zegt *Faria*) boven de verpligtinge, waarin hy geweest zoude hebben, om de quaade-trouwe van eenen Portugeez te doen kennen, indien hy zig daarvan meester gemaakt had. Dit word hier bygebragt, om te doen zien, dat somwylen, in 't midde van een zeer bedurven Volk, eenige gevonden worden, die hunne edelmoedigheid doen uitblinken. Roemwaardig bedryf van *D. de Silveyra.*

---

§. III.

Bittere spotterny. Fort te Diu *gebouwd. Geval van* Botello. *Verwarring in de* Molukkos.

MALEK TOKAM, Goeverneur van *Diu*, ontdekkende dat Koning *Bandur* bedacht was, hem van zyne beheersinge te berooven, om dezelfde aan *Mustafa Rumi Khan* te geeven, bood den Portugeezen de vryheid aan, 'er een Fort te bouwen. Zy gevoelden een leevendige vreugde, zig vrywilliglyk te zien toestaan, 't geen zy zedert zo veele Jaaren gewenst hadden, en door geen geweld aan zig hadden konnen bezorgen. Vergeefse hoope op *Diu.*

 Maar,

CUNNA. 1531. Maar, 't zy *Malek Tokam* bétere vermoedens van den Koning van *Kambaye* opvatte; 't zy het uit veranderlykheid ontſtond: hy ſcheen vervolgens, over de uitvoeringe zyner aanbiedingen, te wankelen. Eindelyk, zig evengelykelyk verdacht, aan zynen Meeſter en aan den Portugeezen, gemaakt hebbende, zag hy zig genoodzaakt de vlugt te neemen: op de naderinge van *Badur*, die zig naar *Diu* begaf, om zyn gedrach te onderzoeken. Deeze Prins ſcheen ook te treeden, in 't ontwerp, van een Fort aan den Portugeezen toeteſtaan. Hy deed 'er zelve berigt van geeven, aan *de Cunna*: dien deeze hoope, ſtraks, met eene Vloote van 100. Zeilen overvoerde. Zy hadden een mondgeſprek t'ſamen: maar zonder uitſlag. *Cunna*, toen te zwak om zyn gevoeligheid te toonen, ging weder t'zeile naar *Goa*. Men kan niet nalaaten hier de bittere ſpotterny bytebrengen, van eenen Kaaper van *Kalikoet*, genoemd *Kun Ali Markar*. Kruisſende langs deeze Kuſten, ontmoette hy, in den nagt, agtien Portugeezen en drie Kanonniers, in eene Brigantyne: alle zo diep in ſlaap, dat hy ze binden liet, voor zy ontwaakten. Hy wekte hen ruuwelyk op, en deed hen den Kop verbryzelen, zeggende, *dat het geſchiedde, om dat zy hadden durven ſlaapen, weetende dat hy in Zee was.*

Bittere ſpotterny van eenen *Kalikoetſen Kaaper.*

MARTYN ALONSO nam, in 1534., het Fort te *Daman*. In denzelfden Jaare gaf de Koning *Badur*, om eindelyk den vrede te koopen, *Baſaim*, met alle deszelfs afhangelykheeden ter Zee en te Lande, aan den Koning van PORTUGAL. Dit verdrag was verzeld met drie Artykelen, die een vaſt en ongeveinsd verbond ſcheenen voorttebrengen. 1, Alle Scheepen die van *Kambaye* naâr de *Roode-Zee* vertrokken, moeſten in deeze Haven invallen, en den rechten betaalen, waarvan men overeengekoomen was. 2, Zy mogten niet naâr andere Plaatsſen gaan, zonder verlof der Portugeezen. 3, De Koning verpligtte zig, geene Oorlogſcheepen in zyne Havens te zullen doen bouwen.

1534. Portugeezen bekoomen *Baſaim*, en maaken Vrede met *Kambaye.*

BADUR was toen vermogender, dan eenigen zyner Voorzaaten. Hy had twé andere Kroonen, door geweld en bedrog, by de zyne gevoegd; en zyn gezach was, in zyne Heerſchappye, wel geveſtigd: maar hy zag zig op 't punt, van eenen grooten Oorlog, met *Humayun*, Keizer der *Mogollen*, en zynen Buurman aan de Noord-zyde. Inderdaad, deeze Vorſt quam hem met een magtig Heir aantaſten; vermeeſterde een gedeelte zyner Landen; en ontnam hem *Champanel*, zyne Hoofdſtad. In de wanhoope van zo veele rampen, nam *Badur* zynen toevlugt tot den byſtand van de *Cunna*; en bood hem, op deeze voorwaarde, de vryheid van een Fort te *Diu* te bouwen. *Martyn Alonſo de Souſa* wierd zo voort gezonden, om 'er de Artykelen van opteſtellen. Zy beſtonden in vier: „ 1, Dat de Koning van „ *Kambaye*, onwederroepelyk, de gifte van *Baſaim* zoude beveſtigen; „ 2, dat 'er, tusſen hem en den Koning van *Portugal*, een beleedigend- en „ verdédigend Verbond zoude zyn; 3, dat het Fort te *Diu* gebouwd zoude „ worden, in de plaatsſe en gedaante zo als den Onderkoning behaagen „ zoude; eindelyk, dat men, om begin van de uitvoeringe des Verdrags „ te maaken, hem aanſtonds een Bólwerk zoude inruimen, 't geen de „ landinge belette ". *De Cunna* wierd genoodigd, zelfs 't opzigt over 't Fort te koomen neemen. Hy wierd te *Diu*, met de grootſte eer- en vreugdebewyzen ontfangen. 't Fort wierd aanſtonds begonnen, en vaardiglyk vol-

Nieuw verdrag met *Kambaye.*

Fort te *Diu* gebouwd.

voltooid. *Emanuel de Sousa* bequam 'er 't bevel over, met eene Bezettinge van 900. Portugeezen en 60. stukken Kanon. *Humayun*, ziende den Koning van *Kambaye* versterkt door 't verbond met den Portugeezen, en wanhoopende hem in *Diu* te konnen bedwingen, ging elders zyne Wapenen wenden.

Stoute Zeetogt van *Botello*.

'T VERLOF, om daar een Fort te bouwen, bragt een voorval te wege, zo vreemd als deeze verkryginge gewigtig was. *Jakob* BOTELLO, een Offisier, zeer ervaaren in de zaaken der Indiën, had zig de ongenade zyn's Konings op den halze gehaald: dewyl hy (zo men voorgaf) 't ontwerp had, om *Vrankryk* zyne diensten aantebieden. Deeze gelegenheid scheen hem bequaam, om zig in de gunste zynes Konings te herstellen, door een wanhoopig en byna ongelooflyk bedryf. Hy wist, met wat drift het Hof van Portugal, zedert zo langen tyd wenste, een Fort te *Diu* te hebben. Naauwelyks was dit gewigtig verlof toegestaan, en hem een afschrift van 't verdrag ter hand gekoomen, of hy wierp zig in eene Barke, lang 16, breed 9, en diep vyf-d'halve Voet, om 'er 't eerste nieuws van te Lissebon te brengen. Hy deed zig alleen verzellen, van vier Matroozen, en vyf zyner Dienaaren, waarvan drie Portugeezen en twé Indiaanen waren. Zyn vertrek was geheim. Aanvangelyk wendde hy, zynen Medgezellen, eene Reize naâr *Kambaye* voor: maar, zo dra zy in volle Zee waren, ontdekte hy hen zyn oogmerk. Door kragt van beloften alleen, quam hy hunne verbaasdheid en vreeze te boven. Dus léverden zy zig over, aan de onstuimigheid der Winden en der Baaren. *Faria* schetst leevendig hunne gevaaren, en hun arbeid. Eindelyk ontzonk de moed den Matroozen. Zy beslooten, hunnen Meester te vermoorden: maar hunne t'samenzweeringe niet verder hebbende konnen reiken, dan met eenen der drie Portugeezen te dooden, wierden zy zelfs gedood, in de eerste vervoeringe, waarmede *Botello* verpligt wierd zyn leeven te verdédigen. Zyn toestand wierd daardoor maar te schroomelyker. Zonder Stuurman, zonder Matroozen, bleef hy hartnekkig om zynen vaard aantehouden, met vier Man die hem overig bleeven: tot hy eindelyk, triumfeerende over allen hinderpaalen, gelukkiglyk in de Haven van *Lisbon* viel. 't Verhaal zyn's gevals, baarde zo veel verwondering, aan 't Hof van *Portugal*, dat de Koning hem zyne goede gunste wedergaf. Maar de Histori-Schryver voegd 'er by, dat men niet tydig oirdeelde, hem andere belooninge toeteestaan; en dat men zelve, zo voort, zyne Bark verbranden deed: op dat 'er geen enkeld téken overbleeve, dat zulke eene lange- en gevaarlyke-Reize, in zodanig een zwak Vaartuig, afgelegt konde worden.

Word ondankbaarlyk beloond.

Belachlyk wantrouwen der Portugeezen, te *Lissebon*.

CUNNA vestte zo zeer geen vertrouwen, op den aftogt des *Mogols*, dat hy hem niet bequaam oirdeelde *Basaim* aantevallen, enkeldlyk om zig op den Portugeezen te wreeken. Hy zond 'er *Garcia de Sa*, met 400. Portugeezen. Maar zulk zwak onderstand, tegens een overwinnend Heir, liet den moed aan *de Sa* zelfs ontzinken, op de aannaderinge van *Humayun*. Hy stond vaardig, de Stad te verlaaten: toen 't gekerm der Inwoonderen, en vooral de raad van *Antonio Galvam*, hem begrypen deeden, dat hy 'er zig in beschermen konde, met ze te versterken. Hy haastte zig in dien arbeid, met zulken uitslag, dat de Vyand, weinig gewoon aan de langwyligheid eener belegeringe, 't besluit ten aftogt nam.

Basaim te vergeefs van den Mogol aangevallen.

TER-

CUNNA. TERZELVER tyd deed de Koning van *Achen*, den Portugeezen tot zynent

1534. ombrengen. In de *Molukkos* wierden zy niet beter behandeld: waarvan ze geene andere réden konden geeven, dan de Gierigheid en de Tiranny der Bevelhebberen. *Gonzalo Pereyra*, die in 1530. aan *George de Meneses* opvolgde: was te *Ternate* vermoord geworden, om dat hy de misbruiken der Inwoonderen al te diep onderzoeken wilde. Hy had *Fonseca* ten Opvolger, waarvan men niet vernoegder was. Eindelyk had *Cunna* aldaar gezonden, *Tristan d'Atyda*, die de strengheid en onrechtvaardigheid nog hooger voerde. Hy nam den Koning van *Ternate*, en zynen Moeder gevangen. De Ingezeetenen, vertzaagd, namen de vlugt, en vonden weinig barmhartigheid by hunne Nabuuren. *Men verweet hen*, *bitterlyk* ('t zyn de bewoordingen van den Portugeesfen-Histori-Schryver) ***eenen boozen Land-aart ontfangen te hebben, die zedert dezelfde den voet in 't Eiland zette, de allersnoodste bedryven gepleegd had welke bedacht konden worden.*** Om zig in 't bezit van al de *Kruidnagels* te stellen, deed *Tristan* een gelegenheid van twist zoeken, met den Koning van *Batsjang*; en verbrandde deszelfs Stad. De vreeze van 't eige lót, verbond tegens hem, den anderen Koningen. Zy tastten den Portugeezen aan, in 't Eiland *Ternate*, en dooden 'er een groot getal van. *Tristan*, in zyn Fort gesloten, had langen tyd gebrek, van 't noodwendigste leevens-onderhoud.

Portugeesse gewelde-naaryen in de *Molukkos*.

1536. AZADA KHAN, Veldheer van *Ibrahim Adel Khan*, voortyds Beheersser van *Goa*, hebbende in 1536. de nabuurige Landen deezer Stad verwoest, bragt dit den Bewoonderen zig aan den Portugeezen te onderwerpen. Weinig tyds daarna verscheen *Solyman Aga*, een Turk en ander Bevelhebber van *Adel Khan*, met de Wapenen, in dezelfde Landstreeke: maar hy wierd verjaagd, door Don *Juan Pereyra*, die in zynen wederwille een Fort te *Rachol* bouwde. *Pereyra* sloeg nog eens deeze twé Veldheeren: den eenen te *Mangam* (1) en den anderen te *Ponda*, een weelige Stad, welke door den Verwinnaar verbrand wierd. *Solyman Aga*, verstoord over zyne ontmoetinge, wierp het Fort *Bori* op, aan de Riviere deezes naams: om dat van *Rachol* te breidelen, 't geen door den Portugeezen vernield wierd.

Verscheide bedryven der *Portugeezen*.

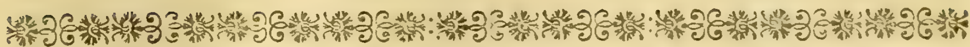
De *Samoryn* geslagen.

'T ZELFDE geluk verzelde den Portugeezen op 't einde deezes Jaars, tegens de Heirkragten des *Samoryns*, dien zy te *Kranganor* in stukken hieuwen. *Répelim* wierd ook genomen, en verbrand. De Koning van *Kochin* vond, in de Puinhoopen deezer Stad, eenen blok *Marmers* weder, 't geen voordeezen, in de plunderinge van de zyne, daaruit hier vervoerd was; en waarvan 't verlies, hem grootelyks gesmert had. Op dit *Marmer* waren de naamen aller Koningen van *Malabar*, van zedert meêr dan driehonderd-Jaaren gegraveerd.

Marmer met oud-opschrift.

(1) In den aanvang weeken de Portugeezen (zegt *Faria*) door de vreemde Kunstvuuren, van eene Toveresse, die in Mans-Kleederen den Dood haars Mans wilde wreeken. 't Is te vermoeden, dat zy haar, indien ze haar gekreegen hadden, gehandeld zouden hebben, gelyk *Johanna d'Arc*, of de Maagd van Orleans, gedaan wierd: want wy vinden, in 1581, eene andere Amazoone van dit soort, genoemd *Abchi*, die in de *Inquisitie* gebragt wierd, schoon niet met Tovery beschuldigd.

XIV. HOOFD-

XIV. HOOFDSTUK.

Vervolg van de *Bedryven* der PORTUGEEZEN van 1537. tot 1542.

§. I.

Badur, *Koning van* Kambaye, *verbind zig met de* Turken *tegens den Portugeezen. Hy word verſlagen. Een Man van* 300. *Jaaren oud. Vreesſelyke buitenſpoorigheeden der* Portugeezen.

CUNNA, 1537.

De Portugeezen vermoorden den Koning van Kambaye.

'T HAD den Portugeesſen Onderkoning zo weinig gekoſt, verlof tot het bouwen van een Fort te *Diu* te bekoomen, dat hy verwagten moeſt, dat men zig eene gunſte beklaagen zoude, die de noodzaak den *Kambayeren* had afgeperſt. Inderdaad, *Badur*, Koning van Kambaye, zag zig zo dra niet ontſlagen, van de vreeze voor den Mogol, of hy beſloot zig ook, van zyne nieuwe Bondgenooten te ontdoen. Met dit oogwit, wikkelde hy den Turken in zyn ontwerp; en, zig niet bepaalende den Portugeezen uit hun Fort te dryven, beſloot hy de bezetting gantſelyk te vernielen, en den Onderkoning zelfs in dit Bloedbad te ſtorten. De veinzery was noodzaakelyk. Hy deed *Cunna* bidden, zig naâr *Diu* te begeeven, om de zaaken, belangende hun verbond, te régelen. De Onderkoning begaf 'er zig, met zyne Vloote; en hoewel onderrigt, van 't ontwerp 't geen men tegens hem bedacht, verzékerde hy zig niet van *Badur*, in een bezoek 't geen deeze Prins hem aan zyn boord gaf. Maar uit réden, overeenkoomſtig met de omſtandigheeden, beſloot hy hem in 't Fort vaſt te doen houden. 't Bevel was 'er reeds toe gegeeven, aan *Souſa*, Kommandant deezer Veſtinge. *Badur*, wederkeerende uit de Vloote, in zyne Koninglyke-Barke, volgde *de Souſa* hem, om hem tot een bezoek t'zynwaarts te noodigen. Eenige andere Offiſiers van 't Fort, die hunnen Goeverneur navolgden, ziende hem in 's Konings Barke treeden, vielen 'er om 't eerſte met hem in. Deeze verhaaſting was zo verdacht, aan den Moorſen Prinsſe, dat hy, zig overgeevende aan de eerſte indrukzelen van wantrouwe, zynen Offiſieren beval, *Souſa* te dooden. *Diego de Mesquita*, die een onderſtand aan den Mooren in den laatſten Oorlog had toegevoerd, hoorde dit bevel; en trok zynen Degen, waarmede hy den Koning trof: maar hy wierd aanſtonds, door den Mooren gedood. Dit handgemeenſchap wierd zo ſcherp, dat 'er zo voort 4. Portugeezen en 7. Mooren, 't leeven by inſchooten. Veele Barken haaſtten zig, van beide zyden, om te naderen. De Koning, ziende het gevaar dringen, meende 't door de vlugt te ontkoomen: maar een Kanonkogel, uit de Vloote geſchooten, doodde hem drie zyner Roeijeren. Hy meende 't zwemmende t'ontvlugten.

CUNNA. 1537.

Naauwelyks was hy in 't Water, of de vreez van te verdrinken deed hem luidkeels ſchreeuwen, en ontdekken wie hy was. *Triſtan de Payva* ſtak hem een Roeiſpaan toe, dien hy begon te vatten, toen een Soldaat hem met eenen Helbaardt over 't Aangezigt ſloeg. Hy ontfing eenige andere ſlagen, die hem 't Leeven benamen. Zyn Lichaam dreef, eenige oogenblikken; en ging toen, lootregt naâr den grond. 't Was onmogelyk, het weêrtevinden. Dat van *Souſa* verdween, insgelyks.

Stellen zig in 't Bezit van DIU, en van 's Konings-Schatten.

CUNNA deed zig, zonder eenige tegenkantinge, den Poorten der Stad openen. De Inwoonders begonden te vlugten: dogh hy weêrhieldze. Hy vond in 't Paleis niet boven de 200,000 *Pardaws*, in Goud en Zilver. Maar de menigte van Krygsbehoeftens, was ongelooflyk. Daar waren, in de Haven, 160 Vaartuigen: waarvan veele zeer groot, en ryk gelaaden waren. De Artillery, zo van Metaal als van Yzer, was ontelbaar. Men verwonderde zig byzonderlyk, over drie Battery-Stukken, van zulke vervaarlyke grootte, dat de Onderkoning 'er een van naâr *Portugal* deed voeren: als eene zeldzaamheid, voor Europa. Het word bewaard, op 't Kaſteel *St. Julian*, aan den Mond van de Riviere van *Lisbon*; en de Portugeezen noemen 't nog, *het Kanon van Diu*. Onder 's Konings Papieren ontdekte *Cunna*, meêr Preuven, dan noodig was, om zig te overtuigen van 't oogmerk 't geen *Badur* had, om den Turken tegens den Portugeezen optehitsſen. Hy nam daaruit het Recht, den rykſten Kooplieden te Brandſchatten. Evenwel poogde hy, den Mahometaanen te winnen: met hen de vrye oeffening hunnes Godtsdienſts, en hunner Wetten, toeteſtaan. Alle de Jaargelden, welke door den Koning verleend waren, wierden agtervolgd.

Moor van 300 Jaar oud; en zyne Fabuleuſe Hiſtorie.

FARIA verhaald, zonder 'er eens aan te willen twyffelen, dat onder dien welke Jaargeld genooten een *Moor* van *Bengale* gevonden wierd, volgens Gewettigde-verklaaringen driehonderd Jaaren oud zynde. Hy had twé Zoons, een van 90, de ander 12 Jaar. Zyne Hairen en Tanden hadden zig, 5- of 6 maalen verwisſeld. Men zoude hem, niet meêr als 60 Jaaren toegelegt hebben. Zyn geſtalte was middelbaar; en zyne Lyvigheid maatiglyk. Hy gaf voor, eens, op 't einde zyner eerſte Eeuwe, zyne Kudde langs den Oever weidende, eenen Man met eenen Gryzen-baardt gezien te hebben, gegord met eene Koorde, welkers Handen en Voeten met Wonden doorboord waren: biddende, dat hy hem, op zyne Schouderen, over de Riviere zoude willen torsſen. Hy deed hem deezen dienſt. Waarna de Vreemdeling hem verzékerde, dat hy, ter belooninge zyner Liefdaadigheid, zyne Gezondheid en zyne Kragten behouden zoude, tot hy hem weder zag. Na de ter neêrzettinge der Portugeezen, geleidde de nieuwsgierigheid deezen Gryzaard, ter Kerke van *St. Franciskus*, in 't Fort. Zyn verbaasdheid was uitſteekend, by 't inkoomen, aldaar zynen wonderbaaren Vreemdeling te kennen, in een Afbeeldzel van *St. Franciskus*. „ Zie daar! (ſchreeuwde hy) dien, welken ik op myne Schouderen „ gedraagen hebbe, nu twéhonderd Jaaren geleeden! ". 't Geen men van zynen Ouderdom zegt, is, buiten twyffel, een Indiſe-verzinninge; en dat, van dit Hiſtorietje is, buiten bedenkinge, een *Fabel* van den *Franciskaanen* geſmeed. Badur had hem een jaargeld, om zynen Ouderdom toegeſtaan; en *Cunna*, zegt de Hiſtorie-Schryver, deed hem dien behouden,

ter

ter wille van 't Mirákel. Hy leefde nog 80 jaaren: geſturven zynde, volgens den eigen Schryver, in 1618 (1). CUNNA. 1537.

CUNNA vond weinig aan de Veſtingwerken van *Diu* te veranderen, om 'er eene der ſterkſte plaatsſen des Aardryks van te maaken: maar hy deed, in 't begin van den jaare 1538, dien befaamden Regenbak van vervaarelyke uitgeſtrektheid bouwen, die 25,000 Pypen Waters bergd. Dit was byna het eenig onderſtand, 't geen de Stad benoodigd was, tegens de noodzaakelykheeden van een langduurig Beleg.

TERWYL de Onderkoning arbeidde, om 't Juk der Portugeezen draaglyk te maaken, bekleedden zig verſcheide zynes Land-aarts, in andere oorden, met ſchande, door de Buitenſpoorigheeden hunner hoogmoed en ondankbaarheid. De Koning van *Xael*, by *Kashen*, op de Kuſte van *Arabie*, had 'er verſcheiden, met veel vriendſchap en goed onthaal in zyne Haven ontfangen: voor welke gunſte zy hem, met niet anders als met beleedigingen, beloonden. Men moet zig herdenken, dat wy, algemeenlyk, hunne *Hiſtorie-Schryvers* volgen. Eenige van hen, voorgenoomen hebbende eenen van 's Konings Bloedvrienden te beſteelen, ſloopen in zyn Huis, en hingen hem, met twé andere Perſoonen van Naame, na andere Pyningingen, by den Natuurelyke-Deelen op, om hen hunne Schatten te doen ontdekken. *Gonzalo Vaz* beging een andere Dievery. *Alaro Madera*, die zeer minzaam by eenen beleefden Moor te Gaſte onthaald was geweeſt, ſchaakte deszelfs Vrouw. Eene *Godino* had de eere, den Koning te onthaalen; en liet zig tot de groffſte verongelykingen vervoeren, noemende hem zelfs Dronk-aart. Eindelyk, een ander, een Schip aangehouden hebbende, 't geen eenen van 's Konings Onderdaanen toebehoorde, voerde de onbeſchaamdheid zo hoog, van het openbaarlyk in de Haven te veilen.

1538. Befaamde Waterbak van *Diu*.

Schriklyke Buitenſpoorigheeden der *Portugeezen*.

DE uitwerking van alle die ſchandelyke Geweldenaaryen was, de Mooren tegens den Portugeezen te wapenen, die alle in de Stad vermoord wierden. Men onthalsde *Godino*, in 's Konings jegenwoordigheid. Don *Manoel de Meneſes*, welke juiſt ter die'r tyd aldaar aanquam, met de waardigheid van Afgezant des Onderkonings, wierd aangehouden; en, van 70 Perſoonen, die zyn gevolg uitmaakten, deed de Koning van *Xael* 'er 30 van naâr Konſtantinopolen voeren. *Madera*, die onder 't getal van deezen was, ontquam 't, en bragt te *Lisſebon* gelukkiglyk de tyding, van eene Vloote, welke deeze Ongeloovigen te *Suez* deeden uitruſten, om den Portugeezen in de Indiën aantetaſten. Streng gelyk geſtraft.

§. II.

(1) *Faria* verhaald, Vol. III. p. 297. dat 'er andere Indiaanen waren, voorgeevende 200. Jaaren oud te zyn; maar dat men 't, onderzogt hebbende, valſch bevonden had. Dus is 'er groote waarſchynlykheid, dat 'er ook veel van den Ouderdom van deezen, afgetrokken zoude hebben moeten worden. 't Enkelde van dit ſoort, waarop men ſtaat zoude konnen maaken, was eene Vrouw, oud 100. Jaar, die voor de agtſte reize in Huuwlyk trad.

CUNNA.
1538.

§. II.

Zaaken van Bengale. Chatigan *verbrand.* Gowro *genomen. Ontdekking van* Mindanao *en van* Japan.

Hunne verwagting te *Bengale* verydeld.

DE vuurigheid der Portugeezen ſcheen van Dagh tot Dagh te vermeerderen, voor 't goed gevolg van hunnen Koophandel en van hunne Wapenen. *De Cunna* beklaagde 't zig, dat hy zyne Mogendheid nog niet te *Bengale* had vaſtgeſteld. Hy wierd 'er toe gemoedigd, door eenen ryken Moor, die in deeze Onderneeminge zoude deelen. *Martyn Alfonſo de Melo* wierd met Geſchenken gezonden, aan *Mohammed Shah*, die in deezen ryken Oord heerſte. Maar hy vond 'er zulken ſterken vooroirdeel, tegens den *Portugeesſen-Naam*, dat hy, in de Haven koomende, aangehouden wierd, met 53 Perſoonen van zyn Gevolg. *Mohammed* was de dertiende Opvolger van eenen Arabiſen-Prinsſe, die de Kroon van *Bengale* geroofd had, met den wettigen Koning te dooden, omtrent 50 Jaaren voor de Aankoomſte der Portugeezen in de Indiën. *Gowro*, zyne Hoofdſtad, had drie Mylen uitgeſtrektheid, langs den Ganges; en begreep twaalf honderdduizend Huishoudens. *Antonio de Sylva de Meneſes*, kreeg bevel, den Gevangenen zynes Land-aarts te gaan vrykoopen; maar 't uitblyven zyn's Afgezondenen, hem hebbende doen gelooven, dat dezelfde ook aangehouden wierden, verbrandde hy *Chatigan*, een Zeeſtad, en andere Plaatsſen. Deeze Vyandelykheeden dienden niet anders, als den toeſtand der Gevangenen te verzwaaren. Evenwel deeden eenige welgelukkige dienſten, dien zy den Koning leeſtten, tegens *Shir Khan*, eenen zyner Bevelhebberen, die tegens hem opgeſtaan was, hunne Vryheid verwerven, met andere belooningen. Zy beletten deezen Generaal den Ganges overtetrekken, met een Fort te bouwen, ter plaatsſe daar deeze Rivier in 't Landſchap van *Bengale* koomt.

Staat van 't Koningryk *Bengale.*

Voorvallen aldaar.

NAAUWELYKS hadden zy 't Land geruimd, of *Shir Khan* hervatte den Oorlog. Hy maakte zig meeſter van *Gowro*; en 't overige des Koningryks had wel dra 't eige lot, met de Hoofdſtad. *Mohammed*, in verſcheide Veldſlagen verwonnen, ſtierf van zyne Wonden, in 't gaan afſmeeken van den byſtand van *Humayun*, Keizer der Mogollen. Deeze verovering deed *Shir Khan*, op andere Onderneemingen ontvlammen. Hy nam *Kalajor* van den *Rasbuteren*, met oogmerk, om de Schatten van den befaamden Tempel te rooven, welken de Indiaanen in deeze Stad hadden. Maar, willende zig de tydkortinge geeven, eenen Elefant die tot den Tempel behoorde met een' Kanonſchoot te dooden, ſprong het Stuk, en doodde hem zelfs, met verſcheiden van zyn Volk. De Heidenen lieten niet na, dit toeval, voor eene Wraake des Afgods tegens zynen verontheiligeren, te doen doorgaan; en de Godtgeleerde *Prideaux* zoude van hun gevoelen geweeſt zyn, dewyl hy verklaard, in zyne Hiſtorie van 't Oude en Nieuwe Teſtament, dat de ongelukken van den Gaulois *Brennus*, na zo veele Overwinningen, een Kaſtydiging des Hemels waren, om dat die den Tem-

Plunderinge van den Tempel van *Kalajor.*

Cunna. 1538.

Tempel van *Delfos* plunderde. Koning *Jan III.* van *Portugal*, was verre van dit gevoelen, toen hy, in den Jaare 1544, door uitdruklyk Bevel, aan *Martyn Alfonso de Melo* belastte, den Tempel van *Tremelé*, by *Meliapor* en *Madras*, te berooven (1). En inderdaad, 't kan eenen Vorste geen misdaad zyn, eenen Afgodisen-Tempel te plunderen, die zig niet verrykt heeft van den Buit des Volks, dan door den Roofzugt der Priesteren.

Voordeelen der Portugeezen te *Malakka* en te *Ternate*.

In weerwille van eenige vermenginge van ongevallen, was dit Jaar geen der minst vrugtbaarste voor den Portugeezen. Behalven de vermeestering van *Diu*, 't geen een hunner vermogendste Bolwerken tegens den Mooren wierd, behaalde Don *Stephen de Gama* andere voordeelen, op de Kuste van *Malakka*, daar hy *Ujomtana* t'onderbragt, en deszelfs Fort, op den Zuid-oostelyken Hoek deezer Kuste, 40 Mylen van *Malakka*. De Brug van *Malakka* wierd twémaalen aangevallen, door de Benden van *Achin*; en twémaalen wierden zy 'er afgekeerd. 't Geluk was niet min gunstig te *Ternate*, toen men den loop had afgesneeden, aan de Gierigheid van *Tristan de Atayde*: met hem van zyne Bedieninge te berooven. *Antonio de Galvam*, die hem opvolgde, sloot, door zyne voorzigtigheid, zyne vroomheid, en zyne bezadigdheid, den oirsprong van de ongeregeldheeden, welken men zynen Voorzaaten verweeten had. Vernomen hebbende, dat 'er een Verbond was gemaakt, van agt Koningen tegens den Portugeezen van *Tidor*, begaf hy zig in dit Eiland, met 4 Scheepen, 170 Portugeezen, en 50 Mooren. Hy wierd vervolgd door 300 Vaartuigen, met 30,000 Mooren bemand. Voor *Tidor* zelfs wierp hy 't Anker: zonder verschrikt te zyn, over de menigte der Vyanden, die hem afwagtten. Schoon 't Fort onwinbaar scheen, nam hy 't wegh, door beladderinge. Omtrent 300 Slaaven, die zig by 't gering getal zyn's Volks voegden, maakten gezamenlyk zyne Kragten uit. De Koningen verscheenen, aan 't Hoofd van 50,000 Man. Hy week in een Bosch: als of de vreeze hem ter vlugt deed snellen. De Vyanden vatten dit denkbeeld, van zynen Aftogt; en naderden, zonder schikkinge, hoopsgewyze door malkanderen: dus wierden zy in stukken gehakt, na maate zy zig onder 't bereik hunner slagen bevonden. Eenige weeken, in verwarringe; en de Portugeezen vervolgden hen, tot aan het Fort, 't geen zy hernamen, met 'er neevens hen onder-een intedringen. De ontroering en de verwarring der Vlugtelingen verwekten, onder de anderen, eenen schrik, die oversloeg tot den agt Prinsen. Zy namen de vlugt, om hunne Schatten in de Gebergtens te beveiligen. *Galvam* trok regt naâr de Stad, welke van haare Inwoonders verlaaten wierd. Hy leidde ze in de assche.

Wie zoude gelooven, dat zulk een luisterryke Overwinning, aan den Portugeezen, niet meer dan een enkeld Mensch kostte! Maar, men moet gewoon zyn, aan die wonderbaarlykheeden, door eene oneindigheid van voorbeelden. Men zoude inderdaad niet konnen begrypen, van waar de Portugeezen kragten genoeg, om aantevallen of om zig te verdédigen, ge-

(1) *Faria* meend niet, dat men zulk bedryf zoude konnen regtvaardigen; en hy voegd 'er by, dat *Alfonso* dit Bevel niet na den Letter opvolgde: maar dat hy andere Tempels plunderde, gelyk dien van *Tebelikare*, na by *Kaukulam*, in 1544. Zie *de Faria*, Vol. II. p. 83.

CUNNA. 1538.

Booven-maatige Gierigheid der *Portugeezen.*

gehaald zouden hebben: indien hunne verliezen eenige evenrédigheid, met de grootheid hunner Triumfen, gehad hadden. Behalven dat, hing 't gemeenlyk altyd van hen af, hunnen Vyanden door Zagtheid te verwinnen: 't geen genoeg toond, dat het grootste deel hunner Oorlogen, alleen voortsproot, uit de vervaarelyke Wreedheeden waarmede zy den Indiaanen behandelden. *Faria* zegt stoutelyk, dat het veel gemaklyker was, de ontelbaare Heirlegers der Barbaaren te verwinnen, dan 't minste sprankje der Portugeesse-gierigheid! Deeze overweeging heeft geene andere preuve noodig, dan de Verwinninge zelve van *Galvam*, en de Vrugt welke hy 'er door zyn beleid van trok. Na hy *Tidor*, tot deszelfs Grondslagen toe verbrand had, bood hy den Koning aan, deeze Stad te herbouwen. Zulke een onverwagte aanbieding had zo veel indruk, op 't Hart deezes Prinsse, en van alle zyne Onderdaanen, dat zy zig op hem verlieten, met een vertrouwen zonder achterhoudinge. 't Ging zelfs zo verre, dat de Koning van *Ternate*, midlerwyl overlydende, en 't Volk verdeeld zynde over de Opvolginge, zy *Galvam* aanbooden Koning te maaken: tot zy 'er eenen, overeenkoomstig met hunne Wetten, hadden. Hy weigerde het.

FERDINAND DE GRYALVA, door Tempeest op de Kusten van *Gilolo* en *Batsjan* gesmeeten, weigerden de Koningen deezes Lands hem 't inkoomen in de Haven, onder voorgeeven van hun Verbond met *Galvam*. Voor 't overige, behandelde deeze laatste zeer Mensselyk den *Spanjaarden*, die in zyne handen vielen. Omtrent den eigen tyd wierd *Francis de Castro*, gebiedende eenige Portugeesse Scheepen, door den Wind gedreeven te *Satigana* en andere Eilanden, 100 Mylen ten Noorde der *Molukkos*. Ook ontdekte hy, op deezen togt, het Eiland *Mindanao*. Twé Zendelingen, welken *Castro* by zig had, bekeerden tot het *Roomsse-Geloof*, den Koningen, de Koninginnen, den Edelen, en den Volken van alle deeze Eilanden: door eene zigtbaarelyke uitwerkinge van de Godtlyke Genade, die hunne onderrichtingen verzelde, zegt de Abt *Prevost*; en, ter verbaazinge der hardnekkige aanhangeren van Mahomet, gelyk *de Faria* het noemd.

Satigana en *Mindanao* ontdekt.

Eerlyk gedrach van GALVAM, met *wreede Ondankbaarheid* beloond.

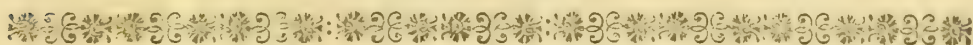
DE dappere en verdienstige *Galvam*, aan 't einde zyner Regeeringe gekoomen zynde, droeg de achting en de geneegenheid der Indiaanen mede: in zo verre, van zig gebeden te zien, deeze Bediening zyn Leeven lang te bewaaren. Hy liet *Ternate* in eenen bloeijenden staat: maar dezelfde rédenen, die hem deeden beminnen, hadden hem zo arm gemaakt, dat hy vol schulden vertrok. In *Portugal* rékende hy, de Vergeldinge zyner Verdiensten en zyner diensten te zullen vinden; en zyne Schuld-eischers hadden zig, met hem, op deeze hoope, gerust gesteld. Evenwel vond hy 'er niets, als verachtinge en elende; die hem eindelyk bragten, zyn Leeven in een Gasthuis te eindigen. De nyd van dien, waarvan zyne groote eigenschappen de Ondeugden hadden doen uitschreeuwen; de ondankbaarheid gemeen aan Grooten, die de vrugt der Diensten plukken, zonder te onderzoeken door welke middelen zy dien ontfangen; en de verdurvenheid zelve van 't Volk, 't geen zig gewend had (volgens Aanmerkinge van *Faria*) den Misdaaden in Heldendaaden te vermommen, en geene andere Deugden te kennen: dat alles, deed dus *eenen der Grootste-Mannen zyner Eeuwe in vergeetelheid vergaan.*

DIU

DIU wierd dit zelfde Jaar aangetaſt, door *Solyman*, Basſa van *Egipte*, die zyne kragten, ter Zee en te Lande, met den Koning van *Kambaye* vereenigd had. Deeze gedenkwaardige belegering, zal in voller daghlicht gezet worden, in 't ſlót van de Reize van SOLYMAN, uit het *innerlykſte* van de *Roode-Zee* naâr INDIË; zo als ook de belegering, van den Jaare 1545, zyne eigenlyke plaatsſe zal vinden, op 't einde des daghverhaals van Don *Juan de Caſtro.* CUNNA. 1538.

IN den loop van den Jaare 1540, belaſtte *Peter de Faria*, Goeverneur van *Malakka*, aan *Antonio de Faria y Souſa*, zynen Na-bloedverwant, eenen vrede met den Koning van *Patane* te ſluiten. *Souſa* vertrok, met een enkeld Schip. Zyne gevallen, zodanig als *Mendez Pinto* ons daarvan de Hiſtori heeft nagelaaten, konnen niet anders doorgaan, als voor eene verzamelinge van gedrochtelyke-verzinnigen, die geene beſchouwinge verdienen. Maar 't geen niet onzéker is, is dit, dat na veele onweeren op de kusten van *Kambaye*, *Champa*, *Kochin-China*, en *China*, uitgeſtaan; na eene verwisſelinge van goede en quaade Fortuinen beproefd te hebben, zyn Schip, geduurende den nagt, in den ſchoot der Baaren verzwolgen wierd. 1540. Fabuleuze-gevallen van *Souſa*, door *Pinto* beſchreeven.

ANTONIO DE MOTA, benevens *Franciſco-* en *Antonio Peixoto*, zeilende in 1542. naâr *China*, ontdekten, voor de eerſtemaale, JAPAN. Zy waren dit verſchuld aan een tempeeſt, 't geen hen aan 't Eiland *Nifon* wierp: by den Chineezen genoemd *Je pwen*, waarvan de Europeaanen den naam *Japan* hebben gemaakt. Dewyl 't hier niet te doen is, dan over de enkelde ontdekkinge van dit groote Land; en deeze de laatſte is, dien de *Portugeezen* Ooſtwaard gedaan hebben: zo zullen wy de *Hiſtori* hunner *Ooſterſe-zaaken* niet verder dringen. Wy zullen ons alleen vernoegen, daarby te voegen, een Staat van de *Bezittingen* van PORTUGAL, ten *Zuid-Ooſte* en ten *Ooſte*; met de Veſtingen en de *Inkoomſten* welke deeze Kroon daar, voor zig, vaſtgeſteld had: zodanig, als zy, in den Jaare 1540, in wezen waren. 1542. Ontdekkinge van JAPAN.

XV. HOOFDSTUK.

Staat van de *Bezittingen* van PORTUGAL, van *Kaape de Goede Hoope* tot aan *China*. Inkoomſten der *Steden*, *Forten*, *Amtenaaren*, *Bisdommen* en *Klooſters*.

DE Ooſterſe-Monarchy der Portugeezen ſtrekt zig uit, langs 4000. Mylen Kuſts, van de KAAPE in Afrika tot aan de Kaape *Liampo*, of *Ning-Po*, aan CHINA: zonder 'er de Kuſten van de *Roode-Zee*, en des *Perſiſen-Zeeboezems* onder te rékenen, die nog meêr dan 1200. Mylen uitmaaken. Deeze uitgeſtrektheid bevat een Gedeelte van AFRIKA, en gantſch AZIË, met een oneindig getal *Eilanden*, die hen behooren. Dezelve 4000. Mylen ſchift men, in *zeven Deelen*. Uitgeſtrektheid der *Portugeeſe-Bezittingen*. Men ſcheidt die in *zeven-Deelen*.

DE

Eerste Afdeeling. De eerste afdeeling heeft, voor Landpaalen, de *Kaap de Goede-Hoop* en de *Roode-Zee*: waarin men, langs de Kuste, menigte Kafferse-Koningryken vind. De voornaamste zyn Monomotapa, welkers Monarch de Opperheersser is van alle de *Gouamynen* van *Afrika*. Voorts vind men 'er *Sofala*, *Mozambique*, *Quiloa*, *Pemba*, *Melinda*, *Pata* (1) *Brava*, *Magadoxa*, en veele andere Heerschappyen. De Portugeezen hebben geene Forten, als te *Sofala* en te *Mombassa* (2); maar zy bezitten, de Stad en 't Fort van *Mozambique*.

Twéde. De twéde Afdeeling, die van de *Roode-Zee* tot de *Golfe van Persië*, gaat, begrypt de Kust van Arabië: daar de Portugeezen, het onwinbaar Fort van *Maskat* hadden (3).

Derde. De derde, gaande van *Basrah*, in 't diepste der Persise-Golfe, tot aan de Indiën, besluit in zig, de Koningryken van *Ormuz*, van *Guadel*, en *Sinde*; met een gedeelte van *Persië* en van 't Koningryk *Kambaye*. Hierin hebben de Portugeezen, den Forten van *Bandel* en van *Diu* (4).

Vierde. Van den vloed *Indus*, tot aan Kaape *Komorin*, gaat de vierde afdeeling; en bevat in zig, de helfte van 't geene 't welk men eigenlyk *Indië* noemd: naamelyk, een gedeelte van *Kambaye*, *Dekan*, *Kanara*, en *Malabar*, waarin verscheide Prinssen heerssen. De Portugeezen hebben hier, de Forten van *Daman*, *Assarim*, *Danu*, *St. Gens*, *Agazaim*, *Maim*, *Manora*, *Trapor*, *Bazaim*, met de Steden *Tana*, *Karanja*, en *Chaul*, ondersteund door 't Fort *Morro*. Zy hebben 'er de befaamde Stad Goa, waaraan niets ontbreekt, van grootte, sterkte, en getal der Inwoonderen. 't Is eigenlyk de Hoofdstad, en als 't middepunt, van alle hunne Oosterse-Landschappen. De Zétel des *Aardsbisschops* is 'er: die Primaat van 't Ooste is. Ook heeft men 'er, 't gewoon verblyf des *Onderkonings*. De *Inquisitie*, de Burgerlyke Regeering, en de Kansellary, hebben 'er onderscheide Gerichtshoven. Het Tuighuiz, de Voorraadplaatssen, de Tol, zyn 'er pragtige Gebouwen. Goa is gelegen, op een Eiland, en omringd van eenen uitmuntenden Muur, die versterkt word door zes ontzachlyke Kasteelen: *Dauguim*, *St. Blas van Bassoleco*, *St. Jago*, *Agazaim*, *Panguim*, en *Nuestra Sennora del Cabo*. Aan de overzyde der Riviere heeft men, om den doortogt te bewaaren, het Kasteel *Bardes* gebouwd. Tegens-over 't Kasteel *Dauguim* is 't Fort *Norva*, met eene goede Stad; en, in een ander deel van 't Eiland, legt het Fort *Rachol*, met de Stad *Salset*.

Waarin Goa. Deszelfs Beschryving.

Vervolgende de Kuste hadden de Portugeezen nog, in deeze afdeelinge, den Forten van *Onor* (5) *Barselor*, *Mangalor*, *Kananor*, *Kranganor*, en *Kochin*, 't geen een Aardsbisdom is. Dogh de drie laatstgemelden, zo wel als de Stad *Koulan*, by Kaape *Komorin*, zyn hen in den Jaare 1663, door de Hollanders ontnomen.

De

(1) *Pata* is, zedert den Jaare 1692, in handen der Arabiëren gevallen.
(2) De Arabiërs van *Maskat* ontnamen hen *Mombassa*, in 1698.
(3) Zy zyn 'er, Ao. 1650, door de Arabiëren, schandelyk uit verjaagd.
(4) Of *Div*, dat is Eiland.
(5) Dit en de twé volgende, is hen, in de voorige Eeuwe, door den *Raja* van *Kanara* ontweldigd.

De vyfde Afdeeling gaat van Kaape *Komorin* tot aan den *Ganges*, zynde de andere helft van 't eigenlyke *Indië*, waarin *Koromandel* en *Orixa* leggen. Zy hadden 'er 't Fort van *Negapatam* (*) de Stad *Meliapor* (†) of *St. Thomas*, die een Bisdom is, en 't Fort te *Masulapatam* (1). *Vyfde.*

De zesde Afdeeling strekt zig uit, van den *Ganges* tot aan de Kaape van *Singapoera*, en heeft in zig de groote Koningryken van *Bengale*, van *Pegu*, van *Tanazarim*, en andere van minder gewigt. Daar hadden zy de schoone Stad *Malakka*, den Zétel een's Bisschops, en de laatste hunner Plaatsen op de Oostkust. De Hollanders ontweldigden hen dezelfde, in den Jaare 1640. *Zesde.*

Eindelyk vervat de zévende Afdeeling, gaande van de Kaape van *Singapoera* tot die van *Liampo*, of *Ningpo*, den Koningryken van *Pam* of *Pahang*, *Lugor*, *Siam*, *Kambodia*, *Champa* of *Tsiampa*, *Kochinchina*: en 't groot Keizerryk van *China*, daar zy geene andere Plaats hebben, dan de Stad *Makao*, leggende op een Klyn-Eiland in de Baaije van *Kanton*: maar wel Vryheid van Koophandel, langs de Kusten. *Zévende.*

Zy hadden, in 't Eiland Ceilon, de Stad en 't Fort van *Kolombo*, *Manar*, *Gale*, en veele andere Plaatsen, waarvan de Hollanders, in den Jaare 1656, de overwinninge op den Portugeezen geheelyk voltooiden. In 't Eiland *Timor*, aan gindse zyde van *Malakka*, hadden zy ook een Fort, 't geen ze insgelyks verlooren hebben. Eindelyk, 't getal hunner *Forten*, in deeze onmeetbaare uitgestrektheid Lands, ging *vyftig* te boven; benevens *twintig Steden*, en menigte opene Plaatsen, die 'er van afhingen. *Getal van hunne Steden en Forten.*

Ten aanzien van 't *Inkoomen*. De Tollen te *Diu* bragten op, 100,000. Kroonen; die van *Goa*, 160,000, en die van *Malakka* 70,000. De *Schattingen*, waaraan zy verscheide Prinsen onderworpen hadden, bedroegen 200,000. Kroonen: 't geen met den *Buit*, en andere toevalligheeden, meêr dan *een Miljoen* voor de enkelde rechten der Kroone uitmaakte; en *de Faria* voegd 'er by, dat de Koning, indien hy door zyne Amtenaaren niet bestoolen ware geworden, daarvan *twé Miljoenen* zoude hebben moeten trekken. En inderdaad, men kan niet twyffelen, of zy beroofden den Koning van de helfte zyner Inkoomsten: indien men aanmerkt, wat het gebied op de *Forten* waardig was. Wy laaten, aan den Bankiers, de waardeering deezer Somme, volgens den jegenwoordigen toestand der Munte. Voor 't overige heeft dat niets gemeens, met de Jaarweddens der Goeverneurs en der Bevelhebberen, die evenwel uit dezelfde inkoomsten genomen wierden. Men heeft ons daarvan deeze Lyst bewaard. *Staat van de Inkoomsten der Portugeezen, in Indië.*

Sofa-

(*) In den Jaare 1658. hebben het de *Hollanders* veroverd, en tot eene hunner voornaamste Vestingen gemaakt.

(†) De Portugeezen lieten het aan den Koning van *Golkonda*, toen de *Hollanders* hunne meeste Sterktens ontweldigden; de *Franschen* quamen 'er omtrent den Jaare 1666. nestelen, tegens 's Konings wille, die hen vervolgens belegerde: tot de *Hollanders* hem ter hulpe quamen, de Stad te water inslooten, en eindelyk met geweld innamen.

(1) Dit's, van den Koning van *Golkonda*, door den *Mogol* veroverd.

Forten van . . .	Dukaaten.
Sofala. . . .	200,000.
Mozambique. .	200,000.
Mombasſa. . .	30,000.
Maskate. . .	50,000.
Bandel. . . .	2000.
Diu. . . .	60,000.
Klyne - *Forten*, aldaar. .	1000.
Brankavara. .	1000.
Asſarim. . .	4000.
Danu. . . .	600.
St. Gens. . .	600.
Agazaim. . .	600.
Maim. . . .	600.
Manora. . .	15,000.
Trapor. . . .	400.
Bazaim. . .	30,000.
Tana. . . .	400.
Twé *Forten* op deeze Riviere. . .	2000.
Chaul. . . .	80,000.
Goa.	20,000.

Forten van . . .	Dukaaten.
Dauguim. . .	3000.
St. Blas. . .	1000.
Agazaim. . .	2000.
Bardes. . . .	6000.
Noroa. . . .	1500.
Rachol. . . .	600.
Onor. . . .	12000.
Barſelor. . .	30,000.
Mangalor. . .	12,000.
Kananor. . .	15000.
Kranganor. .	6000.
Kochin. . . .	100,000.
Koulan. . .	12,000.
Negapatam. .	8,000.
Muſalapatam .	8,000.
Meliapor, of *St. Thomas*, .	12,000.
Malakka. . .	150,000.
Kolumbo. . .	40,000.
Manar. . .	24,000.
Gale. . . .	16,000.
Solor. . . .	16,000.

Aanmerkinge over deeze Uitrékenig.

BEHALVEN deeze *Forten* waren 'er andere, van mindere waardye, die alle gezamenlyk, aan hunnen Bevelhebberen, *een half Miljoen* konden opbrengen. Evenwel moet men aanmerken, dat alle die Sommen de Jaarweddens van *drie Jaaren* waren. Maar andere Bedieningen wierden 'er gevonden, niet min profytelyk als de Bevelhebberſchappen der Forten. Zodanig waren de veelvuldige Bezendingen, en Togten. Die van *Goa* naâr *China*, en naâr *Japan*, waren aan 't Opperhoofd waard, 100,000. Kroonen; die van *Koromandel* naâr *Malakka*, 20,000; van *Goa* naâr *Mozambique*, 24,000; naâr *Ceilon*, 4000. Dit loon quam enkeldlyk, van de bevragtinge der Koopmanſchappen: want de Bevelhebber won, nog wel zo veel, met zynen eigenen Koophandel.

Jaargelden der voornaamſte Amtenaaren.

DE Jaargelden van den *Onderkoning* beliepen op 18,000. Kroonen: zonder te rékenen, de begeevinge der Plaatsſen, die alle tot zyn voordeel verkogt wierden. Maar de voornaamſte Bron, hunner Rykdommen, was de *Koophandel*, waarin zy meêr voordeel hadden, dan de Koning zelfs, die 'er geenen dreef: in plaatsſe, dat veele Onderkoningen, aan zuivere winſt, 500,000, en eenige tot 800,000. Dukaaten trokken. Alle de andere Amtenaaren, hebben zwaare inkoomſten. Indien men, by deeze wettige voordeelen voegd, dat geene 't welk ze zig maar al te dikwyls, door bedrog of door geweld, verſchaftten: dan zal men niet verbaasd zyn, dat men hen veeltyds, ten einde hunner beſtuuringe, zo ryk en vermogende vond, als veele on-afhangelyke Vorſten. De Jaargelden waren (volgens *de Faria*) aanmerkelyk genoeg, om 'ér Eerlyke-Lieden van te maaken: maar de Gierigheid kend geene bepaalinge.

DE

De *Aardsbisschop* van Goa is, by zyne aanstellinge, *Metropolitaan* en *Primaat* van gants Azië. *Kochin* wierd ten *Bisdom* opgerigt, in 1559; *Malakka* in 't zelfde Jaar; en *Meliapor* in 1607. De eerste Bisschoppen van *China* wierden ingesteld, door Paus *Pius* V. Daar is een *Bisschop* in Japan: schoon het Kristendom 'er uit verbannen is, door bloedige vervolgingen; en een *Bisschop*, op den Berg by *St. Thomas*, of *Meliapor*. Persië, en Ethiopië, hebben mede hunnen Portugeessen-Bisschop. De Steden van *Angamala* en van *Makao*, zyn ook Bisdommen. Zaaken hunner Geestelykheid.

Eindelyk, de *Kerken*, en de *Geestelyke-Gestichten*, zyn nog een zeer aanmerkelyk deel van de Portugeesse-bezittingen. De *Fransiskaanen* hebben, in de Indiën, twé-entwintig Kloosters; de *Dominikaanen*, négen; de *Augustynen*, zestien; de *Jezuïten*, agt-entwintig, daar onder begreepen hunne Opperschoolen en Queekschoolen; behalven, een groote menigte *Residencies*, gelyk zy 't noemen, waarin zy gemeenlyk maar twé- of drie Priesters stellen.

Men ziet, uit dit verslag, hoe groot de rykdommen en de mogendheid der *Portugeezen* waren, geduurende 't geluk hunne Onderneemingen verzelde. Maar deeze Hoogheid heeft veel veranderinge ondergaan, door de overwinningen der Engelssen en der Hollanderen. Vooral heeft Holland hen menigte Plaatssen afgenoomen; gelyk Persië hen, lange te vooren, dien van *Ormuz* gedaan had. In een woord, hunne voornaamste Bezittingen zyn, jegenwoordig, bepaald tot dien van *Goa*, en van *Diu*: welke, vroeg of laat, het lot van 't meestendeel der andere zullen ondergaan.

NB. Het oirspronglyk *Engelsch* laat hierop een *twéde Afdeeling'* van dit Hoofdstuk volgen. De Abt *Prevost* heeft het 't bequaamst' ge-oirdeeld, dezelfde, in zyne *Voorréden*, of *Inleidinge* te plaatssen. Zy behelsd niet anders, als *aanmerkingen* over den *Schryveren*, waaruit het bygebragte getoogen is; inzonderheid, over *Faria y Sousa*. Deezen voet oirdeelen wy, insgelyks, te moeten houden; en dus zal men, den inhoud daarvan, ter zyner Plaatsse vinden.

't Zelfde zal ook waargenomen worden, met de ophelderingen aangaande den *Schryver* van den *volgenden Zeetogt*: welken 't *Engelsch*, in de *Inleidinge* deezes navolgenden Hoofdstuks, geplaatst heeft.

XVI. HOOFDSTUK.

Togt van Soleyman Bassa, van *Suez* naâr *Indië*, en zyne *Onderneeming* tegens den Portugeezen te *Diu*, A°. 1538.

Solyman Bassa. 1537. Inleiding.

Hoewel deeze Reize door den Portugeezen niet ondernomen is, zo heeft zy echter zo veel verknogtheid met hunne zaaken; en de kennis, welke zy geeft van de *Oostzyde* der Roode-Zee, is zo noodzaakelyk,

SOLYMAN BASSA. 1537.

lyk, met het geene de *Westzyde* daarvan in de daaraan volgende Reize aangaat, om 't verhaal volslagen te maaken, dat het eigenlyk tot deeze plaatsse onzes Werks behoord. In onze *Voorréden* zal men de verlichtingen vinden, raakende de hoedanigheid van den Schryver, en de getrouwheid zyner waarneemingen. Maar wy moeten hier waarschouwen, dat wy, in de maate der Peilinge, 't geen hy *Pas* noemd door VADEM vertaald hebben, niettegenstaande 'er eenig onderscheid in is: dewyl de PAS, of Meetkundige stap, van *vyf Voeten* is, en de VADEM een lengte van *zes Voeten* heeft. Ook moeten wy doen aanmerken, dat de *Tyd* van de Aankoomste of van 't Vertrek uitgedrukt is, volgens 't gebruik van ITALIË, daar men den *Burgerlyken Dagh* begind te tellen met de *ondergaande Zonne*, en dus van *uur* tot *uur* voortgaat te rékenen, tot het *vier-entwintigste:* tegens het gebruik van andere Volkeren van Europa, die de vier-entwintig Uuren verdeelen, in twémaal-twaalf.

---

§ I.

Oirzaake *deezes* TOGTS. *Beschryving van* Suez. *Verloop van twé-duizend Man.* Tor. *'t Eiland* Soridan. *De Haven van* Kor, *enz.*

Oirzaak die den *Schryver* tot deeze Reize bragt.

'T WAS nog belang nog roemzugt, die den Schryver deezes verhaals noopten (1) den ontmanden *Soleyman Basja* (Bevelhebber van *Soleyman Sach* (2) Turks-Keizer) in zyne onderneeminge tegens den Portugeezen, naâr de *Indiën* te volgen. Het Oorlog was uitgebroken, A°. 1537, tusfen het gemeenebeste van *Venetië* en den *Turken*. Eenige Veneetse Galeijen, onder 't gebied van *Antonio Barbarigo*, bevonden zig in de Haven van *Alexandrië*, ten Koophandel; en zagen zig de vryheid beneemen, van te handelen of te laaden: tot den 7 *September*, dat de Veneetsiaanse Konzul, *Almero Barbaro*, de Bevelhebber *Barbarigo*, met alle de Kooplieden en de Matroozen welke hen toebehoorden, aangehouden en geplaatst wierden, in den Toren van *Lances*. Men zogt vervolgens, uit deeze Gevangenen, dien welke eenige ervaarenheid ter Zee hadden: waaronder de Schryver deezes verhaals, het ongeluk had, te vervallen. Zy wierden geleid naâr *Kairo*, Vyftig-aan vyftig; en van daar naâr de Haven van *Suez*. Hier deed *Soleyman* aan de uitrustinge zyner Vloote arbeiden. Men nam, in zynen Dienst, de Kanonniers, de Roeijers, de Timmerlieden, de Sjouwers, en allen welker verlichtinge of bequaamheid van dienst zouden konnen zyn.

Turkse Vloot te Suez uitgerust.

Beschryvinge van *Suez*.

SUEZ is een onvrugtbaare Oord, daar de natuure weigerd zelve 't allergemeenste Kruidje te doen uitspruiten. Al 't geen tot de t'samenstellinge der Vloote noodig was, Hout, Yzer, en Touwwerk, was van *Satalia* en *Konstan-*

(1) De eerste Druk quam te voorschyn in 1540, dat is twé Jaaren na deeze gedaane Reize, in eene verzamelinge gedrukt te *Venetië*, onder den Tytel van *Viaggi fatti da Venetia alla* TANA, *in* PERSIA, INDIA, *and in* CONSTANTINOPOLI, *&c.*

(2) *Shah*, 't zoude beter zyn, *Khan*.

Konstantinopolen gebragt, te ALEXANDRIË; van daar tot KAIRO den Nyl opwaarts gevoerd (1), en voorts naar SUEZ gedraagen, op den rug der Kameelen. De streek van *Kairo* tot *Suez*, 80. Mylen lang, is zo woest, dat 'er nog Huizen, nog Water, nog Leevensmiddelen, gevonden worden; en de *Karavaanen* verpligt zyn, allen noodigen Voorraad, en 't water uit den *Nyl*, met zig te voeren. Evenwel was *Suez*, oudstyds, een groote en befaamde Stad vol Waterbakken (2): zelve had ze een vaarbaare Gragt, uit den Nyl gegraaven, die tevens, in den tyd waarin de wateren diens Vloeds zwellen, deeze Waterbakken voor 't gantse Jaar vervulden. Na de Mahometaanen deeze Stad hadden vernield, verstopte zig die Vaart ongevoeliglyk: zodanig, dat 'er niet meêr water om te drinken gevonden word, dan in eenige Vyvers en Putten, meér dan 6. Mylen daarvan daan zynde. Van dit water, hoewel zeer brak, wierd den Arbeideren toegedeeld: elk vyftigtal bequam, daarvan, een Kameels-laading. De gelegenheid deezer Stad is, in 't diepste van de *Baaije* der ROODE-ZEE. Haare gantse verdediginge bestaat, in een Klyn-Fort, van dertig vierkante *Passen*, welkers Muuren van aarde zyn, met eene bezettinge van twintig Turken.

SOLYMAN BASSA. 1537.

Gestopte-Gragt van den Nyl.

DE Vloot van *Solcyman* was t'samengesteld, uit zes-enzéventig Vaartuigen van onderscheide grootte: onder welken 'er, echter, niet meêr waren als vier Scheepen, merkwaardig door hun maakzel en hunne sterkte: naamelyk, van 6. Galeassen, 17. Galeijen, 27. Fusten (*) van nieuw maakzel, 2. Galjoenen, 4. Scheepen, en eenige andere klyne Vaartuigen. Men verwagtte niet anders, als de aankoomste des Admiraals, om t'zeil te gaan, toen 2000. Man, een gedeelte van de uitrustinge uitmaakende, den 9 *Maart* 1538, zonder bevel, met hunne Wapenen het Boord verlieten, en op wegh naâr de Gebergtens vloegen. Men zoude hen in dit verloop niet hebben konnen stuiten, ingevalle zy, omtrent 6. Mylen van de Kuste, geenen *Sanjak*, met eene Bende van 27. Péérden (†) geschikt voor de bezettinge van *Suez*, ontmoet hadden; die hen inrendden, daarvan 200. doodden, den overigen ontwapenden en te rug naâr de Haven bragten: daar zy

Toestand van de Turkse Vloote.

1538.

(1) De Barken, waarvan men zig daartoe bediende, waren genoemd *Zerba* of *Jerbeh*.

(2) De eerste druk deezer Reize brengt by, dat *Suez* vol *Waterbakken* was, ten tyde der KRISTENEN; en de twéde druk, van de verzamelinge van *Ramusio*, dat het was ten tyde der HEIDENEN. NB. 't Laatste is ontwyffelbaar, terwyl tevens het eerste ook waar kan zyn. Want die befaamde Gragt en 't bloeijen deezer beroemde Stad, was 't werk der al-oude Egiptise *Farao's*, (ten minste van den middentyd) waarin alle die Wonderen voortgebragt wierden, welker Puinhoopen nog hedendaaghs den luister van Egipten-land, boven allen Oorden des Aardryks, doen uitblinken; en was gelegen aan dezelfde Plaatsse, daar veele der Egiptese-Monarchen den *Doortogt* onderstonden te graaven, die de ROODE-ZEE met de MIDLANDSE-ZEE vereenigd, en niet alleen de zekerheid- het vermogen- en den bloei deezer Opperheerschappye, vereeuwigd zoude hebben, maar ook, meester van den Koophandel van *Europa*, *Afrika*, en *Azia* geweest zoude zyn. Voor 't overige schynt zy nog, onder de *Oosterse-Kristen-Keizers*, haaren stand behouden te hebben: zelve, in de *Kruisvaarten*, hebben 'er de *Franssen* een Kasteel gebouwd.

(*) Of *Advys-jachten*.

(†) Het *Engelsch* oirspronglyk merkt hier op aan, dat dit wel een *Misslag* zoude konnen wezen, *aangezien 't niet waarschynlyk is, dat zulk een gering getal Péérdevolk zig van een' Troep van 2000. Man zoude hebben konnen meester maaken, die gewapend waren, en Soldaaten schéenen geweest te zyn.*

SOLYMAN BASSA. zy ontkleed, en op de Galeijen aan de Ketting wierden geklonken, om te roeijen.

1538. EINDELYK deed de aankoomſte van *Soleyman*, het vertrek verhaasten. Men deelde, by voorraad, den Soldaaten hunne Soldye uit, zynde van vyf goude Dukaaten en 10 *Maydins*, in 't geheel uitmaakende 215. *Maydins*. Een gedeelte van 't Volk der groote Veneetſe Galeije, wierd op de Vloote verdeeld, waaronder zig de Schryver bevond: 70. wierden 'er gelegt op eene halve Galeije, en even zo veel op eene andere; 15. op die van den *Kiahaya*; 18. aan Boord van den *Khilierki Basſa*, die den Veneetſiaanſen-Konzul by zig had. 't Overſchot wierd geplaatſt, op twé Galjoenen, die Salpeter, Sulfer, Kogels, Vlees, Beſchuit, en allen noodwendigen Leeftogt, voor de Vloote voerden. *Soleyman* vertrouwde zynen Schat, aan de Galeijen: dezelfde beſtond in 42. Kisten, met Osſenhuiden bekleed. Den 20 *Juni* deelde hy zyne laatſte bevelen uit, om twé dagen daar na onder zeil te gaan.

De Vloot vertrekt. MEN vertrok dan, den 22 *Juni*; en men vorderde dien dagh, niet meêr dan 4 Mylen, tot den hoek van *Farao*, daar de ankering uitmuntend is, op *vier Vadem* waters. Deeze Oord is 12. Mylen, van de Putten van *Mozes*. Hier ſtierf 7. Man. Den 27 verliet de gantſe Vloot, de Baaije van *Suez*, met eenen Noordweſten-wind; en bevond zig 's avonds, 60 Mylen van daar, alwaar zy 't Anker wierp, aan eene Plaatſe genaamd *Korondol*, daar men wil, dat *Mozes* de Zee met zynen Staf verdeelde, en 't gantſe Heir van *Farao* in de Baaren gedompeld wierd: waarvandaan, volgens den Schryver, deeze *Zee* den naam van *Roode-Zee* bekoomen zoude hebben. Men vond 'er *twaalf Vadem* waters; en de Vloot bleef 'er den gantſen nagt leggen.

Putten van *Mozes*.

Korondol.

Gelegenheid van *Tor*. DEN volgenden dagh zeilde zy Zuid-ooſtelyk, 33 Mylen; en 't Anker liet men vallen, twé uuren voor den nagt, op *vyf Vadem* waters in 't gezigt van *Tor*. Een Konvent van Franſiskaanen, 't geen toen in deeze Stad was, bezorgde water aan de Vloote. Dit nam vyf dagen wegh. *Tor* is maar anderhalven-dagh reizens, van den Berg *Sinaï*, daar men 't Lichaam van *Ste. Katharina*, in de Kerke van haaren naam bewaard.

Kharas. DEN 3 *Juli* voortzeilende, wierp men 't Anker 40. Mylen van Tor, op *twaalf Vadem* waters, agter eene Zandplaate, die maar eene Myl van de Kuſte is. Deeze Plaats word genoemd *Kharas*. Men bragt hier twé dagen door, om twé Vaartuigen te ontlaaden, die Leevensmiddelen voerden.

DEN 5 leidde men, van Zons-op- tot Zons-ondergang toe, 100. Mylen af; en quam 's avonds, aan 't Eiland *Soridan*, 40. Mylen van de Kuſte. Het den gantſen nagt Zuid-ooſtelyk hebbende laaten doorſtaan, bevond men zig, by 't opgaan der Zonne, 100. Mylen verder, te windwaart van eenen Berg, genoemd *Marzoan*, aan de Regte-hand.

Eiland *Soridan*.

Berg *Marzoan*.

Kabiſa. DEN 6 vervolgde men zeil te maaken, Zuid-ooſtelyk; en men ontdekte, by Zonnen-opgang, regts-af het Land, naâr *Kabiſa* (1). Men had 100. Mylen afgelegt.

DEN

(1) In den Druk van *Ramuſio* vind men de ABISSINI, in plaatſe van *Kabiſa*; zodanig, dat

Den 7 deed men 90. Mylen, Zuid-oost- ten Ooste. Solyman

Den 8, ging men, na maate van 8 Mylen elk Uur, van Zonnen-opgang Bassa. 100. Mylen. 's Nagts was de wind Zuidwestelyk, en men zeilde 20. Mylen, Zuid-oost. 1538.

Den 9 was 't 's morgens stil, en de Wind veranderlyk. Men vond, ten Zuid-ooste, 50. Mylen van de Kuste, een verborge Bank. De koers was Noordwest; men ging, tot den avond, 10. Mylen; en geduurende den nagt, Zuid- ten Weste, 20. Mylen. Den 10 zeilde men Zuid-oost; en men wierp 't Anker, op *agt Vadem* waters, in de Haven van *Kor*, een zeer woeste Stad. Stad *Kor.*

---

§. II.

Soleyman *koomt te* Joddah, *de Haven van* Mekka. *De Eilanden* Atfas, Kamaran, *en* Tuiché. *De Straat van* Bab al Mandub.

Den 11, verlaatende *Kor*, zeilde men, op den vollen dagh, langs de Kuste, 30. Mylen: tot de befaamde Stad *Zidem*, of Joddah (1). Joddah. Hier is de stápel, of ontscheeping, van alle de *Spéseryen* van *Indiën* en van *Kalikoet*. Zy is anderhalve-daghreize van *Mekka* gelegen. De Kust is vol Zandplaaten, de eene boven, de andere onder water: maar zy heeft een goede Haven, en overvloed van Voorraad. Water is 'er niet, als 't geen 'er in Regenbakken opgevangen word. Daar zyn Magazynen met Koopmanschappen; en de Plaatsse leverd *Daadels*, *Gember* van Mekka, en andere soorten. Buiten de Stad ziet men, een *groote Moské*, van den Mooren genoemd 't *Graf van Eva.* *Graf van Eva.*

De Inwoonders van *Joddah* zyn byna naakt, máger, en getaand. Hunne Kust leverd veel Visch. Zy binden drie-vier stukken Hout, 6. voet lang, aan malkanderen. Op zulk een Vlot maakt een eenig mensch geen zwaarigheid, in allerly Weer, zig aan de Baaren overtegeeven, en, met eene Planke roeijende, tot 8. of 9. Mylen van Strand te gaan visfen.

De Turkse Vloot bragt vier dagen door, in de Haven van *Joddah*; en vernieuwde 'er den voorraad van Water.

Den 15 bevond zig de Vloot, op haar vertrek, vyf Scheepen verminderd, die 't ontsnapt waren: men kreeg 'er de tyding van, door eenen Man, die 't op eene Fuste ontkoomen was. Deezen Dagh zeilde men, Zuid-west- ten Zuide, 80 Mylen.

Den

dat het waarschynlyk weezen moet, *Habash*, of *Habashia*: de Arabiëse-Naam, van 't Land, 't geen wy *Abissynië* noemen.

(1) *De l'Isle*, in zyne Kaarte van Egipte-Nubië- en Abissynië, maakt van *Zidem*, 't geen hy ook *Giada* noemd (ontwyffelyk, by verbasteringe van *Joddah*) een onderscheide Stad, welke hy een weinig Zuidwaarts plaatst. Maar 't is een Dwaaling, gegrond op eenige qualyk begreepe uitdrukkingen van *Thevenot*. Want, van veele Eeuwen-af, is *Joddah* de Haven van Mekka geweest, gelyk *Zidem* hier voorkoomt. Daarenboven, de omstandigheid van 't *Graf van Eva*, 't welk de Mahometaanen te *Joddah* plaatsfen, en 't welk Pitts te *Zidem* gezien heeft, toonen dat het dezelfde Stad is. Zie Pitts *Verbaal*, III. Druk, p. 136.

SOLYMAN BASSA. 1538.

DEN 16 was de koers Zuid-ooſt, met eenen zeer ſlappen Wind, tot den Nagt, 30 Mylen; en van daar, tot den opgang der Zonne, 50 Mylen.

DEN 17 zeilde men, Zuid-ten Ooſte, tot den Nagt, 100 Mylen; en voorts, tot des Zons-opgang, 60 Mylen, Zuid-ooſt-ten Zuide.

DEN 18 liep zy, niet min dan 140 Mylen (1) ten Zuid-ooſte; en den volgenden Nagt 50 Mylen, Zuid-ooſt ten Ooſte.

Eilanden *Atfas*

DEN 19 zeilde men Ooſt-ten Zuide, met zeer goeden Wind, tot 9 uuren 's Morgens: wanneer men zig tusſen eenige Eilanden bevond, genoemd *Atfas*, onvrugtbaare en woeſte Plaatsſen. Zy zyn alleen eenige Maanden in 't Jaar bewoond, door Mooren, die daar, van den anderen Eilanden, ter *Pérelvisſerye* koomen. Hunne wyze is, by de gis, naâr den grond der Zee, tot op vier Vadem waters te duiken. Zy hebben geen ander dan Régen-Water, in Waterbakken en Gooten bewaard. De Vloot hield zig hier den gantſen Nagt op, na zy 100 Mylen had afgelegt.

Eiland *Kamaran.*

DEN 20, na 40 Mylen zeilens, quam men aan 't Eiland *Kamaran*, 20 Mylen van de Kuſte. Voortreflyk Water en Voorraad, was 'er in overvloed. Dit Eiland heeft maar alleen een enkeld gantſelyk vervalle, en onbewoond Kaſteel; benevens omtrent vyftig Huizen, van takken van Boomen, die de Burgt uitmaaken. Men vind 'er, hier en daar, nog eenige Hutten, verſpreid. De Inwoonders, die Mahometaans zyn, houden zig op, met *Witte Koraal* te visſen: waarvan hier overvloed is; ook vind men 'er Oeſters, met *Pérelen.* Zy gaan naakt, hebbende alleen een lap Linnen om den midde gewonden. Zeer klyn van Geſtalte zyn ze, en zwart als de Ethiopiërs. Alle zyn ze Zeelieden. Hunne Vaartuigen beſtaan, in klyne Barken, t'ſamengeſteld uit eenige Planken, met Touwen gebonden, zonder eenig Yzer. Hunne zeilen zyn fraaije Matten, van Schorsſen van Palm- en Dadelboomen, in gedaante van eenen Waaijer. In deeze broosſe Vaartuigen, zeilen zy naâr de Kuſte, en brengen 'er *Daadels*; *Zibibs* (of *Jujuben*); *Gember* van MEKKA; en *Myrrhe*, welke zy van BISTA (2) bekoomen, alsmede, een ſoort van *Witte-Boekweit*, 't geen zy op een ſtuk Marmer vryven, gelyk men de Verwen doet, en waarvan zy een deeg maaken. Dit 's hun Brood: maar 't word zo ſchielyk hard, dat het onmogelyk zoude wezen, daarvan te eeten, indien 't niet dagelyks verſch bereid wierd. Aan Vlees en Viſch ontbreekt het 'er niet. Men maakt 'er ook Zout. 't Is 't vrugtbaarſte en 't vermaaklykſte van de gantſe Golfe. De Eilanden *Akbefas* (3) leggen daar 40 Mylen van daan.

Soleyman zend naâr den Koningen van *Zabid* en *Aden.*

TE *Kamaran* deed de Basſa, alle de Galeijen met hem inloopen. Hy zond, van hier, twé Fusten af, eene tot den Koning van *Zibit* (of *Zabid*) de andere naar den Koning van *Adem* (of *Aden*); met bevel, hem Water en Voorraad voor de Vloote te bezorgen, ten einde hem in ſtaat te ſtellen, tot zyne Onderneeminge in de Indiën, tegens den Portugeezen: inzonderheid, aan dien van *Zabid* (een Daghreizens Landwaards gelegen) om zig op den Oever te koomen begeeven, des Grooten-Heers Schatting te brengen, en zyne onderwerpinge aan den Basſa te toonen? Hier wierd de Vloote van Water voorzien; en vertoefde 'er 10 Dagen.

MEN

(1) De Druk van *Ramuſio* zegt enkeldlyk 40 Mylen by Dagh.
(2) De Druk van *Ramuſio* zegt, van 't Land der *Abisſyneren.*
(3) De uitgaave van *Ramuſio* heeft *Akbafas*, en 't bevoorens genoemd *Atfas.*

Men vertrok, den 30, met eenen flappen Wind, en leidde 50 Mylen af, Zuid-ten Ooste, tot het Eiland *Tuiccé*: daar de Fust, naâr den Koning van *Zabid* gezonden, zig weder by de Vloote voegde. Zy bragt 's Konings geschenken mede, voor den Basfa, bestaande in Zwaarden van de Fabryke van *Zimina*, waarvan de Greep en de Scheê van verguld Zilver waren; alsmede Ponjaards, van 't eige soort, met Edele-Gesteentens, Robynen en Pérelen versierd. Ten aanzien der Schattinge, dezelfde beloofde de Koning, op 's Basfa's wederkoomste te betaalen: erkennende zig Slaave des Grooten-Heers te zyn. Voorts leidde men honderd Mylen af, in Dagh en Nagt, Zuid-ten Ooste. Den 1 *Augusti* wierp men 't Anker, na 10 Mylen zeilens, met eenen Zuid-Oosten Wind, by eene Zandbanke genoemd *Alontrankin* (1) naby den Mond der STRAATE: regts, aan de zyde van *Kabisia* (*Habash*). Men had hier *twé Vaam* waters, en bleef 'er eenen Nagt leggen.

SOLYMAN BASSA. 1538.

Eiland *Tuiccé*.

Antwoord des Konings van *Zabid*.

Zandbank *Alontrankin*.

Straat van BABALMANDUB.

---

§. III.

Soleyman *komt te Aden. Hy hangt den* Koning, *en* vier anderen, *aan de Raa zyner Galeije. Koomst te* Diu.

DEN 2 *Augusti*, laatende de ondiepte, zeilde men, Oost- ten Zuide, 10 Mylen; en men liep de STRAATE uit. Van daar dus voortgaande, tot 's anderen daaghs 's Morgens, liep men 80 Mylen vorder.

De Stad ADEN.

DEN 3, zeilende Oost- ten Noorde, 80 Mylen, quam de Vloot in de Haven van ADEN.

DEEZE Stad is uittermaate sterk. Zy legt op den Oever der Zee, in 't midde van veele hooge Bergen, welke door Kasteelen en Forten verdédigd worden. Van de Zee- en Landzyde heeftze maar alleen twé naderingen, van driehonderd schreeden wyd, uitsteekend verdédigd met Ravelynen, Torens en goede Muuren. Daarenboven heeft zy, regt-tegens-over den Oever, een Zandbank die een Haven formeerd, en waarop men een Kasteel gebouwd heeft, aan welks voet een Toren is, om 't inkoomen deezer Haven te verdédigen, die ten Zuiden legt, op *twaalf Vaam* waters en zeer goeden Ankergrond. Noordelyk is 'er een veel grootere Haven, voor allen Winden bedekt, daar de Ankering niet min goed is. *Aden* heeft overvloed van uitmuntend Water, uit die Gebergtens, door een schoone Waterleidinge, in eene vergaaringe geleid: dewyl 'er de grond zo droog en onvrugtbaar is, dat ze niets voorbrengt. Regenwater heeft men 'er niet minder, bewaard in Régenbakken, en Putten van 100 *Vaam* diep-

(1) In den Druk van *Ramusio* word deeze Plaats genoemd, *Babel*, zynde het eerste woord van den Naame *Bab al Mandub*, 't geen by Verbasteringe genoemd word, BABELMANDEL. Deeze Naam betékend, in 't Arabisch, *Deure der Traanen*. Dus heeft men 't *inkoomen* der ROODE-ZEE, of der ARABISE-GOLFE genoemd: dewyl 't oudstyds zo gevaarlyk geoirdeeld wierd, dat men, daardoor vaarende, zig in Treurgewaad kleedde: 't zy men zig geloofde bloot te staan om te verongelukken, 't zy men 't Noodlot wilde beweenen, van dien aan wien deeze Ramp overgekoomen was.

SOLYMAN BASSA. 1538.

diepte; waaruit men 't zo heet haald, dat het gekoeld moet worden, om het te konnen drinken. De Inwoonders, waaronder een groot getal Jooden, bezorgen zig hunnen Voorraad in de nabuurige Plaatsſen: zy zyn, zo wel als die van KHARABAIA (1) getaand van Kleure, mager, en klyn.

Verraaderlyk bedryf van *Soleyman*.

OP de aankoomſte der Vloote, wierden vier Perſoonen van Aanzien uit de Stad gezonden, met alle Ververſsingen. Hy ontfing hen zeer wel. Na een kort afzonderlyk geſprek, deed hy hen elk een Geſchenk, beſtaande in twé Veſten van gebloemd Fluweel; en hen te rugzendende, aan hunnen Prinſe, met een Vry-geleide voor denzelfden, deed hy hem verzékeren, in veiligheid aan Boord te konnen koomen. De Beheersſer van *Âden* deed antwoorden, gereed te zyn, om alle noodwendige Ververſsingen voor de Vloote te bezorgen: maar, in Perſoon, zig daarop niet te konnen begeeven. 't Overige des Daghs ging geruſtelyk door. Den 5 deed *Soleyman* zyne Janitzers, met hunne Wapenen landen; en, door den Monde zyn's *Kiahya*, den Prinſe daagen, om de Onderwerpinge aan den Grooten Heere, voor den Basſa te koomen afleggen. De Koning van *Aden* verkoor dan, de zyde der Onderwerpinge: betuigende, dat hy den Grooten Heer voor zynen Opperheere erkende. Hy begaf zig op de Vloote, met een groot getal zyner Hovelingen. De Basſa, wien hy door den *Kiahya* wierd aangeboden, met eenen Neusdoek om den Nek, ſcheen over zyne onderwerpinge voldaan; ontfing hem zeer wel, en deed hem, benevens zyn gevolg, Geſchenken: waar na hy hem verlof gaf, naâr zyne Stad wedertekeeren. Maar, 't geen hier op gebeurde, is voor my (zegt de Schryver) niet raadzaam te melden (2). 't Is genoeg, te zeggen, dat *Soleyman*, zo voort, den *Sanjac* beval, met 500 Janitzaren de Stad in bezit te neemen.

Koophandel van *Aden*.

ADEN is een Handelſtad. Jaarlyks koomen 'er 3 of 4 Scheepen uit INDIË, gelaaden met *Spéferyen*, welken men van daar naâr KAIRO vervoerd. Omſtreeks deeze Stad, groeid de *Gember* van MEKKA. Ter bewaaringe der Haven, wierden 'er 3 Fusten, door *Soleyman* gelaaten.

De Vloot zeild verder.

DEN 8, ging de Vloot ten Noorde van *Aden*, om 'er Water in te neemen; en bleef 'er 11 Dagen. Zy ging vervolgens weder t'zeile, den 19, ſterk 74 Zeilen. Deezen Dagh leide zy 40 Mylen af, Ooſt-ten Noorde.

DEN 20 zeilde zy Ooſt, met eene Weſtelyke-Koelte, 50 Mylen. In den Nagt deed zy 20 Mylen, Ooſt-ten Zuide.

DEN 21 ging zy 30 Mylen, Ooſt, met ſtilte; en met Zons-opgang, nog 30 Mylen.

DEN 22 was 't ſtil, tot den Middagh, toen 'er een klyne-koelte quam. Zy vorderde tot den Nagt, 20 Mylen; en voorts, tot het verſchynen des Dageraats, 50 Mylen, Ooſtelyk.

DEN

(1) Of ARABIË, volgens *Ramuſio*.

(2) Evenwel is, in *Ramuſio's* verzamelinge, deswegens geen zwaarigheid gemaakt: naamelyk, dat de Basſa, op 't oogenblik waarop hy den Koning afvaardigde, bevel gaf, hem benevens vier zyner Gunſtelingen, aan de Râa der Galeije optehangen. Maar of deeze woorden van den Schryver, of van *Ramuſio* zyn, is onzéker. Evenwel kan men niet zien, wat réden hy gehad hebbe, dit geval te verzwygen, en geen zwaarigheid te maaken, dat van den Koning van *Zabid* te verhaalen, gelyk wy vervolgens zullen zien.

DEN 23 zette zy 't, Ooſt-ten Noorde, 60 Mylen; en in den Nagt, Noord-ooſtlyk, 40 Mylen. SOLYMAN BASSA.

DEN 24 zeilde men Noord-ooſt, 40 Mylen; en 's Nagts, 40 Mylen. 1538.

DEN 25 was haar koers, Noord-ooſt-ten Ooſte, 90 Mylen; en 's Nagts, tot Zonnen-opgang, 100 Mylen.

DEN 26 zeilde zy, Noord-ooſt, 90 Mylen; en 's Nagts, 80.

DEN 27 vorderde zy Noord-ooſtelyk, 90 Mylen; en 100 Mylen, 's Nagts.

DEN 28 liep zy, nogmaals Noord-ooſt, 90 Mylen; en 's Nagts 90 Mylen verder.

DEN 29 was haar gang, met evengelyken koers, 90 Mylen Daaghs; en gelyk getal 's Nagts.

DEN 30 zeilde zy, Ooſt-ten Noorde, 80 Mylen; en 's Nagts 90 Mylen, Noord-ooſt-ten Ooſte.

DEN 31 hield zy Noord-ooſt-ten Ooſte, 70 Mylen; en, 's Nagts, 80.

DEN 1 *September* vorderde zy, op denzelfden koers, 70 Mylen; en 's Nagts, 50 Mylen.

DEN 2, altyd de eige ſtreeke houdende, 30 Mylen. 's Middags was zy op 35 *Vadem* waters; en op 20 *Vaam* 's Nagts, 100 Mylen van *Dio* (1): maar van 't naaſte Land, ten Noorde, 400 Mylen. Men ontmoette, in Zee, op 100 of 150 Mylen, zékere Serpenten (2) en 't Water ſcheen Groen: een téken dat men de Kuſte naderde.

DEN 3, met het uitbreeken van den dagh, ging de Vloot, in kalmte, langs den Wal. 's Morgens, ten 9 uuren, quam een Moorsſe Bark, waarvan men vernam, dat de Portugeezen 700 Man, in hun Fort te *Diu* hadden; en 6 welgewapende Galeijen, in de Haven. De Basſa vergeldde dit berigt, met 6 *Kaftans*, of Eereveſten. Een Jood, op den Oever gevangen, beveſtigde het verhaal der Mooren. Deezen dagh leidde men 30 Mylen af; en 's Nagts nog andere 30.

DEN 4, by Zonnen-opgang, vorderde de Vloot 30 Mylen; en men wierp 't Anker 30 Mylen, van *Diu*. Even te vooren quam een Portugeesſe Fuſt, uit de Haven. *Soleyman* deed dezelfde, door een zyner Galjotten, den gantſen Dagh jaagen: maar zy verdween, onder begunſtiginge der duiſternisſe.

(1) *Diu*, by *Ramuſio*: betékenende geſamenlyk, volgens 't Malabars woord *Div*, een EILAND, daaraan by uitſtek gegeeven.
(2) *Snakes*.

SOLYMAN BASSA.

1538.

§. IV.

't Kasteel van Diu, *door de* TURKEN *Belegerd, Plundering der Stad. Verscheide Gebeurtenissen.*

Oirsprong van *Khojah Zaffar.*

DEN zelfden Dagh zag *Soleyman* aan Boord koomen, eenige Indiaanen, verzeld met eenen Renegaat, gebooren van *Otranto*, die *Cosa Zaffar* (1) genoemd wierd. Hy had het Bevel gehad op eene Galeije, in de eerste Vloote, welke de Groote-Heer naâr *Indië* had gezonden. Deeze Vloot vernield zynde, had hy zig in dienst begeeven, by den Koning van *Diu*, volgens de Landstaale genoemd Koning van *Kambaye* (2) die hem met gunsten had overlaaden, tot zo verre, van hem de Beheersinge zyner Staaten te vertrouwen. Deeze Prins, met den Portugeezen tot *Diu* te ontfangen, had de Heerschappy der Stad niet afgestaan. Zy waren in hun Fort, daar *Zaffar* hun Vertrouwen en Vriendschap gewonnen had. Maar, vernomen hebbende dat de Turken met eene geduchte Vloote zouden koomen, had hy zig aan 't Hoofd van 8000 Indiaanen (3) gesteld: hy joeg den Portugeezen ter Stede uit, daar zy ingekroopen waren, en hield hen in 't Kasteel belegerd.

Hy belegerd den Portugeezen, in 't Fort te *Diu.*

Zyn t'samenkoomste met *Soleyman.*

ZAFFAR, verzeld van den eersten Visier (4) des Konings, wierd met veel Eerbewys van den Turken ontfangen. Hy gaf *Soleyman* te kennen, wat de Hoope zyner aankoomste en zynes onderstands, hem had doen onderneemen: verzékerende, dat hy niets anders noodig had, als Geschut en Krygsbehoeftens, om den Portugeezen in weinige Dagen te bedwingen. De Bassa deed hen Geschenken, en streelde hen, met schoone Beloften: maar, midlerwyl hy hen op zyne Galeije onderhield, landden de Turken, en plunderden de Stad, zonder grootelyks zelve 's Konings Paleis en 't geen deszelfs Amtenaaren behoorde te verschoonen. Zy onderstonden ook, 't Kasteel aantetasten: dogh wierden van den Portugeezen afgeslagen. *Zaffar* en de Visier, stonden op hunne wederkoomste verbaasd, van 't geen in hun afweezen gebeurde. Zy haastten zig hunne Benden te verzamelen; en weeken ten getale van 6000, naâr den Koning hunnen Meester, die toen maar 2 Daghreizens van *Diu* was. Evenwel, om eenige Verstandhoudinge met den Bassa te bewaaren, welkers inzigten zy nog niet doorgronden konden, gaven zy bevel, hem Leevensmiddelen, uit 's Konings Naame, toetevoeren.

De *Turken* plunderen in *Diu.*

INDERDAAD, de Turken hadden de Stad geplunderd, onder voorwendzel, dat de Portugeezen 'er Meester van waren; en, verre van 't op den Indiaanen te neemen, zond *Soleyman*, op den 5 daaraanvolgenden, zynen *Kiabya*, om zig aan hun Hoofd te stellen. Daar waren 2000 van deezen, zedert het vertrek van

(1) *Khojah Zaffer*, anders *Zaffar*: de *s* in *Cose*, schynt gebruikt te worden, ter uitdrukkinge onzer medeklinker *j*.
(2) By *Aldus* staat, *Cambachia*: maar *Ramusio* heeft, *Cambaia*.
(3) In *Ramusio's* verhandelinge staat 800.: 't geen een misslag schynt.
(4) By *Ramusio* staat, *Onderkoning*.

VILLE DE DIU
De Stad Diu
Porte des Abissins
Poort der Abissyners
N. D. du St. Esprit
O.L.V. des H. Geests.
Mosquée
St. Paul
Citernes
Regenbakken
St. Jago
Porte des Champs
Landpoort.
FORTERESSE
Hopital
St. Pierre Boulev.
Bolw.
Boulev. (Bolwerk) St. George
lieu du debarquement
Plaats ter Ontscheeping
Boulevard de la Mer
Zee-Bolwerk

J. v. S. direx.

van *Zaffar*, ten Beleg van 't Kaſteel gebleeven. Alle de Janitzers kregen bevel, zig by hen te voegen.

SOLYMAN BASSA.

DEN 7 veranderde de Vloot van legplaatsſe; en ging in eene zeer goede Haven, genoemd *Muda Burak* (1), 30 Mylen van *Diu*, daar water in overvloed is.

1538.

Zy taſten 't Fort aan.

DEN 8 begonden zy met den aanval op den Toren, ſtaande omtrent een Kanonſchoot van 't Kaſteel. Deeze Poſt, waarvan de Portugeezen meeſter waaren, diende ten Tol aan den Indiaanen: dogh ſchoon zy geene gragt, nog andere verdédiging had, dan derzelver Muuren, wierd zy bewaard door eenen Bevelhebber met 100 Man, en 4 ſtukken Kanon. *Soleyman* deed, op 4 Barken, een gedeelte zyner Artillerye tegens 't Kaſteel te Lande voeren: maar drie zyner zwaarſte Stukken plaatſte hy, tegens den Toren.

Een Schip vergaat.

DEN 9 quamen, onder alle de toebereidzelen ten Beleg, een zyner Scheepen en eene Galei, in de Haven, gelaaden met Beſchuit, Buskruit, en andere Krygsbehoeftens; 't Schip ſtiet tegens eene Zandplaate, en ging vervolgens te gronde: dogh de Laading, en de Galei wierden geburgen.

Een ander leid Ramp.

DEN 19 wierd een ander, zyner halve-Galeijen, door den Wind gejaagd, in eene Haven, by Heidenen bewoond, welke van den Schryver genoemd worden, *Samari*, die een deel Jannitzers, met de Boote te Land gezonden, in ſtukken hakten. Vervolgens vielen zy, met eenigen hunner Barken, op de Galeije, en ſloegen 'er 60 van dood: zulks deeze hen, met moeite, ontquam. *Soleyman* duidde dit ongeluk, den Stuurman; en gebood hem optehangen.

Man van 300 Jaaren oud.

DEN 25 nam men eenen Indiaan van 't Kaſteel gevangen, die Kriſtens geworden was. Voor den Basſa gebragt, om ondervraagd te worden, weigerde hy op de Vraagen te antwoorden. De Turkſe Bevelhebber, ziende zyne hardnekkigheid, deed hem in twéen kappen. Een oud Man bood zig, deezen Dagh, den Basſa aan: zeggende, dat hy 300 Jaaren oud was. Dit wierd beveſtigd, door de Ingezeetenen, die verzékerden, dat men by hen verſcheide voorbeelden vond, daar zeer naby koomende (2).

Inwoonders des Lands.

DE Inwoonders deezer Landſtreeke zyn mâger, leeven zeer maatiglyk, en eeten geen Rundvlees. Het Rund, 't geen by hen klyn, fraai, en mak is, diend hen ten Rydiere. Ten dien einde ſteeken zy het een Touw door den Neusgaten, waarvan zy zig als van eenen Toom bedienen. Zy belaaden het, gelyk men eenen Muil-ezel doet. Deszelfs Hoorns zyn lang, en ſteil. Wanneer een Rund, en vooral eene Koe, waarvoor zy veel Godtsdienſtigheid hebben, gebooren word: dan is 't Feeſt voor hen. Dit doet hen voor Afgodendienaaren doorgaan.

ALS een Man ſterft, dan geeft zyne Vrouw een groot Feeſt, aan alle haare Vrienden: waarna zy, dansſende op hunne wyze, naâr eene plaatsſe gaan, daar men een groot Vuur heeft bereid. Elk brengt 'er een groote Pot, vol kookend Vet. Dan danſt de Vrouw, rond-om het Vuur,

(1) Dit word vervolgens genoemd *Mudafar aba*, 't geen weinig verſcheeld van *Modaffer abad*, gelyk wy vermoeden dat het geſchreeven moet worden.

(2) Zie hier vooren, pag. 170.

SOLYMAN BASSA. 1538.

Vuur, zingende den Lof des Overleedenen. Vervolgens ontkleedze zig, tot op 't Hemde: deelende dat alles uit, aan haare Vrienden. Terſtond daarna werpt zy haaren Vetpot in 't Vuur, en ſpringt 'er zo voort in. De Omſtanders werpen ook hunne Potten haar na, om de Vlamme te vermeerderen: zo dat ze wel dra verſtikt is. Vrouwen, die voor Eerbaar willen gehouden worden, neemen deeze gewoonte waar. Die dat niet doen, gaan voor On-eerlyk door, en zouden geenen Man wederom konnen bekoomen.

Vrugtbaarheid des Lands.

DIT Land is zeer ryk, en brengt overvloedelyk uitmuntende *Gember*, van allerhande ſoort voort; en *Kokos-nooten*, waarvan zy Azyn, Olie, Meel, Touwerk, en Matten maaken. Deeze Boom gelykt den *Palm-* of *Dadelboom:* hy verſcheeld 'er niet van, dan door zyne Vrugt, en door zyne Bladeren, die ſmaller dan dien des laatſtgemelden zyn.

De Vloot doet verſcheide Beweegingen.

DEN 28 vertrok de Vloot, uit de Haven van *Mudafar aba* (1) daarmen van 2. tot 4. Vaam waters had.

DEN 29 zeilde zy 6 uuren, en liet het Anker vallen, 15. Mylen van *Diu.* Daar vertoefde zy eenen Nagt.

DEN 30 vertrok zy van daar, met eenen Noordelyken Landwind; en ging achter 't Kaſteel van *Diu* leggen, waarop alle de Galeijen hunne Artillery losten: vervolgens ging zy te rugge, 3. Mylen van daar, het Anker werpen.

(1) *Modaffer abad.*

---

§. V.

Een Sterkte, *door den* TURKEN *veroverd*, *en de* Portugeezen, *daarvan*, Slaaven *op de Turkſe Galeijen gemaakt.* *Vervolg der Belegeringe.*

Den *Toren* veroverd.

DE verdédiginge des Torens was eene roekeloosheid, waarover de Portugeezen zig wel dra beklaagden. Een Battery, met Kogels van 150. pond, die 'er doorheenen gingen, ſtelde 'er een gedeelte van bloot, waardoor 25. Man onder de Puinhoopen bedolven wierden. De overigen bleeven zig, met de uitterſte hardnekkigheid, verdédigen; en waren, 't aan geen Krygsbehoeftens ontbreekende, met hunne 4. Stukken en Musketten, geduurende 18. of 20. dagen, den Turken grootelyks hinderlyk. Eindelyk, in de onmogelykheid van langer weêrſtand te bieden, vroegen zy den 1 *Oktober* verlof, om eenen der hunnen aan den Basſa te zenden, ten einde van overgaave te handelen. 't Wierd hen toegeſtaan. Soleyman roemde hunne dapperheid; en deed eenen Eer-rok, ten geſchenk, aan den Afgezondenen. Hy gaf een Vrygeleide, voor den Bevelhebber, dien hy wenſte te zien en te ſpreeken. *Juan Franciſco Padoano* (1) liet zig overreeden, met twé der zynen, uit den Toren te koomen, welke *Gogole* (2) genoemd was. Hy wierd met groo-

(1) 't Moet zyn *Pacheco*: zie 't volgende Hoofdſtuk. Maar, by *Ramuſio* is de Naam overgeſlagen: daar word alleen gezegt, dat hy een *Portugeez* was.
(2) By *Ramuſio* ſtaat *Golgo'e.*

groote betuigingen van achtinge ontfangen; en niet alleen het leeven, maar de vryheid ook van uittetrekken, wierd hem toegestaan: op de enkelde voorwaarde, dat hy niet naâr 't Kasteel zoude trekken. Maar naauwelyks had hy de overige Manschap, die 'er in was, daaruit doen gaan, of hy wierd met hen aangehouden, ontwapend, en onder sterken Wagt in een Huis geslooten. Drie dagen daarna wierden zy aan de Ketting geklonken, en aan 't roeijen gezet. Den zelfden dagh liepen 'er, zonder eenige tégenkantinge, drie Portugeesse-Galeijen in de Haven.

SOLYMAN BASSA. 1538.

De Portugeezen tot *Slaaven.*

DEN 8 quam een Schip met Voorraad, 't geen op de Reize afgedwaald was geweest. Het voerde 15. Man van de Hoofd-galei, waaronder de Admiraal zelfs, met eenen Opziender der Leevensmiddelen, 60. Matroozen, en 't overige Slaaven der Galeije.

EVENWEL wierd alles vervaardigd, om 't Kasteel aantetasten; en de Veneetsiaanse Kanonniers, die met den Turken gekoomen waren, wierden gebruikt om de Batteryen aanteleggen. Den 13 deed *Soleyman* een beweeging aan zyne Vloote doen, van 't Weste van *Diu* naâr de Oostzyde. Een Kanonschoot, van 't Kasteel, schoot hem, midlerwyl, een Galei in den grond. Door eenen anderen schoot wierd de groote Mast, van 't beste zyner Scheepen, verbryzeld,

DEN 15 verspreidde zig een gerucht, onder den Turken, dat de Portugeesse Onderkoning der Indiën niet verre-af was, met eene magtige Vloote, dien hy ten ontzet des Kasteels aanvoerde. Op dit nieuws deed de Basfa een Witte-Vlag ophyssen, in plaatsse van de zyne, als zynde deeze van verscheide kleuren: uit vreeze, dat zyn Schip anders al te zeer onderscheiden mogt worden. Evenwel deed hy den Kristenen in de Yzers werpen; en dewyl hy 't Geschut vreesde, deed hy op 't Agterkasteel eenen grooten Kring schieten, van Kabels en dergelyke stoffe, vermogende eenen Kanonschoot te wederstaan. Dit gaf geen groot Denkbeeld, van zyne Dapperheid.

Bevreesdheid der *Turken.*

DEN 17, Feest van *St. Lukas*, deed hy eenen Veneetsiaan 't Hoofd afhouwen, om dat deez gezegt had „Ons Gemeene-best van Venétië is niet „dood".

DEN 22 deed de Basfa zeggen, aan alle de Kanonniers, die ten getale van 400. op den Oever waren, dat dien, welke den Standaar van den Toren des Kasteels zoude schieten, de Vryheid zoude bekoomen, benevens 1000. *Maydans* en een Eerekleed. Hy wenschte denzelfden zo veels te meér geveld te zien, wyl die aan den Portugeezen, door eenen *Sanjak* gegeeven was. Een Kanonnier, die zig Kristen noemde, denzelfden afgesmakt hebbende, op den derden schoot, maakten de Turken een groot vreugdegeschreeuw; en hy bequam een Zeije-Rok.

Stander, van 't Kasteel afgeschooten.

DE Turkse Battery stond in eene lyne; maar was vermengd, van onderscheide zwaarte, en ongelyken Afstand. In de eerste Afdeelinge stond een Yzer-slangstuk, van 150. pond Kogels, en een ander Stuk van 200. ponders. Digt daarby had men een Yzer *Passe-volant*, van 16. pond, die zig met Schroot ontlaste. Vervolgens vond men, in de twéde Afdeelinge, een Stuk van 300. pond Bals, en eene Slange van 150. pond. Hier had men wederom, een evengelyke *Passe-volant*. In de derde had men een Yzer Muurstuk, van 12. pond, een klyn Kanon van 16, een Falkonet van 6, en

Battery der Turken.

SOLYMAN BASSA. 1538.

en een Mortier van 400. pond. Eindelyk, in de vierde Afdeelinge, was eene Slange van 100. pond Yzers. Deeze Artillery rammeide eenen Toren, welkers vernielinge den Belegerden in groot gevaar gesteld zoude hebben, indien zy niet zo veel vaardigheid als bequaamheid gehad hadden, om met allerhande hulpmiddelen de Bresse te vermaaken. Men moet aanmerken, dat deeze Fortres geene Flanken had, en op de Rotze gebouwd zynde, geene Kasematten: enkeld maar Schietgaaten boven-aan, die vernield waren. Dit was 't heil der Belegerden, dewyl 't hen in de noodzaake stelde, met vrugt, veele geduurige Uitvallen te doen. Geen dagh ging voorby, dat niet 20. of 30. hunner dapperste Manschap, als zo veele Leeuwen, op den Vyand vielen, en daarvan een groot getal doodden. De Turken, weinig gewoon aan dit soort van verdédiginge, namen met verwarringe de vlugt, als zy de Belegerden maar zagen uitkoomen.

De *Portugeezen* worden met kragt aangevallen.

DEN 25 onderstonden de Belegeraars een ontwerp, 't geen de zorge der Belegerden vermeerderde. Hebbende een menigte Baalen van Katoen bereid, bedekt met Vellen, en verbonden met Touwen, wierpen zy dien 's nagts in de Gragt: welke zy dus vulden, datze eenen gemaklyken Dam hadden, om 's morgens een geweldigen Storm te beginnen. Met het krieken van den dagh, voor de Vyand in orde was, om Storm te loopen, vielen zy uit, ten getale van zestig. De twé deelen van deez' moedige Troepe vielen op den Turken, en vogten als verwoed: terwyl de overige 20, elk met een' zak Buskruit en eene brandende Lonte, den Touwen aan stukken sneeden, en in die Baalen 't vuur bragten. 't Verspreidde zig, zo gelukkiglyk, dat dit soort van Brandstigtinge twé gantse dagen duurde. Die den Vyand aantastten rekten het Gevegt drie uuren uit, doodden 200. Turken, wondden 'er eene groote menigte, en verlooren niet meêr als twé Man.

---

§. VI.

Vervolg *der* Belegeringe. *'t Opbreeken van dezelfde. De* Portugeesse Vloot *koomt te voorschyn. De* Turkse Vloot *wykt, en loopt in de* Golfe van Ormus.

Eenig onderstand voor den *Portugeezen.*

DEN 27 quamen vyf Portugeesse Fusten aan, die eene van den Bassa namen, en eenig onderstand te Lande wierpen: maar 't inkoomen der Haven vond zig zodanig beheerst, door eene Turkse Batterye, dat ze 'er niet in konden koomen. Evenwel won, 't aan Land gebragt onderstand, het Kasteel. Twé dagen naderhand deed *Soleyman* veertig Barken naderen, met eenige Stukken Kanon, naâr een klyn Fort, 't geen op den kant van 't water, onder 't Kanon van 't Kasteel lag: waarin vyf of zes Portugeezen ter bezettinge lagen, die alle dagen afgelost wierden. 't Wierd wel dra byna gantsselyk geslegt. De 6. Portugeezen hadden, in plaatsse van te wyken, zig op den Buik tegens den grond gelegt, om zig voor de schooten te dekken. De onbeweeglykheid waarin zy zig hielden, doende den Tur-

Turken meenen, dat ze dood of gevlugt waren, naderden alle de Barken den Oever, die met de Puinhoopen bedekt was: maar de Belegerden namen dit oogenblik waar, om twé ſtukken Kanon, met Schroot gelaaden, te doen ſpeelen; en 't Kanon van 't Kaſteel zulks met een ſchriklyk vuur verzellende, dagt de Vyand niets anders, als om zig door de vlugt te bergen. Niet alleen wierd 'er een groot getal Turken gedood, of gewond, maar menigte Barken in den grond geboord. Die van 't Kaſteel bragten hen voorts, in wan-orde, door eenen uitval, dien zy in hunne Sloepen deeden. Zy doodden 'er verſcheiden in 't water, die 't met zwemmen zogten te ontkoomen. De Portugeezen namen eenigen gevangen, en deedenze, 's anderendaaghs, op den Muuren van 't Kaſteel ophangen. SOLYMAN BASSA. 1538.

DE ſchaamte, van zo veele rampen, trof zo leevendig den Basſa, behalven dat ontruſt over 't gerugt 't geen zig bevestigde en de Portugeezen zorg droegen te verſpreiden, van de naderinge eener talryke Vloote, dat hy 't beſluit nam eenen algemeenen Storm te waagen. Den 30 ſtelden zig alle de Benden, die zyn Leger uitmaakten, in Slag-orde; en naderden, met eene groote menigte Ladders. De Portugeezen, die zig door inwendige afſnydingen verſterkt hadden, verſchrikten niet, hen hunnen Muuren te zien beladderen, en hen, hier en daar, op de Bresſe te zien ſtygen. Dit gebaar van zékerheid, verbaasde den Belegeraaren: zy hielden eenigen tyd ſtille: opmerkende, de zwaarigheeden hunner onderneeminge. Maar toen was 't, dat de moed der Portugeezen, verdubbelende door de vreeze en de verlegenheid hunner Vyanden, hen hunne Wallen met zo veel onſtuimigheid verlaaten deed, dat de Turken zig van boven nederploften, zonder zig eens van hunne Ladders te bedienen. Een Uitval, die de Bezetting op hen in deeze ontroeringe deed, noopte hen voorts zig hunnen ſchrik overtegeeven. Zy hadden geen vuurigheid meêr, dan om te vlugten; en, niet min geperſt wordende in hunne vlugt, verlooren zy hier 400. Mannen. Algemeene Storm der *Turken*.

DEN 31 quam een Moors-Bevelhebber, met 11. Galeijen, om het klyne Fort aantetasten: maar 't Geſchut van 't Kaſteel, 't geen hem eenigen Vaartuigen in den grond boorde, belette hem te naderen. De geruſtheid, waarin zy 's anderendaaghs bleeven, deed den Portugeezen oirdeelen, dat zy toebereidzelen tot eenen anderen Aanval maakten. Maar zy wagtten niet langer, als tot den 2 *November*, om weder in hunne Scheepen te keeren; en hunne inſcheeping geſchiedde, met zo veel verhaaſtinge, dat zy een gedeelte hunner Artillerye te lande lieten. *Solyman* breekt de Belegering op.

DE oirzaak, van zulk eenen ſchielyken aftogt, was de aankoomſt der Portugeesſe-Vloote, hebbende 't Anker geworpen, op 20. Mylen van die des Basſa's. Drie Scheepen wierden 'er van ontdekt, den 5, in den morgenſtond; en ter zelfder tyd, ſtaken de Turken van Land. Met Zonnenopgang daagden menigte Scheepen op, die geduuriglyk balderden: men konde niets onderſcheiden, dan 't geſlikker van 't Buskruit. Ondertusſen gaf de Basſa bevel, dat elke Galei 3. ſchooten zoude doen. Daar na begonden de Trompetten te blaazen; men viel aan den Riemen, en haalde de Fók op. Dat was ten een uure, na middernagt, geſchied; en ten 4 uuren vertrok hy, neemende zynen koers Zuid-Zuid-Weſt, met ſcherpen wind, zulks hy reeds 30. Mylen, met het bloozen van 't Morgenlicht, had afgelegt. Aankoomſt van de *Portugeesſe Vloote*. *De Turkſe Vloot* zeild heenen.

SOLYMAN BASSA. 1538.

DEN 7 zeilde hy 40. Mylen, Weſt-Zuidweſt, met kalmte.

DEN 8 vorderde hy 30. Mylen, Weſt, op den dagh; en 20. Mylen, in den nagt.

DEN 9 ging hy 20. Mylen, Weſt; en deezen dagh deed hy, den Kriſtenen, de Boeijen afdoen.

DEN 10 vorderde men niets, door de groote ſtilte van dagh en nagt.

DEN 11, de wind uit den Weſt-Zuidweſten blaazende, hield zy 't Noord-Weſt, gaande 30. Mylen in de vier-entwintig uuren.

DEN 12, de Wind Noordweſt- ten Noorde zynde, liep zy in de Golfe van *Ormus*; en, zeilende Weſt-Zuidweſt, vorderde deezen dagh en nagt maar 30. Mylen.

Zy koomt in de Golfe van *Ormuz*.

DEN 13, liep zy, Weſt, 70. Mylen op den dagh; en 90. in den nagt.

DEN 14 zeilde zy 100. Mylen, by dagh; en insgelyks by nagt.

DEN 15, by dagh 80, en even zo veel by nagt.

DEN 16, op den dagh 80, en 70. Mylen 's nagts.

DEN 17 des daaghs 90, en 's nagts 80.

DEN 18, by den dagh 100, en op den nagt 70 Mylen.

DEN 19, leidde zy 70. Mylen by dagh, en 80. by nagt af. Haar koers was, al deezen tyd, Weſt.

DEN 20 zeilde zy, Weſt- ten Zuide, 90. Mylen, en zag 't Land te Windwaart: 's nagts liep ze 100. Mylen.

DEN 21 was haar aard nog, Weſt- ten Zuide, 80. Mylen op den dagh, en 50. by nagt.

DEN 22 hieldze nog denzelfden koers, 10. Mylen by den dagh, en 20. 's nagts.

DEN 23 zeilde zy, langs de Kuſte van *Arabië*, 30. Mylen op den dagh, en in den nagt 20. Mylen.

Langs de Kuſte van *Arabië*.

DEN 24, de ſtilte aanhoudende, met ſtrydigen Stroom langs de *Arabiëſe-Kuſte*, quam zy aan eene Plaatsſe genoemd *Kuria Muria* (1) een Oord niet zeer bewoond, en woeſt. Hier nam zy water in, en bleef 'er eenen dagh.

Te *Kuria Muria*.

DEN 26 vertrok de Vloot, zeilende langs de Kuſte 30. Mylen, deezen dagh; en 30. Mylen, 's nagts.

(1) Hier ſtaat *Khamaran*. Dogh *Ramuſio* heeft de Eilanden van KURIA MURIA: 't welk zekerlyk de waare leezing is. De Arabieren noemen ze, *Khartan* en *Martan*.

§. VII.

SOLYMAN BASSA.

1538.

§. VII.

Portugeesse-Faktoory *te* ASER, *door den Koning aldaar opgeligt, en den* Bassa *overgeleverd. Deeze koomt te* Aden, *voorts in de* Straate, *en vervolgens te* Mokha. *Zend om den Koning van* Zabid: *die het weigerd. 't Eiland* Kamaran.

DEN 27, ten 2 uuren des nagts, wierp de Vloot 't Anker, op zes Vaam waters, aan eene Plaatsse genoemd *Aser*. Deeze Stad is gelegen, in zulk eenen barsen Oord, dat 'er Mensfen en Beesten niet dan van Visch leeven. Evenwel hadden de Portugeezen 'er eene *Faktoory*, ten getale van 40. Man, onder eenen *Konzul*. Zy verkogten Spéseryen, aan uitheemsfen Kooplieden, die zig daarvan by hen quamen voorzien: maar hun voornaamste Koopmanschap bestond, in Péérden, hier te Lande zeer goed zynde, en tot 100. Dukaaten ingekogt, dogh welke in de *Indiën* wederom tot 1000 uitverkogt wierden. Zo dra de Koning van de aankoomste des Basfa's berigt kreeg, deed hy den 40. Portugeezen met hunnen *Konzul* aanhouden, en naâr de Turkse Vloote brengen, daar zy aan den Ketting geklonken wierden. In de Haven bevond zig een Schip, gelaaden naâr de *Indiën*. *Soleyman* deed daaruit al den Voorraad ligten, dien hy zyne Vloote te passe oirdeelde. Hy bleef hier 3. dagen. Maar 't vreemste was, dat in alle Plaatsfen, daar de *Turken* quamen, zy vermaak namen te verspreiden, dat zy gants *Indië* t'onder gebragt, en allen Kristenen in stukken gehakt hadden. Te *Aser*.

DEN 1 *Desember* ligtte de Vloot 't Anker, en bleef 't West-Zuidwestelyk draagende houden. Na 40. Mylen afgelegt te hebben, viel zy, op dezelfde Kuste, aan eene Plaatsse, genaamd *Mikaiya*; en nam daar water in. Mikaiya.

DEN 2 ging zy van daar, West-Zuidwest, 30. Mylen op den dagh, en 10. 's nagts.

DEN 3, al denzelfden koers houdende, had zy, langs de Kuste van *Arabië*, 40. Mylen daaghs, en 50. 's nagts afgelegt.

DEN 4, by dagh 70, en 's nagts 30. Mylen.

DEN 5, nog West-Zuidwest, 60. Mylen; en, ten 9. uure in den nagt, wierp zy 't Anker, omtrent *Aden*. Koomt te *Aden*.

DEN 6 was de Basfa, met de gantse Vloote, in de Haven van *Aden*. Hier deed hy zig 's morgens eenen Turksen Renegaat brengen, die toen Kristen en een Man van aanzien was. Hy deed hem den Kop afslaan, zonder réden daarvan te geeven: maar 't was niet onbekend, dat deeze Man, hebbende 't middel gevonden zig van den Grooten Heere te doen beminnen, de Basfa dus vreesde, dat hy maar al te getrouw verhaal zoude doen, van den quaaden uitslag zyner onderneeminge. Bevoorens, was hy in dienste des Konings van *Aden* geweest, en vervolgens een Kaptyn te *Diu*, toen daar de Portugeezen den Koning doodsloegen (1). De Koninginne Weduuwe, bezittende eenen grooten Rykdom, en tragtende naar *Mek-* *Solyman* doet eenen verraaderlyken *Renegaat* den Kop afslaan.

(1) 't Was de Koning *Badur*. Zie hier boven, P. 169.

SOLYMAN BASSA. 1538.

Mekka te wyken, liet zig door dien Mensſe bepraaten, zig op een Galjoen inteſcheepen: waarmede hy verraaderlyk naâr *Egipte* zeilde, en voorts den Schat naâr *Konſtantinopole* voerde, daar hy dien den Grooten-Heere overgaf, en hem van de zaaken der *Indiën* berigtte. Hy verkreeg 'er 't Gebied over eene Galeije, met bevel zig by de Vloote te gaan voegen. 't Geen hem zo wel gelukte, dat het hem 't Leeven koſtte.

Hy verſterkt *Aden*.

D'AANGELEGENHEID, van *Aden* te verſterken, met eene groote Artillerye, deed *Soleyman* hier 100. ſtukken Kanon van de Vloote laaten, benevens een menigte Buskruit en Kogels. Hy vermeerderde de Bezettinge, met 200. Janitzaren; en liet 'er 5. Fusten, ter bewaaringe der Haven. De Basſa, zig nu buiten gevaar oirdeelende, verliet de halve Galeije, om in eene *Galeasſe* te gaan.

DEN 19 naderde de Vloot den Wal, om vers water inteneemen; en bleef 'er 3. dagen.

DEN 23 zeilde zy van *Aden*, met eenen goeden wind, Weſt-ten Zuide; en liep, tusſen den avond en den morgen, 100. Mylen.

Loopt in de Straate van *Babalmandub*.

DEN 24, ten vyfde uure van den dagh, quam de Vloot in de *Straate* van de ROODE-ZEE; en lei 'er den gantsſen nagt, ten Anker.

Koomt te *Mokha*.

DEN 25, vertrok zy, 3 uuren voor den dagh, zeilende Noord-Weſt, met ſlappen wind: evenwel liep zy 50. Mylen, en quam voor 't Kaſteel van *Mokha* (1). Hier quam de Goeverneur, een oude Turk, den Basſa te gemoete, die hem met groote Eere ontfing: hy deed hem ook groote Geſchenken, waaronder veele fraaije Slaaven, van beide de Sexen, behalven alle verversſingen.

Solyman zend naâr *Zabid*.

SOLEYMAN was weinig vernoegd, met het antwoord, 't welk hy, op zyne uitreize, van den Koning van *Zabid* bequam (2). Te *Mokha* koomende, 't geen maar drie daghreizens van *Zabid* is, zond hy eenigen der zynen, by deezen Prinsſe, hem aankondigende, hulde aan den Grooten Heere, op 't Strand, te koomen afleggen. De Koning antwoordde, dat hy gereed was de Schatting te betaalen, en geerne eenen Stander ontfangen zoude, indien 't den Basſa behaagde 'er hem eenen te zenden: maar dat hy, hem niet kennende, geen réden zag om zig op den Oever, of op de Vloote, te koomen begeeven. Dit antwoord vergramde *Soleyman*. Evenwel, dewyl hy niet eensklaps geweld konde gebruiken, deed hy hem door zynen *Kiahya*, verzeld van eenige Janitzers, eene Baniere zenden. De Prins ontfing dezelfde, met de diepſte onderwerpinge voor den Grooten-Heere; en deed, in vergeldinge, aanzienlyke Geſchenken aan den Basſa. Deeze beſtonden, in eenen ſchoonen Sabel, met Edele-geſteentens verſierd; eenen Ponjaard, van 's gelyken; een Snoer Pérelen, elk van zes Karaaten, meêr dan een Voet lang; en, daarenboven, eene Pérel van 18. Karaat: want deeze Kuſt leverd, een menigte Oriëntaalſe-Pérelen uit. De afgezonde Janitzers bequamen, elk, twé *Kaftans*, en eenen klynen zwarten Slaaf. De Basſa ontfing den Geſchenken: maar, ſtaan blyvende op de Hulde, deed hy nieuwe vertoogen aan den Koning, door zynen *Kiahya*.

Antwoord en Geſchenken des Konings.

(1) In 't oirſpronglyk ſtaat, *Mecha*. *Ramuſio* heeft *Mecca*, om te onderſcheiden van MEKKA, 't geen hy ſchryft *Mecha*.

(2) *Maffei*, noemd hem *Nokoda Hamed*; en zegt, dat hy een *Turk* was.

Kiahya. 't Antwoord was 't zelfde. Eindelyk, de *Kiahya*, zonder de veinzery verder te voeren, zeide hem voor 't laatst „ *Indien gy den Basfa niet koomt zien, dan moet gy zyn bezoek afwagten* "! De Vloot bleef hier 29 Dagen. SOLYMAN BASSA. 1539.

DEN 23 *Januari* vertrok zy, van *Mokha*, by Zons-opgang, met eenen frisfen Wind, en zeilde West-ten Noorde, tot 's Middags: toen zy, de Wind veranderende, Noordwest liep, in alles 100 Mylen. De Vloot vertrekt van *Mokha*.

DEN 24 ging zy nog Noord-west, met haare klynste Zeilen en frisfen Wind, 30 Mylen op den Dagh; en wierp 't Anker, op de zesde Uure van den Nagt, 20 Mylen verder, by 't Eiland *Kamaran*. Koomt te *Kamaran*.

DEN 29 landde daar de Basfa, en gaf de bezoldinge aan den Janitzeren, welke gewillig tot vegten waren: maar niets, aan den Slaaven nog Zeelieden.

DEN 2 *Februari*, verliet hy *Kamaran*, 't Weer zeer stil zynde, door 't behulp der Riemen; en omtrent 6 uuren, quam hy, aan eene Plaatsse der Kuste, genoemd *Kubit Sarif* (1) 20 Mylen van *Kamaran*. Te *Kubit Sharif*.

(1) In de uitgaave van *Aldus* leesd men, *Khebiccairf*; en op eene andere Plaatsse (gelyk *Ramusio* het heeft) *Kubit Sarif*; mogelyk moet men leezen, *Kobbat Sharif*, dat is de *Edele Dom*.

---

§. VIII.

De Basfa land, en trekt naar Zabid. *De Koning koomt hem, met eenen Strop om den Halze, te gemoet. Hy doet den Koning 't Hoofd afslaan. Dood twéhonderd Abisfyneren. Laat honderd-zes-enveertig Portugeezen ombrengen, enz.*

DEN 3 *Februari* quam een *Turk*, in Bezoldinge van den Koning van *Zabid*, met 50 Péérden tot den Basfa overloopen: die hem minlyk ontfing, en beschonk. Hy kampeerde, met zyn Volk, op 't Strand, in Tenten. De Péérden van de Ruiters deezer Landstreeke zyn geharnast, om den Werpspietsfen en Pylen te keeren, welke hier de gebruikelykste Wapenen zyn.

DEN 5 landde de Basfa, en ontscheepte agt stukken Kanon, welke op hunne Affuiten vervoerd zouden worden. De Manschap, Voorraad, en Krygsbehoeftens, wierden vervolgens, tot den optogt naâr *Zabid*, ontscheept en vervaardigd. *Solyman* ontscheept zyne Benden, enz.

DEN 19 zette hy zig 's Morgens te Péérde. Op den togt ontmoette hy eenen anderen *Turk*, met gelyke 50 Man te Péérde, die eeven-eens quam overloopen.

DEN 20 quam hy, in 't gezigt van *Zabid* (2). Hier kampeerde hy onder de Muuren der Stad, en deed den Koning bevelen, terstond by hem te koomen. Deez ongelukkige Prins, verraaden door zyne eigene Onder-

(2) Hier staat *Zibit*: maar de regte naam is *Zabid*, *Zebid*, of *Zebeyd*.

SOLYMAN BASSA. 1539. derdaanen, ſammelde niet, om uit zyne Hoofdſtad te gaan: hoopende, door eene vaardige onderwerpinge, den ſlag te weêrhouden, die hem dreigde. Hy vertoonde zig voor den Basſa, met eenen Strop om den Halze, neemende den Hémel tot getuige, dat hy nimmer had nagelaaten, zig als Slaave des Grooten-Heers te beſchouwen. Maar de Basſa deed hem, zo voort, het Hoofd afſlaan. 't Volk, dit ziende, nam de vlugt naâr 't Gebergte, waar onder drie zeer zwaar gegoedde Lieden, met hunne Schatten. *Soleyman* deed hen zeggen, dat zy in zékerheid konden wederkeeren, en op zyn Woord vertrouwen. Twéhonderd *Abisſyners*, van de Lyſwagt des Konings, durfden maar alleen het gevaar loopen. Zy waren, zwart, dapper, ſnel ter Voet; en hadden geene andere Kleedy, dan een ſtuk Linnen om de Schaamelheid. Eenige van hen waren gewapend, met eene Knodze van Kornoelje-hout, waaraan Yzere-pennen waren. Sommige hadden gepuntte-ſtokken, waarmeê zy als Werppylen wierpen. Andere droegen korte-Zwaarden, een Span korter dan by den Kriſtenen in gebruike was. Maar alle hadden zy een Dagge, in den Gordel, op zyn Moors. De Basſa ſcheen verheugd, over hunne te rugkoomſte, deed hunnen Naam, op de Rolle zyner Krygsbenden, inſchryven; en beloofde hen aanzienlyker Bezoldiging. Dus vaardigde hy hen eenvoor-een af, met Bevel 's anderendaaghs 's Morgens ongewapend te koomen, om hunne Bezoldiginge te ontfangen en de eere te hebben van zyne hand te kusſen. Zy verſcheenen, vervolgens; en leidden hunne Wapens bezyden. De Basſa plaatſte zig, onder eene Tente, daar deeze plegtigheid verrigt zoude worden: hebbende zyne Turken, gewapend, in eenen kring rond-om hem. Niet zo dra waren zy daarin, of zy wierden, op een gegeeven téken, allen in ſtukken gehouwen.

Doet den Koning van Zabid onthoofden.

Doet 200 Abysſyners in ſtukken hakken.

NA dat wreed bedryf, zond de Basſa eenen *Sanjak*, met 1000 Soldaaten, ter Bezettinge van *Zabid*. Het daar omgelege Land is zeer vermaakelyk. 't Schynt t'ſamengeſteld te zyn, uit weelige Luſthoven, beſproeid met loopend Water; en voortbrengende, *Sibibs* van Damaskus zonder ſteenen, Daadels, en meér voortreffelyke Vrugten, waarvan veele, in andere Gedeeltens van ARABIË, niet gevonden worden. 't Vlees is 'er in overvloed; en 't Koorn, zelfs, is 'er niet ſchaars.

Beſchryvinge van de Landſtreeke van Zabid.

DEN 8 *Maart* keerde de Basſa wederom, naâr den Oever; beval Krygsbehoeftens naâr *Zabid* te zenden, en liet 4 Fuſten, om de Kuſte te bewaaren. Maar, eér hy zig weder t'zeil begaf, kroonde hy zyn Barbaarsbedryf, met nog haatelyker Wreedheid.

DE Portugeesſe gevangens, op de Vloote, waren ten getale van honderd-zes-enveertig, daaronder begreepen ſommige bekeerde Indiaanen. Hy deed hen, tot zig, op den Oever brengen; en hen hebbende doen verdeelen, onder zyne Benden, deed hy, op een téken, hen 't Hoofd afſlaan. De Hoofden der Bevelhebberen wierden gevild, gezouten, en met ſtroo opgezet. Aan anderen ſneed men den Neuze en Ooren af, om dit yſelyk Geſchenk aan den Grooten-Heere te doen.

Solyman doet 146 Portugeezen 't Hoofd afſlaan.

DEN 13 wierd den *Kiaya* afgezonden, in gezelſchap van eene andere Galeije, naâr *Joddah* (1) en van daar naâr *Mekka*: van waar hy den Wegh

(1) Daar ſtaat *Zadem*. By *Ramuſio* is 't *Zidim*: het moet zyn *Jiddah*, *Joddah*, of *Jud-*

Wegh naâr *Konstantinopole* neemen moest, zo om den Grooten-Heere verslag te doen van de verrigtingen zyner Vloote, als om de Hoofden en Ooren overteleveren, dien de Bassa hem zond. SOLYMAN BASSA. 1539.

DEN 15 ligtte de Vloot het Anker, en verliet *Kubit Sarif*; en op 't ondergaan van de Zonne wierp zy 't Anker, 100 Mylen verder, aan eene Plaatsse genoemd *Kor*, zynde 5 Mylen van 't Land. De Vloot koomt te *Kor.*

DEN 16 vertrok zy, een uure voor den Dagh, met eenen schoonen Wind, en zeilende langs de Kuste tot den ondergang der Zonne, wierp zy 't Anker te *Zerzer*, eene Plaatsse afhangelyk van *Mekka*, op *agt Vaam* Waters, en 70 Mylen van *Kor*. Hier wierden hem gebragt de drie Persoonen met hunne Schatten van *Zabid* gevlugt, die eene Schuilplaatsse te *Mekka* gingen zoeken. Hy deed hen 't Hoofd afslaan, en maakte zig meester van hunne Goederen. *Zerzer.*

DEN 17 zeilde hy langs de Kuste, met eenen lustigen Wind, die een uur voor Zonnen-opgang gants tegen liep; en liet het Anker vallen, voor eene Plaatsse, genaamd *Adiudi*, op *agt Vaam* Waters, hebbende afgelegt 50 Mylen. *Adiudi.*

DEN 18, vertrok de Vloot, 2 uuren voor den Dagh, en liep 50 Mylen langs het Land, tot 's Middaghs: wanneer zy 't Anker wierp, op *vier Vaam* waters, te *Mugora*, een schoone Haven, daar goed water en hout gevonden wierd. *Mugora.*

DEN 19, een uur voor den Dagh, vertrok zy met de Riemen; en met Zonnen-opgang, de Wind veranderende, zeilde zy langs de Kuste, 50 Mylen, tot eene Plaatsse genoemd *Darboni*, behoorende tot *Mekka*, op *zeven Vaam* waters. *Darboni.*

DEN 20, zynde 't stille, ging zy langs den Wal tot 's Middaghs, toen een Koelte ontstond: met Zonnen-ondergang quam zy ten Anker, op *tien Vaam* waters, aan eene Plaatsse genoemd *Tafuf* (1) nog behoorende tot *Mekka*, 50 Mylen verder. *Tafuf.*

DEN 21, langs de Kuste gaande, stak 's Middags de Wind op. Van Zonnen-opgang 60 Mylen hebbende gemaakt, ankerde zy te *Khofodan*, onder *Mekka* behoorende, op *veertig Vaam* waters. *Khofodan.*

DEN 22 deed *Soleyman* 6 Galeijen vooruit zeilen, om ten Leidslieden aan de Vloote te dienen, tusschen een groot getal Banken, die deeze Plaats zeer gevaarlyk maaken, zelve op den vollen Dagh. Men wierp 's Avonds 't Anker, by eene groote Banke, genoemd *Turakh*. *Turakh.*

DEN 23 bleef men 't tusschen menigte Banken doorzetten, daar de Scheepen eenigen tyd genoodzaakt waren, een-voor-een malkanderen te volgen. Men liet het Anker vallen, aan eene Plaatsse, genaamd *Salta*, op *vier Vaam* waters: hebbende (in deeze twé Dagen) 50 Mylen afgelegt. *Salta.*

DEN 24, dertig Mylen langs den Wal geloopen hebbende, ankerde zy op zes Vaam waters, aan eene Plaatsse, genoemd *Ariaian*, welker Haven genoemd word *Mazabraité*, door Boeren bewoond, behoorende tot *Mekka*. *Ariaian.* *Mazabraité.*

DEN

Juddah, na 't verscheidenlyk uitgesprooken word. Want, *Barthema*, *Corsali*, *Barbosa*, en andere Reizigers deezes tyds, noemen het beide *Zidem* of *Zuden*: dubbeld by verbasteringe: gelyk *Tembo*, of *el Tembo*, de Haven van *Medina*, genaamd is *Eliobam* (welke Letter-verschikkinge *El Jambo* maakt) by *Barbosa*.

(1) Mogelyk beter *Tasuf*.

SOLYMAN BASSA. 1539.

DEN 25 ging men langs den Wal, tot Zonnen-opgang. Toen joeg de Wind eensklaps de Vloote van den Wal, zeewaarts, tot 's Middaghs; en vervolgens weder Landwaarts: zulks men, tydiglyk, 't Anker wierp, en 'er den Nagt en volgenden Dagh leggen bleef.

---

§. IX.

Vervolg van de te Rugreize *van* SOLEYMAN, *in de* Roode-Zee.

Yusuma. DEN 27, zette het de Vloot voort, 2 uuren voor den Dagh, in zeer schoon Weer: ten 8 uure, 's Morgens, had zy 30 Mylen gezeild, en wierp 't anker, op *vier Vaam*, aan eene Plaatsse genoemd *Yusuma.*

Mukare. DEN 28, hield zy 't langs den Wal, met gunstigen Wind tot den Middagh, wanneer zy tussen zekere Banken quam, 2 Mylen van Land. Hier wierp men de Ankers niet, uit vreeze van denzelfden te verliezen. De Plaats word genoemd *Mukare*; en men had 30 Mylen afgelegt.

Balir. DEN 29, insgelyks langs de Kuste houdende, quam zy tussen sommige andere Zanden, genoemd *Balir*, 35 Mylen.

Mukhi. DEN 30, hield men 't insgelyks, tot den Avond, met gunstigen Wind, en ankerde op *twaalf Vaam* waters, aan eene Plaatsse genoemd *Mukhi*: 45 Mylen verder.

Joddah. DEN 31 vertrok zy, 2 uuren voor den Dagh, met groote stilte; en by Zonnen-opgang, de wind opsteekende, quam zy in den Avond te *Joddah* (1).

DEN 1 *April* ging *Soleyman* te Lande, en deed zyne Tenten buiten de Stad opslaan. Hy bragt 'er 4 Dagen door. Vervolgens steeg hy, den 7,

MEKKA. te Péérde, ter Beêvaard naâr MEKKA; en beval de Vloote, haaren Koers naâr *Suez* te vervolgen.

DEN 8 wierd de Vloot, door tegenwind, 2 Mylen van den Wal gejaagd; en wierp 't Anker, tussen de Banken.

Kontra Abebin. DEN 11 ging zy voord, met goeden Wind; en, op het 20 uur, Landwaards gaande, quam zy in de Haven *Kontra Abebin* (2) daar een Galei zonk, poogende boven den hoek te koomen. Hier bleef de Vloot 2 Dagen. Een Venetiaan wierd, in deeze Plaatsse, Mahometaans.

Almomuskhi. DEN 14 zeilde men, met goeden Wind, langs den Wal; en wierp 't Anker, op *twaalf Vaam* waters, 70 Mylen verder, aan eene Plaatsse, genoemd *Almomuskhi.*

DEN 15 ging men, 2 uuren voor den Dagh, t'zeile. Een Galei stiet tegens eene Plaate. Zy wierd gered, door behulp van de Sloepen der anderen, welke daaraan vastgemaakt, haar zonder eenige schaade daarvan bragten.

Raban. LANGS den Wal houdende quam zy tot eene Plaatsse, genoemd *Raban* (3); en wierp 't Anker, op *dertien Vaam*, na 30 Mylen gezeild te hebben.

(1) Daar staat *Ziden*, of *Zidem.* By *Ramusio* is 't enkeld, *Ziden.* Maar wy hebben boven getoond, dat het *Joddah*, de Haven van MEKKA is.

(2) By *Ramusio* staat, *Contror Abebin.*

(3) *Ramusio* heeft *Robon.*

ben. Van den 16 tot den 20 verliet zy, dagelyks, deeze Plaatsſe, en moeſt 'er t'elkens wederkeeren. SOLYMAN BASSA.

DEN 21 vertrok zy eindelyk, met eenen Landwind: maar, ten 6 uure van den Dagh, wierd zy wederom, door Tégenwind, naâr de Kuſte gedreeven, en genoodzaakt het tusſen zékere Banken te zetten, daar zy den gantſen Nagt bleef. 1539.

DEN 22 ging zy, ſchuivende met eenen Landwind, langs de Kuſte: dogh moeſt, door tegenwind, het Anker laaten vallen, aan eene Plaatsſe genoemd *Farſi*, na zy 16 Mylen gezeild had. *Farſi.*

DEN 23, hield zy 't insgelyks, tot 's Middaghs: dogh de Wind, draaijende, liep haar wederom tegen. Zy quam aan eene Plaatsſe, genaamd *Sathan*, hebbende 25 Mylen afgelegt. *Sathan.*

DEN 24, 't eveneens tot 's Middaghs houdende, liep de Wind weder tegen, en dreef haar Landwaarts. Zy quam te *Zorma*, 30 Mylen. *Zorma.*

DEN 25, kruiſtte zy langs de Kuſte in den Wind, en quam 's Avonds aan eene Stad, genoemd *Jambo* (1). Dit 's de Haven van MEDINA. Aan deeze Stad ontbreekt geen Voorraad, Viſch en Dadels. Haar water word in Regenbakken bewaard, en 'er gebragt, op den rug der Kameelen, van een Daghreizens daarvan daan. Omtrent eene gelyke Daghreize, daarvan, ſtaat een groote Stad, genoemd *Medinat al Nabi*, daar *Mahomets* Graf is, niettegenſtaande 't gemeenlyk gezegt word, te *Mekka* te zyn (2). Hier bleef zy 6 Dagen. *Tambo.* MEDINA.

DEN 1 *Mai*, zette zy 't Zeil, ten 4 uuren. Na zy 10 Mylen afgelegt had, liep de Wind om; waarop zy 't anker tusſen eenige Zanden wierp, en daar 2 Dagen bleef.

VAN den 3 tot den 4, ging de Vloot af-en-aan de Kuſte, tusſen zekere Banken, met tegenwind, 't geen dus 6 Dagen duurde, waarin zy niet meêr als 8 Mylen vorderde.

DEN 10 en 11, hardnekkig by den Wal houdende, met Tégenwind, ging zy maar 10 Mylen, en wierp 't Anker op eene andere Plaatsſe.

DEN 13 hield zy 't langs den Wal; gelyk ook den 14, waarin zy Noordweſt, 10 Mylen ging (3), en 't Anker op *zeven Vaam* liet vallen, by eene Plaatsſe genaamd *Sikhabo.* *Sikhabo.*

DEN 15, zeilende Noordweſt, 70 Mylen, wierp zy 't Anker in open Zee.

DEN 16 hield zy 't langs den Wal, 30 Mylen, en liet het vallen te *Buduktor* (4). *Buduktor.*

DEN 17, langs de Kuſte zeilende 30 Mylen, ankerde zy in volle Zee, op *twintig Vaam*, by een Eiland genaamd *Yenamani.* *Yenamani*, Eiland.

DEN

(1) Daar ſtaat *Jombu. Ramuſio* heeft *Jambut*; dat is *Yembu* of *Yambo.* De Italiaanen gebruiken de *J.* Medeklinker, in plaatsſe van *Y.* *Medinat al Nabi* is gezegt, de Stad des Profeets: meenende *Mahomet.*

(2) 't Is verbaazende, dat deeze dwaalinge, on-aangezien de zékerheid der zaake, zelve door zo menigte laatere Reizigers gevoed is. Onder deeze laatſte, die 't Graf van *Mahomet* nog te *Mekka* plaatsſen, is de Jezuït *Nacchi*, in zyn verhaal van de Zendinge in *Syrië*, in *Tome IV*, der *Memoires des Miſſions.* Zie *Voyage d'Alep à Damas*, pag. 70.

(3) *Ramuſio* heeft 60 Mylen. (4) By *Ramuſio* is 't, *Bubuktar.*

SOLYMAN BASSA. 1539. Khifafé. Molin.

DEN 18 hield zy 't, by den Wal, 20 Mylen, en wierp 't anker te *Khifafé*.

DEN 19, 't insgelyks by 't Land houdende, zeilde zy 50 Mylen, en quam te *Molin*.

DEN 20 wierp zy 't Anker in Zee, 25. Mylen verder.

DEN 21, 't al langs de Kuſte houdende, 48. Mylen (1) ankerde zy in Zee.

DEN 22, op gelyke wyze, 10. Mylen vorder.

DEN 24, in eenen lélyken toeſtand geweeſt zynde, vertrok zy met eenen zeer goeden wind: de Halve-Galeijen hadden een Anker en 3. Kabels verlooren, en eene Galei geraakte aan den grond, dogh wierd gered. Na 10. Mylen zeilens liet zy 't anker vallen, op *agt Vaam* water; en bleef 'er eenen dagh, wyl 't 'er goed ryden was voor de Scheepen.

DEN 26, vorderende 35. Mylen langs den Wal, wierp zy 't Anker, op eene Rée.

(1) *Ramuſio* zegt, 40. Mylen.

---

§. X.

De Vloot loopt voorby Tor. *Koomſt te* Suez. *Beſchryving van de* ROODE-ZEE. *enz.*

Al Tor.

DEN 27, zeilende Weſt-Noord-weſt, was de Vloot, 's middaghs, op de hoogte van *Tor*; en vervolgens haaren koers vervolgende, liep de Wind, ten 2 uuren 's nagts, haar wederom tegen. Dus hield ze ſtil tot de koomſte des dageraats: toen de Scheepen zeil maakten, en de Galeijen, 't Anker ligtende, den Fokzeilen byzetten. Na 100. Mylen geloopen te hebben, quam zy ten anker, tusſen de Banken, op *zes Vaam* waters; en bleef 'er 5. Dagen.

Korondol.

DEN 3 *Juni* liet de Vloot den Zanden, en vorderde traaglyk: dan wierp zy 't Anker aan de Kuſte van *Abisſynië* ['t moet zyn EGIPTE] en dan aan de andere zyde [van ARABIË]. Dus quam zy, den 15, te *Korondol*, daar Farao (zo men wil) met zyn Heir verdronk; en men nam Water in, ter Plaatsſe, genoemd de Putten van *Mozes*, Hier bleef zy 2. Dagen.

De Vloot wederom te SUEZ.

DEN 16 vervolgde de Vloot haare Reize, geduurende 2. Dagen, op 't einde van welken zy te SUEZ quam, van waar zy uitgezeild was. Den 17 gingen de Barken aan den Wal.

DEN 2 *Juli* begon men de Galeijen aan Land te haalen, benevens des Basſa's Halve-Galei enz; en den 16 quam de *Lemin* (1) al den Zeelieden af betaalen, den *Kristenen* zo wel als den *Turken*, 180. *Maydins* elk (*).

VAN

(1) *Ramuſio* zegt *Emin*. De *Emin* is een Bedienaar van de Schatkamer, of Betaalmeeſter.

(*) 't Engelſch geeft hier 't vervolg van het Daghverhaal, tot den 16: maar dewyl 't niets anders behelſd, als de onttaakeling der Vloote, zo oirdeelen wy 't geenen Leezer, eenigzints, van waarde te zyn.

Van den *Mond* der Roode-Zee tot *Suez*, rékend men dus 1800. Mylen; en de Kust strekt zig altyds, Noord-West. De breedte deezer Golfe, is van 200. Mylen, en somtyds meêr. Landwaarts is zy vervuld met Klippen, en Zandbanken, die den Scheepvaard zo gevaarlyk maaken, dat men 's Nagts geen zeil kan maaken, dan in 't midde der Golfe. Men heeft daar de uitterste oplettenheid der oogen te gebruiken, om de regte Doorvaarten te ontdekken; en die, welke met deeze waarneeminge belast is, staat op den Boeg, en schreeuwd, aan *Stuurboord*! aan *Bakboord* (1)! Dit's de réden, dat deeze te rugkoomst zo wel niet beschreeven kan worden, dan de Uittogt. Daar zyn twé soorten van Lootsen, op deeze Zee: 't een gewoon op de Scheepvaard van 't midde, zynde de gewoone koers om uit de Golfe te zeilen; en 't ander, ge-oeffend om den Scheepen te geleiden, die uit den Oceaan koomen, en 't tusſen de Banken doorzetten. Deeze worden genoemd *Rubani* (2) en zyn voortreflyke Zwemmers. Aan veele Plaatsen, daar de slegte Grond niet toelaat Anker te werpen, duiken zy onder water, om de Galeije tusſen de Banken vast te leggen: waartoe hen geene Werktuigen ontbreeken.

Solyman Bassa.
1539.
Beschryvinge der Roode-Zee.

Den 28 *November* wierden de Venetiaanen, op de Turkse-Vloote gebruikt zynde, naâr *Kairo* gevoerd: daar zy den 1 *Desember* aanquamen, alwaar hen elk eenen *Halven-Maydin* 's Daaghs, ten onderhoud toegelegt wierd. Hunne bézigheid moest wezen, de Régenbakken te zuiveren, aan Gebouwen te arbeiden, in eén woord, al de strengheid en vernedering der slaavernye te gevoelen.

Den 25 Maart 1540, gingen veele van hen, met Turken, hen ten Wagt moetende dienen, naar eenen klynen Heuvel, leggende 2. Mylen van den Nyl, gelykende, volgens den Schryver, naâr een Kerkhof, even als *Campo Santo*. Elk Jaar vergaderd zig, op deeze Plaatse, 's Vrydaghs voor den dagh, genoemd *Maria Hemelvaard*, 't geen den 15. deezer Maand is, eene groote menigte Volks, om 'er den Dooden te zien opstaan. Deeze Opstanding begind te geschieden 's Vrydaghs 's avonds, en duurd tot Saturdagh ten 6. uuren. Geduurende deezen tusſentyd, word 'er een groot getal opgewekt: maar deeze verstreeken zynde, koomt 'er geen meêr te voorschyn. Men moet zig niet verbeelden, deeze opgestaane Dooden te zien beweegen, nog veel minder te gaan: zy leggen ter Aarde gestrekt, de eene in Linnen gewonden, en de andere gebákerd, op de wyze der Ouden. Indien men aan den Erm, aan 't Been, of aan eenig ander deel dés Lichaams raakt, en zig een oogenblik ter zyde begeeven hebbende, daarna wederkoomt, bespeurd men dat het meér buiten de Aarde dan bevorens is; en dit geschied, zo dikwyls, als men de beproevinge herhaald (3). Deezen dagh slaat men Tenten op, omtrent den Heuvel, om 'er

Zót Bygeloof.

(1) *Orza*! *Poggia*! Dit zyn de Touwen, aan 't einde van de Ría, die getrokken worden, op 't uitspreeken deezer woorden.

(2) Daar staat *Rubati*: dogh *Rubani*, gelyk *Ramusio* heeft, is de regte uitspraak: *Ruban* betékend in 't Arabisch, eenen Stuurman, of Lootz.

(3) *Thevenot* [een goed Katholyk] in zyne *Voyage au Levant*, Part. 1. C. 11, p. 145., verwonderd zig, op dit onderwerp, over de Bygeloovigheid, de zotheid, en den waan des Volks; en verklaard, dat zulks alles, niet anders, als een tastbaare Bedriegery is.

SOLYMAN BASSA. 1539.

'er den Nieuwsgierigen en Zieken in te bergen; de laastgemelden koomen 'er, dewyl 'er, by deeze Begraafplaatsse, een Vyver is, waarin die, welke zig 's Vrydaghs-'s nagts baaden, van hunne Quaalen geneezen worden. Wat my aanbelangt, zegt de Venetiaan, 'k hebbe geen Ooggetuige van deeze Wonderen geweest.

XVII. HOOFDSTUK.

Portugees-Verhaal van de *Belegeringe* van DIU, A°. 1539, door *Soleyman*, *Bassa* van Egipte.

§. I.

Oirzaak van deeze onderneeminge. Hoedanigheid van Soleyman Bassa. *Verhaal van* Khojah Zaffar. *Belegering van 't Kasteel. Vrouwelyke Dapperheid, enz.*

Aanmerking.

DE Histori deezer befaamde Belegeringe, eene der gedenkwaardigste Gebeurtenisse die 'r Eeuwe, alleen onvolmaaktelyk bygebragt zynde, in 't Verhaal van de Reize van *Soleyman*: zo konnen wy ons niet ontslaan, dezelfde volkoomen te maaken, en dus daarby te voegen, 't geen de Portugeezen daarvan gemeld hebben. Een *Venetiaan*, die op de Turkse Vloote diende, konde niet onderrigt zyn, van den waaren toestand der Belegerden: ook is 't met een ander oogmerk, en wel om een naauwkeurig *Berigt* van de ROODE-ZEE te geeven, waarin 't de Europise *Kaarten* aan naauwkeurigheid ontbreekt, dat wy zyn Verhaal daar ingelascht hebben. Maar zyne Waarneemingen, gevoegd by 't Verhaal der Portugeesse-Schryveren, verspreiden over die groote Gebeurtenisse, al het licht 't geen het van twé Eeuwen afstand ontfangen kan. Zy zullen ook dienen, om de Daghtékeningen te bepaalen, die aan *Faria* (waaruit dit voornaamlyk getoogen is) *de Barros*, *Maffei*, en anderen Historie-Schryveren, onbekend waren, of dienze verwaarloosd hebben.

Oirzaak van de Belegeringe van DIU.

GEMAKLYK zal men zig wel wederom te binnen brengen, dat *Badur*, Koning van Kambaye, in den Jaare 1537, zoekende 't Juk der Portugeezen aftewerpen, den bystand van den Turksen Keizer deed aanzoeken (1). Zyn Afgezant en zyne Geschenken quamen te gelyk, met de tydinge van zynen Dood. Maar den luister dien hy aan zyn Gezantschap gaf, deed de oogen aan den Sultan open, over de Rykdommen van Indië; en bloes hem de begeerte in, om zulk een schoon Land te vermeesteren. Hy verbeeldde zig den Portugeezen, met de kragten der Ottomanse Monarchye, gemaklyk uit hunne Bezittingen te verdryven, en zig op derzelver verderf wast-

(1) Zie bevoorens, P. 169.

vaſtteſtellen. Een Renegaat, dien hy te Konſtantinopole had, verſterkte hem in dat denkbeeld: met hem allen ſoort van onfeilbaarheid, deezer onderneeminge, voor oogen te doen ſpeelen. SOLYMAN BASSA. 1539.

STRAKS wierd bevel gegeeven, ter uitrustinge eener Vloote, onder 't geleide van *Soleyman*, Basſa van Egipte. *Soleyman* was een Grieks-Janitzer, in *Morea* gebooren, en reeds over de 80. Jaaren oud. Zyn geſtalte was zeer klyn. De dikte zyn's Buiks, gevoegd by de ongemeene misſelykheid zyner Tronie, vertoonde een Monſter van wanſchapenheid. Hy konde zig niet oprigten, zonder behulp van vier Slaaven. Zyne Beurz had hem dit Opperbevel doen bekoomen. Daarenboven was hy belaſt, met alle de onkosten der onderneeminge; en om zig in ſtaat te ſtellen, van dien te konnen draagen, had hy daarvan begin gemaakt, met het Leeven te doen beneemen, aan verſcheide ryke Kooplieden, welker Goederen hy eigende. Onder anderen deed hy ophangen, *Amir Dawd* (dat's *Prins David*) Koning van [in] Opper-Egipte, na groote Sommen van hem getrokken te hebben. De zorg zyner toebereidzelen verliet hy, op *Ibrahim*, eenen zyner voornaamſte Bevelhebberen. Zeventig Vaartuigen vond zig de Vloot ſterk: 't meeſtedeel groote Galeijen, wel voorzien van Voorraad en Geſchut. Zy had 7000. Soldaaten, Turken en Mammelukken, aan boord: zonder te rékenen den Matroozen en Slaaven, waarvan een gedeelte Venetiaanen was, genomen van de Veneetſe Galeijen uit de Haven zelve van Alexandrië, zedert de Groote-Heer den Vrede gebrooken had met het Gemeenebeste van Venetie, die in 1503. geſtaafd was.

Afbeeldzel van *Soleyman.*

Staat van de *Turkſe Vloote.*

SOLEYMAN was zo dra niet t' zeile gegaan, of hy oeffende al 't geweld, waarvan hy den Bron-ader in zynen laffen en wreeden aart had. Op een enkeld misnoegen, deed hy aan de Ketting klinken, 400. zyner Soldaaten; en zig nog meêr beleedigende over hunne klagten, veroirdeelde hy 200. van dezelfden ter dood (1). Hy mishandelde verſcheide Koningen, op zynen Togt. Die van *Joddah* bewaarde zig voor zyne wreedheid, neemende de vlugt, met den Inwoonderen zyner Hoofdſtad: maar die van *Aden* en die van *Zabid* verlooren 't Leeven, door ſchandelyk Verraad. Hy deed het Hoofd aan den laatſten afſlaan, na een ryk Geſchenk van hem ontfangen te hebben. Te *Aden* gekoomen, veinsde hy veelen Zieken aan Boord te hebben; en hebbende van den Koning huizen verkreegen, om hen in de Stad te doen huisvesten, voerde hy 'er Soldaaten in, houdende zig Ziek te zyn. Op een téken, 't geen hy van de Vloote deed geeven, maakten zy zig meeſter van de Stad, en van den Koning. Zy bragten deezen Prins by *Soleyman*. Gevraagd zynde, waarom hy zedert 3. dagen verwaarloosd had hem zynen pligt te koomen betuigen, antwoorde hy hem met eene vryheid, ongewoon aan den Basſa: 't geen deezen vervoerde, om denzelfden, aan de groote Ráa zyn's Schips, te doen ophangen.

DE Vloot quam voor *Diu*, omtrent den beginne van *September*. Volgende zyn Voorſchrift, moeſt de Basſa, ſtraks, naâr *Goa* gezeild hebben: maar andere rédenen deeden hem van ontwerp veranderen (2). Op de Kuſte

Hy koomt te *Diu.*

(1) Dit ſchynt betrekking te hebben, tot het geene hier vooren P. 181. gemeld is.

(2) Zie de *Barros* en *Maffei*.

SOLYMAN BASSA. 1539. Kuste van *Diu* vernam hy, dat de Portugeezen reeds in hun Fort ingesloo-ten waren. Na doode van Koning *Badur*, had een van deezes Bedienaars, genaamd *Khojah Zaffar* (1) zig by den Portugeezen begeeven; en hen zo veele diensten gedaan, dat *Nunno de Cunna*, toen Onderkoning der Indiën, zeer ernstelyk hem *Antonio de Silveyra* had aanbevolen. Evenwel had hy, zonder eenig onderwerp van klagten, hen met eenen vaard begeeven, om zyne diensten te bieden, aan *Mahmud*, Opvolger van Badur; en, zig berustende op de naderinge der Turkse-Vloote, deezen Prinsse aangezet, om de Wapens opteneemen, tegens den Portugeezen.

Onderneemingen van 't *Kambayse Leger*.

'T LÉGER van *Kambaye* was vergaderd te *Champanel*, daar *Mahmud* zyn verblyf had: zynde ten getale van 10,000. te Voete en 5000. Péérden. Maar *Khojah Zaffar*, ligtende op zyn eigene kosten 3000. Péérden en 4000. Man te Voete, was aanstonds *Diu* genaderd: daar al zyne vaardigheid den Portugeezen niet belet had, zig tegens een langduurig Beleg te bereiden. Hy begon zynen aanval tegens de Stad *Kums*, welke zy in bezit hadden, by *Diu* gelégen. *Francisco Pacheco* had 'er zig moediglyk verdédigd, met veertien Portugeezen: in verwagtinge van 't onderstand van *Silveyra*, die gelukkiglyk genoeg quam, om *Zaffar* te dwingen gewond aftewyken. Maar *Alu Khan*, Veldheer van *Mahmud*, hebbende zig met den zynen by hem gevoegd, hadden zy, op hunne beurte, den Portugeezen gedwongen den aankoomens en allen ver-uitgezette Posten te verlaaten, om te beter de Stad en 't Kasteel te konnen beschermen. Zelve had *Silveyra*, op zynen Aftogt, eenige Scheepen, en eenige stukken Kanon verlooren; en dit verlies, gevoegd by 't misvertrouwen, waarin de Bewoonders der Stad by hem waren, had hem 't besluit doen neemen, zig te bepaalen tot de enkelde verdédiginge des Kasteels en der Forten. Evenwel geschiedde 't niet, dan na eenigen der Inwoonderen te hebben doen ophangen. *Alu Khan* en *Zaffar*, hadden zig vervolgens meester gemaakt van *Diu*, en van 't Eiland waarop 't gelegen is: waarop zy aanstonds begonnen, hun Geschut tegens den Portugeezen te doen speelen. *Lope de Sousa*, die het hout en 't water bewaarde, welken 't Kasteel geduurig benoodigd was, had zig verscheidemaalen handgemeen met den Vyand bevonden, en hem menigte Volks gedood, zonder eenen enkelden te verliezen, hoewel hy, in eene deezer ontmoetingen, gevaarlyk gewond wierd.

De *Turken* naderen de Stad.

DUSDANIG was de toestand der Portugeezen, toen zy met zekerheid vernamen, dat de Turkse Vloot naderde. *Silveyra* haastte zig, berigt daarvan, aan *Nunno de Cunna*, te geeven, die te *Goa* was, en hem, ten antwoord, veel spoed toezeidde, om hem met al zyn magt bytespringen. Maar dewyl 't gevaar dringende was, wierd *Michael Vaz*, een stout Man, ter ontdekkinge uitgezonden: die, tot op eenen Kanonschoot, den Vyand naderde. Hy had het geluk, zig daaruit te wikkelen: maar, geenen anderen toevlugt hebbende, dan de Zeilen naâr *Goa* te draaijen, ging hy, door zyn verhaal, den vlyt des Onderkonings verdubbelen. Eindelyk quamen de Turken 't anker smakken, in 't gezigte der Stad; en scheenen niet

(1) 't Was een Kristen, gebooren van *Scio*, die Schatmeester in *Egipte* geweest, en naâr *Diu* gevlugt was, met *Mustafa*, in wiens Zaake hy ingewikkeld was geweest. Zie bevorens, P. 161.

niet min geducht aan den Mooren, die hen verwagtten, dan aan de Portugeesſe-bezettinge des Kaſteels. *Soleyman* ontſcheepte, al den volgenden dagh, 600. Janitzers, met Booge en Musketten gewapend: die, in de Stad gekoomen, 'er de uitterſte moedwilligheeden bedreeven. Vervolgens, zig tegens het Kaſteel keerende, doodden zy 6. Portugeezen, onbewuſt van hunnen aantogt: maar 300. Muskettiers, welken *Silveyra* zeer te paſſe deed uitvallen, doodden hen 50. Man, en dwongen den overigen te wyken (1).

SOLYMAN BASSA. 1539.

EEN Tempeeſt verpligtte *Soleyman* zyne Poſt te verlaaten, om de Haven van *Madrefavat* (2) vyf Mylen van *Diu* te bereiken, die veel zekerder is. Hy bleef 'er 20. dagen, geduurende welken, *Silveyra* aan zyne Veſtingwerken deed arbeiden, en zyne Artillerye in verwonderlyke ſchikkinge bragt. Maar de Turken, dien *Soleyman* te Lande gelaaten had, geholpen door *Zaffar*, maakten geen minder toebereidzelen voor hunne Werken. Zy hadden reeds begonnen eenen Toren te beſchieten, die 't Kaſteel dekte; en, meenende het te verbranden, bouwden zy, op eene groote Barke, een Kaſteel van Hout, 't welk zy met brandvattende Stoffen vulden. *Francisco de Gouvea*, die in den Toren gebood, naderde in den nagt, met veel moeite, dit gevaarte; en leidde het in de Aſche, ter plaatſe zelve, daarmen 't ſamen geſteld had. Terzelver tyd quam eenig onderſtand, aan den Portugeezen, 't geen hen door de *Cunna* gezonden was, met nieuwe belofte, hen wel dra, zelfs, een vermogender toetevoeren.

Vuurgevaarte der *Turken*.

DE Turkſe Vloot quam van *Madrefavat* te rug, en deed veel Kanonſchooten, tegens den Toren daar *Gouvea* gebood. Hy deed hen zulk fors beſcheid, dat hy eene hunner Galeijen in den grond boorde. 't Grootſte quaad 't geen den Portugeezen ontmoette, quam van hun eigen Kanon, waarvan een Stuk berſtte, 't geen hen verſcheide Mannen doodde. Eene Moeder, genoemd *Barbara*, hebbende haare twé Zoons zien ſneuvelen, de eenigſten gedood door 't Vyandig Kanon, nam hen, een-voor-een, in de Ermen, en droeg hen beiden wegh, zonder eenen traan te laaten.

Moedigheid van eene *Portugeesſe*-Moeder.

EEN ander Fort (3) daar *Pacheco* 't gebied had, wierd door *Zaffar* aangetaſt, en zo verwoedelyk beſchooten, dat 'er geene hoope bleef, het te verdédigen. Zevenhonderd Janitzers, op de Breſſe gerukt, plantten 'er hunnen Vaanen. Maar de Portugeezen, herhaalende hunne laatſte pooginge, ſloegen hen, met verlies van 150. Man, daarvan af. 't Gevegt duurde byna den gantſen dagh; en de Vyand week, ſchandelyk. Twé koene Portugeesſe Edellieden hadden, voornaamlyk, 't geweld des Stryds wederſtaan. Evenwel ſtond *Pacheco*, in wanhoope van zig ſtaande te konnen houden, de overgaave toe. De Vyand trok in 't Fort, wierp den Kriſten-vaanen ter neêr, en plantte den zynen in de plaatſe: toen *Juan Perez*, reeds hoog bejaard Portugees, dit Schouwſpul niet konnende dulden, andermaal den Turkſen-Standers nederplofte, en dien der Kristenen herſtelde. Hy wierd niet onderſteund, dan van vyf- of zes Soldaaten zynes Land-aarts, die zo wel als hy

Pacheco genoodzaakt, zig met zyn Fort overtegeeven.

(1) Zie hier boven, P. 188.

(2) *Maffei* noemd dezelfde *Madra faba*, beter *Modaffer Abad*, zie bevorens, P. 189. Note (1).

(3) *Maffei* noemd het, 't *Rums* Kaſteel.

SOLYMAN BASSA. 1539.

hy dra omgebragt wierden. Hunne Lyken wierden in Zee gesmeeten; en deeze voerde dezelfden tot voor de Poorte des Kasteels, daarze eene eerlyke Begraaffenisse ontfingen. *Pacheco*, en die met hem 't verdrag ingegaan hadden, meenden Leeven en Vryheid verzékerd te zyn: maar men hield hen, geen oogenblik, het laatste deezer twé Verdragpunten; en 't eerste wierd zelve, niet lange nagekoomen. *Soleyman* had hen echter, aanvangelyk, met eenigen schyn van menselykheid ontfangen, zo verre, tot hen Geschenk van eenen Turksen-Rok te doen. Zyne hoope was, de bezetting des Kasteels, door zulke laffe veinzerye te mompen; en een der Gevangenen wierd aan *Silveyra* gezonden, om deezen voortestellen, zig volgens 't Voorbeeld van *Pacheco* overtegeeven. Maar dit werkte, by hem, niets anders als verachting uit.

Talryke Artillery der *Turken*.

DE Basfa, verwoed van den quaaden uitslag zyner Kunstenaarye, nam zynen toevlugt tot zyn Kanon: 't geen hy op verscheide plaatssen deed schikken, onder 't bestuur van *Zaffar*. Hy had 130. Stukken doen ontscheepen, welker 9. van zulk eene verbaazende grootte waren, dat zy 90. pond Bals schooten (1). Alle deeze Batteryen waren ondersteund, met 2000. Turken. Zy begonden, Maandagh den 4 *Oktober*, te speelen; en 't Vuur hield byna 20. dagen aan, zonder eenige tussenpoozinge. 't Kasteel leed 'er veel van, zonder zo veel quaads aan den Vyand te konnen toebrengen. Naauwelyks konden kunst en spoed voldoen, om de vervaarelyke Bresfen te stoppen, welke het geduuriglyk ontfing.

't *Kasteel* geweldig aangevallen, en verdédigd.

DEN zesden dagh van dit ysselyk beuken, verbeeldde zig een hoop Turken, bespeurd hebbende dat een Bólwerk zeer beschaadigd was, waarop *Gaspar de Sousa* gebood, het te konnen veroveren. Daar bleef een gedeelte van, in deeze onderneeminge, zonder dat het meêr dan twé Man aan den Portugeezen kostte. Maar elken dagh wierd betékend, door eenig bloedig bedryf. *Gonzalo Falco* wierd het Hoofd weggenomen. *Juan Fonseca*, aan den Regte-erm gewond, deed niets anders als zyne Pieke in de Linkehand overtebrengen, en zig daarvan te bedienen, als of hy niet gewond ware geweest. In eenen Uitval vervolgde *Juan de Gallego*, Jongeling van 19. Jaaren, eenen Moor tot den Zee-oever toe; en begaf zig zelve zo verre in Zee, dat de grond hem van onder zyne Voeten begon te begeeven. De Moor, dat bespeurende, vatte hem aan, om hem neêrtemaaken. Maar *Gallego*, herhaalde zyne Zinnen. Zonder zyn Schietgeweer nog Zwaardt verlaaten te hebben, doodde hy zynen Tegenstreever; en keerde met staatigen tred te rug, naàr 't Kasteel: gants met bloed bespat, in 't midde een's Stortrégens van Kogels, dien men hem van alle zyden toezond.

Gebrek der *Belegerden*.

EVENWEL sneuvelde 'er daaghlyks een groot getal kloeke Mannen, tussen de Muuren. Behalven dat, verminderde 't Buskruit grootelyks; en de Voorraad begon te ontbreeken. 't Beloofde onderstand zammelde lang: niettegenstaande de nieuwe Onderkoning, Don *Garcia de Noronna*, in de Indise-Zee, met eene Vloote aangekoomen was. Men leed reeds, grootelyks, van de quaade eigenschap des Waters: die het Tandvlees deed zwellen,

(1) 't Verhaal des Venetiaans zegt, dat 'er eenige Stukken waren, die driemaal meêr Yzer schooten. Zie bevoorens, P. 191.

len, en 't verlies der Tanden veroirzaakte, aan dien die geen ander vogt dronken. Eindelyk, de Portugeezen ſtreeden en leeden: even, ofze boven alle de zwakheeden der Mensſelyke-geſteltenisſe waren geweeſt. SOLYMAN BASSA. 1539.

§. II.

Dapperheid *der Portugeesſe* Vrouwen. *Algemeene Storm. 't Opbreeken der Belegeringe.* Soleyman *dood zig, te Konſtantinopole, enz.*

ALLE de Portugeesſe-Schryvers hebben den lof getrompet, van de *Dapperheid* der *Vrouwen* hunnes Land-aarts, getoond in de Belegeringe van *Diu.* De Hiſtori is kaarig van dergelyke Voorbeelden, in zulke tedere Sexe. *Manuel de Vaſconcellos*, by zig hebbende zyne Huisvrouwe Donna *Iſabella de Vega*, gevoelde al de vreeze, die eenen Man, belegerd door den Turken, in zulken toeſtand kan ontruſten. Deeze Vrouw bezat zo veel ſchoonheid als deugd. *Vaſconcellos* had, voor de Belegeringe, haar gebeden naâr *Goa* te wyken, nâar het Huis van *Franciſco Serram*, haaren Vader; maar niets had haar konnen doen toeſtemmen, zig te verwyderen, van eenen Gemaal, dien zy beminde. 't Zien van een groot getal Mannen, dien men genoodzaakt was tot den arbeid te gebruiken, terwyl zy niet min noodzaakelyk om te ſtryden waren, deed Donna *Iſabella* overweegen, dat de Vrouwen van 't Kaſteel, 't eerſte die'r twé noodwendigheeden konden vervullen. Zy vergaderde haar allen, in afſpraake met *Anna Fernandez*, aan welke zy 't voorneemen geopenbaard had; en deeze twé Juffers vermaanden haar, de Plaatsſe haarer Mannen en haarer Kinderen te beſlaan: ten minſte, in den dienſt, die 't meeſte haare Sexe voegde. Daar behoefden geene pogingen gedaan te worden, om dezelven te overreeden. Zy vereenden zig, onder 't geleide van twé zulke moedige Aanvoerdſters; en bezorgden, door de ſtandvaſtigheid waarmêe zy den Laſt der Mannen torſten, meêr vryheid voor de Oeffeninge van de Wapenen haarer verdédigers: zonder te ſpreeken van de uitwerkinge, welke zulk een voorbeeld moeſt doen, op Mannen en Kinderen, zo gevoelig als de Portugeezen. *Anna Fernandez*, was Vrouw van eenen Dokter; en zo moedig, datze 's Nagts de Ronde deed. Men zagze meêr dan eens, in de Beſtormingen, op den Wallen verſchynen; en, door haare Vermaaningen, den Soldaat 't hart onder den riem ſteeken. Haar Zoon, voor haare oogen geſneuveld, droegze zorg om zyn Lyk ter zyde te draagen; en keerde voort, met ſtandvaſt Gelaat, op haare Poſt: welke zy niet verliet, dan na de Krygsdienſt verſtreeken was, om dien Zoon voorts, met eigen hand, te begraaven.

Moed der *Portugeesſe Vrouwen.*

Iſabella de Vega.

Anna Fernandez.

'T VUUR hield zo geweldig aan, dat 'er iets wonderbaarlyks ſcheen, in de behendigheid en vaardigheid, waarmede alle de Bresſen verſteld wierden. *Gasper de Souſa*, beſpeurd hebbende, dat de Turken onderſtonden zyn Bólwerk te ondermynen, viel met 70 Man uit, om hunnen Arbeid te ontdekken. Hy doodde 'er een groot getal van. Maar, vindende, op zyne te rugkoomſte, dat hem twé der zynen ontbraken, keerde hy, nog

Hardnekkig aanhouden der Belegeringe.

Solyman Bassa. 1539.

vuuriger dan bevoorens: in hoope van hen te ontzetten. 't Bloedbad hervatte, met nieuwe dulheid: tot de slag een's Sabels hem de Kniesch yf doorsneed. Hy viel, zonder van stryden aftelaaten; en de Turken durfden hem niet naderen, dan met hem, door de Menigte, te overstulpen. Men vond het Middel, om hunne ondergraavinge door tegen-myneeringe kragteloos te maaken: maar dusdaanige on-ophoudelyke Arbeid vereischte Mensfen, van bovennatuurelyke Kragten.

Zwak onderstand voor 't Kasteel.

In deezen toestand quamen vier klyne Scheepen, gezonden door den Onderkoning, Don Garcia de *Noronna*, maar zy bragten niet meêr mede, dan enkeldlyk twintig Man. Zulk versmaadelyk onderstand ontruste echter *Soleyman*, die het aanzag, als den Voorlooper van de Portugeesse-Vloote. Na zo veele vergeeffe Aanvallen, begon hy zig te beklaagen over *Zaffar*, die hem 't einde des Belegs, op den twéden Storm, beloofd had. Van 600 Man, die in den Aanvang de Portugeesse Bezettinge hadden uitgemaakt, waren 'er veele gesneuveld, door de Wapenen der Turken, en eenigen door 't springen van hun eigen Kanon. Dit had den Basfa eenigen moed ingegeeven: maar hy vreesde, altyd, de Portugeesse Vloot, welke hy geloofde niet verre af te zyn. Hy besloot zyn voordeel kragtiger aantedringen.

Nieuwe Storm.

'tBólwerk van de Zee, daar *Antonio de Sousa* 't gebied voerde, wierd zelve op den eigen Dagh door 50 Barken aangetast. 't Geschut van 't Kasteel, 't geen het Fort bestreek, schoot 'er twé van in den grond, en bragt alle de anderen in verwarringe. Zy naderden evenwel, om het te beklimmen. Zy wierden met schriklyke Bloedstortinge afgekeerd. Zy hervatten 't nogmaals. En zy wierden op gelyke wyze afgeweezen. Onder de gewonde Portugeezen, die de Muuren moesten verlaaten, om zig te doen geneezen, was *Fernan Penteado*. Terwyl men hem 't eerste Verband leidde, hoorde hy 't geluid van eenen nieuwen Aanval. Hy ontsnapte de handen der Wondheeleren, om ten stryde wedertekeeren, daar hy een nieuwe Wond ontfing. 't Zelfde gebeurde hem, voor de derdemaale. Eindelyk, de Vyand geweeken zynde, deed hy zig, te gelyk, van zyne drie ontfange Wonden verbinden. Van 600 Mannen bleef 'er niet meêr over, dan 250, in staat de Wapenen te voeren.

Verwoedheid van *Soleyman*.

Eindelyk *Soleyman* nam geenen Raad, dan van zyne wanhoope. Elke Dagh hem dreigende, met de aankoomste der Portugeesse-Vloote, ondernam hy, door eene laatste Pooginge, het Kasteel onder deszelfs Puinhoopen te bedelven. Maar om zig van den uitslag te verzekeren, wilde hy de list by 't geweld voegen. Geduurende den Nagt deed hy 12 Galeijen aanvoeren, van de zyde daar 't Kasteel de Zee raakte. *Silveyra*, hoorende eenig gerucht, aan den voet der Muure, ontdekte wel dra, dat de Vyand 'er Ladders plantte; en leidde zig dus toe, geduurende het overige der duisternisse, zig met alle zyne kragten te verdédigen. Maar 't punt des Daghs deed, aan de Landzyde, de Sterkte omringd zien, van 14000 Man, geschikt schynende ten Storm. Inderdaad, zy begonden straks hun Artillery verwoedelyk te doen speelen; en, van alle zyden opstygende, drongen zy hun voornaamst geweld, naâr 's Bevelhebbers Huizinge, daar 't zwakste was. De Portugeezen, schoon tussen zo veele Vyanden afgedeeld, verdédigden 'er zig, met wonderbaarlyke Dapperheid.

Algemeene Storm.

heid.

Siege de DIU.

Belegering van DIU.

Cochin fil. inv.

heid. Zo vreesselyk was de Moord, dat de afgedreeve Belegeraars 't ontwerp veranderden, om te onderneemen een ander Bólwerk te bemagtigen. Deeze Aanval was niet min bloedig. Van de andere zyde, deed het Kanon der Galeijen zyne uitwerkinge: maar weinig gevaarlyk, door de moeijelykheid waarin *Gouvea* haar zelfs, met zyn Geschut bragt, 't welk veel beter bestuurd wierd. Hy schoot 'er 2 van in den grond, en wierp de verwarring in de anderen. Evenwel drongen 200 Turken, in 't Bólwerk, en plantte 'er hunne Vaanen. Naauwelyks bevonden 'er zig 30 Portugeezen, om hen te konnen wederstaan. Maar, de wanhoop 't getal vervullende, en alle hunne Schooten in de menigte hunner Vyanden treffende, quamen zy 't eindelyk te boven, met hen te verjaagen. Andere vielen op nieuw aan, en wierden op nieuw afgedreeven. Eenige Portugeezen, gewond en gebrand, wierpen zig in Kuipen met Zout-water, om 'er verkoeling te zoeken: dog vonden 'er niets anders als den Dood, met vreeslyke Tormenten. Een Soldaat, gebrek aan Kogels hebbende, behielp zig met zyne Tanden, en zette dien op den Loop zyn's Muskets (1). *Juan Rodrigues*, nam een Tonnetje Buskruit, in zyne Ermen, schreeuwende aan zynen Makkeren, *Sta ruim ! 'k draag mynen Dood, en dien van anderen.* Hy wierp het, in 't midde der Turken, met zulk eene wel-afgepaste Lonte, dat de Ton, straks ontvlammende, meêr dan 100 Turken aan stukken in de Lucht sloeg. Daar bleeven 'er 20, verbrand op de Plaatsse leggen; en *Rodrigues*, 't gevaar gelukkelyk ontkoomen, hield aan, met Bedryven van dergelyke Dapperheid, uittemunten. *Silveyra* was overal. Hy gebood; hy streed; hy moedigde zyn Volk, door zyne Stemme en door zyn Voorbeeld. Eindelyk, na andere vernieuwde Aanvallen, op veele onderscheide Plaatsfen, geduurende 4 uuren afgekeerd te hebben, quam de Vyand wederom, met versse Benden, ten storm: toen de Turkse Bevelhebber, Bloedvriend van *Khojah Zaffar*, door de hand een's Portugees gematst wierd. Zyn Volk, verschrikt over 't verlies hunnes Hoofds, dacht niets meêr dan om te wyken: voerende, met zig, boven de 1000 Gequesten, en laatende 500 Dooden op de Plaatsse.

SOLYMAN BASSA. 1539.

De Vyand *afgedreeven.*

HUN Aftogt liet den Belegerden een Treurspul beschouwen, 't welk de hitte en de verwarring des Gevegts hen verhoolen had. Alle waren zy met Bloed bedekt, en zo zwart van Buskruit en Rook, datze zig niet konden onderkennen, aan de gedaante nog aan de kleedye, maar enkeldlyk aan de stemme. Zy hadden niet meêr verlooren, dan veertien Man: maar 200 waren 'er, aan wien bloed nog kragten overbleef; en *Silveyra* vond 'er niet meêr als dertig, in staat zig van hunne Wapenen te bedienen. Geen toevlugt daarenboven, aan de zyde van Krygs-voorraad. 't Buskruit en de Kogels waren verschooten. De Pieken en Zwaarden in stukken verbryzeld. De Muuren overal open. Nimmer kon 't afgryzen en de vertwyffeling grooter, in zodanig akelyk Tafereel, verscheenen hebben

Slegte toestand der *Portugeezen.*

(1) Men moet zig te binnen brengen, dat veelen van hun de Tanden, door 't Scorbut of eenige dergelyke Ziekte, los stonden. NB. En dus kan men aantékenen, ter bezorginge van de Magazynen der Vestingen, dat *Scorbut* een zeer gereed Middel is, om 't gebrek van Kogels te vervullen.

SOLYMAN BASSA. 1539.

hebben. 't Gelaat van den fieren *Silveyra*, bleef maar den Portugeezen overig, om hen te moedigen.

De Belegering opgebroken.

'T STOND alleen aan den Hémel, om hen uit deezen verſchriklyken toeſtand te redden: met den Basſa zulke gevoelige vreeze inteblaazen, dat hy vliegens beſloot, het Anker te ligten. Hem was de elendige toeſtand der Belegerden onbewuſt; en zo veele quaade gevolgen, hadden hem afkeerig gemaakt. Maar de Hiſtorie-Schryver *Maffei* geeft betere verklaaringe, van deszelfs vreeze. Hy beſpeurde, in 't valle van den Nagt, 16 Portugeesſe-Scheepen, koers houdende naâr *Madrefavat*, voerende elk vier Vuuren: 't geen hem deeze Vloote veel talryker deed ſchatten. Oirdeelende dan, uit den tegenſtand dien hy by eene geringe Bezettinge vond, wat hy te vreezen had, van een Heir deszelfden Land-aarts: zo dacht hy niets anders, als om zig met de vlugt te redden. *Faria* geeft voor, dat *Zaffar* zelfs diende, om zyne vreeze te vermeerderen. 't Geen hy daaghelyks van de trotsheid der Turken lyden moeſt, had hem doen oirdeelen, dat *Soleyman*, indien dezelfde verwinner wierd, nog verder zyne voordeelen voortzetten, en 't Ottomans-vermogen in de Stad en 't Kaſteel van *Diu* veſten zoude. Tusſen twé onvermydelyke Rampen, ſcheen 't Portugees-geweld nu min gevaarlyk, aan den Koning van *Kambaye*, dan dat der Turken. *Zaffar* verdichtte eenen Brief, dien hy liſtiglyk in handen des Basſa's deed vallen, als of daarin den Goeverneur des Kaſteels kennis gegeeven wierd, dat de Onderkoning der Indiën 's anderendaaghs, met de gantſe Portugeesſe-Magt, ter zyner hulpe zoude koomen. Dat was genoeg, om de ongeruſtheid in 't hart van *Soleyman* te werpen. Hy haaſtte zig, dien zelfden Nagt, zeil te maaken. *Zaffar*, zéker van zynen Aftogt, ſtak aanſtonds 't Vuur, in de Stad *Diu*, en verliet deezen Oord.

MAAR *Silveyra*, die de eige zékerheid niet had, en ter zelfder tyd dat hy de Turkſe Vloot uit de Haven zag zeilen, verſteld ſtond van de Vertooninge der brandende Stad, verbeeldde zig, dat het een nieuwe trek was, die hem dreigde. Hy verdeelde zyn 40 Man, ten tegenſtand: even of hy zig eenig goed gevolg, van zulk een klein getal Verdédigers, belooven konde. De Gewonden hadden 't hart, zig langs den Muuren te plaatsſen, om ten minſte door ſchyn te misleiden; en die, welke niet in ſtaat waren zig op de Voeten te begeeven, deeden 'er zig naâr toe voeren: zeggende, dat het de eerwaardigſte Plaats was, welke zy wensſen konden, om te ſterven. 't Grootſte deel der Vrouwen, doſtte zig in 't Yzer; en ſtelde zig ook op de Wallen. Dus waakte men den gantsſen Nagt. Maar de Dagh liet geen twyffel of *Soleyman* vertrokken was, met beſluit van niet wedertekeeren. 't Beleg had twé Maanden geduurd, terwyl 't hem 3000 Man en veele Vaartuigen koſtte.

Glori van *Sliveyra*.

DUSDANIG was 't einde van 't befaamd Beleg van *Diu*: 't geen den Luiſter des Portugeesſe Naams, en hunne Mogenheid in de Indiën, grootelyks vermeerderde. De voornaamſte eere, daarvan, wierd toegeſchreeven, aan de Wakkerheid en den onverwinlyken Moed, van *Antonio de Silveyra*.

Verrigtingen van den *Basſa* op zynen Aftogt.

SOLEYMAN deed de Havens van *Arabië* aan, daar hy zig van al den Portugeezen meeſter maakte, dien hy 'er vond. Na dus, daarvan, meêr dan

140 verzameld te hebben, deed hy hen 't Hoofd afslaan, en vervolgens Neuz en Ooren afsnyden: dien hy gezouten aan den Grooten-Heere zond, ter getuigenisse zyner bedryven. Onder dit getal was *Francisco Pacheco*, die 't Leeven verkooz, voor de Eere van in de Verdédiginge zyn's Posts te sneuvelen. Maar de wreede Bassa, had zelfs geen beter Lot. Op zyne te rugkoomste te *Konstantinopole*, vond hy Vyanden, die onderstonden hem den voet te ligten; en die, door rechtvaarde Aantygingen van Lafheid en Gierigheid, hem vervoerden, zig met eigen hand te vermoorden. Wreed-aarts en Tyrannen, moesten altyds hunne eige Beulen zyn!

SOLYMAN BASSA. 1539.

Soleyman vermoord zig zelfs.

'T BELEG van *Diu* was reeds verre gevorderd, toen de nieuwe Onderkoning, Don *Garcia de Noronna*, in de Indise-Zee quam. *Cunna*, wien hy moest opvolgen, gaf hem aanstonds de Regeeringe over. Met de Magt dien hy mede gebragt had, verwagtte men, dat zyne koomst aanstonds verandering, in den toestand van *Diu* baaren zoude: maar, in tegendeel, zy wierd zeer nadeelig aan den Belegerden, met hen van 't onderstand van *Cunna*, te berooven, 't geen vaardig was, hen, met 80 Zeilen te ontzetten. Alle Dagh quam 'er aan *Noronna* berigt, van hunne uitsteekende verlegenheid; en schoon 't hem aan geenen Moed ontbrak, beminde hy liever, den tyd te verspillen met nieuwe inzigten te smeeden, waarvan hy zig de gantse Glorie beloofde, dan zo voort, gelyk hy wel konde, het ontwerp en de maatregelen van zynen Voorzaat te volgen. Ook wierd de Belegering opgebroken, zonder dat hy daaraan eenig ander deel had, dan aan den Waan dien de Turken zig zelfs formeerden, van 't quaad 't geen hy hen konde doen. Alle zyne toebereidzelen bragten niets anders te wege, dan een onnutte verspilling.

Aanmerkinge over 't opbreeken van 't Beleg.

ANTONIO DE SYLVA MENESES, volgende om hem te ondersteunen, met eene Vloote van 20 klyne Vaartuigen, quam ook te laat: maar hy had, ten minste, eenig deel aan 't opbreeken der Belegeringe, met zig tydiglyk op de Kuste te vertoonen, om den Turken hunnen Aftogt te doen verhaasten, en zelve hen door eene gelukkige Kunstenaarye te misleiden. De nieuwe Onderkoning was toen te *Goa*, gereed ten vertrek, met eene Vloote van 160 Zeilen: waarop hy ingescheept had, 5000 Man, zonder den Matroozen te rékenen, en 1000 stukken Kanon. Toen hy 't opbreeken der Belegeringe vernam, vertrok hy, werkelyk, met 90 Scheepen: maar alle zyne beweegingen geschiedden, zo langsaamelyk, dat het niet scheen of zyn toeleg was den Turken aantetreffen. Verneemende te *Dabul*, dat *Zaffar* en *Alu Khan* hunne verwoestingen aanhielden, zond hy tegens hen *Martin Alfonso de Melo*, met deszelfs Galeije en de klyne Vloote van *Sylva*: welke genoeg gedrongen wierden door den Vyand, om verpligt te zyn, zig onder 't Kanon van 't Kasteel te beveiligen. Gedeurende dien tyd naderde de Onderkoning, met dezelfde traagte, naâr *Bazaim*: zonder geraakt te schynen, over de droeve berigten, dien hy van *Diu* ontfing.

'T GERUCHT bespaarde hem weinig: want men verbreidde, ruim genoeg, dat hy maar zyne zékerheid, of zyne eigene belangen zogt. 't Is klaar, dat zyn gedrach genoegsaam was, om de allerbeleedigendste gissingen te rechtvaardigen. Evenwel, toen men 'er 't minste op dacht, wende

SOLYMAN BASSA. 1539.

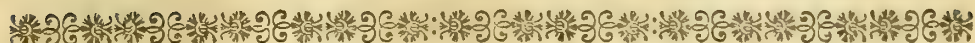
de hy zyne Zeilen naâr *Diu*, in den Aanvang van den Maand *Januari*. Maar een Storm verhefte zig, die 8 Dagen duurde, en een gedeelte zyner Vloote van een fpreidde. Hy verloor zelve 2 Galeijen, en andere Vaartuigen: zodanig, dat hem niets overbleef, op zyne koomfte te *Diu*, als 50 Scheepen. Hy ftelde zelve eenen Vredenhandel voor, welke met weinig Voordeel voor den Portugeezen gefllooten wierd; en, in 't gemeene denkbeeld, wierd, daarvan, al de oirzaak op zyne Gierigheid geworpen.

Afbeeldzel van *Silveyra*.

De groote *Antonio de Silveyra* wierd naâr Portugal geroepen, om daar den Lof en de Vergeldingen te ontfangen, aan zyne Verdienften verfchuld. Koomende in de Haven van *Lisfebon*, vond hy 'er de eerfte Heeren des Koningryks, die hem met de luifterrykfte Toebereidzelen verwagtten, en hem als in Triumfe tot den Koning geleidden. 't Was niet verwonderlyk, dat deeze Vorft, en zyn geheel Hof, by uitftek eenen Held behandelden, die zo veel Eere toebragt aan den Portugeesfen-Naam: dewyl alle de Mogendheeden van Europa, in 't eigen gevoele van Verwonderinge, hem door hunne Gezanten deeden bezoeken. De Gezant van Vrankryk verzogt deszelfs Afbeeldzel, uit Naame van den Koning, zynen Meefter: die 't in zyne Gallerye wilde plaatsfen, gelyk in eenen Tempel van Eere, in 't midde der andere Helden. *Silveyra* was, van Middebaare Geftalte: maar van fterke gefteltenisfe. Hy had een vaft Oirdeel; den Geeft leevendig, en altyds vaardig; 't Hart edel; en den Moed zodanig, als de ervaaringe 't toonde. Evenwel had zyne Goed-aartigheid byna zo veel deel als zyne Dapperheid, aan de overmaate van Glorie, waarmede hy zig te *Diu* bekranft had. Behalven de Kragt zyn's Voorbeelds, was 'er niemant geweeft, aan wien zyne verrukkende en bevallige manieren, niet den Drift inboezemden, om te overwinnen of te fneuvelen, onder zulk een Opperhoofd. Deeze zelfde Deugd, wierd hem fchaadelyk in *Portugal*. Want, na hy ten Goeverneur van *India* benoemd was, veranderde de Koning van Gevoele, op de redeneeringe van eenigen Afgunftigen, welke vuil-aartiglyk zeiden, dat *deeze Heerfchappy te klyn voor zyne Goedheid was.*

XVIII. HOOFD-

XVIII. HOOFDSTUK.

Togt van Don *Stefano de Gama*, van GOA, naâr SUEZ, in 1540, met toeleg om 'er de Turkse Vloote te verbranden.

§. I.

Daghverhaal, getrokken uit het Portugees van Don Juan de Castro, *toen Kaptyn in deeze Vloote, en vervolgens Onderkoning van* Indië.

CASTRO. 1540.

Aanmerking over deeze Reize, en den Schryver.

DON *Juan de Castro*, Schryver van het Daghverhaal deezer Reize, was een Portugees Edelman (1) gebooren A°. 1500. In zyne Jongheid had hy te *Tanger* gediend: en, ter aller bevorderinge, verkreeg hy, op zyne wederkoomste, een Kommandery van 500. Dukaaten 's Jaars: eene gunste, niet overeenkoomstig met zyne gebooorte, nog met zyne verdiensten. Hy volgde, voorts, Keizer *Karel den V*, in deszelfs onderneeminge tegens *Tunis:* daar hy zig de achtinge deezes Monarchs verkreeg, die hem zyn deel wilde doen aanneemen, in eene somme gelds, geschikt voor den Portugeesfen Bevelhebberen; en welken hy ten antwoord gaf, dat hy den Koning van *Portugal* diende, en het van dien alleen was, waarvan hy vergeldinge verwagtte. 't Bevel over eene Zeemagt, op dezelfde Kuste, verkreeg hy: van waar hy gezonden wierd, om zig by de Spaansfe Vloote te voegen, die ten onderstand van *Ceuta* ging. De Spanjaards, verstaande dat de Mooren naderden, waren van gevoele te wyken, om andere Maatregelen te beraamen. Don *Juan de Castro* verwierp hunne voorstelling. De Mooren, hebbende zelfs de zyde van te wyken verkooren, zo was hy 't, die alle de eere deezes Togts verzamelde.

Merktekēn van *Juan de Castro.*

TOEN Don *Garcia de Noronna*: benoemd wierd ten Onderkoning der Indiën, had *Castro*, die niets anders zogt als gelegenheid van Krygsdienste, het bevel op een enkeld Schip, om hem op deeze Reize te verzellen. Op 't oogenblik dat hy t' zeil' ging, zond de Koning hem den Lastbrief, van Bevelhebber van *Ormuz*; met 1000. Dukaaten Jaargeld, tot hy in 't bezit deezer Bedieninge quam. *Castro* nam het Jaargeld aan, wyl hy arm was: maar, hy weigerde den Lastbrief aanteneemen, met te antwoorden, dat hy

(1) Zyn Vader was *Alvaro de Castro*, en zyne Moeder Donna *Leonora de Noronna*, Doghter van Don *Juan de Almeyda*, Grave van *Abrantes*. Zie in de Voorreden van dit eerste Deel, 't geen zyn Werk aanbelangt. *Purchas* heeft 'er 't Uittrekzel van gegeeven, in het II. D. zyner *Pilgrims*, p. 1122.

CASTRO. 1540.

hy dien nog niet verdiend had. Na den Togt, waarvan wy 't verkort Verhaal gaan leezen, quam hy in Portugal (1) daar hy, enkeldlyk overgegeeven aan de Letter-oeffening', een eenzaam leeven leidde, in een Huis 't geen hy by *Cintra* had. Maar hy wierd uit deeze afzonderinge geroepen, op aanzoek van den Infant *Don Louis*; en A°. 1545. belaaden, met het Goevernement der Indiën, daar hy na 3. Jaaren overleed, oud zynde 48. Jaaren. Zynen doorluchten Naam zal men, meêr dan eens, in 't vervolg deezer Hiſtorie vinden: vooral, ter gelegenheid van de twéde Belegeringe van *Diu*, dienende om hem eenen nieuwen luiſter te geeven. Zyn Leevensloop, beſchreeven door *Jacinto Freire de Andrada*, vervat een byzonder verhaal van deeze Belegeringe, verzeld van eene Kaart', die daarvan tot de minſte omſtandigheeden verbeeld. Deeze Hiſtori-Schryver verhandeld ook, de Ontdekkingen, de Regeeringe, den Koophandel, en de andere zaaken der Portugeezen in de Indiën; en geeft ook, een Beſchryving, van de *Indiën* en van *China*. Het is vertaald in 't Engelſch; en uitgegeeven, in Folio, te *Londen* 1664.

Berigt belangende dit zyn Daghverhaal.

ZODANIG was de Schryver des Daghsverhaals, waarvan wy 't voornaamſte in deeze verhandelinge zullen ſtellen. Dit Werk is nooit in 't Portugees uitgegeeven: maar 't Handſchrift, zo wy des wel onderrigt zyn, gevonden in een Schip deezes Land-aarts, door een Engelſch genomen, wierd te *Londen* vertaald, en *Purchas* heeft het in zyne verzamelinge gelaſcht. Hy is 't, die ons berigt, dat de Ridder *Walter Ralegh* 'er zestig Pond Sterlings voor gaf; het in 't Engelſch vertaalen deed; en de moeite nam, van de Schryfſtyle te verbeteren, en 'er Kanttékeningen bytevoegen. *Purchas* heeft 'er ook de Schryfwyze van verbeterd, maar met omzigtigheid, dewyl hy 't oirſpronglyk niet had. 't Is te wensſen, dat hy niet min angſtvallig is geweeſt, met 'er het Uittrekzel van te maaken, 't welk hy 'er ons van geeft. Hy onderrigt, dat het Werk byzonderlyk langdraadig, en onverſtaanbaar op veele plaatsſen is: 't welk hy aan den Vertaalder toeſchryft, die niet altyd in den zin van 't oirſpronglyk is gedrongen. Mogelyk is 't ook de ſchuld van den Uittrekker zelfs. Wy hebben, zo veel ons mogelyk was, deeze twé gebreken zoeken te verhelpen; en, ſchoon wy niet altyds geſlaagd hebben, om den zin te verlichten, zo hebben wy 't op veele plaatsſen gedaan. Met eenige ligte veranderingen in de Spreekwyzen te maaken, hebben wy dit Daghverhaal in ſtaat geſteld, geleezen te konnen worden, zonder dat de ſtoffe, evenwel, 'er iets van geleeden hebbe.

Oogmerk deezes Togts.

DE onderneeming waarvan *Caſtro* zig de Hiſtori-Schryver maakte, was een onderneeming met dubbel afzigt: die van den Opperheersſer der *Abisſyneren*, Bondgenoot van Portugal, te onderſteunen, en de *Turkſe Vloote* te *Suez* te vernielen. Straks na den aftogt van *Soleyman*, liep het gerucht, dat de Turken nieuwe toebereidzelen maakten, om den Oorlog in *Indië* te voeren. Maar *Gama*, onderrigt dat zy zig, geduurende den gantsſen loop van den Jaare 1540, niet in Zee konden begeeven, nam 't beſluit hen voortekoomen: zo wel om wraake te neemen, over de laatſte beleediginge aan

(1) *Faria* zegt, dat hy naâr den Berg *Sinaï* ging, daar zyn Zoon Ridder gemaakt wierd. Maar dit blykt niet in zyn Daghregister.

aan *Diu* gedaan, als om deeze Stad voor eene twéde Belegeringe te bevryden, met de Vloote te vernielen, welke zy tot deeze onderneeminge schikten. De mildheid van *de Gama* trok meêr Volks naâr zig, dan hy begeerde. Hy nam 'er alleen 't puik uit. Zyne Vloot was t'famengesteld, uit 80. Vaartuigen, van verscheide soort en grootte. Hy scheepte 'er 2000. Man in. Inkoomende, in de Roode-Zee, bevond hy, dat de vreeze reeds, op 't enkeld gerucht zyner naderinge, het meestedeel der Eilanden en der Steden had doen verlaaten. Te *Swaken* misleidde hem de Koning, die op 't Vaste-land geweeken was, met voorstellingen van vrede, om zyn Eiland voor plunderinge te bevryden; en dit uitstel, hebbende tyd gegeeven aan den Turken, om van zynen toeleg onderrigt te worden, deed hem de gelegenheid verliezen, van de Vloote te *Suez* te vernielen (1).

CASTRO, 1540.

Sterkte der *Portugeesfe Vloote.*

Zy koomt in de *Roode-Zee.*

Te *Swaken.*

De Gama deed 'er deezen Prinsse de straffe van draagen, door de plunderinge en 't verbranden zyner Stad: daar elk Portugees-Soldaat niet min dan 4- of 5000. Dukaaten, voor zyn aandeel, uit den Buit bequam. Hy had met hem, in deeze uitvoeringe, zynen Broeder, Don *Christoffer*, en omtrent 1000. Man; en zy maakten een groote slagting. Van daar vertrok hy, naâr *Suez*, enkeldlyk met 16. Barken: dewyl hy 't overige zyner Vloote gezonden had, naâr *Massua*, onder 't bével van *Lionel de Lima.* Elk willende van 't getal zyn, der geenen die naâr *Suez* moesten gaan, verhefte zig groote twist onder den Krygslieden: 't welk den naam van *Los Agraviados*, aan de Baaije deed geeven. Verscheide Edellieden traden, als enkelde Soldaaten, in de Barken. 't Getal der Manschap, hiertoe geschikt, was 250.

Onderwegen deed hy dezelfde behandelinge, aan *Al Kosfir*, welke hy te *Swaken* had gedaan. Vervolgens te *Tor*, of *al Tur*, koomende, vond hy 'er eenigen Turksen Scheepen, dien hy aansloeg. De Inwoonders der Stad verlieten deeze, na eenigen tegenstand: maar *Gama*, uit eerbied voor de H. *Katheryne*, en voor een Klooster daar zy byzonderlyk ge-eerd wierd, wildeze niet verbranden. Hy was de eerste Europise-Bevelhebber, die deeze Stad veroverde; en 't was, waarschynlyk, uit deeze réden, dat hy 'er verscheide Ridders sloeg: eene Eere die zeer duurbaar scheen, aan dien welke ze ontfingen, en die zelve den Na-iver van *Karel den V.* ontstak.

Al Kosfir.

Tor.

Gama slaat Ridders, te *Tor.*

Gama begaf zig, van daar, naâr *Suez.* Na menigte vergeeffe poogingen, onderstaan door de dappersten zyn's Volks, om de Haaven intebooren, en de Galeijen te ontdekken, onderstond hy 't zelfs, met eenig beter gevolg. Hy zag menigte Vaartuigen: hy landde. 't Geschut der Stad, maakte hem de naderinge zeer moeijelyk; en 2000. Turken, die terzelver tyd uit eene hinderlaage vielen, bragten hem eenige schaade toe. Eindelyk, verliezende alle hoope van 't ontwerp te konnen uitvoeren, 't geen hem daar geleid had, nam hy 't besluit, het te laaten vaaren.

DEEZE

(1) Dus verhaald het *Faria:* maar *Bermudas* zegt, dat de onderneeming mislukte, door de voorzorge welke de Turken genomen hadden, om hunne Scheepen op den Oever te haalen. Zie *Purchas, Pilgrims, vol.* II. *p.* 1150. Inderdaad, wy hebben in den Schryver van de Reize van *Soleyman* gezien, dat die voorzorg gebruikt was. Zie hier boven, p. 202.

CASTRO. 1540.

Aanmerkingen over de naauwkeurigheid van *Castro*, in dit *Daghverhaal*.

DEEZE verklaaring, getrokken uit *Faria* en andere Portugeesse-Schryveren, was noodzaakelyk, aan 't Hoofd van 't Daghverhaal van de *Castro:* dewyl het, zig niet bindende aan de Gebeurtenissen, zig bepaald tot de enkelde Aanmerkingen over de Plaatssen. Maar men kan ook zeggen, dat 'er in dit soort niets ontbreekt, aan zyne naauwkeurigheid en zyne getrouwheid. Hy geeft niet alleenlyk de *Afstanden* van de eene tot de andere Plaatsse, met de BREEDTENS der *Havens* en der voornaamste *Kaapen*; maar hy geeft acht op de Kusten, de gelegenheid der Eilanden, den aart der Ebbe en Vloed, der Stroomen, der Klippen, der Zandplaaten, en op alle de byzonderheeden welke tot de kennisse der ROODE-ZEE behooren. Evenwel voegd hy, by die Water-waarneemingen, de Beschryvinge der Oorden welken hy bezogt heeft; en zelve des Lands, voor zo verre hy zig daarvan met zyne oogen, of door 't verslag der Inwoonderen, heeft konnen onderrigten. Nog verder dryft hy zynen arbeid, als hy treed, in eene vergelykinge, van de Aloude-Aardryks-Beschryvinge deezer Kusten, met de Nieuwe. Indien hy niet altyd in deeze onderneeminge slaagd, moet men de zwaarwigtigheid, benevens de duisterheid, van 't onderwerp aanmerken. 't Meestedeel der oude Steden is vernield; hunne Naamen zyn buiten gebruik, zedert zeer langen Tyd; en de Jegenwoordigestaat deezer Zee, is, zelve hedendaaghs, niet wel bekend. Alle deeze oirzaaken konnen *Castro*, in meêr dan eene dwaalinge hebben doen vervallen, en zyne gissingen dikwyls zeer onzéker gemaakt hebben. Ook zullen wy 't grootste deel, daarvan, in de *Noten* laaten invloeijen, waarby wy onze Aanmerkingen zullen voegen. Men kan mede twyffelen, of alle de Hoogtens genomen zyn, met de juistheid welke de Aardryks-kunde eischt: dewyl 'er iets schynt ontbroken te hebben, aan de *Instumenten*, welker aart niet uitgedrukt is, en wyl daarenboven alle de Waarneemingen niet herhaald zyn: zonder te rékenen (by alle vooronderstellingen, welke men in haar voordeel kan maaken) dat het zéker blyft, dat deeze bewerkingen, voortyds, met zo veel naauwkeurigheid als hedendaaghs, niet gedaan wierden. Evenwel ziet men, uit het verhaal van *Castro*, dat zyn vlyt niet gespaard is geweest; en 't blyft altyds een merkelyke dienst, welken hy aan de *Geografië* heeft gedaan.

Gewigtigheid van dit *Daghverhaal*.

'T Is alleen door de Waarneemingen, in dit Daghverhaal vervat, dat de Aardrykskundigen de Uitgestrektheid van de *Arabise Golfe*, of ROODE-ZEE, van 't Noorde naâr 't Zuide, konnen bepaalen; zo wel, als de Gelegenheid van derzelver voornaamste Havens, aan de Westzyde. De Breedte der *Straate* is bevestigd, door de Waarneemingen van den Stuurman, van Don *Juan de Castro*. Maar, dewyl 't meestedeel der Kaarten, aan *Suez*, een Standplaats geeven, onderscheiden van dien deezes Daghsverhaals, 't geen 29. Graaden 45. Minuuten is, zo verdiend dit hier eenig onderzoek. Door de zeer naauwkeurige Waarneemingen, in 1694, van den Hr. *de Chazelles*, Lid van de Koningl. Akadémie der Weetenschappen te Parys, heeft men bevonden, dat de *Breedte* van *Kairo* is, 30. Graaden, 2. Minuuten, 20. Sekonden. Dus zoude het onderscheid, tussen deeze twé Plaatssen, omtrent van 17. Minuuten wezen: 't geen niet zeer verre van de waarheid verwyderd kan zyn, dewyl de Kaart van Dr. *Pocock* omtrent 20. Minuuten onderscheid aanmerkt. 't Is waar, de Kaart

van

van Egipte van *Sicard*, en de laatste Fransse-Kaart van den *Oostersen-Oceaan*, plaatssen *Suez*, enkeldlyk, twé-of drie Minuuten Zuidelyker dan *Kairo*. Maar, dewyl de Auteurs deezer twé Kaarten, geene nieuwe-waarneemingen hadden, te *Suez* gedaan; en dewyl zy schynen onbewust te zyn geweest, van die van *de Castro*: zo kan hun gezach geen groot gewigt hebben, tegens eene duidelyke Waarneeminge, en tegens eene Kaarte, gelyk die van Dr. *Pocock*, met ander Behulp, getrokken uit eene Kaarte van den Inwoonderen des Lands zelfs. Daarenboven volgd *de Lisle*, in zyne laatste Kaarten, voor den Stand van *Suez*, de BREEDTE van Don *Juan de Castro*. *Sicard* steld wel, dien van *Suez*, in dezelfde evenwydte; maar hy verdwaald zig, vreesselyk, aangaande dien van *Kairo*: 't geen schynt te toonen, dat hy zig, dien-aangaande, aan enkelde gissingen overgeeft.

CASTRO. 1540.

DEEZE Aanmerking is genoegsaam, om 't goed-geloof van de BREEDTENS van *Castro* te ondersteunen: ten minste, tot ons Nieuwe-waarneemingen voorkoomen. Daar's geene waarschynlykheid, dat men 'er wel dra van verwagten moet: dewyl 't jegenwoordig zeer zeldsaam is, dat de Europise-Scheepen verder gaan, dan *Mokha* of *Zabid*. Maar deeze réden zelfs, moet ons 't Daghverhaal van *Castro* te kostelyker schatten. Ten aanzien van 't overige, is het byzonderlyk aangenaam, door zyne verscheidenheid; en, in de deelen zelfs die een weinig schraal zyn, word zulks vergoed, door 't nut 't geen zy de Aardryks-kunde, en de Scheepvaard, konnen toebrengen.

---

§ I.

De PORTUGEESSE-VLOOT *verlaat* Goa, *en koomt aan 't Eiland* Sokotra. *Beschryving van dit Eiland.* *Berg van* Aden. *Straat van* Babalmandub. *Inkoomste van de* Roode-Zee.

DEN 31 *Desember* 1540. ging de Vloot uit de Haven van *Goa*, in 't opluiken der Zonne, met eenen Oostelyken Land-wind, maakende zeil naar de *Roode-Zee*. Ten 10. uuren wierp zy 't Anker, aan de Riviere *Chaporaa*.

Vertrek van de Portugeesse-Vloot.

DEN 13 *Januari* 1541 ontdekte men, 's morgens, een groote menigte Mosch, 't geen op de Rotzen der Zeé groeid; en weinig naderhand, zag men een Serpent. Na Zonnen-opgang bespeurde men, 't Eiland *Sokotra*, 't welk men zogt. Don *Juan de Castro*, hebbende den voornaamsten Stuurlieden ondervraagd, om te weeten, op welken afstand men van 't Vaste-land was, vond men, dat de Stuurman des Admiraals 90. Mylen rékende; die van 't Galioen *Busora*, 100. en meér; andere 80; sommige 70; en die van zyn eigen Schip, alleenlyk 65. Mylen. Zy verbaasden zig alle, dat het verscheel hunner Rékeninge zo groot was; en gaven voor, 't zy om hunne Eere te redden 't zy zylieden ter goeder trouwe spraken, dat de wegh veel korter moest zyn, dan de Kaarten denzelfden verbeelden. De Moorse-Stuurlieden, vallende hen toe, verzekerden, dat 'er, van *Goa* tot aan 't Eiland *Sokotra*, niet meér dan 300. Mylen waren.

1541.

Misslag der *Stuurlieden.*

CASTRO. 1541.

Eigenschappen van 't Eiland *Sokotra.*

SOKATORA, of *Sokotra* (1) is 20. Mylen lang, en 9. breed. Het legt op 12. Graaden 40. Minuuten, Noordelyk. Deszelfs Noordzyde strekt zig uit, van 't Ooste naâr 't Weste, trekkende een weinig naâr 't Noordweste en 't Zuid-ooste. Het heeft, nog Rotszen nog Banken, die de Scheepvaard konnen beschaadigen. De grond op de Rée is van zuiver Zand, en op eenige plaatsen Steen-achtig: maar, niet zo straf om de Kabels te beschaadigen. Evenwel is 'er, in 't gantse Eiland, geen enkelde Haven nog Rée, daar de Scheepen in den Winter zeker konnen leggen. De Noordewinden blaazen 'er, zo hévig, dat zy 't Zand der Kuste tot op den tóp der hoogste Bergen voeren. De Kust is zeer hoog. Hier zyn de Watergetyden strydig, met dien van *Indië*. Als de Maan op den Horizont koomt, dan is 't Hoogwater en 't begind dan te Ebben; en als de Maan op den Meridiaan van 't Eiland staat, dan is 't Laagwater; vervolgens, als de Maan van den Meridiaan daald, dan begind het wederom te vloeijen, in diezelfde schikkinge als te *Goa*; maar, als de Maan gantselyk gevallen is, dan bevind men zig, wederom, in vollen Vloed. De Schryver heeft deeze Waarneeminge, op onderscheide tyden beproefd.

Aart der Inwoonderen.

DE Inwoonders van *Sokotra* zyn Kristenen, en beroemen zig, 't Evangelium, van *St. Thomas* ontfangen te hebben. Zy hebben Kerken, in alle de deelen des Eilands. Hunne zonderlingste Godtsdienstigheid is, voor het Kruis. Men vind niemant, die 't niet aan den Halze draagd. Hunne Gebeden worden, in Chaldeeuse-Taale gedaan. De naamen, welke zy in den Doop ontfangen, zyn altyds van eenigen Apostel; en alle de Vrouwen bekoomen, dien van *Maria*. De toestand deezes Volks, is zeer vreemd: want zy hebben, nog Koning, nog Beheersser, nog Prelaat, nog niemant, in een woord, waarvan zy 't gezach erkennen (2). Zy leeven onder zig, als de wilde Dieren, zonder eenige gedaante van Rechtspleeginge nog van Regeeringe. Ook hebben zy geene Steden, nog gemeene Bewooningen. 't Meestedeel heeft zyn verblyf, in Holen; 't ander, in slegte Hutten, van malkanderen verspreid. Zy voeden zig met Vlees en Daadels. Melk drinken zy, en zelden Water. Daar's geen Volk, in dit Gewest, 't geen hen evengelyk is, in goede gestalte en houdinge van 't Lichaam. Zy zyn regt, en hoog van leest; 't aangezigt welgeschikt, in alle Wezens-trekken; en 't vel bruin. De Vrouwen zyn wat witter, en 't meestedeel zeer schoon. Ten enkeld Geweer hebben zy, een soort van zeer kort Zwaardt. De Mans gaan gantselyk naakt, hebbende alleen de schaamte bedekt, met een stuk *Kambolis*, een soort van Stof, 't geen in hun Eiland gemaakt word.

'T LAND is uitsteekend Berg-achtig, en zo weinig vrugtbaar, dat het nog Tarw nog eenig soort van Graan of Behoeftens voortbrengt: uitgezonderd *Drakenbloed*, en *Aloë* (3) waarvan hier groote menigte valt, en geachter dan die van eenigen anderen Oord is. Evenwel verbeeld *Castro* zig, dat

(1) Don *Juan* voorondersteld het hier, 't *Diascorides* van Ptolomeus te zyn, daar eene Stad van gelyken naame was: maar hy voegd 'er by, dat *Ptolomeus* zig vergist heeft, in de gelegenheid en de gedaante des Eilands.

(2) De *Arabiërs* hebben hen zedert t'ondergebragt.

(3) In 't Daghverhaal staat *Verdigrease*, 't geen Spaans-groen betékend, maar hier op *Aloë* schynt te zien.

dat de armoedigheid van 't Eiland, min van de onvrugtbaarheid des Gronds, dan van de onkunde en de grofheid der Inwoonderen koomt. Want men vind 'er Valeijen en Plynen, die bebouwd zouden konnen worden: zonder te rékenen, dat de *Kudden* 'er zig zeer wel geneeren, en grootelyks vermeerderen. Maar dat elendige Volk ontbreekt het aan kunde, voor de allergemeenſte noodzaakelykheeden. 't Heeft zelve 't minſte denkbeeld niet, van 't geene tot den Scheepvaard dienſtig is, nog 't geene de *Viſchvangſt* hen gemaklyk zoude konnen maaken, die van uitſteekende overvloed, rond-om deeze Kusten is. Vrugtboomen zyn 'er in klyn getal, op 't Eiland. De *Palmboom*, die de voornaamſte is, leverd den Bewoonderen 't grootſte deel hunnes onderhouds. Maar de natuur brengt hen van zelfs voort, alle ſoorten van Genees-kruiden, en menigte Planten, die ten voedzel konnen dienen. De Bergen zyn bedekt met *Baſilicum*, en andere riekende Kruiden. CASTRO. 1541.

Aden en deszelfs Berg.

DEN 27 *Januari* quam men, 's morgens, in 't gezigte van *Aden*, omtrent 6. Mylen ten Noordweste; en men bevond, dat het Land, 't geen men daaghs te vooren ontdekte, en voor een Eiland hield, den Berg van *Aden* was. Hy is byzonder hoog, ſteil, en hobbelig aan alle zyden: opryzende met verſcheide tóppen, evengelyk aan dien van *Cintra*. Naderende de Zee, ſteekt hy eenen zeer grooten en langen Hoek uit, die zig inwaarts, redelyk diep, boogswyze openende, twé ruime Havens maakt. De Stad *Aden* (1) legt aan de Ooſtelyke. Deeze Plaats, uitneemend ſterk, is zedert 3. Jaaren in handen der Turken gevallen (2) door de verraaderye van *Soleyman*, Basſa van Egipte.

Algemeen Denkbeeld van de *Arabiſe-Golfe*.

DE ARABISE-GOLF (3) gemeenlyk genoemd de *Roode-Zee*, begind aan dat gedeelte des Oceaans, 't welk aan *Afrika* bepaald is met Kaape GUARDAFU, oudstyds *Aromata*; en aan de andere zyde, welke naâr *Azia* is, met Kaape FARTAK, oudstyds *Siagros*, in Arabië, en omtrent van 40. Mylen afſtand (*), De Golf eindigd, te SUEZ, de al-oude *Helden-Stad*. Van

(1) De Schryver wil, dat *Aden* 't oude *Madoca* is; en zyn Berg, die van *Cabubarra*, befaamd by den Alouden Zeelieden.

(2) *Caſtro* verhaald hier, 't geen wy bevoorens van de vermeeſteringe van *Aden* gemeld hebben.

(3) Dus noemen het de Arabiërs. Zy geeven die ook den naam van *Golf van Mekka*, en dien van *Hejaz*: zynde, of eertyds geweeſt, een Landſchap van *Arabië*.

(*) Dit, hier raakende 't begin deezer Golfe, gerékend van de gemelde *twé Kaapen*, is een misſlag, en moet ten minſten 80. *Zee-Mylen* zyn: ten ware het Daghverhaal, zig waarſchynlyk régelende op 't gevoelen dien's tyds, geen grooter afſtand tusſen deeze *twé Kaapen* vooronderſteld had, of zig vergiſte met dezelfde van 't Eiland *Sokotra* te rékenen: dewyl, in oude Kaarten, de afſtand tusſen *Sokotra* (die ook, in zulke, wel byna evengelyk van breedte met Kaape *Guardafu* gelegen is) en Kaape *Fartak*, juiſt, van 40. Mylen gevonden word. Mogelyk ook (en 't koomt ons niet onwaarſchynelyk voor, wyl dit Daghverhaal, ten aanzien van de Watergetyden, zig reeds tot dien van *Goa* bepaald heeft) dat Don JUAN, of volgens berigt zyner *Moorſe* Stuurlieden, in dit geval, *Gosſen-* of Malabarſe-Mylen volgd, waarvan 'er 10. in eenen Graad gaan, en juiſtelyk den afſtand zouden uitmaaken: ten zy men liever zoude willen denken, dat dezelfde Don JUAN, hier even van *Aden* geſproken hebbende en wederom daarvan en van *Zeyla* gaande gewaagen, den Afſtand van den beginne deezer Golfe, door dien tusſen *Aden* en *Zeyla* uitgedrukt hebbe, 't welk insgelyks met de geſtelde maate zal uitkoomen.

CASTRO. 1541.

Van die Kaapen, ſtrekken de beide Oevers zig Weſtelyk uit, tot aan *Aden* en *Zeyla*, behoorende dit laatſte den Abiſſynen. Vervolgens dringen zy gedúuriglyk naâr malkanderen, zonder veel te draaijen, en de Kusten zyn woeſt, tot aan den regten Mond der Golfe, daar zy zig nog meêr naderen met Twé groote Uithoeken: de eene van de zyde van *Arabië*, eertyds genoemd *Posſodium*; en de andere aan de zyde van *Abeshi* [*Habash*] of *Ethiopië*, waarvan de Schryver den Ouden-Naam, nog den Nieuwen (1) niet heeft konnen ontdekken. Dit's 't engſte-gedeelte der Golfe (2). De nabuurige Volken, en de Bewoonders van de Indiſe-Kuſte, noemen het *Albabo* (3): betekenende, in 't Arabiſch, *Poort*, of *Mond*. Deeze is niet meêr dan 6. Mylen breed. De Klyne-Eilanden en de Rotszen, waarmede die vervuld is, zyn in zulke groote menigte, om te konnen gelooven, dat de Doorvaard voortyds geſtopt is geweeſt. Deeze Eilanden hebben zo veele Baaijen en Havens, zo veele Inhammen en Uitſtekken, waarin 't Water dus overvloedelyk valt, dat men, daar doorvaarende, zig verbeeld in 't allergevaarlykſte deel des Oceaans te zeilen.

DE Kaap, die aan de zyde van *Arabië* is, ſtrekt zig uit, in den Mond der Straate, met eenen grooten en langen Hoek, welke een groote Baai formeerd. Die welke vlak uit Zee koomen, zouden deezen Hoek voor een Eiland neemen. Rédelyk verre van den Wal, maar zo na aan den punt deezes Hoeks, dat het naauwlyks eenen Steenworp kan uitmaaken, is 't Eiland *Robons* (4), of *Roboan*, betékenende, in 't Arabiſch, eenen *Stuurman*. Deeze naam heeft men daaraan gegeeven, dewyl deszelfs Inwoonders, metter daad, ten Lootsſen dienen, aan dien, welke in de engtens deezer Golfe willen. Dit Eiland heeft maar eene Halve-myle omtreks, is rond en zeer gelyk. Van den Hoek tot hiertoe, doorwaad men 't in de Ebbe. Een Myl verder in Zee, is een ander Eiland, omtrent anderhalve Myle lang, 't geen aan de zyde van Abiſſynië een groote Haven heeft, daar de zwaarſte Scheepen veilig tegens allen Winden zyn: maar, na de zyde die op *Arabië* ziet, heeft het nog Haven nog Rée.

Verſcheide Inkoomens van de *Arabiſe-Golf*.

'T MIDDE van 't Kanaal is zéker, voor den Doortogt, draagende Noordweſt-ten Weſte, of Zuid-ooſt-ten Ooſte: want het heeft, in zyne gantſe lengte, *tien-* en *elf Vaam* waters. Men kan, evens-eens, aan de Kuſte en 't Eiland doorzeilen, zo wel als in 't Midde, dewyl 'er nog Zandbank, nog eenige andere verhindering, gevonden worden. De grond is van weeken Steen, welken de Inwoonders deezer Oorden, *Koraal* noemen. Verder koomende, in 't Kanaal, en zoekende eene Plaatsſe om zig te beſchutten voor den Ooſtenwinden, die 'er zeer geweldig zyn, vind men, dat de Diepte verminderende gaat, zonder evenwel onder de *negen Vaam* te koomen.

BEHAL-

(1) De Arabiërs noemen dien *Jebal al Mandab*, of *Mondub*, waarna de Straat den Naam bekoomen heeft.

(2) De *Nubiſe*-Geografië zegt, dat de Scheepen niet konnen doorloopen, zonder van de Kusten gezien te worden.

(3) *Albab* betékend de *Poort*, en niet de *Poorten*. Deeze Straat word ook genoemd *Bab al Mondub*. De Turken noemen die *Bab Bogazi*, gelykze allen Straaten in 't gemeen doen. De Engelsſe-Zeelieden noemen deeze, *The Babs*.

(4) 't Is *Roban*, of *Ruban*.

BEHALVEN dit Kanaal van *Arabië*, zyn 'er nog verscheide andere, welke even veilig in de Straate geleiden. Maar de Schryver heeft zig niet anders, als den Naam van eenen enkelden, konnen bezorgen: zynde 't Kanaal van *Abeshin*, of *Abissynië*. Tussen 't Eiland, 't geen aan den Mond der Golfe is, en den Hoek van de Kuste van *Abissynië*, 't geen een lengte van vyf Mylen uitmaakt, worden zes andere Eilanden gevonden: welke, redelyk groot en zeer hoog zynde, schrik baaren in de verbeeldinge der Matroozen, die denzelfden voor de eerstemaale naderen, en hen doen twyffelen of de Doortogt mogelyk is. Maar 't is zéker, dat zy alle van malkander gescheiden zyn, door zo veele breede en diepe Kanaalen, waarin de Doortogt buiten gevaar is; en dewyl men daarenboven vryheid heeft, ze Regts-af te laaten, en veiliglyk tussen hen en de Kuste der Abissyneren doortezeilen.

CASTRO. 1541.

Doortogt van *Abeshin*, of *Abissynie*.

DEN 29, 's Middaghs, bevond Don *Juan*, dat de *Mond* der STRAATE, aan den *Hoek* van *Arabië*, op de Breedte van *twaalf Graaden* en *vyftien Minuuten* is (1); en de Stuurman 't zelfde gevonden hebbende, in eene andere Waarneeminge welke hy aan Land deed, zo kan men niet twyffelen aan de waarheid, die door zodanige Overeenkoomste beproefd is.

Bevestigde waarneeminge van de *Breedte*.

MEN begaf zig t' Zeil ten 2 uuren na Midnagt om den Mond der Golfe doortestreeven. 's Morgens, zag men klaarlyk beide de Kusten: maar, men was die der *Abissyneren* veel nader. Tussen deeze en 't eerste Eiland hield men, Noordwest-ten Weste. De Wind bloes hard, uit het Ooste, tot 's Middaghs. 't Was een nieuw gezigt, voor den Portugeezen, die nog nimmer aan deeze zyde gekoomen waren. De afstand, van 't Land, was omtrent van vier Mylen. Een uur, na 't opreizen der Zonne, zagen zy een rei Eilanden: 't meestedeel zeer laag, die zig uitstrekten, gelyk de Kust, naâr 't Noord-weste en 't Zuid-ooste, geduurende de uitgestrektheid van 60 Mylen. In dit Kanaal van *Abeshin*, was de Wind hen zeer gunstig: hebbende zy, geduuriglyk, eenig Eiland aan beide zyden.

Zy loopen door de *Straate*.

MEN moet niet onderstaan, 'er geduurende den Nagt te zeilen, nog zonder 't voor den wind te hebben: want, zo 't Weer veranderd, is 'er geene Plaats, daar men eenen Schuilhoek kan verhoopen, nog 't Anker kan laaten vallen. Koomende, zo verre als 't eerste der eerste Eilanden, ziet men négen klyne Eilandjes, zeewaarts, in 't verschiet; en, vervolgens, de opene-en vrye Zee. Daar zyn vorder geene Eilanden meêr: dan langs de Kuste, daar zy in grooten getalle, somtyds op 2 Mylen afstand, gevonden worden. De lengte van 't Kanaal, tussen de drie-eerste Eilanden en het Land, is niet boven de agt Mylen. 't Zékerste is, altyd, het digter by de Kuste, dan by den Eilanden te houden; en de Schryver raad, zig niet tussen den Eilanden te begeeven, zonder behulp van eenen Loots des Lands.

Berigt voor den *Doorvaard*.

(1) De Middagh-hoogte der Zonne was, twé-en-zestig Graaden, vyf-en-veertig Minuuten; en de afwykinge des Daghs was, vyftien Graaden: waaruit de Breedte spruit, zodanig als die hier is.

§. II.

CASTRO.
1541.

§. II.

Beschryving van de Eilanden Sorbo, Shamoa, Dallaka, Massua. *Denkbeeld van* Abissynië. *Oirzaak van 't zwellen des Nyls. Ontwerp om deszelfs Loop afteleiden.*

Eilanden de 7 Zusters.

DEN 31 quam men, op den Dagh, by eene Zandplaate, op *zes Vaam* waters, hebbende, regts: zékere Eilanden, genoemd *de zéven Zusters*; tussen welke, en de Plaate, men eene zeer gevaarlyke Rotz eontmoet, zo de *Moorse* Loots den Schryver verhaalde. Dus is 't hier veel veiliger, nevens 't Land te houden. 's Avonds wierp men 't Anker, op eene Rée, genoemd *Sorbo* (1) na den naame des Eilands, waaraan deeze Rée behoord. Men vind 'er, *négen-en-eenehalve Vadem.* Geduurende deezen gantsen dagh, had men menigte Eilandjes langs den Wal gezien. Don *Juan*, den 1 *Februari*, met zynen Lootz en Stuurman, te *Sorbo* aan Land gestapt zynde, bevond 'er de *Breedte*, van vyftien Graaden en zeven Minuuten (2). Dit Eiland mag omtrent anderhalve Myle breed zyn. 't Is vier Mylen van de *Abissynse Kuste*, en vierentwintig Mylen beneeden *Massua.* Van zo menigte Eilanden, die langs deeze Kuste een Archipel maaken, is *Sorbo* het Zuidelykste. Daar zyn 'er veele, welke zig, naauwelyks, boven de Oppervlakte des Waters verheffen; en andere zyn zo hoog, datze aan den Wolken schynen te reiken. Zy hebben zo veele Baaijen, Havens, en Réen, dat 'er de Wind nimmer te vreezen is. Maar 't ontbreekt hen, algemeenlyk, aan vers Water; uitgenomen een enkeld, zeer hoog, welks gedaante het de Portugeezen heeft doen noemen, 't *Walvisch-Eiland.* In dit Eiland vind men, met zeer *fris Water*, eenen grooten overvloed van *Vee*; en de Rée zo schoon en ruim, dat 'er de Scheepen konnen overwinteren. 't Eiland SORBO is laag. De *Boomen* zelve, zyn 'er niet hoog, en brengen niets voort, schoonze 'er in zeer groot getal zyn. 't Veld is bedekt, met *Kruiden*; en men ziet 'er, overal, Voetspeuren van Menssen en Dieren. De Portugeezen gaven het den Naam, van *Kameel-Eiland*: om dat ze 'er niet mêer, dan een Dier van dit soort, gezien hadden. Na veel zoekens, nâar Water, ondekten zy een Put, in de Rotsze gegraaven: maar waarschynlyk geschikt, om 'er 't Régenwater in te ontfangen.

Rée Sorbo.

Verscheide Eilanden.

DEN 4, met het opstaan der Zonne, verlieten zy *Sorbo*, om langs eene menigte Eilanden te gaan, die op 3- of 4 Mylen van den Wal zyn. 't Meestedeel is waterpas. Zy hielden 'er zig eene Myle van af: houdende dezelfden altyd links; en omtrent den Avond zagen zy, regts van zig, op vier Mylen afstand, een andere rei Eilanden, zig in de lengte uitstrekkende, geduurende de tussenwydte van vyf Mylen, Noord-west en Zuid-oost. Dit 's de breedte van den Doorvaard, waarin zy den gantsen Dagh zeil maakten. Hier verbreed zig de Kust, Noordwest-ten Weste

(1) Andere noemen 't *Sarbo.*

(2) De hoogte der Zonne, boven den Gezigt-einder, was 61 Graaden; en de Afwyking, 13 Graaden 50 Minuuten.

te, en Zuid-ooſt-ten Ooſte: 't welk geen verandering in de diepte maakt, die geduuriglyk van *vyf-entwintig Vaam* is, op modder-grond. CASTRO. 1541.

DEN 8 vertrok men, twé uuren na 't reizen der Zonne; en houdende het altyd Noord-weſtelyk, bevond men zig, 's Avonds, aan 't Inkoomen van 't Kanaal, zynde tusſen den Hoek van *Dallaka*, en *Shamoa* (1): 't geen 'er maar eene Myle af legt, en 't eerſte der vyf zeer laage Eilanden is, welken men tusſen deezen Hoek en 't Land beſpeurd. 't Eiland *Shamoa* heeft maar twé Mylen omtreks. Daar zyn eenige Bronnen en Putten in. Hoewel de Vloot in 't beſte Kanaal was: het naderen van den Nagt, het weghblyven van eenige Galioenen die verre achter-uit waren, de vermindering van den Wind die begon te vallen, eindelyk de zwaarigheid, om 't Kanaal in de duiſternisſe te houden, deeden 't beſluit neemen, 't met klyn-zeil nâar 't Zuid-ooſte van 't Eiland te zetten, en 'er ten 2 uuren 's Nagts 't Anker te laaten vallen, op eenen Moddergrond van *veertig Vadem*. Deezen gantſen dagh zag men verſcheide Eilanden, zo laag, datze waterpas ſcheenen. De Kuſt ſtrekt zig Noord-weſt en Zuid-ooſt, tot aan eenen zeer laagen Hoek, regt over 't Eiland *Dallaka*; en opend zig, achter deezen Hoek, met eene groote Baaije, die niet min dan 10-of 12 Mylen landwaarts ingaat.

Hoek *Dallaka*.

Eiland *Shamoa*.

DALLAKA, of *Dalhaka*, is een zeer laag Eiland, zonder eenige hoogte die eenigen zyner deelen onderſcheid. 't Word gerékend 25 Mylen, in de lengte, en 12 in de breedte. Zyne Zuidelyke-Kuſt, zo verre 't de Schryver konde ontdekken, ſtrekt Ooſt-Zuid-ooſt en Weſt-Noord-weſt. 't Word omringd, door een groot getal andere Eilanden, die even laag zyn. De Schryver volgde deeze zyde maar, geduurende 7 Mylen, op 2 Mylen afſtand van 't vaſte-Land; en, werpende dikwyls het Dieploot uit, vond hy nergens Grond. De Aarde van 't Eiland is rood-achtig. Zy brengt weinig Boomen voort, maar alle ſoorten van Kruiden in overvloed. Deszelfs Inwoonders zyn Mooren; en de Koning houd zyn verblyf, te *Masſua*, geduurende 't meeſtendeel des Jaars. 't Inkoomen deezes Prinsſe, is niet zeer aanmerkelyk: want, zedert *Swaken* in naam gekoomen is, hebben *Masſua*, *Aden*, en *Joddah*, hunnen Koophandel verlooren. *Dallaka*, Hoofdſtad van 't Eiland 't geen denzelfden naam voerd, legt op den Weſtelykenhoek, regt tegens-over *Abisſynie*, waarvan 't maar 6- à 7 Mylen is. Deeze naam betékend, in 't Arabiſch, *tien Leks* (2): dewyl eertyds de Tol deezes Eilands die ſomme, Jaarlyks, aan den Koning opbragt. De Vloot liep, den 12, in de Haven van *Masſua*.

Gelegenheid van 't Eiland *Dallaka*.

Deszelfs Hoofdſtad.

MASSUA, of *Maſua* (3) is een Eiland, van omtrent eene Halve-myle lengte;

Eiland *Masſua*, en zyne eigenſchappen.

(1) In 't Oirſpronglyke ſtaat, *Dalaqua* en *Xamoa*. Dit koomt, van 't onderſcheid der Uitſpraake, in de Speldinge: de Portugeezen drukken onze *K* en *Sh* uit, door *qu* en *x*.

(2) Een Arabiſch *Lek* is 10,000 *Sherafins* waard, waarvan elk op twé *Tangas Larinas* koomt. Dus maaken tien *Leks*, 40,000 Kruzaaden.

(3) Volgens 't gevoelen van Don *Juan*, zoude daar oudstyds het *Ptolemaïs* geweeſt zyn, toegenaamd der Wilde-Dieren [of *Troglodytica*]. Zyn Bewys is getrokken, uit de *Breedte* deezer al-oude Stad, en de menigte der Wilde-Dieren. Maar zulks is kragteloos. Want, al dit Land heeft evenzeer Overvloed van Wilde-Dieren; en, ten twéde, dewyl *Ptolomeus* niet anders den ſtand deezer Stad heeft opgerékend, als uit de Tusſen-wydtens, zo is 't byna onmogelyk, dat zyne rékening zoude konnen overeenkoomen, met de *waare Breedte*.

CASTRO. 1541.

lengte; en zyne breedte, gaat geenen Gootelingſchoot te boven. 't Is zeer vlak. Het legt in eenen Inham van de Kuſte, zeer na aan den Hoek van dezelfde, naamelyk aan de Noordweſtelyke-zyde. 't Kanaal, 't geen het van 't Vaſte-land ſcheid, heeft niet meêr dan eenen Falkonetſchoot breedte, en zelve minder op eenige Plaatsſen. Deszelfs Haven is, aan dit Kanaal: gevolglyk bedekt, voor allen ſoorten van Onweeren. De Stroom is 'er zeer min, dewyl 'er geene andere dan Landwinden in vallen. Evenwel is 'er nooit min, dan *agt- of négen Vaam* waters, op eenen modderigen grond. 't Inkoomen der Haven is, aan 't Noord-ooſte, omtrent het midde van 't Kanaal: want, aan den Ooſt-Noord-ooſtelyken Hoek van 't Eiland, vind men eenen Zandbank, welke niets anders als een vervolg van den Hoek des Vaſte-lands is, zulks de Scheepen zig grootelyks in deezen Doorvaard moeten wagten. Zeer na, aan dat Eiland, ten Zuide en Zuid-weſte, ziet men twé andere Eilanden, waarvan het grootſte 't naaſte aan 't Land legt. 't Ander, 't welk naâr 't Zuid-weſte ſtrekt, ſchynt gants rond. Deeze drie Eilanden, evengelykelyk vlak en onvrugtbaar, formeeren eenen Driehoek. Zy hebben geenen Bron van Leevend-water: maar dat van *Masſua*, ontbreekt geenen Regenbak. De Zandplaaten, die hen ſcheiden, beletten niet, dat 'er tusſen beiden een goed Kanaal is, 't geen den Scheepen eenen gemaklyken Doorvaard verſchaft.

VOORTYDS hing *Masſua* af, met de gantſe Kuſte, die zig van Kaape *Guardafu* tot *Swaken* uitſtrekt, van den Keizer der ABISSYNEREN: maar zedert weinige Jaaren, heeft de Prins van *Dallaka* zig daarvan meeſter gemaakt, en houd zyn verblyf, gelyk reeds aangemerkt is, te *Masſua*, ter bevorderinge van zynen Koophandel met den *Abisſyneren*, waarvan hy veel Goud en Ivoir trekt. De Lucht is 'er bovenmaate heet, en ongezond, geduurende de Maanden *Mai* en *Juni*, dewyl 'er dan geen wind is: 't geen den Koning en allen Inwoonderen in de noodzaake ſteld, deeze twé Maanden te *Dallaka* doortebrengen. Het vaſte Land, tot aan *Arkiko* (1) niet verder dan op eene Myle van *Masſua* ten Zuide zynde, vertoond een zeer Hooge- en Berg-achtige Landſtreeke. Evenwel vind men, tusſen deeze Bergen en den zoom der Zee, zeer ruime en vlakke Plynen, waarin verſcheide Putten zyn. Vervolgens begind zig de Kuſt meêr te openen, en de Bergen te daalen. Dit gantſe Land is vol Elefanten, Tigers, Wolven, Wilde-Zwynen, Herten, en andere Wilde-Dieren, welker Naamen den Portugeezen onbekend waren.

Uitgeſtrektheid van de Opper-Heerſchappye van *Abisſynië*.

DE Opperheersſer der *Abisſyneren*, of wil men nog, Paap *Jan* (2) is meeſter over gants *Ethiopië*, boven Egipte leggende; en ſtrekt zyne Mogendheid uit, van Kaape *Guardafu*, welke den Ooſtelykſten-Hoek van Afrika maakt, tot aan *Swaken*, in de Roode-Zee. Hy heeft *Nubië*, Noorderlyk.

MEN

(1) Of *Arkoko* en *Erkoko*. Eenige Schryvers noemen 't zeer qualyk, *Erocco*. De *l'Iſle* ſchryft, *Arcua*; en *Purchas* zegt, *Arquito*.

(2) Door *Paap Jan*, of *Prieſter Jan*, gelyk reeds aangemerkt is, verſtaat men den Monarch van *Abisſynië*, dien de Portugeezen langen tyd aanzagen, voor eenen ingebeelden Prinsſe: misleid zynde door de valſche vooronderſtellingen van *Marco Polo*, en andere Schryvers, die zyn Ryk hebben geplaatſt, in *Tartarye*, aan 't Noorde van *China*.

CASTRO. 1541.

Aanmerkingen over den *Nyl.*

MEN betékend den befaamden Vloed, den NYL, evengelykelyk met deezen Naame, by den *Abisfyneren*, den *Egiptenaaren*, den *Arabiëren*, en den *Indiaanen*. Deszelfs Bronnen zyn, aan de uitterfte Zuidelyke-Grenszen van *Abisfynië*, naâr 't Land der *Kafferen*. Hiervan ontfing de Schryver ontwyffelbaare Berichten, door 't Getuigenisfe van eenige Abisfynfe-Heeren en van veele andere aanzienlyke Perfoonen, die hem verzékerden, dat de Nyl nergens verdween, naamelyk zig niet onder de Aarde verfchool, gelyk het de Ouden bybrengen, maar zonder ophouden loopt, en zig in een zeer breed en diep Bedde vertoond. Don *Juan* vernam ook, dat de Aangroei en de Overftroomingen des Nyls koomen, van den geduurigen Régen, die in de Maanden *Juni* en *Juli* in deeze Landftreeken valt; dat hy daar zweld, en zig over zyne Boorden verfpreid, even als in *Egipte*; en dat de Régen, ftaakende in de Maand *Augusti*, hy dan in zyne Oevers keerd. Dit verhaal beveftigd *de Castro*, door de Waarneeminge welke hy zelfs te *Masfua* deed, in de Maand *Juni*, en geduurende een gedeelte van die van *Juli*. Hy zag 'er woedende Onweeren, geduurige Régens en Donderbuijen. Ook konde hy geduurig Tempeeft, Landwaarts-in befpeuren, en dat 'er de Lucht geftaadig zwart en bewolkt was. De *Abisfyners* zeiden hem, dat het geene hy zag, maar een Schaduuw was van 't wezenlyke. Hy voegd 'er by, dat dezelfde Maanden, van *Juni* en *Juli*, de Winter zyn aan *Kaape de Goede Hoope*, en langs deeze gantfe Kufte, daar 't dan on-ophoudelyk régend.

HY vernam nog, dat de Nyl verfcheide Eilanden vormd, onder andere een zeer groot, waarop eene aanzienlyke Stad legt, 't geen hy fchat het oude *Meroe* te zyn; dat deeze Vloed krield, van zekere gevaarlyke Dieren, dien hy voor *Krokodillen* houd; en dat dezelfde, op zekere Plaatsfen, welke men hem noemde, van eene zeer hooge Rotsze valt, met veel geraas, maar zonder den Bewoonderen 't vermogen te beneemen, van zig onderling te konnen verftaan.

Staats-wisfelingen in *Abisfynie.*

ATINE TINGIL, vervolgens genoemd *David*, die A°. 1530 in *Abisfynië* heerfte, wierd zo wreed en tirannis, dat hy zig van zyn Volk vervloeken deed. Ter zelfder tyd trok *Gradamet*, Koning van *Zeyla*, in zyn Land, en maakte zig meefter van eenige Steden: aangezet door 't Misnoegen der Abisfyneren, of mogelyk van eenigen Grooten genoodigd. De grootfte Kragt zyner Benden beftond, in 300 Turken, met Vuurroers gewapend, welker Moed en Getrouwheid hy fterkte, door de Vryheid ter Plunderinge, welke hy hen gaf: midlerwyl hy, zig behartigende den Ingezeetenen van den Schattingen te ontheffen, zodanig deezer genegenheid won, dat de Edelen zelfs zyne Belangen omhelsden. De Vorft van *Abisfynië* deed een Heir, tegens hem, optrekken: maar de Turken bragten 'er, door hunne Vuurwapenen, zulken fchrik onder, dat het zig ter vlugt begaf. Hy de Koning van *Zeyla*, zette zyne Overwinningen voort, en toog, onderfteund van eene groote menigte *Abisfyners*, naar de Landftreeken die aan *Magadoxa* en aan *Melinde* paalen, daar de Schatten van *Abisfynië* bewaard wierden. *Atine Tingil* onderftond hem te keeren, met al de Heirmagten dien hy onder zyn eigen Bevel konde verzamelen. Maar de Turken, met hunne Vuurroers, dreeven dit Heir, zo wel als 't eerfte,

 op

CASTRO. 1541.

op de vlugt. De *Abisſynſe-Vorſt*, week in 't Gebergte, na zyne nederlaage, daar hy in 1539. ſtierf. Niets den Koning van *Zeyla* hinderende, na deeze overwinninge, vervolgde hy zynen Togt, met groote Daghreizen, tot aan den Schat. Hy taſtte de Plaatsſe aan, die ongenaakbaar ſcheen; en dezelfde, na eene langduurige Belegeringe, vermeeſterd hebbende, ſtelde hy zig in 't bezit, van de grootſte verzamelinge van Rykdommen, die 'er in 't gantſe Heel-al was.

De getrouw gebleeve *Abisſyners* verkooren, na 't overlyden hunnes Vorſts, zynen Oudſten-Zoon ten Opvolger. Deeze Prins was zeer jong. De verwarring heerſte door 't gantſe Land. Zyn Oom, onderſteund door eenige Grooten, overweldigde de Kroone. Dit voltooide 't verderf der Abisſyneren. Terwyl de jonge Vorſt zig dus in eenen Burgerlyken-Oorlog gewikkeld vond, ſtortte de Koning van *Zeyla* op hem; en dwong hem, zig in 't Gebergte der *Jooden* te begeeven. Deeze Berg is zeer hoog, en van zeer moeilyken toegang: dewyl hy maar eenen wegh heeft, om ten tóp te koomen, 't geen een ruim Plyn is, daar Fonteinen, Boomen, Vee, en bebouwde Landeryen, in overvloed zyn. Deszelfs Bewoonders neemen de Wet van *Mozes* waar: maar Don *Juan* heeft niet te weeten konnen koomen, op wat wyze zy zig in dien Oord ter neêr gezet hebben, dewyl 'er geene andere Jooden in deeze Gewesten zyn; nog waar van daan zy quamen; nog waarom zy geen Gemeenſchap, met den Abisſyneren hebben. Zy lieten niet na, de verdédiginge van den jongen Vorſt, tegens den Geweldenaaren, aanteneemen.

Berg der *Jooden*, in *Abisſynie*.

'T Was omtrent dien tyd, dat de Portugeezen te *Masſua* invielen. 't Gerucht hunner aankoomſte verſchrikte den Aanhangeren, van den Koning van *Zeyla*; en bragt den jongen Vorſt, over de Gebergtens de Kuſte te naderen, om de hulpe der Portugeezen aantezoeken. Don *de Gama* gaf gunſtig antwoord, op zynen Brief; en quytte zig zyner Belofte, op zyne te rugkoomſte van *Suez*, met hem 500. Man, onder eenen ervaaren Bevelhebber, te zenden.

De Portugeezen trekken zig de Geſchillen der *Abisſyneren* aan.

De *Abisſyners* zyn uit den aart hoffelyk, en als Slaaven van on-eindige laffe Eerzifteryen. Zy gebruiken geene andere Wapens, dan Pylen, betékend met eene Lansſe en een Kruis: ten minſte, die zig van een ſoort van Kort-Zwaardt bedienen, zyn in gering getal. Zeer vaardig zyn ze te Péérde. De Leugen en Dievery worden gehouden, voor de twé heersſende Gebreken des Land-aarts. Hoewel zy de Rykdommen doen beſtaan, in de menigte van Vee en van Kameelen, hebben zy ook veel drift voor 't Goud. In hun Land zynze vrees-achtig, tot lafheid toe; en in Vreemde-Gewesten ſteeken zy uit, door Stoutmoedigheid en Dapperheid. Ook is 't een Spreekwoord, in Indië, dat *een goed Soldaat een Abisſyner moet zyn.* Men maakt 'er zo veel Werk van, in de Koningryken van *Ballagat*, *Kambaye*, en *Bengale*, dat zy 'er de hoogſte Krygsdienſten beſlaan.

Eigenſchappen der *Abisſyneren*.

Hunne Kleedy is zeer eenvoudig. Deeze beſtaat in een linne Hemd. De Heeren hebben, daarover, een ſoort van Opperkleed, genoemd *Beden*. 't Gemeen gaat naakt. Zy eeten *Bolliemus*; en raauw Vlees, ten minſte bloedig, laatende het maar eens 't Vuur ruiken. In 't hart des Lands hebben

ben zy, nog Dorpen nog Steden. Zy leeven op de Velden, onder Tenten, gelyk den Arabiëren (1). CASTRO. 1541.

ZY roemen hoogelyk op de Koninginne van *Scheba*, die zig, volgens hunne overleveringe, te *Masſua* inſcheepte, en volgens anderen te *Swaken*: voerende groote Schatten met zig, naâr *Jeruzalem*, om Koning *Salomon* te zien, en hem Geſchenken te doen. Men geeft 'er voor, dat zy, van hem bezwangerd, in haar Land wederkeerde. Overleveringe, aangaande de Koninginne van *Scheba*.

'T Is nog jegenwoordig, een ſterk ingeworteld gevoelen, by den Abisſyneren, dat een Soudaan van *Babiloniё* (2) hebbende den Oorlog aan Abisſynie verklaard, hun Vorſt, in der tyd (3) een groot getal zyner Onderdaanen verzamelde, om den loop des *Nyls* afteleiden, en deezen Vloed, door eene andere Grifte, in Zee te doen ſtorten. De Soudaan wierd zo vervaard van deezen toeleg, en zo overtuigd, dat deszelfs uitvoeringe het verderf van *Egipte* zoude veroirzaaken, dat hy zo voort Afgezanten aan den *Abisſyn* zond, om vrede en vriendſchap te verzoeken: met hem 't voorrecht aantebieden, voor allen zynen Onderdaanen, door gants Egipte te reizen, zonder Schattingen te betaalen. Inderdaad, tot deezen dagh toe, betaalen de *Abisſyners* niets, als zy *Jeruzalem* en den Berg *Sinaï* bezoeken. Alle deeze omſtandigheeden wierden Don *Juan de Caſtro* bevestigd, van ſommige geleerde en deftige Mooren, by wien hy, deswegens, in de Arabiſe-Golfe onderzoek deed. Onderneeming om den *Nyl* aftelyden.

(1) *Alarbes* zegt de Schryver.
(2) Hy meend van *Kahera*, of *Kairo*.
(3) 't Was *Ale Beale*, Voorzaat van *Onadinguel*, welke hier *Atine Tingil* genoemd word: hy begon metter daad deeze onderneeming. Zie *Purchas* Pilgrim, Vol. 2, p. 1170.

§. III.

Wonderverſchynzel op Zee. Eiland Marate. *Haven van* Shabak. *Banken en Kanaal van* Swaken. *Waarneemingen van 't Watergetyde. Beſchryving van* Swaken.

DE Portugeesſe Vloot, t'ſamengeſteld uit 64. Roeiſcheepen, naamelyk, 3. Galiotten, 8. Klyne-Galeijen, en 35. Fluiten, begaf zig van *Masſua* t'zeil, den 19 *Februari*, met den opgang der Zonne: volgende de Kuſte, ter afſtand van eene Halve-myle. Deeze dagh was 't betrokke, en 't régende. De Wind, die tot 's nagts uit den Noordweste bloes, ſtilde en ging met klyne koelte in 't Weste. In de Hondwagt, begon het te régenen. Men wierp 't Anker langs den Oever, en de Régen vermeerderde, geduurende den nagt. Vervolg van den Zee-togt.

DEN 20, 's avonds, bevond men zig niet verder, dan eene reije van Eilandjes, leggende aan de Noordzyde, 14. Mylen van *Masſua*, en 4. Mylen van de Kuſte, die in deezen afſtand zig Noord-Noordweſt ſtrekt. Men vond Water en Vee, te *Harate*, te *Dobul*, en te *Damanil*, welke de uit- *Harate*. *Dobul*. *Damanil*.

CASTRO. 1541. uitwendigste deezer Eilanden zyn; benevens eenige arme Woonsteden. De grond van dezelfden is laag, en omringd van Zanden en Banken.

Wonderverschynzel. MET den ingang van den nagt, hield men 't, Noord-Noordwest, met zeer goeden Oosten-Wind. Omtrent midnagt bevond zig de Vloot tusfen zekere Witte-Vlakken, die zulke sterke Vlammen als Weerlicht uitschooten. Dit verbaasde elk: men haalde de Zeilen in, meenende op eenigen Zandbank te zyn. Maar 't Loot werpende, vond men *zes-entwintig Vaam* Waters. Daarenboven, de Lootsfen des Lands geen vreeze toonende, maakte men weder zeil.

DEN 21 deed de dagh, zeewaarts, een laag Eiland ontdekken, 't geen den Moorsfen-Stuurlieden verbaasde. Den 22 quam men 's middaghs, omtrent eenen Langen-hoek Zandbanks, koomende van de Kuste. De Stuurman van Don *Juan*, waarneemende de *Breedte*, vond 18. Graaden 30. Minuuten. Deezen Hoek te boven zynde, vond men zig in volle Zee; en maakte zeil, Noordwest-ten Weste. Een uur naderhand quam men, in eene Haven, genoemd *Marate*. De Kust strekte zig, geduurende deezen dagh, Noord-Noordwest. Zy is geduuriglyk zeer laag: maar de Bergen, die zig in 't verschiet vertoonen, schynen in de Wolken te steeken.

Marate. MARATE is een laag woest Eiland, rond van Gedaante, 3. Mylen van Land, en 66 van *Masfua*. Het heeft niet boven anderhalve Myle, in den omtrek. Aan de zyde van 't Zuid-Weste, die 't Land beschouwd, heeft het een zeer goede Haven, voor alle soort van Winden gedekt, byzonderlyk voor den Oostelyken: geformeerd wordende, door twé lange Hoeken, welke zig Noord-ten Weste, en Zuid-ten Ooste uitstrekken. 't Inkoomen daarvan is zeer eng, dewyl zy gestopt word door een lang zeer plat Eiland, en eenige Zandbanken; en bestaat, uit twé enge Kanaalen, waarvan, het Oostelyke, Noord-ten Weste legt. Derzelver minste diepte is van *drie Vaam*: maar vermeerderd, naâr maate men in de Haven koomt, daar men by den Oever vind, tot *vier-* en *vyf Vadem*, op Slykgrond. Zy reeden hier den gantsen nagt.

Daratata. DEN 23, met Zonnen-opgang t'zeil' gegaan, vond men *zéven Vaam*, en Zandgrond. Ten 11 uuren quam men in 't gezigt van twé Eilandjes, verre in Zee gelegen: 't een genoemd *Daratata*, 't ander *Dolkofallar*, van waar, tot *Swaken*, maâr een Dagh zeilens is. Van 's middaghs zeilde men, Noordwest-ten Weste, tot 's avonds, wanneer men in 't Kanaal van *Swaken* quam, 't geen zig Noord-West uitstrekt, geduurende eene Myle lengte. De menigte der Zanden verpligt tot groote oplettenheid. Dan zeilde men, om dezelfden te vermyden, West-ten Noorde, en dan West; dus veranderende, geduurende 3. Mylen, tot in 't gezigt van een groot Eiland, vooruit van hen, gingen zy Land-waarts; en voor Zonnen-ondergang lieten zy 't Anker vallen, tusfen menigte Banken, in eene goede Haven, genoemd *Shabak*, betékenende, in 't Arabisch, *een Net*. De Stuurman bevond, deezen dagh, door de middaghs-hoogte, dat de Breedte byna 19. Graaden was.

Dolkofallar.

Shabak.

Banken van Swaken. DE Banken van *Swaken* zyn in zo groote menigte, en zo wonderlyk vermengd met Eilanden, Rotzen, en Kanaalen, dat de Beschryving daarvan onmogelyk is. Regts, in 't inkoomen, is 'er een Bank onder Water, waar-

waartegens de Zee koomt branden; en links is een Eilandje, 't geen zig langs den Bank uitſtrekt, Noord-Ooſt- ten Ooſte, en Zuidweſt- ten Zuide, zynde daarvan omtrent drievierendeel Myls afgelegen. Vorderende, ſchynt het Kanaal zig te verbreeden, en 't getal der Eilanden, regts-af, of Zeewaarts, vermeerderd: deeze zyn zeer laag, en met de Ondieptens, Zandbanken, of Rotzen, zonder getal. Maar die links, of Landwaarts leggen, zyn zo menigvuldig niet: dogh, in vergelykinge van eenige andere Zee, is het hier 't vuilſte en 't onbevaarbaarſte. De régel, om door deeze Banken te zeilen, is, 't zo na aan den regtſen te houden, als 't mogelyk is. 't Kanaal is, op ſommige Plaatsſen, eene Halve-myle breed; op andere, een Vierendeel-myls; en ſomtyds, enkeldlyk, eenen Gooteling-ſchoot. Van 't inkoomen tot aan de Haven van *Shabak*, naamelyk omtrent vyf Mylen lang, is 'er nooit min dan *zes Vaam* Waters, en nimmer meér dan *twaalf*. De lengte deezer Banken, kan van 8- of 9. Mylen zyn; waarna men in een ander Kanaal koomt, 't geen veel veiliger voor de groote Scheepen is. Evenwel kan men alle deeze Ondieptens en Banken regts laaten, om 't zeer na aan den Wal te houden; en dit's de beste, en vermaakelykſte koers.

DEN 24, met het reizen der Zonne, verliet men *Shabak*, en quam in een zeer eng Kanaal: 't wydſte daarvan gaat geenen Boogſchoot te boven; ook koomt het niet nader, dan deeze wydte, aan 't Land, en niet verder daarvan-af, dan eenen Kanon-ſchoot. Alle de Rotszen, de Banken, en de Ondieptens, die het aan beide zyden heeft, zyn onder Water verborgen; maar ondekken zig niet min gemaklyk, door de kleure der Zee, die zeer rood-achtig, of zeer groen ſchynt: zynde, in tegendeel, overal donker, of zwart-achtig, daar 't Kanaal diep en open is.

Verſcheide Kleuren der Zee.

OMTRENT den middagh wierp men 't Anker, boven een laag en rond Eilandje, 4. Mylen van *Shabak*, op 19. Graaden. *Ptolomeus* plaatſt, op deeze Breedte, den Berg der *Satyrs*, waarvan de Stuurlieden des Lands geene kennisſe hebben. Don *Juan*, hebbende hier twé Mylen gewandeld, ontdekte verſcheide ſoorten van Dieren, en groote troepen Geiten, welker treeden overal in de vlakte beſpeurd wierden: 't geen hem deed oirdeelen, dat de Fabel der *Satyrs*, bewoonende deeze Heuvelen, geenen anderen oirſprong heeft (1). Van *Shabak* tot hier, vind men, nimmer min dan *twé-en-eenehalve Vaam* diepte, nog meér dan *elf*. De vloed zweld hier niet boven eene Halve-Roede (*); en zy begind, zo dra de Zonne boven den Gezicht-einder koomt: omtrent, op gelyke wyze, als van *Sokotra* bygebragt is.

Oirſprong van den *Fabel der Satyrs.*

DEN 26, met den morgenſtond, vertrok men van daar, laatende links, langs het Vaste-land, eenen ſchakel Rotszen, die zeer verre ſtrekt: maar de Zee ſcheen vry en open, aan de regte-zyde. Ten 9 uure wierp men 't Anker, by een Eilandje, omringd met verſcheide Banken en Ondieptens,

(1) Dit is niet onwaarſchynlyk; maar daaruit volgd niet, dat de Berg hier is, waarvan *Ptolomeus* ſpreekt: uit réden, welke wy hebben aangemerkt, op P. 225. Note (3).

(*) *Eng.*, *half a Yard.* De gemeene *Yard*, of Elle, is in Engeland van *drie Voeten*, welke bykans even groot met de *Rynlandſe Voeten* zyn: maar ontwyffelyk, raakt het hier de *Géometriſe*, of eene Roede.

CASTRO. 1541.

tens, maar evenwel eene goede Haven hebbende. 't Is maar anderhalve Myle van 't voorgaande, en 5. Mylen beneeden *Swaken.*

DEN 27 vertrok men, voor Zonnen-ondergang; en twé uuren in den nagt liet men 't Anker, maar anderhalve Myl verder vallen, op agt-entwintig Vaam diepte.

DEN 28 wierp men 't Anker, twémaal: 't eerste, van 't aanbreeken des daghs tot 9 uuren gezeild hebbende, op twé Mylen van de Kuste, in 23. *Vadem* diepte, weeke-grond: na men, ter Zee-zyde, aan de roode- of groene kleure van 't Water, menigte Ondieptens bemerkt had; en de twédemaal, ten twé uuren 's middaghs vertrokken zynde, des avonds op eenen Zandgrond van 37. Vadem diepte, aan een Eilandje, waarvan *Swaken* niet verder dan anderhalve Myl is. De Kust van 't Vaste-land strekt zig, Noord-Noordwest, en Zuid-Zuidoost. Zy word gezoomd door eenen Bank, die eene Halve-myle in Zee strekt. Den 1 *Maart* zeilde men den Hoek deezes Banks te boven, om in een Binnewaarts-Kanaal te koomen; en quam ten anker, in de Haven van SWAKEN (1) of *Suaquen.*

De *Haven* van SWAKEN.

DEEZE Stad was toen eene der rykſten van 't Ooste, op de Kuste van *Abisſynië.* Zy evenaarde, en mogelyk ging zy de befaamdste te boven, door de deugd en de zékerheid van haare Haven; door de gemaklykheid van 'er den Scheepen te laaden en te ontlaaden; door haaren Handel, met de verre-afgelege Landen (2); door haare sterkte, en de voordeelen haarer gelegenheid.

DE Natuur heeft de Haven bedekt, voor allen Winden. 't Water is 'er geduuriglyk zo stil, dat men 'er naauwelyks 't Gety bespeurd. Dezelfde kan 200. Scheepen, en Galeijen zonder tal bergen. Overal is de Rée, van *vyf-* of *zes*, en op eenige plaatsſen van *zéven Vaam*, Moddergrond: uitgenomen, daar ze 10- en 12 Vadem heeft. De Scheepen konnen, rond-om de Stad, tot aan den Wal koomen, laaden en ontlaaden over eenen enkelden Legger. Don *Juan* vond, ten aanzien van den Koophandel, *Lisſebon* alleen met *Swaken* te vergelyken. De twé Half-Eilanden van *Indië*, maar voornaamelyk *Kambaye*, *Tanaſarim*, *Pegu*, en *Malakka*, de *Perſiſe-* en *Arabiſe-Zeeboezems*, *Kairo*, *Alexandrië*, al 't Land der *Abisſyneren*, van waar Goud en Ivoir in overvloed te *Swaken* quam, waren de Oorden van haare dagelykse Gemeenschap. Ten aanzien van de sterkte: die menigte van Ondieptens, Eilandjes, Rotzen, Zandbanken, en Kanaalen, welken men doorkruisſen moet in eene lengte van zestien Mylen, zyn als een natuurlyk Bólwerk. De nadering ter Zee is 'er zo vreesſelyk en gevaarlyk, dat de Inwoonders geen ander behulp tot hunne verdédiginge noodig hebben. Zie hier, daarenboven, de gelegenheid der Stad. Midde in eenen Ronden-Inham, is een Eiland van gelyke forme, vlak en byna Waterpas, welke maar eene Myle omtreks heeft. Dit Bestek is gantſelyk met Huizen bedekt: zodanig, dat de Stad een Eiland, het Eiland eene Stad is. De afgelegenheid van

(1) De Portugeesſe-Schryver meend, dat deeze Haven dezelfde is, welke *Aſpi* genoemd word, by *Ptolomeus.*

(2) Zedert de overwinningen der Turken, hebben *Mokba* en verſcheide andere Plaatsſen, den Koophandel van *Swaken* weggenomen.

van 't Vaste-land, ten Oost-Zuid-ooste en ten Zuid-weste, is maar van eenen Boog-schoot. De Rée, omzet met eenen grooten Zandbank, legt rond-om de Stad, tot op den afstand van den schoot eenes grooten Kruisboogs, hebbende overal zes- of zeven Vaam Waters: zulks de Scheepen, overal, naâr lust het Anker konnen werpen, op eenen uitmuntenden Grond. CASTRO. 1541.

IN denzelfden Inham, of Baaije, vind men, Noord-Westelyk, drie andere Eilanden, waarvan de twé verdste zeer klyn zyn: maar het derde, leggende digt aan 't Kanaal, heeft geen minder grootte dan de Stad. Tusfen dit Eiland en de Kuste, ten Noorde des Inhams, is een ander lang Kanaal, groot genoeg om eene talryke Vloote te bergen, op *zéven Vaam* Waters: zonder dat zy eenig nadeel van de Stad kan ontfangen, nog anders daarvan gezien kan worden, dan aan haare Masten. 't Is Hoog-water, in de Baaije, met den opgang der Zonne; en 't verminderd trapsgewyze, tot den Middagh, wanneer 't Water gants- en al gevallen is. Vervolgens vloeid het weder, in den loop van den Namiddagh, en bevind zig wederom op zyn hoogst, met de Ondergaande-zonne. Ter deezer tyd ryst het Water, aan de Stad, niet boven 't vierendeel eener Roede (*); en 't hoogst', dat het langs de Kuste ryst, is anderhalve Roede (†), en op sommige hooge plaatssen niet boven drie-vierendeels (‡). Maar, toen de Schryver deeze Waarneeminge deed, was 't Laag-water.

(*) *Quarter of a Yard.* (†) *a Yard and half.* (‡) *three Quarters.*

---

§. IV.

Draai-Wind. Zee vol Plaaten en Rotszen. 't Watergetyde. Havens van Dradate, Doroo, Fushaa, Arekea, Salaka, Farate, Kilfit, Ras al Dwaer, Ras al Iidid. *Donder en Hagel. Ontelbaare Ondieptens.*

DEN 19 Maart, liet men *Swaken* voor den ondergang der Zonne, en ankerde aan den Mond des Kanaals. Den 10 vertrok men, en leide den gantsen nagt ten anker, toen 'er een verbaasde menigte Dauw viel. Vertrek der Vloote van *Swaken*.

DEN 11 had men eenen Storm, uit den Noorde, die 't Zand van de Kuste zeer hoog voerde, en het vervolgens, door de Lucht verspreidende, als eenen Nével of dikken Rook vertoonde.

DEN 12 liep men uit het Kanaal, 2. Mylen voorby *Swaken*, en omtrent anderhalve Myle van de Kuste: maar men bevond zig midde in zo veele Rotzen, Zandbanken, en Ondieptens, waarop de Zee met groot geweld brand, dat men genoodzaakt was de Zeilen in te haalen, en drie Mylen lang te roeijen. Omtrent den avond liet men 't Anker vallen, tusfen de Banken, 3. Mylen van *Swaken*, in een zeer eng Kanaal, een Myl vorder dan 't voorige. Maar het word zeer ruim, met schoonen Grond, en veilig voor 't geweld der Zee. Den 13., een uur voor den Dagh, liep men daar-

CASTRO. 1541.

daaruit, en zag, Regts, op eenen Kanonſchoot, een lange Reije van Banken en Ondieptens, die zig langs de Kuste ſcheenen uittebreiden. Ten 11 Uuren veranderde de Wind, en blaazende uit den Noord-Noord-weste, was 't zo onmogelyk te vorderen, dat men genoodzaakt was de Scheepen aan de Rotzen vast te leggen. Maar, ten 2 Uuren 's Namiddaghs, liep de Wind in 't Noord-Noord-ooste; men hield Noord-west, en men naderde de Kuste, in een eng en draaijend Kanaal, daar men 't Anker wierp. 't Was 7 Mylen van *Swaken*, van waar de Kust, Noord en Zuide, Noord-ten Weste, en Zuid-ten Ooste ſtrekt.

Waarneeminge op 't *Gety.*

DEN 15 ging Don *Juan* aan den Wal, daar hy waarnam, dat het Hoogwater was, als de Zon 2 Mylen boven de Kimme was gereezen; en dat, ten 2 uuren 's Namiddaghs, 't Laag-water gevonden wierd. De Hoogte van 't Gety was, twé-entwintig *Cubit* (*).

DEN 16 ging men 't Kanaal uit, met Noorden-Wind, en wierp 't Anker een Halve-myle verder. Den 17 ankerde men, in zeer goede Haven, genoemd *Dradate*, op 10 Mylen van *Swaken*. De Kuſt ſtrekt Noord-ten Weſte, en Zuid-ten Ooſte. Het Land is zeer laag, langs den Oever; maar, op 3 Mylen, zyn 'er zeer hooge Bergen.

DRADATE, en deszelfs Haven.

DRADATE, verdiend een Plaats onder de beſte Havens. Zy legt op 19 Graaden, 50 Minuuten. Het Inkoomen heeft, omtrent eenen klynen Falkonetſchoot breedte, maar 't verminderd hoe langs hoe meêr: 't geen niet belet, dat het overal 20 *Vaam* Waters heeft, met eenen Slykgrond. Op weinig Afſtand van den Oever, vind men verſcheide Putten, van 't beſte Water 't geen op deeze Kuſten is.

DEN 19 zeilde men, omtrent drie-en eene-halve Myle, in 't gezigt van een groote menigte Banken. De Kuſt ſtrekt zig Noord en Zuid. Den 20, met Zonnen-opgang, de Zee zeer onſtuiming door eenen Noorden-Wind zynde, wierd men genoodzaakt zig tusſen de Banken te beveiligen, waarin de Zee door een zeer moeijelyk en eng Kanaal viel. Naauwelyks had men 't Anker geworpen, of de Wind liep Noord-Noord-ooſt. Den 21 vertrok men, met eenen goeden Weſt-Noord-weſten Wind, en zeilde Noord, een Half-myl van de Kuſte. Een uur na Zonnen-opgang bevond men zig, op de Hoogte van eenen zeer langen-en ſchoonen Hoek (1) waarachter de Baai van *Doroo* is.

Baai van *Doroo.*

DOROO is een ſchoone en groote Baai, 15-a 16 Mylen van *Swaken*. Ten zuide heeft zy eenen langen Hoek, die in Zee uitſteekt, en op welken men eenen hoogen Toren gebouwd heeft, die zig als eenen Pilaar vertoond. De Baai is vol Eilanden, Inhammen, en Kreeken, waarin veele Scheepen zig konnen verſchuilen, zonder gezien te worden. 't Inkoomen der Baaije is grootendeels geſloten, door eenen Zandbank, die zig byna eene Myle in Zee begeeft. Maar tegens over den Hoek, blyft 'er een eng Kanaal, daar men *Zes Vaam* Waters vind, 't geen voorts tot op drie verminderd: De Grond is zeer harde Klei, en de Koers Ooſt-ten Noorde. Een Put, die maar eenen Kanonſchoot van de Baaije is, léverd overvloedelyk Water: maar 't geurd naâr de Nabuurſchap der Zee.

DEN

(*) Elke is *anderhalf Voet*.

(1) Don *Juan* wil, dat het deeze Hoek is, dien *Ptolomeus* noemd, het Voorgebergte van *Diogenes*.

DEN 22, in 't krieken des Daghs, vertrok men met de Riemen, en gelukkelyk den Rotzen doorvaarende, waarvan deeze Zee vol is, verzekerde men zig, tegens den Middagh, aan eenigen van deezen: waarna men, zettende tegens den Avond eenen zeer laagen Hoek te boven, in eene ruime Baaije quam, genoemd *Fushaa*, drie-en eene-halve Myle van *Doroo*. De Kuſt ſtrekt zig, van deeze Haven, Noord en Zuide, neigende een weinig Weſt en Ooſt. CASTRO. 1541.

DE Baai *Fushaa* is aanmerkelyk, door eene zeer hooge en ſpitsſe-Pieke, of Berg. Haare Breedte is op 20 Graaden, 15 Minuuten. Twé zeer laage Hoeken, Noord-ten Ooſte en Zuid-ten Weſte, anderhalve Myle van malkanderen gelegen, maaken derzelver Ingang. Dewyl 'er geen groote Zee gaat, is de Rée zeer goed, van 10- tot 12 Vadem diepte, in den beginne; en verminderende, tot *vyf Vaam*, op eenen Slykgrond. Geen water word 'er in de Nabuurſchap gevonden: zo dor en onvrugtbaar is 't 'er. Langs den Zuidlyken Wal, der Baaije, ziet men négen Eilandjes in eenen Kring, en eenige andere verſpreid: maar alle zeer laag, en omringd met Ondieptens. Den 25, na 4 Mylen langs den Wal geloopen te hebben, ziende een groot getal Rotzen regts-af, quam men, ten 10 uuren, in eene zeer groote Haven, genoemd *Arekea*. De Kuſt gaat Noord en Zuid, draaijende een weinig naâr 't Weſte en 't Ooſte. Baai *Fushaa*.

DON *Juan* ſpreekt van *Arekea*, als van eene der beſte en welgeſterkſte Havens (1) welke hy in deeze Zee gezien had. Dezelfde is 22 Mylen van *Swaken*. In 't midde van derzelver Inkoomen is een Eilandje, lang 200 Stappen, en omtrent van dezelfde breedte, 't welk ten Zuide eenen Zandbank heeft, die in den Ingang legt. Aan de Noordzyde is 't Kanaal, eenen Boogſchoot breed, en niet min dan *vyftien Vadem* gronds. Deszelfs Lengte, Noord-Weſt en Zuid-Ooſt, is voor 't bereik van eenen Kanonſchoot. Men moet vlytiglyk het Midde houden, dewyl 't aan beiden Zyden met Rotzen bezaaid is. Na dit Kanaal verlieſt zig de Kuſt, regts-en links, en brengt een ruime Haven voort, eene Myle breed, en eene Halve-Myle inwaarts. 't Midde is zeer diep, maar 't heeft veel Ondieptens, rondom. Als men de Pieke heeft, Weſt-Zuid-Weſt, dan is men vlak voor de Haven. Daar was 't: dat Don *de Gama* het grootſte-deel zyner Vloote, naâr *Masſua* te rug zond: houdende by zig, vyftien Klyne-Galeijen, waarmede hy zynen Scheepvaard vervolgde. Haven *Arekea*.

DEN 30 ging hy 't Anker werpen, op 4 Mylen van *Arekea*, in de Have van *Salaka*, 26 Mylen boven *Swaken*. De Kuſt ſtrekt Noord en Zuid, trekkende een weinig naâr 't Weſte en 't Ooſte. 't Is aanmerkelyk, dat het Land, langs de Kuſte, tot aan de Haven van *Arekea*, zeer laag en zeer vlak gezien word, tot aan den Voet der Gebergtens: in plaatsſe dat, vervolgens, de Ruimte, tusſen 't Gebergte en den Oever, vervuld met Heuvels en geduuriglyk ongelyk is. Haven van *Salaka*.

MEN maakte 17 Mylen, den 31; en leidde zig vaſt, een uur voor Zonnen-ondergang, aan eenen Bank, die maar een Myl van den Oever, en 43 boven *Swaken* is. Van *Salaka* begind de Kuſt zeer te draaijen. Zy is heel laag, en loopt Noord-Noord-ooſt, een Myl boven *Raſ al Dwaer*, en maakt eenen *Ras al Dwaer*.

(1) Don *Juan* vooronderſteld, dat daar het *Dioskuron* van *Ptolomeus* is.

CASTRO. 1541.

eenen Hoek lands, daar men dertien klyne Steenhoopen ziet, welken de Moorsse Stuurlieden voor Grafplaatssen houden. En van deezen Hoek der *Calmes* (1) omtrent 2 Mylen, strekt de Kust Noord-Noordwest; envandaar, zo ver als de Zanden gaan, waarby men 't Anker wierp. Deeze Hoek [van *Ras al Dwaer*] is zeer befaamd, in deeze Zee: dewyl alles, 't geen Zeil naâr *Massua*, *Swaken*, en andere Plaatssen, naâr *Joddah*, *Kossir*, en *Tor* wend, dien noodwendig voorby moet loopen. De Zee in deeze 17 Mylen lengte, is zo vervuld van Rotzen en Zanden, dat men zoude gelooven, zegt de Schryver, dat het mogelyker ware dezelfde te doorwaaden, dan met de Klynste-Barken te bevaaren. En dus is men genoodzaakt, verre van, daarvan, den Koers te konnen betékenen, ziggelyk als aan 't Geval, of ten minste, aan 't bestuur van eenen ervaaren Loots overtegeeven.

Driehoek van Eilanden.

TUSSEN *Salaka* en *Ras al Dwaer*, maar veel nader aan 't laaste, vind men drie Eilanden, die eenen Driehoek uitmaaken. 't Grootste, genoemd *Magarzawn*, heeft 2 Mylen lengte. 't Land is 'er zeer hoog, en heeft Water gebrek. Zyn Afstand, van *Ras al Dwaer*, is van 3 Mylen ten Zuide. Het twéde word *Almante* genoemd. 't Is verder in Zee, hoog, en gelyk 't ander, Waterloos. Maar 't derde, 4 Mylen van *Salaka*, is zeer laag, en vol Zand.

Rivier van *Farate*.

DEN 2 *April*, een uur voor den Dagh de Bank verlaatende, bediende men zig van Riemen, langs de Kuste; en men quam, na 4 Mylen, te *Farate*, eene schoone en ruime Riviere. Aan elke zyde van 't Kanaal ('t geen van 't Weste naâr 't Ooste loopt, op 21 Graaden 40 Minuuten Breedte) is een laage Punt Lands, eenen Gootelingschoot van malkander; en van elke Punte gaat een Plaat: tusfen deeze twé, is 't Inkoomen der Riviere. De Diepte des Waters, is van 30 Vadem: maar 't verminderd tot op 18. 't Land is aan beide Zyden zeer laag: zonder eenige vertooninge van boomen of struiken. Eene Myle verder, vonden de Galeijen, *Kilfit*: een schoone Haven, bedekt voor alle Winden, met 12 Vadem gronds overal. Zy word gemaakt, door twé zeer laage Hoeken, die zig Noord-West-ten Noorde strekken, en omtrent eene Myle van malkanderen zyn. De gantse Omtrek der Havens is van omtrent 3 Mylen. Deeze Kust is zeer rotzig; en, van deeze Haven, tot de Riviere *Farate*, vind men, eenen Kéten van Bergen, waar tusfen men eenen, zeer Hoog, onderscheid.

Haven van *Kilfit*.

DEN 3 *April* vertrok men, een uur voor den Dagh, roeijende langs de Kuste; en hebbende 9 Mylen gevorderd, quam men ten Anker, een uur voor Zonnen-ondergang, in de Haven van *Ras al Jidid* (2) in 't Arabisch betékenende, 't *Nieuwe Hoofd*. In deezen Koers zag men, Regts, sommige Banken: maar zo menigte niet, dan tot hiertoe gevonden was.

Moamaa.

TWÉ Mylen van *Kifit* is eene zeer goede Haven, genoemd *Moamaa*. En aanstonds, van deezen Hoek der *Shrubs*, tot eenen anderen zeer Langen-Zandhoek, omtrent 2 Mylen bevoorens (of aan deeze Zyde van) de Ha-

(1) Meenende (gelyk wy vooronderstellen) den zandigen Hoek by *Ras al Dwaer*, of *Ras el Doaër*, als in *Purchas*. 't Is hier vry duister by den Schryver.

(2) By *Purchas* is 't, *Rasilgid*. *Ras*, beduid een *Hoofd*, een *Kaap*: zo dat *Ras al Jidid* kan betékenen, den *Nieuwen Hoek*.

Haven van *Ras al Jidid*, strekt de Kust zig Noord-ten Weste, en Zuid-ten Ooste. De Afstand is, omtrent drie-en eene halve Myle (*). CASTRO. 1541.

Ras al Jidid.

RAS AL JIDID (1) is eene Klyne Haven, maar zeer gemaklyk en bevallig. 't Heeft maar 2 Mylen omtreks. Men rekend 57 Mylen, van daar tot *Swaken*. 't Is rond van gedaante. De Ingang word gemaakt, door twé Hoeken, de eene Noord-de andere Zuidlyk draaijende. *Agtien Vadem* waters is 'er: dogh, midde in de Haven, niet meer dan dertien. De Grond is 'er zeer zuiver; en de Scheepen gevoelen 'er geenen anderen Wind, dan den Oosten. Op minder dan eene Myle, Landwaarts, vind men een Waterput, die geene der beste is.

MEN moet aanmerken, dat de Rivieren en Havens, op dit gedeelte der Kuste, geen Baar nog Zandbanken voor zig hebben leggen. In tegendeel, men vind 'er méer Diepte, dan inwaarts. Don *Juan* merkte, op de Kuste van *Ras al Jidid*, veele Boomen, aan den Stam en Bladeren zweemende nâar den Kurkboom, en hem toeschynende de eige Schorsse te hebben. Evenwel lykende 't overige 'er weinig na: want de Bladers zyn zeer breed, dik, groen, en doorkruist met veele Aderen. De Bloessem is gelyk aan de *Malve*, dogh is zeer blank. Indien men maar den minsten Tak deezes Booms afhakt, ziet men 'er de Melk uit stroomen Binnen in 't Land groeijen *Kappers*, waarvan de Mooren maar de Bladeren eeten. Don *Juan* ontdekte geene andere Boomen, op deeze gantse Kuste: uitgenomen een Boschje, wat boven *Masſua*, in eenen Moerassigen-Grond, zeer digt aan Zee. En nog wilde men, dat het 'er geplant was.

Boom waaruit Melk stroomd.

DEN 4 gevoelde men, van Zonnen-opgang tot 11 úuren 's Morgens, de geweldige Uitwerkingen van eenen Noord-westen-Wind: waarna een ysselyke Donder zig hooren deed, en gevolgd wierd van eenen Hagel, de grootste dien de Schryver ooit gezien had. Zo lang de Donder duurde, deed de Wind niet anders dan draaijen; en schoot eindlyk in 't Noorde. Deezen Dagh, vond Don *Juan* de Afwykinge, eenen Graad-en een-vierde, ten Noord-Ooste; en de Breedte der Haven, van 22 Graaden. Evenwel bekend hy, met welke bezorginge deeze Waarneeminge te Lande gedaan is, dat ze eenige Doolinge kan onderworpen wezen: aangezien de moeite welke men had, om het Kunsttuig te stellen, waar aan de bovenmaatige Hitte der Zonne eenige ontsteltenisse en Berste had veroirzaakt.

Uitwerkinge van de Zonne, op de *Sterrekundige Werktuygen.*

DEN 6 vertrok men, uit de Haven van *Ras al Jidid*, eene uure voor den Dagh; en men leidde, evenwel, maar drie-en-eene-halve Myle af. Den 7, in

(*) Hier op tékenen de Engelse-Schryvers aan, dat dit Lid, eveneens, vry duister, zo niet onvolmaakt is. De Abt *Prevost* heeft, in zyne Fransse Vertaalinge, hetzelfde zeer verschikt, bygevoegd, en uitgelaaten: 't geen goedgekeurd en ge-oirdeeld is, *meér Licht* daarover te verspreiden. Maar wy konnen niet voorby aantemerken, niet alleen van ander Gevoelen te zyn, maar ook Réden te geeven, waarom wy ons byzonderlyk hierin aan den *Autheur* houden: naamelyk, wyl daarin, onzes Meenings, al zo veel Licht en *Verbintenis* met het *voorgaande* en 't *volgende* legt; wyl de Fransse Vertaaler in dit en meér andere Dingen zyne *Verbeeldinge* en zwaai van Woorden, zonder eenig gezach, den Teugel vierd; en wyl hy, zonder réden, onder andere, het voorgaande Lid van den 3 *April* vergeet, of uitmonsterd. Dus men, in deeze Onzékerheid, zékerlyk de minste kan behouden.

(1) *Purchas* noemd het *Igidid*, waaruit men kan besluiten, dat in 't Oirspronglyk geschreeven was, *il Gidid*, of *el Gidid*.

CASTRO. 1541.

in den Morgenſtond, hebbende eenen ſcherpen Wind uit den Noord-Weſte, roeide men 3 Mylen langs den Wal, en wierp 't Anker, ten 8 uure, aan eene Rotzige-plaate, leggende voor eenen zeer langen Hoek Lands (1). Omtrent den Middagh maakte men Zeil, met veel ongeruſtheid, ter oirzaake van de verbaazende menigte Klyne-Rotzen, welken men aan beide zyden beſpeurde. De vreeze wierd zo groot, dat men de Zeilen inneemen, en de Riemen uitleggen deed. Met de ondergaande Zonne wierp men 't Anker, in eene zeer goede Haven, genaamd KOMOL, 11 Mylen van *Ras al Jidid*.

Haven van *Komol*.

(1) De Schryver verzékerd, geruſtelyk, dat deeze Hoek het STARTA van *Ptolomeus* moet zyn, door deszelfs *Breedte* en deszelfs *Stand*.

---

§. V.

Eigenſchap der Zee en Kuſten, Havens van Komol, Shaab al Yadayn, Sial, Gadenauhi, Sharm al Kiman, Shawna, Gualibo. *De Kaapen van* Ras al Nashef, Ras al Anf. *De Eilanden* Zemorjete, Kornaka, Swarit, Konnaka, Bahuto. *Merkwaardige Rotz. Winden en Boomen.*

TWE Mylen boven *Ras al Jidid* vind men eenen hoek Lands, van welken, tot den bovengemelden langen-platten Hoek, omtrent 4 Mylen Noord-Weſt zyn. Tuſſen deeze twé Hoeken is eene groote en beroemde Baaije, hebbende aan den Noordweſtelyken-Hoek, eene zeer diepe en beſloote Haven, zéker voor alle Winden. Deeze Hoek is een Eiland. Van hier tot eenen anderen Grooten Hoek, te *Komol*, rékend men 5 Mylen, Noord-Weſt- ten Weſte: dezelfde maaken eene andere Baaije. Aan deezen Hoek, welke laag en vlak is, eindigen de groote Bergen, die langs deeze Kuſte ſtrekken (1).

VAN *Ras al Jidid* tot eene Halve-myle van de Haven van *Komol*, ziet men klyne Heuvels, zeer digt by malkander, langs den Wal; en achter dezelfde, op eene Myle afſtands, zyn 'er groote en hooge Bergen, zig ſpits verheffende. Deeze naderen vervolgens de Kuste, tot zy ten laatsten aan Zee koomen, en houden dus aan, langs den Wal, tot omtrent eene Halve-myle van de Haven van *Komol*, als gezegt is.

Beſchryvinge van de Haven van *Komol*.

KOMOL, omtrent 68 Mylen van *Swaken*, is op den 22 Graad 30 Minuten, Breedte. Deeze Haven is aan 't uiterſte der twéde Baaije, zeer na aan den Noord-Westlyken Hoek. Zy is zeer veilig, hoewel van klyne-uitgeſtrektheid. Een Zandbank diend, te gelyk, om 't Inkoomen te verdédigen, en 't geweld der Zee te breeken. 't Land, 't geen haar omringd, geeft een beval-

(1) Om deeze Réden neemt Don *Juan*, deezen Hoek voor het Voorgebergte *Prionoto*, by *Ptolomeus* in de III Tafel van *Afrika*.

vallig gezigt. Het word bewoond door de *Badwis* (1): talryk Volk, 't geen weinig van de dwaalende Arabiëren verscheeld. CASTRO. 1541.

TEN 3 uure na, Midnagt, vertrok men van *Komol*: men bediende zig eenen klynen tyd van de Riemen, langs de Kuste, en maakte vervolgens zeil. Maar een Uur voor den Dagh, eenige Vaartuigen tegens den Rotzen stootende, nam men de Zeilen weêr in, om de Riemen wederom aantevatten, tot den Morgen. Den 8 quam men, met het bloozen des Dageraats, in eene groote en schoone Baaije, waaraan men geen eind zag, die zig uitstrekt aan 't Noorde en 't Noord-Weste. En, schoon men in open Zee zeilde, waren de Banken aan alle zyden zo menigvuldig, en de regte Vaard zo onzéker, dat men tegens den Avond 't besluit nam, 't aan de Rotzen van den grooten Bank vast te leggen. Den 9, Licht geworden zynde, ging men 't zeile naar eene Haven en quam aan eene andere groote Zandplaate, zig uitstrekkende Noord-Oost-ten Ooste, genoemd in 't Arabisch *Shaab al Jadayn* (2) naamelyk *Bank der Handen*: dewyl zy gelykt, naâr Twé opene Ermen, met hunne Handen. Zy legt aan 't Uit-einde eener groote Baaije, die een Haven in 't diepste derzelve heeft: 4 Mylen van den Hoek *Ras al Nashef*, Oost-Zuid-Oost. De Legging deezes Banks, bedekt grootelyks de Haven. Bank *Shaab al Jadayn*.

Van den Hoek, of Kaape der Bergen, tot aan den eerst daar aanvolgenden Hoek, strekt de Kust, welke gantselyk met een soort van Brem bedekt is, Noordwest-ten Noorde, in afstand van omtrent 4 Mylen. Vervolgens draaid zy, grootelyks, met in de Groote Baaije te wyken; en koomt wederom eene andere groote Kaape maaken, genoemd *Ras al Nashef*, of Drooge Kaap. 't Eiland *Zemorjete*, 't welk Don *Juan* Zeewaarts bespeurde, is omtrent 8 Mylen van deezen Hoek, ten Ooste. Hier is, volgens de Moorsse Lootsen, de eerste Plaats, van waar men de beide Zyden der Golfe kan zien: maar die van *Arabie*, is 't verdste af. By dit Eiland, 't geen zeer hoog en schraal is, heeft men een ander, op weinig afstand daarvan daan. *Ras al Nashef*.

DEN 10 zette men 't, in den Morgen, ten Noord-Noord-ooste, met zeer goeden Wind; en de Zee scheen, vry en vaarbaar. Eene Halve-myle van den Hoek, meende men een Schip te ontdekken: maar verder komende, bevond men, dat het eene witte Rotz was, die dus allen Zelieden verschalkt. Van daar, houdende 't Noord- ten Ooste, ten 9 uuren, quam men aan een Eiland, genoemd *Kornaka*. Men liep, tusfen dit Eiland en 't Land, 't geen 'er anderhalve Myle van legt. 't Eiland *Kornaka* is klyn, en onvrugtbaar. Met eene halve-Myle omtreks, heeft het de Gedaante van eene groote Haagdis, die de Pooten uitstrekt. 't Is omtrent 6 Mylen, van *Zemorjete*, Noord-West- ten Weste. Voorts quam men, op de hoogte van eenen langen Zandhoek, genoemd Kaap *Ras al Anf* (3) naa- Eiland *Kornaka*. *Ras al Anf*.

(1) In 't oirsprong'yk staat, volgens de Portugeesse-Spellinge, *Badvis*. Dat woord betékend, *Volk der Woestenye*: een Naam waarby men den *Zwervenden-Arabiëren* onderscheid, van dien, die Steden bewoonen.

(2) *Purchass* schryft *Xaab il Iden*: maar 't is een Misslag. *Shaab al Yadayn* betékend striktel.k, *de Bank der Twé Handen*.

(3) De Schryver vooronderstel:i hier, 't *Pentadactylus* van *Ptolomeus* te zyn; en voegd 'er by, dat deeze oude Aar.ryks-beschryver het noemd, 't Groote *Zamorgett*, *Agabin*;

CASTRO. 1541.

naamelyk Neuz-Kaap. Men ontdekt geene Boomen, nog zelve Kruiden, in een groot Veld, 't geen hier de Kust maakt. Op den Hoek zelfs, bespeurd men eenen grooten Tempel, alleen staande: aan de eene en andere zyde, is de Grond, zuiver en zandig. *Ras al Anf*, is een beroemde Plaats by den Zeeman: wyl men, na die te boven zynde, zig verlost oirdeeld, van alle soorten van Moeijelykheeden en Gevaaren.

NA de Kuste, tot den Middagh, met eenen Zuid-Oosten Wind gevolgd te hebben, geduurende de uitgestrektheid van 3 Mylen voorby de Kaape, vond de Stuurman van Don *Juan*, 24 Graaden 10 Minuuten Breedte. Dus legt *Ras al Anf* (1) mogelyk, op den 24 Graad. Een half uur, voor 't Ondergaan der Zonne, liep men voorby *Shwarit:* een Klyn-Eiland 2 Mylen van de Kuste, waarvan de lengte en breedte, zig niet boven een Gooteling-schoot uitstrekken. 't Is zeer laag; en midde op ziet men, een groote groene Hegge. Ten Ooste bespeurd men, eene groote Rotz, welke men insgelyks voor een Eilandje zoude neemen. Omtrent eene Myle verder liet men het Anker vallen, tusschen Banken en Rotzen, in eene Have genoemd *Sial*, op 103 Mylen van *Swaken.* Don *Juan* bespeurde, op alle deeze Banken en Rotzen, veel meêr Vogels, dan hy tot hiertoe in de Golfe gezien had.

Eiland *Shwarit.*

Sial.

VAN *Ras al Nashef* tot aan 't Eiland *Shwarit*, een lengte van omtrent 16- of 17 Mylen, draaid de Kust, aanvanglyk, met verscheide Bogten; en steekt vervolgens uit, gelyk gezegt is, met den langen-Hoek van *Ras al Anf*, die 6 Mylen boven den anderen is, en zig Noord-Oost- ten Noorde strekt. En van *Ras al Anf* gaat de Kust regelregt Noord-West, tot aan *Shwarit*, 't geen 'er 10 of 11 Mylen van daan is. In deeze Ruimte is de Zee vuil, en vol Banken, enkeldlyk op drie Plaatsen. De eerste is, ten Ooste van 't Eiland *Konnaka*, daar men een schoone Kéten van Rotzen vind, die zig boven 't Water verheffen, en zig verre genoeg naâr de Kuste strekken. De twéde is 't Eiland *Shwarit* zelfs, 't geen aan beide zyden Banken en Ondieptens heeft, zo wyd naâr de Kuste strekkende, dat zy den Doortogt schynen te stoppen. De derde Plaats is *Sial*, daar de Zee zodanig met Rotzen en Banken bezaaid is, dat men moeite heeft, zig daardoor eenen Vaard te verbeelden.

Eiland *Konnaka.*

Land, bewoond door de *Badwis.*

HET Land van *Swaken*, tot *Ras al Anf*, is bewoond door de zoogenoemde *Badwis*; en tot aan SUEZ, 't geen onder *Egipte* behoord, vind men geene andere Inwoonders, tusschen de Kuste en den Nyl. Don *Juan* merkt aan, dat *Pomponius Mela*, en alle de Oude-Aardryks-Beschryvers, den eerstgemelden *Ethiopiers*, en den laatsten *Arabiërs* noemen: uitgezonderd *Ptolomeus*, die deezen noemd *Egiptise-Arabiërs.* En, in de gedachten van Don *Juan*, moet het Gezach van *Ptolomeus* het te boven haalen. DEN

thon: maar niet spreekt van 't Klyne. Dr. *Pocock*, in zyne schoone Kaart van Egipte, plaatst *Pentadactylus*, een weinig ten Zuide van *al Kosfir.*

(1) Don *Juan* meend, dat dit het Oude *Berenice* is, dewyl *Ptolomeus* het onder den *Keerkring* plaatst; en *Plinius* zegt, dat 'er de *Zonnewyzer* in den Zomer-zonnestand geen schaduuw werpt: 't geen op een zelfde uit koomt. Maar 't is altyd te vooronderstellen, dat de Stand welken *Ptolomeus* daaraan geeft, gantselyk toevallig is: naamelyk, dat het uit de Rékeninge der *Tusschenwydtens* spruit; ook spreekt *Plinius* maar, op 't Gezach van *Ptolomeus.* Volgens grooter waarschynlykheid, is *Al Kosfir*, waar van men straks zal spreeken, het aloude *Berenice.*

CASRTO. 1541.

DEN 11, hebbende *Sial* verlaaten, ging men geduurende 4 Mylen, met de Riemen, Noordweſt-ten Noorde; en men quam in eene groote Baaije, genoemd *Gadenauhi* (1). De Kuſt word hier wederom zeer Berg-achtig, formeerende eenen dubbelden Schakel van Heuvelen. Van deeze Haven, tot Swaken, zyn 107 Mylen; en dezelfde legt, op 24 Graaden 40 Minuuten, Breedte. Het Gety was 'er gevallen, ten een uure 's Namiddaghs; en volle Zee, 's Avonds, eene uure na de Maane boven den Gezicht-einder reez. Vervolgens viel het wederom, tot eene uure na de Maane den Meridiaan doorgeloopen was; en toen zwol het weder, tot eene uure, na deeze Planeet onder de Kimme dook, 't geen Hoog-Water maakte. *Baai Gadenauhi.*

De Wind, Noord-Weſt geworden, ten twé-uuren na Midnagt, vertrok men: maar, gaande tusſen eenen Bank, aan den Noordweſt-Hoek der Baaije, en 't Eiland *Bahuto*, ſtiet men ruuwelyk tegens den Bank. Dit toeval was evenwel, van geen gevaarlyk gevolg. Echter was men verpligt de Riemen te gebruiken, langs de Kuſte, worſtelende den gantſen Dagh tegens den Wind. Men liet het Anker vallen, den 12, een' uure na 't reizen der Zonne, in eene klyne Haven, byzonderlyk veilig en gemaklyk, genoemd *Sharm al Kıman*: naamelyk, Openinge der Bergen. Dezelfde is niet meêr, dan anderhalve Myle van *Gadenauhı*, en 108 Mylen van *Swaken.* Zy gelykt veel, na die van *Ras al Jidid.* Wederom zeil maakende, langs de Kuſte, met Ooſt-Zuid-ooſten Wind, had men, omtrent den Middagh, zulken Storm, dat het Zand, in de Lucht gejaagd, als een dikke Rook ſcheen. Omtrent den Avond wierd de Wind zo grillig, dat eenige Vaartuigen van de Vloote een ſoort van Kalmte genooten, terwyl veele andere, maar eenen ſteenworp daarvan zynde, vreesſelyke ſlingeringen uitſtonden, en hunne Zeilen moeſten ſtryken. Vervolgens, het Tooneel ſtraks veranderende, wierden dien welke Stilte gehad hadden, geweldelyk beſtormd, terwyl de andere geenen Wind gevoelden. Don *Juan* herhaald, als 't vreemdſte 't geen daar in was, dat de Vaartuigen malkanderen zo na waren, dat dit Spul der Natuure hem byna onbegrypelyk toeſcheen. Midlerwyle, quamen 'er, van 't Ooſte en van 't Ooſt-Noord-ooſte, zulke gloeijende Dampen, dat zy als vlammend brandden. De Wolken van Zand en Stof, van den Oever geſtooven, veranderden van Plaatsſe, zonder haare Gedaante te verliezen; en ſcheenen in de Lucht te ſpeelemeijen. Somtyds wierden eenigen daarvan uitgedreeven, en wederom gekaatſt, van dezelfde zyden, door veele ſtrydige Winden; en eindelyk, in Zee vallende, warrelden zy nog eenigen tyd, op de Oppervlakte des Waters. Dit wonderbaarlyk ſoort van Tempeest, verraste de Vloote, by de Haven van *Shawna* (2) en duurde tot aan den Avond, wanneer men zig in de Haven van *Gualibo* (3) 't geen te zeggen is de *Haven der Onruſt*, beveiligde, na omtrent 13 Mylen, den voorgaanden Nagt en deezen Dagh, afgelegt te hebben. *Eiland Bahuto.* *Haven Sharm al Kiman.* *Vreemde Dwarlwind.* *Haven van Schawna.* *Haven van Gualibo.*

VAN *Gadenauhi* tot aan de Haven van *Shakara*, welke met een Roodachtig Gebergte omringd is, ſtrekt zig de Kuſt Noordweſt-ten Noorde, geduurende 10 Mylen; en van dit Rood-Gebergte tot aan eenen Hoek, die eene *Beſchryvinge van de Kuſte.*

(1) Mogelyk moet men leezen, *Wad annawi.*
(2) *Purchas* ſchryft *Xaona.* (3) Mogelyk *Kalabon.*

CASTRO. 1541.

eene Myle boven *Gualibo* is, rékend men omtrent 6 Mylen, Noord-Noord-west. In deeze ſtreek, van 16 Mylen, is de Zee vry van Banken, uitgenomen eenen enkelden, langs den Oever, die eene Myle aan gindzezyde 't Rood-Gebergte, en eene Halve-myle van de Kuſte gaat. Men vind, in die zelfde Uitgeſtrektheid, een groote menigte goede Havens, waaronder de Schryver, byzonderlyk, die van *Shawna* prysd, ten aanzien van de grootte en de gemaklykheid. Volgens 't verhaal der Moorſe Lootsſen, bevestigd door den Bewoonderen des Oords, was 'er voortyds, in 't binnenſte deezer Haven, een befaamde Stad, bewoond door Heidenen (1). De Kust is met eene zeer hooge dubbelde-reije Bergen bezoomd, waar achter, verre, nog andere hooger zyn. Men beſchouwd 'er twé onder, die 't naaſte aan de Kuste leggen, welkers gelyken de Schryver nimmer zag. De eene was uittermaate Zwart, en de andere uitſteekend Geel. Zy worden, alleen door Zandbergen, van malkanderen geſcheiden. Achter den Zwarten Berg is eene groote Vlakte, vervuld met zeer hooge en zwaare Boomen. 't Waren de eerſte, welken de Schryver, dus, in die Golfe gezien had: ten minſte, de eerste, die eigenlyk aan den Bodem waren, en Vrugt droegen. Die boven *Masſua*, zyn gantſelyk onvrugtbaar, en van 't Soort der geenen, die in Moerasſige gronden, of op de kant der Riviere wasſen; en die van *Sharm al Kiman* en van *Ras al Jidid*, geeven geen Vrugt, en hunne Bladeren zyn altyd dor. Deeze twé Bergen, en de Vlakte met Boomen vervuld, zyn 2 Mylen bevoorens *Sharm al Kiman.*

Eerſte Geboomte in deeze Golfe gezien.

DE Haven van *Gualibo*, 122 Mylen van *Swaken*, gelykend zeer, door haar Inkoomen en Gedaante, na de Haven van *Sharm al Kiman.* Maar, in plaatsſe dat de Grond, in de Omſtreeke van deeze, zeer Berg-achtig is, daarentegens is de Landſtreek van *Gualibo* niet anders, als eene ruime Vlakte. Hoewel 't Inkoomen van deeze twé Havens, aan elke zyde, veele Rotzen heeft, waarop de Zee bovenmaate breekt: 't Kanaal daarentegens, is 'er breed en diep.

(1) De Schryver verbeeld zig, dat het mogelyk 't *Nekheſia* van *Ptolomeus* kan zyn: te meêr, dewyl 't in deszelfs Tafelen omtrent dezelfde Evenwydte heeft. Maar, zo *Kosſir* het *Berenice* is: dan moet *Nekheſia* veel hooger leggen, gelyk Dr. *Pocock* het geplaatſt heeft.

---

§. VI.

Aanmerking over de Haven van Tuna. *Stad* Al Kosſir. *Deszelfs Haven. Egipte, onder den Naam Riffa bekend. Eilanden* Safanj al Bahr, *en* Scheduam. *De Stad* Tor. *Klooster van* S^e^. Katharina. *Plaats daar de Iſraëliten door de Roode-Zee trokken.*

DE Wind in 't Noord-Weſte gekeerd, vertrok men van *Gualibo*, den 13 April, des Morgens: maar de Zee wierd zo onſtuimig, dat men verpligt was Voordenmiddagh te loopen, in eene Klyne Haven, genoemd *Tuna*, maar anderhalve Myle van de voorige gelegen.

TU-

TUNA legt op den 25 Graad 30 Minuuten, Breedte: 123 en eene Halve Myle van *Swaken.* Deszelfs Inkoomen is, in 't Midde van twé reijen Rotzen; en inwaarts is 't zo vervuld, met Rotzen en Zanden, dat de Haveninge uitneemend klyn word. Aan de Noordzyde is 'er een Zandhoek, die zig krommende eene zeer goede Schuilplaatsse tegens den Noordwesten Winden geeft. 't Land daar omstreeks, is droog en dor. Ten Noord-weste zyn drie Puntige Bergen, van Steen, waaraan de Kunst, volgens des Schryvers meeninge, deeze Gedaante gaf, om te waarschuuwen, dat 'er eene Haven digt by is. Omtrent den Avond, vertrok men van *Tuna*, om den Nagt doortebrengen, eene Myle van daar, beneeden eenen Zandbank, waartegens men 't vast leidde. Van eenen Hoek, die eene Myle boven *Gualibo* is, tot aan eenen anderen Hoek, welke anderhalve Myle beneeden deezen Bank is, gaat de Kust Noord-Noordwest. Dit 's in eenen Afstand van 4 Mylen.

CASTRO. 1541. Haven *Tuna.*

DEN 14, na omtrent vyf Mylen langs den Oever, tegens Wind en Stroom geroeid te hebben, quam men omtrent den Middagh in eene schoone Baaije, in den Boezem van welke men 't Anker zo verzékerd smakte, als in eene goede Haven, omtrent 129 Mylen boven *Swaken.* De Kust strekt zig, geduurende deeze zes Mylen (1) Noord-West, en de Landstreek is, gedeeltelyk, Vlak- en Berg-achtig. Den 15 deed men 7 Mylen, houdende 't Noord-Noordwest; en men quam in de Haven van *Al Kossir.*

Haven en Stad AL KOSSIR.

AL KOSSIR (2) is 136 Mylen van *Swaken.* Don *Juan* vond, door twé byzondere Waarneemingen, de Breedte, op 26 Graaden 15 Minuuten. (3). Deeze Stad was eertyds 2 Mylen hooger, op de Kuste gelegen: maar, by gebrek van eene Haven, bequaam het groot getal Scheepen te bevatten, 't geen 'er toevloeide, heeft menze van Standplaatsse veranderd. Men ziet nog eenige Overblyfzels der oude Stad, die den Naam van *Oud Kossir* (4) draagen. 't Nieuwe is zeer Klyn. De Huizen schynen naâr Stallen, daar men 't Vee in bergt: schoon 'er geenig soort van Vee, in de Stad is. Zy zyn gebouwd van Keijen en Klei, of enkeldlyk van Aarde, en bedekt met een soort van Matten: meêr, zeggen de Inwoonders, om zig van de Zonne te bewaaren, dan van den Régen, die hier zeer raar valt.

DE Haven is de ongemaklykste van de Kuste. Visch is 'er gebrek: hoewel alle andere Plaatssen daarvan krielen. Is de Haven zeer ruim: ze ontfangt niet te min ongemak, van den Oosten-Wind. De Scheepen leggen 'er ge-ankerd, tussen de Kuste en eenige Klyne Zandbanken, waarop de Zee breekt. By de Stad heeft men drie Putten gegraaven, die Water den Ingezeetenen verschaffen: maar zo slegt, dat men moeite heeft het van dat

(1) Maar *Vyf*, even bevoorens.
(2) Of *Al Kosir*, en *Al Kosseyr*: Don *Juan* schryft *Alcocer.*
(3) Dr. *Pocock* plaatst het, 50 Minuuten Zuidlyker, in zyne Kaarte.
(4) Don *Juan* zegt, dat het 't *Philoteras* van *Ptolemeus* is: maar Dr. *Pocock* plaatst deeze Stad, 2 Graaden 40 Minuuten hooger! en zy moet inderdaad Noordlyker zyn, indien *al Kosfir* het *Berenice* was, gelyk men reden heeft te gelooven: dewyl 't nog de Haven is van *Kept* (*Koptos*) of van *Kus*, 't geen 'er Nabuurig van is, alle beiden op den Nyl, zo wel als de Haven de naast gebuurigste aan deeze Riviere, gelyk *Berenice* was. Dr. *Pocock* vooronderfteld, dat het *aloude* een zelfde geweest is met *Myos.* Maar 't is waârschynlyker, dat het *Berenice* zelfs was.

CASTRO. 1541.

dat der Zee te onderfcheiden. *Al Kosfir* is omringd van fpitsfe en fchraale Bergen, welken de Gloed der Zonne zwart en lélyk maakt: 't welk, gevoegd met de Onvrugtbaarheid des Lands, geen zeer bevallig Aanzien geeft. Daar groeid op de Kufte, op de Vlakte nog op de Bergen, geenig foort van Gras, Kruit, Plant, Boom, of Hegge. De Bodem van 't Land, tusfen de Bergen en de Stad, is niets dan Zand vermengd met Gruis.

Réden die 'er den Inwoonderen trekt.

ZULKE eene erbarmelyke Gefteltenis bewoog Don *Juan*, den verftandigften Mooren te vraagen, waarom zy zo eenen ongunftigen Oord ter hunner Neêrzettinge hadden konnen verkiezen? Zy bragten een zeer goede Réden by: 't was, om dat geene Plaats op de Golfe digter aan den NYL lag. Deeze Rivier, maar alleen drie- of vier Daghreizen te Péérde daarvan gelegen (1) zo konde men geen gemaklyker Plaatsfe verkiezen, voor de Vervoeringe der Koopmanfchappen en des Voorraads, waarmede alle de Steden op deeze Kufte voorzien wierden, met hunne byzondere Scheepen. *Egipte* (zeide hy) is een doorgaande Vlakte, en 't Vrugtbaarfte der Wereld, in Graänen, Vee, Péérden, en Kameelen. Alle de Goederen welke het voortbrengt, konnen door den NYL opkoomen, tot de naaste Plaatsfe aen *al Kosfir*, en van daar over Land naâr deeze Haven vervoerd worden. Inderdaad de Karavaanen zyn, op Wegh, bloot gefteld, voor de Aanvallen der *Badwis*, die fomtyds op *al Kosfir* zelfs aanvallen. Deeze Réden was 't, die den Inwoonderen 't gebruik heeft doen neemen, om Huizen van Steen en van Aarde te bouwen. Zy verzékerden den Schryver ook, dat zy den Naam *Egipte* niet kenden, en dat al 't Land, van *Kosfir*, en verre van daar, tot aan *Alexandrië*, geenen anderen Naam onder hen had, dan *Riffa* (2).

Egipte genoemd *Riffa*.

DEN 18, 's Morgens, ging de Vloot 't Anker werpen onder eenen Zandbank, op 4 Mylen van *Kosfir*; en maakte 's Middaghs weder Zeil. Den 19 dwong een Noord-Noordwestelyke Draaiwind, haar aan een Eiland te loopen, genoemd *Safanj al Bahr* (3). Deeze Naam betékend Zee-fponsfe. 't Eiland is 13 Mylen boven *Kosfir*, op den 27 Graad Breedte. Deszelfs Lengte is van 2 Mylen: maar 't heeft geen Vierendeel-myls breedte. 't Is niet anders, als een Zand: men vind 'er Boomen nog Water. Evenwel heeft het twé gemaklyke Havens, eene aan 't Noorde de andere aan 't Zuide. Die van 't Noorde is voor allen foort van Winden bedekt; en het diepfte Deel zyn 's Kanaals is, naâr 't Vaste-land: daar dat, van de zyde des Eilands, eenige Zanden heeft. Men vind 'er anderen, in 't inkoomen van de groote Haven, maar zy zyn niet gevaarlyk, geduurende den Dagh; en aan den Ingang van de Klyne, is 'er eene Rotz. 't Ontbreekt ook, op deeze gantsfe Kufte niet, aan Havens, Baaijen, en Inhammen.

Befchryvinge van *Safanj' Al Bahr*.

DEN

(1) Don *Juan*, of deszelfs Vertaaler, heeft qualyk beraaden 15- of 16 *Daghreizen* gefteld.

(2) Of *al Rif*, Naam welken men byzonderlyk aan 't Inwendige-gedeelte van Egipte geeft. *Renaudot* zegt, in zyne Hiftorie der *Patriarchen* van *Alexandrië*, p. 457, dat deeze Naam die van eene Zee-landftreeke is: verftaande daardoor, die op de Kufte der Midlandfe-Zee gelegen. Maar 't fchynt, dat de Naam voegd, aan alle Landftreeken, welke op den Zoom der Zee leggen. Voor 't overige heeft men hier een Klyn-getal Aanmerkingen over *Egipte* nagelaaten, niet anders dienende dan om te toonen, hoe min dit Land toen den Portugeezen bekend was.

(3) Don *Juan* fchreef *Suffange al Bahar*.

Castro. 1541.

Den 20 April, hebbende het regelregt Noord-noord-west gehouden, bevond men zig 's Avonds, 6 Mylen van *Safanj al Bahr*: vanwaar, op anderhalve Myle deezer Haven, Noord-noord-west een Zandhoek legt, waarboven de Kust zig inkrimpt, en eene groote Baaije formeerd, die menigte Eilanden, Havens, en Kreeken in zig beſluit.

Den 21, naderde men een Eiland, genoemd *Scheduam*, maar men was genoodzaakt de Riemen weder aantevatten, om 't langs den Wal te houden, die op de Kuſte van *Arabië* ziet. 's Anderendaaghs, eene Uure na 't opſtaan der Zonne, quam men aan de Noordlyke Kaape, of Hoek van dit Eiland.

Gelegenheid van 't Eiland *Scheduam.*

Scheduam is een zeer hoog en ruuw Eiland, 't geen niet anders als voor eene Rotze kan doorgaan. 't Is 3 Mylen lang, en 2 breed; en 20 Mylen boven *al Koſir.* Men vind 'er geenen ſchyn van Boom, nog Water. 't Is evengelyk van de Kuſte van *Egipte*, en van dien van *Arabië* gelegen. Op 5 Mylen, ten Noord-weste, heeft het drie zeer laage Eilandjes, en in deeze tusſenwydte veele Zandbanken (1). Dien Hoek verlaatende, bediende men zig van de Riemen, met Oogmerk om de Kuſte van *Arabië* te bereiken: maar de Zuid-ooſte Wind, die zig dra verhefte, deed Zeil maken en 't Noord-weſtlyk houden. Ten 11 Uuren 's Morgens, bevond men zig evengelyk, met het Land van 't *Steenig Arabië.* Men vervolgde den Vaard, langs de Kuſte, 's Namiddaghs aan te houden; en 2 Uuren voor den Ondergang der Zonne, wierp men 't Anker te *al Tor*, 12 Mylen Noord-ten Weſte van *Scheduam.*

Geſteltenis van Al Tor.

Al Tor (2) legt, op 28 Graaden 10 Minuuten Breedte (3) aan eenen zeer goeden Oever. Voor 't Aankoomen vond men, op 't Bereik van eenen Kanonſchoot van deeze Plaatsſe, 12 Palmboomen, digt aan den Wal; en van daar inwaarts een groote Vlakte, zig uitſtrekkende tot den Voet van zéker hoog Gebergte: welks Schakel, beginnende aan de Golfe van *Ormus*, naâr de Kuſte ſtrekt, kykende over de Zee, ter deezer Plaatsſe (*); dan draaid hy Noord-ooſtelyk, ſcheidende het *Steenig Arabië* van 't *Gelukkig Arabië.* Deszelfs Toppen dienen hier ter Afzonderinge, aan eenigen Godtvrugtigen Kriſtenen, die een zeer afzonderlyk Leeven in deeze Eenzaamheid leiden. Een weinig boven *Tor* verheft zig een andere Berg, trapsgewyze naâr den Oever; en gaat eenen zeer hoogen en grooten Hoek in Zee vormen (4). Aldus zoude men zig in de Haven verbeelden, dat het onmogelyk is daaruit te koomen, wanneer men 'er zig, door drie zulke hooge Bergen, beſlooten ziet.

Berg, en Klooſter van Sᵗ. *Katharina.*

De Stad is klyn, maar bevalliglyk gelegen. Deszelfs Inwoonders zyn Kriſtenen, die Arabiſch ſpreeken. Zy hebben een Klooſter (waar in 't Af-

(1) Deeze Eilanden zyn 2 Mylen Noord-Weſtelyk van *Scheduam.* Op zyne Wederkoomſte nam Don *Juan*, de Breedte van 't Noordlykſte Eiland.

(2) Anders *Tur*, of *Al Tur.* Don *Juan* noemd het *Toro.*

(3) Indien deeze Waarneeming naauwkeurig zy, is 't Groot Half-Eiland waarop *Al Tor* legt, te Zuidelyk in de Kaarte van Dr. *Pocock.*

(*) Naamlyk van den Berg Katharina, waarvan hy ſtraks zal ſpreeken, die veel hooger dan *Sinai* en *Horeb* is, en van zynen Top de *Roode-Zee* maar als eene Riviere doet gelyken.

(4) Dit 's waarſchynlyk *Jebal Tur*, een weinig ten Noorde in de Kaarte van Dr. *Pocock.* 't Is daarvan, dat het gants Half-eiland den Naam aangenomen heeft.

CASTRO. Afbeeldzel bewaard word van S^e. *Katharina*) bezeeten door Griekse Geestelyken, van den Orde van *Monserat*, of des Bergs *Sinaï*. Een Zandbank,
1541. gelegen regt tegens den Oever van *Tor*, formeerd de Haven, in de uitgestrektheid dien hy besluit: deeze is klyn, maar veilig. De wydte van de Golfe, te *Tor*, is van omtrent 3 Mylen (1). Don *Juan* verzékerd, dat deeze Stad het oude *Elana* is; en dewyl zy aan eenen langen regten Oever legt, zo verwerpt hy de Vooronderstelling van eene *Elanitise Golfe*, aan welkers einde het de Alouden geplaatst hebben (2). De Monniken van *Tor* gaven den Portugezen berigt, dat de Berg *Sinaï* 'er maar 13 Klyne-Daghreizen van daan is, welke omtrent 18 Mylen daar te Lande uitmaaken. Maar

(1) Dit koomt over een met Dr. *Pococks* Kaart.

(2) Dewyl dit Punt van gewigt is, in de Aardryks-beschryvinge, verdiend het onderzogt te worden. Men merke op, dat *Ptolomeus* en *Strabo* de ROODE-ZEE bepaalen, met *twé* groote *Zeeboezems*, of *Golfen*, de eene naâr EGIPTE, de andere naâr ARABIË; en dat Don *Juan* daarin 't Gezach deezer twé Aardryks-beschryvers, ten Aanzien van d'*Arabische* verwerpt: uit Reden, dewyl *Tor* op eene lange en regte Kuste geplaatst is, en zy dus in hun onderzoek bedroogen zyn geweest. Hy haa d ook als onfeilbaar aan, de Breedte van 29 Graaden 15 Minuuten, welke *Ptolomeus* aan *Elana* geeft; en zig evenwel niet ophoudende, met het onderscheid tusſen die Plaatsſinge en zyne eigene Waarneeminge, over de Breedte van *Tor* gedaan, besluit hy, dat *Tor* niet anders als *Elana* kan zyn: dewyl *Ptolomeus* geene Stad plaatst tusſen *Elana* en de Heldenstad, of *Suez*, in 't diepste der Arabise-Golfe [der *Egiptise*] gelegen; en dewyl inderdaad, jegenwoordig, geene Bewooning tusſen *Suez* en *Tor* gevonden word, nog mogelykheid dat 'er kan zyn, ter oirzaake van de Droogte en Onvrugtbaarheid des Lands. 't Vreemdste daarvan is, dat Don *Juan*, na alle deeze Vooronderstellingen, eene Golfe van *Elana* toestaat, gelyk wy wel dra zullen zien, en dezelfde niet alleenlyk op eenen grooten Afstand plaatst, maar ook ter zyde van de Zee, gestrekt tegens die waarop hy *Elana* vooronderstelt. Zeker schynt het, dat het Don *Juan*, en geenzints den Ouden is, wien men verwyten moet, qualyk onderrigt te zyn geweest: want niet alleen, geeven de Arabische-Aardrykskundigen, een byzondere Beschryving deezer *Arabise-Golfe* of Baaije, gelyk blykt uit de Beschryvinge der ROODE-ZEE van *Abulfeda*: maar twé befaamde Engelsse Reizigers, Dr. *Shaw* en Dr. *Pocock*, hebben ook bevestigd dat ze 'er is. Dit vervolg van Dwaalingen, waarin Don *Juan* gevallen is, koomt dat hy niet genoeg de Kuste langs *Arabië* nagespeurd heeft. Tot het Eiland *Scheduam* had de Portugeese Vloot altyds den *Oever* van AFRIKA gevolgd. 't Was van 't Noorde van dit Eiland, dat zy, voor 't Eerste, op dien van ARABIË overstak. Waaruit men vermoeden kan, dat zy een weinig ten *Noorde* van den *Zuid-Westelyken-Hoek* van 't GROOTE- *Half-eiland* verviel, die de twé Zeeboezems formeerd, waarvan wy gesprooken hebben. Deeze Hoek, of Kaap, is genoemd KAAP *van Mahomet*, in de Kaarte van de l'*Isle*, zo wel als in die van Dr. *Pocock*. Voor 't overige is 't niet grootelyks te verwonderen, hoewel de Stand van *Scheduam* schynt te leggen by den Mond van den Oostlyken- of *Arabisen-Zeeboezem*, daar 't hier om te doen is (welks Noord-eind, ten minste, 18-of 20 Mylen, Zuidlyker, dan de Kaape is) dat Don *Juan* en de gantse Vloot dien niet ontdekt hebben, zo wel als de *Venetiaanse-Schryver* van 't voorgaande Daghverhaal had konnen doen, welke langs de *Arabise-Kuste* ging. Wy betwisten geenzints aan Don *Juan*, dat *Elana* niet het zelfde met *Aylan* is; en de Overeenkoomste deezer Twé Naamen, gevoegd by 't Gezach van *Strabo*, dien hy aanhaald, schynt ons een genoeg sterk Bewys. Maar wy zullen op dit Oogenblik zien, dat de Arabiërs *Aylan* plaatsſen, aan 't Uit-einde eener groote Golfe; en de Afstand van 1260 Stadiën, welken *Strabo* van *Gaza* tot *Aylan* steld (vooronderstelt dat die naauwkeurig is) bewyst ook, dat *Aylan* het zelfde niet kan zyn met *Tor*. Eindigen wy, met aantemerken, dat de volstrekte wyze, waarmede Don *Juan* ontkend, dat 'er eene *Elanitice-Golf* aan de Zyde van ARABIË zy, mogelyk ook de Réden is, waarom deeze Golf niet gevonden word in de Kaarten van *Sanson* en anderen, die voor de *l'Isle* zyn uitgekoomen.

Maar zig verbeeldende, dat zy met eene talryke Bende alleen quamen, om 't lichaam van de *H. Katheryne* opteligten, veinsden zy het, 4 Maanden bevoorens, naâr *Kairo* vervoerd te hebben, in eenen vergulden Wagen, op de Béde der Kristenen aldaar; en het ter bewaaringe overgegeeven, in een Klooster die'r Stad, uit vreeze van den Arabiëren, die hen dikwyls ontrusten en veel schaade toebragten. Hy vernam van eenen Moor, dat dit verhaal niets anders als eene verzinning was. Ook verhaalden zy, dat de nabuurige Gebergtens, bewoond wierden door een groot getal *Kluizenaars*; en dat 'er in de vlaktens, daaromheen, veele Kristen Steden waren.

CASTRO. 1541.

ZY konden niet vastelyk de Plaats aanwyzen, waar de Israëliten de Roode-Zee overtrokken: maar zy gaven voor, dat het moest zyn, tusfen *Tor* en *Suez*. Een Moor, die 't Gelaat van een verstandig Man had, verzékerde, dat dien Doortogt, volgens de Overleveringen, te *Tor* gedaan was. Hy voegde 'er by, dat *Musa*, of *Mozes*, 'er de Zee, in 12 onderscheide wegen dóorkliefde, voor den 12 Stammen Israëls; en dat het getal der verdronke Egiptenaaren, op 600,000 beliep. Don *Juan* held over naâr deeze vooronderstellinge: om dat, ingevalle de Israëliten te *Suez* overgetrokken waren, gelyk andere willen, de Egiptise Ruitery niet noodig gehad zoude hebben, zig in de Zee te begeeven, om hen te vervolgen; en dezelfde, met den wegh om de Golfe te neemen, hen gemaklyk zoude hebben konnen achterhaalen: want in alle Mirákelen (zeide hy) is een blyk van réden. Dezelfde Moor zeide hem ook, dat men niemant te *Suez* in liet, dan dien die van *Kairo* quam, met het Bevel, of 't Verlof van den Goeverneur; en dat het verboden was, op straffe van de Dood, hetzelfde meêr dan 2 Mylen te naderen. Dit verhaal quam overeen, met dat van de Monikken van *Tor*, die hem verzékerd hadden, dat de Koers, van *Kairo*, zedert de Turkse-Galeijen te *Suez* waren, die gewoonlyk door deeze Stad ging, 2 Mylen daarvandaan verwyderd was.

Plaats daar de *Israëliten* door de *Roode-Zee* toogen.

§. VII.

Aankoomst der Portugeesse-Vloote *te* SUEZ. *Beschryving deezer Plaatsse. Gragten door de oude Egiptise Koningen gegraaven. Haar gebruik. Zee-Kusten. Baai van de zyde van* Egipte. *Watergetyden. Winden. Lucht.*

DE Portugeezen vertrokken, van *al Tor*, den 22 *April*; en, volgens hunne Waarneemingen, bevonden zy zig den 24, op 29 Graaden 17 Minuuten, Breedte. Den 26 hielden zy 't zeer digt, langs den Wal; en zig, dan van hunne Zeilen dan van hunne Riemen bedienende, gingen zy, tegens den Avond, het Anker werpen, zonder meér dan anderhalve Myle gevorderd te hebben, agter eenen Hoek van *Arabië*, die op eene Myle van den Noord-westelyken Hoek der Golfe is, waarvan wy gesproken hebben. Deeze Hoek, bedekt voor den Noorden-wind, is maar 3 klyne Mylen van *Suez*. Men vind, op eene Halve-myle Landwaarts, de Fon-

CASTRO. 1541.

Fontyn van *Mozes*.

Fontyn van *Mozes*, waarvan men zegt, dat het Water zeer aangenaam is. Na 't Anker gesmakt te hebben, haastte men zig te Lande te gaan, om van daar den Inham der Roode-Zee, en de Masten der Turkse-Scheepen, te beschouwen.

Landstreek van SUEZ.

DEN 27 vertrok men, ten 10 uure 's Morgens, zig van de Riemen bedienende; en men volgde de Kuste, tot op éene Myle van *Suez*. Don *Juan* ontfing Bevel, 't met twé Scheepen voorttezetten, om de gelegenheid der Stad gade te slaan, en eene Plaatsse, bequaam ter Landinge, te zoeken.

DE gantse Vloot onmiddelyk volgende, quam men, ten 3 uuren 's namiddaghs, voor de Haven. Men ontdekte, eenen grooten troep te Péérde, in de Vlakte; en, in de Stad, twé Benden Voetvolks, welke veele schooten op hen van 't Fort deeden. De Turkse Vloot bestond uit 41 Galeijen, en 9 groote Scheepen. De Portugeezen gingen in de Baaije, en wierpen 't Anker, ten Weste der Stad, zeer na aan den Oever: op eenen zeer fynen Zandgrond, en *vyf Vaam* waters, in eene zeer goede Haven.

Onderscheide benaamingen van *Suez*.

'T Is zéker, dat SUEZ is de Heldenstad. *Heroopolis*, ook *Kleopatra*, en *Arsinoë* genoemd. Derzelver Breedte is, ten minste onder alle die Benaamingen dezelfde: gelyk blykt uit *Ptolomeus* (1) en *Strabo* (2) die deeze Stad aan 't einde van d'*Arabise-Golfe*, naâr EGIPTE, hebben geplaatst. *Plinius*, in 't VI. Boek zyner Natuurelyke Historie, schynt haar den Naam van *Danao* te geeven, ter oirzaake van de Kanaalen en Doorsnydingen, welken men van den *Nyl* tot aan de Zee had gemaakt. Zy legt op den 29 Graad 45 Minuuten, Breedte. 't Is de allernabuurigste Haven van *Kairo*, aan de Roode Zee; en die daar *Kleopatra*, Koningin van Egipte, wilde, dat men haare Scheepen over Land zoude voeren, om naâr *Indië* te wyken, na de Nederlaage van *Markus Antonius*. De Land-engte, van *Suez* tot aan *Pelusium* (jegenwoordig *Tina*) gelegen op eenen der zeven Monden des *Nyls*, kan 40 Mylen Daghreizens, of 900 Stadiën (*) volgens *Strabo*, gehad hebben. Men geeft voor, dat *Sesostris*, Koning van Egipte, en *Darius*, Koning van Persië, ondernamen de *Middelandse Zee* in de *Arabise-Golfe* te leiden, met eene Doorsnydinge te maaken, tusfen den *Nyl* en de Haven van *Suez*: maar dat zy beiden hunne Onderneeminge onvolmaakt lieten, in vooronderstellinge, dat de eerste die'r twé Zéen veel hooger dan de andere was (3) vervolgens herhaalde *Ptolomeus* deezen Arbeid, en begon een *Kanaal*, breed 100, diep 30 Voeten. Maar hy liet het insgelyks vaaren (4): 't zy hy vreesde, dat het Water des Nyls beder-

(1) Tab. III. van *Afrika*., (2) *Geogr*. L. 17.

(*) Over welke Aloude-Maate veele byzondere meeningen zyn, die groote verwarring in de Oude *Geographie* maaken. De zékerste schynt, die de *Stadie* geeft, 125 Schreeden, elk van 5 Roomsse-voeten: dus 600 *Stadiën* een GRAAD maaken.

(3) Dit is strydig, gelyk *Kircherus* aanmerkt (*Oedip*. Vol. I., pag. 66) met de Waterwigtkunde.

(4) Deeze Doorsnyding wierd vervolgens werkelyk gedaan, omtrent den Jaare 635, door *Amru*, die Egipte vermeesterde voor *Moabwiah*, eersten *Khalif van Damaskus*; en 140 Jaaren daarna wederom gestopt, door *Abu jafar al Mansur*. Dezelfde diende om het Koorn te vervoeren, 't geen men naâr *Arabië* zond; en wierd genoemd *Al*

derven mogt, wanneer 't met dat der Zee gemeenschap bequam, of dat Egipte, gelyk andere 't verhaalen, daardoor gantselyk overstroomd zoude worden. Want, men heeft bevonden, door oprékeninge van 't Waterpas, dat het Water der Arabise-Golfe drie Ellenboogen hooger zoude zyn, dan 't Land van Egipte: ten minste, dus leest men in *Diodorus Siculus*, *Plinius*, *Pomponius Mela*, *Strabo*, en anderen. CASTRO. 1541.

SUEZ (1) is jegenswoordig maar een klyne Stad; en Don *Juan* geloofd, dat het tot niet geloopen zoude zyn, ingevalle de Turken 'er niet geduuriglyk eenige Vlooten gehad hadden. Zie hier deszelfs stand. In de zyde des Lands, aan 't einde deezer Zee, ziende naâr 't Zuide, opend zig het Land en laat Doortogt aan eenen klynen Erm der Zee, die straks draaid en zig Westelyk verbreed (2), tot den Voet een's klynen-Bergs, de eenigste deezes Landschaps; uit al 't geen daartussen begreepen legt, spruit een lange smalle Zandhoek (3) daar *Suez* op gestigt is, en de Turkse Galeijen en Scheepen tegens 't strand leggen: de Erm en 't vaste-Land is ten Noorde, de Hoek en 't einde deezer Zee legt aan de Zuidzyde, en de klyne Berg bevind zig in 't Weste. In de Stad is een klyn Kasteel; en buiten, zyn twé zeer hooge en oude Torens: zynde, volgens meeninge van Don *Juan*, overblyfzels van 't oude *Heroopolis*. Aan 't uitterste van den Hoek, daar de Erm ingaat, is een groot Bólwerk, van hedendaaghs Maakzel, 't geen den Mond der Riviere bewaard, en genoeg 't Strand beheerst om de Landingen te beletten. De Turkse Vaartuigen waren op Strand gehaald, en omze te beter te beveiligen, had men tussen dezelfden en den Oever een zeer diepe Doorsnydinge gemaakt, waarvan de Zoomen de gedaante een's Bergs hadden: dus Kunst de Natuure had ondersteund, om de Plaatsse te bevestigen. Don *Juan de Castro* oirdeelde, dat het onmogelyk was op eenige andere Plaatsse te ontscheepen, dan aan de Westzyde, achter den klynen Berg, daar men voor 't Geschut bedekt konde zyn, en zelve voordeel doen met de hoogte die over de Stad heerste, om zig daarvan te gemaklyker meester te maaken. Maar vervolgens bevond men, dat de gantse Kust, op eenen Boogschoot van den Oever, met Zandbanken bezaaid was: zonder te rékenen, dat de Grond een soort van Klei-Aarde, of Kleeverig-Zand was, zeer ongemaklyk zynde voor de Landinge. Jegenwoordige staat van *Suez*.

DON JUAN wierd berigt, dat 'er eertyds by de Fontyne van *Mozez*, op 3 Mylen van *Suez*, naâr Tor, eene groote Stad geweest was, waarvan nog eenige Gebouwen overig waren, maar welker naam hy niet konde ontdek-

Al Khalij al Amir al Momenin, naamelyk de Gragt van den Keizer der Geloovigen, 't welk de Tytel der *Khalifs* was.

(1) *Purchas* schryft, *Soez*; de Arabiërs, *Swiz*.

(2) Mogelyk moet het *Oostwaard* zyn.

(3) Deeze Omschryving, zeer duister by den Schryver, dogh van ons wat meêr opgehelderd, koomt tog niet overeen, met die van Dr. *Pocock*, nog met zyne Kaarte, welke de Zee vertoond eindigende in twé Baaijen, verdeeld door den Hoek, of Land-tonge, waarop *Suez* gelegen is. De Noordwestlyke Baai heeft, volgens deezen Dr. een zeer ruim inkoomen, en maakt eigenlyk 't einde der Zee uit. De Noord-oostlyke is smal, aan 't inkoomen; en word ook gedeeld, door eenen Hoek, die twé Havens maakt.

CASTRO. 1541.

dekken. Ook verstond hy, dat het *Kanaal*, 't geen eertyds van *Kairo* tot *Suez* ging, hoewel gevuld en buiten gebruik, nog onderscheiden kan worden, door die welke naâr die zyden reizen. Men verzekerde hem, dat het ontwerp van dit Kanaal niet was, de Roode-Zee met den Nyl te vereenigen: maar enkeldlyk Water te leiden, tot eene Stad, nu niet mêer in wezen; dat 'er niet boven 15 Mylen waren, van daar tot aan *Kairo*, welke, on-aangezien de moeijelykheeden van een woest en gants Zandigland, gemaklyk in 3 Dagen afgelegt wierden; dat het, omstreeks *Suez*, zeer zeldsaam régende: maar dat de Régen, als die begon, 'er lang duurde: dat 'er ook 't gantse Jaar door, de Noorde-winden met groot geweld heersten.

Eigenschap van de Landstreeke van *Suez*.

VAN Tor tot *Suez*, rékend men 28 Mylen, zonder eenig Eiland, Rotze, nog Ondieptens, die den Scheepvaard benaadeelen. Vertrekkende van *Tor*, maakt men aanvangelyk 16 Mylen midde in 't Kanaal, Noordwest-ten Noorde. Tot daartoe, leggen de twé Kusten, volstandiglyk, 3 Mylen van een: maar na deeze 16 of 17 Mylen begind de Golf zig zo te vernaauwen, dat 'er van de eene tot de andere Kuste niet meêr als eene Myle is. Vorderende 2 Mylen verder, vind men eenen laagen en zeer langen Hoek, welke uit de Kuste van *Egipte* spruit, en weêr neigende naâr 't Land, zig genoeg kromd om eene zeer ruime Baaije te maaken (1). Vervolgens gaat de Kust weêr naâr Zee, en eindigd, op 5 Mylen van de Plaatsse daar zy zig begon te krommen, Noord-west ten-noorde, 3 klyne Mylen digt by *Suez*. 't Land, langs deeze Baaije, is hoog en ongelyk. 't Is ook zeer dor en onvrugtbaar, en 't Water heeft zodanig een diepte in de Baaije, dat men overal, ten zy zeer na aan den Oever, *vyftig Vaam* waters vind. De Grond is zagt, en van een kleeverig Zand. Don *Juan* verzékerd zig, dat deeze Baai de oude *Elanitice-Zeeboezem* is (2).

Beschryvinge van de Kust tussen *Tor* en *Suez*.

Voor-onderstelling van de oude *Elanitice-Golf*.

DE diepe ingang der Baaije maakt, dat regt tegens haar over, 't Kanaal niet min dan 8 Mylen Noord-noord-west ruimte heeft. Maar de twé Kusten neigen, vervolgens, weêr naâr malkanderen; en zo zeer, gelyk wy reeds aangemerkt hebben, dat regelregt, aan 't Ooste van den Noord-weslyken hoek der Baaije, een andere Hoek, die uit *Arabie* koomt, weinig meêr dan eene Myle breedte aan de Zee overlaat. Van deeze twé Hoeken tot aan *Suez*, krimpt de Kust nogmaals beiderzyds in, en formeerd eene andere Baaije, strekkende in den midde Noord-ten Ooste, die derd'-halve Myl lang, anderhalve Myl breed is: daar eindigd zy de Zee.

BELANGENDE de Gesteltenisse en de Gestalte van de Kuste van *Arabie*. Daar verheft zig, op eenen Gooteling-schoot aan gindse zyde *Tor*, een Berg

(1) Op eene andere Plaatsse zegt de Schryver, dat deeze Hoek op 20 Mylen van Tor, en 52 van *Al Kosfir* is. In de Kaarte van Dr. *Pocock* is 'er geen téken van deeze Baaije, nog van de twé Hoeken.

(2) Don *Juan* valt hier geweldig op den Ouden Aardryksbeschryveren, om dat ze de *Elanitice-Golf* aan de overzyde der Zee hebben geplaatst. Byzonderlyk verwyt hy, aan *Ptolomeus*, deezen Zeeboezem gesteld te hebben, op de Kuste, van Arabië, daar *Tor* jegenwoordig is: 't geen te vreemder aan Don *Juan* toeschynt, om dat *Ptolomeus*, zegt hy, te *Alexandrië* gebooren is, en daar zyne *Geografie* maakte. Maar men zoude hier konnen besluiten, dat Don *Juan* zig somtyds verliest, in de diepte zyner waarneemingen.

Berg, die, geduurende 5 of 6 Mylen langs den Oever, schynd Roodstreepig te zyn, van den Voet tot den Tóp, en een verlokkend Gezigt geeft. Vervolgens, zig 10-of 11 Mylen verder uitstrekkende, eindigd hy met eenen zeer breeden en hoogen Hoek. Van daar draaid hy, trapsgewyze; en zig van de Kust verwyderende, koomt hy 'er weder, op eene klyne Myle van *Suez*, daar hy gantselyk eindigd: laatende, tusfen zig en de Stad, eene vlakte, die op sommige Plaatsfen eene Myl, en naâr *Suez* anderhalve Myl breed is. Op den Top, en 't hellen deezes Bergs, aan de Zyde van *Tor*, merkte de Schryver, met tusfenvallen, vergaderingen van Zand; en dewyl de tusfenwydte, tusfen de Zee en den Voet des Bergs, niet zandig is, oirdeelde hy, dat het 't geweld der Dwarrelwinden moest zyn, die van 't Weste- en 't West-noord-weste op dit gedeelte van de Kuste blaazen, om 'er dit Zand op zodanigen afstand en hoogte te jaagen. Aan de zyde van Egipte, tegens over *Tor*, leggen groote en hooge Bergen, die op de Kuste zien, geduurende 17 Mylen; en vervolgens afdaalende zig met het Land even maaken: maar zulks, om zig wederom te verheffen tot dezelfde hoogte, en dus te vervolgen, tot op eene Myle van *Suez*, daar zy eindigen, of ten minste daar zy eenen anderen loop neemen (1).

CASTRO. 1541.

Don Juan, na zorgvuldelyk de Ebbe en Vloed van *Tor* tot *Suez* ondérzogt te hebben, vindze niet verscheiden, van 't geene zy in de andere Gedeeltens deezer Zee zyn (2). „ Waaruit men kan oirdeelen (zegt hy) „ hoe groot de boosheid, of dwaalinge is, van eenige Schryveren, die „ voorgegeeven hebben, dat den Jooden geen Mirákel benoodigd was, „ om hen eenen Doortogt door de Wateren te doen openen: dewyl 't „ hen genoeg zoude geweest hebben, de Ebbe der Zee aftewagten, om „ droogsvoets van dé eene tot de andere zyde te gaan "!

Aanmerkingen over den Doortogt der *Jooden*, door de *Roode-Zee*.

De Schryver oirdeeld nog, op de Waarneemingen welke hy aan de zyde van *Egipte* nam, dat 'er niet meêr als twé Plaatsfen waren, daar men 't Kanaal der Gemeenschap, met de Roode-Zee, konde formeeren, waarvan gesproken is: de eerste, aan de openinge der Gebergtens, 17 Mylen van *Tor*, en 11 van *Suez*: de andere, aan 't uit-einde der Golfe, ter zelfder Plaatsfe daar *Suez* legt. Van deeze twé Plaatsfen is *Suez* hem de gemaklykste schynende; dewyl 'er het Land zeer laag, de afstand des Nyls 't minste, en daarenboven eene zeer goede Haven is, daar 'er anders geene gevonden word, in de genoemde tusfenwydte. Voeg daarby, dat de Bergen, zo wel aan deeze als aan de andere zyde der Zee, van zeer harde Rotze zynde, het mogelyk ondoenlyk zoude weezen die doortesnyden. Deeze zelfde Rédenen deeden Don *Juan* oirdeelen, dat *Suez* de Haven moet wezen, daar *Kleopatra* haare Scheepen uit den Nyl wilde doen overvoeren, om 't naâr Indië te ontkoomen.

In den Vaard van *Tor* naâr *Suez*, deed Don *Juan* nog drie andere Aanmer-

(1) Dit verhaal van de Kusten van *Tor* en *Suez*, koomt zeer wel over-een, met de Kaarten van Dr. *Pocock*.

(2) Ao. 1716, den eersten *Juni*, en den twéden Dagh der Maane, reez de Vloed 110 Schreeden, van 's Nagts ten 12 uuren tot 6 uuren 's Morgens, aan 't Konvent van *St. Paulus*, byna tegens-over *Tor* gelegen. Zie Dr. *Pocock's* observations on Egypt. Pag. 128.

CASTRO. 1541.

merkingen. I, dat 'er de Lucht, tegens 't geene men van *Egipte* bygebragt heeft, veeltyds met dikke en zwarte Wolken bedekt is. Evenwel ſtaat hy toe, ſchoon de Zee aan deeze zyde gewoon zy veele Dampen voorttebrengen, dat de Lucht, die boven het Land is, daarvan niet te min klaar en zuiver kan wezen: gelyk het te *Lisbon* gaat, wanneer 't daar 't ſchoonſte Weer des Werelds maakt, dat het te *Sintra* régend, 't geen 'er maar 4 Mylen van daan is. II, Dat deeze zelfde Zee onderworpen is aan menigte Onweeren, ylings en zeer geweldig: want, op 't minſte geblaas van den Noorden-wind, die gewoonlyk op deeze Zee heerſt, zweld en bruiſt de Zee grootelyks. Men zoude 't niet konnen werpen, op de weinige diepte des Waters, dewyl de gantſe Kuſt, den Egiptiſen-Oever uitgezonderd, die 'er weinig van heeft, uitſteekend Diep is. 't Is mogelyk ook de aanhouding der Noorde-winden, waaraan men de doordringende Koude moet toeſchryven, die 's Nagts, van *Tor* tot aan *Suez*, ondervonden word. De Schryver getuigd, dat hy nimmer ſcherper gevoeld heeft. Maar, wanneer de Zon boven de Kimmen gereezen is, dan is de Hitte onverdraaglyk. III, Dat hy zéker Zeeſchuim ontmoette, anders genoemd *Evilwaters*: de grootſte dien hy ooit zag, zo breed als eenen Beukelaar, van Duiſtere-witte kleure. Zy koomen niet hooger als *Tor*: maar daarboven zynze veel klynder, dogh in groot getal. Zy vormen zig in de Zee, waarop zy dryven.

---

§. VIII.

De Portugeezen *verlaaten* SUEZ. *Waarneeming over de nabuurige Eilanden van* Scheduam. *Havens van* Azallaihe, *en* Bohalel Sohmeh. *Aanmerkingen over de* Badwis, Farate, Masſua, Dahlak. *Naam van de* Roode-Zee. *Dwaalingen der Alouden en Laateren. Te rugkoomſt der Vloote, te* GOA.

Te rugreize der Portugeesſe-Vloote.

DEN 28 *April*, 's Morgens, verliet men *Suez*, om naâr *Masſua* te keeren. Na 20 Mylen afgelegt te hebben, geduurende deezen eerſten Dagh, quam men 's Avonds eene Myle boven eenen rooden Berg, gedaante hebbende eener Pieke, die op den boord der Kuſte is. Den volgenden Nagt liep men, met klyn-zeil en met eenen redelyken harden Noord-noord-weſten Wind, langs den Wal van Arabië; en men wierp 't Anker, ten 2 uuren 's Morgens, op drie Vadem diepte. De Lucht was zeer duiſter, en met zwarte-wolken bedekt. Den 29, 's Morgens, liep men te *Tor* in: maar 't was, om wederom byna te gelyk 't Anker te ligten, en eene Haven te winnen, genoemd de *Waterplaatsſe van Suliman*, maar eene Myle van daar zynde. Men vond 'er Water: maar in Putten, dien men, maar een Steenworp van de Zee in 't Land moeſt graaven, en 't geen brak genoeg was. Den 30 quam men, aan 't eerſte der drie Eilanden, welke 2 Mylen ten Noord-weſte van *Scheduam* zyn. Don *Juan* landde 'er, met

Tor.

met zynen Stuurman, en vond, door de Hoogte der Zonne van den Meridiaan, dat de Breedte was 27 Graaden 40 Minuuten (1). CASTRO. 1541.

DEN 1 *Mai* maakte men zeil, naâr een groot Eiland, daarmen eerst 's Avonds aanquam. 't Heeft 2 Mylen lengte, en in deeze tusfen-wydte werpt het eenen grooten Hoek uit, die zeer na aan 't Vaste-land sluit. Deeze bied een uitmuntende Haven aan, daar de Scheepen voor allen soorten van Winden bedekt zyn. Den 2 *Mai* wierp men 't Anker, des avonds, in de Haven van *Goelma* (2) betekenende *Waterhaven*. Op eenigen afstand, te Lande, vond men een drooge Beek, dienende om 't water te leiden, 't geen in den Winter van veele Bergen afkoomt. Voor hoe weinig men maar in den grond graafd, ontmoet men 'er straks Versch-water. Daar is een Put, maar die weinig overvloed heeft. Deeze Haven legt op 4. Mylen, ten Noord-Noordweste van *al Kossir*: maar kan niet anders als klyne Vaartuigen ontfangen, die 'er zeer wel voor Noorde en Noord-Weste Winden bedekt zyn. Den 4 was men verpligt langs de Kuste te roeijen; en men viel 's avonds in eene Haven, genoemd *Azallaibe*, 2 Mylen boven *Shakara* (3) ten Zuid-Ooste. Deeze Haven is eng, maar zeer goed, leggende tusfen *Shakara* en den zwarten Berg. Den gantsen nagt leide men ten anker, de Wind Noord-Noordwest zynde.

Scheduam.

Haven *Kallama.*

Haven *Azallaibe.*

BOHALLEL SHAME is een diepe, ruime, en gemaklyke Haven: zo genaamd, naâr eenen *Bohalel*, eenen voornaamen *Badwi*, gewoon Vee te verhandelen aan de aanleggende Scheepen. *Shame* is, in 't Arabisch, *Land*. Dus was 't, of men zeide, *Bohalel's Land* (4). De Portugeezen vonden hier eene zeer schoone Graftombe, en daarnevens een Huis en eene klyne Kapelle. 't Was de Grafstêe van eenen *Arabiër*, uit den Geslachte van Mahomet, door de Dood verrast in 't oversteeken der Golfe. Op de Tombe zag men een Krygsvaan, en veele Pylen. De Muuren waren voorzien, met een groot getal Bullen, of Brieven, hangende aan Koorden. Op den Grafsteen las men, eenig Arabisch Verhaal, by wyze van Grafschrift. 't Huis had veele Putten, en menigte Spésery-achtige Kruiden, in eenen Tuin die het omringde. 't Was een Bédevaard-plaats, daar de Mahometaanen hunne Gebeden quamen doen: en den Aflaat en Vergiffenisse ontfingen, welken de Geestelykheid 'er uitdeelde. Maar de Eerbied en de Offerhanden, dien het van den Portugeezen ontfing, waren, het te berooven en tot den Grondslagen aftebranden Zy bespeurden, in deeze Haven, voetspeuren van Tigers, Wilde-Bokken, en van andere verscheurende Dieren, die 'er Vers-water quamen zoeken.

Haven *Bohalel Shomeh.*

DON *Juan* geeft ons ter deezer gelegenheid zyne aanmerkingen, over dit oort van *Arabiërs*. In deeze Taale betékend *Badwi* (5) eigenlyk, eenen Man

Waarneeming over de *Badwi.*

(1) De Hoogte der Zonne, was een weinig minder dan 80 Graaden, en de Afwykinge 17 Graaden 36 Minuuten.

(2) Of veel-eer *Kallama*, of *Kalla'lma*.

(3) Waarvan hiervooren, Pag. 241.

(4 Anders, *Bohalel Shomeh*: dat is, Deel, of *Lot van Bohalel*.

(5) Of *Badawi*, betékende eenen Man op 't Veld leevende. By *Purchas* leest men *Badoil*: 't geen men zegt het Eenvoud van *Badoies* te zyn. Maar 't is een mislag van den Vertaaler, of van den Uitschryver: want *Badoil* is geen Arabisch Woord: *Badâwi*, dus op den twéden Klinker getékend, is 't meervoud van *Badawi*.

CASTRO. 1541.

Man die alleen van 't voortbrengzel zyner Kudden leefd. Deeze Volken zyn de *Trogloditen Ophiofagi*, waarvan *Ptolomeus*, *Plinius*, *Pomponius Mela*, en andere Schryvers gewaagen. Zy bewoonen de Gebergtens, en de Zeekusten, van *Melinde* en *Magodoxa* in AFRIKA, omſtreeks Kaape *Guardafu* en de Kuſte van *Abisſynië*, tot aan SUEZ; en voorts de gantſe Kuſte van ARABIË, tot aan de Straate van ORMUS.

Hunne Zéden, en gebruiken.

DE *Badwis* (1) zyn een ſoort van Wilde-Menſſen, onder welken 'er nog burgerlyke-maatſchappye, nog oprechtheid, nog beſchaaftheid is. Zy vereeren *Mahomet*, zonder daarom te beter Mahometaanen te zyn. Diefſtal, en Roof, zyn de bézigheid van 't grootſte getal. Zy voeden zig met raauw Vlees en Melk. Hunne Kleedy is vuil en grof. Zy zyn van eene verbaazende vlugheid en ſnelheid. Hunne Wapens zyn de Werppyl. Zy ſtryden te Péérde en te Voete; en nimmer maaken zy Vrede, met hunnen Nabuuren. Die langs de Zee, van *Zeyla* tot aan *Swaken* woonen, beoorlogen den ABISSYN; die, van *Swaken* tot aan *Kosſir*, den NUBIËR; van *Kosſir* tot aan *Suez*, den EGIPTENAAR; en op de Kuſte van Arabië, den ARABIËR (2). Zy hebben geenen Koning nog Opperhoofd, onder welkers Heerſchappye zy vereenigd leeven: maar zyn verdeeld in Geſlachten, waarvan elk zynen *Sheikh*, of byzonderen Heer heeft. Nog Steden nog vaste Wooningen hebbende, zwerven zy met hunne Kudden. Hun afkeer, voor Wetten en goede Régelinge, maakt, in de verſchillen zelve welke zig onder hen verheffen, dat zy geenen anderen Rigtſnoer van Rechtspleeginge kennen. Een gedeelte van hen leefd, in Gaten en Holen; maar 't meeſtedeel bediend zig van Tenten. Zy hebben zeer zwart vel, en 't Arabiſch is hunne Spraak. Daar word niets gezegt, van 't geen hunne andere Gewoontens en Gebruiken (3) betreft.

De Vloot koomt in 't *Inkoomen* der *Golfe*.

DON *Juan* heeft zig ontheft geloofd, op zyne te Rugreize, alle de Havens aantetékenen, welke hy op zynen Uittogt genoemd heeft. Zonder gezegt te hebben, dat men 't Anker in de Haven van *Al Jidid* liet vallen, verhaald hy, dat men daaruit den 10 *Mai* vertrok; en omtrent Zonnen-ondergang aan eenen Bank quam, 4. Mylen ten Zuide van *Farate*, daar een uitmuntende Haven is: zo wyd, dat het Ooge die, van de eene tot de andere zyde, niet kan overzien: zy legt meeſt Ooſt-Zuid-ooſt, en Weſt-Noordweſt. Den 22 quam men in de Haven van *Masſua* (4) met eenen Noord-Noordooſten-Wind: daarmen, met uitſteekende blydſchap, van 't overige der Vloote, ontfangen wierd. Van deezen dagh, tot den 15 *Juni*, hield de Wind niet op uit den Noorde, uit het Noord-Noordooſte, en uit den Noord-Noordweste, te blaazen: maar vervolgens, tot den 7 *Juli*, was hy dikwyls geweldig, in 't Ooſte, 't Ooſt-Zuid-ooſte, en in 't Zuidooſte. 's Nagts van den laatſten *Juni*, leed men zulk een geweldig Onweer, uit het Zuid-

(1) In 't Portugeez *Badoies*, 't geen met deezen naam eenſtemmig is.

(2) De *Badwis* zyn ook *Arabiërs*: maar onderſcheiden van dien welke *Steden* bewoonen, waarmede zy ſtrydig zyn. En dus moet het ook van dien, der andere Landſtreeken, verſtaan worden.

(3) Wy konnen niet bepaalen, of deeze Woorden van Don *Juan*, dan wel van den *Vertaaler* of van *Purchas*, bygevoegd zyn, die beide zyn Daghverhaal op hunne wyze verkort hebben.

(4) Hier, en op veele ander Plaatsſen, zegt het Daghverhaal, *Maczua*.

Zuid-Ooſte, dat het de Galioenen in gevaar in de Haven bragt. Deeze Storm was verzeld van eenen geweldigen Régen, en van vreeslyken Donder, die veel ontheiſtering in de Vloote baarde. Men voelde nog andere uitwerkingen, van 't aanhoudende onſtuimig Weer, tot den 7 *Juli.* Eindelyk ging men den 9 t'Zeil, met betere hoope. Den 11, met het krieken des daghs, was men op 2- of 3. Mylen van den Noordlyken-hoek van *Dallaka*, en tusſen laage Eilanden (waarop eenig Boſch was) die gints en herwaarts verſpreid lagen. Dit maakte, dat men alle Zeilen byzette, en zo veel mogelyk in 't diep ſtak, tusſen twé deezer Eilanden. Vervolgens, de Wind Noord-weſt zynde, zeilde men Noord-ooſt ten Noorde; en, na eene Ondiepte te boven gekoomen te wezen, wierp men 't Anker. Twé uuren na den middagh maakte men weder zeil, met frisſen Noord-Noord-ooſtelyke Koelte, langs 't Eiland van *Dallaka*; en eene uure voor Zonnen-ondergang quam men, op de hoogte van een zeer laag Zandig-Eiland, genoemd *Dorat Melkuna*, daar men aan de eene en andere zyde zeer uitgeſtrekte Ondieptens vond. Na Zonnen-ondergang was men, op eene klyne Myle van 't Eiland *Shamoa*: tusſen dit Eiland en den Ooſtelyken Hoek van *Dallaka*, op 't gezigte van de Kuſte van *Abisſynie*, is het Kanaal van *Masſua*, 't geen zeer bevaaren word. Alle de Kusten van *Dallaka*, in welkers gezigt men liep, ſtrekken Noord-Noord-weſt en Zuid-Zuid-ooſt, en zyn byzonder laag. Den 18, met het aanlichten van den dagh, quam men, gelukkiglyk, omtrent 3. Mylen van den Mond der Golfe: daar de Vloot eenigen tyd dryven bleef, om de Vaartuigen intewagten, die zo wel niet hadden konnen opkoomen.

CASTRO. 1541.

DON *Juan* onderzoekt hier, welke de redenen konnen zyn, waarom de Ouden den naam van ROODE-ZEE aan de *Arabiëſe Golfe* gegeeven hebben; en of deeze Zee, inderdaad, verſcheiden van andere, door haare kleure is (1). Hy merkt aan, dat *Plinius* (2) veele verſchillende Gevoelens over des Naams-oirſprong bybrengt. De eene leidenze af, van eenen Koning genoemd *Erythros* (3) die in deeze Landſtreeken heerſte, en waarvan de naam in 't Grieks betékend, *Rood.* Andere hebben zig verbeeld, dat de weerſchyn van de Zonne een rood-achtige kleur voortbrengt, op de Oppervlakte des Waters; en andere, dat het Water deezer Golfe natuurelyk die kleure heeft. De Portugeezen, die veele Reizen naâr 't naauw der Straate gedaan hadden, verzékerden, dat de gantſe Kuſt van *Arabië* zeer rood zynde, het Zand en 't Stof, 't geen door den Wind daarvan-af en in Zee geſmakt wierd, den Wateren met die kleure verfden.

Waarom de Arabiſe-Golf, *Roode Zee* genoemd is.

IN

(1) De FARIA, Vol. II, p. 130, zegt, dat hy op dit Onderwerp een Verhandeling gemaakt heeft.

(2) *Hiſt. Nat.*, L. VI., C. 23.

(3) Veele Geleerden, onder anderen Dr. *Hyde*, in zyne *Notes on Peritſol*, en Dr. *Cumberland*, in zyne Aanmerkingen over *Sanchonioto*, hebben vooronderſteld, dat dit Woord een overdragt was van EDOM, zynde de naam van ESAU, waaruit zy giſten, dat de *Roode-Zee*, zo wel als *Idumea*, haare benaaminge van bekoomen had. Maar 't is niet zeer waarſchynlyk, 1, dewyl 't de Jooden geen *Roode-Zee*, maar YAM SUF, of *Wier-Zee* noemen; ten, 2, dewyl de Ouden den gantſen Oceaan, tusſen de *Kusten* van ARABIË en van INDIË, genoemd hebben, *Erythrea*, of ROODE-ZEE: zynde de *Perſiſe-Zeeboezem*, zo wel als de *Arabiëſe-Golf*, een Tak daarvan.

CASTRO. 1541.

Waarneemingen van Don *Juan*, over de kleure der Zee.

In tegendeel, Don *Juan* verzékerd, als hebbende nagt en dagh zedert zyn vertrek van *Sokotra* gewaakt, om den aart en de eigenschappen der Kusten tot aan *Suez* te onderzoeken, dat het Water alhier, verre van eigenlyk rood te zyn, van de kleure van andere Zéen is; en dat het Zand, of 't Stof, even-min rood zynde, geen zulk verfzel aan 't water der Golfe geeven. De Aarde, op de twé Kusten, is algemeenlyk bruin, en zelfs zwart, op eenige plaatsfen. Op andere plekken, is ze wit. 't Is maar boven *Swaken*, dat is, op Kusten waarop de Portugeezen nog niet doorgedrongen waren, dat hy inderdaad drie Bergen met rood gestreept zag: nog waren zy van eene zeer harde Rotze; en 't nabuurig Land was van gewoone kleure.

De waarheid is dan, dat deeze Zee, van het inkoomen tot het inwendigste der Golfe, overal van eene zelfde kleure is: waarvan men gemaklyk overtuigd kan zyn, met op elke plaatsfe van 't Water te putten. Maar men moet ook bekennen, dat zy toevalliglyk opsommige plaatsfen rood, op andere groen, en op eenigen wit is. Zie hier de verklaaring deezer vreemdigheid. Van *Swaken* tot *al Kosfir*, naamelyk in de lengte van 136. Mylen, is de Zee vol Zandbanken en Rotzen van Koraalsteen. Men geeft die deezen naam, dewyl derzelver gedaante en kleure hen zo evengelyk met Koraal maaken, dat 'er zekere schranderheid noodig is, om daarin niet bedrogen te worden. Deeze Steenen groeijen als de Boomen, en hunne Takken neemen de forme aan van Koraal. Men onderscheid 'er twé Soorten: 't eene heel wit, 't andere zeer rood. Op veele plaatsfen zyn zy bedekt, met een soort van Slym, of van Groene-slyk; en, op andere, van donker-oranje. 't Water dan veel klaarder en doorschynender zynde, dan eenig ander Water der Wereld, zodanig dat het Oog, op twintig Vaam diepte, tot op den grond doordringt, vooral van *Swaken* tot aan 't innerlykste der *Golfe*: zo gebeurd het, dat het de kleure schynt aanteneemen, van de dingen welke het bedekt. By voorbeeld, wanneer de Rotzen als bestreeken zyn met die groene-slymerigheid, dan schynt het Water, 't geen daar overheen loopt, donkerder-groen te wezen dan 't Wier zelfs is; en als de grond maar enkeldlyk van Zand is, dan schynt het Water wit. Insgelyks, als de Rotzen van rood Koraal zyn, en 't Wier 't geen 'er op zit rood- of rood-achtig is: dan verfd zig het water, of liever 't schynd rood geverwd te worden. En dus besluit Don *Juan*, dewyl 'er de Rotzen van deeze kleure menigvuldiger gevonden worden, dan de witte en de groene, dat men aan den Arabisen-Zeeboezem veel meêr den naam van Roode-Zee heeft moeten geeven, dan van groene- of van witte-Zee. Hy juicht zig toe, over deeze ontdekkinge: met zo veels te meêr reden, dat de wyze waardoor hy zig daarvan verzékerd had, hem geenen twyffel konde nalaaten. Want hy deed veeltyds eene Fust aan de Rotzen vast leggen, ter plaatsfen, welke geen diepte genoeg hadden om den Scheepen 't naderen toeteestaan; en dikwyls konden de Matroozen, op hun gemak, zyne Bevelen uitvoeren, zonder de Zee hooger dan aan de Borste te hebben, tot op meêr dan eene Halve-myle van de Rotze. 't Grootste deel der Steenen, of der Keijen, welken zy daarvan trokken, ter plaatsfe daar 't Water rood scheen, was van rood Koraal. In 't water, 't geen groen geleek, waren de Steenen wit, bedekt met groen Wier. En, indien 't Water blank léken, was de grond

't Water daarvan heeft een *Roode-* somtyds een *Groene-* of *Witte Kleur.*

grond ook van een Wit-Zand, waarin men geene andere vermenging beſpeurde (1). CASTRO. 1541.

OM gantſelyk zyne nieuwsgierigheid te voldoen, vervoegde Don *Juan* zig niet alleen tot den bequaamſten Moorſen-Lootsſen, maar aan den oirdeelkundigſten Inwoonderen, van alle de Plaatsſen daar de Vloot inviel. Hy vroeg hen, wat zy 'er van dachten, of wat zy vernomen hadden, over den oirſprong van den naam der Roode-Zee. Zyn verbaaſdheid was uitneemend, hen zonder uitzonderinge te hooren zeggen, dat die naam hen gantſelyk onkend was; en dat zy deeze Zee niet anders kenden, dan by den naam van *Zee van Mekka* (2). Eveneens wilde hy van hen weeten, of zy ooit het water geverwd hadden gezien, van het Stof, 't geen de Wind 'er van den Gebergtens der Kuſte konde verſpreiden? Hun antwoord was, dat zy nimmer deeze aanmerking gemaakt hadden; en Don *Juan* betuigd, dat hy zelfs, met allen mogelyken aandacht, niets gezien heeft, 't geen bequaam ſcheen het te bevestigen.

De naam van *Roode-Zee* den Inwoonderen onbekend.

DEN 9 *Augusti* wierp men 't Anker, in de Haven van *Anchediva*, daarmen 12 dagen uitruſtte. Men ging, den 21 wederom t'zeil', naâr GOA; en men quam 'er behouden aan.

Tafel van de BREEDTENS, *in deeze Reize waargenomen.*

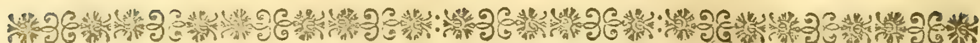
Dit Téken * wyſt twé gedaane Waarneemingen; en dit Téken † veele.

Breedtens.

	Graaden.	Min.		Graaden.	Min.
Sokotra.	12 -	40	*Ras al Anf*, Kaap. .	24 -	00
Bab al Monduh * . .	12 -	15	*Swarit*, Eiland. . .	24 -	10
Sorbo, Haven. . .	15 -	17	*Gadenauhi*, Haven. .	24 -	40
Shabak, Haven, . .	19 -	00	*Tuna*, Haven. . .	25 -	30
Eiland.	19 -	00	*Al Kosſir* *	26 -	15
Dradate, Haven. .	19 -	50	*Safanj al Bahr*, Eiland, .	27 -	00
Fushaa Baai. . . .	20 -	15	Eiland, Noordweſt van		
Farate, Riviere. . .	21 -	40	*Scheduam.* . . .	27 -	40
Ras al Jidid, Haven †	22 -	00	*Al Tor*, Stad. . .	28 -	10
Komol, Haven. . .	22 -	30	*Suez*, Stad. . . .	29 -	45

(1) De meening van Don *Juan* verklaard niet, waarom de Ouden veel verder den naam van Roode-Zee hebben uitgeſtrekt: de *Arabiëſe-Golf*, volgens de voorgaande *Note*, maar eene klyne Baai, en gedeelte zynde, van de Zee, waaraan zy dien naam gaven. Aldus, dewyl ze ons niets voldoenends daarover hebben nagelaaten, zo is't, na onze gedachten, te vergeefs, dat men den oirſprong deezes Naams zoekt.

(2) Deeze onweetendheid konde onder den Stuurlieden gevonden worden, maar de Arabiëſe-Wereldbeſchryvers, noemen dezelfde, de Zee van *Hejâz*, en van *Yaman*, Landſchap van Arabië; als mede, Zee van *Kolzom.* Zie *Golius, in notis ad Aſergani Aſtron.* p. 144.

XIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van de *Zee van Kolzum*, anders de *Arabiëse-Golfe*, of ROODE-ZEE, getoogen uit de Geografië van *Abu'lfeda.*

ABU'LFEDA.

Aanmerking over dit *Werk*, en over den *Schryver.*

DIT werk wierd geschreeven, in den Jaare 721 der *Hejrah* (of *Hegira*), en 1321 onzes Heere. De Schryver was genoemd, *Abu'lfeda Ismael*, Vorst van HAMÂH, 't oude *Epiphania* in *Syrië.* Hy overleed, in 't Jaar der Hegira 733, en van onzen Heere 1332 (1) na 61 Jaaren Leevens, waarvan hy 22 op den Throon doorbragt. Geduurende zyn gantse Leeven, had hy zig zeer toegelegt, op de Studië van de Aardrykskunde, en der Historië, volgens 't gebruik der Aziase-Vorsten zyn's tyds; en de Boeken dien hy, op deeze twé Onderwerpen t'samenstelde, zyn in 't Ooste ge-acht. Zyne *Geografië*, bestaat in Tafelen van *Breedtens* en van *Lengte*, ter navolginge van *Ptolomeus*, met de Beschryvinge der Oorden, onder den Tytel van *Takwim al Boldan.* Van vyf- of zes Vertaalingen, welken men van dit Werk gedaan heeft, is 'er zelve geene enkelde openbaar gemaakt. Daar is niets te voorschyn gekoomen, dan de *Tafels* van SEND, en van HEND (of *Indië*) gedrukt in de Werken van *Thevenot*; en die van KHOWARAZM (of *Karazm*) MAWARA'LNAHR (of *Groot-Bucharië*) en ARABIË: waarvan de twé eerste uitgegeeven wierden, in 1650, door Dr. *Greaves*, met eene Latynse-Vertaalinge, en alle drie te gelyk, in 1712, door *Hudson*, in het III. Deel, van de Klynere-Griekse-Aardryksbeschryvers. Ons oogmerk, met dit Uittrekzel van *Abu'lfeda* te geeven, is niet alleen de twé voorgaande Daghverhaalen optehelderen, maar ook te doen zien, dat 'er wézenlyk, op de Kuste van *Arabië*, eene Zeeboezem is, zodanig als de Ouden dezelfde verbeelden: ten einde, dat de dwaaling van Don *Juan de Castro* zig niet vlye in de Aardryksbeschryvinge deeze Kuste. Wy brengen achter aan, de gelegenheid der Plaatsſen, die hier verwarringe zouden konnen aanbrengen. De juistheid daarvan konnen wy niet vrywaaren, dewyl 'er het geene 't welk op Waarneemingen gegrond is, niet onderscheiden word van 't geene het niet is: een misslag welke algemeenlyk gevonden word, in de Tafelen van Lengte en van Breedte, gegeeven van den Oostersen. De *Breedte* van AL KOSSIR, koomt zeer na by die welke door Don *Juan de Castro* gevonden is: maar die van *al Kolzum*, verscheeld een Graad, en die van *Swaken* meêr dan twé. Voor 't overige moet men aanmerken, dat de Schryver overal, aan de Zee, waarom 't hier te doen is, den naam geeft van *Yaman.*

DE

(1) De geleerde *Greaves* heeft zig vergist, over den tyd zyn's overlydens, en zyner Regeeringe, waaraan hy maar drie Jaaren geeft. Zie de Voorréden van den Hr. *Gagnier*, over 't Leeven van MAHOMET door *Abu'lfeda*; en dien van *Schultens*, voor 't Leeven van SALADIN.

ABU'LFEDA. Beſchryving van de *Weſt-kuſt* van *al Kolzum*, of Roode-Zee.

De Schryver begint zyne Beſchryvinge, met *al Kolzum* (1) klyne Stad, aan 't Noordelyk-Uiteinde deezer Zee, die zig van daar uitſtrekt, Zuidwaarts, met een weinig naâr 't Oofte te draaijen tot aan *al Kaſir* (of *al Kosſir*) Haven van *Kus* (2). Vandaar vervolgd zy zig naâr 't Zuide uittebreiden, met iets naâr 't Weste te neigen, jegens *Aidab* (*Aydhab*, 3). Vervolgens gaat zy regelregt Zuidwaarts, tot *Sawakan* (of *Swaken*) klyne Stad van *al Sudan*, of 't Land der Zwarten. Zy houd dus aan, Zuidwaarts, tot het Eiland *Dahlak* (4) 't geen niet verre van den Weſtlyken-Oever is; waarna zy, in dezelfde ſchikkinge vorder gaande, de Kusten van *Ethiopië* (*al Habaſh*) beſproeid, tot aan Kaape (Berg) *Mandab* (of *al Mondub*), aan den Mond der *Roode-Zee* (*Bahr al Kolzum*) die haar bepaald, daar *Bahr al Hind* (de Indiëſe-Zee) derzelver Golven met de haaren vereenigd.

Straat van BAB AL MANDUB.

De Berg *al Mandab* en de Woestenyen van ADEN, neigen 'er zeer na malkanderen: alleen geſcheiden zynde, door eene *Straate*, van zo weinig ruimte, dat twé Mensſen, van den eenen Oever tot den anderen, malkanderen konnen zien. Deeze *Straat* word genoemd, BAB AL MANDAB. De Schryver was onderrigt, van eenige Reizigers, dat *Bab al Mandab* gelegen is, op deeze zyde van *Aden*, op den afſtand van eenen nagt en eenen dagh Scheepvaards, ten Noord-Weste. De Bergen van *al Mandab* zyn in 't Land der Zwarten, en konnen gezien worden van de Bergen van *Aden*, in een groot verſchiet. Dat's alles wat *Abu'lfeda* bybrengt, van de WESTZYDE der Zee.

Ooſtkuſt der Roode Zee.

GAANDE op de OOSTKUSTE, zegt hy, dat de Kuſt van *Bahr al Kolzum* (de Roode-Zee) zig Noordelyk van *Aden* uitbreid, en voorts om de Kuſte van *Al Yaman* gaat (5) tot aan derzelver einde; dat zy van hier altyds Noordelyk ſtrekt, tot aan *Joddah*, vanwaar zy een weinig ten Weste buigd, tot aan *al Johafah*, Ruſtplaatsſe der Egiptenaaren (6); dat, zy van daar Noordwaarts vorderende met een weinig ten Weste te ſtrekken, de Zee den Kusten van *Yanbaah* (*Yam-*

(1) Of *al Kolzom*. Deeze naam betékend *Verzwelging*. Ook wil *Abu'lfeda*, in zyne Beſchryvinge van Egipte, dat het de Plaats is, daar *Farao* door de Baaren verzwolgen wierd; en dat het daarvan is, dat de *Arabiërs* den naam van *Kolzum* aan deeze Zee gegeeven hebben. Maar ingevalle men acht geeſt, op de gelykvormigheid der naamen, en op de Plaatsſelyke-ſtand, ſchynt het zéker, dat de Stad *Kolſum* het oude *Clyſma* is, 't geen op den koers der *Mekkaſe-Pelgrims* was gelegen, en niet meêr in wezen is. Dr. *Pocock* plaatſt *Clyſma*, in zyne Kaarte, omtrent 13. Minuuten Zuidelyker dan *Suez*.

(2) Eene Stad naâr den *Nyl*, wat ten Zuide van *Kept*, of 't al-oude *Koptos*: 't geen wederom bewyſt, dat *al Kosſir* het oude *Berenice* moet zyn, gelyk bevoorens aangemerkt is.

(3) *Aydhab*. De Letters *dh*, in dit Woord, worden omtrent uitgeſproken, als het Engelſche *th*, in *the*, *them*, enz. Deeze Stad was ten tyde van *al Edriſi*, omtrent den Jaare 1150, een vermaarde Haven, en van grooten Koophandel. Maar de Koning van *Beja*, of *Buja* (een Gedeelte van *Nubië*) en de Soudaan van Egîpte hadden 'er Amtenaaren, om de Rechten te ontfangen, welk onder hen verdeeld wierden. Daar was ook een Overtogt, of Pakkétboot, om den *Pelgrims* te voeren naâr *Joddah*, Haven van Mekka, daartegens over gelegen, en alleen maar eenen dagh en nagt Scheepvaards, tusſen Banken en Rotszen, daarvan af zynde. Zie *Geogr. Nubienſis*, p. 44. en 45.

(4) 't Is *Dallaka*, in 't Daghverhaal van Don *Juan*.

(5) 't *Zuidlyk-Gedeelte* van ARABIË, by ons genoemd *Gelukkig Arabië*.

(6) Dat's te zeggen, een der Plaatsſen, daar de *Egiptiſe-Pelgrims* toefden, in hunnen Bêevaard naâr *Mekka*.

ABU'LFEDA.

(*Yamboa*) besproeid; dat zy hier Noord-West wend, en gaande door [voorby] *Madyan*, te *Aylah* koomt, vanwaar zy naâr 't Zuide afdaald, tot *al Tor* (1) daar de Berg uitstoot en 'er de Zee, in twé Ermen scheid; en dat zy eindelyk, weder naâr 't Noorde keerende, door AL KOLZUM gaat, vanwaar deeze Beschryving begon, en 't welk gelegen is, ten Weste van *Aylah*, byna op dezelfde Breedte.

Al Kolzum. Aylah.

AL KOLZUM en *Aylah* zyn op twé Ermen, of Tongen der Zee, tussen welken het Land uitkoomt, met zig het Zuide aantebieden. Dit Land is de Berg *al Tor*, byna op gelyke Lengte met *Aylah* leggende. AYLAH is op 't einde van de *Oostlyke Zee-tonge*; en AL KOLZUM aan 't einde van de *Westlyke*: zulks *Aylah* Oostelyker, en *al Tor* Zuidelyker, dan *Kolzum* is. *Aylah* is gelegen op het (2) Voorhoofd ('t verdste) van 't Voorgebergte 't geen in Zee steekt. De Zee gaat in, tussen *Tor* en de Kuste van (*Mesr*) Egipte: naamelyk, deeze Erm der Zee, op welkers Uit-einde (of Oever) *al Kolzum* is (3). Insgelyks gaat de Zee tussen *Tor* en *Hejaz*: welteverstaan, deeze Erm der Zee op welkers Uit-einde (of Oever) *Aylah* staat.

Afstand tussen *Tor* en de andere zyde.

VAN den Berg van *al Tor*, tot aan de eene en andere van die tegensover gelege Kusten, is de afstand by Zee zeer gering; maar dezelfde is lang genoeg, in 't draaijen door de Woestenye van *Fakiyah*: dewyl die, welke van *al Tor* naâr Egipte reizen, verpligt zyn den Omwegh van *al Kolzum* te neemen; en die, welke van daar willen gaan naâr *al Hejaz*, moeten achter *Aylah* omtrekken. *Al Tor* voegd zig aan 't Vaste-land, ter zyde van 't Noorde: maar, aan de drie andere zyden, word het door de Zee besproeid. De Zee van *al Kolzum*, na een weinig 't Zuid-ooste genaderd te zyn, begind zig aan beide Zyden te openen, tot zy 70 Mylen (4) breed word. Derzelver grootste Wydte word genoemd, *Barkah al Gorondal*.

Tafel van den Stand der Plaatsen.

	Breedte.	Lengte.		Breedte.	Lengte.
Kolzum.	28-20	54-15	Grenzen van *Yaman.*	19-00	67-00
—— volgens eenige		56-30	*Joddah.*	21-00	66-00
Al Kosir.	26-00	59-00	*Jahafah.*	22-00	65-00
Aydhab.	21-00	58-00	*Yamboa.*	26-00	64-00
Swakin.	17-00	58-00	*Aylah.*	29-00	55-00
Dahlak.	14-00	61-00	——	28-50	56-40
Aden.	11-00	66-00			

NOTA. De *Lengte* is gerékend, van den Westelykten Oever des Atlantisen-Oceaans, aan de Pilaaren van *Hercules*: vooronderstelt te wezen, tien Graaden ten Ooste van *Jazaïr al Khâladat*, of der *Kanarise-Eilanden*.

(1) Een Berg by *Sinaï*, die ook den eigen naam draagd.

(2) Dit schynt tegens het gezegde, wegens deszelfs Stand te stryden; en zoude konnen doen gelooven, dat *Aylah* en *Tor* eene en dezelfde Plaats was. Maar 't Arabiës Woord, betékend hier, 't inwendig Deel, of eene Plaats, gelegen aan 't Uit-einde eener *Zee-tonge*, of Erm der Zee, en niet van eene Kaape.

(3) Men zoude mogelyk hieruit willen vooronderstellen, *al Kolzum* staat aan den Mond der Westelyke-Tonge, of Baaije, genoegsaam tegens over de Stad *al Tor*: maar 't Arabiës betékend, aan 't Uitwendigste-Deel der Tonge, of Inwendigste der Baaije.

(4) 't Zyn *Arabiëse-Mylen* van 56 en twee-derde in eenen Graad. Zy zyn een weinig grooter, dan de Geografise-Mylen [elk van 1000 Passen]. Eene die'r Mylen is evenlyk, met eene Myle en een-Vierdepart-myls van *Engeland*, volgens de Maate van *Norwood*, hebbende 69 en een Halve-myle in eenen Graad.

XX. HOOFD-

XX. HOOFDSTUK.

Twéde Belegeringe van DIU, door *Mahmud*, Koning van Kambaye, A°. 1545, ten Tyde van 't Beſtuur van Don *Juan de Caſtro.*

§. I.

Khojah Zaffar *taſt het Kaſteel van* Diu *aan. Ongemeene Muur dien hy daartegens wil oprigten. Zonderlinge Daad van* Anaya. *Koning* Mahmud *koomt in 't Beleg. Moed der Vrouwen, Verſcheide Beſtormingen.*

CASTRO. 1545.

Inleiding.

WAnneer 't vervolg des tyds, en 't gewigt der dingen, ons niet noodzaakten hier 't verhaal van het twéde Beleg van *Diu* te laaten volgen, zo zoude het eigenlyk deeze Plaatsſe eiſchen, ter gunſte voor Don *Juan*, waarvan wy 't Daghverhaal koomen te leezen, welke zig *Goeverneur der Indiën* bevond, geduurende deeze beruchte Gebeurteniſſe. Na 't Denkbeeld, 't welk men heeft behooren te maaken, van de eigenſchappen van Don *Juan* voor den Scheepvaard, zal 't ook niet min aangenaam wezen, hem te kennen, aan zyne Krygs-bequaamheeden.

Oirzaaken van de *Twéde Belegeringe* van DIU.

MET wat drift *Khojah Zaffar* de zyde tegens den Portugeezen, in de eerſte-Belegeringe van *Diu* genomen had, liet hy echter niet na zig met hen te verzoenen, na aftogt van den Basſa *Soleyman*; en de uitterlykheeden der vriendſchap beſtonden nog, zonder eenige verſtooringe. Zyne gunſt by den Koning van *Kambaye* maar te hooger gereezen zynde, onderhield hy deezen Vorſte met het ontwerp, van 't juk ter eerſte gelegenheid aftewerpen. Reeds had hy talryke Benden verzameld, en zig 't verraad niet belgende, om tot zyn oogmerk tegens zulken geduchten en gehaatten Vyanden te koomen, had hy *Ruy Freyre*, eenen eerloozen Portugeez gewonnen, om den Waterput des Kaſteels te vergiſtigen, 't Magazyn aanteſteeken, en den toegang aan den Indiaanen gemaklyk te maaken, op zéker te geeven téken, als de Portugeezen zig des 't minſt mistrouwen zouden.

Schriklyk Verraad van eenen *Portugeez.*

Mascarenhas, Bevelhebber van 't Kaſteel. Zyne voorzorge.

'T ONTWERP wierd ontdekt, door eenen Ethiopiër, eenen Turk, en eene Slaavinne. Zaffar, ontruſt van den aanſlag ontdekt te zien, nam nogmaals toevlugt tot veinzerye. Hy deed Don *Juan Mascarenhas* begroeten, die in 't Kaſteel gebood; en houdende zig van 't ſtuk onbewuſt, deed hy hem voorſtellen, eenen muur te laaten opbouwen, welken Don *Garcia de Noronna* weekhartiglyk den Indiaanen had toegelaaten tusſen de Stad en 't Kaſteel opterigten, en dien *Emanuel de Sauſa* moed had gehad, te doen nederwerpen. *Zaffar* vleidde zig niet, dat de Portugeesſe Bevelhebber dit

 Voor-

CASTRO. 1545. Voorſtel zoude toeſtemmen: maar 't was eene réden, welke hy zig aanvanglyk wilde voorbereiden, om openlyk te breeken. Daarentusſen bleef hy de waarſchynlykheid der Vrede draagen, met alle zyne zorgen den Oorlogs toebereidzelen te wyden.

MASCARENHAS ſliep niet, in de gevaaren die hem dreigden. Na daarvan Don *Juan de Caſtro*, die even benoemd was tot het Goevernement van *Indië*, zo wel als allen Bevelhebberen der nabuurige Plaatsſen berigt te hebben, keerde hy zynen gantſen aandacht, om zig in ſtaat van verdédiginge te ſtellen, als of hy op geenen onderſtand ſtaat maakte. Alle de Werken van 't Kaſteel wierden herſteld, en allen voorraad die men konde bergen daarin gebragt. De Wagten wierden verdeeld. Elk Bólwerk bequam eenen Bevelhebber, met 30 Man. De Poort wierd betrouwd, aan den Luitenant des Kaſteels, met 20 der dapperſte Soldaaten. Een ander Offiſier wierd met gelyk getal Manſchap geplaatſt, in een klyn Buitenwerk. Aangaande *Mascarenhas*, die behield zig 50 Man, in 't Lichaam der Plaatsſe, om op allen gevaaren vaardig te zyn. Zodanig was zyne Magt: naamlyk van 212 of 215 Man, verdeeld in de Veſtinge en op de vier Bólwerken.

Toebereidzelen der Vyanden. ZAFFAR naderde wel dra, met al zyn Magt. Zyn eerſte aanval was, op 't Bólwerk van de Zee. Met dit oogmerk had hy drie Kaſteelen doen oprigten, op een Schip van vreesſelyke grootte, en met eene zwaare Artillerye voorzien, die den Muur moeſt beuken. In deeze Zeekaſteelen waren 300 Turken, uit 500 gezogt, dien de Koning van *Zabid* hem van *Mokha* gezonden had. Deeze moesten den Belegerden verſpreiden, met op hen eenen Hagel van Musketterye en Kunſtvuuren te zenden. Maar de Portugeez, die 't gebruik van dat werktuig begreep, zond *Jacome Leite* om het in brand te ſteeken. Hy konde geen beter Bevelhebber daartoe verkiezen. *Leite* nam 20 Man, in twé klyne Scheepen, met eenige ſtukken Kanon voorzien; en hoewel hy ten doel ſtond, tegens zyne verwagtinge, want hy was in Duiſter uitgekoomen, naderde hy, met zo veel moed als geluk, dat hy 't vuur in de drie Kaſteelen bragt. Afwykende, zag hy 't Gevaarte in de Lucht vliegen, met een groot deel der Turken. De vlam gaf zo veel Lichts van zig, dat die hem 't Vyandlyk Heir ontdekken deed, 't een by Batailjons toeſchoot, om het te blusſen. Hy ſtelde zyn Geſchut op de dikſte Drommen, waarvan hy een groot getal doodde: zonder meêr dan 7 Man, in zulke gevaarlyke onderneeminge, gewond bekoomen te hebben Vervolgens, zyn voordeel doende met de verwarringe der Vyanden, won hy den Mond der Riviere, daar hy eenigen hunner Scheepen, gelaaden met voorraad, weghnam: waarna hy, bedekt met glorie, naâr 't Kaſteel wederkeerde.

Moed van *Jacome Leite*.

Zaffar herſteld eenen Muur, door den Portugeezen, neergeworpen. DE Veldheer der *Kambayeren* ondernam, in 't gezigt der Portugeezen, den Muur weder optebouwen, welken *de Souſa* had ter nêergeworpen. 't Kanon van 't Kaſteel, 't geen hem een groot getal Arbeiders vernielde, belette hem niet het werk ter volmaaktheid te brengen. Hy plantte 'er 66 zwaare ſtukken Kanon op: zonder te rékenen, een menigte klyne. Men roemd 'er van een, welkers grootte zo vervaarelyk was, dat het 't gantſe Eiland deed ſchudden, en aanmerkelyke deelen van 't Kaſteel verbryzelde. 't Wierd bediend door eenen *Franſſen Renegaat*, zeer geoeffend zynde. In dee-

deezen tusſentyd zagen de Belegerden aankoomen, Don *Ferdinand de Castro*, Zoon van den Gouverneur, met eenige Troepen, dien hy hen ter hulpe aanvoerde. *Mascarenhas* gevoelde de noodzaake, van beter onderrigt te zyn, wat 'er in 't vyandelyk Leger omging. Op de begeerte welke hy daarvan blikken liet, dekte *Diego de Anaya Coutino*, Edelman van ongemeene ſterkte, zig het Hoofd met eenen Helm; en deed zig, zonder andere Wapenen dan 't Zwaardt op zyde, de Lans in de vuiſt, des Nagts van de Muure glyden. Hy bleef eenigen tyd in Hinderlaage, op eenigen afſtand van 't Kaſteel. Eindelyk, ontdekkende Twé Mooren, die hem naderden, ſtiet hy den eenen met het Punt der Lanſse ter neêr; nam den anderen in zyne Ermen, en liep met dit Pak tot de Poorte van 't Kaſteel. Zyne ſtem deed dezelfde openen; en men was uitneemend verbaasd, hem zynen gevangenen in 't midde van 't Kaſteel te zien werpen. Maar 't vordere van dit voorval, heeft nog iets byzonders. *Anaya* had den Helm geleend, met belofte dien weder te zullen geeven. In zynen loop had hy hem verlooren, zonder 'er acht opteſlaan. Hy ontdekte 't niet, voor zyne te rugkoomſte. Zonder zyn voorneemen te laaten blyken, deed hy zig, ten twédemaale, van den Muur glyden. Hy ging den Helm dien wegh-uit zoeken; en denzelfden gevonden hebbende, bragt hy hem trouw wederom, aan den geenen waarvan hy dien geleend had. Niets konde dapperder, niets konde luiſterryker zyn!

CASTRO. 1545.

Zonderlinge daad van *Coutino*.

MASCARENHAS beſpeurde, een ongewoone beweeging in 't Vyandlyk Heir, waarvan hy de oirzaake wenſchte te weeten. Zes Portugeezen vielen met duiſter uit, en onder 60 ſlaapende Mooren. Zy doodden 'er veelen van: maar 't gerucht hebbende den anderen opgewekt, en zelve zig verſpreid in de naaste quartieren, wierden zy genoodzaakt te wyken, na 2 der hunnen verlooren te hebben. Evenwel voerden de vier overigen, eenen Gevangenen met zig: van wien de Bevelhebber vernam, dat de Koning van *Kambaye* in 't Beleg gekoomen was, van *Champanel*, met 10,000 Péérden, om volgens belofte Zaffar te onderſteunen. 't Bedryf der zes Portugeezen, had den Vyanden zo leevendig aangedaan, dat zy, 't vuur hunnes Geſchuts verdubbelende, veel nadeel den Belegerden toebragten: maar de Renegaat, die de zwaarſte Stukken beſtuurde, gevalliglyk doodgeſchooten zynde, had de Kanonnier, die hem opvolgde, geen bequaamheid genoeg om zig zo geducht te maaken. Echter deed zulke een vreesſelyke Battery 't al omſtreeks wêergalmen: toen een Kogel, uit het Kaſteel, in 's Konings Tente vallende, in deſzelfs jegenwoordigheid eenen zyner Gunſtelingen doodde, en hem met bloed beſpatte. Dit gezigt boezemde hem zo veel vreeze in, dat hy aanſtonds vertrok, om naar zyne Hoofdſtad te keeren: laatende 't Bevel, over zyne Kavallerye, aan *Juzar Khan*, dapper Abisſyner.

HET Beleg wierd met geen minder hévigheid voortgezet. Men verloor veel Volk, van beide zyden; en, hoewel de Mooren on-eindiglyk meêr leeden, maakte evenwel de evenrédigheid, van 't groote tot het klyne-getal, 't verlies byna evengelyk. *Maſcarenhas* was zonder ophouden, op de gevaarlykſte Plaatsſen. Hy ſtelde *Antonio de Silveyra*, aan zig ten voorbeeld: die zo veel Glorie, in dergelyke gelegenheid, bekoomen had. De Vrouwen in 't Kaſteel, die niet min de voorbeelden hunner Sexe, onder dien braaven Bevelhebber vergaten, moedigden den Mannen aan, en deelden

met

CASTRO. 1545.

met hen, al de moeiten en al 't gevaar der Belegeringe. Eene van haar, hebbende vernomen dat de Vyanden in een Huis doorgedrongen waren, vloog 'er naâr toe, ſtreed langen tyd met haare Lanſe, en weerſtond zo gelukkiglyk hunne Poogingen, dat zy tyd aan *Mascarenhas* verſchaftte, met eene Bende uitgezogte Soldaaten toeteſchieten, die allen den Mooren door 't Punt des Zwaardts deeden gaan.

'T VOORNAAMST oogwit van *Zaffar* was, de Gragt te vullen, en den Muur nedertewerpen. Maar de Belegerden niet min iver toebrengende, om, geduurende den Nagt, 't bekoome nadeel te herſtellen: zo bevond zig de Gragt gezuiverd, en 's Morgens alle de Breſſen van den Avond vermaakt. Zyn verbaaſtheid en verdriet veranderden in woede. Hy gaf hévige Bevelen, om forsſelyk eenen nieuwen Aanval te beginnen: toen een Kogel hem 't Hoofd, en de Regtehand wegnam, waarop zyn Hoofd leunde. *Faria* verhaald, dat deeze Renegaat, eene Reize gedaan hebbende naâr Otrante, daar hy in den Boezem van 't Roomskatholyk-geloof gebooren was, zyne Moeder vergeefſe Poogingen deed, om hem wederom tot den Godtsdienſt te brengen, dien hy verlaaten had. Vervolgens, toen hy wederom onder den Ongeloovigen gekeerd was, ſchreef zy hem eenen Brief, welkers Opſchrift dus luidde, *Aan mynen Zoone*, *Khojah Zaffar*, *by de Poorten der Helle.* Maar *Faria*, dit t'ſamenflansſende, merkte niet aan, dat deeze Godtsdienſt de *Griekſe* was: naamelyk, volgens den zynen, een Scheurzieke en Ketterſe! De Jezuit *Maffei* heeft zig wel gewagt, zulk een Aanmerking te maaken.

Zaffar, door eenen Kanonkogel gedood.

RUMI KHAN, Zoon van *Zaffar*, volgde in 't Bevel. Terwyl *Maſcarenhas* van alle kanten uitzond, om 't Onderſtand te verhaaſten, ondernam dat nieuwe Legerhoofd, eenſtemmiglyk met *Juzar Khan*, eenen algemeenen Storm, welke begonnen wierd, aan de Bólwerken van *St. Thomas* en van *St. Jan.* De tegenſtand der Portugeezen duurde langen tyd, met ongelooflyke Dapperheid: maar gedwongen voor de menigte te wyken, konden zy den Vyand niet beletten, op 't Bólwerk van *St. Thomas* te koomen. Toen was 't, dat de wanhoope hen veel meêr dan de moed aanvoerde. Zy verzamelden zig, in 't klyn getal waartoe zy verminderd waren: zy vielen op die menigte van Vyanden, die reeds de Overwinninge meenden vaſt te hebben; en zy quamen, door bedryven welken de Hiſtori-Schryvers niet gemeend hebben dat het verhaal mogelyk was, zulks te boven, met allen dien van boven hunne Muuren te ſtorten, die hunne ſlagen ontvlugtten.

Zyn Zoon volgd hem op.

Hevige beſtormingen van 't Kasteel.

EVENWEL beval *Rumi Khan*, die den gantſen Nagt in Gebeden en Ommegangen had doorgebragt, dat de Storm, met het opluiken van den Dagh, wederom hervat zoude worden. Nogmaals wierden twé Bólwerken beklommen: zonder dat men zig tegens zo veelen woedenden konde ſtellen, die te gelyk van alle zyden opſteegen, over eene menigte van Ladders. Maar toen zy zig, boven op den Muur zynde, in veel enger Plaatſe gedrongen vonden, maakten de Portugeezen daarin zulk een groote ſlagting, dat deeze plek, in een oogenblik, met 2000 Dooden bedekt was. *Juzar Khan*, Generaal der Ruiterye, wierd 'er onder den voorbaarigſten gedood; en zyn Oom, die denzelfden naam droeg, volgde hem in de waardigheid op. Daar bleeven niet meêr van den Portugeezen, in deeze

De Mooren afgedreeven.

ze vreesſelyke Beſtorminge, dan zeven dooden. Meêr dergelyke Stormen vielen 'er voor, met het zelfde gevolg. In eene was de Vlam, van de Kunſtvuuren en der Musketterye, zo bovengemeen, dat veele van hen, alleen in 't Kottoen gekleed, ziende het Vuur in hunne Kleederen gevat, genoodzaakt waren zig in 't water te werpen, om het uittedooven; en evenwel keerden eenigen niet te min weêr, op hunne Posten. *Mascarenhas*, om dergelyk ongeval voor te koomen, deed hen een ſoort van Kleederen maaken, van eene groote menigte Goud-Leer, 't geen ten Tapytbehangzel in zyne Vertrekken diende. Hebbende eens 's Morgens ontdekt, dat de Vyanden in den Nagt een Hoogte opgeworpen hadden, vanwaar zy binnen in 't Kasteel konden kyken, ſtelde hy zig aanſtonds aan 't Hoofd van 100 Man, met Don *Pedro* de *Almeyda*: hy viel geweldelyk uit, en vernielde niet alleen dat nieuwe Werk, maar keerde naâr 't Kasteel niet te rug, dan na meêr dan 300 Mooren in 't voetzand gelegt te hebben. Op eenen anderen Dagh, 's Avonds, ging *Martyn Botello* uit, met 10 Man, om eenigen Ongeloovigen te onderſcheppen, waaruit men onderrigt bekoomen konde. Hy viel in 't midde van 18 Mooren, aan wien de vreeze zo voort de vlugt deed neemen: uitgenomen een zeer moedige *Nubiër*, die tegens den Portugeezen ſtand hield. *Botello*, die hem 't Leeven niet zogt te beneemen, vernoegde zig met hem by den Halze te grypen; maar, ziende dat hy niet ophield van tegenſtand, vernieuwde hy, als eenen anderen Herkules, 't Bedryf van *Annaya*: naamelyk, hebbende den Nubiër in de Ermen gevat, liep hy met hem naâr 't Kasteel, daar hy gelukkiglyk deezen laſt overbragt. CASTRO. 1545.

De Verwarring, welke de Kunſtvuuren en 't Geſchut der Belegeraars in den Voorraed gemaakt hadden, deed onderwyle Hongers-nood vreezen: een nog ſchriklyker Vyand zynde. Men was reeds gebragt, tot Voedzels, die den allerhongerigſten tegenſtonden. Een' Rave, verraſt op de Lyken, was een' Lekkerny voor Zieken, en wierd tot vyf Kroonen verkogt. Niet minder wierd men gedreigd, met gebrek van Krygsbehoeftens. De Vyand, die een Onderſtand van 10,000 Man te voete ontfangen had, bereidde nieuwe Aanvallen. Inderdaad, de Ongeloovigen, op nieuw ten Storm gekoomen, beklommen 't Bólwerk van *St. Jago*, en ontweeken 't ſtraks wederom. Naauwelyks waren zy van hunne Ladders, of 't Bólwerk, 't geen zy ondermynd hadden, ſprong met vervaarelyken ſlag op. Zeventig Portugeezen vloogen in de Lucht. Tien vielen onverzeerd wederom neder. Grootelyks verwonderde men zig, over de onverzaagtheid van *Diego de Sotomayor*: hy quam weder op den Grond, zonder de bedaardheid zyn 's Geeſts verlooren te hebben, met de Lansſe in de hand. Maar een Soldaat, leevendig onder den Vyand geſmakt, wierd aanſtonds gematſt. *Mascarenhas* had eenig voorgevoel van deezen Ramp, ziende den Mooren zo haaſtig wyken. Hy had zelve zyn volk gebooden, 't Bólwerk te ruimen. Zy waren weêrhouden, door eenen Waaghals, genoemd *Reynoſo*, die hen dreigde, hun wyken voor lafheid té zullen uitkryten.

Gebrek der Belegerden.

Bólwerk door eene Myne opgevloogen.

Na dat ongeluk bevond zig de Bresſe zo groot, dat de Mooren, ten getale van 13000, zig haastten ten Storm te loopen. Vyf Portugeesſe Soldaaten alleen, verduurden 't Geweld die'r menigte; en gaven Tyd, aan *Mascarenhas*, met het overſchot zyn 's Volks te naderen. Men voegd 'er inderdaad by, dat de Vrouwen, gewapend als de Mans, zig met evengelyken

Dapperheid van Mannen en Vrouwen.

CASTRO. 1545. lyken Moed voordeeden, zonder een Oogenblik weêrhouden te zyn, door 't akelig gezicht van de Dood, 't geen haar van alle zyden omringde. Een Priester, met het Kruis in de hand, moedigde den beiden Sexen, om zig voor den Godtsdienst en voor de Glorie op te-offeren. 't Verslag der Bedryven is hier achtergehouden, uit enkelde réden, dat zy ongeloofiyk zouden schynen; en de Histori-Schryvers redden zig, onder begunstiginge der Duisternisse, die den Vyanden tot den Aftogt noodzaakte, na 300 Man verlooren te hebben. *Mascarenhas* gebruikte den gantssen Nagt, om na zyn vermogen, de Verwoesting der Mynen en des Geschuts te herstellen.

Vervolg der Belegeringe. ELKE Dagh deed nieuwen Aanval ontstaan; en 't Verlies des Vyands was geduuriglyk zo groot, dat hy 't niet konde vervullen, door de Onderstanden die hem telkens aanquamen. *Rumi Khan* nam besluit, wederom op 't Ondermynen te koomen. Hy boorde, op sommige Plaatssen, tot in de Rotze. Maar dit onderstaan was van geenen evengelyken uitslag, met het voorgaande. *Mascarenhas*, die waakend Oog op alle de Beweegingen der Mooren hield, groef daartegens zo gelukkiglyk aan, dat hy 'er een groot getal deed sneuvelen. Don *Alvaro de Castro*, twéde Zoon des Goeverneurs, had tot hiertoe niet konnen aankoomen, dewyl hy een geweldig Tempeest had uitgestaan, 't geen hem noodzaakte te *Basaim* inteloopen: maar *Antonio Moniz Barreto*, die hem verzelde, zig, met agt Edellieden van 't zelfde onderstand, van hem begeeven hebbende, had het geluk gehad, in eene Barke, *Diu* en 't Kasteel te bereiken. De onverwagte Aankomst, van dit klyn getal Helden, had niet weinig den Moed en de Hoope der Belegerden opgebeurd. Men verhaald, dat zy, op hun vertrek' van *Basaim*, benevens hun Opperhoofd, niet meêr dan zéven waren: toen een ander Portugees-Edelman, genoemd *Michael Darnide*, verzogt, in hunne Barke ontfangen te worden. Zy weigerden 't hem, uit vreeze hunnen Vaard te benadeelen, door 't getal. Maar *Darnide* wierp zig, met het Musket tussen de Tanden, in Zee; en volgende hen, zwemmende, verpligtte hy *Barreto*, hem te ontfangen.

VERVOLGENS zag men *Luiz de Melo* en *Mendoza*, met négen Man, te voorschyn koomen. Zy wierden gevolgd, van Don *George*, en Don *Duarte de Meneses*, met zéventien Mannen. Don *Antonio de Atayde* en *Francisco Guillerme*, voerden 'er vyftig aan; en *Ruy Freyre*, Faktoor te *Chaul*, vierentwintig. Alle deeze Krygshelden, vielen op den Vyand, die zig van eenige Werken, onder anderen, van 't Bólwerk *St. Jago*, meester gemaakt had. 't Gevegt was bloedig, voor den Mooren. *Antonio Moniz Barreto* deed Wonderen van stoutheid, en van moed: verdédigende zyne Post, alleen met twé Soldaaten. Terwyl hy op 't punt stond, zig in 't Water te werpen, om 't Vuur te blussen, 't geen hem brandde, weêrhield hem een zyner Soldaaten, die in den zelfden toestand was: beiden deeden zy dingen, de verwonderinge waard. Niemant, die meêr van Fortuin mishandeld wierd, dan *Antonio Correa*. Met 20 Man, ter Ontdekkinge uitgegaan zynde, bespeurde hy 12 Mooren, in 't ronde om een vuur. Hy vermaande zyn Volk, op hen te vallen: maar, uit welke oirzaake hunne vertzaagtheid ontstond, zy dachten niets anders, als te wyken. *Correa*, vertwyffeld, liet niet na den Mooren te vervolgen, in hoope, van 'er eenen te onderhaalen. Zo dra zagen zy hem niet alleen, of zy vielen hem aan; en al zyn

Dap-

CASTRO.
1545.

Dapperheid was niet magtig, hem uit hunne Handen te redden. Zy voerden hem by *Rumi Khan*, die hem naauw ondervroeg, wegens den toeſtand der Belegerden. Hoewel 't Kaſteel in elendigen ſtaat was, ſchilderde *Correa* 't zo voordeeliglyk af, dat de Moorſe Generaal, in woede over zyn Antwoord, hem ſmaadelyk naâr zyn Quartier liet ſleepen, en 't Hoofd afſlaan. 's Morgens wierd het, op eene Pieke, in 't gezigte van 't Kaſteel ten toone geſteld.

Correa, gevangen en 't Hoofd afgeſlagen, door den Mooren.

De Portugeezen, hebbende tot hiertoe meêr dan 200 Mannen verlooren, na van den Vyand boven de 5000 geveld te hebben, bleef hen veel minder overig; en van dit Overſchot, was 't meestedeel nog gewond, of ziek: toen eindelyk Don *Alvaro de Castro*, met 400 Man en menigte Behoeftens, in de Haven viel. Onderwegh veroverde hy een Schip, van *Kambaye*, rykelyk gelaaden. De Vreugde der Belegerden, over dit Onderſtand, wierd door eenen Ramp gemaatigd. De Soldaaten van *Alvaro*, ſchuuwende de Mynen, eiſchten openlyk op den Vyand te vallen. *Mascarenhas* verwierp dit voorzigtig: hy vond het gevaarlyk. Zyne Weigering veroirzaakte Klagten, en Murmureeringen, die tot openbaaren opſtand uitliepn: ter krenkinge der Krygs-tucht, die weinig bekend, ten minſte weinig geacht is, by den Portugeesſen-Land-aart. De hachelykheid, van in 't Kaſteel door zyn eigen Volk overweldigd te worden, dwong *Mascarenhas* den Muitelingen toetegeeven. Hy deed eenen Uitval, met 500 Man, in drie Benden verdeeld. Straks maakte men zig meester, van 's Vyands voorposten: die zig in zyne Afſnydingen begaf. Maar, toen men aan de Borſtweere der Beſchansſinge quam, waren die, welke hunnen Generaal met zo veel moedwils behandelden, ook de eerſte dien 't hart ontviel. *Mascarenhas* deed hen verwytingen, die hunnen moed opbeurden. Zy ondernamen den Aanval ſtandvastiglyk. Maar 't gantſe Heir der Mooren, zig uit hunne byzondere Legerplaatsſen verzameld hebbende, deed de dapperheid voor 't getal buigen. De Portugeezen zagen zig genoodzaakt, in wan-orde te wyken; en 't Kaſteel liep gevaar, in dien torn weggenomen te worden: indien 't Beleid van *Mascarenhas*, 't geen zig over alles uitſtrekte, niet voorzien had tegens den togt van eene Troepe van 5000 Man, welke regelregt naâr de Poorte ſcheen te trekken. *Mojale Khan*, die 'er 't bevel over voerde, zwenkte naâr 't Bólwerk van *St. Thomas*, daar de tegenſtand van Don *Luis de Souſa*, zyne Poogingen verydelde. *Mascarenhas* herzamelde zyn Volk, en won wederom gelukkiglyk de Poorte des Kaſteels. Maar hy liet 70 Man achter. Don *Fernando de Castro*, twéde Zoon des Goeverneurs, wierd 'er doodlyk gewond.

Aankoomſte van 't Onderſtand.

Quaaden-uitval door Muiterye gedreeven.

Mascarenhas herſtelt het Nadeel.

Eenige Dagen naderhand, ligtten de Mooren 't Geſchut, van 't Bólwerk van *St. Jago*. *Vasco de Cunna* en *Luis de Almeyda* quamen midlerwyl aan, met aanzienlyk Onderſtand. *Almeyda*, die op een ander ontwerp peinsde, vertrok zo voort, met 3 Karavellen; en keerde te rug, na dezelfde vermeerderd te hebben, met twé groote Scheepen van *Mekka*, en eenige klynere Vaartuigen, dien hy onderſchept had, en welkers Laadinge op 50,000 Dukaaten geſchat wierd. Hy had, aan de Maſten, menigte van Mooren doen ophangen: na hen den Kop te hebben doen afhouwen, zo wel als aan hunnen Bevelhebber, die een *Janitzer* was, en te vergeefs 3000 Dukaaten voor zyn Losgeld had geboden.

CASTRO.
1545.

§. II

Don Juan de Castro *koomt te* DIU, *overweldigd de Verschansingen der Mooren, tast hun Heir aan en verslaat het, dood hunne Generaals, en hersteld den Portugeezen. Hy keerd in Zegenpraal naâr* Goa. *Eere welke de Koning hem toestaat, en waarvan de Dood hem 't genot belet.*

Standvaste Moed van de *Castro.*

AGT Maanden waren reeds van 't begin des Belegs verloopen. Al de vaardigheid van Don *Juan de Castro*, Goeverneur der Indiën, had in de eerste Maanden geen genoegsaame Vloote konnen verzamelen, om den Belegerden onderstand toetevoegen. Gants *Goa* verwonderde zig, over de standvastigheid welke hy, wegens den Dood van zynen Zoon, Don *Ferdinand*, deed blyken. Welke Smert hy 'er van gevoelde, hy hadze ontveinsd: zelve, tot een veel ryker Kleed aantetrekken, ten Dage toen hy berigt van deszelfs sneuvelen ontfing; en zyne Plaatsse te beslaan, in den openbaaren Ommegang, om den Hemel te danken, van *Diu* nog onder de Heerschappye der Portugeezen bewaard te hebben. Van daar had hy de Feesten, en de Vreugdebedryven des Volks bygewoond, welken hy zelfs, met dat Inzigt, geboden had.

Zyne Vloot ten Ontzet, en deszelfs *Bedryven.*

EINDELYK bevond zig de Vloot gereed, omtrent *April* 1545. Zy bestond uit meêr dan 90 Zeilen, zonder 3 Scheepen te rékenen, nieuwlyks van Lisbon gekoomen. *Castro* liep te *Bazaim*, om hier den Vaartuigen aftewagten, die zedert het vertrek van *Goa* verstrooid waren; en zond midlerwyl Don *Emanuel de Lima*, om de Kuste te zuiveren. Hy nam veele Vaartuigen, by *Daman*; en doende den gevangen Mooren in stukken houwen, gaf hy bevel, de geknotte Deelen en Rompen in den Mond der Riviere te werpen: ten einde de Vloet dien opwaarts voeren, en Doodschrik over alle deeze Kusten verspreiden zoude. Hy ging in de Riviere van *Suratte*, daar de tegenweer der *Ethiopiërs* (1) Inwoonderen des Lands, hem niet belette, 'er 't Verderf en de Verwoesting te brengen. Even-eens behandelde hy de Stad *Ansoto*, zonder 'er zelve de Schoonheid te eerbieden: want hy deed zelfs de *Vrouwen* deezer Stad, en der omleggende Plaatssen, der Bramanen en Banjanen, die voor de Schoonste des Gewests gehouden wierden, door 't Zwaardt vallen.

Verwoede Wreedheid.

Zelve over de *Vrouwen.*

Koomst te DIU.

CASTRO, voor *Diu* gekoomen, wierden de Mooren met verbaasdheid bevangen, on-aangezien zy kortelings een Onderstand van 5000 Mannen, van den Koning van *Kambaye*, ontfangen hadden. Aanstonds begaf hy zig, naâr 't Kasteel; en vervolgens zyne Benden ontscheept hebbende, besloot hy, volgens genome Raadsbesluit, den Stryd niet langer, dan tot den volgenden Dagh uittestellen. De verdeeling wierd gemaakt. Don *Juan de Mascarenhas*, Bevelhebber des Kasteels, wierd de Voorhoede aanbevolen, bestaande uit 500 Man. Don *Alvaro* en Don *Emanuel de Lima* maakten, het Lichaam der Slag-ordeninge uit, elk met 500 Mannen. De *Goeverneur* der In-

(1) Dit moet zyn het Volk van *Habash*, of *Abissynië*.

Indiën zelfs, behield zig 1000 Man, met eene Bende Indiaanen. Eenige Portugeesſe Vrouwen, ſtrydbaar geworden door de Oeffeningen van 't Beleg, mengden zig in Mans gewaad onder de Batailjons, om den gewonden byteſtaan. In 't Kaſteel liet men, den Stedehouder van *Mascarenhas*, met 300 Man. De Goeverneur ſtelde Belooningen voor, aan dien, die 't eerſte de Vyandlyke Werken zoude beklouteren. Den 11 *November*, met het uitbreeken des Dageraats, trok dit klyne Heir op, om de talryke Benden der *Kambayeren* aantetasten, die zo wel verdédigd wierden door hunne Verſchansſingen, als door hun Geſchut.

CASTRO. 1545.

Optogt zyner Benden.

DE Aanval begon, met eenen uitſteekenden moed: maar koſte 't Leeven aan veele Portugeezen. Twé Edellieden, die malkanderen uitgetart hadden, en overeen gekoomen waren, dat de eerſte die over 's Vyands Borſtweere geraakte Verwinnaar van den anderen verklaard zoude worden, ſneuvelden beiden glorieuzelyk, in dat beſtaan. Eindelyk beklom men de Werken; en 't getal der geenen, die 'er zig met evengelyke vuurigheid op begaven, was zo groot, dat men niet onderſcheiden konde, wien de Eere toebehoorde. *Cosme Payva*, na een Been verlooren te hebben, hield aan met op de Kniën te ſtryden, tot hy den Doodſteek ontfing. *Tanadar*, zig gebukt hebbende, om eenen Turk te dooden, dien hy met het Punt der Lansſe had nedergeſmakt, wierd zelfs gedood, door eenen anderen Turk. *Francisco de Azevedo* viel ook, onder 't getal, na groote ſlagtinge rond om zig gemaakt te hebben.

Zy taſten den Mooren aan.

MASCARENHAS en Don *Alvaro de Caſtro*, boorden in een Bólwerk, 't geen den Hoek der Verſchansſinge uitmaakte. Twémaal plantten zy 'er hunne Vaanen: twémaal wierden dezelven neêrgeſlagen. De Aankoomſt des Goeverneurs, ontvlammende het vuur des Stryds, wierd den Vyand zo fier gedrongen, dat hy 't Werk verliet. Toen ſtuuwden de Portugeezen 'er zig ondereen, met den Turken. Nu wierd de Moordery nog veel bloediger. *Rumi Khan* naderde, met het Lichaam zyn's Heirs: maar, ziende zyne Verſchansſingen verkragt, trok hy te rug, na eene ruuwe Schermutzelinge, om zig by *Juzar Khan* te voegen, welke van zyne Zyde, door *Mascarenhas*, mishandeld was.

En overweldigen hunne Verſchansſingen.

DON *Juan de Castro* nam geen beraad, al zyn Volk te verzamelen, om hem te volgen: hy gaf 't geleide der Voorhoede, aan zynen Zoone, Don *Alvaro*. 't Gevegt wierd geregelder aangebonden. Een Portugeesſe-Monnik, genaamd *Antonio del Cazal*, verſcheen aan 't Hoofd der Gelederen, voerende 't Kruiſifix op het Punt der Lansſe. Dra wierd het Slagveld, met Dooden en Gewonden bedekt. *Rumi Khan* keerde den rug: maar om zyne gebroke Benden te herzamelen; en om met zo veel Woede wederom aantevallen, dat hy, op zyne beurte, den Portugeezen in groote Verwarringe bragt. Hier diende Don *Juan de Castro*, braveerende duizendmaal den Dood, en allerwegen jegenwoordig, door zyne Vermaaningen en door zyn Voorbeeld, ten Winſte aan de Overwinninge: met de vaardigheid, waarmede hy alle zyne Gelederen herſtelde. 't Gebeurde, in hem byteſtaan, dat het Kruiſifix van *del Cazal* eenen Erm verloor, door een' Kogel of door eenen Steen. De ſtrydbaare Prieſter riep Wraak, aan den Portugeezen, over de Heiligſchenderye! en dit Schouwſpul deed hen met zo veel Dulheid op den Mooren ſtorten, dat zy hen,

CASTRO. 1545.

De Stad word door den Portugeezen verrast.

zonder ophouden, tot aan de Poorten der Stad dreeven. *Mascarenhas*, Don *Alvaro*, en Don *Emanuel de Lima* zig onder den Vlugtenden vermengende, hadden de Stoutheid, van 'er met hen in te koomen. Zy wierden gevolgd, van den Goeverneur zelf. Elk, van zyne Zyde, zig in de Straaten verspreidende, deeden 'er 't Bloed met groote Golven stroomen. Vrouwen nog Kinderen wierden 'er zo min gespaard, als de Mannen. Men hield zig met geene Plunderinge op, van 't geene in den Stryd konde belemmeren: maar de Edele-gesteentens, 't Goud en 't Zilver, maakten onwaardeerbaaren Buit uit.

Zy behaalen een volslage Overwinning.

ECHTER had *Rumi Khan*, en zyne voornaamste Bevelhebbers, deezen Tussentyd waargenomen, om hunne Benden te herzamelen. De grootheid hun's Verlies belette niet, dat zy nog 8000 Mannen onder hunne Vaanen hadden. Don *Juan de Castro*, met zyn Zoon, en *Mascarenhas* beslooten, zo voort hen aantetasten. Dit nieuw Treffen was zeer bloedig. In de Hitte des Gevegts, nam *Gabriel Teixeira* den Stander van *Kambaye*, na den Voerder geveld te hebben; en sleepende dien over 't Slagveld, juichte hy de Overwinninge uit. *George Nunez* bragt, aan den Goeverneur, het Hoofd van *Rumi Khan*, die zig tot den laatsten snik verdédigde. *Juzar Khan*, met Wonden bedekt, bevond zig onder 't getal der Gevangenen. De Portugeezen verlooren, honderd Man. Andere zeggen, enkeldlyk, Vierendertig. Maar, 't verlies der Vyanden beliep, op 5000 Dooden, waaronder hunne voornaamste Bevelhebbers; en onder deezen, *Azede Khan* en *Lu Khan*. Den Krygsknegt stond men Vryheid van Roof toe. In de Stad en in de Legeringe der Vyanden, vond men eene zeer groote menigte Voorraads, 40 stukken Kanon van bovengemeene zwaarte, en meêr dan 200 van onderscheide Grootte.

VEELE Portugeezen waren 'er, die in den Stryd uitblonken. De Goeverneur der Indiën, Don *Juan de Castro*, deed 'er zo wel den Pligt des Soldaats, als dien des Generaals. *Mascarenhas*, hoewel afgemat door een Beleg van 8 Maanden, deed ongeloofbaare Daaden. Grooter Loftuiting kan men Don *Alvaro de Castro* niet geeven, dan te zeggen, dat hy 'er zig gedroeg, gelyk zynen Vader. Een Vaandrig, *Duarte Barbudo*, wierd verscheidemaalen van de Verschansingen geslagen, en steeg 'er zo dikwyls boven op. Niet min moet men *Frater Antonio* vergeeten, die zulk heerlyk gebruik van 't Kruis maakte. Veelen anderen zoude men nog konnen noemen (1). De Koning van *Kambaye*, woedende over 't geleede Verlies, deed agt-entwintig Portugeesse gevangenen in stukken houwen.

Zy verwoesten de Kusten van Kambaye.

GEDUURENDE de Goeverneur zig gebruikte, om alle schaadens der Portugeezen

(1) Armhartelyk is 't, FARIA te zien, na zynen *Landsgenooten* zo hoog gepreezen te hebben, hen met eenen enkelden veeg, van alle hunne Glorie te berooven; zeggende „ dat de Vyanden moesten bekennen, geduurende 't Beleg, boven de Kerke des Forts, „ eene *overschoone* VROUWE gezien te hebben, in 't Wit gekleed, zulke heldere Licht- „ straalen verspreidende, dat dezelve hen verblindde; en dat, op deezen zelfden „ Dagh, eenige MANNEN, gewapend met *Lansſen*, op 't Slagveld verscheenen, wel- „ ke hen 't grootste Nadeel toebragten ". Wy voor ons, zullen zig wel wagten, geloof te slaan aan zulken Getuigenisse, gegeeven van Vyanden, en zo beleedigend aan de Glorie der *Portugeezen*. Is 't niet volmondig gezegt, dat deeze, zonder die Hulpe, zig niet zo glorieuselyk uit deeze twéde Belegeringe konden wikkelen, dan zy zig uit de eerste hadden gedaan?

tugeezen te herſtellen, wierd Don *Emanuel de Lima*, in den Aanvang van den Jaare 1546 belaſt, de Kuſten van *Kambaye* te ſchuimen, met eene Vloote van 30 Scheepen. Hy verwoeſtte een groot getal Steden: onder anderen, *Gandar*, en *Gogo*, eene der voornaamſten des Lands. De Inwoonders, naâr de Gebergtens gevlugt, vervolgde hy hen daar, met zo veel geluk, dat hy hen, in den eerſten Nagt verrasſende, alle door de Punt van 't Zwaardt deed gaan. De Velden wierden verwoeſt, de Kudden gedood of verminkt; en alle Scheepen, langs deeze Kuſte gevonden, aan de Vlamme opge-offerd.

Groot Vertrouwen op DE CASTRO.

DE goede uitſlag van de Portugeesſe Vloote, te *Diu*, verſpreidde een ongeloofiyke Vreugd, in alle de Bezittingen deezes Land-aarts: die geloofd hadden, hun Lot, in dat van *Mascarenhas* en van 't Kaſteel te vinden. Maar byzonderlyk blonk die tè *Goa* uit. Don *Juan de Caſtro* deed daar, een Somme van 20,000 *Pardao's* ter Leene vraagen: welke hy noodig had, ten Onderſtand der Vloote en ten Herſtel van 't Kaſteel van *Diu*. Hy zond een Lók zyner Knévels tot Onderpand. De Stad ſtuurde hem deeze Borgtocht, met grooten Eerbied te rug, benevens de gevergde Somme. Zelve de Vrouwen haaſtten zig, om 'er aan toetebrengen; en ontdeeden zig, om 't zeerſt', daar voor, van hunne Hals en Ermſierraaden. Maar hy had wel dra gelegenheid, 't met Woeker wedertegeeven, door de Rykdommen welke op een *Kambay's* Schip gevonden wierden, 't welk *Moniz Barreto* by *Mangalor* wegnam.

Zyne Knévels ten Onderpand, voor eene Geldleeninge.

Hy herſteld het Kaſteel van Diu.

'T KASTEEL van *Diu* wierd herſteld, met eene menigte van Nieuwe Werken. Men leidde 'er eene Bezettinge in, van 500 Man; en Don *George de Meneſes* wierd, met 6 Scheepen, op de Kuſte gelaaten. De toegeevendheid voor den Mooren, deeden wel dra de Stad wederom bevolken. Eindelyk vertrok Don *Juan de Castro*, naâr GOA, daar hy den 11 *April* aanquam. Hy wierd 'er ontfangen, met de Toejuichingen en Eerbewyzen, geboótſt na dien van 't *Oude Rome*. De Poorten, en alle de Straaten der Stad, waren met ryke Tapyten behangen. Gants de Stad door, vermengde 't Geluid der Speeltuigen zig, met dat van 't Kanon; en alle de Scheepen in de Haven namen Deel, aan 't Feeſt, door hunne Optooizels. Don *Juan* quam in, onder een koſtelyk Verhémelte. Aan 't inkoomen van de Haven, nam men zynen Hoed af, om hem een Lauwerkrans op te zetten, en eenen Lauwertak in de Hand te geeven. Voor hem uit, ging Frater *Antonio*, draagende 't zelfde *Kruiſifix* 't geen hy in den Stryd gevoerd had, en den Koninglyken Stander aan zyne Zyde. In zynen Stoet verſcheen *Juzar Khan*, met neêrgeſlage Oogen. Zeshondert Gevangens, met Ketenen belaaden, volgden daarop. Maar hy wierd voorgegaan van on-eindig getal Wagens, waarop men 't Kanon, en de Wapenen voerde, van den Mooren veroverd. De Juffers der Stad vertoonden zig, in de Venſters, werpende Bloemen en riekende Waters, op den Overwinnaar. Eindelyk, alle de Omſtandigheeden deezes Feeſts waren ten uiterſte prachtig. Koningin *Katherina van Portugal* zeide, leezende het Verſlag van de Overwinningen en Triumſen van *de Castro* „ dat hy als een Kriſten „ overwonnen, als een Heiden getriumfeerd had".

En keerd weêr naâr GOA.

Zyne Zégenpraalende Intreede

Belooning hem toegelegt.

In den loop deezes zelfden Jaars, wierden die luiſterryke Tydingen in *Portugal* gebragt. De Koning wilde Don *Juan de Castro* doen uitmunten, door

CASTRO. 1546.

door buitengewoone Vergeldingen. Hy begon die, met hem de Achtervolging van zyn Goevernement toeteſtaan, onder den Tytel van *Onderkoning*. Ook deed hy hem een Geldſomme, ten Geſchenk. Vervolgens benoemde hy deszelfs Zoon, Don *Alvaro de Castro*, ten Admiraal der Indiſe-Zéen. Maar de Dood van Don JUAN, ſchortſte alle deeze Gunſten. Hy was op den Oever des Doods, toen hy berigt van 't eerſte bequam; en zyne Ziekte, zo men *Faria* gelooven mag, was van eenen zonderlingen Aart. Dezelfde ſproot, uit het Hartzeer 't welk hy gevoelde, over den elendigen Toeſtand, waartoe de Zaaken der Portugeezen, van Tyd tot Tyd, in de Indiën vervielen; en uit het quaad Gedrach, 't welk veele Bevelhebbers, in zékere Onderneeminge, gehouden hadden. Stervende, vroeg hy Vergiffenis aan veelen van hen, wegens 't geene hy aan den Koning in hun Nadeel geſchreeven had: zonder dat men heeft konnen verneemen, of hy 't zig verweet, zyne Klagten te verre getrokken te hebben; of dat hy, door eene bovenmaatige Téderheid, eenig berouw had, van mogelyk hun Fortuin benadeeld te hebben, met hen Recht te doen. Toen men hem zeide, dat hem weinig Leevens overſchoot, deed hy zynen Raad by-een roepen, om bevalliglyk te verklaaren, dat hy niets bezat; en om te vraagen, in de Noodzaake waarin hy van alles was, dat die hem met eenig gering Deel, van 's Konings Inkoomſten, wilde byſtaan: op dat men niet konde zeggen, dat hy van Honger geſturven ware. Vervolgens, 't *Misboek* hebbende laaten brengen, zwoer hy, met 'er de hand opteleggen, dat hy nooit 's Konings Geld, nog dat van anderen, tot zyn Voordeel gebruikt had; en dat hy zig nimmer met Koophandel bemoeide, in Oogwit om 'er Schatten door te bekoomen. Na zynen Dood vond men, voor al zyn Schat, in zyn Vertrek, alleen eenen *Bloedigen-Geesſel*, en *drie Reaalen*. Zyn Lichaam wierd, A°. 1576, naâr Portugal gevoerd; en tot den Dominikaanen van *Benifica*, op eenen klynen Heuvel by *Lisbon*, ten Grave beſteld. Men bewaard 'er zyn Afbeeldzel, in 't Rood gekleed, en met eenen Laurier-tak gekroond. Onder een groot getal Weetenſchappen, dien hy bezat, verſtond hy veele Oude- en Hedendaaghſe Taalen. Zyne voornaamſte Oeffening was de Wiskunde. Hy regeerde zonder trotsheid; hy was een goed Onderſcheider der Verdienſten; en hy gedroeg zig, in de onderſcheidene Gelegenheeden zyner Fortuine, zonder gemaaktheid. Geerne had hy, dat elk zig volgens zyne Hoedanigheid vertoonde. Eens, voorby den Winkel een 's Snyders gaande, zag hy veele ſchoone Kleeders hangen. Hy vroeg, wien ze toebehoorden. Vernomen hebbende, dat ze aan zynen Zoone waren, ſcheurde hy ze in ſtukken, zeggende, *'t Is beter dat de Jongman zig van Krygs-tuig voorziet.* Men rékend hem, de XIV Goeverneur, en de IV Onderkoning, der Portugeesſe Ooſt-Indiën.

Zyne Ziekte.

Zyne Zeldſaame Onbaatzugtigheid.

Dood, en Lof, van Don JUAN DE CASTRO.

Einde van 't Eerſte Boek.

HISTO-

KAART van de WESTKUST van AFRIKA, van den *XII. Graad Noorderbreedte* tot den *XI. Graad Zuiderbreedte*, met de *nabuurige Eilanden*.
Gemaakt na de Fransse Kaart van den Wester-Oceaan, *uitgegeeven A.º 1738., op Bevel van den H.re Grave de* Maurepas:
Vermeerderd *op de byzondere* Aanmerkingen *van* BARBOT, SMITH, *des* MARCHAIS, *en anderen;*
en geschikt volgens Sterrekundige Waarneemingen.

HISTORISCHE BESCHRYVING DER REIZEN.

EERSTE DEEL.

REIZEN NAAR HET ZUID-OOSTE EN DE OOST-INDIEN, VAN DEN *BEGINNE DER XV. EEUWE*, TOT AAN DE *GRONDVESTIGINGE DER EUROPEAANEN* IN DIE GEWESTEN.

TWEDE BOEK.

REIZEN *der* ENGELSSEN *naâr* GUINÉE *en de* OOST-INDIËN.

INLEIDING.

HOEWEL de *Portugeezen* de eerste Europeaanen geweest zyn, welke de Ontdekking eener Nieuwe-Wereld ondernamen, en daarin, lange voor andere Volkeren geslaagd hebben, zo was evenwel 't goed Gevolg hunner Togten niet zo dra bevestigd, of de ENGELSSEN poogden daarin met hen te deelen. *Guinée* wierd ontdekt, in den Jaare 1471, door de Portugeesse Vlooten (1). Tien Jaaren

Aanmerking over de *eerste Reiztogten* der ENGELSSEN.

(1) De *Franssen* geeven voor, dat zy reeds grooten Handel dreeven met *Guinée*, van 1364 tot 1471; zynde 107 Jaaren, bevoorens de Portugeezen het ontdekten.

ren naderhand, zag men veele Scheepen in ENGELAND uitruſten, om deeze Kuſten te bezoeken.

JOHN TINTAM, verzeld van *William Fabiam*, formeerde dat Ontwerp, A°. 1481, onder de Regeeringe van EDUARD IV., Koning van *Engeland*. 't Is onzéker, of zy 't op hunne eige koſten onderſtonden, dan wel op dien van den Hertoge van *Medina Sidonia*, van wien men wil, dat zy uitgezonden wierden. Mogelyk, dat deeze Spaanſe Heer, door 't gebruiken van *Engelſſen* tot die Scheepvaard, het uitſluitend Voorrecht ten Koophandel op den Ooſt-Indiën wilde verydelen, welk het *Portugalſe Hof* van dat van ROME te verkrygen quam. Hoe 't zy, de zaak is zeer duiſter. *Jan* de II, Koning van *Portugal*, ontruſt over deeze uitruſtinge, deed zo voort twé Ambasſadeurs naâr 't Hof van *Londen* vertrekken, met uitterlyken Laſt, om de Verbonden tusſen Portugal en Engeland te vernieuwen: maar met heimelyk Bevel, niets by *Eduard* natelaaten, om te verkrygen, dat de Scheepen, van *Tintam*, in de Haven aangehouden mogten worden; en dat hy allen zynen Onderdaanen verbieden zoude, eenig Schip naâr *Guinée* te zenden. Zy verkreegen 't. Dit word bygebragt van *Garcia de Reſende*, Portugees-Hiſtori-Schryver, in 't Leeven van *Jan II.*, het 33. Hoofdſt.; en diend dus, ten onwraakbaar Getuigſchrift, dat de Engelsſen van den eerſten en vuurigſten zyn geweeſt, om oogmerken van Scheepvaard op afgelegene Zéen te formeeren. Mogelyk, dat men ook, aan die zelfde oirzaake, de lange tusſenpoozinge moet toeſchryven, welke zy vervolgens ſtelden, tusſen deeze pooginge en hunne eerſte Reizen naâr 't Zuide; gelyk ook, de zorge die zy namen, om eenen anderen Wegh naâr de Indiën te ontdekken.

Hun Koophandel op de *Kanariſe Eilanden.*

AAN eene andere zyde blykt het volſtrekt, door eenen Brief, waarvan 't uittrekzel by *Hakluyt* (1) gevonden word, dat al in den Jaare 1526, en mogelyk eerder, zékere Engelsſe Kooplieden, onder welken men noemd *Nicholas Thorne*, een voornaam Koopman van *Briſtol*, met eenen *Thomas Spacheford*, betrekkinge van Koophandel op de KANARISE EILANDEN hadden. Door deezen Brief, welken het geval heeft doen bewaaren, geeft *Thorne* berigt, aan zynen Faktoor, *Thomas Midnal*, en aan *William Ballard*, zynen eigenen Dienaar, verblyf houdende te *St. Lucar* in *Andaluzië* „ dat de *St. Kriſtoffel*, een Schip van *Kadix* naar den *Weſt-Indiën* vertrokken, op zynen Naam verſcheide Pakken Láken, van onderſcheide „ fynte en kleuren, Stukgoederen, Zeep, en andere Waaren, ingelaaden had: welke ontſcheept moeſten worden, te *Santa Cruz*, in 't Eiland *Teneriffe*. Deezen twé Bewinds-lieden, belaſt hy, zig naâr dat Eiland te begeeven, en 'er als zyne Faktoors te blyven, niet alleen om 'er de Koopmanſchappen te verkoopen, dien hy 'er zond, maar ook om hem van daar toetezenden, eene zekere menigte *Orchel* (2), Suiker, Vellen, en andere Goederen ".

Hunne eerſte Reize naâr *Barbaryë.*

EINDELYK, omtrent het midde van de zeſtiende Eeuwe, nam de iver der Engelsſen (welken andere verwagtinge, tot hiertoe, naâr de meeſt daarte-

(1) Vol. II. Part. 2, pag. 2.

(2) Een ſoort van *Mos*, groeijende op de Rotszen, by den Verweren in gebruik.

tegens gekante zyde, naâr 't Noorde, had doen draaijen) zynen vlucht naâr 't Zuide. A°. 1551 zeilde Kaptyn *Thomas Windham* naâr *Marokko*, op zyn eigen Schip, genoemd de *Leeuw*, om 'er twé Moorse Prinsfen naâr toe te brengen, welkers gevallen onbekend zyn. De byzonderheeden deezer Reize, zyn ook niet bekend: uitgezonderd, dat men in de Verzaamelinge van *Hakluyt* (1) eenen Brief vind, van *James Alday* (Huisgenoot van den befaamden *Sebastiaan Cabota*, of *Cabot*) aan Mr. *Michael Locke*, waarin hy zig afmaald, als de veroirzaaker van deezen Koophandel op *Barbarye*; benevens eenige andere omstandigheeden, die zynen eigenen toestand betreffen. Hy zegt 'er in „ dat hy zelfs deeze Reize gedaan, „ en enkeld op zig 't bevel van 't Schip genomen zoude hebben, indien „ Sir *John Lutterel*, *John Fletcher*, en *Henry Ostrich*, waarmede hy in Maat- „ schappye was, niet overleeden waren, aan eene besmetlyke Ziekte; „ en indien hy zelfs, na die quaale te boven gekoomen te zyn, niet door „ eene geweldige Koortsse was aangetast geworden. Voor hy zyne ge- „ zondheid wederom bequam, zyn Schip te Portsmouth zynde, vertrok „ *Thomas Windham* van daar: 't geen hem 80 Pond Sterl. verliezen deed".

Reize van *Windham* naâr *Santa Cruz.*

'T VOLGENDE Jaar, ondernam *Windham* eene andere Reize naâr *Zafin*, of *Saffi*, en *Santa Cruz*. Dewyl zulks zig van de Straate van Gibraltar te verwyderen was, stoorde deeze Stoutmoedigheid zo leevendig 't Hof van *Portugal*, dat het dreigde allen Engelsfen vyandelyk te zullen handelen, welke wederom op die Plaatsfen te voorschyn zouden koomen. Deeze bedreiging belette evenwel het naastkoomende Jaar niet, dat dezelfde *Windham*, verzeld van eenen Portugeez, genoemd *Antonio Anes Pinteado*, het ontwerp maakte, tot naâr GUINÉE te gaan, met 3 Scheepen, bemand met 140 Koppen. Zy dreeven den Goudhandel, langs de Kuste; waarna zy 't besluit namen, het tot aan *Benin* doortezetten, om 'er Péper te laaden. Maar de Hitte der Luchtstreeke, veroirzaakte den Dood aan de twé Hoofden der Onderneeminge. Een gedeelte hun's Volks verging, nevens hen, door verscheide Ziektens. Het overschot, tot 40 Persoonen verminderd, quam wederom te *Plymouth*, met weinig Schatten, en een enkeld Schip: na genoodzaakt geweest te zyn, den twé anderen te verbranden, uit gebrek van Matroozen, omze te regeeren. Mr. *John Lok* deed, in den Jaare 1554, de Reize naâr *Guinée*, met 3 Scheepen: en zig bepaald hebbende, tot den Koophandel der Kuste, bragt hy eene aanmerkelyke menigte van Goud en Ivoir te rug. Deeze onderneemingen wierden, byna alle Jaaren, door andere Gelukzoekers vernieuwd; en 't was niet voor den Jaare 1585, dat zekere Kooplieden, hebbende veel geregelder Vooruitzigten voor Koninginne ELIZABET opengelegt, van deeze Vorstinne opene Brieven verkreegen, tot den Koophandel van *Barbarye*, of *Marokko*. Deeze eerste gunst wierd in 1588 gevolgd, van een ander Verlof der Koninginne (2) voor den Koophandel van *Guinée*, tusfen de Rivieren van *Sa-*

Eerste Reizen der *Engelsfen* naâr GUINÉE

(1) Vol. II. Part. 2, pag. 7.

(2) Deeze bescheiden zyn door *Hakluyt* verzameld. Het eerste wierd verleend voor 12 Jaaren, aan den Graven van *Warwick* en *Leicester*, en twé-endertig Kooplieden van *London*. Het twéde was voor 10 Jaar, aan agt Persoonen van *Exeter*, *London*, en andere Plaatsfen. By 't laatste blykt, dat men niets anders als 't Advys der *Portugeezen*

Sanaga en *Gambra*, of *Gambia*. Eindelyk, in den loop van den Jaare 1592, verkreegen andere Kooplieden de gunſte, waarby hen vryheid ten Koophandel wierd toegeſtaan, van de Riviere *Nonnia* tot aan 't Zuide van *Sierra Leona*: naamelyk, ter uitgeſtrektheid van 100 Mylen (1); en 't was deeze nieuwe Maatſchappy, die den Naam van *Afrikaſe-Kompanji* aannam. De Reizen, die op deeze Kuſten gedaan waren, hadden evenwel niet nagelaaten klagten der Portugeezen te verwekken. *Hakluyt* heeft ons de Beſchryving die'r verſchillen nagelaaten; en wy zullen de gelegenheid niet verwerpen, om 'er een gedeelte van aantehaalen, als die zig zal koomen aanbieden.

De oogmerken der Engelsſen, zig uitbreidende met het goed gevolg hunner Onderneemingen, zo beſlooten zy, vooral na te vergeefs gepoogd te hebben eenen Doortogt naâr 't *Noord-ooſte* en 't *Noordweſte* te ontdekken, hunne Togten rond-om Afrika voorttezetten, door Wegen reeds bekend aan den Portugeezen. Drie groote Scheepen, onder 't Gebied van Kaptyn *Raymond*, voerden voor de eerſtemaal, A°. 1591, dat ontwerp uit. Een ander Eſquader, waarover Kaptyn *Wood* 't gezach voerde, volgde dit voorbeeld, in den Jaare 1596, maar met ſlegter uitſlag. Geduurende deeze Zeetogten ontbrak 't'er niet, aan 't gebruiken van bequaame Zeelieden, die dikwyls zelve met de Vlooten van Portugal vertrokken, om de geſteltenisſe der Indiſe-Zéen, en de Bezittingen der *Portugeezen* aldaar, te beſpieden. Ten laatſte, eene Bende van Kooplieden, van Edellieden, en andere gegoede Lieden, ten getale van twé-honderd-zeſtien, hebbende Grave *George van Cumberland* aan 't Hoofd, verkreeg A°. 1600, van Koninginne Elizabet, eenen Voorrechtbrief, waarby hen Verlof toegeſtaan wierd, onder den Naame van *Kompanji der Kooplieden Avontuuriers*, den Koophandel in de Oost-Indiën te oeffenen. Zedert dien tyd zyn 'er geene twé Jaaren voorbygegaan, zonder dat men uit de Havens van *Engeland*, veele Scheepen naâr dit ryke Werelds-deel zag vertrekken. Dus is de oirſprong van den *Ooſt-Indiſen Handel*, welken de Engelsſen jegenwoordig bezitten.

Wy hebben aangemerkt, dat verſcheide afzonderlyke Perſoonen uit Engeland, lange voor zy *Kaape de Goede Hoope* in hunne eige Scheepen voorby zeilden, de Reize naâr Indiën gedaan hadden, zelve op de Vlooten der *Portugeezen*: 't zy om waarteneemen, wat 'er in die Nieuwe Bezittingen gebeurde, 't zy om 'er eenig deel aan den Koophandel te neemen. Daar blyven ons menigte Brieven over, en veele Verhaalen, van dien, die de Reize te Lande deeden; en deeze Stukken zyn al te merkwaardig, om 'er niet eenige Uittrekzels van in dit Werk te laſchen. Maar van die welke op de Portugeesſe Vlooten overgingen, zyn 'er geene bewaard: ten minſte, men heeft 'er geene van uitgegeeven, dan de Reize van *Thomas Stephens*, die de moeite genomen heeft zyne eige Gevallen te beſchryven. Evenwel kan men 'er byvoegen, 't Verhaal van Kaptyn *Davis*, die A°. 1598 den Kooplieden van *Middelburg* voor Stuurman diende, om den

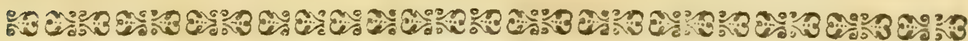
zen volgde, die zig in *London* ophielden; en dat men reeds eene Reize gedaan had, voor zy toegeſtaan wierden. Zie *Hakluyt*, Vol. II. Part. 2, pag. 114 en 123.

(1) Zie denzelfden Autheur, pag. 193.

den Koers der INDIËN, en de gesteltenisse der Portugeezen te ontdekken. Deeze twé Daghverhaalen, welke met nutte Waarneemingen zyn, verdienen ook niet verwaarloosd te worden.

Denkbeeld 't welk men van de *Reizen en Verhaalen* der ENGELSSEN moet hebben.

HOEWEL de eerste Reizen der *Engelsſen* in de INDIËN, veel verscheidenheid aanbieden, moet men tog niet verwagten, dat geduurig vervolg van nieuwe Ontdekkingen, ongemeene Bedryven, Veldslagen, Belegeringen, en Veroveringen, die de Historie der *Portugeesse-Verrigtingen* uitmaaken. Daar bleef byna niets over, voor den *Engelsſen* te ontdekken. Hunne Reizen hadden, genoegsaam, geen ander oogmerk, dan den Koophandel. Hunne Bezittingen hebben zig geformeerd, met toestemminge der Volkeren, waarvan zy de Vriendschap zogten. In een woord, zy hebben geene Veroveringen ondernomen; en alle hunne bedryven zyn niets anders, als Onderneemingen van Kooplieden geweest. Mogelyk is 't, uit deeze réden, dat 'er nooit geregelde Histori, van de Reizen en de Ontdekkingen des Engelsſen-Land-aarts, is te voorschyn gekoomen, gelyk de *Portugeezen* en de *Spaansſen* zorge gedraagen hebben, met menigte, van den hunnen te verbreiden. Evenwel zullen de Gedenkstukken van de *Kompanji der Indiën*; de Brieven van derzelver *Bewindslieden*; de Rékeningen haarer *Faktooren*, welken men van geene ontrouwe vermoeden kan; de *byzondere Verhaalen*, die by tusſenpoozen te voorschyn zyn gekoomen; eindelyk de Aanmerkingen welke verscheide *Bevelhebbers* van Scheepen, en bequaame *Stuurlieden*, wegens hunnen Scheepvaard, hebben uitgegeeven: deeze zullen ons in staat stellen, genoegsaam naauwkeurig Verslag te doen, van de *voornaamste Reizen* en de *Vastſtellinge* der ENGELSSEN, ten *Zuide* en ten *Ooste*. De Verzaameling van *Purchas*, welke Verlof gehad heeft, gebruik van de Boeken der Maatschappye te neemen, zullen ons, daarbenevens, Werkstöffen verschaffen.

I. HOOFDSTUK.

Twéde Reize (1) naâr BARBARYE, van Kaptyn *Thomas Windham* (2).

WINDHAM. 1552. Zyne Medegenooten.

THOMAS WINDHAM was een Edelman van *Norfolk*, woonende te *Marsfield Park*, in 't Landschap *Somersetshire*, gelyk wy aangehaald hebben, reeds ter Zee ge-oeffend. Hy deed eenige vermogende Persoonen, in zyne oogmerken treeden. Zyne Medegenooten waren, Sir *John York*, Sir *Willam Gerrard*, Sir *Thomas Wroth*, Messieurs *Francis Lambert*, *Cole*, en veele andere Kooplieden.

MEN

(1) Na 't geen daareven in de *Inleidinge* gezegt is, vind men niets meêr van zyne *Eerste Reize*.

(2) Dit kort berigt van de Reize is gegeeven, van Mr. *James Thomas*, Schryver van Kaptyn *Windham*.

WINDHAM.

MEN rustte drie Scheepen uit; en Windham wierd ten Bevelhebber verkooren.

1552.

Zyne Vloot.

HET Admiraalschip was genoemd de *Leeuw*, groot omtrent 150 Ton; en de Admiraal, daarvan de voornaamste eigenaar. Het twéde, genoemd de *Buttolfe*, was van 80 Ton. Het derde maar een *Karavel*, van 60 Ton: gekogt van eenen Portugeez, die zig te *Newport* in 't Landschap Walles had nedergezet, en tot deezen Togt uitgerust. *John Kerry*, van *Mynhed*, in *Somersetshire*, was Schipper op den Admiraal; en zyn Maat was, *David Landman*. Honderd-en-twintig Man wierden, op deeze klyne Vloote, ingescheept.

Hy loopt in Zee.

Koomt te *Saffi*.

Santa Cruz.

DEN 1 *Mai* 1552, begaf men zig t' Zeile, uit *King-road*, by *Bristol*. Zo gunstig was de Wind, dat men, na eenen Scheepvaard van vyftien Dagen, in de Haven van *Zafia* liep: of van *Asafi*, op de Kuste van *Barbarye*, ter Breedte van 32 Graaden. Hier wierd een gedeelte der Laadinge ontscheept, om over Land naâr *Marokko* gevoerd te worden. Na zig van Voorraad bezorgd te hebben, won men eene andere Haven, genaamd *Santa Cruz*, daarmen zig van 't overige der Laadinge ontdeed. Dezelfde bestond, in verscheide soorten van Linnen, Lâkens, Koraal, Amber, Git, en andere Waaren, by den Mooren ge-acht. Hier vonden zy een *Frans-Schip*, 't geen zig, onbewust zynde of 'er Vrede dan Oorlog met Engeland was, aanstonds onder de Stad begaf, om bedekt te zyn. Men nam daar deszelfs belang zo ter harte, tot zelve van den Wal eenen Kogel te zenden, welke tussen de Masten des Engelssen Esquaders doorvloog. *Windham* daarom niet te min het Anker geworpen hebbende, quam eene Pinas by hem, om zig te onderrigten, wie hy was. Maar, zo dra de Mooren verstonden, dat hy dezelfde Reize den voorleeden Jaare gedaan had, en met Verlof hunnes Konings was gekoomen, veranderde 't al in Vriendschap. Weinige Dagen daarna quam de Onderkoning, genaamd *Sibill Manache*, hem met veel Hoflykheid bezoeken. Evenwel deeden verscheide Hinderpaalen, de Laadinge zo vertraagen, dat meêr dan 3 Maanden verliepen, voor men de Suiker, Daadels, Amandelen, en anderen Waaren konde bekoomen, welken hy in verwisselinge ontfangen moest. Nu was men in 't Heetst van den Zomer, en veele zyn's Volks hadden 'er 't gevoel van, door verscheide Ziektens: maar hy had het geluk, niemant te verliezen.

Hy word aan de *Kanarise-Eilanden*, door den Spanjaarden mishandeld.

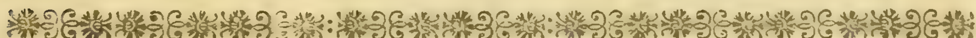
DE drie Scheepen, de Haven verlaaten hebbende, om gunstigen Wind aftewagten, bequam dat van Windham een lek: 't geen hem verpligtte te *Lancerota* intevallen, aan de zyde van *Forteventura*. De Inwoonders verbeeldden zig, op 't zien der Karavelle, dat deeze van hunnen Land-aart genomen was. Zy vielen op 15-of 16 Engelssen, die aan den Wal waren, en op 70 Kisten Suiker, waarvan men 't Schip van *Windham* ontlast had. De Suiker wierd geroofd; en de Engelssen, waaronder de Schryver deezes, wierden aangehouden. *Windham* deed zo voort zyne 3 Sloepen naderen, vervuld met Soldaaten, die 18 Spaanssen doodden, 't overschot op de vlugt bragten, en hunnen Goeverneur, eenen Gryzaart van 70 Jaaren, opligtten. Maar de hitte des vegtens, hen hebbende doen vergeeten, dat zy qualyk voorzien waren van Krygsbehoeftens: zo zagen zy zig, op hunne beurt', door beter gewapende Vyanden vervolgd, die hen, deinzende, 6 Man afsloegen. Eindelyk hoorde men malkanderen; en men quam

over-

overeen, dat de Engelsſen tegens den ouden Goeverneur uitgewisſeld zouden worden. Dus volgde de vrede en vriendſchap op den oorlog: 't geen den Engelsſen niet belette, een Getuigſchrift te vorderen, van 't nadeel 't welk zy geleeden hadden; en men bleef in geen gebreke, op hunne te rugkoomſte, hen deswegens, door den Spaansſen Kooplieden te Londen, ſchaadeloos te doen ſtellen. WINDHAM. 1552.

'T EILAND verlaatende, beſpeurden zy het *Cacafuego* en d'andere Scheepen der Portugeesſe Vloote, die ter zelfder plaatsſe 't Anker quamen werpen. Dit was genoeg, hen allen Zeilen te doen byzetten: want hen was niet onbekend, hoe verſtoord de *Portugeezen* (1) waren, over hunnen nieuwen Koophandel op Barbarye. Zy gebruikten meêr dan zéven Weeken, om de Kusten van Engeland wederom te bereiken; en de Wind hen gedwongen hebbende, te Plymouth intevallen, quamen zy, niet voor 't einde van *Oktober*, te Londen. Wederkoomſte te *Londen*.

(1) In dit, en meeſt in alle die oude Reizen, worden zy genoemd *Portugals*.

II. HOOFDSTUK.

Reize naâr GUINÉE en BENIN, A°. 1553, door *Thomas Windham* en *Antonio Anes Pinteado*.

VOORBERIGT.

'T VERHAAL deezer Reize op de Kusten van *Afrika*, is voor de eerſtemaâl uitgegeeven, met het volgende, door *Richard Eden*, in een klyn 't Zamenſtel: 't welk, met veele Byvoegzelen, herdrukt wierd, in 1577, door bezorginge van *Richard Willes* (1). *Hakluyt* heeft ze beiden met *Edens* Voorréden, in zyne Verzamelinge gevoegd, als of 't zyne eigen was: alleen ſchryft hy 't Verhaal over *Afrika*, den regten Eigenaar toe (2). 1553.

EDEN zegt, in zyn Voorberigt, dat hy door eenige Vrienden aangezet was, om deeze Reizen uittegeeven, ondernomen op kosten van zekere Kooplieden *Avontuuriers* te *Londen*: dewyl het de eerſte waren welken de *Engelsſen* gedaan hadden, in Landen, die al meêr en meêr bezogt begonden te worden. Daarenboven merkt hy aan, dat deeze nieuwe Koophandel groote voordeelen aan onzen Koophandel kan bezorgen (*) *ingevalle zy niet* De Koophandel moeſt vry zyn.

(1) De Tytel van dat van *Willes* is, in de Taale die'ns tyds, *Hiſt. of Travayle in the* WEST *and* EAST-INDIES, *&c.* by *Eden* and *Willes*, 4to, p. 336.

(2) Zie *Hakluyt*; Vol. 2, 2, p. 9.

(*) 't Is wel te begrypen, dat hier van den *Engelsſen Koophandel* geſproken word: dogh de Rédenen die hierin gegrond mogen zyn, dienen ook tevens voor onzen Koophandel.

WINDHAM. 1533. *niet gestremd worde, door de Heerszugt van zékere Lieden, die veertig- of vyftig-Mylen Lands veroverd en eenige Forten in 't midde van Magtelooze- en Naakte-Mensſen gebouwd hebbende, zig waardig oirdeelen Meesters van de helfte der Wereld te zyn, en met nydige Oogen aanzien, dat andere in zékere voordeelen deelen, welken zylieden niet ten vollen zouden konnen bezitten.* En hoewel hy toeſtemd, dat die welke de moeite gehad hebben, van Landen te ontdekken en te veroveren, daarin voorrechten, vermogens, en voordeelen boven anderen genieten: evenwel ſchynt het hem hard, onrechtvaardig, en onrédelyk, dat Lieden die zig met geweld van de Bezittingen van anderen meeſter maaken, wederom aan anderen de vryheid weigeren, Koophandel te dryven, in de Plaatsſen welke zy weinig of niet bezoeken, en zeer verre afgelegen zyn, van de Landen die hen toebehooren. Deeze overweegingen, die byzonderlyk op den *Portugeezen* ſchynen te zien, konnen ook toepaſt worden op den *Bevoorrechten-Maatſchappyen.*

NOG geeft Mr. *Eden* te kennen, dat hy de behulpmiddelen tot dit Werk bekoomen had, van bekende en aanzienlyke Mannen, die de moeite genomen hadden dezelfden te verzamelen. Hy ſlaat veele byzonderheeden over, niet zo noodzaakelyk beſchouwd te worden. Evenwel beloofd hy, breeder te zullen gaan, in de twéde Reize, waarin men een naauwkeurig Verhaal, van den koers des Scheepvaards zal vinden. Indien 'er Mensſen zyn, die deeze Overweegingen wat al te ſtout oirdeelen, dan geeft hy hen te kennen, dat het gevoegelyk is, de Waarheid te zeggen: zo zeer, om meêr en meêr Lieden van Eere aantemoedigen, als om dien te beſchaamen, die zig qualyk gedraagen.

WAT ons aanbelangt, al 't geen wy hier byvoegen, bepaald zig, om te zeggen, dat die, welken 't verveeld hier eenige Aanmerkingen te vinden, alleen over den Scheepvaard loopende, behooren te overweegen, dat dezelve zeer nut aan den Zeelieden zyn; en dat deeze eerſte Daghverhaalen, nog dikwyls, aan de volmaaktheid der Aardryks-beſchryvinge, en der Scheepvaard toebrengen.

REIZVERHAAL.

Antonio Pinteado, Portugees Reiziger.

Verbind zig met *Windham.*

DE Engelsſen juichten, zo algemeenlyk, de twéde Proeve van *Windham* toe, dat de Eere om zynen naam in zyn Vaderland te vereeuwigen, voor hem zulke dringende Beweegréden wierd, als 't Belang. Daarenboven verbond hy zig, in naauwe vriendſchap, met eenen geoeffenden Reiziger, die zyne neiging bevestigde, met hem nieuwe oogmerken te doen ontſtaan. Deez was genoemd, *Antonio Anes Pinteado*: een wyz-beſcheideen maatig Man, gebooren in eene Stad, genoemd *de Haven van Portugal* (1). Hy was zulk bequaam Stuurman, als voorzigtig Scheepsbevelhebber; en, wegens deszelfs kunde in den Zeevaard, in groote gunſte geweeſt by den Koning van *Portugal.* Deez had hem de bewaaringe vertrouwd, van de Kusten van *Braſil* en *Guinée*, tegens de onderneemingen der *Fransſen*, waarvan hy de Schrik in deeze Zéen was. Hy was Edelman van 's Konings-Huis. Maar de uitwerking van den nyd zyner Afgunſtigers, had 's Konings ongenade over hem gehaald, en hem de vrugt zynes

(1) *O Porto*, of *Port o Port.*

nes Arbeids en zyner Verdienſten doen verliezen. *Windham* was een Perſoon van vry verſchillende Eigenſchappen: voorzien met weinig of geene Verdienſten. Die roemwaarde Vreemdeling, deugdelyker Vriend dan *Windham* waard, beraadde zig min, in deeze verbintenisſe, met de gelykheid hunner Grondrégelen en hunnes Aarts, dan met den Smaak, dien zy beide voor Zeetogten hadden. Hy ſtelde hem, dien van *Guinée* voor: waarvan hy beter dan iemant wiſt, wat groote Voordeelen 'er te oogſten waren. Men ruſtte, te Portsmouth, twé Scheepen en een Pinas uit; en deeze bevonden zig bequaam, om den 12 *Aug.* 1553 uitteloopen. Zy waren voorzien, met eenen goeden Voorraad, Artillerye, en 140 Soldaaten. *Windham* gebood op het eene, *Pinteado* op 't ander Schip. Voor 't vertrek, begon *Windham* téken van zynen Aart te geeven: met van zyn Schip te jaagen, eenen Jongman, bevriend aan eenen der voornaamſte Kooplieden, deel hebbende in deeze Reize. 't Was evenwel een geluk, voor den Jongeling; en 't ware te wensſen geweeſt, voor den Zoonen der andere Kooplieden, dat hy even-eens met hen gehandeld had.

WIND-HAM. 1553.

Staat, en vertrek der *Vloote.*

LOOPENDE digt aan *Madera*, konden zy den luſt niet wederſtaan, ten hunnen gebruike, Wyn van dit Eiland inteneemen. Deeze afwending deed hen ontmoeten, een groot Galioen des Konings van *Portugal*, talryk van Manſchap en van Geſchut: juiſt afgezonden, om den Scheepen van anderen Volkeren te beletten, den Koophandel op de Weſtkuſte van *Afrika* te dryven. Daar's zelve waarſchynlykheid genoeg, dat het Hof van *Portugal* geheimelyk onderrigt was geweeſt, dat deeze Engelsſe Scheepen met eenig ontwerp, ſchaadelyk voor *Portugal*, zwanger gingen; en dat zy 't op 't Kaſteel *Del-Mina* hadden: hoewel niets verder van de meeninge der Engelsſen was; en dat dus het Galioen, 'twelk alleen gekoomen ſcheen, om hen gade te ſlaan, mogelyk de gelegenheid aangegreepen zoude hebben, om hunnen voortgang te *Madera* te ſtremmen, indien zy niet ſterk en onverſchrokken genoeg waren geweeſt, om zig te doen dugten.

Ontmoeting te *Madera.*

TOT hiertoe had *Windham* zig met *Pinteado* gedraagen, op eene wyze, waardoor de verbeelding niet had konnen verminderen, welke men gunſtelyk van zynen Aart had opgevat. Maar, zo dra zy *Madera* voorby waren, veranderde hy, van Gedrag en van Taale. Niet alleen nam hy 't Opperbevel, op zig zelfs, maar gebruikende harde en grove Spreekwyzen, en niet ſchroomende misbruik te maaken, van den invloed welken hy had, op eene Bemanninge t'ſamengeſteld uit Engelsſen, om allen voorrechten, door de Reeders toegelegt, aan deezen deugdelyken Vreemdeling te beneemen, verminderde hy hem genoegſaam, tot den ſtaat van enkeld Matroos. Niets was vermogender om eenen *Portugeez* of *Spanjaard* te hoonen, welker gevoeligheid op 't punt van Eere bekend is.

Windham mishandeld *Pinteado.*

ZY vielen in, te *St Nicolas*, een der Kabo-verdſe Eilanden, om 'er voorraad van Vlees inteneemen, 't geen niet anders als van Wilde-Geiten konde zyn, waarvan dit Eiland, genoegſaam zonder ander Gedierte, byna vervuld is. Zy vervolgden hunnen koers, in 't brandenſte Jaargetyde; en liepen aan eenige woeſte Eilanden, om den tyd aftewagten, dat het zelfde voorby zoude wezen. Maar de onkunde van *Windham*, die geenen anderen raad meér nam, dan by zynen trots en grilligheid, deed 'er hen veels te lang blyven. Eindelyk vervielen zy, aan de Uitwateringe van de groote

Spoorloosheid van *Windham.*

WIND-HAM. 1553. Riviere *Sesto*, op de Guineesse-Kuste, daar zy hunne Laading zouden hebben konnen neemen, uit 's Lands-voortbrengzel: zynde een soort van zeer scherpe *Péper* (1) gelykende naâr eene Vyge. Dit soort van Spéserye is zeer geacht, in Koude Landen; en kan in *Guinée*, door zeer voordeelige ruilinge, bekoomen worden. Maar al 't Engelsch-Scheepsvolk, vervoerd door hun onbedachtsaam Opperhoofd, versmaadde zulke verachtelyke Waare, in vergelykinge van 't Goud waarnaar zy haakten; en eischten, hunnen Scheepvaard veel verder voorttedryven. Men zette het omtrent honderd Mylen vorder, tot aan de *Goudkuste*, daar men zig, zonder te digt een Portugees Fort te naderen (leggende op de Riviere *Mina*) tot de zwaarte van 150 pond Gouds bezorgde, voor Waaren van geringe waardye. En al de Laadinge, uit Europa gebragt, zoude voor dit kostelyk Metaal hebben konnen verwisseld worden, ingevalle den raad van *Pinteado* gevolgd ware geweest. Maar *Windham*, geen réden verstaande, besloot eene Laadinge van Péper inteneemen, en het tot aan *Benin* doortezetten, 150 Mylen verder, en vlak onder de *Linië* gelegen. Te vergeefs stelde *Pinteado* het gevaar voor. Hy verkreeg, ten allen antwoord, niets anders, als beleediging en bedreigingen. *Windham* schold hem, voor eenen *Jood*, en gaf hem andere Scheldnaamen. Hy zeide, deez *Hoerezoon van* JOOD *heeft beloofd, ons ter Plaatssen te brengen, welke nog niet gevonden zyn; en hy kan 't niet doen! Maar doet hy 't niet! dan zal ik hem de Ooren afsnyden, en ze aan den Mast spykeren.*

Hy verkiest eenen quaaden Oord in *Afrika*.

ZYN voorneemen was, het Scheepsvolk te spaaren. Dewyl hy den aart der Luchtstreeke kende, wist hy, hoe evengelyk gevaarlyk het was, 'er te vroeg of te laat te koomen. Indien men 'er te laat quam, bevond men zig, in den tyd der *Rossia*, naamelyk in 's Lands-Winter: welke niet schaadelyk is, door de koude, maar door een soort van versmoorende Hitte, zulk eene bedurven Lucht voortbrengende, dat de Kleeders 'er op 't Lichaam verrotten. Ingevalle men 'er te vroeg quam, moest men den felsten gloed der Zonne verwagten: de enkelde oirzaake, die hun koers vertraagd had. Maar *Pinteado*, niet gehoord wordende, bereikte men de Riviere van *Benin*, daar men 't Anker wierp.

Hy koomt te *Benin*.

PINTEADO, een ander Portugeez genoemd *Francisco*, benevens *Lambart* een Edelman, en andere, begaven zig in de Pinasse, om de Riviere opteloopen. Zy liepen 50- a 60 Mylen derzelver Oever langs, met voorneemen, het tot de Hoofdstad te brengen. Maar, zig aan den Wal begeeven hebbende, om eenigen Koophandel met den Négeren te doen, wierden zy, te Lande, naâr 't Hof geleid, 't geen 'er maar 12 Mylen van daan was. Daar wierden zy den Koning aangeboden, zittende in eenen talryken kring van Aanschouweren, verlangende hen te zien. Deeze Prins scheen hen min zwart, dan de overigen zyner Onderdaanen. Hy zat, in eene groo-

Zy hebben Gehoor, by den Koning van *Benin*.

(1) De Heester, die het voorbrengt, verheft zig niet, boven anderhalf- of twé Voet, boven den grond. De Vrugt is zo rood als Bloed, wanneerze ingezameld is. Ze is niet anders als een Schil, vervuld met Zaad, in 't midde doorboord, zo als de Schryver verstond, ten einde 'er eenen Draad doorterygen, om ze ter Plaatsse optehangen, daarze gedroogd word. De Geneeskundigen noemen het, *Grana Paradisi*. Men zal voorts zien, waarom het den Naam van *Guineesse-Péper* bekoomen heeft.

groote Zaale, waarvan de Muuren van Aarde waren, en welke geen Venster had: maar, in de Zolderinge, van ligte Planken zynde, waren openingen, in gedaante van Tregters, om de lucht intelaaten, De Koning wierd, met veel Eerbied bediend. Zyne Hovelingen durfden hem, in 't Gezichte, niet beschouwen. Zy zaten plat op den grond, hebbende de Elboogen op de Kniën, en 't gebooge Aangezigt met hunne Handen bedekt. Nooit slaan zy de Oogen op, dan wanneer zy by hunnen Naam geroepen worden. Dan, den Koning naderende, herneemen zy de eige Gestalte, om hem te hooren; en, als zy te rug gaan, kruipen zy achterwaarts, met zelfden Eerbied: dewyl 't een Misdaad is, hem den Rug te keeren.

WINDHAM. 1553.

DE Engelsen hadden verlof, zig overeind te houden; en 't vriendlyk onthaal des Afrikaansen Vorsts, gaf hen vertrouwen. Hy vroeg hen, in 't Portugeez, 't welk hy van zyne Kindschap-af geleerd had, wat hen in zyne Landen bewoog? *Pinteado* antwoordde, dat zy Kooplieden waren, en quamen om de Rykdommen hunnes Lands, tegens den zynen, te vermangelen. Dit voorstel was den Koning zo aangenaam, dat hy aanbood, hen aanstonds te zullen laaten zien, wat Péper hy in zyne Voorraadhuizen had: onder beding, dat zy ook eenige Staaltjes hunner Waaren zouden aanbrengen. *Pinteado* deed straks, eenigen Engelsen uit de Pinasse koomen, met verscheide soorten van Waaren. De Koning scheen 'er voldaan over. Hy beloofde, dat de Laading van Péper binnen 30 dagen gereed zoude zyn; en ingevalle de Engelsse Scheepen geen Koopmanschappen genoeg hadden, om de waarde evengelyk te maaken, bood hy aan, 't hen tot hunne wederkoomste te goede te houden. Ter zelver tyd gaf hy bevel, om al de Péper, daar om streeks, te verzamelen. Daar wierd niet meêr dan 30 of 40 *Quintaalen* (1) in zyne Magazynen gevonden: maar, in den loop deezes Maands, verstrekte de Stad, en de nabuurige Plaatsen, daarvan eene genoegsaame menigte.

De *Engelsen* worden vriendelyk ontfangen.

IN deezen tusentyd, gaf zig 't Engelsse-Scheepsvolk over, aan de onmaatigheid: zy aten buitenspooriglyk, allen soorten van Vrugten, en gebruikten niet minder Palmwyn. Afgemat door de hitte, die zig 's nagts zo wel als 's daghs deed gevoelen, weigerden zy zig nog min het vermaak, van geduuriglyk in 't Water te plompen: meenende dit hen bequaam ter verkoelinge. Maar verre van 'er baat by te vinden, bespeurden zy te laat, dat de Artzeny gevaarlyker was, dan 't Quaad. Zy vonden zig door Heete-Koortsen aangetast, en door zulke eene doodelyke Zwellinge, dat die, welke 'er van aangetast wierden, zonder feil stierven. Dagelyks had men, tot drie- vier- en vyf Dooden toe. *Windham*, ziende zyn Volk dus versmelten, deed metter vaart *Pinteado*, en zynen Gezellen aankondigen, dat men deeze schaadelyke Kuste moest verlaaten. Zy antwoordden hem, dat het aan hem stond zyn Volk meêr te maatigen, met hen naauwkeuriger Tugt te doen aanneemen: dat zy, bereids, een ryke verzaamelinge van Péper gedaan hadden, en nog meêr verhoopten: dat hy moest overweegen, van wat gewigt het was, allen moogelyk voordeel uit deeze eerste Reize te trekken, en de gemeene Hoope niet te vernielen, door eene overmaate van

Geeven zig over aan *onmaatigheid*.

Gevaarlyke *Ziektens*, en verlies daardoor ontstaan.

(1) Elk van 100 pond.

WINDHAM. 1553. van verhaastinge. Maar *Windham*, verstoord wegens de tégenstreevinge zyner Bevelen, deed hen zeggen, indienze uitstelden van te rug te koomen, dat hy, zonder hen te wagten, t'zeil' zoude gaan. *Pinteado* vleidde zig, hem, door kragt van Rédenen overtehaalen; en keerde, met deeze hoope, alleen weder naâr de Scheepen. Voor hy aanquam, sloeg de raazende *Windham*, van woede, zyn Kist met Geneesmiddelen in stukken, en allen Kunsttuigen, welke hy voor de Scheepvaard had medegebragt: zonder hem iets te laaten, 't geen tot zyne Gezondheid en te Rugreize konde dienen. Deeze buitenspoorigheid ontstond, uit vreeze waarin hy zelfs was, van deeze Kuste niet te konnen ontkoomen. Inderdaad, de Ziekte dien hy reeds begon te gevoelen, rukte hem eenige dagen daarna wegh. *Pinteado*, hem reeds overleeden vindende, betreurde niet min eenen Man, dien hy, langen tyd, voor zynen Vriend aangezien had.

Dood van *Windham*.

Oploopenheid der Engelssen tegens *Pinteado*.

DE ongerégeldheid hield evenwel niet op, met het overlyden van derzelver Veroirzaaker. Veele Matroozen, en zelve eenige Bevelhebbers, vervoerden zig tegens den *Portugeez*, tot hem *Jood* te noemen, en hem te verwyten, van hen in zulken gevaarlyken Land gevoerd te hebben, om hen allen te vernielen. Andere trokken den Dégen, dreigende hem 't Leeven te beneemen. Dewyl zy geduuriglyk aanhielden om te vertrekken, vroeg hy hen alleen tyd, om den Kooplieden te doen wederkoomen, welke by den Koning gebleeven waren? Deeze Béde wierd verworpen. Eindelyk bezwoer hy hen, hem ten minste een Sloep te laaten, met eenige Oudelappen van Zeilen: beloovende, hunnen Medgezellen, daarmede, in Engeland te brengen. Niets hen beweegen konnende, bediende hy zig van eenen Néger des Lands, om den Kooplieden te schryven, aan welk geweld hy bloot stond; en hen te belooven, ten minste indien men zyn Leeven spaarde, dat hy hen, zonder tydverzuim, zoude koomen afhaalen. De Muitelingen wagtten niet, hem met geweld aan Boord te brengen. Hy wierd in de Koot der Kajuitjongens gestoken; en zo onwaardiglyk behandeld, dat hy zyn Voedzel van 's Koks genade bequam. De Ziektens 't Volk zo verminderd hebbende, dat 'er geene Matroozen genoeg waren om 't Scheeps-werk te doen, verbrandde men een der Scheepen, en vertrok 6 of 7 dagen daarna. *Pinteado*, een Man waardig eenigen Prinsse te dienen, tot in 't harte geraakt, over de wreede Behandelinge, stierf van verdriet. Zy quamen, eindelyk, te *Plymouth*: maar niet sterker, dan négen-endertig Man.

Pinteado sterft van hartzeer.

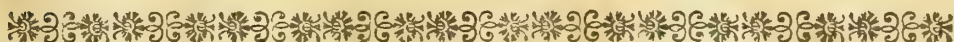
Eerlyke Opheldering zyner Gedachtenisse.

EDEN, de Beschryver deezer Reize, geraakt door edelmoedig Medelyden over 't Lot van *Pinteado*, verhaald op 't laatst, 't geen 'er tussen 't Hof van Portugal en deezen verdienstigen Portugeez voorviel. Na langen tyd aldaar, onder valsse Beschuldigingen, gevangen te zyn geweest, had hy eindelyk zyne vryheid weêr bekoomen, op den aanzoek van 's Konings Biegtvader, eenen Graauwmonnik, die volstrektelyk zyne onnozelheid had doen zien. De Koning, berouw hebbende over de strengheid, had hem Brieven van gewoon Edelman zynes Huizes toegestaan, getékend 20 *Septemb.* 1551, met een Jaargeld van 700 *Reis* (tien Engelsse Schellingen) 's Maands; en zekere maate Haver, zo lange hy een Péerd zoude houden. Dit word bewaarheid, door 's Konings Giftbrief zelfs, in deeze Reizbeschryvinge, en by *Purchas* gevoegd; alsmede, door eenen Brief van *Don Louis*, Infant

van

van Portugal, van den 8 *Desember* 1552, waarby deeze Prins verzékerde aan *Pinteado*, het naâr Engeland ontvlugt zynde, dat de Koning 't hem opregtelyk vergaf; en dat hy niet alleen ongelyk gehad had, na zyne Gevangenisse het Koningryk te verlaaten, maar 'er wederkeeren konde, met zékerheid, dat hy 'er glorieuzelyk gebruikt zoude worden. *Eden* getuigd, dat hy 't oirspronglyk van beiden gezien heeft, in handen van zynen Vriend, *Nikolas Liese*, aan wien *Pinteado* denzelfden gelaaten had, by zyn vertrek naâr *Guinée*. Hy voegd 'er by, dat *Pinteado*, on-aangezien zo voordeelige aanzoekingen, niet had konnen besluiten, naâr zyn Vaderland wedertekeeren, nog zelve, zonder Getuigen, zig in gezelschap van eenigen Portugeez te bevinden: dewyl hy geheime Berichten ontfangen had, dat men hem aan 't Leeven wilde.

WINDHAM. 1553.

III. HOOFDSTUK.

Twéde Reize naâr GUINÉE, van Kaptyn *John Lok* (1) A°. 1554, geschreeven door eenen zyner voornaamste Stuurlieden.

§. I.

Uitreize *tot aan* Kabo Korso.

EDEN merkt aan, dewyl hy zig in de voorgaande Reize min aan den koers der Scheepvaard gehouden heeft, dan aan de Historische Omstandigheeden, dat zyn oogmerk in deezen is, naauwkeuriglyk, de aanmerkingen van eenen der ervaarendste Stuurlieden te volgen, die het voornaamste Beleid der Vloote heeft gehad, en alle de Waarneemingen by Geschrift hem overgegeeven heeft (2). De Avontuuriers waren, Sir *George Barne*, Sir *John York*, *Thomas Lok*, *Antony Hikman*, en *Edward Casteiin*. Hy zegt voorts, dat de Hoogtens genomen wierden, met goede Kunsttuigen: maar des niettegenstaande, blykt het, dat 'er meêr dan eene Misslag ingeslopen is

LOK. 1554.

Aanmerking over de *Hoogtens*.

DEN 11 *Oktober* liep men, uit den Theems, met drie goede Scheepen: de *Trinity*, van 140 Ton; de *Bartholomeus*, van 90; en de *Jan Evangelist*, van 140 Tonnen. Ook waren 'er by, twé Pinassen, waarvan 't eene, op de Kuste

Vertrek van de Engelsfe Vloote.

(1) Met den grond deezes Verhaals aan *John Lok* toeteschryven, volgd men 't Getuignis van *Hakluyt*: maar de eerste Uitgaave van dat Werk, draagt den Naam van *Robert Gainsh*, Schippèr van 't Schip de *Jan Evangelist*.

(2) Mogelyk was 't van *Gainsh* zelfs.

LOK. 1554. Kufte van Engeland, fchipbreuke leed. Men hield zig 14 dagen te *Douvres*, en 3- of 4 te *Rye* op. Ten laatfte quam men nog, te *Dartmouth*; waarna men, den 1 *November*, in volle Zee ftak, houdende het Zuidwestelyk.

Waarneemingen over *Madera*.

DEN 17, 's Morgens, bevond men zig in 't gezigt van 't Eiland *Madera*, 't geen aan de Noord-Noord-ooft zyde zeer hoog lykt; en 't welk, in tegendeel, zeer laag aan de Zuid-Zuid-ooftzyde is, daar 't eenen Langen-hoek uitwerpt. Ten Weste befpeurd men, menigte Beeken, die uit de Gebergtens koomen; en Velden van uitfteekende Witheid, als Korenvelden. Men zag ook eenige Witte Huizen, ten Zuid-oofte. De tóp des Berg fcheen zeer fteil. Ten Noord-oofte ontdekte men, een klyne Baai, die fchyn heeft van eene Haven; en eenige openingen, in den Berg, die boven de Baaije is. Nog zag men een groote Rotz, op weinig affland van den Oever.

En over de *Kanarife-Eilanden*.

DEN 19, 's middaghs, had men de *Kanarife-Eilanden* in 't gezigt', waarvan 't eerfte, 't geen dat van *Palma* is, op den 28 Graad legt. Het verheft zig, in de rondte; en breid zig uit, ten Zuid-oofte en ten Noordweste. Het Noordwestelyke deel is 't laagfte. In dat van 't Zuide, heeft het twé ronde Bergen, die zig volgen. Men rékend 57 Mylen, tusfen 't Zuid-oofte van 't Eiland *Madera*, en 't Noordweste van 't Eiland *Palma*. De Vloot, houdende 't Zuide en Zuid- ten Weste, had ruimelyk 't gezicht van *Teneriffa* en der andere *Kanariën*. Het Zuid-ooftelyk deel van 't Eiland *Palma*, is omtrent 20 Mylen Noordweft, van 't Noord-Noord-oofte van *Teneriffa*: dit, zo wel als *Groot-Kanarië*, en 't Westelyke-deel van *Forte Ventura*, legt op 27- en eene halve Graad. *Gomera* is een zeer fraai Eiland, maar vol fteile Gebergtens. Het legt, Weft-Zuidweft van *Teneriffa*; en de koers, om daar tusfen te zeilen, is Zuid- ten Oofte. In 't Zuiderdeel van *Gomera*, ontdekt men een Stad, en een goede Rée voor de Scheepen. 't Is op 27 Graaden en 45 Minuuten. *Teneriffa* is een zeer hoog Eiland, waarvan de Naam befaamd is, door zyne *Pieke*, naamelyk door eenen Berg, van vervaarelyke hoogte, die de gedaante heeft van een Suikerbrood, en welkers tóp, geduurende 't gantfe Jaar, altyds met Sneeuw bedekt is. De Vloot quam 'er, den 20; en wierd 'er door éene kalmte opgehouden, van 6 uuren 's morgens tot 4 uuren 's namiddaghs.

DEN 22 was men onder des Kreefts-keerkring. Op de Kuste van Barbarye, 25 Mylen ten Noorde van Kaap *Blanco*, en 3 Mylen van Strand, vond men 15 Vadem Waters, zonder eenigen Stroom, en goeden Schulpgrond, vermengd met Zand. Men zag ook twé Eilandjes, op 22 Graaden, 20 Minuuten. Van *Gomera* had men 't Zeil gezet, Zuid- ten Oofte; en 100 Mylen geloopen, om Kaape *de las Barbas* te bereiken, die op 22 Graaden- en een half is. Deeze Kuft is zeer vlak. Men vind 'er 16- en 17 Vadem Waters. Al de uitgeftrektheid, die tot op 7- of 8 Mylen van de Riviere *del Oro* gaat, word bezogt door Spaansfen en Portugeezen: welke 'er den Handel van Vifch dryven, geduurende de Maand *November*. Van daar zette men 't Zuid-zuidweft, en Zuidweft ten Zuide; tot den 20 en- een halve Graad, zonder zig na Rékeninge verder dan 7 Mylen van Strand te begeeven. Hier eindigden de gronden van Kaap *Blanco*. Men zette het voorts regelregt Zuidwaart, tot den 13 Graad, zonder zig meêr dan 25 Mylen van de Kufte te gelooven. Toen men op 15 Graaden was, ontdekte men,

Kaap *las Barbas*.

Koers der *Engelsfen*.

men, den 29 *November*, het *Zuiderkruis* (*). Men had het wel eêr konnen bespeuren, indien men 'er naâr gezogt had: evenwel koomt dit Gestarnte, geduurende deeze Maand, niet wel te voorschyn, dewyl de nagten dan zeer kort zyn, in deeze Gewesten. Den 1 *Desember*, op 13 Graaden zynde, vervolgde men Zuid- ten Ooste, tot den 4 's namiddaghs, toen men zig op 9 Graaden 20 Minuuten bevond, en na Rékeninge op 30 Mylen, West-Zuidwest, van de Banken van *Rio Grande*, die 30 Mylen lengte hebben. Den 4, zynde op 6 Graaden 30 Minuuten, begon men 't Zuid-oost te houden, tot den 9: toen men 't Oost-Zuid-oost stelde, en den 14 Oost. Zig nu op 5 Graaden, 30 Minuuten bevindende, oirdeelden zy, by Rékeninge, dat men 36 Mylen van de Guineesse-Kuste konde zyn. Den 19, hield men Oost- ten Noorde, op den afstand van omtrent 17 Mylen van Kaape *Mensurado*: die van 't Oost-Noord-oost strekt, en de Riviere *Sesto* ten Ooste heeft.

LOK. 1554. *Zuiderkruis*, Gestarnte.

DEN 21 verviel men, 2 Mylen Zuid-oostelyk van Kaape *Mensurado*. Deeze Kaap, die zig aan zyne punte verheft, in de gedaante van den Kop een's Zeevarkens, ontdekt zig gemaklyk. Zy legt, omtrent, op 6 Graaden. Men ziet 'er, aan de zelfde Zuid-oostzyde, drie groote Boomen, byna de eenigste op eene Kuste, enkelyk van Zand t' samengesteld. Aan gindse zyde deezer Boomen, zyn 'er vier- of vyf ronde Bergen, die zig boven malkanderen verheffen. Den 22 wierp men 't Anker, aan den Mond der Riviere *Sesto*, daar men tot den 29 bleef. De Pinas deed men hier vooraf gaan, naâr *Rio Dulce*, die op 5 Graaden 30 Minuuten is: met oogmerk, om 'er den eersten aanleg, en de Toebereidzelen tot den Koophandel te maaken, tegens 't aankoomen van den *Jan Evangelist*.

Kaap *Mensurado*.

VAN de eene tot de andere deezer Rivieren, zyn 25 Mylen. Die van *Sesto*, op 6 Graaden min een derde, is gemaklyk te kennen, aan eene menigte Rotzen, die zig ten Zuid-ooste van de Rée voordoen. Ook vind men, aan 't Inkoomen der Rée, zes Boomen, die geene Bladeren hebben. 't Is eene zeer goede Haven: maar dat Inkoomen, 't geen zeer eng is, heeft zyne Gevaaren, door eene Rotze, die voorzorge vereischt. De gantse Kust, tussen Kaape *de Monte*, en Kaape *das Palmas*, legt Zuid-oost- ten Ooste, en Noordwest- ten Weste, zynde 'er 't Strand 3 Mylen af. Op sommige Plaatssen ontmoet men 'er zelve Rotzen, die tot 2 Mylen daarvan leggen: vooral, van de Riviere *Sesto* tot aan Kaape *das Palmas*.

Rivieren *Sesto*, en *Dulce*.

DE lengte van 25 Mylen, tussen de Rivieren *Sesto* en *Dulce*, word genoemd *Cakeado*. Op 8 Mylen van *Sesto*, begind het Land zig te verheffen. Men vind 'er, ten Zuid-ooste, twé Plaatssen, de eene genoemd *Shawgro*, de andere *Shyawe* of *Shauo*, daar vers Water in overvloed is. Van *Shyawe* gaat een Kéten van Rotzen; en, ten Zuidooste, een Hoek-lands, genoemd *Croke*, tussen welke en *Cakeado* 9- of 10 Mylen zyn. Aan 't Zuid-ooste daarvan is een Haven, genoemd *St. Vincent*. Regt tegens deeze over, is een verborge Rotz, op 2- en eene-halve Myle van den Oever. Ten Zuid-ooste deezer Rotze ziet men een Eiland, op 3- of 4 Mylen afstand, maar

Rée van *St. Vincent*.

(*) Men bediend zig van dit Gestarnte, aan gindse zyde de *Linie*, om de Spille te onderscheiden: gelyk men in 't Noorde doet, om 't Gestarnte van den Klynen-Beer waarteneemen.

Lok. 1554. maar niet verder als eene Myle van de Kuste, en aan 't Oost-Zuid-ooste deezes Eilands, ontdekt men, te gelyk, een and're Rotze, welke zig boven 't Water verheft, aan den Uitloop der Riviere *Dulce*. De Noordwest zyde der Haven, is een vlakzandig Land. De Zuid-oost zyde heeft den schyn, van een Eiland, maar vertoond geenen Boom. De Grond is uitmuntend, ter deezer Plaatsse, en heeft niet min dan 13- of 14 Vadem. 't Anker wierp men 'er, den 31 *Desember*. Men moet aanmerken, dat Kaap *das Palmas* het Zuidelykste-deel van de gantse Guineesse Kuste is; dat ze op 4- en een-derde Graad legt; en dat zy een hoog Land vertoond: behalven aan de Oostzyde, daar 't op eenige Plaatssen digt aan den Oever redelyk laag is, en 't zig laat aanzien, als roode Heuvels, met witte Streeken, gelykende naâr hooge Wegen, elk ter lengte van eenen Kabel.

Kaap *das Palmas*.

1555. Den 3 *Januari* 1555, ging men weder t'zeil'. Van Kaape *das Palmas*, tot aan die van *Tres Puntas*, is de Kust schoon, en de Scheepstogt buiten gevaar. Op 25 Mylen van de eerste, bespeurd men, dat het Land zig, ververvolgens, trapsgewyze verheft; en op 5 Mylen van de laatste, ten Noordweste, is zeker gebroken Land, en twé groote Rotzen, tussen welken men in de Bogt van eene Baaije een Kasteel vind, genoemd *Arra*, behoorende aan den Koning van *Portugal:* 't welk te gemaklyker te kennen is, dewyl 'er geene andere Rotzen zyn, van Kaape *das Palmas* tot aan die van *Tres Puntas* Deeze Kust strekt zig Oost- ten Noorde, en West-ten Zuide. Van Kaape *das Palmas* tot *Arra* rékend men 95 Mylen. De Kust van dit Kasteel tot den Westelyksten Punt van *Tres Puntas*, legt Zuid-oost- ten Zuide en Noordwest- ten Noorde. Deeze Westelykste Punt, is een Laag-land en strekt zig eene Halve-myle ver in Zee. Aan 't inkoomen deezer Punte, ziet men een lommerig Geboomte. De Vloot quam 'er den 11 *Januari*.

Schoone Kust, en zonder gevaar voor de Scheepvaard.

Den 12 bevond men zig, regt over eene Stad, genoemd *Samma*, of *Samua*, 8 Mylen Oost-Noord-oost van Kaape *Tres Puntas*. Voor daar te koomen, zag men een lange reeks Rotzen, die verre uitsteeken. Men verbleef 'er 4 dagen. De Portugeesse Goeverneur duldde t'ontscheepen niet, dan na Gyzelaars ontfangen te hebben. Men zond hem den Neef van Sir *John York:* maar, doende vervolgens andere zwaarigheeden ontstaan, wilde hy geen soort van Handel met den Engelssen dulden. Zyne onrechtvaardigheid ging dus verre van den Gyzelaar te houden, dien men hem vertrouwd had; en tot eenige Kogels naâr de Vloote te zenden, daar hy maar 2- of 3 stukken Kanon had Men ligtte den 16 het Anker, om Kaape *Korso* te bereiken, daar Kaptyn Don *Jan* woonde, die hen met veel vriendlykheid ontfing Deeze Kaap is maar 4 Mylen, ten Ooste, van 't Kasteel *Del-Mina*, anders genoemd *La Mina*, of *Castello de Mina*. Hier quamen zy den 18, en verkogten 'er alle hunne Lâkens, uitgezonderd 3- of 4 Pakken.

Kaap *Tres-Puntas*.

Kasteel *Del-Mina*. *Kabo-Korso*.

Den 26 zeilden zy naâr *Trinity*, 7 Mylen, Oost, van *Del-Mina*, daar zy een Gedeelte hunner Waaren verkogten, zo wel als te *Perekow* en voorts te *Perekow Grande*, twé Plaatssen, 8- of 9 Mylen verder gelegen. 't Laatste is gemaklyk te kennen, aan menigte Palmboomen, welken men op den Oever bespeurd. 't Heeft ook eenen grooten Berg, ten Weste, genoemd *Mont Rodondo*.

Trinity. *Perekow*. *Perekow Grande*.

§. II.

§. II.

Hunne te Rugreize *naâr* Engeland.

LOK. 1555.

Te Rugreize der Engelsſen.

Veranderlykheid der Stroomen en Winden.

DEN 13 *Februari* namen zy de te rugreize aan: volgende de Kuſte, tot 7- of 8 Mylen van Kaape *Tres Puntas*. Den 15, ten 8 uuren 's avonds, droegen zy 't in volle Zee: maar in 't Jaargetyde, waarin men was, hadden zy gelegenheid aantemerken, hoe zeer de Stroomen, en de geduurige veranderlykheid der Winden, den Scheepvaard alhier moeijelyk en gevaarlyk maaken.

KOOMENDE van de Kuste van *Del-Mina*, is de beste koers ten Weste, tot aan Kaape *das Palmas*, daar de Stroomen altyds Weſtwaart draagen. Twintig Mylen ten Ooste deezer Kaape, vind men gelegenheid om *Ivoir* of Elefants-tanden te laaden; en zig van Water te voorzien, in de Riviere *de los Potos*, die op 4 Graaden- en byna twé-derden is. Als men zig rékend voortgezet op de hoogte deezer Kaape, op eenen Graad of eenen- en eenen-halven-Graad Breedte, dan moet men Weſt houden, en Weſt- ten Noorde, tot men op 3 Graaden is: waarna men Weſt-Noordweſt, en Noordweſt- ten Weste zeil moet maaken, tot den 5 Graad; en voorts vervolgd men, Noordweſt. Op den 6 Graad, ontmoetten zy Noorde-Winden, en ſterk Ty. Voor zo verre zy konden beſpeuren, gingen de Stroomen Noord-Noordweſt. Tusſen Kaape *de Monte* en *Kabo Verde*, zyn de Stroomen zeer zwaar, en konnen gemaklyk misleiden.

DEN 22 *April* waren zy op 8 Graaden. Zy maakten koers ten Noordweste, hebbende den Wind Noord-ooſt, Ooſt-Noord-ooſt, en ſomtyds Ooſt, tot den 1 *Mai*, toen zy op 18 Graaden 20 Minuuten quamen. Van hier hadden zy den Wind Ooſt, en Ooſt-Noord-ooſt, bywylen ook Ooſt-Zuid-ooſt: rékenende, de *Eilanden van Kabo-Verde* te leggen, Ooſt-Zuid-ooſt, 48 Mylen van hen. Op den 20 en 21 Graad, hadden zy den Wind meêr ten Ooſte, trekkende naâr 't Zuide, dan bevoorens; en dus maakten zy zeil ten Noordweste, en ten Noord-Noordweste, ſomtyds ook ten Noordweste en ten Noorde, tot zy op den 31 Graad quamen. Daar bevonden zy zig te zyn, op 180 Mylen, Zuidweſt- ten Zuide, van 't Eiland *de los Flores*; en hebbende den Wind Zuid-Zuid-ooſt, rigtten zy hunnen koers ten Noord-ooſte.

Eilanden van Kabo Verde.

OP 23 Graaden hadden zy den Wind Zuid, en Zuidweſt; en zy ſtuurden Noord-Noord ooſt, tot den 40 Graad; waarna de Wind Zuidweſt zynde, zy 't Noord-ooſt zetten. Toen waren zy 17 Mylen, ten Weste, van 't Eiland *Flores*.

Eiland de los Flores.

OP den 41 Graad was de Wind Noord-ooſt, en zy liepen Noord-weſt. Vervolgens draaide die ten Weſt-Noordweste, en ten Weste, toen zy 't Noord-ooſtlyk overleidden, tot den 42 Graad: wanneer zy hunnen koers, Ooſt-Noord-ooſt ſtelden 't Eiland *Cuervo* was, na hunne gisſinge, 36 Mylen van hen, Zuid- ten Weste.

DEN 21 *Mai* hielden zy Raad, met *John Rafe*. Deeze meende, dat het beſt was, 't Noord-ooſt te houden; en hy oirdeelde, dat zy op

Lok. 1555. 25 Mylen ten Ooste van 't Eiland *Flores* waren, op 39- en eenen-halven Graad.

Den 4 *September*, toen zy op 9 Graaden waren, hadden zy de Noordstar uit het gezigte verlooren. Op den 45 Graad, was de Afwyking des Zeilsteens, 8 Graaden ten Weste; op 40 Graaden, was die van 15 Graaden in 't geheel: en op den 30- en eenen-halven Graad, was zy van 5 Graaden, ten Weste.

Nog merkt de Schryver hier aan, dat men, 2- of 3 Dagen voor aan Kaape *Tres Puntas* te koomen, de Pinas langs de Kuste had gezonden, om eenige Waaren te veilen. De Négers, van eene ongenoemde Plaatsse, booden aan, den Engelsen te geleiden, tot eenen Oord, daar zy Goud in overvloed zouden vinden; en van waar, een der Scheepen van den eersten Reiztogt, een groote menigte had medegevoerd. Maar, 't zien van eene Portugeesse-Brigantyne, die op deeze Kuste kruistte, deed hen aanstonds wederom naâr den twé Scheepen wyken. Evenwel ging *Martyn* te Lande, met toestemminge van de Faktoors der Pinasse, en voorts naâr *Samma*, of *Samua*; en *John Berin* ging op den Handel, naâr eene andere Stad, 3 Mylen daarvandaan. Dit zyn de twé eerste Steden, daar zy den Goudhandel dreeven, Noord-oost van Kaape *Tres Puntas*.

Hier eindigd het Daghverhaal des Stuurmans, en Mr. *Eden* voegd 'er eenige byzonderheeden by, over 't Land, den Inwoonderen, en de Waaren welke men 'er van daan haald. 't Geen hy 'er van zegt, is gedeeltelyk ontleend uit *Ptolomeus*, *Gemma Frisius*, en and'ren Aardryksbeschryveren; en, gedeeltelyk, uit het Verhaal van dien, welke de Reize gedaan hebben. Wy zullen hier alleen een Uittrekzel, van 't laatste geeven.

Waarneemingen, op deeze Reize gedaan.

'T Zal zeer vreemd schynen, dat men, na in zéven Weeken de *Reize* uit Engeland naâr Guinée gedaan te hebben, vyf volle Maanden tot de te *Rugreize* besteedde. Het wierd toegeschreeven aan de kragt des Winds, geduuriglyk in 't Ooste, vooral aan *Kabo-Verde*. Dus was men genoodzaakt, eenen vreeslyken Omweg in den Oceaan te neemen, om eenen Westen Wind te vinden, dien men benoodigd was. Men verloor, op 't gantsche beloop der Reize, 24 Man, waarvan 't meestedeel stierf, op hunne te Rugreize, in Koudere Luchtstreeke: gelyk tusfen de *Azores* en *Engeland*. Zy bragten Néger-slaaven met zig, van zeer schoone Gestalte, en die zeer wel met de Lucht en de Voedzels van Europa overeenquamen. Ook steld de Schryver, ten grondrégel, dat de eigenlyke Bewoonders der Heete-Landen zig gemaklyker aan de Koude gewennen, dan die van de Koude-Landen aan eene overmaate van Hitte; en, ingevalle de ervaarenheid 't al niet leerde, zegt hy, 't ware genoeg zig daarvan te overtuigen, met te overweegen, dat de buitengewoone Hitte het Oirspronglyk-Vogt verteerd, en dat de Koude, in tegendeel, het zelfde aandringt en bewaard. Maar 't verbaazendste is: in Afrika, onder de Middaghlyne, en de nabuurige Luchtstreeken, word de Lucht van eene uitsteekende Hitte gevonden, en de Volken zeer Zwart, met Korte- en Gekroesde-Hairen, naâr Wolle gelykende; en daarentegens, in de Landen van Amerika, daar de Standplaatsse even-eens is, vind men de Lucht gemaatigd, en de Inwoonders maar Olyfkleurig, met Lange- en Zwarte Hairen. De oirzaake

ke deezer verſcheidenheid word verklaard, in verſcheide plaatsſen, der *Decades* (1).

Lok. 1555.

Voordeelen, dien de Engelsſen daarvan trokken.

Deeze Scheepen bragten, ter Haven van *Londen*, meêr dan vierhonderd Ponden gewigts aan *Goud*, tot twé-entwintig Karaaten- en een Grein, gelouterd; 36 Tonnen *Guineesſe-Péper*; en 250 Elefants-tanden, van onderſcheide grootte. *Eden* zegt, dat hy 'er veelen mat, dien hy 9 Span lang bevond. Andere hadden de dikte van een's Mans dye; en ſommigen woegen 90 pond. Men wil, dat 'er in *Afrika* gevonden worden, die tot 125 pond weegen. Daar bevonden 'er zig ook, van een ander ſoort: 't waren Tanden van Jonge-Elefanten, van een- twé- tot drie Jaeren oud, waarvan de eene anderhalve Voet lengte, en andere twé Voeten, na ouderdom des Diers hadden. De zwaarſte Tanden van den Elefant, groeijen aan 't bovenſte Kinbakken, en niet aan 't onderſte, gelyk 't meeſtedeel der Schilders zulks verbeelden.

Groote *Elefants tanden.*

Vreesſelyk *Hoofd*, van eenen Elefant.

Zy bragten ook, uit *Guinée*, 't gantſe Hoofd van eenen Elefant, 't welk Mr. *Eden* zag, by den Koopman Sir *Andrew Juddes*. 't Was zo groot, dat de enkelde Beenders en 't Bekkeneel van 't zelfde, zonder de Tanden te rékenen, omtrent 200 pond woegen: zulks hetzelfde, met vleeſch en al in 't geheel, na 't oirdeel des Schryvers, moeſt gewoogen hebben, 500. pond (*).

Aanmerkingen van den Schryver over Afrika.

De *Nigritæ*, of *Negros*, zegt de Schryver, bezitten een groot Deel van *Afrika*. Zy ſtrekken zig uit, voegd hy 'er by, tot den Oceaan, aan 't Weste; en, ten Zuide, tot den Vloed *Nigritis*, of Niger (†) die terzelver tyd met den *Nyl* zweld en verminderd, en evengelyk ſoort van Gediertens voortbrengt, zodanig als den Krokodillen. Mr. *Eden* verbeeld zig deswegens, te regte, dat het dezelfde is dien de Portugeezen *Sanaga* noemen (2): te meér, dewyl 't geen de Schryver van den Inwoonderen bybrengt, met andere getuigenisſen overeen ſtemd. Aan de eene zyde der Riviere, zegt hy, zyn ze groot en zwart; en aan de andere zyde, klyn en bruin.

Geduu-

(1) Hy doeld hier, zo wy meenen, op dien van P. Martyr, waarvan *Eden* een gedeelte vertaald en uitgegeeven heeft.

(*) Hier volgd, in 't Engelſch, de Omſchryving van eenen *Elefant*. De Fransſe-Vertaaler meld 'er niets van: waarſchynlyk, wyl hy zig voorſteld zulks in het Deel te brengen, geſchikt tot de *Natuurkundige Hiſtorië* der Landen. Maar, ingevalle hy zulks vergeete, zullen wy zorge draagen, ter die'r Plaatsſe, daaraan te voldoen: gelyk de Leezer gelieve aantemerken, dat ook geſchieden zal, ten aanzien van alle dergelyke verzuimen, die in 't vervolg mogten voorkoomen.

(†) Dit's volgens het oude Denkbeeld, in den engſten Zin genomen, voor 't geene men eigenlyk onder Nigritia verſtaat: terwyl, anderzints, de *Négers* ongelyk verder Zuidelyker, in *Afrika*, uitgebreid worden. Ten minſte, *de l'Iſle* begrypt het zodanig, in zynen Atlas. De Abt *Prevoſt*, heeft dan geen Réden, gelyk hy in zyne Fransſe-Vertaalinge doet, met deeze Aanmerkinge zo ſchamperlyk te behandelen, als of die onnut ware, en toen zeer *nieuw* in Engeland mogt zyn; en men, bygevolg, in Vrankryk beter onderrigt ware geweeſt!

(2) Andere vooronderſtellen, dat de Riviere *Gambia* dezelfde is met den *Niger*: ten minſte, dat zy daarvan een Tak is. Maar, volgens alle waarſchynlykheid, zyn dit twé onderſcheide Rivieren.

LOK. 1555. GEDUURENDE den nagt gebeurd het dikwyls, in deeze Luchtſtreeken, dat de Maan (1) een gevoelige Hitte verſpreid. Gelykerwyze zag men 'er zekere Waterſtortingen, *Hoozen* genoemd, berſtende uit de Wolken, ſommigen van dien zo zwaar, als de grootſte Pilaar der Kerken. Zy konnen den Scheepen in 't uitterſte gevaar brengen. *Ariſtoteles* kende ze, in zyn Boek *de Mundo:* zeggende, dat op zekere tyden eene groote menigte Water opgeligt, en tot de Maane gevoerd word. Deeze Water-opryzing in de eene Plaatsſe, dus beſluit Mr. *Eden*, moet weder op eene andere neêrvallen. Hy verhaald nog, dat *Richard Chancellor* hem gezegt had, als zulks van *Sebaſtiaan Cabot* hebbende, dat deeze *Cabot* met zyn Vaartuig of Pinasſe, aan de Kuſte van *Braſil*, door eene zulke Water-kolomme was opgetild, en redelyk verre Landwaarts geſmeeten.

Gebruik der *Afrikaanſe Prinsſen.* DE eigenſchappen en Gebruiken van *Guinée*, trokken ook den aandacht der Engelsſe-Kooplieden. De Schryver verhaald, dat de Prinsſen zig het vel prikken, en het met verſcheide Figuuren doen opzwellen, zeer gelykende naâr ons Gebloemd-Damaſt. Hoewel naakt, zyn de voornaamſten, en vooral de Vrouwen, zodanig met Halsbanden, Ermringen, Plaaten, en Kettingen, van Goud- Koper- en Ivoir overlaaden, dat deeze Sieraaden hen een groot Gedeelte des Lichaams bedekken. *Eden* had een die'r Ivoire-Ermringen, weegende 38 Onçen. 't Was van een enkeld Stuk, en aartiglyk genoeg bearbeid, in 't midde doorboord, om 'er de Hand door te konnen ſteeken. Eenige Négers draagen 'er, aan de beide Beenen, zo zwaar, datze hen in 't gaan belemmeren. Onder veele Goude-Werktuigen, welken de Engelsſen van hen in verwisſelinge ontfingen, waren Kettingen en Halsbanden van Honden. Hunne wyze van Koophandel, is ſpoedig en oprecht. Zy hebben Maaten en Gewigten, voor de Waaren die het vereiſchen. De welleevendheid, of ten minſte de zagtmoedigheid, is zo noodzaakelyk by die Barbaarſe Volkeren, dat zy, zo dra ze iemant beſpeuren welken dat ontbreekt, allen aanbiedinge van Handel zullen weigeren. Eens, nam een Engelsman, zonder hun verlof, een *Civétkat*, zig niet verbeeldende dat zy 'er veel Werks van maakten; en nog minder, dat zulk eene onbetaamlykheid (of, wil men, geweld) op eene andere Plaatsſe aan den Koophandel zoude konnen ſchaaden. Maar, hoewel men geen tyd verlooren had, om zig van daar in eene andere redelyk verre-afgelege Haven te begeeven: evenwel vond men 'er reeds den Négers bericht, van deeze beleediginge. Zy weigerden, ſtandvastelyk, hunne Waaren op Strand te brengen, voor de *Civétkat* wedergegeeven, of derzelver waarde betaald wierd.

Natuurkundige-waarneemingen. HUNNE Huizen zyn t'ſamengeſteld, uit vier Pylers- of Stammen van Boomen, bedekt met Takken. Gemeenlyk voeden zy zig maar, met Wortels en Viſch. Hunne Zee is zo mild, dat zy geen groote bequaamheid ter Viſchvangſt noodig hebben. De Vliegende-Viſch bevind 'er zig in, gelyk in

(1) De Schryver ſchynt te gelooven, dat de Planeeten Vuurbollen zyn, gelyk de Vaste-Starren; en, om zyn Gevoelen te onderſteunen, haald hy *Plinius* aan, benevens deeze Woorden uit den CXXI. *Pſalm*, 6., *De Zonne zal u des daaghs niet ſteeken, nog de Maane des nagts.* Maar elk weet, wat van dit Gevoelen te houden is.

in de West-indiëse-Zéen. Eenige Engelssen, onderstaan hebbende den Visch deezer Kuste te zouten, hadden gelegenheid eene andere Waarneeminge te doen: zy bevonden, dat die geen Zout naâr zig nam. Echter verzékerd de Schryver, dat hy bevonden had, dezelfde Proeve neemende, dat eenige van dien 8- of 10 dagen Zout hielden. Maar, 't geen te wonderlyker schynt: het Vleesch, 't welk men uit *Europe* gebragt had, bedierf, na maate men deeze Kuste naderde; en daarentegens wierd het weêr goed, toen men wederom in getemperder Luchtstreeken quam.

Lok. 1555.

Het Brood van 't zelfde Land, is van redelyke goede Tarwe: want deeze naam kan men hun Graan geeven, 't geen rond is als onze Erreten, maar blank en glinstrende, gelyk Pérelen die hunnen Luister verlooren hebben. De Halm is twémaal zo lang als eene Hand, en heeft niet min dan vyf Duimen dikte. Hy legt beslooten tussen drie Bladeren; langer dan hy, en breed twé-Duimen. De Steel is van de dikte een's Pinks. Hunne wyze van het te bereiden, is zeer vreemd. Zy kneuzen met de Handen, tussen twé Steenen, zo veel Graan als zy voor hun Gezin noodig achten; en het dus tot Meel gebragt hebbende, maaken zy 'er eenen zeer dunnen Koek van, dien zy in de Zonne te bakken stellen. Byna 't gantse wezen van dit Graan, word tot Meel: zonder dat 'er Sémelen overblyven. Mr. *Eden* rékende, in eenen enkelden Halm, tot 260 Korrels. Hun Drank is Water; of Sap 't geen zypeld uit de afgehouwe Takken van hunne onvrugtbaare Dadelboomen, genoemd *Palmitos*: want deeze draagen hier geen Vrugt. 's Avonds hangen zy onder zodanige Takken, versch afgesneeden (wyl de Hitte van den dagh dien zoude toeschroeijen) groote [uitgeholde] Kauwoerden, om het Vogt te ontfangen, 't welk 'er geduurende den Nagt uitlekt. Het gelykt naâr Wei: 't smaakt zoet en aangenaam. Ook hebben zy Boonen, zo groot als Kastanjes, en zeer hard, bedekt met eenen Dóp, in plaatsse van eenen Bast.

Toen de drie Engelsse-Scheepen in de Haven van Londen quamen, bevond men hunne Kielen gants bedekt, met zékere Schulpen, twé Duimen lang, en groot genoeg om 'er den Vinger intesteeken. Men oirdeelde dit, hen grootelyks in 't zeilen verhinderd te hebben. Veele Matroozen verzékerden, maar met geenen schyn van waarheid, dat van zekere Slymerigestoffe, welke daarin gevonden word, de Zeevogels voortkoomen, genoemd Schotsse-Ganszen (*). Somtyds heeft men Schulpen van 't eige soort, maar van 't vierdedeel der lengte gezien, aan de Scheepen die uit *Irland* quamen. De Schryver merkt nog aan, dat deeze drie Vaartuigen op veele plaatsen doorboord waren, door Wurmen, genoemd *Bromas* en *Bissas*: welke zig tussen de Planken doorbooren, en dezelfden gantselyk opvreeten, zonder 't uitwendig te beschaadigen. Van deeze Wurmen word in de *Decades* gesprooken.

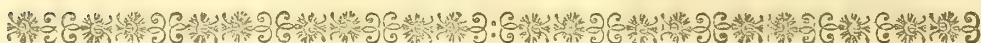
(*) *Barnacles.*

TAFEL *van* BREEDTENS, *in deeze Reize waargenoomen.*

	Graaden.	Min.		Graaden.	Min.
Madera, N.-N.-O. Hoek.	32 -	0	Kaap *de las Barbas.* . .	22 -	30
Palma, Eiland. . . .	28 -	0	Kaap *Mensurado.* . . .	6 -	00
Teneriffa. . . } *Groot-Kanarië* } . . .	27 -	30	Riviere *Sesto.*	5 -	40
			Kaap *das Palmas.* . .	4 -	20
Twé Eilanden. . . .	22 -	20	Rivier *de los Potos* . .	4 -	40

Verandering van 't Kompas.

Op de *Breedte* van . .	45 -	0 - Afwyking	8 -	0	West.
	40 -	0	15 -	0	——
	30 -	30	5 -	0	——

IV. HOOFDSTUK.

Eerste Reize van *William Towrson*, Koopman te London, naâr GUINÉE, A°. 1555. (1).

§ I.

Uitreize *tot Riviere* St. Vincent.

TOWRSON. *I. Reize.* 1555. DE vreeze voor den Portugeezen, of de Moeilykheeden der Uitrustinge, weerhielden nog den Engelsſen Kooplieden, wyl men geene andere Reize naâr 't Zuide vind, in 1555 dan deeze. *Towrson* vertrok van *Newport*, in 't Eil. *Wight*, 's Maandaghs den 30 *September*, met twé schoone Scheepen, het *Hert* en de *Hinde*, waarvan Stuurliéden waren *John Ralph* en *William Carter.* 't Oogmerk was naâr de Riviere *Sestos*, en andere Havens in *Guinée.*

Vertrek der Vloote. IN de beginne had hy den Winden te bestryden; dus hy eene Maand werk had, eêr hy *Dartmouth* konde bereiken. Eindelyk ging hy hier van daan, den 20 *Oktober*, houdende 't Zuid-west; en bevond zig, den 3 *November*, te *Porto Santo*: een klyn Eiland, op 33 Graaden Breedte, bezeeten door den Portugeezen. 't Is maar drie Mylen lang, en anderhalf Myl breed. Koomende van 't Noord-Noordweste, geeft het de vertooning van twé klyne Bergen, digt by malkander gelegen. De Oostzyde is hoog Land, van 't Wester-deel, 't geen laager is, door eene Valeije gescheiden. *Porto Santo* is maar 12 Mylen van *Madera.* Dit is, aan 't Zuidweste, een fraai en vrugtbaar Land, bewoond van Portugeezen. Den 6 liepen

Porto-Santo en deszelfs Gelegenheid.

Madera.

(1) Deeze Reize, is uit *Hakluyt* getrokken. Zy schynt geschreeven te zyn van *Towrson* zelfs, die reeds de Reize van den voorgaanden Jaare gedaan had, gelyk men uit veele plaatsſen gisſen kan. Maar deeze is de eerste, welke hy deed, als Kaptyn of voornaamste Bestuurder.

liepen zy langs *Teneriffe*, anders genoemd de *Pick*. Deezen Dagh zagen zy 't Eiland *Palma*, ook een hoog Land, ten Weste van *Teneriffe*. Den 7 ontdekten zy *Gomera*, tusfen *Teneriffe* en *Palma*, omtrent 12 Mylen Oostelyk van 't laatste, en 8 Mylen, West, van 't eerste. Zy lieten deezen beiden Eilanden Oostelyk, en liepen tusfen *Palma* en *Gomera*. Deeze Eilanden zyn 60 Mylen van *Madera*. Oostelyker van *Teneriffe*, zyn 3 andere Eilanden, genoemd *Groot-Kanarië*, *Forte Ventura*, en *Lancerot*, van Spanjaards bewoond: dogh deeze Eilanden quamen niet in 't gezigt. Zy ontdekten ook 't Eiland *Ferro*, 13 Mylen Zuidelyker dan de andere, mede bewoond van Spanjaarden. TOWRSON. *I. Reize.* 1555.

DE noodzaake, om 't zo digt by den Wind te houden als mogelyk was, deed hen Zuidelyk loopen, om de Kuste van Barbarye te bereiken: hy bleef Zuid-oost, zeldsaam op deeze Kust', daar hy meest Noord-oost en Oost-Noord-oost is. Den 12 bespeurde men een Vaartuig, 't welk men voor eenen Visser nam; van wien men ongeduldig was onderrigtinge te bekoomen: maar een dikke Nével zig verheffende, dat zy hunne eige Zeilen niet konden zien, verlooren de twé Engelsse Scheepen malkanderen, uit het gezigt. Zy deeden verscheide Schooten, zonder malkander te hooren. Evenwel schoot de *Hinde* 's namiddaghs, 't welk het *Hart* beantwoordde. Een half uure naderhand, klaarde de Mist op; en zy bevonden zig, beide, 4 Mylen van de Afrikase-Kust, op 14 Vaam Water. Zy wierpen daar 't Anker, zonder duidelyk te weeten, welk gedeelte der Kuste zy voor zig hadden. 't Land was zo laag, dat het geen téken geeft om het te kennen. Evenwel meende men, na rékeninge van den Stuurman, op 16- of 17 Mylen ten Ooste van *Rio del Oro* te wezen. De Matroozen gingen zo voort ter Vischvangst, en vingen groot getal van die Visschen, *Zebraasfems* van den Engelsfen, *Saders* van den Fransfen, en *Pergosses* van den Portugeezen genoemd. Den 13, 's Namiddaghs, ontdekte men wederom een Vaartuig, 't welk men voor dat van den voorigen Dagh hield, en geerne wilde naderen. Maar de Nével begon wederom zo dik te vallen, dat het onmogelyk was 't vorder te onderscheiden. *Zy zien een Schip.*

DE Lucht 's Namiddaghs ophelderende, ontdekte men een *Karavel* van 60 Ton, 't geen op den Vischvangst scheen. *Towrson* deed 6 Engelsfen, zonder Wapens, in de Sloepe vallen, met geen ander oogmerk, dan om kundschap intehaalen. Maar de Karavel, laatende den Kabel slippen, om vaard te maaken, zette het t'zeil. Men onderhaalde haar, in min dan een uur. Zy voerde 15 Man; en men nam 'er alleen uit, 3 Korven Vygen, 2 klyne Pótten Olie, 2 Pypen Water, eenige Zoute Visch, en versche Visch, om deszelfs grooten overvloed op deeze Kuste, van weinig waardye, benevens eenigen Wyn. Hiervoor betaalde men 27 Pistoolen: tot het uitterste genoegen van de Karavelle, welke men 't geslipte Anker en den Kabel weer hielp haalen. Men verstond daarvan, dat *Rio del Oro* maar 12 Mylen afgelegen was. Aanstonds ging men weder t'zeile. Vyf andere Karavellen, welke men naar de Kuste ontdekte, namen op 't zien der Engelsfen, aanstonds de vlugt. De Wind was zo ongunstig, dat men in twé Dagen weinig vorderde. *Andere Karavelen, die ter vlugt teijen.*

VOLGENS Rékeninge der Stuurlieden quam men, den 16, onder 's Kreefts-Keerkring. Den 17 ging men 25 Mylen, byna altoos in 't Gezigt van de Kuste

TOWRSON. I. Reize. 1555.

Kuſte van *Afrika*; en den 18 won men 30 Mylen. Na giſſinge der Stuurlieden bevond men zig, 's Middaghs, regt over Kaape *Blanco*. Den 22 meenden de Stuurlieden, op de Hoogte van *Kabo Verde* te zyn. Eindelyk, met midbaaren Wind voortgaande, quam men, den 12 *Deſember*, in 't gezigte van de *Guineesſe-Kuſt*.

Zy koomen op de Kuſt van *Guinée*.

STRAKS wendde men 't naâr den Wal, Noord-ooſt; en tegens Midnagt wierp men 't Anker, 2 Mylen van Strand, op 18 Vadem gronds. *Towrſon* zag een Licht, naâr de Kuſte, 't geen hy voor dat van eenig Schip hield; en dugtende dat het een *Portugees*, of *Fransman* was, bragt hy den gantſen Nagt door, om zig ten gevegt te bereiden. 's Morgens vond hy geen blyk van eenig Schip: 't geen hem gelooven deed, dat het Licht van den Oever gekoomen was. Op 2 *Engelsſe-Mylen* van hem, ontdekte hy vier Rotzen, eene groote en drie klyne. Toen liep hy Ooſt-Zuid-ooſt, langs de Kuſte. Hy beſpeurde echter geen Têken, 't welk hem konde doen oirdeelen, op wat ſteê hy was: maar hy meende niet zo verre Ooſtelyk gevorderd te zyn, als de Riviere *Seſtos* (1). De gantſe Kuſt is laag, en met zeer hooge Boomen bedekt: dus 'er geene andere Régel, om die te kennen, dan de Breedte was.

Aanmerking, over de *Kuſt*.

DEN 13 ging men meeſt Ooſt-Zuid-ooſt, zonder verder dan 2 Mylen van de Kuſte te wyken. Zy vertoond geduuriglyk anders niet, als Boſchen, en groote Rotzen, langs den Oever, waartegens de Zee breekt, met zulk gepruiſch, dat men 't ſchuim op 4 Mylen afſtand, beſpeuren kan; en zo geweldig, dat 'er geene Booten durven aankoomen. Door de Hoogte der Middagh-Zonne, meende men zig, op 24 Mylen ten Ooſte van de Riviere *Seſtos* te zyn. Men wierp voorts het Anker, 2 *Engelsſe Mylen* van den Oever, op eenen Grond van 15 Vadem: de Zee hier zo ſtille zynde, dat men op eene Lyne zoude hebben konnen ryden. 's Namiddaghs, en den volgenden Dagh, zogten de Sloepen verſch Water, langs de Kuſte, zonder het te konnen vinden: tot 's Avonds, wanneer zy de openinge eener Riviere aankondigden. Want zy konden niet te rug gaan, naâr de Riviere *Seſtos*, ter oirzaake de Wind zo wel als de Stroom, gants tegens was: loopende deeze, geduuriglyk, Ooſtwaarts.

DEN 15 gebruikte men, den gantſen Dagh, om te peilen, met den Oever te naderen. Dan vond men de Rotze; dan zeer goeden Grond; en nooit minder, dan 7 Vadem. Men liet het Anker vallen, op zeven-en eenen halven Vadem, achter de Rotzen, in den Mond der Riviere, daar de Booten eene Myle opwaarts zeer goed Water vonden. Menigte van klyne Schuitjes des Lands, elk door eenen Man gevoerd, naderden ſtoutelyk den Scheepen. Men gaf den Négers Beſchuit, die iets ſcheenen te vragen; en dit Geſchenk, of Almoes, voldeed hen.

Rivier van *St. Vincent*.

DEEZE Rivier, genoemd *St. Vincent*, legt op vier- en eenen-halven Graad; en 8 Mylen boven *Seſtos*, volgens rékeninge der Stuurlieden. Ze is zo moeijelyk te ontdekken, dat men haar, op eene Halve-myle, niet kan onderſcheiden. Want dezelfde heeft, regt tegens haar over, een Schakel van Rotzen, welke de ruimte haarer Uitwateringe te boven gaat: dus men langen tyd, tusſen deeze Rotzen en den Oever moet vorderen, voor men

(1) Of *Seſtro*.

Towrson. *I. Reize.* 1555.

men haar beſpeuren kan. De Sloep heeft eenen goeden Dagh noodig, om tusſen de Rotzen en den Oever te loopen, voor die haaren Mond kan bereiken. Behalven dat, is ze zeer groot, en ontfangt menigte andere Rivieren. 't Inkoomen is niet gemaklyker, dewyl de Zee genoeg bewoogen word, tusſen den Oever en de Rotzen: maar, als men deeze zwaarigheid te boven koomt, dan is men 'er zo geruſtelyk, als op den *Theems*.

Derzelver *Bewoonders* en hunne Gebruiken.

Derzelver Oevers worden bewoond, door eenen talryken Land-aart van Négers, die naakt zyn, uitgenomen aan 't midde van 't Lichaam, 't geenze met een ſtuk Stof bedekken, gemaakt uit een ſoort van Schorsſe, 't welk zig als Hennip laat ſpinnen. Veele onder hen draagen een ſtuk daarvan, geverwd met verſcheide Kleuren, op 't Hoofd: maar 't meestedeel heeft het Hoofd naakt, gelyk het Lichaam, en de Hairen geſneeden op verſcheide wyzen. Eenige kerven zig 't Vel, zodanig, dat het bewerkt ſchynt. De Vrouwen, geenen anderen opſchik hebbende, zoude het zeer moeilyk zyn, haar te onderſcheiden, indien zy den Boezem niet zeer wanſchiklyk, en de Mammen niet zo lang hadden, datze haar neêrwaarts gelyk de Uijers van eene Geite hangen.

List der *Négers.*

Zo dra de Engelsſen daar quamen, liepen zy in de Riviere, met hunne Sloepen, belaaden met Bekkens, Bylen, Mesſen, en andere Gereedſchappen, van gaadinge by dien Barbaaren. Zy bragten ten monſter te rug, een Oxhoofd en honderd pond Péper (1) met twé Elefants-tanden, tot zeer juiſten Pryz'. De Bekkens ſtonden den Négers 't beſte aan: voor elk van deezen gaven zy 30 pond Gewigts Péper; en, voor 6 van dezelfde, eenen Elfants-tand van 30 pond zwaarte. Dogh de Négers, reeds zeer geſleepen in den Handel, ſcheenen evenwel den Engelsſen maar gelokt te hebben. Zy maakten vervolgens veele zwaarigheeden, en verwerpende meeſt alle de aangeboode Waren, booden zy zo weinig voor de anderen, dat *Towrſon* beſloot een handelbaarer Volk te zoeken. De Néger-Kaptyn, die 't Bewind des Handels aan zig genomen had, was zo liſtig, dat hy nu voor een Bekken geen 15 pond gewigts Péper woude geeven; en ſomtyds bood hy klyne Schotels vol, waarvoor hy, daaréven, eenen Korf vol gebooden had. Op 't laatſt verlieten zy de markt, en gingen af: in verwagtinge van weêrgeroepen te worden. Maar deeze Kunſtenaary bequam hen qualyk. De Engelsſen pakten ſtraks hunne Goederen, ligtten 't Anker, en zeilden heenen.

(1) In 't Engelſch ſtaat *Zaad*: naamelyk *Paradys-graan*, gelyk de Italiaanen de *Guineesſe-Péper* aanvanglyk noemden. NB. Zie bevoorens, pag. 84. (*).

TOWRSON. *I. Reize.* 1555.

§. II.

Aanmerkingen, *en* byzonderheeden, *over de* Kuste *van* GUINÉE, *over de* Graan - *en* Tandkuste, *en Kaape* das Palmas.

Andere *Négers* en hun Aart.

TWE Dagen naderhand, quamen zy op eene andere Plaatsse, daar zy, ziende niemant op den Oever verschynen, stoutelyk aan den Wal quamen, om het Land te onderkennen. Zo voort ontmoetten zy 60 Négers, die in den beginne verschrikt scheenen, met hen te zien, maar bespeurende dat men hen niet zogt te beschaadigen, eensklaps gemeenzaam en vriendlyk wierden. De Engelssen maakten geen zwaarigheid, hen in hunne Stad te volgen. Dezelfde bestond in omtrent 20 Hutten, bedekt met groene takken en Bladeren. De zyden daarvan waren alle open. Onder eene Zolderinge, omtrent 3 Voet beneeden - waarts, waarop zy sliepen, arbeidden zy verscheide aartige dingen, uit Hout en schorssen van Boomen. Hier smeedden zy ook Pylen, en andere Yzere Werktuigen, voor hun gebruik en hunne Schuitjes. Maar hebbende de Kunste niet van dit Metaal te smelten, konnen zy 't de gestalte niet geeven, dan met het door 't Vuur te buigen. De Vrouwen arbeiden, zo wel als de Mannen. Zy onderstonden hunne Gasten te vermaaken, met Gezangen en Danssen: maar 't streelde den Engelssen niet zeer. Hunne Zangen bestonden, in eene herhaalinge der eige Woorden. *Sakere*, *Sakere*, *ho! ho! Sakere*, *Sakere*, *ho! ho*! was hun Muzyk, onder geduurig handgeklap. Men zag by hen geene andere Dieren, dan 2 Geiten, eenige klyne Honden, en Hoenderen.

Hunne *Gezangen.*

DE Engelssen hunne nieuwsgierigheid voldaan hebbende, keerden 's Avonds wederom naâr hunne Scheepen. Maar 't Opperhoofd deezer Stad, haastte zig hen twé Négers na te zenden, die in zynen dienst scheenen, en een mandje vol Péper droegen. Zy gaven door tékenen te kennen, dat dit maar een monsttertje was; en dat men daarvan grooter Overvloed zoude vinden, indien men, na den Slaap, wederom in de Riviere wilde koomen. *Towrson* zond 'er, den volgenden Morgen, zyne twé Sloepen. De Négers bevonden 'er zig reeds, met al hun Péper: maar zy hielden 't zo duur, dat men 'er alleen 50 pond van nam. Eenige Engelssen keerden evenwel naâr hunne Stad, daar een van hen eene Pompoen plukte. Des belgden zig de Négers: zy wapenden zig met hunne Pylen en Beukelaars, doende hen téken van te vertrekken. Men gaf de Pompoen wederom. 't Mistrouwen bleef echter. Maar 't scheen, dat hun Misnoegen ontstond, om dat men hunne Péper niet volgens hunnen zin wilde aanneemen.

De Engelssen koopen een weinig *Péper*, van hen.

Zy krygen *Verschil.*

DOOR den Wind dien zelfden Dagh belet zynde 't Anker te ligten, hadden de Engelssen gelegenheid, waarteneemen, dat de Riviere van *St. Vincent* derzelver Ebbe en Vloed had, in den tyd van 12 uuren: dogh die niet zeer aanmerklyk was. Zy zagen 't Water niet geklommen, boven anderhalven Vadem. Zo verre als hunne Oogen konden reiken, scheen 't Land

Watergety, van de Riviere *St. Vincent*, enz.

Land hen vol zwaar Geboomte, geen gelykenisse met die van Europa hebbende, voor zo verre zy op dien afstand konden zien. Aan de zyde der Zee, was een soort van Erret, zo groot van Steng, dat *Towrson* 'er een mat tot 27 Schreeden lang. Zy groeijen in 't Zand, gelyk de Boomen, en zo digt aan Strand, dat de Zée ze dikwyls op eenen zeer laagen Oever besproeid, gelyk men bespeurde aan de moet des Waters. In dit Gedeelte van Afrika zyn de Boomen, en andere Planten, geduuriglyk groen. De Zeewind heerst 'er 's Daaghs, en de Landwind 's Nagts. Hoewel somtyds daarin eenige verandering voorvalt, is evenwel die schikking zo gerégeld, dat de Schryver 'er zyne verwondering over toond.

TOWRSON, *I. Reize.* 1555.

MEN bespeurde niets 't geen konde doen oirdeelen, dat 'er omstreeks Goud, of andere Kostbaarheid viel. Het Volk is zo lui, ten minst zo vervreemd van moeilyke Onderneemingen, dat het zig alleen aan de gemelde bézigheeden bepaald. Zelve konde 't meêr Péper verzamelen, indien het zig op deezen Arbeid oeffende: maar al 't geen hier bespeurd wierd, beliep niet boven de twé Tonnen 't Geeft zelve zig de moeite der Jagt niet: schoon den Bosschen geen Wild, nog Gevogelte ontbreekt. Het leefd van den Visvangst: eene zagtere Oeffening. *Towrson* heeft deeze woorden, hunner Taale, met derzelver betékenisse bewaard.

Aart, en *Taal* der Bewoonderen.

Bezow, *Bezow*, ... Dit's hunne Groete.
Manegate a foye, ... Péper genoeg.
Krokow a foye, ... Hoenders genoeg.
Zeramme a foye? . . . . Hebje genoeg?
Begge sakke, ... Geef me een Mes!
Begge kome, ... Geef me Brood!
Borke, ... Zyt te vreden!
Koutrekke, ... Gy liegt.
Veede, ... Breng het wegh! of, 't deugt niet.
Brekeke, ... Roei!
Diago, *Dabo*, ... *Kaptyn.*

ZY spreeken zeer schielyk; en herhaalen driemaal hunne Woorden, de laatste Reize 't langste: mogelyk uit voorzorge, om zig te doen verstaan aan den Vreemden.

DEN 18, t'Zeil gegaan, bespeurde men langs de Kuste eenige Négers, in klyne lange en smalle Schuitjes, geevende door hunne Tekenen te kennen, dat 'er, in eene nabuurige Riviere, veel Péper te koop was. De *Hinde* wierd 'er naâr toe gezonden. Drie groote en 5 klyne Rotzen leiden 'er voor; en aan den Oever was eenig Geboomte. Men had 10 Mylen langs de Kuste afgelegt. 's Anderendaaghs, maakte men geen grooter vaard, en Ankerde aan de Kuste. De *Hinde* verloor hier een klyn Anker, by de Rotzen, door den vuilen Grond. Den 20 naderden veele Négers, met monstters van Péper, en beduidende dat men zig moest haallen. Geduurende den Nagt stak men Vuuren op de Kuste, om den Scheepen ten Baake te dienen: gelyk op andere Plaatssen geschiedde. Evenwel veroirzaakte de menigte klyne Rotzen, byna gelyk met het Water leggende, en de moeilykheid om beter Ankergrond te vinden, dat men 'er voorby liep. Men vond het Ty, Westwaarts te loopen; en de Rotzen, zelve tot over eene Myle afstand, van de Kuste te strekken. Den 21 hadden zy eenen frissen Wind, den gantssen Dagh, en konden evenwel niet boven de 6 Mylen vorderen: dus sterk quam de Stroom van de Kuste. Gants den Dagh en Nagt van den 22 liepen zy, om boven den Hoek van *das Palmas* te koomen; en vorderden tog niet meêr, als 16 Mylen.

Byzonderheden der *Kust.*

Towrson. *I. Reize.* 1555.

Den 23 quamen zy boven deeze Kaape: maar voor zy 't Weſtlykſte-Deel van dien voorby gingen, zagen zy eenen grooten Kéten van Rotzen, leggende omtrent 3 Mylen, Weſt van daar, en een- of meêr Mylen van Land. Weinig daarna, hadden zy 't gezigt van 't Ooſtelyke-Deel der Kaape, leggende 4 Mylen van 't Weſtelykſte-Deel. Op den eigenlyken Hoek daarvan leggen twé groene Plekken, gelyk Weiland. Dus gaat, aan 't Weſte der Kaape, het Land inwaarts, of 't eene Baai ware; waarby 't gemaklyk te kennen is. Van 't Ooſt-einde, 't geen aan 't eigenlyke Voorgebergte is, maakt de Kuſt, omtrent 2 Mylen hooger, eene groote Baaije, gelykende naâr den Mond eener Riviere. Hier wierpen zy 't Anker, uit vreeze van in den Nagt de Riviere te misſen, daar men, 's Jaars te vooren, zulk eene groote menigte Elefants-tanden bekoomen had.

Geſteltenisſe van Kaap *das Palmas.*

Tussen Kaape *das Palmas*, die op vier-en eenen-halven Graad legt, en de Riviere *Seſtos*, is de grootſte Overvloed van Péper; maar men vindze niet veel, zo dra men de Kaape voorby is. Men merkte hier aan, dat de Vloet, die tot hiertoe naâr 't Weſte geloopen had, nu naâr 't Ooſte liep.

Hier houd de *Péper* op; en het *Ty* veranderd.

Den 24 's Morgens, onder Zeil zynde, ontmoette men klyne Schuitjes met Négers, die zagte Eijeren, en zonder ſchaalen aanbragten. Deeze gaven door tékenen te kennen, dat tot hunnent Vers-water, en Geiten te bekoomen waren. De Kaptyn, meenende dat men omtrent de openinge eener Riviere was, deed het Anker werpen; en de Sloepe uitzetten, met eenen Matroos, die daar geweeſt was, bevelende hen te volgen: maar de Matroos oirdeelde, dat het de Plaats niet was, welke men zogt. De Sloep te rug gekoomen, wierd met Riemen en Zeil te rug gezonden, om de Kuſte te blyven naſpeuren. Zy quam nogmaals te rug; en bragt verzékering dat 'er geene Riviere te vinden was. De Kaptyn, onverduldig, viel zelfs in de Sloepe, en zig hebbende doen voeren, naâr de zyde daar de Négers ingeloopen waren, ontdekte hy de Riviere, en kende ze, voor die, welke hy zogt (1): waarvan den Matroos de ſtand, zedert voorleeden Jaare, ontſchooten was. De ongewoone Hólle-Zee, maakte het inkoomen moeijelyk. Zo dra men tusſen de Oevers was, quamen veele Négers in hunne Schuiten te voorſchyn, met Elefants-tanden. Men kogt deeze aanſtonds: terwyl andere Négers, op den Oever, 'er nog meer toonden, en door hunne tékenen te kennen gaven, dat zy 'er 's Anderendaaghs nog mêer zouden brengen.

De Engelsſen koopen hier *Ivoir.*

Towrson deed eenige klyne Geſchenken, aan twé hunner Hoofdlieden; en zond zyne Sloepe elders, daar eenige Schuitjes, van den Oever gekoomen, hem téken hadden gegeeven, dat men 'er Vers-water en Elefants-tanden zoude vinden. 't Volk der Sloepe, daar geland zynde, vonden 'er eene Stad zonder Riviere: maar alle de Inwoonders be-iverden zig, om Vers-water te brengen. Ook toonden zy eenen Elefants-tand, en deeden, door hunne tékenen, den volgenden Dagh anderen verhoopen.

De

(1) 't Schynt dat deeze Rivier moet zyn, die van *San Pedro*; en 't Dorp der Négers, dat van *Tabo.* De Schryver deezer Reize heeft grooten misſlag begaan: met dikwyls den Naamen der Plaatsſen agtertelaaten, daar men aanquam.

Towrson. *I. Reize.* 1555.

Waarneeminge, over de *Kuſt*.

De Kaart plaatst de Riviere, daarmen in was, 13 Mylen van Kaape *das Palmas*. Naâr 't Weſte heeft zy eene Rotze, die omtrent eene Myle in Zee is; en eenen Hoek, koomende uit haaren Kant, waarop men, van 2- of 3 Mylen Weſtelyken afſtand, vyf groote Boomen ontdekt. In wederwille deezer Kentékenen, moet men vlak voor haaren Mond zyn, om haar te zien. De Rivier is vry ſmal, maar het Water is zeer goed. Aan elke zyde, maar op eenige tusſenwydte van haare Oevers, heeft zy eene klyne Stad, elk door een afzonderlyk Opperhoofd beſtuurd. Twé Mylen aan gindſe zyde der Riviere, daar de andere Stad is, ſteekt een andere Hoek uit, groen zynde als eene Beemde; en daarop niet boven 6 Boomen, op eenigen afſtand van malkanderen, waarby de Kuſt te kennen is: want de Kaptyn had nooit, bevoorens, zulk een naakt Land gezien. Van hier, en 3- of 4 Mylen Weſtwaart op de Kuſte, vind men menigte Palmboomen, waarvan de Négers hunnen Wyn maaken, door eene inſnydinge in de Schorſe te doen, en 't Sap, 't geen 'er uit loopt, in Flesſen te ontfangen. Deeze Boomen ziet men gemaklyk, van 2 Mylen afſtand, dewylze byzonder Hoog zyn: vooral die in 't midde ſtaan, die met de Kruine boven-al de anderen uitſteeken. Men weet, dat de Palmboomen zonder Takken zyn, tot aan den Tóp, die uit een boſch Bladeren beſtaat; en deeze geſtalte diend, om hen verder te ontdekken, dan andere Boomen, die men van de eige Grootte zoude ſchatten.

Van Kaape *das Palmas*, tot aan Kaape *Tres Puntas*, zyn 100 Mylen; en van Kaape *Tres Puntas*, tot aan de Haven daar men zig voorſtelde de Lákenen te verkoopen, zyn 'er 40. *Towrſon* meende te beſpeuren, dat de Taal deezer Plaatsſe niet veel verſcheelde, met die waarvan eenige Woorden bygebragt zyn: maar de Négers zyn hier van ſchooner Leeſt, en beſchaafder, ongeacht hun Tooizel byna 't zelfde is. Zy zyn zeer gezet, op Kópere-ermringen en *Margarites*: hebbende geen achting voor andere dingen. 's Namiddaghs quamen 'er, van twé verſcheide Steden, met Elefants-tanden. Na den Engelsſen-Kaptyn te hebben doen zweeren, by 't Water der Zee, dat hy hen geen quaad zoude doen, quamen zy onbeſchroomd t' Scheep. Men bood hen Vlees aan, 't geenze greetiglyk aten. Van 14 Tanden dien zy verkogten, waren 10 niet groot: maar, vertrekkende, gaven zy te kennen, dat men den volgenden Dagh in hunne Steden moeſt koomen. Dewyl die maar 3 Mylen ver waren, zond *Towrſon*, om tyd uittewinnen, een gedeelte zyn's Volks naâr de eene, terwyl hy zig naâr de andere begaf. Men bequam, op beide Plaatsſen, 22 Tanden. Onderwyl bragten andere Négers nog 10 Tanden, met een Geitje, en eenige Hoenderen, aan zynen Luitenant.

Towrson. *I. Reize.*

1555.

§. III.

Byzonderheeden *en* Aanmerkingen *over de* Goud-Kuste, *en Kaape* Tres Puntas.

DEN 26 ligtte men 't Anker, en zette 't 18 Mylen verder, langs de Kuste. De Wind veranderde den 28. Deez noodzaakte den Scheepen, de ruime Zee te kiezen; en vervolgens, wederom draaijende, naâr de Kuste te dryven: zonder dat zy, in vierentwintig uuren, meêr dan 4 Mylen konden vorderen. 't Land scheen als een groote roode Berg, rond, maar niet zeer hoog; aan 't Oostlyke, was een smaller, waar achter een groene Plek, 't geen men Geboomte oirdeelde.

DEN 29, houdende 't naâr de Kuste, ontdekten zy een groot Bosch van Geboomte. op den Tóp van den grooten rooden Berg; en Bergen, van de eige kleure, ten Weste van daar, zo verre als men konde onderscheiden, welke, zo wel als den Oever, met Boomen bedekt waren. Zy konden geen Bergen ten Ooste zien, uitgenomen eenen, naby, en omtrent eene Myl' van eene Riviere. Deezen Dagh en Nagt hadden zy 12 Mylen afgelegt. Men merkte aan, dat ter deezer Plaatsse, naamelyk 30- of 40 Mylen van Kaape *Tres Puntas*, de gewoone Koers des Winds deezer Kuste veranderd: blaazende Noord van 't Land, des Nagts; en uit het Zuide, van de Zee, des Daghs: dat is, gemeenlyk, Noordwest en Zuidwest. Dit stemd overeen, met de Berigten van allen, die dezelfde Reize gedaan hebben.

DEN 31 zeilden zy Noordlyk, langs de Kuste, die laag en vol Bosch is, zonder eenig téken van Rotzen. De Négers quamen ter Vischvangst, met veel grooter Vaartuigen, schoon van zelfde Gedaante, dan men nog by hen gezien had. Vyf- of zes Persoonen waaren in elk. Men ontdekte ook, zeer na op 't Strand eene Stad veel grooter dan de voorigen. Dit deed den Stuurlieden oirdeelen, 25 Mylen ten Weste van Kaap TRES PUNTAS te zyn.

1556. 's MORGENS, den 3 *Januari*, bespeurde men de Kaape. Volgens den Stuurman, had men 's Nagts een *Portugees Kasteel* voorby geloopen, 8 Mylen ten Weste gelegen (1). De Kaap schynt, op 't eerste gezigt, een zeer hoog Land, vol Geboomte. Koomt men nader, dan ontdekt men nog twé Hoeken, naâr 't Weste ziende, met twé Baaijen daar tussen; en dus drie Punten. De middenste Hoek, is niet boven eene Myle van den Westelyken, hoewel de Kaarten 3 Mylen daaraan geeven. Regt voor dien middensten Hoek, legt een smalle Rotz, zo na, dat dezelfde daarvan niet onderscheiden kan worden, ten zy men zeer na aan de Kuste is. Deeze Kaap heeft een grooten hoop Bosch op zig: beschouwd zynde, van de Oostzyde, rysd 'er, digt-aan, eene ronde groene Plek op. De derde

Kaap *Tres Puntas.*

(1) Waarschynlyk was dit het Fort *St. Antonio*, aan den Mond van de Riviere *Axim*, of *Ashim*.

derde Hoek, omtrent eene Myle verder dan de middenſte, is een Hoogland, gelyk de twé andere; en tusſen hen, koomt een klyne Punt Lands uit, met veele Rotzen, ſluitende aan de Kuſte.

AGT Mylen, voor men aan de Kaape koomt, ſtrekt het Land Zuid-ooſt; en Ooſt; en de Kaape voorby zynde, loopt het Ooſt-Noord-ooſt. Omtrent 2 Mylen, boven den verdſten-Hoek, is een laage plek Lands, 2 Mylen lang; waarna 't wederom begind te ryzen, en verſcheide Hoeken boven malkanderen uitſteeken, aan welker eerſten veele Rotzen leggen. De Middenſte-Hoek ſtrekt zig 't verſt Zuid, of in Zee: zulks hy verre van 't Ooſte te zien is, ryzende met twé klyne Rotzen.

NA boven de Kaape gekoomen te zyn, wierp men 't Anker, uit vreeze van Kaptyn *St. Jans* Stad te miſchen, gelyk men die hier noemde. 's Namiddaghs quam een Boot, met 5 Man, willende niet nader koomen; en dus gelooven doende, gekoomen te zyn om de Vlag te begluuren. Men quam niet boven 8 Mylen. 's Anderendaaghs 's Morgens ontdekte men, eenen Kéten Rotzen, aan de Kuſte. Twé groene Heuvels ten Weſte, aaneen gevoegd door veel Laager-land, het geen 't de Gedaante een's Zádels gaf, deeden gelooven, dat de Stad niet verre daarvan-af leidde, en verborgen konde worden door die Rotzen: dogh men zogtze te vergeefs. Omtrent 2 Mylen, ten Ooſte deezer twé Heuvels, ſteekt een Kéten Rotzen wel 2 Mylen in Zee; en boven dezelfde een groote Baai, loopende Noord-Noord-ooſt, gelyk de Kuſt doet. Dogh de verdſte Hoek van 't Land, kon men zien, Noord-ooſt- ten Ooſte te ſtrekken; en, daar voorby, eenen grooten rooden Berg, dien men voor *St. Jans Stad* hield. Men vond ook, inderdaad, op den Tóp van dien, eene Stad; en 't Volk, waaijende met een Láken, om hen te doen naderen: zynde 'er een ſchoone Baai, ten Ooſte des Bergs. Vervolgens quam 'er een Boot uit, met eenige Négers, die een ſtuk Gouds, omtrent van eene halve-Kroone toonden; en eiſchten de Gewigten en Maaten der Engelsſen, om dezelven aan hun Opperhoofd te laaten zien. Men gaf hen eene Maate van 2 Ellen, en 't Gewigt van 2 *Angels* (*). Kort daarna quamen zy wederom, met eene Maate van 2 Ellen en anderhalf- vierendeel, en 't Gewigt van eenen Gouden *Kruzaad*: geevende te kennen, dat dit het Goud was, 't welk zy voor zulk eene Maate Stófs wouden geeven; en meêr niet. De Engelsſen, ziende hunne ſtyfzinnigheid, en bewuſt, dat de beſte Steden voor den Handel verder lagen, vertrokken zonder te handelen. Zy hielden eene Myle langs den Wal, laatende de Boot voor zig gaan: dus quamen zy voorby eenen Hoek, veele Rotzen voor zig hebbende. Toen ontdekte men eene Stad; en meende dat deeze, eindelyk, die van Don *Jan* was (1). De Nagt vallende, wierp men 't Anker, aan den Oever, zo na men konde.

EVEN-

(*) Een *Angel*, is een half Pond Sterling, of 10 Engelsſe Schellingen, en dus gaf men hier net 't gewigt van een *Pond Sterl.* De Abt *Prevoſt* vertaald het, *een Angelot.* Sommige maaken evenwel onderſcheid, daartusſen: houden ze deeze van meêr waarde dan eenen *Angel*, en min dan twé.

(1) Dus zouden 'er twé Steden deezes Naams moeten geweeſt zyn. Vervolgens zal men zien, dat die Stad Ooſtlyker leide.

Towrson. I. Reize. 1556.

Evenwel quam 's Morgens geen Néger te voorschyn. De Portugeezen hadden, 's Jaars te vooren, Manschap van hen opgeligt, en hen verdreeven, met de helfte hunner Stad om verre te schieten. Men deed, om hen moed te geeven, de Sloepen in eene fraaije Riviere loopen, ten Ooste der Baaije leggende. Toen deeden zy téken, met een Láken, dat men vryelyk konde naderen: ook quamen zy in grooten getale, op den Oever, doende Goud zien. De Engelsen, wel gewapend zynde, maakten geen zwaarigheid te Land te stappen.

Négerkoning, van den Engelsen bezogt.

De Négerkoning, van zeer goed gelaat, verscheen zo voort, met eene Werppyle in de hand, gevolgd van 6 Négers, met Werppylen en Beukelaars gewapend. Deeze Pylen waren van Yzer, wel be-arbeid en gescherpt. Een ander, die ongewapend was, droeg 's Opperhoofds Schabelle, of Vouwstoel (1). De Engelsen groetten hem, met hunne Mutz afteneemen, en te buigen. Hy ontfing hen, op 't grootsselykste: zonder zig 't Hoofd te ontdekken, nog 't Lichaam te buigen. Dogh zyn Volk bootste den Engelsen na, namen den Mutze af, en boogen. Zyne Kleedy, van 't midde benedenwaarts, was een Stóffe des Lands, om zyn Lichaam gefrommeld. 't-Was met eenen Gordel vastgemaakt. Zyne Mutz was mede, van een 's Lands Láken. Voorts was hy nákend en barrevoets. Eenige der zynen waren, in gelyker voegen, uitgedost. Andere hadden niets anders, als een Stuk Stóf, tussen de Beenen doorgaande, en voor-en achter aan den Gordel vastgemaakt: met Mutzen van Vellen, 't zy gelyk een Korf, 't zy als eene groote wyde Beurze. Hunne Kleeders, Touwen, Vislynen, en dergelyke Dingen, zyn gemaakt uit de Schorsse van zékere Boomen, welke zy vry aartig bewerken. Zy hebben geen mindere handigheid, om 't Goud te bearbeiden; en maaken fraaije Werktuigen uit Yzer, als Pylen, Vishaaken, en andere, benevens groote Twé-snydende Daggen, sommigen zo lang als een Hartsvanger, op de wyze van die van *Turkeije*, hangende gemeenlyk aan hunne Linke-zyde. Hunne Beukelaars, langer dan breed, zyn ook uit de Boomschorsse, en zeer fraai gemaakt. Als zy eene Knië ter aarde buigen, konnen zy 'er zig achter verschuilen. Hunne Boogen zyn klyn: maar zo straf, dat men kragt moet gebruiken, om ze te spannen. De Koord, mede van Schors, is plat, en omtrent een Vierendeel-duims breed. Belangende hunne Pylen, die in een soort van Kooker staken: de Schryver had geen gelegenheid, om dezelven te onderzoeken.

(1) Dit's een vertooning van Pracht, welke ryke Négers zig geeven.

---

§. IV.

Aanmerkingen, *en* Byzonderheeden *der* Kuste *van* Del-Mina.

Koophandeling, van de Engelsen met den Négers.

Men bood aan 't Négerhoofd, ten geschenk, 2 Ellen Láken, en 2 Kopere Bekkens. Hy, daarentegens, schonk den Engelsen Kaptyn, een gewigt Gouds, van die waarde. Maar geen werk schynende te maaken, dan van Láken en van Bekkens, wilde hy zyne Négers niet toelaaten, iets anders te koopen. Men verkogt 74 Bekkens, elk omtrent voor eenen

eenen *Halven-Angel* gewigts, door malkanderen; en 9 vlakke Bekkens, elk voor een *Vierde-Angels.* 's Namiddaghs quam hy wederom, en ſchonk den Engelsſen Kaptyn, een Hoen, en twé groote Wortelen, waarvan de Négers hun voornaamſte Voedzel maaken. Hy gaf door Tékenen te kennen, dat men, van omſtreeks, een menigte Goud zoude aanbrengen. Inderdaad, tegens den avond, quamen 100 Mannen, in 3 Benden en onder zo veele Hoofden verdeeld: alle gewapend met Boog en Pylen. Toen ze op den Oever waren, plantten zy de Punten hunner Pylen in den Grond. Zy zonden eenen jongen Néger aan Boord, met een' Maate Els, van een-vierendeel- en een zestiende-part. Voor vier deezer Maaten, booden zy 't gewigt van eenen *Angel-* en twaalf Grein. Mr. *Towrſon* wilde 2 Ellen, voor 2 *Angels* wigt geeven; en ten laatſte, quam hy tot vier. De nagt ſcheidde hen, zonder iets te ſluiten. Men bequam deezen dagh, voor Bekkens, meêr dan zevend'half Onçe Gouds.

TOWRSON. *I. Reize.* 1556.

'S MORGENS quam dezelfde Jongeling aan Boord, die eenig Portugees kon, en zeer geſleepen was op Maaten en Gewigten. Hy was in de Sloepe aangevoerd, die men deswegens had afgezonden: wyl de Négers geen Vaartuig hadden. Deeze deed hen de eige aanbiedinge: betékenende, dat men anders konde vertrekken. Men quam, te vergeefs, tot het Bód van 3 Ellen rood Láken, voor dat gewigt. 't Anker wierd opgehyſt; men dreef wel eene Myle af, midlerwyl de Boot aan Land gezonden wierd, om Ballaſt te laaden. Deeze Kunſtenaary gelukte. De Négers, ziende geene Waaren daarmede overgekoomen, en dat men maar na de wederkoomſte der Boote wagtte, om heenen te zeilen, deeden téken van te naderen. In 't korte, men quam overeen, tot 3 Ellen voor eenen Angel- en twaalf Grein. De eene Sloep quam te rug, met 52 Onçen; en de andere, met agt Onçen en een-vierde. 's Anderendaaghs, voor den Middagh, bequam men 3 Pond en 19 Onçen, meeſt voor Lákenen; en de Koopers verſmolten. Dit beſpeurd wordende, bragt men eenige Geelkópere Bekkens voor, en verkreeg nog 18 Onçen Gouds. Aan eenen Jongeling verkogt men, daarenboven, 39 Bekkens en 2 klyne Zoutvaaten, voor 3 Onçen, enz.; en op een andermaal, verkreeg men, voor 5 Bekkens, eene Halve-Onçe Gouds.

Négers beklag, over der *Portugeezen* mishandelingen.

DIE Néger, een weinig Portugees verſtaande, verhaalde hen, by den *Portugeezen* gevangen, en in een Gat van 't Kaſteel geworpen te zyn geweeſt, waaruit hy 't ontſnapt was. Hy vertelde hen, hoe wreedelyk de *Portugeezen* met hunnen Gevangenen omſprongen; en dat zy beſlooten hadden, allen *Fransſen* en *Engelsſen* optehangen, welken zy op deeze Kuste zouden konnen betrappen. Zy waren ten getale van 60, in 't Kaſteel, waarvan hy ſprak. Alle Jaren quam daar, uit Portugal, een groot Schip, met eene Karavelle. Wezenlyk waren zy in Oorlog, met den Négerkoning, Don *Jan.* Dit prikkelde Mr. *Towrſon*, om naâr deezes Stad te gaan: leggende omtrent 4 Mylen van 't Kaſteel, alwaar zy 's Jaars te vooren beſchooten waren. Dewyl de voorige Vloot, onder Kaptyn *Lok*, vyf Négers opgeligt, en naâr Engeland gevoerd had, vroeg de Néger duidelyk aan *Towrſon*, waar die Gevangenen gebleeven waren? Hy antwoordde, dat zy in Engeland wel behandeld wierden, en gehouden zouden worden,

Over 't vervoeren van eenigen, naâr *Engeland.*

TOWRSON. *I. Reize.* 1556.

tot zy de Taale magtig waren: waarna men hen te rug zoude brengen, om hier den Engelsſen in hunnen Koophandel te dienen. Dit voldeed hem.

De Sloepen aan Boord gekoomen, maakte men zeil. Weinig tyds daarna beſpeurde men, een groot Vuur te Lande, by welkers Licht men meende, het Kaſteel te ontdekken. Dit deed hen 2 Mylen van de Kuste ankeren, uit vreeze van Don *Jans* Stad voorby te zullen loopen. Deezen dagh bequamen zy, 7 Pond en 5 Onçen Gouds.

Het Morgenlicht deed hen de Stad beſpeuren, in 't Inkoomen van eene diepe Baaije. 't Volk begeerde vooral, Bekkens en Lákenen. Evenwel namen eenigen ook, Snuiſteryen, Meſsen, Péérdeſtaarten, Hoorns; en ſommigen van 't Scheepsvolk quamen Mutsſen, Ponjerds, Hoeden, enz., veilen. De 2 Négers deeden Mr. *Towrſon* een ſoort van grof Láken zien, 't welk hem toeſcheen *Franſch* maakzel te zyn: want de Wol was wreed, de Draad dun en zeer ſlegt; met groen, wit, en geel, was 't geſtreept. Eenigen van dit Volk, hadden groote Glaaze-Kraalen, van verſcheide kleuren, om den Halze. Sommige hunner Woorden, en derzelver betékenisſe, zyn dus.

Slegt *Láken* van *Franſch maakzel.*

Verſcheide Woorden der Négers.

Mattea, Mattea!	Is hunne Groete.	*Krakka.*	Mes.
Dasſee, Dasſee.	Ik dank u.	*Basſina.*	Bekken.
Sheke.	Goud.	*Foko, Foko,*	Láken.
Kowrte,	Snyden.	*Molta.*	Veel, of een menigte.

Eindelyk quam men, denzelfden Dagh, in 't gezigt van de Stad van Don *Jan*, welke evenwel, door den Nével, niet duidelyk ontdekt konde worden. *Towrſon* kende haar, aan een wit Huiz, op eenen klynen Heuvel, hebbende de gedaante eener Kápelle. Hy deed het Anker werpen, van een- of twé Mylen afſtand, op 7 Vadem Waters. Daar merkte hy aan, gelyk op veele voorgaande plaatsſen, dat de Stroom met den Wind draaid. 't Land is ongelyk: dan hoog, dan laag, dogh met Geboomte bedekt. De Stad (hier van den Engelsſen Schryveren, Stad van Don *Jan* genoemd, anders *Equi* (1) ſtaande aan Kaape *Korea*, of *Corſo*) beſtaat maar uit 20- of 25 Huizen, omringd met eenen Wal, van hoogte, niet boven 't bereik der Hand. Na wat gewagt te hebben, zonder eenen Mensſe te voorſchyn te zien koomen, zond men de Sloepe, met Waaren, naâr den Oever. Straks quam 'er een Néger, geevende met tékenen te kennen, dat Don *Jan* landwaarts was, en 's avonds weêr in de Stad zoude zyn. De Néger eiſchte, volgens gebruik, 't Geſchenk, voor dien welken eerſt aan Boord koomt, of eenig onderrigtinge geeft. *Towrſon* gaf hem eene Elle Láken.

Stad van Don *Jan*, genoemd *Equi.*

's Morgens daaraan zond men de Sloepen, weêr naâr den Oever: vanwaar een Schuit quam, téken doende, dat Don *Jan* nog niet te rug was, maar in 't korte zoude koomen. Een ander Vaartuig, van eene nabuurige Stad, genaamd die van Don *Devis*, of *Deviſo*, bood Goud den Engelsſen, ten monſter aan, wyzende hen, aan welke zyde deeze Stad lag. *Towrſon* ging 'er naâr toe, met de *Hinde*. Veele Barken quamen te voorſchyn, bren-

Koophandelinge der Engelsſen en Négers.

(1) Dus vind men 't, in *Rutter*'s Reize, die in 't vervolg zal voorkoomen.

brengende eene Maate van vier- en eene-halve Elle, en 't gewigt van eenen *Angel*- en 12 Grein. Maar de Dagh liep voorby, zonder te handelen. TOWRSON. *I. Reize.*

DEN 10 vond men hier, op den Oever, veele Négers, met eene goede menigte Gouds. Na eenige zwaarigheeden, quam men over-een, wegens een' Maate van omtrent 3 Ellen, voor eenen *Angel*- en 20 Grein. In een quartieruurs ontfing hy, vyfvierendeel Pond Gouds. De Négers deeden téken te wagten, tot zy de Lákens onder zig gedeeld hadden. Zy hadden zig, op eenigen afſtand, van den Oever begeeven; en begonden ze aan ſtukken op 't Strand te ſnyden, toen een ander Néger, uit de Stad koomende loopen, hen eenig berigt quam geeven: waarop zy, met hun Láken, ter vlugt naâr de Boſchen en Gebergten ſnelden. Zy gaven téken aan den Engelsſen, hen te volgen. Maar *Towrſon*, dugtende eenig bedrog, keerde naâr zyn Schip. Hy zag wel dra, op eenen Heuvel, 30 Man, met eene Vlag, dien hy voor *Portugeezen* hield. 1556.

De *Portugeezen* poogen hen te verrasſchen.

DE nieuwsgierigheid, om te weeten, wat 'er aan de andere Stad omgegaan was, deed hem ſtraks naâr zyn ander Schip wenden. Hy ſtond verbaasd, naderende, 't zelfde twé Kanonſchooten te hooren doen; en vervolgens, de Boote en de Sloepe te zien, met veel verhaaſtinge van den Oever keeren. Men deed hem verſlag van 't geene voorgevallen was. De Engelsſen van 't *Hart*, hadden den gantſen Dagh in handelinge geweeſt, met de Stad. Zy hadden aan de twé Zoons van Don *Jan*, een Geſchenk van 3- en eene-halve Elle Láken, en 3 Bekkens gezonden; en niet min, aan den Vader. Maar, terwyl men op deszelfs antwoord wagtte, was een Bende *Portugeezen* toegeſchooten, om op hen te vallen. De Négers hadden 't hen, een weinig te vooren, beduid: maar zy hadden hen niet begreepen. Een Zoon van Don *Jan* hield verſtand, met den Vyand; en zy hadden, niet zonder zwaarigheid, hunne Boote en Sloepe bereikt. Men had hen zelfs, met eenige Veldſtukjes begroet: terwyl die van 't Schip, ziende hunne verlegenheid, twé Kanonſchooten op den Vyand gedaan hadden.

De Vyandlykheeden beginnen.

TOWRSON, vergramd over deeze vyandlykheid, welke hy verraad noemde, begaf zig met Handgeſchut in de Sloepen, en keerde naâr Strand, om 'er Wraak over te neemen. Maar de Wind hem niet begunſtigende, om zo digt te naderen als hy wenſchte, ſchoot hy van verre op den Portugeezen: die door de Rotzen gedekt wierden, van waar zy, met hunne Stukjes, geweldig ſchooten. De vreez deed den Négers zig by hen voegen. Dus *Towrſon*, ziende dat hier geenen Handel meér te hoopen was, 't Anker ligtte, en de Kuste langs ging.

DE Stad *Viſo*, legt op eene Hoogte, gelyk die van Don *Jan*: maar zy heeft niet meêr als 6 Huizen, die heel zyn: de andere ſchynen vernield, door 't Kanon en door 't Vuur. 't Goud, 't geen 'er gevonden word, koomt van verſcheide Plaatsſen in 't Land; en men vleidde zig met réden, 'er van te verzamelen, indien de Inwoonders niet, uit vreeze der Portugeezen, weérhouden waren geweeſt. Op 4 Mylen van daar langs de Kuste, beſpeurd men eene andere klyne Stad, en 2 Mylen verder nog eene andere. Nog eene Halve-myle hooger, vind men 'er eene, redelyk groot, op den Oever zelfs: daar men beſloot, eenigen Handel te onderſtaan, om vervolgens naâr *Viſo* wederte keeren, in hoope dat de Portugeezen vertrok-

TOWRSON I. Reize. 1556.

trokken zouden zyn. Deeze gantſe Kuſt vertoond groote Bergen, die van verre, boven de anderen uitſteeken. Zy zyn met Boſchen bedekt; en, op de kaale Plekken, ſchynen zy zeer rood. De Schuiten der Négers, zyn hier veel grooter, dan op andere Plaatsſen, dogh van de eige gedaante, en voeren tot 12 Mannen. Men vind weinige Rivieren, omſtreeks deeze Stéden. De Taal is 'er eveneens, als die by Don *Jan*, met vermenginge van eenige Portugeesſe-Woorden, welken de Négers gebruikten, om tegens den Engelsſen te ſpreeken.

---

§. V.

Vervolg *van de* Byzonderheeden *en* Handelinge *op de* GOUDKUSTE. *Te Rugreize naâr* Engeland.

Vergeefſe Poogingen ten Handel.

'S AVONDS ontdekte men, ten Weste langs de Kuste, 22 Schuiten vol Mensſen, onmogelyk om te onderſcheiden. *Towrſon*, niet gekoomen om te vegten, meende met eenigen Aanval gedreigd te worden, en ſtak in Zee. Vervolgens wederom de Kuste genaderd zynde, ontdekte hy, van verre, andere Steden, welker Huizen hem veel grooter ſcheenen. Twé Mylen ooſtelyk daarvan, zyn Zwarte-Rotzen, die tot den verdſten Hoek des Lands gaan: naamelyk eene Myle lang, wanneer de Kust zig Ooſt-Noord-ooſt ſtrekt, en de Oever zandig word. Eenige Négers vertoonden zig, op deeze Rotzen, doende téken, met eene witte Vlagge, van te naderen. Maar, beſpeurende dat de aanzienlykſte Stad niet verre-afgelegen was, wilde hy 'er zig niet ophouden. Zo dra hy den Hoek te boven was gekoomen, zag hy eene andere, op eene Myle afſtand, hebbende een Rotz voor zig. Hy beſloot te ankeren, eene Halvemyle daarvan, op 5 Vadem Waters, en zeer goeden Grond; en quam 'er voort, 's Morgens daaraan, 't Anker werpen. Menigte Schuiten deeden zig langs den Oever zien, zonder te durven naderen. *Towrſon* oirdeelde, dat hunne vreeze ontſtond, ter oirzaake van de voorgemelde vier Négers, dien men 'er, in de voorige Reize, voorleeden Jaare, geweldiglyk opgeligt had. Hy vreesde, deswegens, eenige Wraake; en nam beſluit te rug te keeren, zonder eenigen Koophandel te onderſtaan. Eindelyk deeden zy hem téken te naderen. Hun Opperhoofd verſcheen, met talryk Gevolg, op den Oever; en zette 'er zig, op hunne wyze ter neder. De Engelsſen draalden nog: door 't getal afgeſchrikt. Evenwel zonden zy, ten Geſchenk aan 't Négerhoofd, 2 Ellen Láken, 2 Bekkens, 't een van Blik en 't ander van Tin, een Bottel, een groot ſtuk Osſenvlees, en 6 Korven met Gebak. 't Wierd met veel toejuiching' ontfangen. De Négers deeden door hunne tékens verſtaan, dat hun Opperhoofd een *Groot Kaptyn* was. Zy toonden hunne Pylen en Beukelaars, om te doen zien datze vermogend waren zig te beſchermen; en, door andere tékens, ſtelden zy den Koophandel tot 's anderendaaghs uit.

HUNNE

TOWRSON. *I. Reize.* 1556.

HUNNE Stad is groot, en op eenen Heuvel, midden onder veel Geboomte, 't geen 'er een gedeelte van verbergd. Aan de Ooſtzyde ſtaan 2 hooge Boomen: een goed Téken, om de Plaatsſe te kennen. Aan den voet des Heuvels, is een andere Hoogte, waartegens de Baaren der Zee breeken: zynde 't, aan deeze zyde, al zwarte Rotzen. De Kuſt gaat vervolgens in, en formeerd eene klyne Baaije, die in haaren boezem eene andere Stad heeft.

De *Négers* en de *Portugeezen* pleegen vyandlykheeden, tegens den *Engelsſen*.

TOWRSON zond, den 13 's Morgens, zyn Sloepe op den Oever, daar deeze tot 10 uuren bleef, zonder eenen enkelden Néger voor den Dagh te zien koomen. Ze maakte zig vaardig, te rug te keeren: toen 'er veele met eene Vlagge te voorſchyn quamen, doende daarmede Téken van te wagten. Midlerwyl liep 'er een Vaartuig, waarop men, wegens deszelfs klynte, geen acht ſloeg. Vyf Négers, in een hunner Schuitjes, quamen aan de Sloepe, brengende den Bottel, en een Hoen ten geſchenk: betuigende, by de Zonne, dat de Inlandſe Kooplieden zig, binnen twé uuren tyds, op den Oever zouden bevinden. Men gaf hen 6 Kópere-Ermringen, voor hunnen Kaptyn. Zy eiſchten, door hunne Tékenen, eenen Gyzelaar: biedende, daarentegens, eenen der hunnen aan. Evenwel vertrokken zy, zonder daarop te blyven aandringen. Naauwlyks waren zy wederom op den Oever, waarvan de Sloepe maâr 20 Schreeden was, of hun Opperhoofd verſcheen, met eenen grooten Stoet, en groette den Engelsſen op 't vriendlykſte. Vervolgens zette hy zig onder eenen grooten Boom, waaronder, zo men zig te binnen bragt, den Handel voorleeden Jaare gedreeven was. Maar eenige Engelsſen ontdekten toen, eene groote menigte gewapende Négers, die zig poogden te verbergen, in eenen hóllen Wegh; en den *Portugeezen*, die agter eenen Boom een ſtuk Kanon hadden geplant, welk zy onverhoeds afſchooten. 't Was echter mis, hoe na de Sloep was, welke nog twé dergelyke Schooten uitſtond, voor zy konde afwyken. Alle de Négers gewapend voorkoomende, konde men niet twyffelen, of zy zo veel deel hadden aan deez' Verraaderye, als de Portugeezen. *Towrſon*, in de eerſte beweeginge zyner Gramſchap, beantwoorde hen, met zyn Geſchut van 't Schip: maar de Schooten konden de Stad niet bereiken, en de Négers, op den Oever, waren bedekt door de Rotzen. Deeze verklaarden zig dus, tegens den Engelsſen, om dat Mr. *Gainsh* (1) 's Jaars te vooren, den Zoon hunnes Kaptyns, en 3 andere Perſoonen, opligtte met hun Goud, en al 't geenze by zig hadden. Dit had hen gebragt, zig met den Portugeezen te verbinden, dien zy bevoorens haatten: gelyk bleek, uit het goed onthaal 't welkze, voorleede Reize, de *Trinity* deeden, toen de Kaptyn aan Boord quam; den Engelsſen

(1) Mr. *Hakluyt* wyſt, in zyne Kantékeninge, op de *Reize van Guinée, gedaan Ao.* 1554 *door Robert Gainsb.* Hy zegt echter niet, of het dezelfde is, die onder deezen Naam is voorgekoomen, in den eerſten Druk van zyne verzamelinge, en die den Naam van *Lok* in zynen twéden Druk draagd. Al de verlichting, welke deswegens in deeze gevonden word, bepaald zig tot eene Aantékeninge, aan 't Hoofd deezer Reize, waarin gezegt word, dat *Robert Gainsb*, Schipper was van de *Jan-Evangeliſt*: dogh daar word niets gemeld, van dat vuil Bedryf. Zulke misdaaden verdienen echter, eene ſtrenge Straffe: dewyl een gantſe Maatſchappy kan lyden, om 't quaad Gedrach van een enkeld Man.

TOWRSON. *I. Reize.* 1556. ſen in zyne Stad voerde, biedende hen grond aan, om een Fort te bouwen; en hen begunſtigde, om hunne Waaren voordeeliglyk te verhandelen.

GELUKKIGER had de *Hinde* geſlaagd, in de Baaije, Ooſtwaard, daar zy 18 Onçen Goud had bekoomen, zonder eenig Téken van wantrouwe of gevoeligheid. De twé Scheepen voegden zig wederom by-een, om eene Stad te zoeken, daar de gemelde *Trinity*, op haare Reize, zeer wel ontfangen was. De Kuſte volgende, ontmoetten zy veele Schuiten, waarvan zy 3 Onçen Gouds bequamen, voor 18 deelen Láken: elk deel tot vierd'half Elle, tegens eenen *Angel*- en 12 Grein. Eenige Négers hen veel meêr op eene andere Plaatsſe doende hoopen, volgde de *Hinde* hen, terwyl *Towrſon* zyne ſtreeke bleef volgen: maar de Négers, dit ziende, en zig verbeeldende, dat de beide Scheepen zouden afzakken, deeden alle poogingen om hen te weêrhouden. Zy booden twé der hunnen, als Gyzelaars, voor eenen enkelden Engelsman. *Eduard*, Knegt van Mr. *Morlei*, had zulk geloof van hunne goede Trouwe, dat hy zig vrywilliglyk in hunne handen gaf. Twé Négers bleeven voor hem te rug. Men onthaalde hen, overvloedelyk, ten hunnen uiterſte genoege.

GEDUURENDE den Nagt ontſtaken de Négers groote Vuuren, aan Strand, regt over de Scheepen. Men ſtond verbaasd, drie ſchooten te hooren, in de dikſte Duiſternisſe; en in 't vervolg verſtond men, waar zy van daan quamen. 't Klyn Vaartuig, 't welk men 's Daaghs te vooren had zien voorby loopen, was een Portugeesſe Brigantyn, die lange de Engelsſe Scheepen gevolgd had, om daarvan langs de Kuſte kennis te geeven, en den Négers tegens hen optehitsſen.

Voordeeligen Handel der *Engelsſen* met den *Négers.*

'S MORGENS zag men 't Opperhoofd der Négers, verzeld met 100 gewapende Mannen. Om vertrouwen te gronden, had hy zyne Vrouwe medegebragt; en veele der zynen hadden hem, daarin, nagebootſt. Hunne Stad was 8 Mylen Landwaarts: 't geen hen beſluiten deed, op den Oever te overnagten, tot het einde der Markte. Dat Opperhoofd, zonder andere voorzorg te neemen, begaf zig aan Boord, met zyne Vrouwe en zyne beſte Vrienden. Hy deed een Geit, en 2 groote Wortelen, ten geſchenk aan 't Engelſch Scheepshoofd: 't welk hem daarentegens ſchonk, 2 Bekkens, 6 Kópere-Ermringen, en eenen Bottel Malveſye; zo als aan zyne Vrouwe, eenige ſnuiſterye. Men handelde voorts, over Maate en Gewigte. Voor een Wigt van eenen *Angel*- en 14 Grein, wilde hy eene Maate van vyfd'half Elle hebben. Men quam overeen, tot eenen *Angel* en 20 Grein, voor *Towrſons* Maate en Gewigt. Agt Pond en eene Onçe Gouds bequam men, dien Dagh. 's Anderendaaghs verkogt men 17 ſtukken Láken; en men verkreeg vier Pond en vyfd'half Onçe Gouds. 't Néger-Hoofd, hebbende ſmaak in den Wyn, bood den derden Dagh, eenen halven Gouden Dukaat voor den Bottel. Men ſloeg de koop toe, en beſchonk hem, en zyn gevolg, daarenboven. Dus bequam men, deezen Dagh, vyf Pond en vyf Onçen Gouds. Den vierden Dagh verkogt men, omtrent agtien ſtukken Láken; en men verkreeg, aan Goud, vier Pond vier-en eenvierendeel Onçe. Drie Pond zes-en eenvierendeel Onçe Gouds, bequam men den vyfden Dagh; agt Pond zeven-en eenvierendeel Onçe Gouds, den zesden; en drie Pond, agt Onçen en-eenvierendeel Gouds, den zevenden Dagh. Voor Láken, Mes-

Mesſen, een dozyn Bellen, en andere ſnuiſteryen, bequamen zy, van andere Négers, op den agtſten Dagh, een Pond tien Onçen; den négenden Dagh, nogmaals voor Bellen, Papier, en Naairingen, twé Pond en vyf-vierendeel Onçe Gouds; en den tienden Dagh ontdeeden zy zig, van nog eenige klynigheeden. Daarmede was de Markt gedaan: geen Goud meér voorhanden; en men leide het in den Wind, om de *Hinde* opteloopen. TOWRSON. *I. Reize.* 1556.

DEEZE had zig midlerwyl op andere Plaatsſen, daar omſtreeks, begeeven, en mede zo voordeelig gehandeld. Zy had bekoomen, in 't geheel, agt-enveertig Pond en vier Onçen Gouds. De twé Scheepen, dus vernoegd by-een zynde, quam een Néger hen tot een ander Opperhoofd noodigen: waarop zy 't weder naâr de Kuſte wendden, met hunne Koopmanſchappen, en verkreegen zeven Pond en eene Onçe Gouds. Hier eiſchten de Négers geenen Gyzelaar; en men bequam nog, in twé-drie Dagen, négen Ponden aan Goud. Zy dreeven nog eenigen Handel: maar 't Water hen beginnende te ontbreeken, en 't geen hen daarvan nog overig was bedervende, zo beſlooten zy de Kuſte te verlaaten, en de te Rugreize aanteneemen.

DEN 4 *Februari* namen zy den Wind te baate, om 't naâr 't Weſte te zetten. Zy vonden, gemeenlyk, op deeze Kuſte, dat de Wind omtrent ten twé uuren 's Nagts (1) van de Kuſte quam, uit het Noord Noord-ooſte, en dus aanhield tot 8 uuren in den Morgen; en dat die 't overige van den Dagh en den Nagt woei, uit den Zuid-weſte. Belangende 't Gety, of den Stroom op deeze Kuſte, dezelfde gaat geduuriglyk met den Wind. Den 6, het Zuidweſt houdende, liepen zy voorſpoediglyk, tot den 13, wanneer zy, volgens hunne rékeninge, Kaape *das Palmas* meenden voorby te zyn. Den 22 waren zy op de hoogte van Kaape *de Monte*, omtrent 30 Mylen, ten Weſte, van de Riviere *S. Jios*. *Towrſon*, hebbende de *Hinde* door eenen Storm verlooren, deed een Vuur geduurende den Nagt opzetten, en loſtte een ſtuk Kanon, 't geen niet gehoord wierd: maar 's Morgens quamze wederom opdaagen. Den 22 bevonden zy zig op de hoogte van *Kabo Verde*, in 14 Gr. 30 M. Op 22 Graaden ſtierf *William King*, een van 't Volk op het *Hart*. Zyne Kleederen wierden verdeeld, onder den geenen dienze benoodigd waren; en zyn Geld nam men in bewaaringe, om aan zyne Vrienden in Engeland overgegeeven te worden. Den 30 waren zy onder den Keerkring: zeilende voort, tot den 20 *April*, wanneer zy zig op de hoogte van de *Azores* bevonden. Hun te Rug-reize.

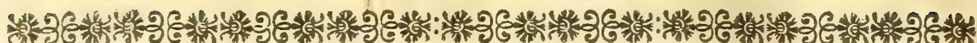
OP den 7 May, vielen zy aan de Zuidkuſte van *Jrland*, daar zy zig van eenigen Voorraad voorzagen, en dien met Goud betaalden. Eindelyk, den 14, 's Avonds, lieten zy met den Vloed het Anker vallen, in de Haven van *Briſtol*, genoemd *Hungrode*.

(1) Liever, 's *Morgens*: altans 't is ſomwylen moeijelyk te zeggen, wat de Schryver meend by den *Nagt*: naamelyk, of 't in den Morgen, dan in den Avondſtond is.

TAFEL *van waargenoome* BREEDTENS.

	Graden	Min.		Graden	Min.
Eiland *Porto Santo*.	33	00.	Kaap *das Palmas*.	4	30.
Rivier *St. Vincent*.	4	30.	*Kabo Verde*.	14	30.

V. HOOFD-

V. HOOFDSTUK.

Twéde Reize van Mr. *Towrson* (1) naâr de Kuste van GUINÉE, byzonderlyk naâr de *Goudkuste.*

§. I.

Uitreize. *Maatschappy met* Fransse Scheepen. *Handel op de Kuste. Vyandlykheeden met den* Portugeezen.

TOWRSON. *II. Reize.* 1556. Staat der Scheepen.

TOWRSON, aangelokt door de groote Voordeelen, rustte niet langer, dan noodig was, tot de uitrustinge van drie Scheepen: de *Tiger*, van Londen, van 120 Ton, waarop hy zelfs overging; 't *Hart*, van 60 Ton, waarvan hy 't Gebied gaf, aan Kaptyn *John Skire*; benevens eene *Pinasse*, van 16 Ton, waarop *John Davis* gebood. De zwaarigheeden dien hy geleeden had, wegens 't opligten der *Négers*, waarvan wy gemeld hebben; en de Hoope dat zulk lang verblyf in Engeland, hen eenigerwyze met den Engelssen zouden verknogten, bragten hem om dezelfden op deeze Reize medeteneemen.

Hun Vertrek.

DEN 14 *September*, 1556, vertrok de Tiger, van *Harwich* naâr 't Eiland *Scilly*, daar hy 't *Hart* en de Pinasse moest ontmoeten, die te *Bristol* uitgerust waren; en den 15 *November* liepen zy, uit *Plymouth*. 't Eiland *Porto Santo* hadden zy, den 28, in 't gezigt; en 's anderendaaghs, dat van *Madera*. Zy vielen, den 3 *Desember*, aan 't Eiland *Palma*; en, den 9, bevonden zy zig voor Kaape *Blanco*, daar zy eenige Karavellen ter Visserye vonden. Den 19 waren zy, op de hoogte van *Sierra Leona*: daar zekere Stroomen, gaande West-Zuid-west, niets anders als eene overstroominge van Zand schynende (dus was de Zee daarmede belaaden) hen veel moeilykheid baarden. 't Was hen onmogelyk, eenen grond te vinden, waarop 't Anker konde vatten. Zy vervielen, den 30, op de Guineesse Kuste, welke zy op 4 Mylen van Land ontdekten. Dit gezicht, hen genoegsaam bekend zynde, bestond in drie Bergen, Noord-oost- ten Ooste van hen: tusssen welker twé, Noordelyk, men twé groote Boomen zag, en wat verder, ten Noord-weste, zékere Heuvelen.

Ontmoeten twé *Fransse Scheepen.*

EENIGEN tyd de Kuste langs geloopen hebbende, meenden zy een weinig boven de Riviere *Sestos* te zyn. Terwyl zy deeze zogten, ontdekten zy, loefwaarts, drie Scheepen en twé Pinassen. De Engelssen hielden 't by den Wind, zo na zy konden: zy liepen hen op, en maakten jagt op hen. Deeze wilden 't ontleggen. Men ontmoette ten laatst' malkanderen, opgeschikt met Vlaggen, Wimpels, en onder 't geklank der Trompetten. De Engelssen vroegen, waarze van daan waren? Zy antwoorden,

(1) Uit *Hakluyt*, Vol. 2 part. 2, pag. 36.

den, uit *Vrankryk*. Men voerde hen daarop toe, uit *Londen* te zyn; en vroeg verder, wat *Portugeezen* zy ontmoet hadden? 't Antwoord was, geene dan Visfers. De Fransfen verzekerden, dat sommige Portugeesfe Scheepen, ter versterkinge, naâr *Mina* gegaan waren; en dat zylieden 'er een van 200 Ton, aan de Riviere *Sestos*, verbrand hadden, zonder dat mêer dan vyf Man, zeer mishandeld door de Vlammen, 't ontsnapten, welke aldaar op den Oever gebleeven waren. De naamen der Fransfe Scheepen waren, de *Espoier* (1) van *Hableneff*, als Admiraal, Kaptyn *Denis Blundell*; de *Leuriere* van *Roan* (2) Vice-admiraal, Schipper *Jerome Baudet*; en 't derde was van *Hunfleur*, Schipper *Jean de Orleans*.

TOWRSON. *II. Reize.* 1556.

De Kaptyn van den Admiraal, en veele anderen, quamen aan Boord der Engelsfe Scheepen, op eene vriendelyke wyze: wensfende in Maatschappye aangenomen te worden, ter oirzaake van den *Portugeezen*, en met hen nâar *Mina* te gaan! De Engelsfen antwoordden, dat zy geen Water hadden, en eerst op de Kuste quamen. De Fransfen hielden aan. Zy zeiden, dat men 50 Mylen boven de Riviere *Sestos* was. Zy verzékerden, dat het niet moeilyk zoude wezen Water te vinden, en beloofden hen met hunne eige Booten daaraan te helpen: ter oirzaake zy hun gezelschap wensten. En zy verklaarden voorts, dat ze reeds zes weeken op de Kuste geweest waren, en niet boven de drie Tonnen, aan Péper, verzameld hadden.

Towrson overwoog hunne Voorstellinge. Hy merkte aan, indien de Kust van *del Mina* gantselyk zuiver was, dat de Fransfen zyne Reize zouden hinderlyk zyn, met 'er voor hem te koomen; en indien zy, verre van de Kuste gezuiverd te vinden, door de *Portugeezen* genomen wierden, deeze maar te sterker voor hem zouden worden: te meêr, wyl dezelfde, verneemende dat zy in Zee waren, niet nalaaten zouden hem aftewagten. Dat, aan de andere zyde, indien hy met hen ging, en zy de Kuste vry vonden, 't slimste was, dat elk zyn dingen zoude doen, zo hy best konde: maar dat het hem dus, indien 't daar op de Kuste onklaar ware, veel zékerder zoude wezen, den Portugeezen aftekeeren. Hy gaf dan ten antwoord, dat hy den volgenden Dagh breeder over dit onderwerp wilde handelen. De Fransfen verzogten daarop Mr. *Towrson*, als dan 't middaghmaal by hen te willen koomen houden: met den Scheepshoofden, en zo veele Kooplieden als 't hem behaagen zoude. Ook bood de Fransfe Kaptyn aan, Water uit zyne eige Scheepen aan hem te bezorgen; of hem, gelyk hy bevoorens beloofd had, te helpen, om het op de Kuste te bekoomen.

'S ANDERENDAAGHS 's Morgens, zond hy zyne Sloepe aan boord van den *Tiger*, om Mr. *Towrson* aftehaalen, die den Oppersten zyner Scheepen, en sommige Kooplieden, met zig nam. 't Gastmaal was pragtig, voor Zeelieden; en 't onthaal aanlókkelyk. Midlerwyl vernieuwde de Fransfe Kaptyn, zyn verzoek: hy beloofde hem, de helft zyn's Voorraads, boven al 't geene, op zyne Scheepen, den Engelsfen van dienst zoude konnen wezen: hy bood insgelyks aan, zyne Vlaggen intehaalen, en in alles onder *Towrsons* bevel te staan. Eindelyk stelde men vast, het Anker te werpen; en

De twé Vlooten vereenigen zig.

(1) Of de *Hoop*. (2) Of de *Lauwrier* van *Rouan*.

TOWRSON. II. Reize. 1556.

en dat de Fransſen een hunner Booten, met een der Engelsſen zouden zenden, benevens een hunner Pinasſen, en eene *Almaine*, welke zy uit Vrankryk gebragt hadden, om Water te zoeken. De Engelsſe Pinas bleef in Zee, ten anker, en wilde niet by hen opkoomen.

1557. Koers langs de Kuſte.

DEN 1 *Januari*, keerden de Booten weêr te rug, zonder eene Riviere te vinden. Men ligtte gezamenlyk het Anker, en houdende 't lange langs de Kuſte, ontdekte men eindelyk eene Riviere, daar de Sloepen inliepen. Elk zogt Elefants-tanden te bekoomen. Men verkreeg 'er 25 ſtuks. Dertig welgewapende Mannen, van deeze vereende Vloote, onderſtonden jagt op Elefanten te maaken. Zy vonden 'er twé, dien zy eenen geruimen tyd, met Roers, Pieken, Lange-boogen, Voetboogen, Partizaanen, Sabels, Zwaardt en Beukelaar, naâr zetten: dogh dezelfde ontquamen 't, na eenen Man gewond te hebben. Den 5., na Water ingenomen te hebben, ging men weder t'zeil, langs de Kuſte; en den 6 quam men in de Riviere *St. Andre*, hebbende, ten Weſte, een hoog Land, en zeer goede Baaije. Deeze Rivier is zeer groot; en men vind 'er, by derzelver Uitwateringe, op eenige Plaatsſen, tot 7 Vadem waters. De Négers, dien men 'er vond, waren zeer wild, en niet gewend aan den Koophandel. Volgende hunnen Koers, hield men, den 10, eene groote Raadsvergaderinge, onder den Opperhoofden en Kooplieden. 't Beſluit was, malkanderen met kragt byteſtaan, en hunnen onderlingen Koophandel niet te benadeelen. Ten deezen einde, zoude men den Pryz voor allen régelen: maar eene Boot, voor elk Schip, zoude den Handel doen. Eenige Négers, op deeze Kuſte, zeiden dat 'er Goud was; en men wierp 'er, zo voort, het Anker. Evenwel bequam men maar, den gantsſen volgenden Dagh, eenen Halven-Angel gewigts, van vier Grein, 't geen zy uit de hand verhandelden: want dit Volk, genoemd *Allow* (1) had geen Gewigt. Den volgenden Dagh gingen de Sloepen, langs den Oever, en zagen eene Stad, waarvan 't geweld der Baaren hen weêrhield. De eige zwaarigheeden had men, geduurende de drie volgende Dagen uitteſtaan, dewyl de Zee niet naliet zeer hól te zyn. Zelfs hadden de Négers niet konnen aan Boord koomen, indienze al Schuiten gehad hadden: want eenige van hen, zig gewaagd hebbende op Zee, wierd hun Schuitje omgeſlagen, 't enkelde 't welk men in deeze ſtreeke gezien had, en een Man verdronk 'er van. Zyn Lyk wierd uit het Water getoogen, en in de Stad te rug gebragt, op 't geſchreeuw en 't geklag zyner Landsgenooten.

Allow of La How.

Zy koomen voor *Del-Mina.*

'T WAS den 14, dat de vereende Vloot binnen een Kanonſchoot van *Del-Mina* quam. Aanſtonds quam een *Almadia* te voorſchyn; welke, ziende dat het geen Portugeesſe was, ſchielyk naâr de Stad te rug week: want by 't Kaſteel is een groote Stad, door de Négers genoemd *Dondou*. Buiten deeze leggen twé groote Rotzen, als Eilanden; en 't Kaſteel ſtaat op eenen Hoek, ſchier een Eiland gelykende. Vyf- of zes Mylen, voor men aan 't Kaſteel koomt, is 't Land hoog: daar 't, 7 Mylen aan deeze zyde, nog laag is, afdaalende van eene hoogte. Dat Kaſteel ſtaat omtrent 5 Mylen, ten Ooſte, van Kaape *tres Puntas*. Mr. *Towrſon* begaf zig in zyne Sloepe, met de Négers dien hy uit Engeland gebragt had, en onder-

(1) Anders, *La How*, of *La Hu*.

derzogt de Kuſte, tot aan deeze Kaape. Hy vond 'er twé klyne Steden, maar zonder Schuiten en zonder Koophandel. Zyne Négers dienden hem ten Vertolkers, als verſtaande de Spraake aldaar. Een derzelfde, genoemd *George*, ging op alle de Plaatsſen aan, en wierd zeer wel ontfangen. TOWRSON. *II. Reize.* 1557.

'S ANDERENDAAGHS quam *Towrſon* in eene ſchoone Baaije, 3 Mylen Ooſtwaart van de Kaape; en ontdekte een klyne Stad, met eenige Schuiten daaromtrent wémelende. De Négers wilden, eenen geruimen tyd, niet afkoomen. Men zond 'er *George* naâr toe, die met hen ſprak. Een geſchenk, aan 't Opperhoofd, van een Bekken en twé ſnoeren Kraalen, maakte hen voorts gemeenzaam. Zy toonden een Gewigt, van omtrent vyf Dukaaten aan Goud: maar zy hielden het te duur. Dus konde men, met hen, niet te regt raaken: te meêr, dewyl 't het Verdrag met den Fransſen-Scheepen geſchonden zoude hebben, waarby men overeengekoomen was, dat de Pryz met onderlinge toeſtemminge gerégeld zoude worden. Deeze Plaats wierd *Bulle* genoemd. De Inwoonders waren verrukt, den Négers te zien, die aan Boord waren; en toenze hun wedervaaren verſtaan hadden, deeden zy hen alle ſoort van Vriendſchap. Men vernam 'er, dat twé Maanden geleeden, twé Scheepen een ander aangetaſt, en 't op de vlugt gebragt hadden; en dat een Frans-Schip, omtrent den eigen tyd, vier Portugeesſe-Scheepen had afgeſlagen. Dit geloofde men, was de Roeibark geweeſt. De Fransſen der Vloote zeiden ook, datze hier, met hunne Pinasſe, omtrent dien tyd geweeſt waren. Zy zeiden, dat een Schip van 240 Ton, genoemd *de Shaudet*, en een ander van 80, na hen gekoomen was, beide koers ſtellende naâr *Mina*; en dat zy 'er een gelaaten hadden, aan *Kabo Verde*, genoemd de *Louriere* van *Diepe*, en een ander aan de Riviere *Seſtos*. Konnen niet handelen.

DEN 16 ontdekte Mr. *Towrſon*, wederom de Kuſte bezoekende, met twé van de Fransſe Pinasſen, eene andere Baaije en Riviere. Vervolgens ging hy, 12 Mylen voorby de Kaape, aan eene Stad, genoemd *Hanta*. Hier wierden zyne Négers bekend. De Inwoonders weenden van vreugde, met hen te ontfangen; en vroegen hen naar nieuws, van de twé andere Négers, die in Engeland gebleeven waren. Men zeide hen, dat deeze ter naaſte Reize zouden overkoomen. Evenwel waren zy niet te guller, in den Koophandel; en 't Gewigt, 't welk zy vertoonden, was zo klyn, dat men, met hen, niet konde te regt raaken. Zy gaven aan *Towrſon* te kennen, dat de Portugeezen vyf Scheepen, en eene Pinas, in de Haven van 't Kaſteel hadden; en dat zy allen den nabuurigen Négeren in ſtrenge Slaavernye hielden. Hunne vreugde was uittermaaten, op de beloften, hen van deeze hunne Verſtoorders te zullen verlosſen.

ALLE de bemoeijingen der Vlootelingen, bragten hen byna geen vrugt te wege. De Négers waren zo ongemaklyk geworden op 't Gewigt en de Maaten, dat hunne eiſchen niet aanneemelyk waren. Hier verkogt men 80 Kópere Ermringen, voor eene Onçe Gouds. Men ging naâr *Samma*, 2 Mylen verder; en uit voorzorge van daar Portugeezen te ontmoeten, deed men de Sloepen wel gewapend in de Riviere loopen, onder 't geluid van Trommels en Trompetten. De Inwoonders waren vervoerd, van vreugde, op 't gezigte van eenige der overgebragte Négers, uit dezelfde Plaatsſe opgeligt. 't Is naauwlyks onder ons te verbeelden, van wat kragt de Verbintenis

TOWRSON. *II. Reize.* 1557.

tenis des Bloeds is, by dien Barbaaren! *Towrſon* deed, in hunne jegenwoordigheid, eenige losſing zyner Musketterye; en, hebbende aan ſommigen der zynen bevolen, met hunne groote Boogen te Lande te koomen, waren de Négers verbaasd, hen zo verre te zien ſchieten: zy poogden de Engelsſe-Boogen te ſpannen, maar vergeefs. Dus ſtévigde hy hen, tegens Vreeze voor den Portugeezen, met hen de Beſcherming van Engeland te belooven. Hier gaven hem de Négers te verſtaan, dat 'er een Engels-Schip was, te *Mina*, 't geen eenen der opgeligte Négers had medegebragt. Men begreep niet, wat dit zeggen wilde. Van deezen Dagh af, deed men eenigen Handel te *Shamma*. Zéventig Dukaaten, was de eerſte inzaameling: waarvan de Fransſen 40, de Engelsſen 30 hadden.

Handel te *Shamma*.

DEN 19 ging men geruſtelyk op den Oever, en elk had vryheid voor eigen voordeel te handelen. 't Goud quam in redelyken overvloed te voorſchyn. *Towrſon* had, 's Avonds, vier Pond en 2 Onçen Gouds. 't *Hart*, daarentegen, had maar 32 Onçen bekoomen. Tegens den Avond kreeg men berigt, van den Négeren, dat 'er Portugeezen, aan de zyde des Boſchs, gezien waren; en datze, waarſchynlyk, des anderen Daaghs zig op Zee of te Lande vertoonen zouden. Men hoorde ook, wézenlyk, eenige Musketſchooten in 't Boſch, toen de Sloepen van Land begonden te ſteeken. 't Konde ook niets, dan van Portugeezen koomen: maar zy durfden niet naderen, en meenden, mogelyk, maar de Négers te vervaaren, en den Koophandel te ſtooren.

De vereende *Engelsſen* en *Fransſen* braveeren den *Portugeezen*.

DE Bevelhebbers der twé Volkeren beſlooten, de gelegenheid aantegrypen, om den Portugeezen te trotsſen. De vyf Sloepen, en de groote Boot der Fransſen, bemandden zy, met al wat zy Strydbaars hadden; zo wel als met eenige ſtukken Kanon, vier Trompetten, een paar Kételtrommen, en eenen Pyper.

TWAALF waren met den Stormmutze op 't Hoofd, en 't Borſtharnas aan; de overigen, wel gewapend; de Sloepen, met Zeije Wimpels en Vlaggen opgeſierd. In deeze toeruſtinge voer men de Riviere op, onder 't geluid der Speeltuigen, terwyl de Vloot zig voor derzelver Mond hield; en men begon geruſtelyk te handelen. Daar verſcheen geen Portugeez: maar de Négers verzékerden, dat 'er eenige Scheepen te *Hanta* gekoomen waren. Evenwel bezogt men, ſommige andere Plaatſen deezes Oords: dogh met alle Voorzorge, om den hertred naâr de Vloote te konnen neemen. Tot den 23, verzamelde *Towrſon*, onder andere, nog 4 Pond en 6 Onçen Gouds. s' Avonds gaven de Négers berigt, dat de Portugeesſe Scheepen uit de Haven van *Mina* geloopen waren, met Oogmerk om hem te koomen aantaſten. Hy antwoordde, dat hy hen met vreugde afwagtte; en deed, ten blyke daarvan, zo voort de Trompetten blaazen, en verſcheide Kanonſchooten doen. De Négers baden hem, hunnen gemeenen Vyanden niet te ontzien; en beloofden, zo deeze te Lande quamen, hem daarvan ſtraks berigt te zullen geeven.

DE Koophandel wierd, den 24, met de eige vreugd' en geruſtheid gedreeven. *Towrſon* vergaſtte 't Opperhoofd der Négeren. 's Anderendaaghs waren de Sloepen reeds wederom naâr de Riviere, toen men, uit de Vloote, vyf Scheepen ontdekte, welke niet anders als Portugeezen konden zyn. Straks deed men eenen Kanonſchoot, om den Sloepen te doen wederkeeren.

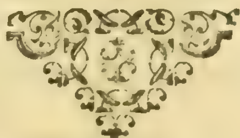
ren. De Dagh wierd gebruikt, ten toebereidzel des Stryds; en 's Avonds maakte men zeil, om den Wind, was 't mogelyk, te winnen. De *Tiger*, 't verdste vooruit, hoorde 's Nagts eenen Schoot, dien hy aanmerkte, als een Sein van den Portugeessen Admiraal, aan zyne Vloote.

TOWRSON. *II. Reize.* 1557.

Gevegt met de *Portugeesse Vloote.*

DEN 26, niets te voorschyn koomende, liep men wederom naâr den Wal. Toen ontdekte men den Portugeezen: 't geen evenwel niet belette, 't Anker te werpen. *Towrson* gaf zyn Volk witte Sluijers, op dat de Franssen het mogten konnen onderscheiden, indien men ter Enteringe quam. Maar de Dagh verliep wederom, zonder dat de Vyand naderde: hoewel hy, van 's Morgens af, bykans onder 't bereik van 't Kanon was geweest. Den volgenden Morgen ging men weder t' zeil', en de *Portugeezen* ook: elk zogt den Wind te bekoomen. De vereende Vloot verkreeg dien. Dit ziende, naderde de Portugeezen den Oever; en de Bondgenooten wagtten geen oogenblik, om hen te volgen: maar, toen men meende te treffen, draaide de Wind, waarvan zig de Portugeezen bedienden, om in 't Diep te steeken. *Towrson*, zulks verdrietende, deed de Tópzeilen inhaalen, en wagtte hen af. Een klyn Vaartuig, goed Zeiler en wel met Geschut voorzien, quam aanvanglyk op, en gaf den *Tiger* vrugteloos de laag; waarna hy wendde, en zyn andere laag op den *Espoir* losbrandende, deezen op twé- of drie Plaatsen doorboorde. Ter zelver Tyd quam een Portugeesse Karavel op, vuurende op den *Tiger*, en schoot hem twé Man af. Deeze wierd gevolgd, door den Admiraal, een groot Oorlogschip: dogh des te min geduchter dan de klynen, dewyl zyn Geschut te hoog lag. Ook had zyne volle Laag niets verschriklyks, dan 't geluid. 't Was den *Tiger* niet mogelyk, eenen goeden Schoot op hem te maaken: ter oirzaake, zyne Zyde zo laag was, dat zyn Schut meest onder water leide. De twé overige Portugeesse Vaartuigen, quamen niet op: 't zy dezelfde geen Kanon voerden, of wel ten rugsteun bewaard wierden.

TOWRSON besloot daarop, den Vyandlyken-Admiraal aan boord te leggen: maar, zo als de Fransse-Admiraal, dien men bevond een Man van moed te zyn, met hem omdraaide, viel deeze overstaag, en voorts aan Ly van alle de anderen. In een woord, de *Tiger* wierd verlaaten, van den Franssen, zo wel als van zyne eige Scheepen. De twé andere Franssen hielden 't zelve in den Wind, en wilden niet afkoomen. Zy voerden maar Schutgevaart van verre. 't *Roans*-Schip vlugtte volstrekt af. *Towrson* redde zelfs 't Fransse Vlag-Schip, in gevaar van afgesneeden te werden; en had alleen, zyn en aller behoud, aan zyn fier gelaat te danken. Want de Portugeezen liepen, met volle Zeilen af; en lieten hem meester, van de Zee en van de Kuste.

TOWRSON.
II. Reize.
1557.

§. II.

Vervolg van hunnen Handel *op de* GUINEESSE KUSTE. *Hunne* t'Huisreize.

Men begind wederom te handelen.

'S ANDERENDAAGHS, na 't gevegt, tragtte elk zyn verschooning te maaken. Twé der Fransse Scheepen klaagden, in zulken slegten Toestand te zyn, datze hunne Zeilen niet konden draagen. Men was zelve genoodzaakt, deswegens, de Engelsse Pinas te verbranden, en den Matroozen op het *Hart* te doen overgaan. Ook regeerden Ziektens in de Vloote. Op den Franssen Vlagvoerder, was de helft ziek of overleeden. Eenige andere Fransse Scheepen, waren wel op de Kuste gekoomen, volgens 't berigt der Négers, die met hen, over den Pryz' der Koopmanschappen, niet hadden konnen overeenstemmen: maar hen was, hunnen vorderen Koers, onbekend.

DEN 3 *Februari*, hield *Towrson* 't naâr den Wal, op eenigen afstand van eene Stad. Hy loste twé stukken Kanon; en 't Opperhoofd der Négers, quam straks te voorschyn. Een Matroos, *Thomas Rippen*, die van de laatste Reize geweest was, wierd te Lande gezonden, en straks van den Négeren gekend, welken hem naâr *Towrson* vroegen, Vernomen hebbende, dat hy aan Boord was, vielen zy straks in hunne Schuitjes; en 't Schip naderende, riep 't Opperhoofd, *Towrson* met luider Stemme. Uittermaaten verheugd scheen hy zynen Vriend te zien, en te omhelzen.

DE Engelssen deeden hem een Geschenk, volgens 's Lands wyze, gelyk ook de Franssen deeden. Men quam overeen, wegens Maate en Gewigte. Dogh de voorgemelde Fransse Scheepen, hadden 't al geschuimd: men bequam hier alleen 13 en een Halve-Once Gouds. *Towrson*, bespeurende dat de Négers 't Onderscheid zagen, tussen 't *Engelsse* en 't *Fransse Láken*, 't geen breeder en beter was, raadde Kaptyn *Blondel* ter Leiwaart te gaan leggen, ter oirzaake hy deswegens hier niets zoude konnen verrigten: 't welk *Blondel* begreep.

DEN 6 quam een *Almadia*, welker Négers *Towrson* baden, tot hunnent te koomen. Zy errinnerden zig, hem 's Jaars te vooren gezien te hebben; en zeiden, dat by hen veel Goud en Kooplieden waren. Men volgde hen. Hun oud Opperhoofd was dood: maar zyn Opvolger toonde, geen min Neiging voor den Engelssen. Evenwel eischte hy eenen Gyzelaar; en gaf 'er twé, in de plaatsse. *Towrson* bequam, deezen Dagh, vyf Pond, een Onçe, en drie-vierendeel Gouds. *George*, de Néger, voegde zig juist ter die'r tyd by hem. Deeze verhaalde, dat hy te *Shamma* had geweest geduurende het Gevegt met den Portugeezen, en 't van den Oever had gezien. Dat deeze, vervolgens, in de Riviere van *Shamma* waren geloopen, en gezegt hadden, twé der hunnen, door eenen Kanonschoot verlooren te hebben, enz.

BAUDET, gebiedende op de *Leuriere van Roan*, quam den 11, met zyn Schip en Pinasse, klaagende dat 'er niets te doen was, ter Plaatsse daarmen hem gezonden had, en dat hy Oostwaart wilde gaan. De andere

Schee-

Scheepen, zo Fransse als Engelsse, vertoonden hem te vergeefs, 't gevaar waaraan hy zig bloot stelde; en bevolen hem zelfs, by zyn Genootschap te blyven. Hy koos de ruime Zee, met zyne Pinasse: on-aangezien men de Pinasse eenige Kogels naârzond. Tog volgden de andere Franssen, hunnen Landsman. 's Anderendaaghs quam een der Franssen Pinassen te rug, gelaaden met Láken, en wilde nevens den Engelssen verkoopen: dogh deeze wilden 't nu niet dulden. Het Goud, 't geen de Engelssen, midlerwyl, tot den 14 bekoomen hadden, beliep genoegzaam op 32 Pond. TOWRSON. *II. Reize.*

TOWRSON quam, den 16, aan eene andere Stad. Hier verstond hy, dat 3 van de Portugeesse Scheepen aan 't Kasteel, en de 2 overige in de Riviere van *Shamma* waren, zulks zy hen in drie uuren tyds konden bykoomen. Men handelde 'er, den 18, voor een Pond, twé Onçen, en eenagtste aan Goud; den volgenden Dagh, vyf Pond een Onçe; 's Daaghs daaraan, een Pond vier Onçen; den 21, vier Pond en eene Onçe; en, 's anderendaaghs, 3 en een-halve Onçe, Gouds. De Négers eischten nu fyn Láken. Men opende twé Stukken, 't geen hen niet fyn genoeg was: maar, ziende dat 'er niets beters voorquam, kogten zyze van hem.

Afgezondenen naâr den Koning *Abaan.*

MIDLERWYL had *Towrson* eenen der Kooplieden, met eenen Matroos, tot den Koning gezonden. Zy quamen, den 23, na vyf Dagen uitblyvens, te rug. *Abaan*, dus was de Négervorst genoemd, had hen zeer vriendlyk ontfangen, maar weinig Gouds getoond. Hy beloofde hen daarvan genoeg, onder zyne Onderdaanen, indienze zig in zyn Gebied wilden koomen ter nederzetten. Hy wenste, dat zy, op hunne wederkoomste, Arbeiders en Gereedschappen medebragten, om een Kasteel op zyne Kuste te bouwen, alsmede Snyjers, om Kleederen voor hem te maaken. Ook verzékerde hy hen, indien zy goede Waaren bragten, dat zy Koopers zouden vinden: maar dat, voor jégenwoordig, de Franssen hem met Láken hadden overkropt.

Beschryvinge zyner Stad

ZYNE Stad is, omtrent vier Mylen van de Kuste. Zo als den Engelssen toescheen, was ze zo groot als *Londen*. De Huizen waren 'er evenwel niet beter, als de gewoone Gebouwen der Wilden. 't Graan, en de Geers, groeide 'er overvloedig in de Omstreeke. Niet gemaklyk zoude 't wezen, 'er zonder Gidze te koomen: dus word de Wegh doorsneeden, met menigte Boschen en Hólle-wegen. Na maate men naderd, vind men Engtens, door Négers bewaard. 't Schynt, datze daar zyn om de toegangen ter Hoofdstede te verzékeren. Dewyl deeze geen Vestingwerken heeft, welke haar voor eenen Overval konnen bewaaren, zo heeft men, in plaatsse van dezelfden, Touwen met Bellen, over die Doortogten gespannen. Op 't minste geluid daarvan, schiet men toe, om den Reizigers optehouden; of, zo 't Vyanden zyn, vlouwen zy ze in Netten, dien ze op hen laaten vallen, en welke, ten dien einde aan Boomen vastgemaakt, daarover heenen gespannen zyn (1).

Onthaal, 't welk men 'er den *Engelssen* deed.

ZY waren 'er gekoomen, 's Morgens ten 5 uuren, na den gantsen Nagt ge-

(1) Dit heeft het Gelaat van eene Verzinninge: in de Reizigers, vooral van dien Tyd, niet ongemeen. Hoe gemaklyk zoude 't geweest zyn, deeze Netten-vallen, en Pikdraats-Vestingwerken, te vernielen!

TOWRSON. *II. Reize.* 1557.

gegaan te hebben, om zig van de Hitte te bewaaren. De Koning had hen ten 9 uuren doen roepen: want men vertoond zig niet voor hem, zonder zyn bevel. Zy wilden hun Geschenk medeneemen: maar hen wierd gezegt, dat men eerst driemaal voor zyne Négermajesteit moest verschynen, eêr men hem iets mogt aanbieden. Hy ontfing hen minlyk; en onderhield hen een half uur lang. Twémaalen, vervolgens, deed hy hen voor zig koomen; en toen ontfing hy, gewilliglyk, hun geschenk. Men bragt een Pot met Palmwyn, waarvan hy hen deed drinken: dogh met zeer zonderlinge Plegtigheeden. Daar wierd een klyn gat in de Aarde gemaakt, waarin men eenige Droppen van dien Drank deed. Men stopte het wederom, en stelde 'er de Pot op. Vervolgens besproeide men, met een Kopje van dien Wyn, eenige Takkeboschen van Palmschorssen, die in 't Vertrek stonden, en van den Négers zeer ge-eerbied worden. Toen nam de Koning een goude Schaal, waarin men hem Wyn schonk. Hy dronk: terwyl de Omstanders riepen, *Abaan! Abaan!* en eenige andere Woorden uitstamerden: even gelyk men, in *Vlaandere*, op *Drie-koningen-Nagt* doet. Zo dra de Koning gedronken had, bood men Wyn, aan den Engelssen, in dezelfde Schaale. Deeze Prins had, by zig, négen of tien Hovelingen, alle met gryzen Baardt. Het Gehoor eindigende, groet men hem, driemaal, met eene diepe Buiginge, brengende de beide Handen te samen.

Gissing over deeze Stad, van Koning *Abaan.*

TOWRSON heeft verwaarloosd, den Naam van 't Land, en de Stad des Konings *Abaan*, te melden. Mogelyk dat deeze Stad het *Groot Commendo* is, of *Guaffo*, leggende op eene Hoogte, by eene Riviere die naêr *Mina* loopt, en daar nog heden een Koning is. Op deeze vooronderstellinge, zoude 't het *Klyn Commendo* geweest zyn, daar de Engelssen in de Haven waren. Maar 't is 'er verre van daan, dat deeze Néger-Ryks-Stad, zo groot zoude zyn, als *Londen* al in den Jaare 1556 was! Zy heest niet meêr als 400 Huizen, hoewel deeze van malkanderen gescheiden staan, en dus haar grooter konnen doen lykenen.

NA men daar, nog 14 Pond, 11 en drie-vierde Onçe Gouds, had ingezameld, quam men, den 1 *Maart*, aan eene andere Stad op deeze Kuste, genaamd *Mowree*. Men vond 'er geen Schuiten, zelve geen Négers. Maar, hier van daan vertrekkende, quamen twé *Almadias*, van eene andere Stad, van welken hy twé-en een-halve Onçe Gouds bequam. Zy verhaalden hem, dat alle de Inwoonders van *Mowree*, zedert korten, naâr *Laguy* waren verplaatst, 't geen 9 mylen Oostelyk van *Mowree* legt, gelyk *Mowree* 4- en eenhalve Myl ten Ooste van *Del-Mina* is.

Stad *Mowrée*, of *Mourée.*

Nieuwe vloot uit *Portugal.*

DEN 2, bevond men zig, regt tégens over 't Kasteel *Del-Mina*, 2 mylen in Zee: vanwaar men vyf Portugeesse Scheepen, ten Anker in de Haven bespeurde. 's Avonds wierp men 't Anker by *Shamma*. Men ontdekte, den volgenden Morgen, een Schip van 200 Ton, op 2 Mylen afstand in den Wind van hen; en verder, een zwaar Schip van 500 Ton, met twé Klyne. 't Was een nieuwe Vloot, uit *Portugal* koomende. De Portugeezen wierden hen straks kennende; en maakten 'er jagt op, tot s' Avonds. *Towrson*, bespeurende den Admiraal verre achter-uit van een ander, wyl zyn groote Steng was gebroken, wilde hem te keer gaan: te meer, wyl hy den Wind meende te konnen winnen. Maar Kaptyn *Skire* volgde 't bevel niet, om hem te ondersteunen: zig naderhand verschoonende,

de Engelssen ontwyken die.

TOWRSON. *II. Reize.* 1557.

de, dat hy geen meêr Zeil had durven maaken, uit vreeze dat zyn Voorsteng overboord geraakt zoude zyn. Dogh 't was een slegt voorwendzel. Dewyl men nu van de Plaatssen verwyderd was, daarmen Water wist te bekoomen, begon men de Spyze, in Zoutwater te kooken, en de Uitdeelinge van Water te verminderen: om zig tegens de Noodzaakelykheeden van eene lange Reize te wapenen. Zy bevonden zig, den 12, op de hoogte van Kaape *Das Palmas.* Den 16, tegens hunnen wil, naâr de Kuste gevoerd, meenden zy Kaap *Mensurado* te ontdekken, daar 't Land rond-om zeer hoog is. *Towrson* verloor, den 18, *'t Hart* uit het gezigt; en eenig verwyt van Lafheid, 't welk hy aan Kaptyn *Skire* gedaan had, deed hem dugten, dat deez het, in zyne mismoedigheid, op de Rotzen van de Kuste mogt hebben gezet, om zig te verbryzelen: maar hy vond hem tegens den Avond weder. Zy vervolgden hunnen vaard, tot den 27, wanneer zy twé Eilandjes in 't gezigt kreegen, die maar zes mylen (volgens hunne Gissinge) van den Hoek van *Sierra Leona* leggen: hoewel men, volgens der Stuurlieden rékeninge, nog wel 30- of 40 mylen daarvan meende te zyn. *Towrson* waarschouwd deswegens, aan dien die in deeze Zéen moeten zeilen, zig grootelyks voor den Stroomen te hoeden, die geduuriglyk Noord-Noordwest loopen: wyl men, anderzints, aan veele gevaarlyke Misrékeningen bloot legt.

En keeren weder naâr *Europa.*

Kaap *Das Palmas.* Kaap *Mensurado.*

Aanmerking over de *gevaarlyke Stroomen, aan Sierra Leona.*

ZY ontmoetten, den 14 *April*, twé Portugeesse Scheepen, die geenen lust toonden, om hen aantetasten, schoon ze 't Voordeel van den Wind hadden. Dit deed *Towrson* oirdeelen, datze voor *Kalikoet* gelaaden waren. Den 18 was men, op de hoogte van *Kabo Verde*; en, den 24, onder den Keerkring van den Kreeft. Zy verlooren, in den beginne van *Mai*, onder anderen, *Henry Wilson*, hunnen Voorraadmeester. Den 5 bevonden zy zig, op de hoogte van *St. Michiel.*

Kabo Verde.

DEN 23 *Mai*, na 't opklaaren van eenen dikken Nével, zagen zy zig digt by een *Frans Schip*, van 90 Ton: 't geen bespeurde, dat de *Tiger* van eene lange Reize afgemat was. 't Quam zo voort stoutelyk af, om hem te enteren. Eenige van 't Volk vertoonden zig, in 't Harnas; en gebooden, te stryken. Maar *Towrson* deed hen antwoorden, met Voetboogen, Kettingkogels, en Pylen, zo dik om hunne Ooren, dat de Fransse Kaptyn en al zyn Volk verbysterd was. In 't kort, hy onthaalde hen voorts, deerlyk, met zyn Geschut. Dit verkoelde hunnen Moed: zy draaiden af, en zetten alle zeilen by, om het te ontkoomen. De Engelssen zonden den Franssen, nog vier-vyf goede Kogels, ten Vaarwel; en dus waren zy ontslagen van deeze *Monsieurs*, die hen in 't minst' geen nadeel toebragten. Aan boord van den *Tiger*, was een Frans-trompetter, ziek in de Kooije leggende, welke ter deezer gelegenheid zyn Trompet stak, en bloes, tot hy 'er dood by neêr viel.

Zy worden overvallen van een *Frans-Schip.*

Slaan het af.

DEN 28 besloot men, met gemeen overleg, te *Severn* in te loopen, om *Bristol* te bereiken. 's Avonds quamen zy, in 't gezigt van *Lizard.* Zy meenden niet in staat te zyn, boven den Hoek van 's *Lands-End* te geraaken, wyl zy met den Wind moesten worstelen; en dus liepen zy, 's anderendaaghs 's Morgens, te *Plymouth* binnen.

Zy loopen in *Plymouth.*

TOWRSON.
III. Reize.
1558.

VI. HOOFDSTUK.

Derde *en laatste* Reize *van Mr.* Towrson, *naar de Kuste van* GUINÉE (1) *en* Del-Mina, Ao. 1558.

§. I.

Uitreize *en* Gevallen, *tot aan* KABO VERDE.

Verlichting aangaande *Towrson*.

TEN einde de verbaasdheid te verminderen, van drie zo kort achtereenvolgende Reizen, onder den Naam van een zelfde Scheepshoofd te zien, terwyl de menigte des Land-aarts ten dien aanzien scheen te quynen, zo moeten wy aanmerken, gelyk in onze *Inleidinge* gedaan is, dat zig te *Londen* een Maatschappy had opgerigt, waarvan 't getal daaghlyks aangroeide: en waarvan *Towrson* alleen Zaakvoerder was, zonder dat men zelve weet, of hy 'er byzonderlyk Deel in droeg. Anderzints zoude men niet konnen begrypen, waarom hy niet vergenoegd ware geweest, met de medegebragte Schatten; en waarom hy niet bedacht was, gerustelyk genot te neemen, van 't geene hy met zo veel Zorg, en onder zo menigte Gevaaren, bekoomen had.

Zyne nieuwe Toebereidzelen.

AL in 't eige Jaar zyner te Rugkoomste, rustte hy eene nieuwe Vloot uit, om dezelfde Reize te hervatten: maar hy maakte zyne Scheepen bequaamer, tot zulken Togt. Hy bezorgde dien, met beter Geschut; en hy verkoor beter Bevelhebbers. In plaatsse van wederom op den *Tiger* te gaan, wierd dit zyn minste Schip. Nu voerde hy eenen Nieuwen Nagel, den *Minion* (*). Het twéde was genaamd, de *St. Kristoffel.* Eene Pinas was het vierde Zeil, zyner Vloote. Men heeft ons van de sterkte der Bemanninge niet onderrigt: maar, uit het gevolg der Reize moet men besluiten, dat die aanzienlyk was.

Hy loopt wederom uit, met 4 Zeilen. Ontmoet twé Dantzigse-Scheepen, met *Contrabande.*

DEN 30 *Januari* 1558, gingen zy 't zeil', uit de Haven van *Plymouth.* 's Anderendaaghs ontmoette men twé Scheepen, van *Dantzig*: 't een van 400 Ton, genoemd de *Rooz*, Schipper *Nikolaas Masse*; 't ander de *Eenhoorn*, van 150 Ton, Schipper *Melchior White*, beide te *Bourdeaux* gelaaden, meestendeel met Wynen. Men gebood hen aan Boord te koomen, want daar was Oorlog met *Vrankryk* (†); en hen afzonderlyk neemende, vroeg men

(1) Uit *Hakluyt*, Vol. 2. part. 2. p. 44., van den Druk van Ao. 1589. (*) Of de *Lieveling.*

(†) *Vrankryk*, een weinig bevoorens, in de grootste Vernederinge gebragt (zo men waande) door den beruchten Slag van *St. Quintyn*, den 10 Aug. 1557, dien Koning *Filips II*, van *Spanje*, den Nederlanderen te danken had, en die gants Vrankryk deed beeven: dat Fransse-Ryk, herhaalen wy, toonde evenwel nu, wat 'er op 't onvoorzienst van te wagten is. Het trok zyn Heir, den 1. *Jann.* 1558., schielyk by-een, en viel, na eenige looze Togten, vlak op *Kalais*, onwinbaar geschat, terwyl alle de Kaapers, uit zyne Havens aan den Oceaan, in 't Kanaal op den Engelsen Scheepen vielen, en allen Onderstand daarvan afsneeden. Hy nam 't in 8 Dagen wegh, en verjoeg den Engelsen, binnen eene Maand, uit het Overschot hun's aloud Erfdeels over Zee.

men, of zy Goederen gelaaden hadden, den *Fransfen* behoorende? Aanvanglyk betuigden zy hooglyk, dat niets aan Fransfen Kooplieden in eigendom toequam. Maar de Tegenstrydigheid, daar zy in vervielen; 't weigeren van hunne Bescheiden te toonen; en eindelyk de Vragtbrieven zelfs, dien men vond, deeden hen ten laatste bekennen, dat het klynste Schip 32 Vat en een Okshoofd Wyn, eenen *Fransman* toebehoorende, aan boord had; gelyk ook de *Rooz*, 128 Vat, behoorende aan onderscheide *Fransfen*. Meêr wilden zy niet bekennen; maar zeiden, dat het overige der *Carga* was gelaaden, door *Peter Lewgues*, van *Hamburg*, om geleverd te worden aan eenen *Henrik Summer*, van *Camphire*: niettegenstaande alle hunne Brieven waren gerigt naâr *Hamburg*, en geschreeven buiten-op in 't *Duitsch*, binnen-in in 't *Fransch*.

TOWRSON, III. Reize, 1558.

DE Engelsfen hielden deswegens Raad, wat te doen. Eenige wilden hen in *Spanje*, of in *Ierland* opbrengen; en andere, weder te rug in *Engeland*. Maar *Towrson* was 'er tegens. Hy zeide, dat de Wind Oostelyk was, en 't hen dus in allen deele, den Spoed hunner Reize zoude hinderen, hen zo hooglyk door de Maatschappye aanbevolen. Ook wierd 'er, in die'r voegen ge-oirdeeld, dat men hier niet zoude konnen aanloopen; en, dat men daar wel eene Maand zoude konnen opgehouden worden: zulks weinige in staat zouden wezen, de Reize te doen. 't Besluit was derhalve: 't geen hen 't nutst quam, voor den Vyandlyken goederen, uit de *Dantzigers* te ligten. De *Minion* haalde dan aan boord, vyftien-d'half Vat Wyn, en deed een Vat in de Pinasse overgaan; alsmede nog een Okshoofd Brandewyn, zes Korven Rasynen, wat ligt Touwerk, en eenige Zakken Kastanjes. Tien Vaten Wyn, en een Oxhoofd, een deel Brandewyn, Kastanjes, Schootlynen, en zes dubbelde Basfen met hun toebehooren, nam de *Kristoffel* over. Belangende den *Tiger*, deeze bequam 6- of 7 Vat Wyn, een Oxhoofd Brandewyn, eenige Rasynen, en twé Basfen. Maar de Engelsse Matroozen, gingen verder; sloegen de Kasten op; namen de Kompasfen, en ander Stuurmans-tuig; wierpen eenig Vlees van hen over boord; en beroofden hen dus, dat *Towrson*, door medelyden aangedaan, hen alles deed wedergeeven, 't welk hy, van hen, in zyn Schip ontdekken konde. Hy deed ook den Fransfen Stuurman het Geld weder ter hand stellen, 't geen *William Crompton*, tot zyne Rantsoeneeringe, van hem getrokken had. Den *Dantzigers* liet hy de overige Wynen, voor de Vragt, en der Dingen die van hen genomen waren: waarvan, wederzyds, een Geschrift wierd opgesteld. In die'rvoegen liet hy hen heenen zeilen, en vervolgde zynen Koers.

Voorzien zig daaruit, voor de Contrabande.

DEN 10, zynde na hunne Rékeninge 25 Mylen van *Groot-Kanarie*, brak 't Roer van de Pinasse: dus het door den *Minion* gesleept moest worden, tot den 12, wanneer zy op de Rée, voor de Stad van *Groot-Kanarie* quamen, welke eene Myle daarvan legt. Zy hadden niet goedgevonden, te *Teneriffe* aanteloopen, zynde 12 Mylen ten Weste daarvan gelegen: dewyl de Rée, aldaar, een vuile Grond, en 'er niets was om de Pinasse te herstellen. Na zy de Stad, en 't Kasteel, met veele zwaare Stukken gegroet hadden, deed de Spaansse Goeverneur hen te Land' noodigen, en alle hulpe aanbieden. Hy ontfing hen ook, zeer vriendlyk. Zy gingen by twé Engelsse Kooplieden, daar ter neêrgezeeten. Voorts stelden zy ordre, tot het ontlaaden van eenige Goederen, daar behoorende.

Kanarise-Eilanden.

TOWRSON. *III. Reize.* 1558. *Spaansse Vloot, aldaar.*

DEN 14 quam een *Spaansse Vloot* op de Rée, bestaande in 19 Zeilen, waaronder zes van 400 tot 500 Tonnen, de overigen van 200, 150, en 100 Ton. Zo dra zy 't Anker geworpen had, groette zy den Engelssen, met haar Geschut; 't welk deeze wederom beantwoorden. De Spaansse Admiraal zond zyne Pinas, verzogt Mr. *Towrson* te zien, en vergastte hem, onder Redeneeringe over den Toestand van *Engeland* en van de *Nederlanden.* Toen Mr. *Torwson* in de Boot was, om te rug te keeren, zeide een van 's Admiraals Edellieden, tegens *Francisco*, den Portugeez en Engelssen-tolk, dat men de Vlag moest inhaalen, dewyl zyn meester Generaal was van 's *Keizers-Vloote* (*). Dit aan *Towrson* bekend gemaakt zynde, toen hy weder aan zyn boord gekoomen was, weigerde hy 't. Deswegens schooten sommige Soldaaten van de Spaansse Scheepen, met hunne Handbussen, op den *Minion*, en over zyne Vlag. Terzelver tyd waren eenige Spaansse Edellieden aan zyn Boord gekoomen, om 't Schip te zien. Mr. *Towrson* zeide aan dezelfden, indien men 't Volk, daar, niet gebood zulks natelaaten, dat hy 't met zyn zwaarste Schut in de zyde zoude klinken (†). Ziende dat de Britsse Bevelhebber verstoord was, vertrokken zy, en deeden 't schieten ophouden: waarna zy weêrquamen, zeggende hem, dat hun Volk daarom gestraft was. Hy liet hen nu 't Schip zien; en onthaalde hen, na zyn vermogen, tot hun groot genoegen. Des anderen Daaghs verzogten zy hem wederom, met betuiginge, dat hun Generaal zeer moeijelykwas, ter oirzaake iemant had durven eischen, dat hy zyne Vlag zoude inhaalen; en dat het buiten zyn verlof was geschied: verzoekende, dat Mr. *Towrson* het niet aan eenige Onbeleefdheid van hem wilde toeschryven! en beloovende, dat hy zig vorder, over niemant van den zynen, te beklaagen zouden hebben.

Verschil over de Vlagge.

DEN 17 verlieten de Engelsse Scheepen, *Kanarië.* Zy kreegen, den volgenden Dagh, de Kusten van *Barbarye* in 't gezigt, liepen langs den Wal, en beschouwden *Rio del Oro*, bykans onder den Keerkring gelegen. Den 21 waren zy op 20 en eenen-halven Graad, de Hoogte van Kaape *Blanco*; en den 25 ontdekte men, 't Land van de Baaije, Noordelyk van *Kabo Verde.* Vier mylen voorby deeze zynde, vond men een fraai Eiland; en twé- of drie anderen: niet anders als zeer hooge Rotzen zynde, zo vol van Duiven, en andere Zee- en Landvogels, dat het van derzelver Drek zo wit als Kryt scheen. Tusſen deeze Eilanden was een zeer schoone Baai; by de Rotzen overal 18 Vadem diepte, en goeden Grond. Verstaande, dat de *Franssen* hier eenen zeer goeden Handel hadden; en begeerig om denzelfden op-

Rio del Oro. Kaap *Blanco.* KABO VERDE.

(*) *Karel de V*, had wel, al 3 Jaar bevoorens, *Spanje* aan zynen Zoone *Filips II.* afgestaan, en de Beheersing van 't Keizerryk aan zynen Broeder *Ferdinand* overgegeeven, maar nog geen Afstand gedaan van de Keizerlyke Waardigheid. Dit geschiedde eerst omtrent deezen tyd: *Ferdinand* wierd, den 14 Maart deezes Jaars 1558, by 't *Keurvorstlyk Collégie*, voor Keizer erkend. *Filips* was gehuuwd met *Maria*, Koninginne van Engeland, overleeden 17 Nov. 1588.

(†) Dit schynt een stoute Bedreiging van *Towrson* geweest te zyn, die, in allen gevalle, maar een Koopvaardyvlootje voerde, en dus zyne Vlag voor geene Koninglyke konde doen doorgaan: daar die van den *Spaanssen*, wezenlyk, van eene geregelde en Koninglyke Vloote was. Maar 't is evenwel, ten aanzien van de Oudheid des Tyds, opmerkelyk: om te overweegen, hoe téder men al toenmaals, daar op dit Stuk is geweest. In de voorige Reize van *Towrson* hebben wy ook gezien, dat de *Franssen* zeer gereed waren, om onder zyne Vlagge te vaaren.

optespeuren, wierpen zy, in die Baaije, het Anker. De Pinas wierd aan gindse-zyde van eene andere Kaape gezonden, om te zien, of 'er eenige Plaats ten Handel was. *Towrson* zelfs, nam zyn Sloep en de Schuit van den *Tiger*, waarmede hy naâr 't Eiland ging, daar hy voorraad van zekere Vogels, als Endvogels, opdeed. De Pinas bragt bescheid, dat 'er ginds van die Kaape een fraai Eiland was. Hy wendde 'er naâr toe, en vond 'er eene goede Baaije Op de Kuste zag hy Négers, die hem wuifden. De Pinas wierp het Anker, en *Towrson* ging 'er in de Sloepe naâr toe. Zy bragten Elefants-tanden, Muskus, en Huiden; en beloofden dat hun Kaptyn zoude naderen, indien men iemant, tegens eenen der hunnen, als Gyzelaar wilde geeven. Gevraagd zynde, of 'er geene Scheepen uit Europa waren gekoomen? antwoordde de een, over 8; de ander, over 6, of 4 Maanden; alle, dat het *Fransse* waren geweest.

TOWRSON. *III. Reize.* 1558.

---

§. II.

Vervolg *der* Reize, *van* KABO VERDE, *en* Gevallen *op de* Kuste *van* GUINÉE.

DEN 10 *Maart* raakten zy op de Kuste van *Guinée*, 5 Mylen ten Weste van Kaape *de Monte*, by eene Riviere genoemd *Rio das Palmas*. 's Anderendaaghs, te Lande gaande, vonden zy eenen Man, wat Portugeez sprekende, die hen zeide, dat 'er drie Fransse Scheepen waren voorby geloopen: 't een, twé Maanden, de andere maar eene Maand geleeden. Men bequam hier 19 Elefants-tanden, en derd'half Onçe Gouds. Den 13 quam men, aan de Riviere *Sestos*. De *Tiger* wierd opwaarts, naâr eene andere Riviere gezonden, om te zien of 'er Paradys-graan was. *Towrson* zelfs, ging ten dien einde in de Riviere van *Sestos*, met Goederen. Hy vond 'er eenen Néger, te *Lissebon* gebooren, in deeze Oord gebleeven van het Portugees Schip, 't welk de Fransen voorleeden Jaare verbrand hadden. Deez verhaalde, dat drie Fransse Scheepen, twé Maanden bevoorens, daar aangeweest waren; dat 'er nog twé, zedert 6 Weeken, en een ander omtrent veertien Dagen geleeden, voorby gezeild waren. *Towrson* vond 'er maar een weinig Péper. Overweegende, dat de Fransen zo veel vooruits hadden, en reeds eenige van zyn Scheepsvolk ziek waren, besloot hy *Mina* te bereiken. Dus hield hy 't langs de Kuste, en bequam hier en daar, vooral den 21 in de Riviere *Potos*, en den 31 in die van *Hanta*, Péper en Elefants-tanden.

Kaap *Monte*. Rivier *Sestos*. Rivier *Potos*. Rivier *Hanta*.

DEN 1 *April* ontdekte hy vyf *Portugeesse* Zeilen. Hy liep Zeewaards, om boven den Wind te koomen. Maar de Wind, gewoonlyk hier Zuidwest en West-Zuid-west zynde, was den gantsen Dagh Oost, of Oost-Zuid-oost; en bevond zig dus zo gunstig, aan den Portugeezen, dat zy dien behielden en binnen schoots quam. 't Wierd daar-op schielyk doodstil; en de Wind draaide voorts, Zuid-west. Men riep den Portugeezen toe. Deeze antwoordden met hun Geschut: zy schooten door de Zeilen van den *Minion*, zonder eenen Man te raaken. *Towrson* gaf, van zyne zyde, mede Vuur. 't Schutgevaart hield twé uuren aan. De *Tiger* en de Pinas, had-

Gevegt met vyf *Portugeesse-Scheepen*.

Towrson. III. Reize. 1558.

hadden 'er zig, in de duisternisse des Nagts, niet mede willen moeijen: maar quamen op, na 't Gevegt. Weinig Wind was 'er nogmaals. De Bevelhebber van den *Tiger* sliep; en 't ging 'er zo achteloos toe, dat deez tegens den *Minion* raakte, dien hy zeer ontredderde, en deszelfs Boot, met Goederen, in den grond boorde. 's Anderendaaghs voegden zy zig by den *Kristoffel*, die ook zyn deel in 't Gevegt had. Want de Portugeezen, na den *Minion* verlaaten te hebben, hadden hem verscheide Laagen, door Zeil en Wand gejaagd: gelyk hy van zyne kant had gedaan. Dus by malkanderen zynde, besloot men den Vyanden optezoeken. 't Geschiedde: maar vergeefs. Men ging dan wederom, den 4, naâr de Kuste, aan den Oord genoemd *Lagua* (1): de Stroomen hadden hen 30 Mylen, Oostwaard, boven hunne Rékeninge gevoerd.

Misleiding der *Stroomen*.

Towrson begaf zig aan den Wal. Daar verstond hy, dat 'er wezenlyk vier *Fransse Scheepen*, op de Kuste waren. 't Eene te *Perenine*, 6 Mylen ten Weste; een ander te (2) *Weamba* 4 Mylen ten Ooste; het derde te (3) *Perecow*, 4 Mylen, Oost, van *Weamba*; en 't vierde te *Egrand* (4) 't geen 4 Mylen, Oostlyk, van *Perecow* is. Op dit berigt besloot hy, den *Franssen* van de Kuste te dryven; en, binnen 't uur', kreeg men een Zeil in 't gezigt', koomende van *Weamba*, waarop jagt gemaakt wierd. Met den Nagt, dus was de Afspraake, zoude de *Minion* 't eerst' ten Anker koomen; en omtrent drie uuren daarna de *Tiger*, en de *Kristoffel*: op dat het hen niet ontschieten zoude. In 't aanbreeken van den Dagh, zagen zy drie Fransse Scheepen, ten Anker: de *Foye van Honfleur*, van 220; de *Ventereuse*, een Roeischip van *Honfleur*, groot 100; en de *Mulet de Batville*, van 120 Ton, behoorende aan Kooplieden van *Rouan*.

Maaken jagt op 3 Fransse Scheepen.

't Was beslooten, dat elk 'er een zoude aan boord klampen: maar de *Monsieurs* gingen schuiven, zo dra men opquam. De *Foye*, en de *Ventereuse*, snelle Zeilers, ontquamen 't; en de *Mulet* wierd genoomen. Men vond 'er 50 Pond, en vyf onçen Gouds in. 't Was het rykste Schip, na den Admiraal: want deez had 80 Pond, het Roeischip 22 Pond Gouds binnen. Dit zeiden hen de Gevangens. Zy waren reeds, zedert 2 Maanden, op de Kuste van *Mina*: ten minste, het Roeischip had 'er bevoorens geweest, met een ander Schip van *Diepe*, en eene Karavelle, welke de gantse Kust afgekoopmanschapt hadden, en eene Maand voor de koomste der Engelsen vertrokken waren. Deeze drie hadden 700 pond Gouds bekoomen. *Towrson* liet wel eenigen zyner Manschap, om de Pryz' te bewaaren; en vervolgde de anderen, den gantsen Dagh: maar vrugteloos. Dus keerde hy weder naâr de Kuste.

Een daarvan genomen.

Den 12 quamen zy op de Rée, genaamd *Egrand*. Hier ontlaadde men de Pryz; en men bood den Franssen aan, deeze te rantsoeneeren. Maar lek zynde, verzogten deeze, op den Engelsse-Scheepen te mogen overstappen. Men stond het hen toe. De Franssen wierden op elk, der drie Schee-

Rée van Egrand.

(1) Anders genoemd *Laguy*; ook *Laguoa*; en *Lagwa*, by *Lok*.
(2) Of *Wimba*, ook *Wiamba*, daar de Engelsen nu een Fort hebben.
(3) Dit schynt te zyn, *Klyn-Barakkow*, of *Berow*.
(4) Dit 's, waarschynlyk, *Akkara*, daar de Engelsen, Hollanders, en Deenen, elk een Fort hebben.

Scheepen, verdeeld: uitgenomen 4 Zieken. Nog de *Tiger*, nog de *Kristoffel*, wouden deezen hebben: zy lietenze alleen in hun Schip, en in den Nagt Mr. *Towrson*, door menslykheid bezield, zag zig dus genoodzaakt, dien ongelukkigen, omtrent Midnagt overteneemen.

TOWRSON. *III. Reize.* 1558.

HY sloeg voor, den Togt tot *Benin* voorttezetten. De meesten weigerden 't. Dus was 't besluit, zig, zo lang als 't mogelyk was, hier op deeze Kuste optehouden. *Towrson* zoude, met den *Minion*, te *Egrand* blyven; de *Tiger* te *Perecow*, en de *Kristoffel* te *Weamba* gaan; indien zig, aan den twé laatsten, meêr magt voordeed, dan Partuur was, zouden zy aanstonds naâr den *Minion* wyken. Men beklaagde 't zig. *Towrson* bleef 'er den gantsen Maand uit. Meest zyn Volk geraakte 'er ziek. Hy verloor 'er zes. De Négers schuuwden hem: driemaal 's weeks mogt hy maar, met hen handelen. Den 3, daaraanvolgenden, de Pinas niet opkoomende, gelyk vastgesteld was, moest hy der Fransen Lákenen veilen. Dus vertrokken zy, den 10 *Mai*, om naâr *Equi*, de Stad van Don *Jan* te gaan. Want de andere hadden niets waards te verhandelen gevonden, in de Plaatsen daar zy geweest waren. Evenwel bequamen zy nu 10 Pond Gouds, te *Weamba*. Te *Perenine* vonden zy niets te doen.

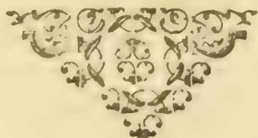
Ziektens onder de Engelsfen.

DEN 19 wierp men 't Anker, te *Mowree*, maar vond 'er geene onçe Gouds; en den 21 voor *Equi*. Niemant quam hier te voorschyn. Te Lande gegaan, verzékerden de Négers, dat Don *Jan* dien Dagh zoude koomen. Men wagtte hem te vergeefs. Eenige Négers gaven zelve, door tékenen te kennen, dat het best ware te vertrekken. Met de Sloepe naâr *Mowree* gegaan, ontdekte men een *Almadia*, van 't Kasteel: dus men oirdeelde, dat de Portugeezen hier omstreeks waren, en den Landzaaten weêrhielden. De Négers wierpen zelve met Steenen, en wilden hen niet dulden. Uit weerwraake nam men eenige hunner *Almadias*.

Zy koomen te *Equi*.

TOWRSON ging te *Equi* zelfs te Lande. On-aangezien alle zyne Bemoeijingen, en de Witte Vlagge welke hy liet vliegen, quam niemant uit. Op zyne naderinge weeken zy zelve, alle, naâr 't Bosch; en, hoewel hy hen deed naârzetten, geen Mens woude met hem te doen hebben. Zyn Volk, hierover verstoord, nam 12 Geiten en eenige Hoenders, uit de verlaate Stad, zonder 'er eenige ander nadeel aan toetebrengen. Aan boord gekoomen, vond hy de Pinas te rug, van *Kormantyn*, met twé Pond vyf Onçen Gouds. *Towrson* besloot 'er, met zyn Schip, naâr toe te loopen. De *Kristoffel* keerde weêr naar *Mowree*: dogh wierd 'er, van den Négeren, te keer' gegaan. Hy bragt hen op de vlugt, verbrandde hunne Stad, en hieuw alle hunne Schuiten in den grond.

De Négers willen met hen niet handelen.

§. II.

§. III.

Vordere Verrigtingen *op de* GOUDKUSTE, *en t'*Huisreize.

Kormantyn.

DEN 26 quam de Pinas, nogmaals, van *Kormantyn*, en bragt 2 Pond 11 Onçen Gouds. De Négers wenſten, dat 'er een Schip zelfs quam. Mr. *Towrſon* liep 'er dan naâr toe; de *Kriſtoffel* volgde hem; de *Tiger* voegde zig 'er by, gelyk eindlyk ook de Pinas deed. Dus voordeelig was 'er de Handel, datze binnen zeven Dagen, vyftig Pond Gouds, hier, en van omſtreeks trokken. 't Gebrek van Voorraad, voornaamlyk aan Drinken, liet hen niet langer toe op de Kuſte te blyven. Zy namen dan, den 4 *Juni*, de te Rugreize aan.

Groot gebrek aan Leevensmiddelen.

ZY ontdekten, den 7, vyf Portugeesſe Scheepen, ten Anker onder 't Kaſteel. Den volgenden Dagh quamen twé der Négers, die in Engeland geweeſt waren, en bragten omtrent twé Pond Gouds. *Towrſon* begaf zig in de Pinasſe, om den Portugeezen te beſpieden. Hunne Vloot beſtond, uit een Schip van 300 Ton en vier Karavellen. De Wind wierd zo geweldig, dat de Engelsſe Scheepen, op min dan eene Myle van 't Kaſteel, 't Anker moeſten werpen. Min was de vreeze die hen beving, dan gebrek aan Voorraad. Dit was zo groot, dat men reeds op de twé andere Scheepen ſprak, zig aan den Portugeezen te vervoegen, om Leevensmiddelen te bekoomen: maar de anderen wilden 'er niet toe verſtaan, dugtende daar aan de Galge te zullen raaken. Men bragt 12 der Fransſen op de Pinasſe, om den *Kriſtoffel* en den *Tiger* te ontlaſten; en *Towrſon*, verdeelende de Leevensmiddelen 't ſpaarzaamlykſte, ging op de Pinasſe naâr *Shamma*, om daar onderſtand, ware 't mooglyk, te bekoomen. Maar hy ontfing, ten beſcheid, dat niets voor hen te hoopen was, wyl men zig daar, nieuwlyks, met den Portugeezen verbonden had. Te *Hanta* wierd men, door uitſtel op uitſtel, uit vreeze van den Portugeezen opgehouden. De noodzaake wierd zo groot, dat *Towrſon* 25 Fransſen in de Pinasſe deed overgaan, na 15 van hen verpligt te hebben, elk 6 Kroonen, ten Rantſoen te betaalen. Zo veele Leevensmiddelen als hy konde uitſpaaren, gaf hy hen; en dus deed hy ze hunnen wegh zoeken. Hy viel voorts op *Shamma*, wyl het den Portugeezen onderworpen was; verbrandde de Stad; vond 'er geringe Buit, en daaronder 't Kóffer van eenen Portugeez, met deszelfs Kleeders, Gewigte, en eenen Brief van 't Kaſteel, waaruit men beſloot, dat die 'er al lang geweeſt was.

Te *Shamma* afgeweezen.

Shamma verbrand.

Dwaaling in hunne Rékeninge.

DEN 25 ſtak men in volle Zee. Vier Dagen daarna verviel men wederom, in 't gezigt der Kuste: rékenende zig 18 Mylen windwaarts, dogh vindende zig 18 Mylen, lywaart, van *Shamma* te zyn. Deeze dwaaling wierd aan 't geweld der Stroomen, Ooſtwaard dryvende, toegeſchreeven. Men beſloot het zo na aan den Wind te houden, als mogelyk ware, om de *Linië* te bereiken. Den 7 *Juli* ontdekte men 't Eiland *St. Thomas*, daar men 't Anker wilde werpen: dogh de Wind wierd zo gunſtig, dat men het voorby liep. Den 9 be-

Eiland *St. Thomas*.

Towrson. *III. Reize.* 1558.

Gevaaren waarin zy aan 't Eiland *St. Thomas* raaken.

9 bevond men zig wederom, door gelyke dwaalinge, in 't gezigte van 't zelfde Eiland. Men zogt 'er aantekoomen; een ſtilte overviel hen, en de Stroomen alleen voerden 'er hen naâr toe: maar geen Ankergrond wierd 'er gevonden. *Towrſon* viel in de Sloepe, en zogt 'er eenige Baaije, of Rée: toen de Wind den *Kriſtoffel*, en den *Tiger*, 2 Mylen in Zee voerde. 't Volk van den *Minion*, die ſtil leggen bleef, meenden, dat zy jagt op eenig Vaartuig maakten, 't welk zy ontdekt mogten hebben: maar *Towrſon*, te rug koomende, oirdeelde beter. Hy vreesde, indien hy hen volgde, door den Wind tegens 't Eiland gejaagd te worden, met oogſchynlyk gevaar zig te verbryzelen. Geduurende den Nagt, ontſtak hy twé Vuuren, en deed eenen ſchoot. De anderen antwoordden hem, met dezelfde tékenen. Toen wagtte hy niet, om voortezeilen: meenende, dat de andere hem wel volgen zouden. Maar 's Morgens had hy hen verlooren. Hy beſloot wel, hen te laaten vaaren: maar keerde 's middaghs te rug, en vond hen.

Gelegenheid van dit Eiland.

St. Thomas is een Eiland, regt onder de *Linië*. Aan de Weſt-zyde ziet men 'er eenen Berg, als een *Pick:* zo ſmal en zo hoog, dat men hem voor eenen Toren zoude neemen. Ten Weste heeft het, aan deszelfs Zuidzyde, een ander klyn Eiland, 't geen 'er maar eene Myle van daan is.

Zy koomen aan 't Eiland *Sal.*

Den 3 *Aug.* zeilde men voort, en den 12 was men op de hoogte van *Kabo Verde.* Zy vielen, den 22, aan eenen der *Kabo Verdſe* Eilanden, genaamd *Sal.* Een *Schotsman*, dien men op den *Mulet van Batville*, onder den Franſſen gevonden had, bragt hen om hier 't Anker te werpen: verzékerende, dat men 'er Leevensmiddelen zoude vinden. De Sloep, daar naâr toe gezonden, ontdekte nog Huizen nog Vee. Vier Négers alleen, zag men 'er, die aanſtonds de vlugt namen: eenige wilde Geiten beſpeurde men: maar men konde 'er geene van bekoomen. Viſch was de toevlugt, der byna uitgehongerde Engelsſen. Een vreeslyke menigte bequamen zy 'er van; gelyk ook, in een klyn Eiland, een groot getal van die Zeevogels, welken zy op hunne Uitreize hadden ontmoet. De Kábel, van den *Kristoffel*, brak hier, met verlies van een Anker. Men verloor hier den *Schotsman*, zonder dat de Jaagers hem gemiſcht hadden; en men verbeeldde zig, dat hy, op eene die'r Eilandjes, in ſlaap' was geraakt. *Towrſon* zelfs ging, om hem te zoeken: maar vergeefs. Men meende, dat de Eilanders den Schot ſlaapend gevonden, en dus wegh genomen hadden.

Slegte ſtaat van de Vloote.

Towrson, was gereed het Anker te ligten, toen de Kaptyn van den *Tiger* hem quam vertoonen, dat zyn Schip zo lek was, dat men 't niet geloofde in ſtaat van Zee te bouwen. In 't algemeen waren zy in droeven toeſtand, door Ziektens. Naauwlyks hadden zy Matroozen, genoegſaam, om de Zeilen te regeeren. Men rékende niet boven de dertig Man gezond, op de gantſe Vloote. Een Frans Timmerman deed men, naâr 't Lek zoeken. Den 25 zag men 't Eiland *St. Nicolas*; en den volgenden Dagh dien van *S^e. Lucie*, *St. Vincent*, en *St. Antonio*. 's Anderendaaghs quam de Stuurman van den *Tiger* verklaaren, dat het Schip niet vorder konde: dat 'er niets anders overbleef, als het te ontlaaden, ingevalle men de Manſchap en de Laading wilde behouden. Geen zes Man was 'er in ſtaat, van dienſt te doen: daaronder de Konſtapel. Men onderzogt het gezamen-

Eiland *St. Nikolaas*, enz.

De *Tiger* verlaaten.

TOWRSON. III. Reize. 1558. De *Azores.*

lyk; en bragt ſtraks, 't Geſchut en 't Goud over, op de twé andere Scheepen; vervolgens ook de gantſe Laading: waarna 't, doorboord op veele plaatsſen, met algemeene toeſtemminge, verlaaten wierd. Den 27 quam men, in 't gezigte, van twé Eilanden der *Azores:* naamlyk, *S^e. Maria* en *St. Michiel*; en, den 4 *Oktober*, bevond men zig op 41- en eenen Halven-Graad, van de *Linië.*

Onzékerheid der twé andere Scheepen.

EINDELYK ontbraken Ermen voor den arbeid. De *St. Kriſtoffel* bad, den 6, dat men aan Kaape *Finiſterre* zoude aanloopen. Men beſloot te *Vigo* intevallen, als eene Plaatsſe welke door den Engelsſen bezogt wierd. De Wind was echter, den 10, zo gunſtig, dat *Towrſon* beſloot, het naâr Engeland door te laaten ſtaan. Hy dugtte de Gevaaren der Vyanden, die gewoonlyk daar omtrent zworven; daarenboven wiſt hy niet, hoe 't tusſen *Engeland* en *Spanje* ſtond: ja, al was 't al vrede, men had weinig vriendſchap van deeze zyde te verwagten (†). *Portugal*, kennis van hem bekoomende, mogt ſommige middelen vinden, by den Spaansſen Raad, om hem te ontrusten, enz. Hy brandde dan twé zwaare Stukken los, om den *Kriſtoffel* te waarſchouwen: 's Nagts zette hy, voor hem, een Vuur op; en hy verloor hem, in eenen zwaaren Miſt, op den volgenden Morgen. Daaruit beſloot hy, dat dezelfde naâr *Spanje* was geloopen; of, meerder zeil dan hy gemaakt hebbende, vooruit was.

De *Kriſtoffel* raakt van den anderen af.

Zy koomen, op 't hachelykſte, in *Engéland.*

TOWRSON bleef dan alleen, op den afſtand van 120 Mylen van *Engeland*, en 45 Mylen, Noord-weſt- ten Weste, van Kaape *Finiſterre:* zyn onverwinnelyke moed, en hoope, bleeven hem tog by. Hy had niet boven zes Matroozen, gezond, dogh ten uitterſten zwak, in zyn Schip. Een hevige Storm, uit den Weſt-Zuid-weſte, die hen den 16 overviel, deed hem alle zyne Zeilen verliezen; en dus moeſt hy 't, tot den 18, laaten dryven. Hy bevond zig nu, aan 't Inkoomen van 't Kanaal. Met overmaate van arbeid, deed zyn vlyt eenige oude Lappen Zeils t' ſamenſtellen, en aan de Groote Raa ſlaan. Dus zette hy 't door: maar de Wind woei 't wel haaſt aan flarden, en bragt hem wederom, in den eigen toeſtand, tot 's anderendaaghs. Toen ſloeg hy een oud Bonnet aan de Maſt, 't geen hem aan 't Eiland *Wight* bragt, daar hy den 20 *Oktober*, 's Namiddaghs aanquam.

DE Koopmanſchappen, 't beſt' gewild in dat Gedeelte van GUINÉE, 't geen tusſen *Sierra Leona* en de allerverdſte Plaatsſe op de Kuste van *Mina* is, zyn als volgd.

MANILS, of *Ermringen*, van *Kóper*, of *Lood.*

BEKKENS, van verſcheide ſoorten, vooral van *Vertind Yzer.*

POTTEN van *Tin*, van een Quart (Pint) of meêr.

WIGGEN, of *Beitels*, van *Yzer.*

KRAALEN, *Blaauwe Kraalen*, en andere Kleinigheeden.

PÉER-

(†) Dit doed evenwel zien, hoe weinig ſtaat de Engelsſen op 't Leeven hunner *Koninginne*, en de beſtendigheid van 't Staatswezen toenmaals, quamen te maaken. Zy overleed ook, den 17 *November* daaraanvolgende, wordende door haare Zuster ELIZABET opgevolgd, die vervolgens, ten Heil der *Nederlanden*, 't groot Werktuig was om 't *Spaans-geweld* te breeken.

PÉÉRDESTAARTEN. TOWRSON. *III. Reize.* 1558.
LINNEN, voornaamlyk.
VLAAMSE SCHÓTELS.
ROOD LAKEN, gering en grof.
YZERE KÉTELS van Duitsland (Holland) met Kópere-handvatten.
KÓPERE VATEN, met Opwerk versierd, zodanig als men, in Vlaandere, op de Buffetten zet.
GROOTE TINNE VATEN, en *Kannen.*
WASCHVATEN, om Water in te doen.
GROOTE MESSEN, ten klynen Pryze.
VLAAMSE-KOFFERTJES, slegte.
ROUANSE-KISTEN, of andere, goedkoop.
GROOTE NAALDENS.
FRANSSE DÉKENS, grove.
PAKLINNEN, in menigte.
ZWAARDEN, *Daggen*, *Friesse-mantels*, *Rokken*, *Kleeders*, *Hoeden*, *Roode-mutssen*, *Spaansse-Bed-dékens*, *Hamers*, klyne *Stukken Yzer*, slegte *Bellen*, geringe *Handschoenen*, *Leere-zakken*, en dergelyke Klynigheeden.

VII. HOOFDSTUK.

Verscheide *Reizen* naâr GUINÉE, in de Jaaren 1561 en 1562, 1564 en 1566.

§. I.

Reize naâr Guinée, *ondernomen van Mr.* John Lok, *dogh vervolgens van de hand geweezen, met zyne Rédenen deswegens.*

IN den Jaare 1561, vind men de Toebereidżelen tot eene Reize, van den Kooplieden Avontuuriers op *Guinée*, welke gestaakt schynt. Het ontwerp was gemaakt, door Sir *William Gerard*, Ridder, en de Heeren *W. Winter*, *B. Gonson*, *A. Hickman*, en *E. Castelin.* Deeze hadden daartoe ten Bevelhebber aangesteld, Mr. *John Lok*, waarschynlyk denzelfden, die de eige Reize, bevoorens bygebragt, in 1554 gedaan had. Men zond hem zyne Lastbrieven, te *Bristol.* Dezelfde zyn gedaghtékend, den 8 *September* 1561. Maar, vervolgens, weez Mr. *Lok* het van de hand. Hy gaf 'er ré-

LOK. 1561. Ontwerp van eene *Reize*, gebroken.

LOK. 1561. réden van, by zynen Brief, van den 11 *Desember*, daaraanvolgende, aan de *Maatschappye van den Kooplieden Avontuuriers*. Die Lastbrieven, en deezen Brief, heeft *Hakluyt* ons bewaard (1). Dezelfde behelzen, veele gewigtige aanmerkingen.

Gewigtige Aanmerkingen, voor den Koophandel.

De Maatschappy beval hem de zorg aan, als hy op de Kuste van *Guinée* zoude koomen, om naauw toeverzigt te neemen, op de Rivieren, Réen, en Havens; en eene Kaarte te maaken, waarin alle Plaatsen, die hem 't wezenlykste zullen dunken, betékend zouden zyn, op haare regte Hoogte (of *Breedte*). By het twéde Lid word hem opgelegt, vlytiglyk aantemerken, wat soort van Koopmanschappen 't best voeglykst zyn, in de Plaatsen daar hy eenigen Handel zoude dryven, en wat 'er best naârtoe gevoerd moest worden. Het derde Artykel was, op de Kuste van *Mina*, in 's Konings *Habaan*'s (2) Oord, naâr eene bequaame Plaatsse uittezien, om een *Fort* te bouwen; en, ten welken opzigte, hy deeze zéven Dingen moest aanmerken. 1, Dat de Plaats, welke hy daartoe zoude verkiezen, aan de Zee lei; en gemaklyk ware, ter Losfinge en Laadinge der Scheepen. 2, Dat de Grond vrugtbaar, en bequaam was ter bebouwinge. 3, Wat soort van Timmerhout men 'er had, en hoe te bekoomen. 4, Wat Leevensmiddelen daar te bekoomen waren; en welke *Engelsse-Leeftogt* daar, 't best', te bewaaren was. 5, Dat de Plaats eigenlyk ter Verdédiginge ware, of met klyne onkosten gesterkt, en vervolgens, met weinig Manschap, bewaard zoude konnen worden. 6, Op welke wyze men 'er zig Water zoude bezorgen, ingevalle het in 't Fort, of in de Nabuurschap, niet te vinden ware. 7, Wat onderstand men van 's Lands Inwoonderen zoude konnen verhoopen, 't zy ten Bouwe of ter Verdédiginge van 't zelfde. Vervolgens was Mr. *Lok* belast, den Koning *Habaan* te polssen, om te zien, hoe hy 't bouwen van een *Fort* zoude opneemen: maar, op zulke eene wyze, dat dit ontwerp hem niet verdacht voorquame. Dat hy voorts, zo verre doenlyk, beide de Kuste en 't Land inwaarts, zoude naspeuren; en tragten te ontdekken, wat van den *Engelssen Kooplieden* geworden ware (3) welke te *Benin* waren verlaaten geworden. Men stond hem, dien aangaande, al 't vermogen toe, 't welk met den omstandigheeden zoude overeenkoomen.

Rédenen, die deeze Reize vervallen deeden.

Lok zond daarop Mr. *Pet*, en *Buttol Monjoy*, te *Bristol*, om den *Minion* te onderzoeken en in staat te brengen. Deeze besslooten, dat het zelfde Schip, in twintig Dagen, van zyne bekoome Rampen, des laatsten Storms, hersteld konde zyn; en, in de Maand *Januari*, zoude konnen uitloopen. Maar Mr. *Lok* was van ander begryp. Hy nam deeze gelegenheid waar, om aan de Maatschappye te verstaan te geeven, dat hy beslooten had, voor deeze keere, die Reize niet te onderneemen; en wel, om deeze rédenen. 't Schip was in zulken slegten toestand, dat al de Kunst van Mr. *Pet* niet vermogende was, om het zo digt te maaken, dat het Volk droog in hunne Kooijen konde leggen; en, hoewel het, na de laatstleede schaade, te

(1) Vol. 2, Part. 2, p. 52, 53.
(2) In *Towrson*'s Reize word hy genoemd, *Ebaane*, en *Abaan*.
(3) Door Kaptyn *Windham*, Ao. 1553, zie p. 284.

Lok. 1561.

te *Harwich* gekalfaterd, en zo wel van binnen als buiten bezorgd was: tog bleef het zo slegt, als 't immer konde zyn. Hy gaf daarbenevens te overweegen, het onbevaarbaar Jaargetyde, om uittezeilen: ten welken einde hy de *twéde Reize* naâr *Guinée* (1) de laatstgedaane (2), en andere Reizen aanroerde, om 't gevaar te doen zien, van op onbequaam Saisoen te rug te keeren, ter verzwakkinge van 't grootste deel der Manschap: waardoor groote Rampen over den overigen, en On-eere op de Reize, gehaald was. Hy voegde 'er by, vernomen te hebben, door een Schip van *Lisſebon* gekoomen, dat 'er vier groote Scheepen, behalven andere Pinassen, gereed waren, enkelyk om hem te onderscheppen: 't een begroot wordende op 700 Ton; dat hy niet vreesde dien te keer te gaan: maar dat het, met allen mogenlyken moed zeer on-aangenaam was den Oorlog te gaan voeren, als men alleen ten Koophandel was uitgerust. En hy besloot, indien men evenwel de Reize wilde doen voortgaan, alle verlichting daartoe te geeven, welke in zyn vermogen was, aan den geenen, dien men daartoe zoude willen gebruiken.

(1) Door hem zelfs gedaan, zie hiervooren, p. 285.
(2) Dit's, waarschynlyk, *Towrson*'s laatste Reize.

---

§. II.

Reize *naâr* Guinée, A°. 1562, *door* William Rutter.

Rutter. 1562.

Berigt over dit Verhaal.

TWÉ verhaalen, in 't Engelsch, heeft men van deeze Reize: eerstelyk een in Vaarzen, van *Robert Baker*, eenen der Faktoors van 't Schip den *Minion*; 't ander, in Onrym, door *Rutter* zelfs. 't Eerste is maar eene Poeëtise Beschryving der Zee en der Winden, buiten twé-drie byzonderheeden, alleen nut geweest om zynen Dicht-ader te oeffenen. Ook heeft men 't uit den twéden Druk van *Hakluyt* gelaaten, om dat van *Rutter* in de plaatsse te stellen: 't geen een deftig Stuk, en vervat is in zynen Brief, van den 6 *Aug.* 1563, aan *A. Hickman*, wiens Bedienaar, of Faktoor, hy was. Daarom zullen wy alleen 't laatste geeven; en de byzonderheeden van den ander, voor zo verre zy 't verdienen, daar achter laaten volgen. Deeze Reize wierd ondernomen, voor dezelfde Maatschappye, welke Mr. *Lok* geerne gebruikt had. De Rampen, die dezelfde verzelden, rechtvaardigden de rédenen welke hy daartegens had gegeeven.

Vertrek van twe Engelsche Scheepen.

Den 25 *Februari* 1562, liepen van de Rée van *Dartmouth*, de *Minion*, dat eige Schip 't geen de Reize met *Towrson* gedaan had, en de *Primrose*, waarop *Rutter* schynt geweest te zyn. Zy waren aan *Kabo Verde*, den 20 *Maart*; en vervolgden hun vaard, zonder 'er zig optehouden, langs de Kuste, tot hunne eerste Haven, de Riviere *Sestos*, daar zy den 3 *April* aanquamen. Hier vonden zy een Frans Vaartuig, 't geen zo dra zeil maakte, als 't aan hunne Vlagge bespeurde dat zy Engelssen waren. *Rutter* ging in de Rivie-

Rivier *Sestos*.

RUTTER. 1562. Riviere om te handelen. Hy verstond daar, van den Négeren, dat de Fransſen 'er zedert drie Dagen geweest waren; en besloot, ingevalle zy 'er hunne Pinasſe weêrzonden, niet te dulden, dat zy hunne Markt stelden, voor hy ten minste met hunnen Kaptyn en Kooplieden gesproken had. Inderdaad, de Pinas quam 's Namiddaghs; en *Rutter* verklaarde, dat hy, met hunnen Kaptyn te spreeken hebbende, denzelfden aan zyn Boord verwagten zoude. Deez deed het: hy quam aan Boord van den *Minion*, daar men hem verklaarde, dat hy geduurende agt Dagen stil zoude hebben te blyven leggen, en den Engelsſen hunnen Handel laaten dryven. 't Stond hem niet aan.

Rivier *Potis.* DEN volgenden Morgen zeilden ook de Fransſen heenen, Ooſtwaarts langs de Kuste, naâr *Rio de Potis*. Dit deed den Engelsſen besluiten, de *Primrose* mede dien koers voor-uit te zenden, om niet overal van hen voorgekoomen te worden. Men vond den Fransſen, handelende aan 't Weste van *Potis*; en, loopende hen voorby, quam men dus, voor hen, aan de Riviere, daar men tot den 15 handelde; waarna men aan de Riviere *St. Andre* ging, daar men den 17 quam, wanneer de *Minion* 'er voorby liep.

Rivier *St. Andre.*

Kaap *Das Palmas.* DEEZ ontmoette, op de hoogte van Kaape *Das Palmas*, een groot Schip en eene Karavelle van den Koning van *Portugal*, gelaaden voor *Mina*, welke jagt op hem maakten, en hem eenige Kogels toezonden, dogh zonder eenige schaade. Hy haastte zig, om Kaape *Tres Puntas* te bereiken; daar hy, eenen Nagt en twé Dagen, onder Zee leggen bleef: in hoope, dat de Portugeezen tusſen hen en 't Kasteel geloopen zouden zyn. Onder deeze vooronderstellinge, den Oever naderende, zond hy zyne Faktoors naâr *Hanta*. Maar, 's Morgens, met het krieken des Daghs, bespeurde hy 't Schip en de Karavelle wederom: welke eenen grooten omzwaai namen, om hem tusſen hen en 't Kasteel intesluiten. Dogh zy hadden 't verdriet, zig bedroogen te vinden; en eenige Kanonschooten, welken zy op den Engelsſen deeden, hadden geenen beteren uitslag.

Zy koomen te *Equi.* DEN 21 's Namiddaghs, wierp *Rutter* 't Anker te *Equi*, of de Stad van *Don Jan*. Hy zond, 's anderendaaghs, zyne Sloepe aan den Oever. Men verstond van den Négeren, dat *Don Jan* dood was; en dat ze niet konden handelen, zonder toestemminge van *Don Luïs*, die hem had opgevolgd. Den 23 quam *Antonio* (Zoon van *Don Luïs*) benevens *Pacheco*, in voorneemen met hen te handelen. Terzelvertyd verscheenen twé Galeijen, met geweld van Riemen, op hem toezettende. *Rutter* stelde zig in staat, van hen te ontfangen. Hy ging zelve t'zeil', en maakte jagt op de Galeijen: verpligtende hen, weder naâr 't Kasteel te loopen. De Négers, wien dit zeer wel beviel, baden den Engelsſen zig naâr *Mowree* te begeeven, zynde 3-4 Mylen daarvandaan: beloovende hen daar te zullen koomen vinden, dewylze 'er minder van den Portugeezen te vreezen zouden hebben. *Rutter* deed het; en de Zoon van *Don Luïs*, met *Pacheco*, gingen derwaarts op den *Minion*.

Worden van den *Portugeezen* aangetast, met Schaade.

MEN verwagtte, te *Mowree*, den Kooplieden des Lands met hun Goud, toen men, den 25 's Namiddaghs, de twé Galeijen wederom van 't Kasteel zag koomen. 't Was doodstil. De Portugeezen brandden verwoedlyk los, op de *Primrose*, welke drie schooten ontfing. Terzelvertyd quam 't groot Schip op, met de Karavel. De Nagt was evenwel den Engelsſen te baate.

Zy

Zy beſlooten naâr *Kormantyn* te loopen. Maar de ſtilte, geduurig aanhoudende, quamen de twé Galeijen, 's Morgens, even woedende op hen af: terwyl 't Schip, en de Karavel, aan den Oever ſtil moeſten blyven leggen. De *Minion* wierd op 't hevigſte aangetaſt, en verdédigde zig inſgelyks, een gedeelte van den Dagh. Maar, een zyner Kruittonnen, in brand geraakt zynde, vloog een gedeelte van zyn Volk, waaronder de Opper-konſtapel en de meeſte Kanonniers, in de Lucht; en bragt het Schip in eenen deerlyken toeſtand. De Portugeezen bedienden zig van deeze gelegenheid, om het voorts reddeloos te ſchieten; en deinsden vervolgens af. Men beſloot hierop, aangezien de Négers geenen Koophandel wilden, of durfden doen, zo lang de Galeijen op de Kuste bleeven, het naâr *Rio de Sestos* te zetten. RUTTER. 1562.

DEN 14 *May* vervielen zy wederom onder 't Land. Men zette de Sloepe uit, om te zien waar men was; en men bevond het te zyn, *Rio de Barbos*, ten Ooſte van *St. Andre*. Hier bleeven zy tot den 21, om zig wat te herſtellen, en Water optedoen. De *Primroſe* had 'er het Ongeluk haar Sloepe te verliezen, met vyf Man, door den Wind omgeſlagen. Den 22 vertrok men naâr *Rio Sestos*, daar men den 2 *Juni* quam. Twé Dagen daarna maakte men zeil, tot de t'Huisreize. En den 6 *Aug.* quam men in 't gezigt van de *Start*, in 't Weſtelykſte-deel van *Engeland*, alle zeer ziek en afgemat. Behalven 21 Dooden, was 't 'er dus geſteld, dat niet boven 20 Man in ſtaat waren. De vrugt van deeze Reize was, 166 Elefants-tanden, weegende 1758 Pond; en twé Ton Guineesſe Péper.

Rio de Barbos.

Rio de Sestos.

---

§. III.

Byvoegzel *tot de voorgaande Reize*, *volgens* Robert Baker.

MR. BAKER, maakte het Gedicht, waaruit dit getrokken is, na zyne twéde *Guineesſe-Reize*, en geduurende zyne Gevangenisſe in *Vrankryk*, op den aanzoek van zynen Medegevangen, Mr. *George Gage*, Zoon van Sir *Edward Gage*. 't Verhaal, van een Gevegt met den Négeren, waarvan *Rutter* niets meld, is daarvan dit ons onderwerp. Waarſchynlyk is 't, dat het zelfde aan de Riviere *Sestos* voorviel: dewyl men anders niet kan begrypen, waarom de Scheepen, op hunne te Rugreize, van meening geweeſt zynde zig daar optehouden, 'er niet langer als drie Dagen bleeven.

Gevegt 't geen zy met den *Négers* hadden.

BAKER verhaald dan, dat hy, zyn Schip op de Kuste van *Guinée* ten Anker zynde, met negen Man in eene klyne Pinasſe ging, om op den Oever te handelen. Hy liep in de Riviere, daar hy een groot getal Négers vond. 't Opperhoofd die'r Barbaaren, quam hem te gemoete, in eene Schuite, welke *Baker* vergelykt by eenen Varkenstrog. Op eenigen afſtand hield hy ſtil, en bevogtigde zynen Baardt, zonder verder te willen koomen, zo min als *Baker*. De Engelsſen deeden hem dat na, en toonden eenige Waaren, vermogende zynen luſt gaande te maaken. Toen naderde hy hen, geevende te kennen, indien zy 'er hem een gedeelte van wilden geeven, dat hy hun Vriend zoude zyn. Men deed hem eenige Geſchenken. De Handel begon.

Oirſprong van 't verſchil.

RUTTER. 1562. begon. *Baker*, den Néger-kaptyn aan de Scheepen gevoerd hebbende, onthaalde hem hartelyk; en deed hem een Kleed aan. Heengaande, beloofde hy den Engelsſen, dat zy, binnen eenen Dagh of twé, van zyne dienſten voldaan zouden wezen. Terwyl hy aan Boord was, merkte *Baker*, dat hy 't Oog aandachtelyk op de Boote had, welke aan 't Achterſchip vaſt was, en waarin men veele Goederen gelaaten had: maar hem van geenen Toeleg verdacht houdende, ſloeg hy 'er vorder geen acht op. 's Morgens keerde men wederom, naâr den Oever, daar de Handel aanhield. Te rug gekoomen, wierd de Boot op de eige plaatsſe vaſtgemaakt, en de Goederen bleeven 'er wederom in. 's Nagts ontdekte de Schildwagt den Néger-kaptyn, met 2-3 der zynen, ſchynende 't zeer druk om de Sloepe te hebben. Men maakte allarm; en de Négers namen de vlugt: maar, toen men de Sloep aanhaalde, beſpeurde men, dat alle de Goederen gevloogen waren. De Engelsſen, verſtoord met zig van den Barbaaren uitgeſtreeken te zien, keerden 's Morgens naâr de Riviere, om 't hunne weder te doen geeven. Alle hunne tékenen waren vrugteloos: de Néger-kaptyn, verre van den Diefſtal te bekennen, beklaagde zig over zulk vermoeden. Ook had hy reeds zyne Maatregelen genomen, om zyn onbeſchaamdheid met geweld ſtaande te houden. Op eenigen blyk van gevoeligheid, 't geen den Engelsſen ontſnapte, deeden honderd Schuiten zig met eenen vaard voor, om hunnen Aftogt afteſnyden. Elke Schuit was met twé Négers bemand, gewapend met Werppylen en Beukelaars. 't Meestendeel had een Touw aan den Schigten, om dien weder te rug te konnen haalen, na ze uitgeſchooten te hebben.

Dievery der *Négers.*

Overvallen den *Engelsſen.*

DE Engelsſen, gedrukt door zulk eenen onvoorzienen Aanval, losten hunne Vuurroers, op deeze menigte; en poogden, midlerwyl de vreeze der Kogels den Négers in de Riviere deed plompen, met kragt van roeijen den Scheepen te bereiken. Maar de Néger-kaptyn, en zyn Volk, van den ſchrik bekoomen, vervolgde hen vuuriglyk; en deed eene Bui van Pylen, op hen hagelen. *Baker*, en de zyne, keerden hen van de Sloepen, met hunne Pieken, en eene nieuwe losſinge van hun Vuurtuig. Zy quamen evenwel wederom, in verdubbelinge van woede. De Kaptyn, van zeer hooge leeſt zynde, naderde met zynen Beukelaar bedekt, en eenen giftigen Werppyl in de hand. Maar de Stuurman paſtte hem zulken wisſen ſteek toe, met de Pieke, dat hy plotsſeling dood viel: terwyl de Overwinnaar zelfs, bézig met de Pieke uit den Beukelaar te rukken, door eenen Pyl gewond wierd. Hy trok dien uit zyne Wonde, en met het eige Geweer doodde hy den Néger, die 't gedaan had.

Deeze verdédigen zig, dapperlyk.

'T GEVEGT hield des ongeacht aan, tot de Négers van Pylen ontbloot waren, dien zy met Touw met al van verre wierpen, ſints de Dood hunnes Opperhoofds hen de Stoutheid benam van naderen. Zy maakten gaapende Wonden. De Konſtapel ontfing 'er twé zwaare: 't Bloed ſtroomde 'er uit; en de dappere Stuurman, lange zyn poſt ſtandhaftelyk verdédigende, door de Ribben geſchooten zynde, wierd doodlyk gewond. Hy rukte den Pyl uit, en daarmede quam 't Bloed zodanig uitgolven, dat hy neêrviel en den geeſt gaf. Toen de Négers dit zagen, meenden zy 't gewonnen te hebben, ſchreeuwden van vreugde, en poogden in de Pinasſe te booren: maar Vier ontfingen hen dus, met de Pieken, terwyl andere Vier de

Ontkoomen 't ter naau vernood.

de Riemen aanzetten, dat zy eindelyk de Zee, voorts hunne Scheepen bereikten. De Engelsſen hadden 'er een groote menigte van gedood: dogh zy zelfs waren alle gewond, en zo afgemat, dat zy de uitterſte moeite hadden, hunne Pinas aan de Scheepen te brengen. Zy waren met hun tien Perſoonen geweeſt, daaronder vier Roeijers. Mr. *Baker*, na 't verband te Bedde gebragt, en 's Morgens ontwaakende, bevond het Schip onder zeil', naâr *Engeland*. RUTTER. 1562.

---

§. IV.

Reize van Baker, *naâr* GUINEE, A°. 1563.

DIT Verhaal, zo wel als 't voorig, is niet anders, als een Poeëtiſe-beſchryving van twé voorvallen, op deeze Reize gebeurd, en waaraan *Baker* deel had. De Scheepen waren, de *Jan-Baptiſt* en de *Merlin*. BAKER. 1563.

NA de Rampen der voorgaande Reize, had *Baker* een ſoort van Gelofte gedaan, nimmer wederom dien Oord te zullen bezoeken. Evenwel deeden eenige Maanden ruſt, hem de geleede ongemakken vergeeten. Hy gaf zig over, aan den aanzoek van dezelfde Maatſchappye, door eenige andere Perſoonen vermeerderd; en wierd ten *Faktoor* aangeſteld (1). In *November* liepen de Scheepen uit.

DEN derden Dagh ontdekte men twé Zeilen. *Baker* liep naâr 't grootſte; en vroeg, waar van daan? 't Antwoord was, uit *Vrankryk*. Hy gebood hen te ſtryken; en zy, onbeſchroomdelyk, hem. Straks ſtelde hy Volk, gewapend, voor aan den Boeg. Hy verordende Kruid aan den Spiegel, om den Vyand opteblaazen, indien die 't Schip aan deeze zyde wilde enteren. Deez begon, wel dra, op 't geluid des Trompets, het Gevegt: ſchietende met Schroot, uit zyn Metaal-geſchut; terwyl de *Franſſen* ook, aan de groote Maſt, met hunne Zwaarden ſlingerden, en den Engelsſen aan Boord daagden. De Engelsſen, van hunne zyde, gewillig de noodiginge aanteneemen, vulden hen braaf op, met de ſpyze hun's Kanons. Zy beſchonken hen met Pylen; en bepéperden hen, met hunne Handbusſen, uit de Spiegaten: terwylze, tevens, hunne Zeilen poogden in brand te zetten, met Pylen en Pieken, voerende Loopvuur. Mr. *Baker*, om den zynen aantemoedigen, den Spéſery-wyn luſtig hebbende doen rond gaan, ſtelde hen voor, den Vyand aan Boord te leggen. Zy deeden dit aanſtonds, zaten hem van boven in 't hair; ontredderden zyn Wand; hákten aan ſtukken die 't verdédigden; midlerwyl een gedeelte zig op 't Dek begaf, en 't Zwaardt zo wel gebruikte, dat het overſchot der Fransſen, ten laatſt beneeden vlugtende, zig overgaf. 't Schip wierd naâr *Groine*, in *Spanje* gevoerd, en daar met de Laadinge verkogt. Hy neemt een Frans Schip.

MEN quam vervolgens op de Kuſte van *Guinée*, en begon te handelen. Mr. *Baker* begaf zig eens in de Sloepe, met agt Perſoonen, die zo wel als hy de Reize gedaan hadden: ſtaat maakende, na de Markt, tegens den Rampſpoe- [illegible] van *Baker*.

(1) In deeze eerſte Reize ſchynt, dat de voornaamſte *Faktoor* als Opperhoofd was.

BAKER. 1563. den Avond wederom aan Boord te koomen. Naauwelyks waren zy den Oever genaderd, of een geweldige Wind, met Donder en Blixem verzeld, rukte de Scheepen van hunne Ankers, en smeet hen in volle Zee. De Sloep, niet anders als op haare veiligheid denkende, hield het langs de Kuste, om eenige schuilplaatsse te zoeken. Zy vond 'er geene; en bleef den gantsen Nagt bloot gesteld, aan Donder, Wind, en Régen, zonder tussenpoozinge aanhoudende. Den volgenden Dagh quamen de Scheepen weder naâr den Wal, in meeninge dat de Sloepe zig daar geborgen had. *Baker*, daarentegens, vooronderstellende dat zy de Kuste op gesmeeten waren, vervolgde deeze opteloopen, om hen te bereiken. De Lucht was den gantsen Dagh door, zo duister, dat men malkanderen niet bespeuren konde. Dus zogt men zig onderling, drie Dagen lang. Die van de Scheepen meenden vastelyk, dat de Sloep verongelukt was; en met dit droevig Denkbeeld, namen zy 't Besluit de te Rugreize naâr *Engeland* te neemen.

Hy dwaald, langs onbekende Kusten. BAKER, zo gejaagd door Honger als door de Ongerustheid, zag zig gedwongen te landen, aan den eerstvoorkoomenden Oever, daar hy Négers ontdekte. Hy verkreeg van hen eenige Wortels, in verwisselinge van sommige Waaren; en zig dien Barbaaren niet durvende vertrouwen, bragt hy wederom den Nagt in zyne Sloepe door. Zyne gedachten, zo wel als dien zyner Medgezellen, waren altoos, dat de Scheepen hem voor waren. Dus aanhoudende 't met de Riemen hooger te zetten, deeden alle hunne Poogingen hen nog verder daarvan verwyderen. Dorst en Honger noodzaakte wederom, na 12 Dagen zwervens, het naâr den Oever te zetten. Zy hadden 't geluk niet, gelyk de eerstemaal, Négers te ontmoeten, die hen behulpsaam waren; maar wel, eene akelige Kuste, barre Zanden, en in 't verschiet hooge Bergen: te verre afgelegen, om hen eenen schuilhoek te bieden, onder de Boomen, waarmede zy bedekt waren. Zoekende ten minste Water, om zig te verfrissen, ontdekten zy een Beek, welke, van tussen de Rotzen, in Zee quam storten. Geene andere Verquikking hadden zy, tot 's Anderendaaghs. Maar deeze zwakke Laaffenis wierd gestoord, door den schrik, waaraan zy, geduurende den gantsen Nagt, bloot gesteld waren. De Duisternis was zo dik niet, datze niet langs de Beeke een menigte van wilde Dieren zagen naderen, welke daar te wedde gingen. Zy zagen daaronder, een groot getal Elefanten, Geite-Herten, en andere bekende Dieren: maar 't meestedeel was van zulken, dien zy meenden voor 't eerste hunnes Leevens te zien, en die hen zo veel Doodschrik baarden, door hunne Gedaante als door hun Gehuil. In een voorval van deezen aart, gevoeld men iets toe te moeten geeven, aan Verbeeldingen, door de Vreeze ontsteld: maar men zal zig ook gemaklyk verzékeren, dat eene Woesteny van *Guinée*, geduurende den Nagt, zeer ysselyke Voorwerpen kan vertoonen.

DE Schryver merkt aan, dat de schrik een Geneesmiddel is, tegens den Honger. Hy beproefde het, zo wel als alle zyne Makkers: door 't Geduld, waarmede zy, tot aan den Morgen, eenen Honger droegen die van den voorgaanden Nagt had geduurd. Met het aanbreeken van den Dagh gingen zy in hunne Sloepe, en malkanderen, beurt- om beurte, met den Riemen verpoozende, vorderden zy nog tot den Middagh, zonder ander voor-

voorwerp voor Oogen te hebben, als Water en Zand. Eindelyk bespeurden zy een Schuitje, door twé Négers bestuurd, welke hen ontdekkende wouden vlugten. Maar hunne Tékenen wederhielden 't. Zy deeden 'er eenen in de Sloepe koomen, om den anderen den lust ten beneemen van 't ontvlugten; en, zig bevlytigende hen door hun gevlei te winnen, volgden zy 't Schuitje tot in eene klyne Baaije, welke *Baker* in zyne eerste Reize niet gezien had. Hier wierden zy ontfangen, door eene menigte Inwoonderen, verbaasd hen Elefants-tanden, en Goud zelfs, te zien weigeren, 't geenze hen voor hunne Waaren aanbooden. De Taal der benoodigdheid is nadruklyk. *Baker* deed zig genoeg verstaan, om den Négeren een gedeelte zynes Ramps te doen begrypen. Zy haastten zig, hem Wortels en verscheide wilde Vrugten te geeven, dien de Honger hem keurlyk deed vinden. Ook booden zy hem Palmwyn, en Honing aan. Dit onderstand deed het Leeven behouden, aan uitgehongerde Mensfen; maar 't gaf hen de kragt niet weder, welke zy verlooren hadden, door Arbeid, Slaaploosheid, en Vreeze. Zy bevonden zig zo verzwakt, dat niemant van hen, geduurende vier Dagen, zig in staat geloofde, om den Riemen wederom aantegrypen.

BAKER. 1563.

Hy vind onderstand, onder den *Négers.*

De Négers, een klyn gedeelte der Waaren ten loon genomen hebbende, welke in de Sloepe overgebleeven waren, zo begreep *Baker* wel dra, dat 'er weinig staat op hunne diensten te maaken was, indien deeze niet meêr door 't beweegmiddel van 't Belang ondersteund wierden. Ook was 't niet zonder moeite, en door de allerzielroerendste tékenen, dat hy voorts, van hen, eenige Wortels en een weinig Honing verkreeg, als een soort van Voorraad, voor een- of twé Dagen. 't Was hem ondoenlyk, van hen, eenigen Palmwyn meêr te verkrygen. Met dat klyn toeverlaat ging hy wederom in de Sloepe. Hoewel hem nog niet in zin gevallen was, dat de Scheepen zeil naâr Europa gedraaid hadden, begon hy echter de hoope te verliezen, van hen te zullen aantreffen. Voor den Avond meende hy, de Kuste van *Melegete* (de *Graankust*) voorby, en niet verre van die van *Mina* te wezen.

„ 't Was een onderwerp van vertroostinge, dewyl de Négers deezer „ Kuste den omgang der Européers gewooner waren: maar *Baker* herdacht „ het voorgevallene, te *Mowree* en *Shamma.* In twyffel of hy 'er zig „ moest aanbieden, zag hy op den Oever, eenen troep Négers, hem téken „ doende te naderen; en die gewapender scheenen dan zy gewoon zyn, „ wanneer ze van hunne Vyanden niet te vreezen hebben. Wantrouw „ deed den Engelsfen wel eene uure in twyffel staan: maar een Néger in „ een Schuitje aankoomende, noopte hen, door verscheide tékenen van „ vriendschap en verlangen. De naam van *Engelsman*, welken de Néger „ geduuriglyk herhaalde, scheen niet alleen te betékenen, dat hy hunnen „ Land-aart kende, maar dat de zyne daarvan eenigen dienst wagtte. *Baker* twyffelde niet, of dezelfde in Oorlog was, 't zy met den Portugeezen, 't zy met nabuurigen Land-aart. Hy zag deeze gelegenheid aan, „ als een gunst des Hémels, welke hen deeze Barbaaren ten nutte wilde „ doen zyn, om hem eenig recht tot hunne erkentenisse te geeven; en „ in zulke dringende noodzaake, meende hy, dat geene voedzels te duur „ waren met zyn bloed te koopen.

BAKER. 1563.

„ DEEZE Denkbeelden bevestigden zig, op zyne koomste aan den Oever. „ Hy vond 'er meêr dan 200 Négers, gewapend met hunne Werppylen en „ Schilden Hun Stad, waarvan hy nog den smook zag opgaan, scheen „ versch in brand gesteld te zyn Eenige tekenen, vermengd met wat „ Portugeesse woorden, waren klaar genoeg om hem te doen begrypen, „ dat het van den Portugeezen was, waarvan zy dit onthaal genooten; en „ datze zyn hulp eischten, om zig te wreeken. Hy begreep, dat zy, op „ 't zien zyner Sloepe, vooronderstelden, dat hy van eenige Scheepen „ gevolgd wierd. Verre van hen dit Denkbeeld te beneemen, oirdeelde „ hy zig daarvan te moeten bedienen, om hem meêr aanmerking toete- „ voegen. Maar ziende geen Portugees Schip op hunne Kuste verschy- „ nen, konde hy niet doorgronden, welke hunne ontwerpen van weer- „ wraake waren. 't Zékerste 't geen hy vernam, was dit, dat hy nader „ by *Mina* was, dan hy zig verbeeldde; en maar vier Dagen geleeden, „ dat de Portugeezen de Kuste verlaaten hadden.

„ DE vreugde der Négers, muntte straks uit, door eenige Geschenken, „ overeenkoomstig met de benoodigdheeden hunner verdédigeren Zy „ booden hen sommige Hoenderen aan, die aanstonds verscheurd wierden, „ met Wortels en Palmwyn. Deez drank, zonder zo sterk als Wyn te „ wezen, is 't bequaamste in die Barbaarse Luchtstreeken, om een Lich- „ aam te versterken, door arbeid afgemat.

„ DE beweeging der Négers, en hunne drift om den Wapenen te aan- „ vaarden, had geen bepaald Oogmerk. Deeze rampzaligen, na 't ge- „ voel des Portugeesen gewelds, hadden de vlugt genomen, terwyl hun „ Stad in brand stond; en zedert den aftogt hunner Vyanden, hadden „ zy zig verzameld, met verwarde denkbeelden van Wraake, zonder „ middel van deeze te konnen uitvoeren. *Baker* bespeurde wel dra hun „ onvermogen: maar oirdeelde zyn nut, uit hunne gesteltenisse te moeten „ trekken. Inderdaad, doende zynen Sabel schitteren voor hunne Oogen „ en zyn Handbus toonende, prentte hy hen, geduurende veele Dagen, „ zulke gedachten in, dat zy van den Engelssen bygestaan stonden te „ worden, dat hy 'er genoeg Voorraad bequam, om zyne Sloepe te ver- „ vullen. Vervolgens stak hy, onder begunstiginge der Duisternisse, met „ al zyn Volk in Zee.

„ Zo lang als de Leevensmiddelen duurden, hadden zy geen andere „ vreeze, dan in handen der Portugeezen te vallen; en de Hoope welke „ zy nog hadden van hunne Scheepen wedertevinden stévigden hen te- „ gens de moeilykheeden die hen verzelden Maar, na eenige Dagen, „ zig van hunne Riemen bediend of aan den Wind overgegeeven heb- „ bende, vielen zy wederom, in den strengen nood, van Eeten te ont- „ breeken. Men moest de overweegingen hervatten, in zulke dringende „ noodzaake. Zy konden niet hoopen, by allen Négeren des Lands on- „ derstand te vinden, 't welk zy, tot nu toe, alleen aan 't geval verschuld „ waren. Daarenboven, wie kon zelve hen verzékeren, dat de eerste „ welken zy zouden vinden hunne Vyanden niet zouden wezen? De be- „ rigten welken men tot nog toe van den Wilden had gehad, hadden „ hunnen aart nog niet doen kennen. Zelden had men Handel met hen „ konnen maaken, zonder Gyzelaars. 't Belang had enkeld hun drift ge-

„ schee-

BAKER. 1563.

„ ſcheenen; en, zonder Koopmanſchappen, om hunne Wildheid te verzagten, kon men 'er niets anders als Barbaarsheid van ontmoeten. Aan de andere zyde, waren de Portugeezen niet min geduchtelyk. In hunne handen te vallen, was onbarmhartige Vyanden te ontmoeten: welke niet nalaaten zouden, zulk klyn getal Engelsſen, als eene bende Roovers te handelen, en hen ter uiterſte ſtraffe te doemen. Zig vrywilliglyk daaraan overtegeeven, was, voor 't minſt', den gevaaren van eene lange Gevangenisſe te doen loopen, verzeld met alle ſoorten van mishandelingen " (*).

Beraadſlaaging over hunnen droeven Toeſtand.

IN overpeinzinge dan van die Dingen, waarby quamen, dat zy vreesden, 't al langer in Zee konnende houden, bloot geſteld te zyn, by Dagh in hunne Sloepe, door de Hitte der Zonne te verbranden, en eindelyk by Nagt door de geduurige *Tornados* (Travaad-winden) verzeld met Blixem, Donder, en Plas-régen, in Zee verzwolgen te worden; dat zy nu wederom drie Dagen waren zonder een kruim eeten, en reeds 20 Dagen geduuriglyk gezworven hadden, dus hunne zwakheid geen Riemen meèr konde gebruiken, de Sloep geenen Wegh ſpoeden, en de *Scorbut* hen vorder verteerde: in deezen naaren toeſtand, ſtelde Mr. *Baker* hen drie Voorſlaagen voor.

Verſcheide Voorſlagen.

'T WAS langer onvermydlyk, zeide hy, een vaſt Beſluit te neemen. Men moeſt naar 't Kaſteel dryven, 't geen niet verre- af was, en zig in handen der *Portugeezen* ſtellen, welke Kristenen waren: waarvan mogelyk Menſlykheid zoude konnen ontmoet worden. 't Slimſte was 'er te konnen hangen, en dus uit hunne elenden te geraaken. Slaaven op hunne Galeijen te worden zouden zy eeten hebben: nu roeiden zy, en moeſten ſterven. Anders, moeſt men zig aan 't welbehaagen der *Négeren* overgeeven. Maar, wat was 'er te hoopen, van eenen dierlyken Wilden Land-aart, welks toeſtand erger dan dat van de ergſte Slaavernye was? Moogelyk zoude 't zyn by den *Kanibaalen*; en dan, 't was vaſt, zouden zy eens vooral, zonder veel Plegtigheid, in de Pot geſtoken worden (†)! Ja, 't viele al eens beter uit: derzelver gewoontens waren zo gekant, tegens dien der Europeren, dat men met hen niet te regte zoude konnen raaken. 't Was ook niet te begrypen, dat zy, altyds gevoed zynde met Vlees, zouden konnen leeven van Wortels en Kruiden, gelyk de Négers doen: 't geen Voedzel van Dieren was; dat zy, aan Kleederen gewend, om de Eerbaarheid niet naakt konden gaan. Konden zy zig ook hiermede, op 't beſt doenlykſt, vergelyken: wat zoude hen dekken voor de brandende Zonneſtraalen, welke op 't deerlykſt hunnen Huid zouden folteren? wat zoude hunne Geeſten beletten, door de Zweetgaten te vervliegen? wilde men

(*) Van dit gants onderſcheide Verhaal, vind men geen Woord, in 't *Engelſch*. De Abt *Prevoſt* heeft het dus, in zyne *Franſſe Vertaalinge.* Waar hy 't van daan haald berigt hy niet, gelyk hy wel had behooren te doen. Mogelyk heeft men deeze uitbreiding in Vrankryk gemaakt, daar *Baker* zyn Gedicht opgeſteld heeft, om 'er meèr zwier aan te geeven.

(†) Vreeſlyk was, in die tyden, het Denkbeeld, 't welk men zig van *Menſſen-eeters* maakte: welke tot heden, volgens de geloofwaardigſte Naſpeurders, nog in geene der ontdekte Wereldsdeelen gevonden zyn; en onze verlichte Eeuwe is, zelve, nog niet gants en al, van die Sprookjes bevryd.

BAKER. 1563.

men dit ook niet: de laatste uitvlugt was, in de Sloepe te blyven, en te sterven! Zyn's oirdeels (herhaalde hy) dat best was, het naâr den *Portugeezen* te zetten: die gedoopt waren. En zy stemden 't alle toe.

Besluiten zig den *Portugeezen* overtegeeven.

Dus hysten zy 't Zeil op, en draaiden regt naâr 't Kasteel, omtrent 20 Mylen hier van daan zynde. In den Nagt bespeurden zy een Vuur, op den Oever: 't geen hen besluiten deed, dat het een Handelplaats was. Zy konden den Lust niet weêrstaan, van 'er te naderen: in hoope, van eenige Koopwaren, tegens eeten te vermangelen. Echter wagtten zy het Daghlicht af. 's Morgens ontdekten zy, op eene Rotze, een Wagthuiz, en daar boven op een Kruis. Dit deed hen wederom beeven: oirdeelende, dat het niet anders als een Portugees konde zyn. Rond kykende, zagen zy verder af, een Kasteel (1): dit vermeerderde hunne ontroeringe. Geen twyffel bleef hen ook over, toen zy twé *Portugeezen* zagen, met eene Witte-Vaane, wuivende om hen op den Oever te doen koomen. On-aangezien hun besluit was, zig den Portugeezen overtegeeven, konden zy zonder schrik hen zo digt niet by zien; en in deeze ontroeringe, wilden zy weder te rug wyken: maar, zo dra zulks bespeurd wierd, zond men hen eenige Kogels na, mischende hen in den grond te booren. Dit noodzaakte hen den Oever te naderen: 't geen niet belette, dat men hen nog eenige Kogels toevoerde, welken zy, alleen by wonder van den Hémel, ontsnapten.

Worden vyandig ontfangen.

ZY landden dan in eene verwarringe van Zinnen, welke hen niet belette te overweegen, of zy onder hunne Vyanden waren. De overmaate hunnes Ongevals, was 't beste recht, om mededoogen te verwerven. Evenwel wierden zy, op den Oever zelfs, door een vlugt van Steenen, en voorts van Pylen, ontfangen, welke de Négers op de Sloepe deeden vliegen, waardoor eenige, van hen gequetst wierden. Deeze nieuwe beleediging zoude hen niet belet hebben, zig eenen wegh door den Négeren te baanen, indien zy ter zelvertyd niet den Portugeezen gezien hadden, gewapend uit het Kasteel koomende, om op hen te vallen. In de Wanhoope, van deezen toestand, losten zy verscheidemaal hunne Handbussen en Voetboogen, zonder te weeten, hoe veele Vyanden zy veldden; en bewaarende genoeg bedaardheid, om te bemerken, dat 'er geen Vaartuig was, waar van zy de vervolginge zouden konnen vreezen, namen zy hunnen tred wederom naâr Zee: ongeacht alle de Kanonschooten, welke op hen gedaan wierden. Drie Négers, goed Portugees spreekende, quamen vervolgens hen te gemoete roeijen, vraagende wien ze waren; en poogden hen te overreeden, daardien Dagh te wagten, met belofte, hen van 't noodige te zullen bezorgen. De Engelssen, hen geenen deele betrouwende, vroegen enkeldlyk, welke Plaats deeze was? Zy antwoordden, het *Portugees Kasteel*, aan den Westhoek van Kaape *Tres Puntas*. Waarop de Engelssen doorgingen, zonder hen vorder ten woord te willen staan: in voorneemen, vriendlyker Plaatsse te zoeken.

Doen een' wanhoopigen Aftogt.

Kaape *Tres Puntas*.

HEB-

(1) Dit Kasteel was zedert 1554 gebouwd: want het was niet in wezen, toen *Lok* op deeze Kuste was. *Towrson* zelfs, maakt 'er, in zyne Reize van 1557, geen gewach van.

Zy koomen by medelydende Négers.

HEBBENDE dan, voldoenend, de Portugeessе Barmhartigheid beproefd, besllooten zy nimmer hunnen toevlugt daaraan te neemen; maar liever, 't by den Négeren te zoeken. Dus zeilden zy, nog 30 Mylen verder, wanneer zy 't Anker lieten vallen. De Negers quamen aanstonds, aan Boord; en wierden, van den Engelssen, met het eene of 't ander beschonken. Dit trok 's Konings Zoon mede derwaarts. *Baker*, stelde alle tekenen te werk, om zyn medelyden optewekken; en bood hem daarnevens aan, al wat in de Sloep' was. Hy keerde te rug, naâr zynen Vader, om hem de eige gevoelens inteprenten, dien hy ontfangen had: want hy was ten uitterste aangedaan, en weigerde zelve, edelmoediglyk, uit hunne benoodigheid voordeel te trekken. Straks keerde hy te rug, en wenkte hen: tot hunne on-uitspreekelyke vreugde, die hem voor eenen Weldoender aanzagen, door 's Hemels Voorzienigheid ten hunnen behoude geschikt. Zy haastten zig, met zo weinig toeverzigt, dat hunne Sloep door de Branding omverre geworpen wierd. Wel 500 Négers stonden hen te wagten. Elk van deezen schoot het vaardigst' toe, om hen te redden. Zy bragten niet alleen hen behouden te Lande; maar redden ook de Sloep, met al 't geen 'er in was, door 't uit de Baaren te vissen, of 'er naâr te duiken.

Vallen echter, vervolgens, in groote Rampen.

BAKER pryst, ten uitterste, den goeden aart, en de gestalte des jongen Négerssen Prinsse. De eerste dienst dien hy 'er nu van ontfing, was een groote overvloed van Leevensmiddelen. Zy vielen 'er op 't greetigst' aan. Geenen Nagt bragten zy aanvanglyk gerust door: vindende zig midde onder de Négers, gewapend met Werppylen. Deeze, daarentegens, ziende geene Scheepen opdaagen, waarop zy staat gemaakt hadden, verveelde 't ten laatste, met hen de Voedzels te deelen, waarvan zy zelfs niet overvloedig voorzien waren. 't Belang was, wezenlyk, hun eenigst' Beweegmiddel geweest (1). De Engelsse waren verpligt, om wilde Vrugten in de Bosschen te zoeken; en Wortels, welken zy met hunne Vingeren uit de Aarde moesten wroeten, by gebrek van andere Werktuigen. De Honger had hen den smaak der Tonge benomen; geen onderscheid maakten zy meêr tussen Voedzel: al 't eetbaare was hunne gaading. Van langerhand gewendden zy zig naakt te gaan: dewyl hunne Kleeders hen by stukken van 't Lichaam vielen. Zy maakten zig een Pót, van Klei, welke zy in de Zonne bakten; en daarin kookten zy hunne Wortels. 's Nagts sliepen zy op den Grond, maakende een Vuur in 't ronde, om zig van den wilden Dieren te bevryden. In 't kort', alle die dingen, gevoegd by de hitte der Luchtstreeke, ondermynden voorts hunne Kragten. Zy vielen in Ziektens. Zes stierven 'er, welken hunne Medgezellen niet zonder traanen in de Aarde konden stoppen, nog zonder zig te erinneren, dat zy wel dra 't eigen Noodlot moesten ondergaan.

ZY

(1) Dit betuigd, dat *Baker* weinig erkentenis had, voor de diensten van den *Négeren* ontfangen. Deeze hadden hem en den zynen gered, en aanvanglyk met Leevensmiddelen voorzien. 't Was natuurelyk, dat zy verwagten moesten, daarvoor en by de aankoomste der Scheepen vergolden te worden. Zig hier van ontzet vindende, was al 't geen zy voor den *Engelssen* vorder konden doen, hen de Vryheid te laaten, zig van 't noodige te voorzien, op dezelfde wyze als zy 't zig bezorgden.

BAKER. 1563. De overgebleevene worden, door een *Frans Schip*, naâr *Vrankryk* gevoerd.

ZY ondervonden evenwel 's Hemels goedheid, toen zy in 't uitterste van wanhoope waren. Een *Frans Schip* quam 'er op de Kuste, nam hen in, en voerde hen naâr *Vrankryk*. Dit was toen in Oorlog met *Engeland*. „ Dus „ moesten zy 'er evenwel gevangen blyven, geduurende eenige Jaaren. „ *Baker*, die zeer wel Fransch sprak, deed 'er zig achting en vriendschap „ geeven, door zyne verdiensten. Evenwel raakte hy niet wederom in „ zyn Vaderland, dan na hy zyn Rantsoen betaald had". 't Was hier, in den tyd zyner Gevangenisse, dat hy de Beschryving zyner geleede Rampen maakte. Zyn Dichtkundige-ader doet zig somtyds kennen, in de omschryvingen der dingen: maar, die overtollige Sieraaden ter zyde stellende, blyft 'er een getrouw Verhaal over, 't welk waardig geschat is, geplaatst te worden, in de allergeloofwaardigsten Verzaamelingen.

---

§ V.

Reize *van Kaptyn* David Carlet, *naâr* GUINÉE, A°. 1564.

CARLET. 1564. Aanmerkingen over de voorgaande Reizen.

'T SLEGT gevolg van de laatste Reize naâr *Guinée*, en de spoedige te rugkoomste der twé Scheepen, welker Bevelhebbers moeite scheenen te hebben, om hun Gedrach te rechtvaardigen, leerden meêr dan ooit, aan de Maatschappye van den Kooplieden *Avontuuriers*, dat zy niet te veel zorge konden toebrengen, om haare Bedienaaren te verkiezen. 't Was niet genoeg, voor deeze groote Onderneemingen, den Koophandel te verstaan. Moed en Voorzigtigheid waren niet min noodzaakelyk, als Beleid. Evenwel, na gepoogd te hebben alle deeze Eigenschappen in den Bevelhebberen te vereenigen; en zelve geen Kosten gespaard te hebben, om talryker Vloot uitterusten dan de voorigen, zag men nogmaal, dat 'er, by *Bequaamheid*, *Voorzigtigheid*, en *Moed*, nog iets noodig was, 't welk de Mensſen behaagd hebben *Geluk* te noemen.

Vloot van vyf Scheepen, en derzelver Rampen.

VAN vyf Scheepen (1) die den 18 *Oktoker* 1564, op kosten van de voorgemelde Maatschappye, uit *Plymouth* vertrokken, onder 't geleide van *David Carlet*, een der dapperste en bequaamste Scheeps-offisieren zyn's tyds, sprong 't Achterschip van 't eene, genaamd de *Merlin*, den 28, twé Dagen na zyne aankoomst' te *Ferrol*, in *Galicië*, door onvoorzigtigheid van eenen Kanonier, die 't Buskruid in vlam bragt. 't Zonk vervolgens. Daar bleeven, echter, maar drie Man. De overigen wierden door eene Brigantyne gered, welke gevalliglyk zig daar omtrent bevond: dogh, meestendeels, zeer gevaarlyk gewond zynde.

DE andere Scheepen wierden, vervolgens, door schriklyk Tempeest vaneen gesmeeten. 't Schip de *Jan-Baptist*, naâr den West-indiën gejaagd, quam in de Haven van *Burboroata*, op de Kuste van *Tierra Firma:* van waar

(1) 't *Engelsch* merkt aan, dat Mr. *Hakluyt* niets nagelaaten heeft, om eenig Berigt van deeze Reize te bekoomen; maar dat hy niets anders heeft konnen verzamelen, als dit klyn getal van Byzonderheeden.

waar het niet in *Engeland* quam, dan na on-eindig getal Rampſpoeden. Nog droever berigten bragt het mede, van 't overſchot der Vloote: hoewel men 't niet van deeze zyde, verwagten moeſt. Op zynen Togt had het een Frans Schip ontmoet, genoemd de *Groene-Draak*, van *Newhaven*, waarop eenen *Bon Temps* Kaptyn was. Dit quam uit *Guinée*. De Vrede tusſen de beide Volkeren geſlooten zynde, hadden de Fransſen verhaald, dat Kaptyn *Carlet* (na een zyner drie Scheepen door Storm verlooren te hebben) met den *Minion*, waarop hy zelfs gebood, en de *Star*, gevallen was in eene Portugeesſe Vloote, omtrent de Kuste van *Mina*; en dat hy 'er zig niet had konnen uitwikkelen, dan met hen de *Star* te laaten. Dat hy, van daar naâr de Kuste geloopen, om zig te herſtellen, door de Négers overvallen was, met twaalf der zynen; die hem voorts den Portugeezen hadden overgeleverd. Evenwel was 't zyn Schip, hoewel zeer gehavend in 't gevegt, en byna tot op de helfte der Manſchap verminderd, gelukkelyk ontſnapt. Volgens 't Verhaal der Fransſen, was 'er echter weinig mooglykheid geweeſt, dat het lange 't vervolg der Portugeezen zoude hebben konnen verduuren; of in ſtaat konde wezen, tegens de moeijelykheeden der te Rugreize naâr *Engeland*. Inderdaad, gelyk 't niet ſchynt, dat men immer beter van deszelfs noodlot onderrigt is geworden: zo moet men 't rékenen, onder 't getal van dien, die op deeze rampſpoedige Reize bleeven.

CARLET, 1564.

VIII. HOOFDSTUK.

Reize van Kaptyn *George Fenner* (1) naâr de *Eilanden* van KABO VERDE, A°. 1566.

§. I.

Gevallen *op de* Uitreize.

FENNER. 1566.

Aanmerkinge over deeze Reize.

„ DE aanmerkingen, welken de Engelsſe Vlooten in onderſcheide ty-
„ den hadden gemaakt, over de gelegenheid en de eigenſchappen
„ der *Eilanden* van KABO VERDE, bloezen eenigen ryken Kooplieden de
„ begeerte in, om dien zorgvuldiger te gaan ontdekken. Hen was niet
„ onbekend, dat de *Fransſen* 'er zedert langen tyd, eenigen Handel dree-
„ ven: maar de Vrede deed hen niets vreezen, van deezen Land-aart; en
„ tot dien tyd ſcheen 't niet, dat dezelfde zig uitſluitende Rechten toe-
„ eigende, op eenen Oord, daar die nog de minſte bezittinge niet gefor-
„ meerd

(1) Dit verhaal word gevonden, by *Hakluyt*, Vol. 2, part. 2, p. 57, onder den Tytel van *The Voyage of Mr. George* FENNER *to Guinea*, &c: hoewel 't geſchreeven is, door *Walter Wren*.

FENNER. 1566.

„ meerd had. De *Portugeezen* waren de eenigste Vyanden, dien eene En-
„ gelsse Vloot had te duchten: niet alleen, dewyl 't aan *Portugal* niet konde
„ ontbreeken, *Kabo Verde* in 't Voorrecht te besluiten, 't geen het van den
„ H. STOEL bekoomen had; maar nog meêr, door dien ouden haat, welken
„ zo veele gevegten en wederzydse beleedigingen als natuurelyk hadden ge-
„ maakt, tussen de twé Volkeren (*) ".

De Vloot loopt uit. Verlieft den Admiraal.

DIT belette evenwel de Maatschappye niet, welke zig te Londen geformeerd had, drie Scheepen uitterusten: de *Castle of Comfort*; de *Mayflower*; en de *George*, een klyne Bark, waarby nog eene Pinas quam. 't Bevel droegze op, aan drie ervaaren Zee-lieden. *George Fenner*, Admiraal; *Eduard Fenner*, Vice-admiraal; en *John Heiwood*. Den 10 *Desember* liep de Vloot uit *Plymouth*; en den 15 's Morgens ontdekte zy reeds Kaape *Finisterre*. Maar deezen eigen Nagt verloor zy haaren Admiraal: 't geen haar noodzaakte den Wal van *Portugal* te houden, daar men oirdeelde, hem door den Wind gejaagd te zyn. Men quam, den 18, by een Frans Schip; 't geen, den Admiraal niet ontmoet hebbende, hen besluiten deed, naâr de *Kanarise-Eilanden* te zeilen. Den 25 liep men langs *Porto Santo*; en drie uuren daarna ontdekte men *Madera*, op 6 Mylen afstand. Eindelyk quam men, den 28, aan 't Eiland *Teneriffe*, 27 Mylen van *Palma*, daar men, aan de Oostzyde, in eene klyne Baaije 't Anker wierp, op veertig Vadem diepte, een Gootelingschoot van den Wal.

Koomt aan *Teneriffe*.

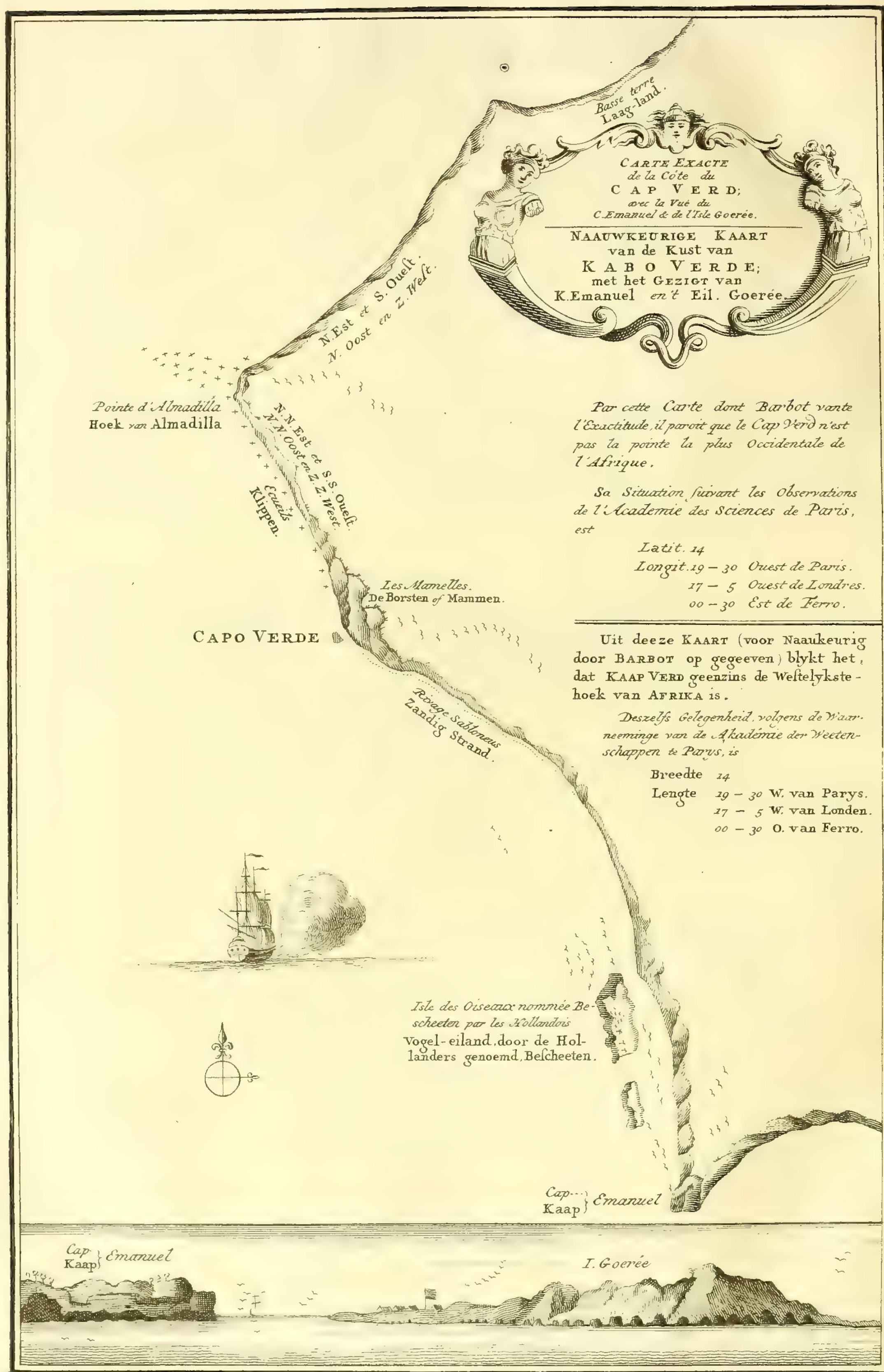
Ontmoeting met den *Spanjaarden*.

MEN zag hier, rond-om zig, niet meêr dan 3- of 4 klyne Huyzen. Maar in 't diepste der Baaije, vonden zy alle Verversfingen, in eene klyne Stad, genoemd *Santa Cruz*, maar eene Myle van hen gelegen. De Vice-admiraal, den Spanjaarden niet mistrouwende daar de rust tussen de twé Kroonen bestond, liep 'er alleen naâr toe, laatende den *George* aan 't inkoomen der Baaije: maar naauwlyks was hy onder 't bereik van 't Kanon, of men deed verscheide schooten op hem. Straks week hy te rug, en schreef eenen zeer beleefden Brief aan den Spaansen Bevelhebber, om zig deswegens te beklaagen, en réden daarvan te eischen. *Walter Wren*, verzeld van zes anderen, wierd daarmede in de Sloepe afgezonden. Zy naderden aan Strand, schoon 'er sterke Branding was; en vonden 'er 30 Spanjaarden, aan wien *Wren* den Brief toonde. Een Spanjaard antwoordde hem, dat hy te Lande konde koomen, en wel ontfangen zoude worden. *Wren* verzogt, dat zy den Brief maar over zouden léveren; en dat hy 't antwoord hier verwagten zoude. De Spanjaard naderde toen, zwemmende, de Sloepe; en stak de hand uit, om 'er ingehaald te worden. Men gaf hem den Brief over, in eene Blaaze gebonden; met vier Spaanse Reaalen, voor zyne moeite. De Spaansen, die te Lande stonden, groetten den Engelsen vriendelyk, met hen aan Land te wenken: 't welk deeze, op gelyke wyze beantwoordden, dogh wederom naâr Boord keerden.

'S MORGENS daaraan, zag men, in eene Barke, den Broeder des Goeverneurs, met vyf- of zes Persoonen, aan Boord der Engelsen koomen. Men verdroeg zig dus, dat de Engelsen 'er vry zouden handelen; en hy beloofde hen zelve, Gyzelaars. Men onthaalde hem, naâr vermogen; en schoot,

(*) Dit zegt de *Abt*: maar Koningin ELIZABET, en haare *Engelsen*, hadden weinig ontzach voor '*t Voorrecht* van den H. STOEL.

Basse terre
Laag-land.
CARTE EXACTE
de la Côte du
CAP VERD;
avec la Vuë du
C. Emanuel & de l'Isle Goerée.
NAAUWKEURIGE KAART
van de Kust van
KABO VERDE;
met het GEZIGT van
K. Emanuel en't Eil. Goerée.
N.Est et S. Ouest.
N. Oost en Z. West.
Pointe d'Almadilla
Hoek van Almadilla
N.N.Est et S.S.Ouest.
N.N.Oost en Z.Z.West.
Ecueils
Klippen.
Les Mamelles.
De Borsten of Mammen.
CAPO VERDE
Rivage Sabloneus
Zandig Strand.
Par cette Carte dont Barbot vante l'Exactitude, il paroit que le Cap Verd n'est pas la pointe la plus Occidentale de l'Afrique.
Sa Situation suivant les Observations de l'Academie des Sciences de Paris, est
Latit. 14
Longit. 19 – 30 Ouest de Paris.
17 – 5 Ouest de Londres.
00 – 30 Est de Ferro.
Uit deeze KAART (voor Naaukeurig door BARBOT op gegeeven) blykt het, dat KAAP VERD geenzins de Westelykste-hoek van AFRIKA is.
Deszelfs Gelegenheid, volgens de Waarneeminge van de Akademie der Weetenschappen te Parys, is
Breedte 14
Lengte 19 – 30 W. van Parys.
17 – 5 W. van Londen.
00 – 30 O. van Ferro.
Isle des Oiseaux nommée Bescheeten par les Hollandois
Vogel-eiland, door de Hollanders genoemd, Bescheeten.
Cap / Kaap Emanuel
Cap / Kaap Emanuel
I. Goerée
J. v. S. direx.

ſchoot, by zyn afvaaren, 4 ſtukken Kanon af. Evenwel quamen geene Pands-lieden. Dit gaf ſlegt vermoeden, in de Vloote. Men zond 's anderendaaghs eenigen daaruit, in de Stad; en deeze wierden zeer wel ontfangen. FENNER. 1566.

IN 't Eiland *Teneriffe*, is een zeer hooge Berg, genoemd de *Piek*, van verre beter naâr eene Wolke, dan na iets anders gelykende. Hy is rond, en loopt ſteil om hoog', Kégelsgewyze. Men weet niet, dat 'er iemant ooit boven op geweeſt is. Schoon hy op 28 Graaden legt: zyn Tóp is altyd met Sneeuw bedekt, zo wel des Somers als 's Winters. Beſchryvinge van de *Pieke* van *Kanarië*.

Twé Mylen van *Santa-Cruz*, ontdekte men een andere Stad, genoemd *Anagona*. Men ging in eene andere Baaije van 't zelfde Eiland ankeren, 12- of 13 Mylen van de Stad *Santa-Cruz*, over 't Huis van eenen Spanjaard, genoemd *Pedro de Souſes*. Hier vernam men, dat de Admiraal, zeven Dagen te vooren, daar geweeſt was, en zeil gemaakt had naâr *Gomera*.

MEN haaſtte zig hem te volgen. Hy had het Anker te *Gomera* geworpen, om op zyne beurte de twé Scheepen te wagten, die hem volgden. Hier deeden zy voorraad van Wyn op, dien zy veel duurder dan te *Teneriffe* vonden: daar had men 't hen, van 8- tot 10 Dukaaten het Vat aangeboden; hier moesten zy 'er 15 Dukaaten voor betaalen. Den 9 *Januari*, gingen zy 3 Mylen van daar ankeren, in eene Baaije om Water inteneemen. Den 10 zetten zy zeil, naâr Kaape *Blanco*, op de Kuste van *Guinée*. Zy vinden den Admiraal, te *Gomera*.

DEN 12 vielen zy in eene Baaije, 35 Mylen ten Ooſte van Kaape *Pargos*: maar geen kennis van de Kuste hebbende, wendden zy 't naâr Kaape *Blanco*. Zy hadden 16 Vadem Water, 2 Mylen van de Kuste. 't Land is zeer laag, en de Kuſt met Wit-zand bedekt. Men moet zig daar wagten, op minder dan 12- of 14 Vadem 't Anker te werpen: want, ingevalle men wat meer naderd, loopt men gevaar van op 't Land te vallen. Kaap *Pargos*. Kaap *Blanco*.

DEN 17, zettende hunnen koers Zuid- ten Ooſte, en Zuide, van Kaape *Blanco*, vielen zy in eene Baaije omtrent 16 Mylen ten Ooſte van *Kabo Verde*, en 6 van de Kuste. 't Land, vol Heuvelen met hooge Boomen daarop, gelykt naâr een groot getal Scheepen onder zeil'. Zy vonden, 3 Mylen van den Wal, 28 Vadem waters, zwarte Moddergrond.

GAANDE langs deeze Kuste, zagen zy twé klyne ronde Bergen, eene Myle van malkander ſchynende, 't welk *Kabo Verde* is; en tusſen dezelfden een menigte Boomen. Den 19 quamen zy, ten anker, aan *Kabo Verde*, omtrent eene Halve-myle van den Oever, op een' Rée aan de Weſtzyde van de twé Bergen, en 10 Vaam Water; men kan zelve tot op 6 Vadem koomen: want de Grond is zuiver, en de Wind waaid altyds van den Oever. Alle de Offiſiers der Vloote, zo dra deeze ge-ankerd was, quamen aan Boord des Admiraals; en, na den eeten, beſlooten zy te landen. Een van hen had verzékerd, dat de Inwoonders, hoewel naakt en zwart, zeer vriendelyk waren. Dus gingen zy ongewapend: de Admiraal, met twintig der voornaamſten, in twé Sloepen. Zy vonden een honderdtal Négers, op den Oever. De Kooplieden naderden hen, met goed vertrouwen; en ſtelden hen voor, volgens 's Landswyze, om Gyzelaars te wisſelen. 't Wierd toegeſtaan: maar, onder beding, dat de Négers 'er drie, de Engelsſen vyf zoude léveren. Dit gedaan, ſprak men van handelen. De Engelsſen zeiden, dat zy Wolle Lâkens, Linnen, Yzer, Kaas, en andere Kabo Verde.

FENNER. 1566.

dere Koopmanschappen hadden; en de Négers beloofden, Goud, Muskus, en Péper te brengen. Men scheen wederzyds voldaan: de Engelssen weigerden zelve niet, op 't verzoek der Négers, verscheide Staalen van de Europese Waaren te vertoonen. Midlerwyl wandelden de vyf Engelsse Pands-lieden op den Oever, met de Négers, die hen gade sloegen; en de Admiraal, met zyn gevolg, hadden de drie Négerse Gyzelaars in de Sloepe by hen.

De Négers overvallen den Engelssen.

DE Boot met Koopmanschappen aangekoomen, beschonk men den Négeren, met eenige glazen Wyn, Beschuit, en Kaas, daarmede overgebragt. Twé der Gyzelaaren, onder voorwendzel van onpaslykheid, verzogten wederom aan Land te mogen gaan: met belofte, van hunne plaatsse door twé andere Négers te doen vervullen. Men weigerde hen deeze gunst niet. Maar een der Engelsse Gyzelaars, ziende hen naderen, scheen daarover ontrust. Hy liep naâr den Oever, om zig daarover te beklaagen. De Négers, die hem bewaarden, wilden hem tegenhouden. Dit maakte hem te vuuriger, om in de Sloepe te springen: terwyl de twé Négers, van hunne zyde, te Lande sprongen. De derde, dit ziende, sprong van de zyde des Admiraals in Zee, zonder dat men hem konde weêrhouden. Dat alles geschiedde, in een oogenblik. Maar naauwelyks zagen de Négers hunne Gyzelaars in veiligheid, of zy wierpen zig op den vier Engelssen, dien zy by zig hadden: zy trokken hen den Kleederen uit, en lieten hen naakt op Strand. Vervolgens, met hunnen Boogen te voorschyn koomende, schooten zy een menigte Pylen op de Sloepen. Dit hun Geweer is fenynig, en de Wonde ongeneeslyk: ingevalle zy niet aanstonds uitgezogen worde, en men zig haaste om 't uittesnyden. Drie uuren na de Wonde, gevoeld men, dat het Gif aan 't Harte gekoomen is. 't Beneemd den Eetens-lust, veroirzaakt Braaking, en tot den dood is men akelig, voor allen soort van Voedzels en Dranken. Door 't voorbeeld van eenigen gewonden Engelssen, bequam men deeze droeve ervaaringe.

Vreeslyk *Gif*, van hunne Pylen.

NA deeze vyandlykheid vervoerden de Négers den Engelssen Pandslieden, *Bats* en *Day* (1) naâr hunne Stad, eene Myle van den Oever. Den volgenden Dagh zond men de Sloepe wederom, naâr Strand, met agt Mannen, waaronder *John Tomson*, een der Gyzelaars (1). Zy wierden verzeld van eenen *Fransman*; wyl 'er een Néger gevonden wierd, die deeze Taal redelyk sprak. Twé Vuurroers, twé Beukelaars, en eenen Mantel voerden zy met zig: een Geschenk, zo aanmerklyk onder den Négeren, dat men zig daarvoor de vryheid der vier Gevangenen beloofde. De Barbaaren, verscheenen daarop, omtrent vyftig sterk, met den vier Engelssen. *William Bats* zag zig geenen Steenworp van Zee, of hy schoot toe, om de Sloepe te bereiken. De Négers waren tog sneller, dan hy. Zy mishandelden hem zeer, en deeden hem, met zynen Makker, wederom Stedewaarts geleiden. Die aan den Oever bleeven, begonden wederom op de Sloepe te schieten, en wondden eenen Matroos in 't Been, waarmede de Heelmeesters veel moeite hadden, om hem 't Leeven te behouden.

Aanzoek, om den *Gyzelaars* van hen weder te bekoomen.

DE

(1) Daar word niet gezegt, op wat wyze de andere uit hunne handen ontquamen.

De Admiraal zond evenwel wederom, en deed den Négeren aanbieden, al 't geen zy ten rantsoen der twé Engelsſen konden begeeren: maar zy weigerden het, volstrektelyk. Zy wendden voor, dat een Engels Schip, 3 Weeken geleeden, voorby deeze Kuste gekoomen, drie Négers had opgeligt; en dat zy deezen wederom eischten: zonder dien zouden zy den Gevangenen niet weder geeven, al bood men 'er de drie Scheepen voor (1).

De *Négers* weigeren 't volstrekt.

Den 21 quam een Frans Schip, van 80 Ton, om aan deeze Kaape te handelen. De Engelsſen verhaalden daaraan het voorval; en ziende den Schipper wel met den Négeren staan, gebruikten zy hem ter bemiddelinge. De Admiraal beloofde hem honderd Pond (Sterl.) te zullen geeven, in gevalle hy de verlossing der twé Gyzelaars te wege bragt; en vertrok, laatende zulks zyne zorge aanbevolen. Van de gewonde Engelsſen stierven 'er vier; een was genoodzaakt zig den Erm te laaten afzetten; een zesde bleef kreupel, en zo zwak, dat men 'er vorder geenen dienst van had.

Men vertrekt: laatende hunne Vrykooping, aan een *Frans Schip*.

(1) Kan men den *Négers* deswegens laaken? Zynze niet veel eer te pryzen? Hadden deeze *Barbaaren* (gelyk wy dien *Engelsſen* moeten noemen, die dat bedreeven) maar half zo veel Liefde voor hunne Landsgenooten gehad, nimmer zouden zy den drie Négeren geroofd hebben. 't Is 't eigen gevolg, van 't geen wy bevoorens Pag. 309. hebben bygebragt. In deeze twé gevallen waren de Négers, immers, grootelyks beleedigd: maar wy zullen straks zien, dat het eigen gepleegd wierd, aan deeze Vloote, door haare goede Nabuuren en *Medekristenen*, den *Portugeezen*, zonder eenige Réden.

---

§. II.

Voorvallen *van de* Vloote *aan de* Eilanden *van* KABO VERDE, *en 't* Huisreize.

MEN vertrok, den 26, van *Kabo Verde*, naâr de Eilanden van deezen zelfden Naam, hoewel verre genoeg daarvan gelegen. 't Eerste, daar men aanviel, was *Bona Vista*, 86 Mylen van de Kaape. Ten Noorde is 't vervuld, met Zandheuvels, die het zeer wit doen schynen. Op den vaart zag men, menigte Vliegende-vischen. Zy zyn zo groot als Haringen. Denzelfden Dagh wierp men 't Anker, op eene Myle, van den Westelykſten-hoek des Eilands; en men vond 'er uitmuntenden Zandgrond, op 10 Vadem. Ook kan men digt naâr den Oever, tot op 5- of 6 Vadem koomen, met zékerheid 'er den eigen Grond te zullen vinden.

Eilanden van *Kabo Verde*.

Bona Vista.

Wren ging 'er te Lande, met 's Admiraals Pinasse. Hy ontdekte niet meêr, als 5- of 6 klyne Huisjes, zonder Bewoonders. De Négers waren, op 't zien der Vloote, naâr de Gebergtens gevlugt: misleid door den *Portugeezen*, die hen schriklyk Denkbeeld van den Engelsſen hadden gegeeven. *Wren* 't opgeevende, van hen te konnen bereiken, ontmoette twé Portugeezen, die hem vrywillig naderden. Zo armelyk waren zy, dat zy zyn medelyden verwekten. Hy gaf elk, ten geschenk, een paar Schoenen.

FENNER. 1566. DEN 30 quam men, in de Baaije van een klyn Eilandje, eene Myle van 't voorige zynde, op 16 Graaden. Hier was een overvloedige Vischvangst. Men is 'er in zékerheid, op 4- of 5 Vadem Waters, aan de Zuidzyde: maar men moet zig hoeden, voor 't midde der Baaije, bezaaid met blinde Klippen: De Admiraal ging hier, met welgewapende Manschap, te Lande; en regt toe, naâr eenige Huizen, daar hy 12 Portugeezen ontmoette. Men vind 'er, in 't geheel, niet boven de dertig Mensſen. 't Zyn Bannelingen, voor zékeren tyd daar verweezen, onder 't gebied van eenen Amtenaar. Hun voedzel is Geiten, Hoenderen, en Vers-water. De Visch, die 'er zo overvloedig is, doet hen dus weinig aan, dat zy geen enkeld Vaartuig om te Visſen hebben. Zy verhaalden, aan den Admiraal, dat dit Eiland, door den Koning van *Portugal*, gegeeven was, aan eenen Edelman zynes Huizes, welke daarvan 100 Dukaaten inkoomen trok. Dit's geveſt op enkelde Vellen der wilde Bokken, waarvan zy eens 40,000 Huiden, in een Jaar, naâr *Portugal* zonden. By dit Verhaal vergrootten zy, vervaarelyk, 't vermogen hunnes Konings. Zy ontfingen hen, evenwel hartiglyk, na hun vermogen. Zy lieten hen zo veel Vlees van wilde Bokken over, als zy begeerden: neemende veel moeite om ze te vangen, en bragten dien van de Gebergtens, op hunne Ezelen. Hier is grooten overvloed van Schildpad-olie. 't Régend in deeze Eilanden maar drie Maanden in 't Jaar, van de Maand *Juli* tot het midde van *Oktober*. De Lucht is 'er altyds zeer heet. Het Vee uit Europa sterfd 'er, in weinig tyds, on-aangezien de zorge die men neemt, om het te behouden.

Eiland *Mayo*. DEN 3 *Februari* ging men van daar naâr 't Eiland *Mayo*, 14 Mylen 'er van daan zynde. Tusſen beiden legt eene Rotz, daar men acht op moet geeven, hoewel die altyds zigtbaar genoeg is. Men ankerde aan 't Noordweste van *Mayo*, in eene ſchoone Baaije, daar men overal 8 Vaam water vind, op uitmuntenden grond (*). 's Anderendaaghs bereikte men, dat van *St. Jago*, maar vyf Mylen Ooſt-ten Zuide daarvandaan zynde. Aan den Westhoek koomende, ontdekte men een zeer gemaklyke Haven; en op den Oever een klyn Steedje, met een Fort, of Schietkat daarby. Zy besloten 'er 't Anker te werpen, en eenige Goederen te venten. Maar, voor de Vloot binnen bereike van 't Kanon was, hoorde zy 'er twé ſchooten van: waarop zy afdraaide, twé- of drie Mylen langs de Kuste zeilde, en het Anker liet vallen, in eene klyne Baaije, op 14 Vadem en goeden Grond. Men bespeurde 'er maar twé- of drie klyne Huizen: dogh, weinig tyds daarna, eenig Péérde- en Voetvolk, draavende gints- en weêr.

Eiland *St. Jago*.

OP den volgenden Morgen, zag men veel talryker Benden. De Admiraal zond zyne Sloepe, om te zien, of zy gewillig ten Handel waren. Men antwoordde, indien hy als Koopman quam, dat hy niet alleen met genoegen

(*) De *Fransſe Vertaaler* voegd 'er by, in zyne geduurige Schimperye tegens den Engelsſen, en hier voor réden van hun ſchielyk vertrek van daar, *dat het onbewoond is.* 't Engelsch heeft 'er niets van. Maar *Dampier* zegt, onder anderen, dat het een der bewoondste en bebouwdste van alle de *Kabo-Verdſe Eilanden* is; ook waarſchouwd deeze, voor de Rotzen en Banken die 'er rond-om zouden zyn, vooral aan 't Noorde en 't Noord-Noord-weste.

gen ontfangen zoude worden, maar dat men hem ook alle noodige Verversſingen zoude aanbieden, en daartoe een Mondgeſprek wenſchte. Dit antwoord baarde genoegen. De Admiraal deed alle de Sloepen gereed maaken, om naâr den Wal te gaan: maar ſtelde zig ook, beducht voor Verraaderye, in ſtaat van tégenweer'. FENNER. 1566.

'T LAND naderende, was hy verbaasd te zien, dat 'er wel 60 Man te Péérde, en 200 te Voete, in Wapenen waren. Dit maakte hem wantrouwig. Hy zond eenen met eene Vredevlag vooraf, om hunnen toeleg te verſtaan. Zy antwoordden, met veele betuigingen, en Eeden, dat zy oprecht waren, en alleen dachten ter goeder trouwe te handelen; en voegden 'er by, dat hun Bevelhebber, op den Oever zynde, zy den Engelsſen Admiraal baden, aan Land te koomen, om met hem te ſpreeken. De Pinasſe bequam bevel, te naderen. Na maate deeze aanquam ſtaken de Portugeezen de Ermen uit, en deeden alle Tékenen van Vriendſchap. Men eiſchte evenwel Gyzelaars. Zy beloofden 'er, des anderendaaghs, twé te zullen zenden, ten zynen genoegen, dewyl den Avond nu op handen was; en dat men Goud, Levensmiddelen, Négers, en andere dingen had, voor zyne Koopmanſchappen. Dus vertrok men wederzyds vernoegd: de Admiraal deed, ter hunner eere, zyne Vuurroers afſchieten; en de Scheepen brandden, vyf- zes ſtukken Kanon af.

EVENWEL waren alle die uitterlykheden, van oprechtheid en Vriendſchap, maar een vuil Verraad, van de zyde der *Portugeezen*, om hun ontwerp uittevoeren. Zy hadden, drie Mylen Weſtelyk, achter eenen Hoek, eene Stad gelegen, daar zy midlerwyl, met allen ſpoed, vier Karavellen en twé Brigantyns uitruſtten. Al de Manſchap en 't Kanon, welken deeze zes Vaartuigen konden voeren, bragten zy 'er op; en deeden deezen, zo dra de Duiſternis gevallen was, langs de Kuſte, met kragt van Riemen aankoomen: zodanig, dat het Land zeer hoog en de Nagt zeer zwart zynde, dezelfden van den Engelsſen niet beſpeurd wierden, dan toenze regt tegens-over den *May-flower* waren. Nog was 't vertrouwen, zo onder 't Scheepsvolk, zelfs onder die van de Wacht, met kouten en zingen, dat men 'er niets van hoorde, en geen acht op ſloeg. 't Geſchut was niet bereid; en alles was, in de eige ontredderinge.

De Portugeezen wapenen tegens hen, en koomen hen overvallen.

DE Portugeezen waren dan onder 't bereik van 't Kanon genaderd, toen een Matroos van den *May-flower*, beſpeurende eenig Licht zo naby, gevalliglyk 't Oog opſloeg, en die zes Vaartuigen ontdekte. Straks maakte hy allarm. Maar, in de eerſte verbaasdheid, moeſt men 't vuur der Vyanden uitſtaan, zonder iets tegens hen gereed te hebben. 't Was evenwel van geene uitwerkinge. Drie ſtukken Kanon, wel haaſt vaardig gemaakt, deeden hen wel dra de hoope verliezen, onvoorziens 't Vuur in 't Schip te konnen brengen. Tog hadden zy tyd, een twéde losſing te konnen doen, terwyl men 't overig Kanon ſtelde; en op eenen Boogſcheut te naderen. Een Landwind begunſtigden den Engelsſen, om 't Fokzeil te hysſen, terwyl men den Kábel kapte, en het naar den Admiraal te wenden: gevolgd van den *Portugeezen*, die op hen en den Admiraal donderden, welke hen niet ſchuldig bleef, en hen noodzaakte ſchandelyk te wyken. Geen Man nog Jongen was by den Engelsſen beſchadigd.

Moeten met ſchande wyken.

FENNER. 1566.

digd. Wat nadeel de Vyand bequam, kon men niet te weeten koomen.

HOEWEL de Duifternis niet toegelaaten had, de zwaarte zyner Scheepen te ontdekken, bleef zyn haat zo wel beproefd, dat men niet draalde, om zig, voor den Dagh, af te begeeven. 't Was echter niet, om de vlugt te neemen: want, den volgenden Morgen, ging men al ankeren, 12 Mylen van *St. Jago*, aan een ander Eiland, genoemd *Fuego*. Regt tegens over, op eene Myle afftand, zag men op 't zelfde eene Witte-Kápelle, ftaande op den Wefthoek; en eene Halve-myle daarvan daan, aan deez' zyde, eene klyne Stad. De Naam deezes Eilands, *Vuur* betékenende, koomt van eenen daarop leggenden zeer hoogen Berg, die geduuriglyk brand. Volgens 't verhaal der Inwoonderen, fcheen 't gantfe Eiland, drie Jaaren geleeden, te zullen verbranden, door de overmaate van Vuur 't welk hy uitfpoog. Omtrent eene Myle, ten Wefte, van die Kápelle, is een groote Sprong van Vers-water, waarvan de Engelsfen zig voorzagen. Men vind hier geen Graan, maar een foort daarvan, genoemd *Mill* (of Geerft) waarvan goed Brood gemaakt word; en Erreten, gelyk die van *Guinée*; alsmede overvloed van Vee, en Geiten. De eenige Koophandel aldaar, is Kottoen, 't welk 'er gewonnen word. Ook hadden de Bewoonders, *Portugeezen* zynde, uitdruklyk bevel, geenen den minften Koophandel met den *Engelsfen*, nog met den *Fransfen* te dryven; geenen Leevensmiddelen, nog ietwes, hen te doen toekoomen: uitgenomen, aangaande 't geene waartoe zy gedwongen mogten worden. Twé Mylen, daarvan daan, legt een ander Eiland, *Brava* genoemd. Men vond 'er maar drie- vier Portugeezen: maar veele Geiten, en menigte Boomen.

Eiland *Fuego*.

Brava.

Zy vertrekken, naar de *Azores*.

Eiland *Cuervo*.

DEN 25 verliet de Admiraal den *Kabo-Verdfen Eilanden*, en ftak naâr de Eilanden *Azores*. Na 28 Dagen zeilens, kreeg hy 't Eiland *Flores* in 't Gezigt, en dat van *Cuervo*, omtrent 2 Mylen Noordelyk van 't zelfde. 't Regte oogmerk deezer Reize word niet verklaard. 't Schynt, dat de enkelde Koophandel, 'er 't eenigft Beweegmiddel niet van was. De *Engelsfen* zagen, zedert lange, andere Volken voordeelige Bezittingen in woefte Eilanden veftigen, welke denzelfden als Oorden van verpoozinge dienden, tot verder Onderneemingen. Daar 's veel waarfchynlykheid, datze zig nu ook eenig Voordeel, van den eigen aart, tusfen *Engeland* en *Afrika*, tragtten te bezorgen. Zy wierpen dan 't Anker, den 27 *Maart*, aan 't Eiland *Cuervo*, over een Gehugt van omtrent 12 Huizen. Maar de Wind wierd 'er zo geweldig, dat zy 's Nagts aan 't Eiland *Flores* gesmeeten wierden, na een Anker verlooren te hebben. Zy zagen daar verbaazende Stroomen Waters, vallende van de hooge Rotzen, veroirzaakt door den zwaar gevallen Régen. Den 29 quamen zy wederom te *Cuervo* ankeren: maar een vreeflyke Storm, houdende 7- of 8 uuren aan, verpligtte hen wederom een Anker met den Kábel te laaten flippen: in meeninge, van 't dra wederom te zullen visfen. Maar de *Portugeezen*, een eerlyk Volk! hadden het geknapt. Gezamenlyk was 't, beide, boven veertig Pond (Sterl.) waard. Men nam, den 18 *April*, Water in, aan 't Eiland *Flores*. Hier brak wederom een Kábel, door 't fchuuren eener Rotze, waarby zy nogmaals een Anker verlooren. Zy maakten toen zeil, naâr *Faial*, waarby drie

Eiland *Flores*.

Eiland *Faial*.

drie andere Eilanden leggen, genaamd *Pico*, *St. George*, en *Graciosa*. Den 29 wierpen zy 't Anker te *Faial*, aan de Zuid-west zyde, in eene schoone Baaije, op 22 Vadem waters, by eene klyne Stad, daar veel Vers-water, en Voorraad was. In dit Eiland groeid groene *Weede*, welke veel beter is, volgens den Inwoonderen, dan die van *St. Michaël*, of *Tercera*. FENNER. 1566.

DEN 8 *Mai* quamen zy aan 't Eiland *Tercera*. Zy vonden 'er een *Portugees Schip*. 't Verschrikte hen zo weinig, dat zy, zig genoegsaam zonder Kábels en Ankers bevindende, besllooten hem aantezoeken, om 't geene hy daarvan konden missen. Maar, den volgenden Dagh, zagen zy 't verzeld, van een ander groot Schip en twé Karavellen. Toen niet twyffelende of het 's Konings van Portugal *Armada* ware, bereidden zy zig tot het Gevegt. 't Schip was een Koninglyke Galeas van 400 Ton, met 300 Man en zwaar metaal Geschut: sommigen van dit dus grof zynde, dat de Kogels zo groot waren als een Manshoofd.

Gevegt met *Portugeesse* Scheepen.

DIT was 't eerste, 't geen zig tegens den Engelsſen begon te beweegen. Zyne laag was schriklyk, en veroirzaakte aanvanglyk veel ontreddering in den Admiraal, die hem vervolgens niet schuldig bleef. Men kanonneerde malkanderen vervolgens, van ruimer Afstand. Veele Vaartuigen van 't Land, vol Volk, quamen den Portugeezen versterken. 's Anderendaaghs 's Morgens quamen nog vier groote *Armadas*, of Karavellen, 't klynste van 100 Ton, welgewapend en bemand, ter hunner hulpe. 't Gevegt wierd scherp hervat.

DE Engelsse Matroozen (onaangezien hun getal zeer klyn was) om den Vyand niet te doen denken, dat zy bevreesd waren, schreeuwden en baarden zo sterk als hy; en daagden hem, aan boord te koomen, indien hy durfde. Dit maakte hem vertzaagd, ziende hen zo moedig. Veele schooten, dien zy tussen Water en Wind bekoomen hadden, wierden 's Avonds met alle spoed bezorgd. In een woord, de Portugeezen droopen met schande af, in de Duisternisse. De *May-flower* deed 8 Man aan Boord van zynen Admiraal overgaan, in plaatsse van de Gewonden, welke op 't zyne overgebragt wierden.

Die schandelyk moeten wyken.

MEN draaide dan 't Zeil t' Huiswaarts. Den 2 *Juni* was men, over den Hoek van *Lizard*. Men ontmoette 's anderendaaghs een Portugees Schip, en deed deszelfs Kaptyn aan boord koomen, vraagende hem, wat Goederen hy in had? Hy antwoordde, Suiker en Kottoen. De Kooplieden deeden hem vyf Négers zien, en vroegen of hy ruilen wilde? 't Stond hem wel aan; en men quam overeen, 'er veertig kisten Suiker voor te geeven. Dogh deeze waren zeer klyn: elke Kist had niet boven 26 Suikerbrooden in. Reeds had de Portugeez vyf die'r Kisten overgebragt, toen men twé Scheepen, 't een zeer groot, ontdekte. De Admiraal oirdeelde het, *Roovers* te zyn; en zeide tegens den Portugeezen, dat ze hun Suiker weêr te rug zouden brengen, op dat hy zyn Schip in staat van verweeringe mogt stellen. Hierop verzogt de Portugeesse Kaptyn, dat hy onder zyne beschierminge mogt blyven: zyn Schip slegt bezeild zynde. Tien Kisten, boven 't geene reeds gehandeld was, beloofde hy daar voor. 't Wierd aangenoomen, en nagekoomen. De ontdekte Scheepen draaiden evenwel af, zo wel als twé andere, die den volgenden Morgen rondom quamen hengelen.

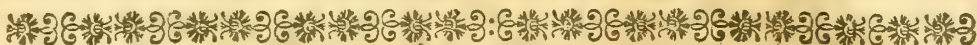
Hoek van *Lizard*.

De Engelsse Vloot Koophandeld met een *Portugeez* Schip.

Ziet *Roovers*, die afdeinzen.

FENNER. 1566. Aankoomste in Engeland.

DEN 5 *Juni* hadden zy den *Start* in 't Gezigte; en 's Middags waren zy nevens de Baaije van *Lime*, op 35 Vaam waters. 's Anderendaaghs liepen zy voorby de *Needles*, en quamen ten Anker onder 't Eiland *Wight*, aan eene Plaatsse genaamd *Mead-hole*. Van hier zeilden zy naâr *Southampton*, en maakten 'er 't einde hunner Reize.

IX. HOOFDSTUK.

Reize van *Thomas Stephens*, op de Portugeesse Vloote, naâr GOA, in den Jaare 1579.

STEPHENS. 1579. *Aanmerkingen*, over deeze Reize.

DE Scheepstogten welken men tot hiertoe heeft geleezen, niet anders geweest zynde als een Proef der *Engelsſen*, zo heeft men zig niet konnen ontslaan, dezelven in deeze Verzamelinge te plaatsſen, in hachelykheid van 't verdriet 't welk zulks eenigerwyze zoude konnen baaren, door de magerheid der Gebeurtenisſen. Maar het Tooneel zal zig koomen openen, tot veel gewigtiger onderneemingen. De Reize, waarvan wy nu de Beschryvinge beginnen, gaat voor de eerste door, welke de *Engelsſen* naâr de INDIËN ondernomen hebben. Zy verdiend dat Voorrecht, schoon ze maar van eenen byzonderen Persoon gedaan is: dewylze een Bron wierd, van al 't geene deeze Land-aart, 't luidruchtigst, in dat Wereldsdeel verricht heeft. 't Was na 't Berigt van *Stephens*, en door de volgende *Kruistogten*, dat de ENGELSSEN (begrypende uit zyn Verhaal en deeze Waarneemingen, hoe zeer zy hunne Voordeelen hadden verwaarloosd, zedert *Portugal* Schatten opstapelden, waaraan alle Volken van Europa dezelfde Rechten hadden te hoopen) zig ontvlamden, door de twé vermogende Driften van Belang en van Glorie; en eisch maakten op Goederen, waarvan men hen, ten minste, hun Deel niet konde weigeren.

Over den Persoon van *Stephens*.

'T VERHAAL van STEPHENS vind men, in eenen Brief van den 10 *November* 1579, te *Goa*. Hy berigtte aan zynen Vader, *Thomas Stephens*, te Londen, de voornaamste omstandigheeden zyner Reize; en dit Historisch Verhaal was verzeld, met zeer goede Aanmerkingen, betrekking hebbende tot den Scheepvaard, naâr den *Oost-indiën*. Dit merkwaardig Stuk, heeft *Hakluyt* (1) ons bewaard: maar daar word niet gezegt, wat Beroep de Jonge *Stephens* had; nog de Rédenen, die hem gebragt hadden, om dezelfde, te gaan onderneemen. Evenwel schynt het (2), uit eenen anderen Brief, welke op zyne plaatsse zal bygebragt worden, dat hy een *Jezuït*, of Priester was, behoorende tot *St. Paulus Collegie* te *Goa*: waaruit men kan besluiten, dat het oogwit zyner Reize was, de Uitbreidinge van den Roomsſen Godtsdienst in de Indiën. Ook vind men, dat hy in 't *New College*, van de *Universiteit te Oxford*, was onderweezen. *Pyrard de la Val*, Gevange te *Goa* in den Jaare 1608, verzekerd, dat *Stephens*,

(1) Vol. 2. part. 2. pag. 99. (2) Vol. 2, part. 1. pag. 248, & *seqq*.

J. v. Schley direx.

KAART van de WESTKUST van AFRIKA, van den XI.e Graad Zuiderbreedte tot aan de KAAP de GOEDE-HOOP.
Gemaakt na de Fransse-Kaart van den Wester-Oceaan, uitgegeeven A.o 1738 op Bevel van den H.re Grave de Maurepas:
Vermeerderd op byzondere Aanmerkingen, en geschikt volgens Sterrekundige-Waarneemingen.

ens, toenmaals, Rector was van *Morgan's Collegie*, in 't Eiland van *Salset* (1). Maar, dat alles ter zeide stellende, laaten wy tot den Scheepstogt van Stephens koomen.

Staat der Vloote.

Hy merkt aanvanglyk aan, dat hy *Italië* verliet, en agt Dagen voor 't Vertrek der Vloote te *Lissebon* aanquam; dat deeze uit vyf Scheepen bestond, welke zonder opgekoome Rampen, lange bevoorens afgezeild zoude hebben: in zo verre, dat 'er reeds andere Scheepen in haare plaatsse tot deeze Reize benoemd waren, op dat derzelver en 's Konings Voorraad (zegt hy) niet vergeeflyk wierde; en dat de Vloot veele Vrouwen en Kinderen medenam, welker zwakheid van Sexe of Ouderdom niet belette, de Zee beter te verdraagen, dan de Mans konden doen.

Zy vertrekt.

De Vloot vertrok, den 4 *April* 1579, van *Lissebon*, op 't klinken der Trompetten en 't losbranden van 't Geschut, volgens gebruik toen in Portugal onderhouden. Den 10 had men *Porto Santo*, naby *Madera*, in 't gezigte. Hier ontmoette men een Engelsch Schip, 't geen de Stoutheid had de Vloote aanteranden: maar, na wisselinge van eenige Kanonschooten, liep het wegh. 't Was deerlyk, het zo qualyk bestuurd te zien: zynde 't een zeer schoon, en vast Vaartuig.

Koomt aan de *Kanariëse-Eilanden*.

Den 13 quam zy aan de *Kanariëse-Eilanden*, daar zy 4 Dagen door tégenwind opgehouden wierd, en men gelegenheid had de *Pieke* te beschouwen. Tot den 14 *Mai* hadden zy zulk onstuimig Weer, datze wanhoopten dit Jaar, boven *Kaape de Goede Hoope* te koomen. Dus zeilende, tussen de Kuste van *Afrika* en de Eilanden van *Kabo Verde*, zonder Land te zien, quamen zy ten laatste op de Kuste van *Guinée*. In deeze streeke leiden de Portugeezen zo veel, van de Hitte en Stiltens, dat zy zig allen Gevaar te boven rékenen, als zy die voorby zyn. Somtyds legt men 'er verscheide Dagen, zonder eenen stap te vorderen. Somtyds schieten de Winden op 't onvoorzienste uit, en vermeesteren den Zeilen: zonder dat eenige Zeemanschap 't verhinderen kan. Meestendeels is de Lucht, langs deeze Kuste, dik en névelig, met Donder en Blixem, en zulken ongezonden Régen, dat maar iets van 't zelfde op Voorraad van Spyze vallende, en een oogenblik daarop blyvende, Wormen voortbrengt. *Stephens* merkte dikwyls, in deeze Zee, iets op 't Water vlottende, gelykende na eenen Haanekam, maar van veel schooner Kleure. De Portugeezen noemen 't, een *Schip van Guinée*. 't Word gevoerd, door een soort van Vinnen, en mogelyk is 't een aart van Visch. Men houd het zo fenynig, dat het ten uitterst' gevaarlyk is aanteraaken.

Aanmerking, over 't *Konsjas*, en om boven de KAAPE te koomen.

Niet minder dan 30 Dagen bragt men toe, om de ruimte tussen den vyfden Graad en de *Linië* doortebreeken: den 30 *Juni* had men eindelyk dit geluk. De Stiltens wierden vervolgens zo geduurzaam, tot aan *Kaape de Goede Hoope*, dat de aller-ervaarendste Zeelieden verbaast stonden. Van de *Linië* konnen de Scheepen, gemeenlyk, den korsten Wegh naâr de Kaape niet neemen. Zy zyn genoodzaakt het Zuidelyk te houden, zo veel 't mogelyk is, tot op 35 Graaden 30 Minuuten; en 't dan Oostelyk te zetten, langs 't beloop van den Hoek. Eindelyk diende hen de Wind, zo wel, dat zy 't op 33 Graaden, regelregt naar de Kaape hielden. Stephens

(1) Zie, *Purchas Pilgrims*, Vol. 2. pag. 1670.

STEPHENS. 1579.

hens maakt hier eenige Waarneemingen, op de moeilykheid, van 't Ooste naâr 't Weste, en van 't Weste naâr 't Ooste te stévenen. Hy zegt, dat de Zeelieden, om dat gebrek te vervullen, toezigt neemen op de minste Tékenen, die in de Lucht of op Zee voorvallen; datze gedeeltlyk, by eigene Ondervindinge, rékenende den Vaart welken hun Schip met elken Wind heeft afgélegt, en gedeeltlyk met hulpe van de Boeken en Journaalen van anderen, koomen gissen, op wat *Lengte* ze zig bevinden: terwylze altyds van de *Breedte* zéker zyn. Maar dat, zyn's oirdeels, 't beste is, de *Afwykinge* van de Kompasnaald waarteneemen. Te *St. Michiel*, een der *Azores*, op dezelfde Breedte van *Lissebon*, staat deeze regelregt in 't Noorde. Vervolgens neigd zy zo sterk Oostelyk, dat het onderscheid, tussen dat Eiland en de KAAPE, van drie- of vier Streeken is. Een weinig voorby de KAAPE, aan Kaape *das Agullas*, keerd zy wederom naar 't Noorde; en Oostwaart van deeze Plaatsse, wyktze nogmaals ten Weste, gelykze evenrédiglyk bevoorens gedaan heeft.

Tékenen van de nabyheid der KAAPE.

BELANGENDE de Tékenen, merkt *Stephens* aan, hoe meêr men de Kuste van *Afrika* naderd, hoe meêr men soorten van ongewoone Vogels aantreft. Dertig Mylen van de Kuste, en volgens zyne Rékeninge 200 Mylen van de naaste Eilanden, begind men den Scheepen te zien volgen meêr dan 3000 soorten van Gevogelte, waarvan eenige zo groot, dat hunne Vleugels, uitgebreid, volgens 't zeggen der Matroozen, wel 7 Span beslaan. Alle deeze Dieren zyn zo vet, dat men wel kan denken, dat hen geen voedzel ontbreekt. De Portugeezen onderscheidenze, door veelerly Naamen, eenige van derzelver Eigenschappen betékenende. By voorbeeld, den eenen noemen zy, *Fluuweel-mouw*, dewyl 't buitenst' van derzelver Veêren na Fluuweel gelykt; en zy vliegende, hunne Vleugels buigen, gelyk wy den Elboog doen. Deez Vogel baard zo veels te meêr vreugd, den Zeeman, wyl hy de laatste is die zig doet zien, als men de KAAPE naderd. In alle Stiltens, by de *Linië*, zag *Stephens* Vischen, van den Portugeezen genoemd *Tuberones* (*) of *Sharks*, lang 6 Voet; en zo greetig, datze niet alleen verzwelgen al 't welk men hen aanbied, maar ook uit het Water springen, om 't voedzel te verscheuren 't geen buiten de Scheepen hangt. Altyds hebben zy, ten Stoet, veele klyne Vischjes (†) rond-om zig: drie-vier van deeze, zwemmen voor hen, andere op de zyden, en sommige hegten zig aan hun lyf, welke zig schynen te voeden met de overtolligheeden die 'er op groeijen: ook willen de Matroozen, dat deeze door hunnen Muil zwemmen, en tot in hunne Ingewanden voedzel vinden. Die afschuuwlyke Dieren dood men, met groote Harpoenen: maar, meêr uit Soort van Wraake, dan uit begeerte nâar zynen Visch, hoewel niet onsmaaklyk zynde. De Portugeezen willen, dat hy alleen onder de Verzengde Luchtstreeke gevonden word. Een ander gants strydig soort, is de *Vliegende-Visch*, byna zo groot en van gedaante als een Haring, met Vleugels. Dezelfde is ten prooi aan anderen, in Zee en Lucht. De *Albicora*, omtrent van grootte als een Zalm, vervolgd hem geduuriglyk. Om zig daartegens te beschermen (ook zwemd hy traaglyk, wyl hy geen Vinnen

(*) *Haaijen*, van welkers klynste soort hier gemeld word.

(†) *Lootsmannetjes*, by ons genoem

Chasse des Poissons-volants. ⁂ VLIEGENDE-VISSCHEN, enz.

1. *Frigot ou la Queüe fourchue*: FRIGOT, of Vorkſtaart. 2. *Queüe de paille*: STROO-STAART. 3. *Alcatras*.
4. *Poiſſons-volonts*: VLIEGENDE-VISSCHEN. 5. *Bonite, au Sud de la Ligne*: BENNEIT, bezuide de Linie.
6. *Albicoras*. 7. *Dorados*. 8. *le Dauphin*: de DOLFYN. 9. *Colonne d' Eau*: een HOOS.

Cochin filius inv. *J.V. Schley direx.*

nen heeft) neemt hy zyn Vleugels te baate, en begeeft zig in de Lucht, altyds, ter betere verdédiginge, van eene groote menigte zyn's ſoorts verzeld: maar dan ontmoet hy evengevaarlyken Vyanden. De Zee-raave, en andere Vogels, wagten hem op, en neemen hem niet zelden wegh. STEPHENS. 1579.

TEN laatſt' quam men, den 29 *Juli*, aan die befaamde KAAPE, tot dien tyd toe een voorwerp van Schrik, voor allen Zeelieden. De Vloot ontmoette 'er geen Tempeeſt: maar eene zeer hooge Zee. Hier ſtelde de achteloosheid van den Stuurman, 't Schip, waarop *Stephens* was, in 't uiterſte gevaar. In plaatsſe van de KAAPE voorby te loopen, zonder in 't gezigt der Kuste te koomen, alleen met hulpe van de gewoone tékenen; en zig aan de veiligſte wyze te houden, naamelyk den Grond te peilen: verbeeldde hy zig altyds, meeſter van den Wind te zullen zyn. Hy liep zo digt aan den Oever, dat de Wind, Zuidlyk loopende en de Baaren zeer onſtuimig geworden, het Schip, in zynen wederwille naâr Kaape *das Agullas* voerden, op min dan 14 Vadem waters, en in gevaarlyken toeſtand. Want het had, onder zig, niets anders als puntige en ſcherpſnydende Rotzen, waarop geen Anker konde vatten: terwyl, aan de andre zyde, het Strand zo ſlegt was, dat het onmooglyk was 'er te landen: behalven, dat het Land zo vervuld was met Tigers, en met wilde Volken, die den Vreemdelingen doodſloegen, dat 'er geene hoope overbleef. Evenwel, na de Ankers verlooren te hebben, en men met alle Zeilen zig behielp, om eenige betere plaatsſe van de Kuste te bereiken, verhief zig gelukkiglyk een Landwind, die 't Schip in volle Zee joeg. Den volgenden Dagh, voegde 't zig wederom by de Vloote, op eene plaatsſe daar men zig gewoonlyk ter Viſchvangſt ophoud: welke daar zo overvloedig is, dat men 'er met eenen vangſt zo veel bequam, als men in twé Dagen verorberen kon. Een Matroos viste hier, een ſtuk Koraal. Koomſt aan de KAAPE.

ALS men de KAAPE voorby is, heeft men twé koersſen naâr den Indiën: de eene, aan deeze zyde *St. Laurens*; en deeze neemt men 't liefſte, dewyl men vervolgens te *Mozambique* aanloopende, hier 14 Dagen of een Maand leggen blyft, om zig te verversſen, en voorts maar eene Maand zeilens naâr *Goa* overig is. De andere die agter *St. Laurens* gaat, word niet verkooren, dan als het te laat is om den eerſten te neemen: naamelyk, als men niet vroeg genoeg boven de KAAPE gekoomen is, om *Mozambique* te konnen bereiken. Maar dan word de Scheepvaart zeer ongemaklyk: dewyl 'er geen Haven te vinden is, daar men kan invallen; en niet alleen, op zulke eene lange Reize, het Water en de Leevensmiddelen ontbreeken, maar ook de Ziektens nog vreeslyker zyn. 't Scorbut, de Koorts, de Loop, veroirzaaken zulke ſchriklyke verwoestingen, dat dikwyls geen kragt aan iemant overblyft, om het Schip te regeeren. Twé Koersſen van de KAAPE, naâr *Indië*.

DEEZEN laaſtgemelden koers, wierd de Portugeesſe Vloot gedwongen te neemen. Zy had meêr dan 150 Man, door verſcheide Kranktens aangetaſt. Evenwel verloor zy 'er niet meêr, als 27. *Stephens* had het geluk, een volmaakte Gezondheid te genieten. Hy merkte aan, dat deeze Vaard vervuld is met Rotzen, ſchuilende onder de Oppervlakte des Waters, en met Dryfzanden: zulks zy dikwyls 's Nagts geen zeil durſden maaken. De Vloot verkieſt den langſten.

STEPHENS. 1579. Na men de *Linië* door was, op 3 Graaden Noord, zag hy menigte Krabben zwemmen, zo rood als die van Europa, na ze gekookt zyn. Omtrent den 11 Graad wierden zy langen tyd omringd, van eene on-eindige menigte Vischen van allerhande soort, die de Vloote byna 14 Dagen verversing verschaften. Dit onderstand was haar zo veels te noodzaakelyker, dewyl 'er zeer weinig Voorraad overschoot: want de Reize, die gemeenlyk in 5 Maanden gedaan wierd, had reeds 7 Maanden geduurd.

DEEZE Vischen, betékenen min de nabuurschap van 't Land, dan de groote diepte der Zee. Evenwel ving men twé Vogelen, die gelukkiger Voortéken scheenen: dewyl men ze meende te kennen, voor Vogels van de Indiëse-Zee. Maar 't bleek wel dra, datze uit de Arabiëse quamen; en dat men was by *Sokotra*, Eiland aan 't inkoomen der Roode-Zee. De sterke Noord-ooste, en Noord-noord-ooste Winden, beginnende zig in dit Jaargety te verheffen, moest men veele Zwaarigheeden overwinnen, om 't Oostelyk te zetten: zonder te rékenenen, de Afwyking der Naald' en de kragt der Stroomen, Noord-west loopende, die on-eindig getal Misslagen baarden.

Vaste tékenen van de *Indiëse Kuste*.

DE eerste tékenen, welken men van 't nabyzynde Land bequam, waren zékere Vogels, die men klaarlyk kende voor Indiëse Gediertens; Takken van Palmboomen, en anderen, vlottende op de Baaren; Serpenten, welken men zwemmen zag; en zéker iets, van den Portugeezen genoemd na eenen hunner Geldmunten, wyl 't rond en natuurlyk gestempeld is. Deeze twé laatste tékens, zyn zo zéker, dat men ontwyffelbaar den volgenden Dagh, indien 't geen Tégenwind is, Land ziet Ook ontdekte men 't, tot onbeschryffelyke vreugde der Vloote: die volstrektlyk gebrek aan Water en Voorraad had.

Vloot koomt te *Goa*.

DEN 24 *Oktober* liep zy, in de Haven van *Goa*. De Inwoonders deezer Stad zyn getaand, zonder den Neuz en de Lippen zo onschiklyk te hebben, als de Mooren of Kaffers. 't Meestedeel van 't gemeen heeft geen andere Kleedy, als een Schortje van eenen Handpalm lengte en breedte, geboord met een Lind van twé Duim breed. De Wyn, dien men te *Goa* vind, word 'er uit Europa gebragt: uitgenomen de Palmwyn, of der Kokos, welke met Water gemengd daar de gemeene Drank is. „ Hoe„ wel ik vooronderstelle, *Stephens* een *Jezuït* te zyn, schynt het my, *be„ voorens de Reformatie van Engeland*, niet vreemd, dat een *Geestelyke* van dit „ Genoodschap zyn Vaderland heeft konnen aanzetten, om middelen te „ zoeken, van te deelen in de Rykdommen, dien hy geduuriglyk naâr „ *Portugal* zag gaan. 't Was niet, om het Goed van anderen te rooven, „ dat *Stephens* den Engelsſen aanzogt: maar, om zig gelyke bemoeijinge te „ geeven, ten einde door dezelfde middelen, hun deel in den Koophandel „ te bekoomen (*) ".

(*) Dit voegd 'er de Abt *Prevost* by; en wy laaten de Betékenis aan den Leezer. Evenwel vergist hy zig ook hier, verbaasdelyk, in de Historië: de *Reformatie van Engeland*, was die ten tyde van *Stephens*, en in 1579, nog niet vastgesteld, zelve daâr Koningin ELIZABETH al 20 Jaaren geregeerd had! Was ook dit Berigt, meêr voor zyn Vaderland, dan voor zynen *Vader* geschreeven?

X. HOOFD-

X. HOOFDSTUK.

Eenige *Scheepstogten* der ENGELSSEN, tegens den *Spaansſen* en *Portugeezen.*

HOEWEL de reeds gedaane Onderneemingen, op het Voetſpoor der *Portugeezen*, bereids dat Vuur hadden ontſtoken, in den Geeſt der ENGELSSEN, 'tgeen vervolgens met zulken Luister ontbrandde, zo verliep evenwel eenigen tyd, voor hunne Onderneemingen zo verre konden reiken, als hen de gelegenheid toelachte. De Kusten van *Guinée* bleeven nog, het enkeld voorwerp, 't geen hen geduurende veele Jaaren bézig hield. By 't belang des Koophandels, hadden zy een gevoele van rechtvaarde Weerwraake te voldoen, voor zo veele verliezen en beleedigingen, welken de Portugeezen hen hadden doen uitſtaan; gelyk blykt, uit het geene wy reeds gezien hebben, en den Admiraal *Fenner* aan *Kabo Verde* en op zyne Reize wedervoer: daar hy, verre van de Rechten van *Portugal* te ſchenden, niets anders gezogt had, dan zig met den Onderdaanen deezer Kroone te verbinden, door aanbiedinge van Vrede en Vriendſchap. Inderdaad, 't is moeijelyk te begrypen, hoedanig de Vrede, die tusſen den twé Kroonen beſtond, den Portugeezen niet belette, allen Scheepen van Engeland, die hunne Bezittingen naderden, voor Vyanden te handelen: „ even als of de *Gifte* van den *H. Stoel*, welke zy zonder ophouden deeden „ gelden, hunne Bezittingen zo geheiligd had, dat men 'er de Oogen, zon- „ der Heiligſchenderye, niet op konde werpen (*)". De *Engelsſe* en *Fransſe Scheepen* waren verpligt, ter oirzaake die'r Geweldaadigheeden, gewapend te vertrekken: niet om aantevallen, want het blykt niet datze 'er immer gelegenheid toe zogten, maar om zig te verdédigen; dewyl de Portugeezen, in verachtinge van de Beloften en de Eeden, hen nimmer te voorſchyn zagen koomen, zonder 't Geweld of 't Verraad te gebruiken om hen te vernielen. De *Spanjaarden*, quamen in de eige grondbeginzelen, ten aanzien van *Amerika*. In den tyd, waarvan hier gehandeld word, ſcheenen deeze twé trotsſe Volken zig voorgeſteld te hebben, om in Europa zelfs, alles te vernielen, 't geen hen eenige ongeruſtheid konde baaren, voor hunne nieuwe *Mogendheid in de beide Indiën.* Inleiding.

(*) Deeze Inleiding is genoegſaam, en inzonderheid zyn deeze Woorden, van den Abt *Prevoſt*: die nu wederom op deezen Jaare 1585 (maar, wat belachelyke toepasſing!) van de *Gifte* zynes H. STOELS, ten opzigte van den *Engelsſen* koomt gewaagen.

§ I.

§. I.

Heldhaftig bedryf *van de* PRIMROSE, *tegens de Verraaderye der* Spanjaarden, *te* Bilbao, A°. 1585.

FOSTER. 1585.

Vertrek van *Foster*, en zyne koomſt te *Bilbao*.

DE *Primroſe*, Engelſch Schip van 150 Ton, ankerde, den 25 *Mai* 1585, in de Baaije van *Bilbao*. „ Engeland en Spanje waren toen „ in diepe Vrede (†) ". Twé Dagen daarna quam een Spaanſe Pinas uit de Haven, waarop de *Corregidor* der Stad met vyf- of zes Perſoonen was, die zig voor Kooplieden uitgaven. Zy hadden, inderdaad, eenige Waaren by zig; en hunne Redeneeringen waren overeenkoomſtig, met het goed verſtand 't geen tusſen de twé Land-aarten heerſte. *Foster*, Kaptyn van dit Engelſch Schip, ontfing en onthaalde hen vriendelyk. Geduurende men hen aan Boord festeerde, bragten eenige van hen voorwendzelen voor, om naâr de Stad te keeren: maar de andere bleeven zig vrolyk maaken, zonder 't minſte wantrouwen, aan den Engelsſen te geeven. Eenige oogenblikken daarna verſcheen een groote Bark, met 70 Man, dien men voor Kooplieden deed doorgaan. Deeze wierd aanſtonds gevolgd, van eene Sloepe, waarop 24 Mannen waren. *Foster*, deswegens ontruſt, verzogt den *Corregidor*, om zo veel Volk niet te gelyk te doen overkoomen. Maar de Spanjerds, zonder acht daarop te geeven, vloogen met de Dégens in de vuiſt, en andere Wapenen over; en deeden de Trompet ſteeken, om hunnen Triumf te bazuinen. Zy namen zo voort bezit van 't Schip. De *Corregidor*, verzeld van eenen Amtenaar met eenen witten Staf in de hand, deed *Foster* naderen, en zeide hem: *Geef u over! want gy zyt 's Konings gevangen.* Veele Spanjaards zetten hem den Pook op de borſte, dreigende hem te dooden, indien zyn Volk de minſte tegenweer deed.

Hy word verraaderlyk van den *Spanjaarden* overvallen.

DE Kaptyn verbaaſd, zeide tegens den zynen, wy zyn verraaden; en ſcheen voorts zyn ongeval, met geduld te ondergaan. Maar de zorgloosheid der Spanjaarden, op hunne menigte, en de greetigheid, waarmede zy de Koopmanſchappen in hunne Sloepen begonden overtebrengen, gaven tyd aan den Engelsſen, om hunne kans waarteneemen. Zy beſlooten, alles tot hun behoud optezetten; en moedigden malkanderen, terwylze zig van hunne Javelynen, Lansſen, Zwynſprieten, en Vuurwapenen meeſter maakten. Vyf Gootelingen, waarin al hun klyn Geſchut beſtond, waren gelaaden. Hiermede begonden zy, van onder de Luiken, zig zo dapper te gedraagen, dat de Spanjerds den Kaptyn wilden noodzaaken, zyn Volk te doen ophouden. Dogh deez antwoordde kloekmoediglyk, dat dus 't voor-

Zyn Volk ſteld zig moediglyk in vryheid.

(†) Dus zegt de *Abt*, en 't doed de geweldaadigheid nog grooter uitſteeken. Maar ſchoon 'er geen Oorlogsverklaaring was, en de Koophandel onderling gedreeven wierd: echter was geen doodlyker Vyandſchap dan de Spaanſe, tegens *Engeland*, om 't onderſtand 't welk dit den *Nederlanden* gaf.

't voorneemen der zynen was, om zo wel hem, als hen in ſtukken te hakken, ingevalle hy dat voorſtelde. In een woord, 't wierd met zo veel beleid en geluk beſtuurd, dat zy een gedeelte der Spanjaarden dood ſloegen, en den overigen, met den *Corregidor* zelfs, gevangen namen. Die in de Sloepen overgegaan waren, durfden nog minder onderſtaan 't werk te hervatten, maar deeden alle poogingen om 't Land te bereiken: terwyl nog vier van de in Zée geſprongenen, uit medelyden, van *Foster* opgeviſt, en derzelver Wonden verbonden wierden. Agt-entwintig Engelsſen, welke maar eenen dooden, en zes gewonden bequamen, triumfeerden dus over 97 Spaansſen; en *Foster*, vergenoegd met zig 't gevaar ontſnapt te zien, liet den geroofden Goederen met de Sloepen dryven. Hy nam de te Rugreize, zo voort aan; en quam, den 8 *Juni*, weder in *Engeland*. FOSTER. 1585.

MEN eiſchte onderwyl van den Gevangenen, réden van zulk vuil beſtaan? De *Corregidor* antwoordde, dat zulks volgens duidelyk bevel zyn's Konings was; en bevestigde dit, met zyne *Kommisſie* te vertoonen, gedaghtékend *Barcelona* den 29 *Mai* 1585, behelzende hoofdzaakelyk 't volgende (1). „ Dat de Koning van *Spanje*, ter zaake van eene groote Vloote, „ welke hy in de Haven van *Lisſebon* (*) en op de Riviere van *Sevilië* „ deed uitrusten, den Licentiaat *de Eſcobar*, Corregidor van *Biskaye* aanbeval, aanſtonds, allen Scheepen op deeze Kuste en in deeze Havens „ aantehouden, behoorende aan *Holland*, *Zeeland*, *Ooſterland* (of, de „ Ooſtzee) *Duitsland*, *Engeland*, en anderen Landſchappen, *in Rebellie tegens hem zynde*; zulks 'er geen ding, of Man, van ontſnappen zoude: „ om, tot zyne voorgenome Onderneeminge te konnen dienen. Dit „ moeſt met alle mogelyk Geheim, en Liſt gedaan; en den Koning daarvan aanſtonds, by Expresſe, berigt worden. De *Fransſe* Scheepen „ alleen, wierden 'er van uitgezonderd: dewylze klyn en zwak waren, „ en dus daartoe niet konden dienen". Te vergeefs wilde men weeten, met wat Recht de Spaansſe Koning, onder de Landſtreeken welken hy *Rebellen* noemde, *Engeland* durfde tellen: niet anders, als de Trotsheid, heeft zulke Taal den Spanjaarden doen voeren.

Réden, welke de *Spanjerds* daartoe voorwenden.

(1) Men vind dit Bevel geheellyk, uit het Spaanſch vertaald, in de Verzaamelinge van *Hakluyt*.

(*) 't Koningryk van *Portugal* was reeds, in den Jaare 1580., door de Wapenen van *Filippus den II*, aan de *Spaansſe Monarchye* gevoegd, waaronder 't gebleeven is, tot den Jaare 1640: ondertusſen was 'er een Tégenkoning, Don *Antonio*, Balling zwervende. Welk alles in gedachten diend gehouden te worden, als ten beter verſtand der volgende Gebeurtenisſen, ten hoogſte noodzaakelyk zynde.

§. II.

Scheepstogt *naâr de* Azores, *van Kaptyn* Whiddon, A°. 1586 (1).

Whiddon. 1586. Hy loopt uit.

DEN 10 *Juni* 1586, vertrok Kaptyn *Whiddon*, van *Plymouth*, met twé Pinasſen, de *Serpent* van 35 Ton, en de *Mary* van 50 Ton, beide behoorende aan Sir *Walter Ralegh*, Ridder. Geen ander oogwit ſchynt in deeze Reize geweeſt te zyn, als om zig te wreeken op den Spaansſen en Portugeezen. *Whiddon*, na eenigen tyd op de Kusten van Spanje gekruiſt te hebben, zeilde naâr de *Azores*. Onderwegh nam hy eene klyne Barke, met eenigen gemeenen Voorraad gelaaden, maar aan Boord hebbende, den Portugeesſen Goeverneur van 't Eiland *St. Michiel*, en andere voornaame Perſoonen.

Neemt eene Portugeesſe Bark.

Nog een Spaans-Schip.

Van daar begaf hy zig, naâr 't Eiland *Graciosa*, leggende Weſt van *Tercera*, daar hy een Spaans Schip ontdekte. De Engelsſen, om hunnen toeleg te verbergen, voerden eene Witte Vlag. Dit deed hen den Spaansſen voorkoomen, als twé verſtrooide Scheepen van de Spaansſe Vloote, welke in deeze Zee op Engelsſen Oorlogſcheepen kruisten. Maar, toen deeze onder 't bereik van 't Kanon waren, haalden zy de Witte Vlag in, en lieten den Stander met het Kruis van *St. Joris* blinken. De Spanjaard zogt, hierop, zyn heil in de vlugt: maar wanhoopende, eindelyk, den Engelsſen te konnen ontſnappen, die uitmuntend bezeild waren, wierp hy al zyn Geſchut, Brieven, en Kaarten van de Straate *Magelianes*, in Zee, en gaf zig over. Aan Boord was Don *Pedro Sarmiento*, Spaans-Goeverneur van de Straate *Magellanes*, welke vervolgens naâr Londen gevoerd, en aan de Koninginne gebooden wierd.

Nog drie anderen.

Op de hoogte die'r eige Eilanden blyvende kruisſen, nam *Whiddon*, in weinig Dagen, drie andere Scheepen, zo *Spaansſe* als *Portugeesſe*: een te rug koomende van den Viſchvangſt aan Kaape *Blanco*, de anderen gelaaden met verſcheide Koopmanſchappen. Twé deezer laatſten waren, onder een Fort van 't Eiland *Graciosa*, ten Anker geloopen. De Wind verhinderde den Engelsſen te naderen. Négen deezer vielen in een klyne Sloepe, by hen genaemd een *Ligt-ruiter*: een met een Musket, vier met Busſen, en vier *Roeijers*. Dus quamen zy, in den Wind, ongeacht al 't ſchieten van 't Land, enterden 't Schip, waarvan 't Volk aan den Wal vlugtte, kapten den Kábel, heiſten de Zeilen op, en zonden 't met twé Man af. De andere zéven zetten 't toen, naâr het twéde, eene Karavelle, zo na aan de Kuſte, dat zy meêr hinder bequamen van de Steenen welken de Inwoonders op hen van boven de Rotzen wierpen, dan van de Wapenen des Vyands, dien zy te beſtryden hadden. Evenwel vermeeſterden zy het; en voerden 't, ſpyt het gebalder van wel 150 Mannen te Lande, van den Wal, zonder eenigen hinder te bekoomen, na de Muskettier den Konſtapel van 't Fort, by zyn Kanon, had dood geſchooten.

(1) *Hakluyt*, Vol. 2, p. 2, p. 120.

ten. De groote Mast van *Whiddon*, in 't najaagen gebroken zynde, nam hy dien der Karavelle in de plaats. Vervolgens deed hy daarin alle zyne Spaanse- en Portugeesse-Gevangenen overgaan, uitgenomen Don *Pedro* met drie andere voornaame Persoonen, en twé Négers; en hy liet hen afzakken naby dat Eiland, met voorraad voor 10 Dagen.

WHIDDON. 1586.

Hy nam toen de te Rugreize naâr *England*. Op 41 Graaden Breedte ontdekte hy een Zeil, vervolgens 10, en voorts tot het getal van 15. Men besloot den Pryzen naâr Huize te zenden; en dus bleef 'er, in de twé Pinassen, niet boven zestig Man. Hier mede zette men 't naâr de ontdekte Vloote; en men bevond, eindelyk, dezelfde vierentwintig Zeilen sterk. Twé waren Karakken, 't een van 1000, 't ander van 1200 Ton; tien Galjoenen; en 't overschot Karavellen: alle gelaaden met Spéseryen, Suiker, en andere Kostbaarheeden. Naauwelyks zoude men, in aanmerkinge van 't uitsteekend onderscheid van Magt, de stoutheid der Engelssen konnen gelooven: ten ware dit alles niet bekragtigt was, met hunne Handtékeningen, door alle hunne Scheepsbevelhebbers. *Whiddon* tastte dan den Spanjaarden aan; zo zeer niet met mogelykheid van hen te konnen verwinnen, als wel om 'er eenigen van aftesnyden. Trok hy niet veel vrugt, van zulk Wanhoopend onderstaan, hy had ten minste de Eere, met twé Scheepjes, geduurende twé-entwintig uuren, eene Vloote te bevegten, die zig voornamlyk verdedigde, door haare zwaarte en lompheid. Want, op elke beweeginge welke hy deed, vond hy altyds de zwaare Scheepen voor zig, waar agter de andere Scheepen schuilden. 't Buskruit begon hem eindelyk te ontbreeken. Dus hy, grootelyks tegens zynen wil, hen moest verlaaten, en naâr *Engeland* keeren. Négen Man verloor hy, in dit stout bestaan. Hy viel, 6 uuren na zyne gemaakte Pryzen, te *Plymouth* in: on-aangezien zy, 40 uuren voor hem, afgezonden waren. Hier dienden zy, om hem een soort van Triumfe te bereiden. Alle de Inwoonders quamen hem te gemoete, op den Oever. Hy wierd gegroet, van al 't Geschut der Stad; 't geen hy beantwoordde, met zyn laatste Buskruit. Daarvan daan bragt hy zyne Pryzen, naâr *Southampton*: daar Sir *Walter Ralegh*, met den zynen hem afwagtte. Zy waren gelaaden, met Suiker, Elefants-tanden, Wasch, Huiden, Rys, Brasiliehout, enz.

Ontdekt en bevegt den *Galjoenen*.

Moet ze verlaaten, by gebrek van Buskruit.

Toejuiching in Engeland.

---

§. III.

Scheepstogt naâr KADIX en de AZORES, van Sir *Francis Drake*, A°. 1587.

ELISABET, Koninginne van *Engeland*, onderrigt zynde van de magtige uitrustinge welke *Spanje* deed, om eenen Inval in haar Koningryk te doen, besloot in haaren Raad, zulks zo veel mogelyk voortekoomen. De Ridder *Francis Drake*, welkers Moed en Bequaamheid zig bereids luisterryk had doen kennen, wierd benoemd, tot het Bevél over eene Vloote van 30 Zeilen. Vier daarvan waren Oorlogscheepen, der Koninginne: de *Bonaventure*, waarop Sir *Drake*, als Generaal; de *Leeuw*, onder 't gebied van *Wil-*

DRAKE. 1587.

Staat van de Vloote.

Drake. 1587. *William Borrough*; de *Dreadnought*, Kapiteyn *Thomas Venner*; en de *Régenboog*, Kaptyn *Henry Bellingham*; benevens twé haarer Pinasſen, als Ligters. De overigen waren zékere Scheepen, behoorende te *Londen*, van goeden Dienſte op deezen togt (*).

Verrigting te *Kadix*.

Deeze Vloot, van *Plymouth* t' zeewaarts gegaan, in de Maand *April*, naâr de Kuſten van *Spanje*, ontmoette den 16, op den 40 Graad Breedte, twé Scheepen uit *Middelburg*, van *Kadix* koomende. *Drake* vernam van hen, dat te *Kadix* en in de nabuurige Plaatsſen, een vreesſelyke menigte van Oorlogsbehoeftens verzameld was, om naâr de Haven van *Lisſebon* vervoerd te worden. Hierop liet hy 't zodanig doorſtaan, dat hy, den 19, in de Haven van *Kadix* liep. Zes Galeijen, onderſtaande hem 't Inkoomen daarvan te betwiſten, wierden wel dra genootzaakt, zig onder de Veſtinge te bergen. Op deeze Rée bevonden zig, onder 't Kaſteel, 60 Scheepen en verſcheide klyne Vaartuigen. Omtrent 20 Fransſe Scheepen vlugtten naâr *Port Real*, met ſommige Spaansſe Scheepen, om zig over de Zanden te bergen. *Drake* taſtte, onderwyl, den overigen zo verwoedelyk aan, dat het eerſte 't geen onder zyn Geſchut quam, aanſtonds te gronde ging. 't Was een Schip van *Raguza*, groot 1000 Ton, met 40 Metaale Stukken, en rykelyk gelaaden. Vier andere Galeijen, van *Porto Se. Maria*, en van *Port-Real* gekoomen, maakten ſchriklyk Vuur op hem, zonder nadeel toetebrengen: maar wierden wel dra genoodzaakt, met veel ſchaade aftewyken.

Schaade, welke *Drake* den Spanjaarden toebrengt.

Voor 't einde van 't Daghlicht had *Drake* reeds genomen, verbrand, of in den groond geboord, dertig Spaansſe Scheepen. Hoewel 't grootſte deel maar Transportſcheepen waren, bevond'er zig een nieuw onder, van ongemeene grootte, als zynde boven de 1200 Ton Laſts. 't Behoorde aan den Marquis van *Santa-Cruz*, ten dien tyde, Groot Admiraal van *Spanje*. Vyf andere waren, groot *Biskayſe* Scheepen, met Krygsbehoeftens voor de Vloote te *Lisbon*: uitgenomen een, van 1000 Ton, gelaaden met Spykers, Yzer, Hoef-yzers, en andere dingen voor den Weſtindiën. Dit wierd genomen, de andere verbrand. Nog namen zy een Schip, van 250 Ton, met Wynen voor 's Konings Hofhoudinge: 't welk in vlamme gezet wierd, na 'er de Laading uitgeligt was; als mede drie Vliebooten, van 300 Ton elk, gelaaden met Beſchuit, waarvan 't een insgelyks verbrand wierd. Dus ſtaken zy nog in brand, 10 andere Scheepen, gelaaden met Wyn, Raſynen, Vygen, Koren, enz. Zodanig, dat zy aan *Spanje*, ten ſchaade maakten, eene menigte van omtrent 10,000 Tonnen laadings.

't Geschiedde evenwel niet, by gebrek van verdédiginge. De Engelſe Vloot was geduuriglyk bloot geſteld, aan 't Kanon der Galeijen, der Forten, en des Oevers; en aan 't Vuur van menigte andere Batteryen, welken de Spaansſen geduuriglyk verplaatſten, na de uitwerkinge welke zy konden doen. Daarenboven, zo dra deeze de Hoope verlooren, langer een Schip te konnen verdédigen: dan ſtaken zy 'er zelfs 't Vuur in, en lieten 't naâr de Engelsſe Vloote dryven, die menigmaal veel moeite had, om

(*) Deeze zyn, ontwyffelyk, voor Rékeninge van den Avonturieren, of Reeders ter Kaapcrye geweeſt.

om zig daarvoor te bewaaren. De moeilykheid voor haar wierd nog grooter, toen de Eb viel, en de Zee veelen deezer brandende Scheepen in 't midde van haar zond. Deeze groote Onderneeming, door den onverwinlyken Moed en Beleid des Generaals te wege gebragt, wierd in eenen Dagh en twé Nagten uitgevoerd: ter verbaazinge van den *Spaansſen* Koning, en 't uitterſt' Hartzeer van den Marquis *de Santa-Cruz*, welke na deezen, geenen vrolyken Dagh meêr had, en weinige Maanden daarna overleed. Men ſchreef zyne Ziekte en Dood toe, aan 't verdriet 't geen dit Ongeval hem baarde. 't Verlies der Engelsſen, in zulk langduurig gevegt, was zo gering, dat men 't de moeite niet waardig geacht heeft, te melden.

DRAKE. 1587.

Hartzeer der Spaansſen daar over.

DRAKE, voor veele Maanden zyne Vloote bezorgd hebbende, verliet de Rée van *Kadix*, den 21. Tien Galeijen volgden, hem braveerende, met verdubbelend vuur. De Schryver deezes Verhaals, Ooggetuige op de Vloote, zegt hier by Ervarendheid ondervonden te hebben, dat de Galeijen niet vreeſſelyk zyn, in een Gevegt, dan alsze in de ruimte dienen, om anderen te onderſteunen; en dat deeze vier Oorlogſcheepen, als die alleen met haar te doen hadden, gemaklyk, twintig Galeijen zouden ſlaan. Ook hadden de Spaansſe Galeijen nu geen meer moed, dan bevoorens, om de Vloote te naderen: maar ziende dezelfde tegens haar keeren, wonnen zy met kragt van Riemen de Haven. De Britsſe Zeevoogd zond een zyner Scheepen, naâr *Engeland*, om 'er 't eerſte nieuws zyner Uitvoeringe te brengen: waarna hy zyne Zeilen, naâr Kaape *Sagres* draaide. Op deezen vaard, nam hy menigte van Barken, Karavellen, en andere klyne Vaartuigen, gelaaden voor de *Armada* van Lisſebon. Hy verbrandde ze, na maate zy hem in handen vielen; maar deed de Manſchap op de Kuſte zetten. Dus handelde hy ook allen den Visſers, dien hy ontmoette. Eindelyk, aan Kaape *Sagres* gekoomen, landde hy, en vermeeſterde 't Kaſteel en verſcheide andere Forten, om 't Land en de Haven voor zig open te hebben.

Galeijen wanneer niet te achten.

Drake, voor Kaape *Sagres*.

HY begaf zig, van daar, voor de Haven van *Lisbon*, daar hy 't anker wierp, by *Cascais*. De Marquis de *Santa-Cruz* was 'er, met zyne Galeijen: maar liet, verre van zynen Vyand te naderen, zyne Barken en Karavellen in zyn gezigt wegſleepen. *Drake*, om zynen Moed te beproeven, deed hem zeggen, dat hy daar gekoomen was, om eenige Kogels met hem te wisſelen. Maar de Spaansſe Marquis weigerde 't, onder voorgeeven, dat hy 'er niet toe gereed was, en deswegens geen bevel van zynen Koning had. Men konde hem daar, op den *Taag*, niet aanvallen: dus *Drake*, volgens beſluit van den Scheepsraad, zynen tyd niet op deeze Kuſte willende verſpillen, 't naâr de *Azores* zette. Zyn goed geluk deed hem, 20 of 30 Mylen van *St. Michiel*, eene Portugeesſe Karakke ontmoeten, genoemd de *St. Filippus*, koomende uit den Ooſt-indiën. Hy namze, met weinigen tégenſtand; en doende de Manſchap, in eenige klyne Vaartuigen overgaan, dien hy vermeeſterde, liet hy dezelfde, met genoegſaamen voorraad, beleefdelyk naâr *Portugal* vertrekken. 't Neemen deezes Schips, wierd ten quaad-voortéken in *Portugal* gehouden, wyl het de eerſte *Karak* was die genomen wierd, uit den *Ooſt-indiën*; en wyl zy 's Konings

Voor *Lisſebon*.

Daagd den Spaansſen Admiraal uit.

Zeild naâr de *Azores*.

Neemt eene *Karak*.

DRAKE. 1587. nings Naam voerde (1). De Rykdommen, welke men 'er vond, genoegsaam zynde om den Dienst van allen te vergelden, nam hy 't besluit naâr Engeland te keeren, daar hy, op 't einde van den Zomer, gelukkiglyk te *Plymouth* aanquam.

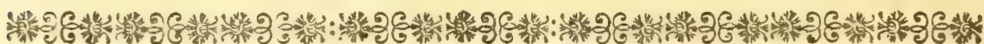
Uitwerking deezer Bedryven, op *Engelsſen* en *Hollanderen*.

MEN zag 'er, met verwonderinge (2) dat groot Gevaart van de Portugeessen *Karakke*; en 't deed twé voordeelige uitwerkingen, op den Britssen Land-aart. De eerste was, te leeren dat dit soort van Waterkasteelen, niet onverwinnelyk was, gelyk men zig bevoorens uit deszelfs Faame had verbeeld. Verder diende, de twéde, om de vuurigheid ten Koophandel te vermeerderen, met meêr dan immer de oogen te openen, op de Rykdommen, welken de *Portugeezen* uit den *Oost-indiën* trokken. „ Dit moe„ digde den *Engelsſen*, en hunnen Nabuuren, den *Hollanderen*, beide gee„ nerwege 't aan den Portugeezen toegeevende, nog in Dapperheid nog „ in Zee-ervaarendheid, ten einde van niets natelaaten, om zo wel als zy „ in den *Oost-indiën* te booren: zonder door derzelver kragten afgeschrikt „ te worden, welke zo groot niet waren in den *Indiën*, dan menze bevoo„ rens had uitgeschreeuwd (*) ".

(1) Even of dit meêr Ongeluk voorspelde, uit opzigte van 's Konings Naam, dan uit dien der *Heiligen*, welken door bevoorens genome Scheepen gevoerd was.

(2) Deeze afdeeling is eenige Jaaren naderhand by 't Verhaal gevoegd, 't zy door den Schryver, 't zy door *Hakluyt* (daar deezen Togt, Vol. 2. part. 2, p. 121 te vinden is) die ons veeltyds zyne eigene Aanmerkingen geeft, zonder dezelven te onderscheiden van zynen Autheur.

(*) Dit zegt het *Engelsch*: maar de Abt *Prevost* wagt zig wel, om deeze en dergelyke Zaaken in zyne Fransse Vertaalinge te plaatsſen.

XI. HOOFDSTUK.

Twé Reizen naâr BENIN, op de Kuste van AFRIKA, A°. 1587. Geschreeven door den Opperstuurman *James Welsh* (1).

§. I.

Daghverhaal, van de *Eerste Uit-* en t' *Huiz-reize*.

WELSH. 1587. Aanmerking.

MEN naderde in *Engeland* maar trapsgewyze, tot het vesten van den Indiësen-Koophandel. 't Vooroirdeel 't welk men zig gevormd had, van de Mogendheid der Portugeezen, in de Luchtstreeken die hen zulke groote Schatten léverden, weêrhield nog den Engelsſen Kooplieden. Evenwel vond men 'er twé, die ten minste beslooten hun Scheepvaard doortezetten, voorby de Paalen welke de meeste Engelsſen zig scheenen gesteld te hebben. *Windham* schynt tot dien tyd toe, de eenigste geweest

(1) By *Hakluyt*, vol. 2, part. 2, pag. 126.

WELSH. 1587.

weeſt te zyn, die tot *Benin* was doorgedrongen. Twé Kooplieden van *Londen*, genoemd *Bird* en *Newton*, ondernamen deeze Reize, na de voorgaande Onderneeminge van *Drake*, met een enkeld Schip, de *Richard van Arundell*, groot 100 Ton, en eene Pinasſe.

Vertrek der Scheepen.

DEN 12 *Oktober* bewoogen zy zig, van *Ratcliff* naâr *Blackwall*; en zeilden, den volgenden Dagh, van hier. De tégenwind belette hen, voor den 25, *Plymouth* te bereiken, daar zy eveneens, rampſpoediglyk, tot den 14 *Deſember* moeſten verbeiden: toen zy in Zee liepen, en omtrent Middernagt op de hoogte van *Lizard* waren. Zy quamen den 2 *January*, 1588., in 't gezigte van 't Land, by *Rio del Oro*, op 22 Graaden 47 Minuuten breedte. Den 3 waren zy, in 't gezigte van Kape *de las Barbas*; en den 7, in dat van *Kabo Verde*, op 14 Graaden en 43 Minuuten, 4 Mylen van de Kuſte. Den 17 zagen zy Kaape *de Monte*; en vervolgens, Kaape *Menſurado*, daar de Stroom Ooſt-Zuid-ooſt langs de Kuſte ging. s' Anderendaags 's Morgens, bevonden zy zig 9 Mylen van Kaape *Menſurado*, op de hoogte een's Lands, zeer gelykende naâr dat van *Kabo Verde*. Men ziet menigte Bergen, gaande van Kaape *Menſurado* Zuidwaarts. Den 19 waren zy, op de hoogte van de Riviere *Seſtos*; en, den volgenden Dagh, 4 Mylen in Zee, Noord- ten Weſte van Kaape *Baixos*. 's Namiddaghs naderde hen eene *Almadia*, met eenige Négers, van eene Plaatsſe genoemd *Tabanoo*. 's Avonds waren zy, tegens over een Eiland, met menigte Eilandjes, of Rotzen ten Zuide. De ſtroom quam, van 't Zuide; en men vond 35 Vaam waters. Den 21 quamen zy by eenen Fransman, aan eene Plaatsſe genaamd *Ratire*, waarby eene andere Stad was, genoemd *Crua*. Den 25 quamen zy op de hoogte van de Baaije, die ten Weſte van Kaape *Tres-Puntas* is. De ſtroomen zetten het hier, Ooſt-Noord-ooſt; en den 28 was men deswegens genoodzaakt, het 6 Glazen te laaten dryven, om de Pinasſe intewagten. Deeze quam den 31 te voorſchyn; en de Stroomen vond men Ooſtlyk, regt tegens over 't midde der Kaape.

1588. — Koomſt aan *Rio del Oro*. — Kaap *Barbas*. — *Kabo Verde*. — Kaap *Monte*. — *Rio de Seſtos*. — *Tabanu*. — Kaap *Tres-Puntas*.

DEN 1 *Februari* ontdekte men, een Hoog Land, rond uitſteekende, 't geen men voor 't Ooſtlyk gedeelte der Kaape hield. Het opend zig, met eene groote Baaije, waarin men een Eiland beſpeurde. 's Anderendaaghs zagen zy, 't Kaſteel *Del-Mina*; en van daar eene Barke naderen, met eenen Portugeez en eenige Négers. Men eiſchte hen, aan boord te koomen: maar zy wilden niet. Men ondekte op de Rotze, boven 't Kaſteel, twé Wagthuizen, die zeer wit ſcheenen; en men zette het, Ooſt-Noord-ooſt. Den 4 bevond men zig, 20 Mylen ten Zuid-Ooſte van *Del-Mina*, tegens over de Kuste, met meêr hooger ruuwe Heuvelen bezet: volgens rékeninge, niet verre van *Monte Redondo*. Zy liepen Ooſt- Noord-ooſt, en Ooſt- ten Noorde, 22 Mylen; en vervolgens Ooſt, langs de Kuste. Den 6 ontmoetten zy, digt by *Villa Longa*, eene Portugeesſe Karavelle. De Vaard wierd voortgezet, tot den 10: vertoonende de Kuſt, niets anders, als groote Boſchen, dikwyls ondoorganglyk ſchynende. Zy vonden, den volgenden Dagh, 't Water zo laag, en de Kuſte zo vol Zanden, dat zy 't Zeewaarts moeſten houden: waarna zy aan de Riviere *Jaya* ankerden, op 5 Vadem water.

Monte Redondo. — *Villa Longa*. — Rivier *Jaya*.

DEN 12 zond men de Pinasſe en de Boot, met eenigen Kooplieden, naâr Land. De Rivier, die zeer breed is, heeft niet meer als 4 en Eenen-halven Va-

WELSH. 1588.

Vademdiepte, aan de West-zyde, daar derzelver Oever veel laager is dan de andere. Hier gaat de Stroom Westwaart. Men maakte, den volgenden Dagh, weér zeil: houdende 't Zuid-Zuid-oost, langs de Kuste, welker Geboomte zo gelyk is, of het getópt was. Agtien Mylen hield men 't, langs de Kuste; en wierp 's Avonds 't Anker, op vierd'halve Vadem, aan de Riviere van *Benin*: zynde het, tot 2 Mylen van de Kuste, hier langs zeer ondiep. De Pinasse en de Boot wierden, met den Kooplieden, den 15, de Riviere opgezonden: terwyl men 't, wegens de ondiepte, Zuid zuid-oost, op 5 Vadem-waters zette. 's Anderendaaghs quamen die de Riviere wederom af, zeggende, dat 'er maar 10 Voet Waters op de Baare was. Een geweldige Stroom zette Westwaart, uit de Riviere. Men had hier, en op deeze gantse Kuste veel slegt Weer, met Donder, Blixem, en Régen, onder eenen Noord-oosten en Noordlyken Wind: maar als de Wind Zuid-west was, dan wierd de Lucht zeer gemaatigd. Den 16 *Maart* quam de Pinas weder te rug, met 94 Zakken Péper, en 28 Elefants-tanden: maar al derzelver Volk was ziek. Zy ging vervolgens wederom, in de Riviere; en keerde, den 30, met 159 Ceroenen, of Zakken Péper, en Elefants-tanden, hebbende haaren Kaptyn, en een Man, midlerwyl door Ziekte verlooren.

(Rivier *Benin*.) (Koophandel aldaar.)

DEN 13 *April* maakten zy zeil, om weder naâr Engeland te keeren; en hadden, den 8 *Mai* 't gezigt op de Kust, uitmaakende een gedeelte van Kaape *de Monte*. Zy meenden, nog zo verre niet te wezen. De Stroomen hadden hen verbysterd, gelyk deeze te vooren aan *Towrson* gedaan hadden. 's Nagts, van den 17, zagen zy, voor 't eerste, de Noordster wederom. Den 12 *Juli* zeilden zy, op 30 Graaden Breedte, tot den 17, wanneerze op 32 Graaden 46 Minuuten waren, door eene groote menigte Zeegras. Zy hadden, den 25, 't gezigt op 't *Eiland Pico*: houdende 't, Noord- ten Ooste, 15 Mylen daarvan. Twé Dagen daarna ontmoetten zy den Post van *Londen* (†) die hen goed Nieuws, uit Engeland, mededeelde. 't Eiland *Cuervo* ontdekten zy, den 29; en, dat van *Flores*, den volgenden Dagh. Den 30 *Aug.* waren zy, in 't gezigte van Kaape *Finisterre*; en den 8 *September* quamen zy te *Plymouth*: van waar zy, ter oirzaake van de krankheid onder 't Volk, niet eer, dan den 29, naâr *Londen* konden zeilen, daar zy den 2 *Oktober* aanquamen.

('t Huiz reize.) (Kaap *Monte*.) (Zeegras, of *Sargosso*.) (Koomst te *Plymouth*.)

„ DE Engelsen hadden, ten geleider, niets anders als eene onvolmaakte „ Kopye van 't *Journaal* van *Windham*; en, indien men daarvan oirdeeld, „ uit het geene ik onder zynen Naame gegeeven hebbe, dan zoude het „ oirspronglyk zelfs, hen niet veel meêr licht hebben gegeeven. Dus is „ altoos de verwaarloozing of de Lompheid der *Engelsse-Kooplieden* geweest. „ Zig byna nimmer anders aan overgeevende, als aan de Beschryvinge der „ Winden en der Vademen diepte, bekreunen zy zig weinig, om in hunne *Journaalen* te doen koomen, dat geene 't welk zelfs behoord tot de „ Plaatsse hunnes Koophandels: even als of de zorge hunnes Geests niets „ aanzag, dan den Scheepvaard; en zy, na de Grensze hunner Reize bereikt te hebben, niets meér noodig hadden, dan om zig verfoeijelyk „ met

(Haatelyke Aanmerking, van den *Franssen Vertaaler*.)

(†) Dit was een *Kruisser*, hen te gemoet gezonden, gelyk uit het volgende Verhaal blykt.

„ met het Belang optehouden. 't Verhaal, van deeze Reize naâr *Benin*, „ vervat niets meêr, dan de byzonderheeden der Koopmanſchappen, „ waarmede het Engels Schip gelaaden was. Maar *Hakluyt* heeft ons „ eenen oirſpronglyken Brief bewaard, geſchreeven door *Anthony Ingram*, „ voornaamſte Faktoor van 't eige Schip, behelzende verſcheide naauwkeurige omſtandigheeden, aangaande hun verblyf te *Benin* (*) ". WELSH. 1588.

(*) Dit Artykel is van den Abt *Prevoſt*; en wy laaten 't, ter zyner Verantwoordinge: niet alleen wyl het de Engelsſen, met gelyk Recht, tegens den *Fransſen* Kooplieden konnen omkeeren, maar wyl 't ook tegens 't Denkbeeld ſtryd, 't welk hy zelfs, in zyn *Berigt*, van deeze eerſte *Engelsſe-Reizen* geeft. De opmerking van *Winden* en *Diepte*, zyn ontwyffelyk wel zo nut in de Maatſchappye, en zo noodzaakelyk tot de Scheepvaard en den Koophandel, dus volſtrekt noodig tot de deftigheid en 't Beſtek deezes Werks, dan eenige ydele uitweidinge. Maar 't Onverantwoordelykſte is, dat hy hier 't Vervolg ontneemt, waarin die *naauwkeurige Omſtandigheeden* zyn, om het in 't volgend Berigt van *Ingram* te lasſen (daar wy 't zullen laaten, wyl de Afdeeling anders te klyn is) en waarvan 't het merkwaardigſte uitmaakt, gelyk wy onderſcheidenlyk zullen aantoonen.

---

§. II.

Kort Verhaal van de voorgaande Reize, door Anthony Ingram, *Hoofd-Faktoor* (1).

De Rivier van *Benin*, hoe breed, had geen behoorlyke diepte voor 't Schip de *Richard*, ſchoon 't maar 100 Ton groot was: geen Water was 'er genoeg, om 't Schip over de Baare te brengen. Dus liepen de Pinas en de Boot, met de Koopmanſchappen, dezelfde op, tot eene Plaatsſe genoemd *Goto*, alwaar zy den 20 *Februari* quamen, zynde dit de naaſte Plaats, aan de Stad *Benin*, daar zy te Water konden koomen. Van hier zonden zy Négers, om den Koning hunne aankoomſt en de oirzaake daarvan te melden. Deeze keerden den 22 wederom, met eenen Négerſen Heere, om hen naar zyn Hof te geleiden, en twé honderd Négers, om hunne Goederen te draagen.

Den 23 leverden zy hunne Goederen, aan 's Konings Faktoor; en den 25 quamen zy, aan de groote Stad van *Benin*. Zy wierden hier wel ontfangen. *Ingram* zig, den 26, ten Hove begeevende om gehoor by den Koning te bekoomen, wierd tot 's anderendaaghs uitgeſteld, ter oirzaake van een plegtig Feeſt. Evenwel ſprak hy met den *Veadore*, 's Konings voornaamſte Amtenaar, die belaſt was met de zaaken van den Koophandel met den Kriſtenen. Deeze Heer beloofde hem, zo veel Péper en Elefants-tanden te zullen bezorgen, als hy begeerde. Stad *Benin*.

Zy

(1) Deeze Brief is getékend, den eigen Dagh van de aankoomſte des Schips te *Plymouth*. De Engelsſe Kooplieden, waaraan die gerigt is, worden daarin van *Ingram* gebeden, de kortheid van denzelfden te verſchoonen, ter oirzaake van den ſlegten ſtaat zyner Gezondheid. Hy beloofd hen, een breeder Berigt, op zyne koomſte te *Londen*.

WELSH. 1588. ZY bequamen dat gehoor, den 1 *Maart*. De Vorst ontfing hen zeer vriendelyk, en bevestigde de Beloften zyn's Staatsdienaars. Men deed hen, den volgenden Dagh, groene Péper, en gedroogde Péper zien: maar zo vuil, dat *Ingram* vooraf eischte, dat men ze moest zuiveren. Dogh men verontschuldigde zig des, met belofte, dat de Engelsſen, in het toekoomende, beter voldaan zouden worden. De *Veadore* voegde 'er by, dat zedert deezes Konings regeeringe geen Kristenen, ten Péperhandel, te *Benin* gekoomen waren: dit was de Réden van derzelver onzuiverheid. Men begon daarop zo voorspoedig te handelen, dat zy den 9, reeds 64 Mudden Péper, en 28 Elefants-tanden hadden.

„ DE Goederen op deeze Reize uit Engeland medegenomen, bestonden, „ in Linne- en Wolle-Lákens, Yzerwerk van verscheide soort, Kópere- „ Ermringen, Glaze-Kraalen, en Koraal. Daarvoor bragt men van *Benin* „ te rug, Péper, Elefants-tanden, Palm-olie; en Stóffen, beide van Kottoen en „ Palmschorsse, zeer keurlyk geweeven. Het Geld, daar in zwang, was aar- „ tige witte Schulpen: maar de Engelsse zagen 'er geen Goud, nog Zilver. „ Kottoen groeide 'er in menigte. Hun Brood was een soort van Wortel, „ genoemd *Inamia*; en als 't wel gekookt was, zoude de Schryver 't Brood „ daarvoor hebben laaten staan: 't is aangenaam voor den Smaak, en „ ligt te verteeren. De Wortel is zo dik, als een's Mans erm. Liever „ aten de *Engelsſen* dien Wortel, met Olie en Azyn, op de Vischdagen, „ dan goeden Stokvisch. Veel Palmboomen waren 'er, en dus een me- „ nigte Wyn, daarvan koomende. Deeze is wit, en zeer behaaglyk; en „ zo goedkoop, dat men twé Stoop voor twintig Schulpjes konde hebben. „ Zy hebben menigte Zeep, riekende als geperste Violetten. Zeer fraai- „ je Matten, en Korven, maaken zy; als mede Ivoire-lépels, keurlyk „ gewrogt, met Figuuren van Vogels en Dieren. De Mensſen waren 'er „ zeer vriendelyk, en goed. Beide Mans- en Vrouwspersoonen gingen „ 'er naakt, tot zy gehuuwd waren; en dan bedekten zy zig, van den „ Midde tot de Kniën. Schriklyke Donder en Blixem is 'er doorgaans, „ zulks den Engelsſen 't hart in den beginne ontzonk: maar 't deed geen „ schaade. Zy konden 'er aarde Potten, van twé Stoop, vol Honing en „ Honingraaten koopen, voor honderd Schulpjes. Dus konden zy 'er „ ook een groote menigte Oranje-appelen, en *Plantains* bekoomen: zyn- „ de dit de Vrugt van eenen Boom, zo groot als een Komkommer, maar „ zeer aangenaam in den Mond. De Schryver berigtte ook, dat hy de „ Kunste had, om fris Water te bewaaren; en dat, toen hy te *Plymouth* „ quam, de Proeve met klyne kosten gedaan zynde, van 't geene zes „ Maanden op 't Schip gediend had, de voornaamste Persoonen die'r Stad „ daarover verbaasd stonden, en bekennen moesten, dat 'er geen beter „ Water, in eenigen Sprong omstreeks de Stad, te vinden was (*) ".

De Engelsſen worden met *Ziektens* bezogt. EVENWEL wierden de Engelsſen, 't zy door de eigenschap des Luchts, 't zy door de Voedzels, van eene quaad-aartige Koortsse aangetast, welke in weinige Dagen veelen wegrukte. *Ingram*, mede daarvan aangedaan, wierd

(*) Dit gantsse *Artikel*, met de volgende *Tafel* van *Breedte*, heeft de *Abt* uit het voorgaande Bericht getrokken, onge-acht hy dat, volgens 't aangemerkte, zo onhebbelyk uitstrykt.

wierd naâr *Goto* te rug gezonden, door den Kaptyn des Schips, die te *Benin* by hem gekoomen was. Hy vond 'er al 't Volk der Pinasſe, in zulk eenen ſlegten toeſtand, dat zy naauwlyks 't vermogen hadden, om 't aan 't Schip te brengen. Vyf- of zes Matroozen verloor hy, in 't afzakken der Riviere. Zig te zwak bevindende, om naâr *Benin* te keeren, zond hy 'er den Heelmeeſter van 't Schip: oirdeelende, dat 'er deszelfs Hulp zeer noodzakelyk zoude wezen. Ook waren 'er de meeſte Engelsſen, niet alleen in deerlyken toeſtand, maar de Kaptyn zelfs was midlerwyl overleeden. De Zieken, en die welke 't nog hadden konnen uitſtaan, hadden geenen anderen drift, dan om weder naâr 't Schip te keeren. Te vergeefs deed de *Veadore* hen verligting, in 't naderende Saiſoen hoopen: zy vertrokken, met beſluit aanſtonds t'zeil te gaan. Dus was hun getal verminderd, dat zy de Pinas moeſten verlaaten. WELSH. 1588.

DEN 13 *April* zakten zy in Zee. Hun te Rugreize had niets droevigs, dan de zwakheid welke zy medevoerden. Den 25 *Juli* bequamen zy de *Azores* in 't gezigte: daar de Ziekte zig wederom verhief, en verſcheiden weghrukte. Maar, in 't midde hunner grootſte bedruktheid, ontmoetten zy gelukkiglyk, aan deeze zyde de Noordkaape, eene Barke, genoemd de *Burre*, behoorende aan hunnen Eigenaaren: deeze zond hen 6 friſſe Mannen aan boord, en hield hen gezelſchap. Zonder deeze hulpe, hadden zy de uitterſte Rampen moeten uitſtaan. Evenwel konden zy, gelyk gemeld is, niet voor den 2 *Oktober* te *Londen* koomen. Hunne rampſpoedige t'Huisreize.

Tafel der BREEDTENS, *in deeze Reize waargenomen.*

	Graaden.	Min.		Graaden.	Min.
Rio del Oro.	24	47.	*Kabo Verde.*	14	43.

---

§. III.

Twéde Reize van *Welsh*, naâr BENIN, A°. 1590.

DEN 3 *September*, ging men t'zeil, van *Ratcliff*; en men quam, den 18, te *Plymouth*: van waar men den 22 in Zee liep. *Forteventura*, een der Kanariëſe-Eilanden, liepen zy den 4 *Oktober* voorby. Men zag, den 16, eenen gedrochtelyken grooten Viſch, die zy meenden den *Gobarto* te zyn; en die, den Muil opſteekende, byna den Kók, van boord geknapt had. Den 21 ontmoetten zy, op 18 Graaden Breedte, eenen Tégenſtroom uit den Noorde, daar zy in de laatſte Reize eenen Zuidlyken ontmoet hadden, beide met zeer groote ſtilte. Den 24 hadden zy *Kabo Verde* in 't gezigte; en 's anderendaaghs eene groote holle Zee, uit den Noorde: een gemeen Téken, dat de Wind Noord zal worden. Den 15 *November*, op 6 Graaden 42 Minuuten, ontmoetten zy drie Stroomen, uit den Weſte- en Noord weſte, een uur na malkanderen; gelyk ook, den 18, twé andere zwaare Stroomen, uit den Zuid-weſte; den 20, eenen uit het Noord-ooſte; den 24, eenen zeer zwaaren, uit den Zuid-zuid-weſte, en nog drie tegens den Avond. Eene hooge Zee, en zwaaren Stroom, uit den 1590. Uit reize. Veranderlyke Stroomen.

 Zuide,

WELSH. 1590. Zuide, hadden zy den 27, toen zy maar eene Myle, elk Quartier-wagts zeilden: daar zy bevoorens, t'elkens, derd'halve Myle meenden gegaan te hebben. Den 5 *Desember*, houdende 't Oost-noord-oost, en Noordoost, op 5 Graaden-en eenhalf, verliet hen hunne Pinas; en den 7 (wanneer zy, zo wel als den volgenden Dagh, een groote Vlak in de Zonne zagen) hadden zy eene hooge Zee, uit den Zuide. Den 14 hadden zy 15 Vadem waters, 2 Mylen van de Kuste: waar langs 't de Stroom Zuidoostlyk zette, met eene stille Zee uit den Zuide. Zy waren, den 15, op 4 Graaden 27 Min. Breedte, by de Kuste, daarze eenige Rotzen en eene groote Baaije bespeurden; en 's anderendaaghs, wanneerze wederom een Vlak in de Zonne zagen, ontmoetten zy een *Frans* Schip, van *Hunfleur*. Den 17 ankerden zy, in den Mond eener Riviere; en bevonden zig by Kaape *das Palmas*, daar een Stroom liep als of 't op den *Teems* was; ook zagen zy een Eiland, aan *Foreland Point*: dogh de Nagt belette 't hen. Zy waren, den 20, aan *Rio de los Barbos*; en 's anderendaaghs, 3 Mylen, West, van Kaape *Tres Puntas*; alsmede, den 24, ten Anker over *Rio de Boilas*: daar zy met de Sloepe niet durfden inloopen, ter oirzaake van eene hooge Zee, die geduuriglyk aan 't Inkoomen, op de Baare brak. Voorts zeilden zy, den 28, langs de Kuste, en ankerden 's Nagts op 7 Vadem-waters: ter oirzaake van eenen zwaaren Stroom, van de Oost-zuid-oost Kuste, der *Papuas*, die hen te rug wilde dryven. Den 29 waren zy, op de hoogte van *Arda*. Hier namen zy eene Karavel, waarvan 't Volk aan Land gevlugt was. Eenige Portugeezen quamen den volgenden Morgen aan boord, om de Karavalle te rantsoeneeren: maar, ontdekkende dat het veinzery was, verbrandde men 't Vaartuig, in 't gezigte der Stad. Men ankerde te *Villa Longa*.

Kaap *das Palmas*. *Rio de los Barbas*. Kaap *Tres Puntas*. *Villa Longa*.

1591. DEN 3 *Jannuari* was men, by *Rio de Lagoa*. Vorderende, langs de Kuste, welke met dikke Bosschen bezet was, quam men, den 6, aan de Riviere *Yaya*; en, 's anderendaaghs, aan den Mond der Riviere van *Benin*, op 5 Vadem-waters. De Kaptyn ging den 10 te Lande, en men begon den Handel, te *Goto* en omstreeks. Zy zagen, den 17 *Maart*, op eenen droevigen regen-achtigen Dagh, drie groote Hoozen, twé aan Bakboord, en een vlak voor hen uit: maar ze raakten hen niet.

Rivier *Yaya*. Rivier *Benin*.

EINDELYK, den 27 *April*, nam men de te Rugreize naâr *Engeland*. Den 12 *Mai*, maar anderhalven Graad van de *Linië*, had men zulk gemaatigd Weer, als op eenen Zomersfen-morgen, in Engeland: dit was hen mede verscheide maalen, gelyk ook in de voorige Reize, te *Benin*, en op deeze Kuste gebeurd. Zy waren, den 24, ten Zuide van Kaape *das Palmas*. Den 1 *Juli* hadden zy 't gezigt op *Brava*, een der Kabo-Verdse Eilanden, 7 Mylen ten Ooste. Zy vielen, den 13 *Augusti*, in de Vloote onder den Lord *Thomas Howard*, Admiraal van Engeland, en Sir *Richard Greenevil*, Vice-Admiraal: leggende op Spaansse Scheepen te loeren, 30 Mylen ten Zuid-weste, van 't Eiland *Flores*. Twé Dagen daarna kreegen zy verlof, om te mogen vertrekken, benevens eene Vlieboote, met Suiker gelaaden, koomende van *St. Thomas*, en door der Koninginne Scheepen genomen. De Lord Admiraal belastte hooglyk, aan Mr. *Welsh*, dat Vaartuig niet te verlaaten, voor het in Engeland ingevallen was. Den 23 waren zy, omtrent het Eiland *Cuervo*. Zy ontmoetten, den 17 *September*, een Schip van *Plymouth*, koomende uit de *West-indiën*; gelyk mede, den

Te Rugreize. *Kabo-Verdse Eilanden*. Eiland *Flores*. *Cuervo*.

den 23, den *Draak* van Mylord *Kumberland*, Schipper *Ivie*; en den 2 *Oktober*, een Schip van *Newcaſtle*, koomende van *Newfoundland* (*) inhebbende 300 Köppel *Newland* Viſch. Den 6 hadden zy *Scilly* in 't gezigte. De Tegenwind belette hen, voor den 13, te *Darthmouth* te koomen: daar zy tot den 12 *Deſember* bleeven, wanneer zy t' zeil gingen, en den 18 te *Limehouſe* op den *Theems* ankerden. Hier ontſcheepten zy 589 Zakken Péper, 150 Elefants-tanden, en 32 Vaten Palm-olie. De Koopmanſchappen, door hen uitgevoerd, waren Breede-Lákenen, Karſaaijen, Baaijen, Linnen, ongewerkt Yzer, Kopere Ermringen, Koraal, Valke-bellen, Péédehair, Hoeden, enz. Deeze Reize was hen zo veels te verquikkelyker, dan de eerſte, dewyl zy overvloed van Vers-water hadden. 't Water, 't geen zy den 1 *April* 1591 in de Riviere van *Benin* hadden ingenomen, wierd den 7 *Juni* 1592, aan boord des Schips, nog zo zuiver en aangenaam gevonden, als 't beſte Fontyn-water konde zyn. De Viſch, die zig in overvloed aanbood en hen tot groote Ververſinge diende, verliet hen niet, voor zy Noordelyk van de *Azores* waren.

WILSH. 1591.

Koomſt op den *Theems.*

Zuiver Water van de Riviere *Benin.*

(*) *Terreneuf*, en dus zal men wel oirdeelen, dat hier van de Bakkeljauw geſproken word.

XII. HOOFDSTUK.

Kruistogt van GEORGE, Grave van KUMBERLAND, naâr de *Azores*, A°. 1589 (1).

---

§. I.

Uitreize, *en* Bedryven *aan de Eilanden* Flores *en* Fayal.

KUMBERLAND. 1589.

Staat van de Vloote.

DE Grave van *Kumberland* ruſtte, op eigen koſten, eene Vloote van vier Zeilen uit. Op de *Viktorie*, een Schip van de Koninginne, ging hy in Perſoon; de *Meg*, en de *Margariet*, waren twé klyne Scheepen: op 't laatſte gebood Mr. *Monſon* (naderhand Sir *William*); het vierde was een klyne Karavel, die Mr. *Pidgeon* ten Kaptyn had. Vierhonderd Man, zo Edellieden, Soldaaten, als Matroozen, waren op deeze Scheepen. Daarenboven was hy verzeld, met Kaptyn *Criſtopher Liſter*, een Man van grooten Moed; met Kaptyn *Edward Careleſs*, anders *Wright*, die op den Weſt-indiëſen Togt van Sir *Francis Drake*, naâr *St. Domingo* en *Karthagena*, Kaptyn

(1) De Schryver is Mr. *Edward Wright*, befaamd wegens de fraaije Uitvindinge der Kaarten, gemeenlyk, dogh ten onrechte, in Engeland genoemd *Mercator's Projection*: gelyk hy zig deswegens beklaagd, in zyn Boek der *Vulgar Errors*, waarin hy *Mercator* van Letterrooverye beſchuldigd. In den Tytel deezer Reize (by *Hakluyt*, Vol. 2., part. 2, p. 143) word hy genoemd *den Uitmuntenden Mathematicus en Ingenieur*; en het blykt, uit het Verhaal, dat hy zelfs op deezen Togt, en aan boord van de *Viktorie* was.

KUMBERLAND. tyn van de *Hoope* was geweest; voorts, met Kaptyn *Boswell*, M. *Merum*, M. *Henry Long*, M. *Partridge*, en M. *Norton*.

1589. Vertrek der Vloote. HY verliet *Plymouth*, den 18 *Juni* 1589. Omtrent drie Dagen daarna, ontmoette hy drie *Fransse* Scheepen: 't eene van *Newhaven* 't ander van *St. Malo*. Hy hieldze, als goeden Pryze zynde. Twé zond hy naâr *Engeland* op, na 'er den Visch uitgenomen te hebben, waarmede zy uit *Newfoundland* gelaaden waren; en al 't Volk deed hy, op het derde, naâr *Vrankryk* t'huis gaan. Andere Scheepen, dien hy ontmoette, liet hy hunnen Koers vervolgen: bevindende, dat zy, van *Rotterdam* en *Emden*, naâr *Rochelle* gingen.

Zy ligt vyandlyke Goederen, uit *Oosterlingen*. DEN 28 ontmoette hy eenige Engelsse Scheepen, koomende van den Portugeessen togt, die hem met eenige Leevensmiddelen voorzagen. Elf Scheepen ontdekte hy, den 13 *Juli*, buiten 't gezigte van de Spaansse Kuste, op de hoogte van 39 Graaden. Zyn Vice-Admiraal, naâr hen toegeloopen, zonden zy hem niet alleen Kogels toe; maar hun Admiraal en Vice-admiraal heisten hunne Vlaggen op, en toonden te willen slaan. Eindelyk quam de *Viktori* op; en, na wisselinge van eenige Schooten, de Schippers aan boord van den Grave: toonende hunne Vrygelei-brieven, van de Steden *Hamburg* en *Lubek*, *Breme*, *Pomeranië*, en *Calice*. Zy hadden in, zekere Zakken Péper, en Kaneel: bekennende denzelfden toetebehooren, aan eenen Jood te *Lisfebon*, om tot hunnent gevoerd te worden, aan zynen Faktoor aldaar. Deeze goederen dus, volgens hunne eige Bekentenisse, wettigen Pryze zynde, wierden die overgenomen: bedraagende de waarde, volgens Rékeninge, omtrent 4500 L., tot 2 Schellingen het Pond. Vervolgens liet men hen in vryheid vertrekken, met al hun Volk: uitgenomen 7 Man, die vrywillig, als Matroozen, op de Engelsse Scheepen overgingen.

Koomt aan de *Azores*. HOUDENDE koers naâr de *Azores*, ontdekten de Engelssen, den 1 *Augusti*, het Eiland van *St. Michiel*, een der Oostelykste van deezen. 's Nagts zetten zy eene Spaansse Vlag op, om niet verdacht gehouden te worden. Op de Rée van 't zelfde, zagen zy 3 Scheepen, en eenige andere Vaartuigen, ten anker. Men besloot deezen, 's Nagts weghteneemen. 's Avonds, ten 10 uuren, zond de Grave zyne Sloepen, wel bemand af om hunne Kabels te kappen, en ze Zeewaarts te laaten dryven. Naderende, ontdekten de Engelssen, dat het grootste Schip een Engelsch Vaartuig was, genoemd de *Londense-Valk*, gevoerd door eenen *Schotssen* Stuurman, die zynen Naam aan den Eigenaaren leende (*). Zy kapten de Kábels van 3 andere Scheepen, onder 't Kasteel leggende, gelaaden met Wyn en Olie van *Sevilië*. 't Meestedeel der Spanjerds viel over Boord, en zwom naâr Land, maakende ysselyk geschreeuw: 't welk van de Stad, straks in oproer, gelykerwyze be-antwoord wierd. 't Kasteel zond, te vergeefs, eenige Kogels naâr de Sloepen. De Schotten schooten drie Stukken in de Lucht af, om den Spanjaarden te doen gelooven, dat zy 't met hen hielden: waarna de Schotsse Stuurman aan Boord van den Grave quam, en hem zynen dienst aanbood. Dien zelfden Dagh, joeg de Karavel

(*) *Schotland*, toen een afzonderlyk Koningryk, was onzydig.

vel eene Spaanſe Karavelle, en namze op de Kuste. Men vond 'er Brieven in, geevende te kennen, dat de Karakken waren vertrokken, van *Tercera*, agt Dagen bevoorens. Den 7 nam de Pinas een klyn Schip, omtrent *Tercera*: inhebbende 30 Vaten ſchoone *Madera-Wyn*, met Zeije- en Wolle Stóffen. KUMBERLAND. 1589.

DEN 14 quamen zy aan 't Eiland *Flores*, met toeleg om 'er Water inteneemen. Zy bemandden hunne Sloepen, met 120 Man. De Inwoonders ſtaken eene Vredevlag op. Men deed desgelyks. De Grave deed hen door zynen Portugeesſen Tolk zeggen, dat hy een Vriend van hunnen Koning Don *Antonio* was (*); en niet quam, om hen te benadeelen, maar enkeld om eenigen versſen Voorraad te hebben, in verwisſelinge van Olie, Wyn, of Péper. 't Wierd gewillig toegeſtaan. Midlerwyl daaraan voldaan wierd, trokken de Engelsſen Zuidwaarts, naâr de Stad *Santa-Cruz*, welke verlaaten gevonden wierd. De Inwoonders waren 'er, met alle hunne Goederen uitgevlugt: uit vreeze, gelyk hun gebruik was, als eenige Scheepen op de Kuste quamen. Het is, beſtookt wordende door Oorlogſcheepen, 't onbewoondſte van 't Eiland: vol groote rotzige Heuvelen, en Bergen. Eiland *Flores*.

WRIGHT verhaald, dat hy met anderen, in de Boote, naâr 't Schip de *Viktorie* geroeid wordende, hen een gedrochtelyke Viſch, meêr dan eene Myle navolgde, zynde maar eene Pieke lengte van hen, en ſomtyds zo na, met hen ruuwelyk te horten. Zyne Vinnen, die ſomtyds uit het Water quamen, hadden niet min dan 4- of 5 Ellen lengte; zyn Hoofd was, van verſchriklyke grootte; en zyne Kaaken, als hy gaapte, anderhalf El wyd. Men vreesde, dat hy 't Vaartuig omverre geſmakt zoude hebben: maar eindelyk ontquam men hem, door kragt van roeijen. Vreeslyke *Viſch*.

EEN klyn Schip, genoemd de *Drake*, berigt brengende, dat de Karakken nog te *Tercera* waren: haaſtten zig de Engelsſen, om van 't Eiland *Flores*, met alle zeilen daarnaâr toe te gaan. Den 27 *Augusti* ontdekten zy, op de Rée van *Fayal*, veele Vaartuigen ten anker. Kaptyn *Lister* en Kaptyn *Monſon* wierden daarop afgezonden, in de Sloepe van de *Viktorie*: ter betere verzékeringe verzeld, van de *Saucy-jack* en de klyne Karavelle, om hen waarteneemen. Maar de Wind van den Wal zynde, konden deeze den Spanjaarden niet naderen. De Sloep deed het dan, en klampte een Schip van 250 Ton, en 14 Steen-ſtukken, aan Boord, 't geen zy een uur lang bevogt, tot de andere Booten haar te hulpe quamen, en 't vermeesterden. Al 't Volk ſprong over Boord, naâr den Wal, behalven den Kaptyn, *Juan de Palma*, en twé- of drie andere. 't Was gelaaden met Suiker, Gember, en Huiden, laatſt gekoomen van *St. Juan de Puerto Rico*. 't Kasteel had vrugteloos gevuurd. Nog vyf andere klyne Vaartuigen, vielen in hunne handen: 't een met Huiden; 't ander met Elefantstanden, Péper, Kokos-neuten, en Geiten-huiden; het derde, met Hout; de twé anderen met Viſch, welke zy lieten dryven, als de moeite niet waard zynde. Maar de vier eerſten, wierden naâr *Engeland* gezonden. Onderwyl quamen drie klyne Oorlogſcheepen, zig by hen voegen: naamelyk *Fayal*. Pryzen, daar gemaakt.

(*) Deeze was, als aangemerkt is, de Pretendent der *Portugeesſe Kroone*, en had eenigen Aanhang.

KUMBERLAND. 1589.

lyk, Mr. *John Davis*, met zyn Schip, Pinasse, en Boot; Kaptyn *Markesbury*, met zyn Schip, 't geen Sir *Walter Ralegh* toebehoorde; en de Bark *Lime*.

VAN daar quamen zy, den 31 *Augusti*, in 't gezigte van 't Eiland *Tercera*. Op 9- of 10 Mylen daarvan, ontmoetten zy een klyn Schuitje, naâr hen zeilende. 't Waren agt Engelssen, die zig gevangen op *Tercera* bevonden; en besloten hadden, hun Leeven te waagen, om de Vloote te bereiken. Geen ander zeil hadden zy, dan een Bedlàken, opgehouden door eenen Hoepel, en aan beide zyden vastgemaakt; nog anderen Voorraad, dan 't geen zy in hunne Zakken voerden. Men ontfingze, aan Boord van de *Viktorie*; en de Grave vernam van hen, dat de Karakken zedert agt Dagen vertrokken waren.

DUS geen vorder hoope op de Karakken zynde, besloten zy naâr *Fayal* wedertekeeren, met voorneemen de Stad te verraschen. Maar de Wind en 't Weer was, tot den 9 *September*, zo strydig, datze niet voor den 10, op de Rée van *Fayal* konden koomen. Hier zond de Grave, Kaptyn *Lister* met eenen gevangen Spanjerd: geevende de Keure, aan den Inwoonderen, of den Engelssen gerustelyk te ontfangen, met de Stad te rantsoeneeren; of al 't geval des Oorlogs uittestaan?

Veroveren *Fayal*.

ZY antwoordden, dat hun Eed en Trouwe aan den Koning van *Spanje* hen niet toeliet, zonder verdédiginge zig overtegeeven. Straks wierden de Sloepen bemand: de Grave stelde zig aan 't hoofd, landde, en trok naâr de Schietkat, die de Stad dekte. Hy bespeurde eenige Benden, Ruitery en Voetvolk, op eenen Heuvel. Eene andere Bende Voetvolks, toonde zig, in eene Valeije; en twé Benden, uit de Stad trekkende met vliegende Vaanen, scheenen 't tegens hem te zullen aanbinden. De Grave trok meêr dan eene Myle 't Strand op, naâr de Schietkatte, daar hy 't vervolgens zeer Rotzig en moeijelyk vond: waarna hy zwenkte, de Stad aanviel, daarin drong, en door dezelfde de Schietkatte bemagtigde. De Spanjerds verlieten alles, op zyne naderinge; en hunne Benden insgelyks. Van de Schietkat, had men niet opgehouden te vuuren, dogh zonder eenigen vrugt: de Vloot donderde ook zo lang, daarop, tot zy 't Rood-Kruis van *Engeland* daarvan zag waaijen.

DE Grave verbood het plunderen, den zynen; en stelde Wagt, aan Kerken en Kloosters. Maar de verhitte Soldaat, eerde geen Bevel: die plunderde de Huizen, en voerde den buit naâr Boord. Eenige, ook daar buiten willende stroopen, wierden van 't Landvolk bloedig afgeweezen.

Beschryving van *Fayal*.

FAYAL is Hoofdstad, van 't Eiland des eigen Naams. 't Legt régelregt, West-Noord-west, over 't hoog Gebergte van 't Eiland *Pico*: maar drie Mylen daarvan gescheiden. De Stad is omtrent van 300 Huishoudingen. Zeer schoon zyn de Huizen, van Steen gebouwd. Elk heeft eenen Tuin, en eenen Waterbak. Rasynen en Tabak, zyn de voornaamste Vrugten des Eilands: daarenboven heeft het, alle soorten van uitmuntende Vrugten. Men vind 'er Péper, Vygen die Witte- en Roode-Vrugt draagen, Persikken op laagen Stam, Oranje-appelen, Limoenen, Queen, en Pataten, (Aard-appelen) enz. Riekend-Hout ('t scheen den Schryver, *Céder* te zyn) is 'er even gemeen: zo zeer ten Bouwe als tot Branden. De Vrouwen

wen bedienen zig van Tabak (nu in *Engeland* bekend, en in gebruik) in plaatsse van Blanketzel, om zig te kleuren. KUMBERLAND. 1589.

EEN Klooster van *Fransiskaanen* was in de Stad, van 30 Monnikken, gebouwd A°. 1506, door eenen Monnik van dezelfde Orde, Inwoonder te *Angra*, in 't Eiland *Tercera*. Zo groot was 'er de Geleerdheid geweest, dat 'er geen Monnik gevonden wierd, die *Latyn* kon. Dogh de Engelsssen vonden 'er de Tafel, beter voorzien. Geleerdheid der *Monniken*.

EINDELYK wierden de Inwoonders te raade, de Stad te rantsoeneeren: voor 2000 Dukaaten. 't Meestedeel daarvan, wierd met Kerk-zilver betaald. Op de Beukerye vond men, 58 yzere Stukken Kanon, welke naâr Boord gevoerd wierden: waarna men de Schietkatte vernielde, en weghzeilde. Evenwel wilde de Grave, alvoorens, den Inwoonderen onthaalen. Allen, die koomen wilden, deed hy aan Boord te gaste verzoeken: uitgenomen den Goeverneur, *Diego Gomez*, dewyl die niet anders te voorschyn had willen koomen, dan om 't Rantsoen der Stad te régelen. Vier quamen 'er alleen, welke pragtig onthaald, en weérgezonden wierden, onder 't geluid der Trompetten en 't gebalder van 't Kanon. *Kumberland* schonk hen, ten afscheid, eenen Vrygeleibrief van zyne hand: verzoekende allen Engelsssen, die hier zouden koomen te landen, hen niet verder te ontrusten, nog iets anders te vraagen, dan Water en Verversing. Geduurende zyn verblyf, quamen twé Gevangens van *Pico* tot hem; en te *Fayal* stelde hy in vryheid, eenen Gevangen, van *St. Jago* daar gebragt: aanhangeling, van den vlugtigen Koning Don *Antonio*, en Neef van eenen in *Engeland*. Deeze Mensssen voerde hy met zig. De Stad gerantsoeneerd.

---

§. II.

Vordere *Bedryven* aan de *Azores*.

DE Weste en Zuid-weste Winden, in dit Jaarty daar zeer geweldig zynde, dwongen evenwel den Engelsssen, tot den 1 *Oktober*, op de Kuste van *Fayal* te moeten blyven draalen. Midlerwyl ging men, hier en daar, vryelyk te Lande; en de Inwoonders handelden, ter goeder trouwe. De Grave had op zwaarste straffen verboden, hen eenigerwyze te benadeelen. Dus betaalden de Engelsssen, met gereeden Gelde, den Wyn en de Verversingen, welken zy benoodigd waren; en de Inwoonders bragten hen, gewilliglyk, alle hulpe toe, waarvan zy de belooning getrouwelyk ontfingen. Op eenen Dagh bespeurden zy, by 't Eiland *St. George*, eenen zeer grooten Visch, gerustelyk op Zee dryvende. De Zee quam op zynen rug breeken, die zwart-achtig was. In den aanvang namen zy hem, voor eene Rotze, vreezende dat 'er het Schip op liepe: maar de Visch verschoot, en liet hen den vaart vry. 't Slegt Weer houd hen omtrent *Fayal*.

Een woedend Tempeest sloeg, laatstelyk, den Engelsssen van hunne Ankers. Veel moeite had men, om de verspreidde Vloote te herzamelen. Dit geschiedde evenwel, zonder eenig verlies, op de hoogte van *Tercera*: regt tegens-over den hoek van *Brazil*, by *Angra*, Hoofdstad van dat Eiland. Zy naderden voorts 't Eiland *Graciosa*. Kaptyn *Lister* wierd 'er gezonden, Eiland *Graciosa*.

 met

Kumberland. 1589. met bevel, 'er alleen Water en Ververſſingen te vraagen; en verzékering, van geenigen hinder. Men antwoordde, niets te konnen toeſtaan, zonder 't Bevel des Goeverneurs, die Landwaarts was. Den volgenden Dagh zond de Grave, de Booten naâr Land, om Water te haalen: maar deeze wierden met Kanon afgeweezen, terwyl zig eenige gewapende Benden te Lande vertoonden. Hy zogt wel wraak deswegens te neemen, maar de Kuſt bood hem geene plaatsſe aan, daar 't zonder groot gevaar te doen was: zelve vond hy geene plek voor de Stad, om 'er bequaamlyk 't Anker te konnen werpen. Dit deed hem eenen Brief zenden, inhoudende, dat hy wraake zoude neemen, ware 't niet ter zaake van hunnen Koning Don *Antonio*, waarvan hy een Vriend was. Zy verontſchuldigden de begaane Vyandlykheeden, als een Misverſtand. Den volgenden Dagh quamen drie der voornaamſten, in eene Sloepe, met een Vredevlag. Zy bragten de toeſtemminge des Goeverneurs, ten aanzien der Ververſſingen. Water konden zy niet geeven: zy zelfs hadden 'er gebrek aan, en niets anders, als 't geen zy, in tonnen en bakken, by Régen vongen. Veel liever wilden zy, twé tonnen Wyn, dan eenen ton Waters geeven. Zy verzogten, dat geene Engelsſen te Lande quamen: beloovende, 't alles op de Vloote te bezorgen.

Terwyl dit nagekoomen wierd, quam het Engels-Schip, de *Weimouth*, aldaar. 't Had eenige dagen bevoorens, een Spaans-Vaartuig genomen, waard 16000 Pond: met nieuws, dat de *Weſt-indiëſe Vloot* in Zee was, en wel dra hier omtrent moeſt koomen. Na den voorraad, te *Gracioſa* ingenomen te hebben, vertrok de Grave, met wederzyds genoegen. Den 4 *Oktober* nam hy een Franſch Schip, van *St. Malo*, koomende met Viſch van *Terreneuf*, en door ſtorm gedwongen, hier herſtel te zoeken. De beſte Manſchap trok hy 'er uit, in plaatsſe van den Engelsſen, dien hy daarmede naâr Engeland zond. Een Stormwind joeg hem, naâr de zyde van *Tercera*: daar hy, omtrent 4 Mylen in Zee, de *Weſt-indiëſe Vloot* in de Haven van *Angra* zag loopen, ſterk 15 Zeilen. 't Gemeld Franſch-Vaartuig wierd midlerwyl verlooren: men hoorde 'er niet van, voor de te rugkoomſte in Engeland, daar 't gelukkiglyk aangekoomen was.

Een Frans-Schip, genomen.

De Grave hield zig omtrent de Haven, met toeleg, om 'er eenigen uittehaalen. Maar 't wierd eindelyk, ter oirzake van de ſterkte der Plaatsſe, ondoenlyk gevonden. Op 't eerſte ontdekken van den Engelsſen, hadden de Spanjerds zig, digt aan de Stad, onder 't Kaſteel *Brazil* gehaald. Aan de eene zyde wierden zy beſchut, met 25 zwaare Stukken; aan de andere zyde, met een Fort, voerende 13- of 14 metaale ſtukken Kanon. Ook was de wind te zwak, om tegens hen te konnen dienen. Hy ſtak dan in Zee, om hen uittelokken. De Pinas had bevel, hen te beſpieden. Deeze quam eenige dagen daarna te rug, met berigt, dat zy den Spaansſen hunne Zeilen had zien beſlaan, en den Top-maſten inſchieten. Dit deed oirdeelen, datze niet uit wilden koomen, voor de Engelsſen vertrokken waren.

Spaansſe Vloot wykt onder *Tercera*.

Men ging dan, naar de Baaije van *St. Michiel*; en omtrent 2 Mylen Ooſtelyk daarvan daan, naâr de Rée van *Villa-Franca*. Hier vond hy eenige Schotsſe Vaartuigen, waarvan hy 5- of 6 vat Wyns, en ſommige vaten Waters bequam. Dit behulp, niet genoegſaam zynde, zond hy zyne Boot naâr den Oever, om het uit een Beekje, ten Weſte van *Villa-Franca*, te

Kumberland, zeild af.

te haalen: maar 150 Man, met twé Vaanen, beletten 't. Men zette 't dan naâr 't Eiland *St. Maria*, wyl men berigt had, dat het zelfde niet zeer ſterk was; en om, van daar, naâr de Spaanſe Kuſten te gaan. De Kaptyns *Liſter* en *Preſton* wierden, met 60- of 70 Man, in de Pinaſſe en eene Sloepe afgezonden, om den Inwoonderen, in vriendſchap, Water, en Voorraad, tegens betaalinge te vraagen. Zy vonden twé Scheepen, digt aan de Stad, ten anker; en veele bézig, om dien op 't drooge te haalen, terwyl de Inwoonders allen toeſtel ter verdédiginge maakten. *Liſter*, dugtende dus qualyk ontfangen te worden, beval zyne Trompetten te blaazen, terwyl hy zyn Volk verbood te ſchieten, zonder zyn bevel: maar, 't zy 't qualyk verſtaan was dan niet, zo dra de Trompetten zig deeden hooren, vuurden de zyne. MEN beantwoordde hen. 't Belette hen evenwel niet, den twé Scheepen te vermeeſteren, waarvan 't Volk overboord ſprong: maar 't een zat zo vaſt aan den grond, dat zy 't moeſten verlaaten, en zig met het ander vernoegen, 't geen laatſtlyk van *Brazilie* gekoomen en met Suiker gelaaden was. Sterk wierd uit de Stad geſchooten (daar men, door de Muuren gedekt, geen hinder van hen ontfangen kon) zulks zy 2 Dooden, en 16 Gewonden bequamen: ook wierd de Pryz, in hunnen Aftogt, met eenen Kogel doorboord.

KUMBERLAND. 1589.

Veroverd Twé Scheepen, aan *St. Maria.*

DE Grave bevond zig dus, valſch onderrigt te zyn, aangaande de gelegenheid der Plaatsſe: te meér, wyl hy te vergeefs onderſtond, eene Plaatsſe ter Landinge te vinden, om Water te bekoomen. Hy vertrok dan, naâr 't Eiland *St. George*, daar hy den 27 quam. Men zond de Sloepen, om Water inteneemen, met eenen vriendlyken Brief, als bevoorens, aan den Eilanderen. Zy vonden eenigen armen Bewoonderen, uit vreeze tusſen de Rotzen verſchoolen; en zy keerden, met 6 tonnen Waters.

Eiland *St. George.*

ONWILLIG om langer te beiden, zeiden zy, dat ze 'er niet mêer naâr toe konden; en regelregt, naâr Engeland wilden zeilen, zonder de Spaanſe Kuſte aantedoen: daartoe hadden zy Water genoeg. De Grave, dien dit tegens de borſt was, zogt hen te beweegen, 's anderendaaghs meér Water inteneemen: maar 't Volk weigerde 't, en zeide, dat het, met zulken onſtuimige Zee en Wind, niet te doen was. Eindelyk wierd aan hunne keure geſteld, of zy hier wilden vertoeven, tot zy genoegzaamlyk van Water voorzien waren; of, met half-rantſoen Waters, langs de *Spaanſe* Kuſte, naâr *Engeland* keeren? 't Laatſt wierd aanſtonds geſtemd: mits, de Zieken en Gequetſten niet verminderd zouden worden. De *Margareet*, die lék geworden was, wierd hierop, met de *Brazilſe-Pryz*, vooruit naâr *Engeland* gezonden: inhebbende eenige Zieken, en Gewonden. Maar Kaptyn *Monſon* ging over, op de *Viktorie.*

't Scheepsvolk wil naâr Huiz.

VERVOLGENS maakte men zeil, naâr de *Spaanſe* Kuſte, met zeer voorſpoedigen Wind, dien men bevoorens zelden had. Den 4 *November* nam men een Portugeez Schip, van 110 Ton, koomende van *Fernanbuk* in *Braſilië.* 't Was gelaaden met 400 Kiſten Suiker, en 50 Quintaalen Braſiliehout. Dit was op 29 Graaden Breedte, omtrent 200 Mylen ten Weſte van *Lisſebon.* Kaptyn *Preſton* wierd 'er, met eenige Manſchap uit de Vloote, opgezonden; en daarentegens, de voornaamſte Portugeezen overgenomen. Men verſtond van hen, dat zy dien zelfden Dagh, een ander Vaartuig gezien

Vertrek der Vloote naâr de *Spaanſe Kuſt.*

Pryzen gemaakt.

KUMBERLAND. 1589. zien hadden, de eige Streeke met hen houdende. Kaptyn *Davis*, en de Pryz wierden gelaſt, de Vloote te volgen, die 'er jagt op ging maaken. Deeze ontdekte het, 24 uuren daarna, en nam 't. 't Was mede een Portugeez, uit *Braſilië*, met Suiker en Hout. Terwyl men doende was, de voornaamſte Manſchap overteneemen, ontdekte men nog een Zeil. 't Was een Schip van 400 Tonnen, wel gewapend. Dit ſcheen zig te willen verdédigen, hebbende zig zo dik met Huiden behangen, dat het beſtand tegens eenen Musketkogel was: maar 't gaf zig over, zo dra de *Viktori* op hem ſchoot. 't Quam van *Mexico* en *St. Jan d'Ulhua*; en had in, 700 Huiden, waard tien Engelsſe-ſchellingen 't ſtuk; veele Kiſten Suiker; 6 Kiſten Kochenilje, elk Pond waard, 26 Engelsſe-ſchellingen en 8 Pencen; benevens Chineesſe-Porcelynen, en eenige Baaren Zilver. De Kaptyn, een dapper- verſtandig- en beleefd Man, was een *Italiaan*; en had, voor zyn deel, aan boord, de waarde van 25000 Dukaaten. Hy wierd, met de voornaamſte der zynen, aan boord van de *Viktorie* overgenomen; waartegens Kaptyn *Liſter*, met omtrent 20 Man, op deeze Pryze overging.

---

§. III.

Te *Rugreize* van den Grave van *Kumberland*.

t'Huiz-reize. DE gemaakte Pryzen, en de zwaarigheid om zo veele Portugeesſe- Spaansſe- en Fransſe-Gevangenen gade te ſlaan, deeden den Grave van *Kumberland* afzien, van 't voorneemen, om op de Spaansſe Kuſten te kruisſen. Hy nam dan 't beſluit, te Huiz' te keeren. De laatſte Pryz was genomen, op de Breedte van 39 Graaden, omtrent 46 Mylen, ten Weſte, van de Rotze van *Lisſebon*. Zy was een van de 16 Scheepen, die te *Tercera* ingeloopen waren. Eenige van haar Volk verhaalden, dat de Goeverneur, terwyl de Engelsſen voor de Haven lagen, bevolen had drie van den zwaarſten te ontlaaden, en op elk 300 Soldaaten te werpen: om 's Nagts, de *Viktorie* aan boord te koomen leggen. Maar dat de Engelsſen vertrokken waren, eer hy zyn voorneemen te werk konde ſtellen. Men zette het dan, met voorſpoedigen Wind voord: zonder meêr gevaar te willen loopen.

Gebrek van Water op de Vloote. 't VERANDERDE evenwel dra. De Wind liep in 't Ooſte, en dus de Vloote vlak tegen. In de onmooglykheid van Engeland eenigerwyze te bereiken, wierd men verpligt, 's Volks rantſoen te verminderen, vooral van Water: 't geen reeds al, ter helfte, verklynd was geworden. De Man kreeg maar een Half-pintje, in 24 uuren: daarenboven begon het te ſtinken. Nog was dit gelukkig, by 't geen 'er op volgde. Van een Halfpintje, quam 't op een Mutsje. Eindelyk, 't Water gants ontbreekende, zag men geen andere uitkoomſt, dan om in *Irland* te loopen. Maar, toen men 't meende te bereiken, wierd men zo verre Weſtelyk gejaagd, dat men beſluiten moeſt, tegens de Baaren te worſtelen, tot men 't middel vond, om *Engeland* of *Irland* te bereiken. Midlerwyl beſtond de Drank, uit 3- of 4 Lépels azyn, die dagelyks omgedeeld wierden. Daar waren nog

wel

wel eenige vaten Wyn: maar de vreez, van 't ook te zullen ontbreeken, liet niet toe, dan daarvan uitdeelinge te doen, om den twéden Dagh, met de eige Maate, naamelyk met Lépels. Door dit groot gebrek aan Drank, durfden zy ook zeer weinig eeten. KUMBERLAND. 1589.

DEEZ droeve toestand duurde 15 Dagen lang: zonder eenige maatiginge, dan die van eenigen Hágel, en eenigen klynen Régen, dien men met ongelooflyke greetigheid opving. Men spande Lákens, Servetten, en 't geen hiertoe diende, met zwaarte in 't midde, houdende zorgvuldiglyk den vier Hoeken, om dit kostelyk vogt zo veels te beter intezamelen. Tot den minsten Drup, die op den Overloop viel, likte men greetiglyk. Men zoog de Zeilen uit. De Matrooz, die, door zyne schranderheid, een Kruikje Waters had konnen inzamelen, was de Rykste: men benydde zyn Fortuin! hy wierd gestreeld, en aangebeden, zelve van zynen Bevelhebberen. Die niets vonden, om zig te verquikken, staken Kogels in den Mond. 't Gaf hen eenig baat: maar, voor een Oogenblik! De Nooddruft deed zig, zo voort, weêr gevoelen. Van alle zyden hoorde men niets anders, als gesmeek en geschrei: de Hémel wierd bestormd! ook was 't nu de Tyd, waarin men deszelfs Opperheerschappye, en de zwakheid der Mensselyke-Vermogens, regt kende. Geene waren evenwel beklaaglyker, dan de Zieken. Dagelyks stierven 'er; en de Vloot had zo veel Volks niet verlooren, op derzelver gantsen Togt, dan in deezen rampzaligen toestand. Groote nood daarvan.

EEN voorbeeld vind men aangetékend, 't geen ten Lesse voor allen Landaart diend. In de Gelegenheid van 't opzamelen die'ns ryken Schats, quamen sommige der elendige gevange *Spanjaarden* (zy hadden evenwel gelyk Rantsoen met den Engelssen) en baden, om Godts wille, maar zo veel Water, als zy in hunnen Handpalm konden houden! Men gaf 't hen. Onaangezien 't groote Uitterste, waartoe hunne Overwinnaars, zo wel als zy gebragt waren, weigerde 't hen niemant, die 't magtig was: om hen eenige Mensselykheid te leeren, in steê van hunne gewoone Wreedheid. Medelyden voor den *gevangen Spanjaarden.*

DEN 2 *Desember* (*) was een Feestdagh, voor zo veelen Ongelukkigen. Daar viel een overvloedige Régen. De ervaaringe hen den gereedsten Middelen, om 't intezamelen, geleerd hebbende, bequamen zy eenen klynen Voorraad, die tot den volgenden Dagh strekte. Men vond zelve 't middel, te zuiveren en aangenaam te maaken, 't geen op den Overloop gelekt was: door 'er wat Suiker bytedoen. Maar, terwyl men deeze Gunste des Hémels toejuichte, viel men in verscheidener Gevaaren. Zy bekoomen eenigen *Régen.*

Een Storm vertoonde den Dood, onder andere schriklyke gedaantens. Matroozen, die 20 Jaaren gevaaren hadden, betuigden, nimmer de Zee zo woedende gezien te hebben; en verbonden zig, met de nadruklykste Eeden, 'er zig nimmer weder op te waagen, indien zy 't nu ontsnapten. Geen Zeil bleef geheel. De Scheepen wierden met zulken geweld gebeukt, dat men ze, t'elkens, in stukken meende te zien vliegen. 't Scheen zo zeer uit den Afgrond der Baaren te ontstaan, dan uit den Grim des Winds. Zo lek wierd de *Viktori*, dat alle Pompen geen onderstand meêr konden aanbrengen. Zy had meêr dan 20 Voet, Boords, boven Zee uitgestoken: nu zakte zy Schriklyke Storm. Uitterste Gevaar der *Engelsen.*

(*) Dit's een Misslag, en moet eenigen Dagh van *November* zyn, gelyk uit het volgende blykt.

KUMBERLAND. 1589. zy zigtbaarlyk: de Baaren rolden 'er midde over heen', gelyk een Rivier: niets anders wagtte men, elk oogenblik, dan haar eensklaps te zien zinken. Eindelyk, de Storm bedaarde. De Hémel duldde ook, dat twé Engelsſe Scheepen hen, den laatſten *November* ontmoetten: waarvan 't eene hen een weinig Bier byzette, zo verre het van 't overſchot eener lange Reize konde verſtrekken. Met deeze klyne hulpe, geenzints toereikende om hen in Engeland te konnen voeren, bragten zy 't, met eenige Lappen zeils, den 2 *Deſember*, in *Irland*, omtrent *St. Kelmes*, ten anker. Evenwel vond men 'er zig niet veilig: geene Haven waarin men zig konde bergen; zelve de Sloepen waren 'er niet buiten gevaar. Men ligtte dan 't anker, den volgenden Morgen, en quam 's Avonds in *Ventre Haven.*

Zy bekoomen wat laaſſenis.

Koomen op de *IrſeKuſte.*

DE Grave van *Kumberland* had zo dra 't anker niet doen werpen, of hy viel zelfs in de Sloepe, en liep naâr den Wal; en bragt 'er, met den uitterſten ſpoed, Water en allerhande Verversſingen van daan. Hy zelfs had zo veel geleeden, als de minſte Matrooz. Een pót vers Water, dien zyne Dienſtboden voor hem beſpaarden, geduurende den Storm gebroken zynde, had hy de uitterſte noodlydenheid, van den Dorſt, beproefd. Dus beſpaarde hy nu ook niets, om zyn Volk hunne Elenden te doen vergeeten. Het beſte, van Eet- en Drinkwaaren, 't welk de Landſtreek konde léveren, wierd op de Vloote verdeeld. De Zieken en Gewonden wierden gevoerd, naar *Dingenacush* (of *Dingle Icough*) omtrent 3 Mylen van die Haven; en onder de bezorginge van Wondheelders geſteld. Hier verquikte men zig, terwyl de *Irſe* Harpe (welke de Inwoonders deezes Koningryks meeſterlyk weeten te behandelen) aangenaamlyk de Ooren ſtreelde; en dus wierd men, gelyk als van den doode verreezen.

Dingenacush.

DINGENACUSH is de voornaamſte Stad deezer Landſtreeke. Zy beſtaat, in eene groote Straate, waarop beiderzyds eenige klyne uitloopen, met eene Poort aan elk eind; en een Kaſteel, 't geen van eenige ſterkte ſchynt geweeſt. In noodzaake, zouden alle de Huizen, zo veele Forten konnen wezen: want ze zyn gebouwd van groote Steenen, die derzelver Muuren zeer dik maaken; en de Venſters zyn zo eng, datze met die dikte, weinig Licht geeven. In een Beleg 't welk de Stad, voortyds, tegens den Grave van *Desmond* verduurde (*) wierden alle de Huizen verbrand: uitgezonderd vier, waarin de Inwoonders zig beveſtigden, en 'er eene onvergelykelyke Verdédiging deeden. Zy wierden genoodzaakt, tot den Lyken hunner Dooden te eeten; en 't was alleen de Honger, die hen tot de overgaave dwong. Hoewel de Stad zedert herbouwd is, blyft 'er een menigte van Puinbrokken over, welke daarvan getuigenis draagen. De Huizen zyn 'er zonder Schoorſteenen, uitgenomen der voornaamſten: dus de Rook den Engelsſen zeer hinderde. Men brand 'er Turf, die zeer goed is; en Hulſt of Brem. Deeze Landſtreek leverd weinig Hout; nog iets, 't geen ten Kalk of Cement kan dienen, 't welk zy genoodzaakt zyn van zeer verre te haalen, 't geen 't bouwen zeer bezwaarlyk maakt. Maar Steenen hebben zy 'er, in zulken overvloed, dat de Inwoonders dien in plaatsſe van Heggen gebruiken, om 'er hunne Velden mede afte-

Gelegenheid, en Eigenſchappen, der Stad *Dingenacuſh.*

(*) De Rebelli, door deezen geſtookt, om den Proteſtanten in *Irland* uitteroeijen, met 'er den Spanjaarden intevoeren, nam zyn begin in den Jaare 1579.

tepaalen. Dezelfde word, onder de eerste laag Aarde gevonden: zo ondiep, dat het te verwonderen is, hoe 't Gras, de Kruiden, 't Koorn zelfs, in zulken Grond zo wel konnen slaagen. Want, met een weinig bebouwens, trekt men 'er eenen genoeg overvloedigen Oogst uit. Het Vee word'er, byna, zonder bezorginge vet. Men heeft 'er goede Schaapen, hoewel wat min van deugd dan in Engeland, tegens twé Schellingen 't stuk. Handigheid en lust ten Arbeid, ontbreeken den Inboorling. 't Volk heeft 'er de Eigenschap, zo lui te zyn, dat zyne Voorzorg nooit, van de eene tot de andere Weeke strekt. Het Geld is zeer raar, in dit Land. Eenen Akker (*) goeden Grond, kan men 'er in Jaarhuure hebben, voor 8 Hollandse Stuivers. Evenwel vind men 'er Aluin- Tin- Koper- en Yzer-mynen, en menigte andere Goederen, die grond tot eenen ryken Koophandel zouden konnen leggen. Zy zagen 'er ook Steenen, zo klaar als Kristal, gevormd als Diamanten. Dit gedeelte deezes Lands, is vol groote Bergen en Heuvelen, van waar vermaakelyke Stroomen Waters daalen. De Luiheid der Inwoonderen belet niet, datze Sterk, Stout, en bequaam tot alle soorten van ongemakken zyn, waartoe hen de gelegenheid of de noodzaake dwingt: dit koomt hen van hunne Kindsheid aan. In 't hart van den Winter, laaten zy hunne Kinderen bloots-hoofds, en bloods-voets loopen: 't Lichaam is hen naauwlyks bedekt, met een lap Lákens. Den voornaamsten Amtenaar hunnes Stads noemen zy, hun *Soeverein*: welke gelyk gezach heeft, als de *Mayors* in Engeland, met Deurwaarders, om hem optewagten, en den Staf voor hem- uit te draagen. Deez word hier onderhouden, in een der vier Huizen, uit de Rebellie van den Grave van *Desmond* overgebleeven. Zy hebben dezelfde Form van Gemeene-gebeden, woord voor woord, als in *Engeland*: dogh in 't Latyn. Sondaghs gaat de Soeverein naâr de Kerke, verzeld van den *Sheriff* en den Voornaamsten. Zo dra zy in de Kerke koomen, knielen zy; en elk zegt zyn Gebed, by zig zelfs. Daarna gaanze heen, om te gaan drinken. Vervolgens keeren zy wederom, naâr de Kerke, daar de Prédiker 't Gemeen-Gebed doet. De Dooping verschild eenigzints, van de Engelsse: een gedeelte van den dienst, daartoe behoorende, word in 't *Latyn*, 't ander in 't *Irsch* gedaan. De Prédiker, houdende 't Kind in zyne handen, doopt het, eerst agterwaart en dan voorwaart, over Hoofd en Ooren, in koud Water, in 't midde van den Winter. Dat 's een ander middel, om hen hardvogtig te maaken. Zy hebben Klókken, Trommen, nog Trompetten, om den Inwoonderen ter Kerke te verzamelen: zy wagten maar, tot hun Soeverein koomt; en die eenige Godtsdienstigheid hebben, volgen hem.

KUMBERLAND. 1589.

Hardvogtigheid der *Iren.*

't Doopen der Kinderen.

NA de Grave van *Kumberland* tot den 20 *Desember* toegebragt had, om zyn Schip en Volk te herstellen, ging hy weder t' zeil, verzeld met Sir *Edward Dennie*, deezes Vrouw, en twe Zoonen. Even te vooren, hoorde hy 't nieuws, dat 60 Spaanse Pryzen genomen, en in Engeland opgebragt waren. Weinig tyds daarna, ontmoette hy een Engels Schip, 't geen dat getal tot 90 vergrootte. Maar 't deelde hem ook de droeve Tyding

De Grave vertrekt naâr *Engeland.*

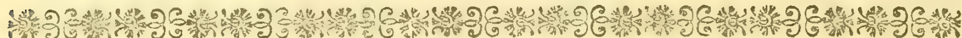
Schipbreuk van de beste Pryz.

(*) In Engeland, 720 Voet lang, en 72 breed.

KUMBERLAND. 1589. Tyding mede, dat zyne laatste en beste Pryz schipbreuk geleeden had, te *Als Efferne*, dat is, *Hell Cliff*, in *Cornwall*; dat Kaptyn *Lister*, met al zyn Volk (uitgenomen 3 Engelsſen, en 3 Spaansſen, die 't met zwemmen ontquamen) verdronken was: maar dat alle Goederen geborgen waren, door vlyt van Sir *Francis Godolphin*, en de Edellieden deezer Kuste. De dood van Kaptyn *Lister*, bedroefde den Grave 't meest: hy wenstte, zyn leeven voor de verkreege schatten te mogen koopen.

Andere gemaakte Pryzen. Den 29 ontmoette de Grave van Kumberland een ander Schip, waarop hy overging: 't geen hem te *Falmouth* bragt. Dit gaf hem tyding, dat Kaptyn *Preston*, dien hy bevorens met de Pryzen naâr *Engeland* opzond, onderwegh een Spaans-Schip, met Zilver gelaaden, genomen had. 't Verhaalde hem daarnevens, dat Sir *Martin Frobisher*, en Kaptyn *Reymond* (twé andere Engelsſe Zeehelden) den Admiraal en den Vice-admiraal van de Spaansſe Vloote genomen hadden, welke zig voor den Grave te *Tercera* hadden beveiligd: maar dat dezelfde Admiraal vervolgens gezonken, naby *Eddistone*, een' Rotze over de Baaije van *Plymouth*, dogh al 't Volk behouden was.

Behouden te *Plymouth*. EINDELYK, de *Viktori* quam gelukkelyk te *Plymouth*, na zy nieuwe Gevaaren van stranden had uitgestaan, toenze het boven de Kaape van *Ramhead*, ten Weste van *Plymouth* wilde zette. Het Bier, 't geenze in Irland in nam, te purgeerende voor 't Volk zynde, had het liever verkooren Water te drinken.

XIII. HOOFDSTUK.

Zeetogt van Sir RICHARD GREENVILLE, naâr de *Azores*, A°. 1591., geschreeven door Sir *Walter Ralegh*, Ridder (1).

GREENVILLE. 1591. Inleiding. DEN Tytel van *Reize* kan men niet weigeren, aan allen Scheepvaard in afgelege Landen, uit wat oirzaake zy ook ondernomen is. Dus maakt men geen zwaarigheid, in den Reije van Reizigers te plaatsſen, den Scheepsbevelhebberen, die langduurige Togten hebben ondernomen, met het vooruitzigt, om nieuwe Landen te ontdekken, den Koophandel vastestellen, en vyandlyken Volken te bestryden, die zig tégens hunne Oogmerken stelden (*). Deeze en dergelyken, moet men dan in gelyken Graade

(1) By *Hakluyt*, Vol. II, part. II., p. 169, onder den Tytel, Getrouw Berigt van 't Gevegt, geschied den laatsten *Augusti* 1591, *tussen de* REVENGE (de Wraake) *een van haare Majesteit's Scheepen, en eene* ARMADA *van den Koning van* SPANJE, *geschreeven door den Ridder* WALTER RALEGH.

(*) Dit is 't Gevoele en de Uitdrukking van den Abt *Prevost*: 't welk wy, om deszelfs Nadruk, hier gevolgd hebben, on-aangezien de onderscheiding welke wy daarin hebben moeten maaken.

de aanmerken: on-aangezien wy 'er den Naam van *Zeetogt* aan geeven, ter oirzaake zy van enkeld Krygsbedryf was. GREENVILLE.

RALEGH heeft dit verhaal geschreeven, om de valsche Geruchten te wederleggen, welken de *Spanjaarden* overal verspreid hadden, aangaande 't Gevegt 't geen het voornaamste Voorwerp deezer Verrigtinge is. Volgens hunne gewoonte, hadden zy 'er zig al de Glorie van toegeschreeven. Deswegens moet men zig ook niet verwonderen: want, na hunne *Onverwinlyke Vloot* (dit was de Naam dien zy daaraan gaven) byna gantselyk vernield was, in 1588, door een klyn getal Engelsse Scheepen, waarvan geen een verlooren wierd, lieten zy niet na zig de Eere der Overwinninge toeteschryven, in alle de Berigten dien zy daarvan uitgaven. 1591. Snoevery der *Spaansen.*

TER deezer gelegenheid haald *Ralegh*, in weinig Woorden aan, 't geen 't merkwaardigste in dit gewigtig Voorval was. Die *Armade* bestond, in 140 Zeilen: waaronder de grootste *Argosies*, *Portugeesse Karakken*, *Florentines*, en zwaare *Hulken* uit andere Gewesten. De Vloot der Koninginne was niet sterker, als van 30 Oorlogscheepen, ondersteund door eenige Koopvaardy-Scheepen, onder 't bevel van Mylord *Charles Howard*, Groot-admiraal van Engeland. Evenwel joeg zy den Spanjaarden, van den *Lizard*, in *Cornwal*, tot aan *Portland*: daar Don *Pedro de Valdes*, met zyn magtig Schip, schandelyk den zynen verliet; van *Portland* nootzaakte zy hen, naâr *Calais* te wyken: daar de Spaansen *Hugo de Moncado*, met den Galeijen onder zyn bével, verlooren; van *Calais* vervolgde zy hen vorder, rond-om *Schotland* en *Irland*: aan welke laatste Plaatsse, de Spaansen, eenige Hulpe en Onderstand, van hunnen *Barbaarsen Godtsdienst* meenden te vinden, maar 't meestedeel Schipbreuke leed, en tegens den Rotzen verbryzelde. Die 't aan Land ontquamen, wierden van Plaatsse tot Plaatsse gevoerd, geköppeld als een span Péérden; waarna menze voor *Engeland* inscheepte. De Koningin verwaardigde zig niet, hen te doen dooden, of ten gevangenen te houden. Dus zond men ze heenen, om in hun Vaderland, het nieuws van de roemryke Verrichtingen hunner *Onverwinlyke* en Vreesselyke *Vloote*, te gaan Trompetten. Kort berigt van de *Onverwinlyke Vloot.* Hoe geteisterd.

DE Spanjaarden, voor zig in Zee te begeeven, hadden een Lyst openbaar gemaakt, van de Sterkte deezer Vloote: volgens hen, zodanig zynde, dat niets haar wederstaan konde. Evenwel, na rond-om *Engeland* gezworven te hebben, deedze niets anders, dan twé- of drie klyne Vaartuigen te verbranden. *Drake*, in tegendeel, had weinig tyds bevorens, enkeldlyk met 800 Soldaaten, *Sant-Jago*, *Santo Domingo*, en de Forten van *Florida*, van den Spanjaarden genomen. Daarna zag men Sir *John Norris*, met een handvol Volks, van *Peniche* in *Portugal*, meêr dan 40 Engelsse Mylen ver, de Stad *Lissebon* gaan aanranden; en na 'er veele Dagen stand gehouden te hebben, weder te rug trekken, langs den eigen Wegh, in spyt van alle hunne Bezettingen, zo te Voete als te Péérde. Stoute bedryven der *Engelssen.*

RALEGH heeft dat aangeroerd, om zynen Leezeren te overtuigen, van 't onderscheid 't geen 'er tussen deeze twé Volken is. Het eene, altyds, in Verbeeldinge, boven zyne Vyanden, verbergd zyne verliezen, zingt het *Te Deum*, op 't minste Voordeel, en verspild meêr in Vreugdevuuren, dan het met de gemaakte Pryzen wind: terwyl het Vergelyking van 't Gedrach der *Engelssen*, tegens dit der *Spanjaarden.*

GREENVILLE. 1591. ander zig naauwlyks beroemd, daarvan, in eene enkelde Reize, agt Scheepen uit den *Indiën* koomende, en 20 van de *Brazilse Vloote*, opgeligt te hebben.

---

§. I.

Gevegt *van den Ridder* GREENVILLE, *op 't Schip de* Revenge, *tegens de gantse* SPAANSSE VLOOTE.

Staat van de *Engelsse Vloot*, aan 't Eiland *Flores*.

MYLORD *Thomas Howard*, bevel hebbende om den *Spanjaarden* allen afbreuk te doen, in den Oorlog welken zy deezen tyd tegens den Engelsſen voerden, bevond zig in Zee, met 6 Scheepen der Koninginne, 6 Viktalie-Scheepen, de Bark *Ralegh*, en 2- of 3 andere Pinasſen. De *Defiance* was de Admiraal; de *Revenge*, Sir *Richard Greenville*, Vice-admiraal; de *Bonaventure* wierd gevoerd, door Kaptyn *Croſs*; de *Lion*, door *George Fenner*; de *Foreſight*, door Mr. *Thomas Vavaſour*, en de *Crane*, door *Duffild*. De twé laatſtgemelde, waren maar klyne Scheepen; en de 4 andere van middelbaare grootte: de overigen, uitgenomen de Bark *Ralegh*, gevoerd by Kapt. *Thin*, maar Voorraadſcheepen zynde, gelyk wy gemeld hebben, en dus van weinig of geene ſterkte. Deeze klyne Vloot lag in *Auguſti*, ten Anker, by 't Eiland *Flores*, een van de Weſtelykſte Eilanden der *Azores*; en voorzag zig daar, van Water en andere Noodwendigheeden: gedeeltelyk voor Geld, gedeeltelyk met Geweld. De Ziekte, daar de Manſchap mede worſtelde, ſtelde haar in ſlegten toeſtand: de Admiraal had 90 Zieken op, en de *Bonaventure* geene Gezonden genoeg, om haar groot Zeil te behandelen.

Magtige *Spaansſe Vloote*.

DEN laatſten *Auguſti* bragt eene Kaptyn *Middleton*, een zeer bezeild Schip voerende, op Kundſchap uitgezonden, berigt aan den Admiraal, van 't aankoomen eener magtige *Spaansſe Vloote*; en deeze quam te gelyk opdaagen. Zy naderde met volle Zeilen, bedekt door het Eiland; en zo ſchielyk, dat de Engelsſen naauwlyks tyd hadden hunne Ankers te kappen, dien eenige nog moeſten laaten glippen. De Ridder *Greenville* was de laatſte, ter oirzaake een gedeelte zyn's Volks aan Land was, 't geen anders verlooren ware geweeſt: terwyl de Admiraal, benevens de Vloot, met veel moeite den Wind won.

Greenville afgeſneeden.

GREENVILLE, te lang hebbende moeten verbeiden om den zynen te konnen inhaalen, wierd van zyn Volk aangedrongen, om 't overſtaag te ſmyten en met alle Zeilen aftehouden: want het Eſquader van *Sivilië*, was hem loefwaart voor den Boeg. Maar hy oirdeelde 't ſchande te zyn, voor zig, zyn Vaderland, en zyne Koninginne. Hy zeide tegens zyn Volk, dat hy 't vlak door 't Vyandig Eſquader wilde zetten, in ſpyt van denzelfden; en dat van *Sivilië* noodzaaken, hem plaats te maaken. Ook deed hy 't, ten aanzien der voorſten: die 't overleiden, en in lei van de *Revenge* vielen. Dus lukte 't met den volgenden niet. De *Groote St. Filippus*, koomende by den Wind op hem, luuwde hem zodanig door zyne vreesſelyke grootte, dat zyn Schip eensklaps dood leidde. Dat gedrochtelyk gevaarte, ten minſte groot 1500 Tonnen, wierd hem dan een onover-

Zyn onverwinlyke Moed.

Slaat tegens de gantſe *Spaansſe Vloote*.

overkoomelyke Hinderpaal; en vier andere Spanjaards, terzelfden tyd daar by koomende, twé aan Stuurboord en twé aan Bakboord, vond Greenville zig zo bezet, dat hy geen Roer meêr konde draaijen. In deezen toestand, die hem 't enteren niet konde doen ontgaan, verklaarde hy den zynen, zig tot den laatsten Man te willen verdédigen. Zyn Volk, door zynen Moed bezield, beloofde alle, met de Wapenen in de hand te zullen sterven. Men zag een Gevegt beginnen, 't geen zyn's gelyks niet had. De *St. Filippus* had drie laagen Schuts aan elke Zyde, iedere Laag van elf zwaare Stukken, behalven agt Boegstukken, en zyne Agterstukken. Maar hy ondervond wel dra, wat hy van de Wanhoope moest duchten. Hy wierd dus gehavend, dat hy vervolgens, zo gezegt word, ten gronde ging: maar Ralegh trekt dit in twyffel. 't Gevegt duurde vyftien uuren lang, met schriklyk Bloedbad: zulks de Spaansfen genoodzaakt wierden, van hunne andere Scheepen, een versterking van Soldaaten te doen koomen, in plaatsse van hunne Dooden en Gewonden. Want de Spaansse Scheepen waren vol gestuuwd, met Soldaaten; in sommigen 200, in anderen 500, en tot 800 toe, behalven de Matroozen: daar de Engelsfen niet anders als Scheepsvolk hadden, uitgenomen eenige vrywillige Edellieden. 't Schip de *George Noble* van *Londen*, boven Wind van de *Revenge* gekoomen, had wel moediglyk zyn dienst aan zynen Vice-admiraal gebooden, en gevraagd, wat voor hem te doen stonde: maar alleen een der Viktalie-Scheepen en van weinig sterkte zynde, gebood Sir *Richard*, dat hy zig zelfs zoude bergen, en hem aan zyn Noodlot overlaaten. De dappre *Greenville* verduurde dan alleen, al 't Vyandelyk geweld. Hy moest, van tyd tot tyd, tegens meêr dan vyftien hunner grootste Scheepen slaan. Twé boorde hy 'er in den grond. Aan alle zyden on-ophoudelyk Vuur en Schroot biedende, keerde hy dien af, die ter enteringe wilden koomen. Van omtrent 200, zo Gezonden als Zieken, verlooren 'er de Engelsfen 140; en hoewel hun Buskruit verschooten, 't Geschut gesprongen of lam, de Masten overboord, 't Schip doornageld, van wel 800 ontfange Schooten, en 't overschot der Manschap vol Wonden was: evenwel was de Moed niet verminderd, tot de Ridder *Greenville*, door eenen Musketschoot aan 't Hoofd, gewond wierd. 't Was de eerste Wonde niet, welke hy hier ontfing: maar deeze hem buiten staat van Stryden stellende, sloeg hy aanstonds voor, 't overschot zyn's Buskruits in vlam te steeken, om in de Lucht te vliegen; of 't Schip te doen zinken, om in 't Water te smooren. Een gedeelte zyn's Volks stond het toe. Maar andere vertoonden hem, dat hy zyn Leeven, nog dat van 't klyn getal dappere Mannen, 't geen hem overbleef, niet konde op-offeren, zonder den Hémel te vertoornen, en zyn Vaderland te benadeelen. De Kaptyn en de Stuurman omhelsden dit gevoele. Zy deeden hem hoopen, dat de Spanjaarden, die als eene Muure om hem leiden, niet ongevoelig van de Dapperheid zouden wezen, en na zo volmaaktelyk de zyne beproefd te hebben, hem min als eenen Gevangenen dan als eenen Held zouden behandelen. Ten aanzien van den Eed, dien hy gedaan had, nimmer te zullen dulden, zo lang hem eene drup Bloeds overbleeve, dat zyn Schip ten dienste der Vyanden van *Engeland* gebruikt zoude worden, vertoonden zy hem, 't niet te vreezen te zyn, gemerkt het niet anders meêr als

GREENVILLE. 1591.

Vreeslyk Gevegt.

De Ridder *Greenville* doodlyk gewond.

Wil zig in de Lucht laaten vliegen.

 een

GREENVILLE. 1591. een onbequaame Romp was, en dat het niemant konde dienen: 't had boven dien, reeds 6 Voet waters in 't hól, en zo veele Schooten onder Water, dat het onbequaam was, Zée te konnen blyven houden.

---

§ II.

Glori-ryke Dood *van den Ridder* GREENVILLE. *Rampen aan de* Spaansse Vloote *overgekoomen.*

Eerlyk Verding, in wederwille van *Greenville*, van den Spaansſen bekoomen.

SIR *Richard* onverbidlyk blyvende, zig aan 't billyk Voorſtel der zynen overtegeeven, begaf zig de Stuurman naâr Boord van den Spaansſen Generaal, Don *Alfonſo Baçan.* Hy verklaarde hem, dat men, in de Wanhoope waarin de Engelsſen waren, niet moeſt verwagten, hen de Wapenen te doen neêrleggen, zonder een eerlyk Verding. Hy betuigde, dat men, anderzints, maar zyne te Rugkoomſte wagtte, om zig met het Schip in de Lucht te laaten vliegen. En hy eiſchte deeze twé Artykelen: dat men hen goed onthaal zoude doen, vry van alle Geweldaadigheeden, zo van Galeije als van Gevangenisſe; en dat men hen, rédelykerwyze, zoude rantſoeneeren. 't Wierd hem aanſtonds toegeſtaan. Don *Alfonſo* betuigde de hoogſte Achting, voor zulke braave Vyanden. Hy verbond zig zelve, hen daarvan alle blyken te zullen toonen: door de zorge, welke hy voor den Gewonden zoude doen draagen, en door de Eere welke hy hunnen Bevelhebber zoude geeven. Ook wilde zyn belang niet, buiten de edelmoedige Gevoelens dien hy mogt gehad hebben, in 't midde zyner Vloote zig aan 't uitterſte Gevaar bloot te ſtellen, waarmede men hem quam dreigen.

GREENVILLE, en zyn *Opperkonſtápel*, onverbidlyk om zig overtegeeven.

DE Stuurman, dat antwoord aan den zynen gebragt hebbende, had men alle poogingen noodig, om het aan *Greenville* ſmaakelyk te maaken; zo wel als aan den Opperkonſtápel, die alleen van 't gevoele zyn's Admiraals bleef, en zig doorſtooten zoude hebben, had men hem niet met geweld gebreideld en opgeſlooten. De Spanjaarden quamen, met hunne Sloepen, en namen 't Schip in bezit. Zy ruimden 't. 't Geleek een Vleeshouwery, vol bloed en Dooden. Sir *Greenville* wierd, met allen Eerbewyz, uit zyn Schip gedraagen. Hy bezweek midlerwyle; en, weder tot zig koomende, beval hy zig aan Gode.

Met de grootſte Eere van den *Spanjaarden* ontfangen.

DON *Alfonſo* ontfing zynen Gevangen, met al de achting welke hy vermogens was. Hy gaf niet alleen onbepaalde Loftuitingen, aan zyne dapperheid: maar ſpaarde ook niets, 't geen tot zyne vertroostinge en herſtellinge konde dienen. Alle de andere Spaansſe Bevelhebbers deeden insgelyks. Aan derzelver getuigenisſe, is men zelve een gedeelte van de omſtandigheeden deezes verhaals verſchuld. Don *Afonſo Baçan*, was Broeder des Marquis de *Santa-Cruz.* De andere Bevelhebbers der Vloote waren, *Britandona*, Admiraal van 't *Biskaais* Eſquader; de Marquis van *Arumburch*, Admiraal van 't Eſquader van *Sevilië*; en Don *Louïs Coutinho*, gebiedende de Hulken en de Vliebooten. De Spaansſen verlooren by de 1000 Man, en twé voornaame Bevelhebbers, Don *Louïs de St. Juan*, en Don

Don *George de Prunaria de Mallaga.* Hoewel de *Revenge* zig alleen met den Spanjaarden ingewikkeld vond, had evenwel de *Foresight*, 't in den beginne zo na by zynen Vice-admiraal, als mogelyk was, en Schutgevaart met den Vyand gehouden: gelyk ook sommige der andere Engelsse Scheepen, eenige Laagen van den Spanjaarden hadden moeten uitstaan, waarin zy dien niet schuldig gebleeven waren. De Admiraal *Howard*, was wel voorneemens geweest, het tegens den Vyand rond te laaten staan; maar had zig laaten overreeden, liever zyne Vloot te bergen: aangezien 'er, behalven de groote ongelykheid van magt, geen hoope nog mogelykheid was, om zulks eenigerwyze te doen. 't Eiland *Flores* was aan de eene zyde; aan de andere de Spaansse Vloot, van 53 Zeilen, verdeeld in drie Esquaders. Zyne Scheepen waren ook vreesselyk vuil, en ontredderd, in eenen Togt die reeds 6 Maanden geduurd had. Dus wierd zyn gedrach, in *Engeland*, ten volle goedgekeurd. Sir *Walter Ralegh* zegt ook, dat zyn gevoele is, dat het nog met de Voorzigtigheid nog met het Amt van eenen Generaal overeenstemd, zig en den zynen aan eene verzékerde vernielinge te waagen.

GREENVILLE. 1591.

Gedrach van *Howard* in Engeland goedgekeurd.

Pligt een's Veldsheers.

De dappre *Greenville* quam, weinige Dagen na 't geval, aan Boord des Spaanssen Admiraals, van zyne ontfange Wonden te sterven: zonder dat men ooit berigt ontfing, of zyn Lichaam in Zee gesmeeten, dan begraven is. Zyn Dood wierd, door byzondere Gevallen gevolgd. De Engelsse Gevangens op de Spaanse Vloote verdeeld, bleeven 'er maar alleen 7 op de *Revenge*, met 200 Spanjaarden, na 't aan 't Eiland *Flores* gekalfaterd te hebben. By zeer stille Lucht ontstond een schriklyk Tempeest, 't geen de Vloote van malkanderen rukte, veertien Scheepen daarvan deed zinken, en de *Revenge* tegens 't Eiland *St. Michiel* verbryzelde. *Ralegh* wil, dat ditzelfde Onweer, niet min de andere Spaansse Vlooten trof; en dat *Spanje*, daardoor, by de honderd Scheepen, op onderscheide plaatssen deezer Zee verloor. Hy rékend daar onder, dien welke door de Scheepen van *Londen* genomen wierden: behalven een ryk *Indiës* Schip, van den *Pelgrim* ge-enterd, en zig zelfs in brand gestoken hebbende; en nog vyf Scheepen, tussen de *Havana* en Kaape *St. Antonio*, door 't Schip van Mr. *Wats*, van Londen, genomen. Hy haald Brieven aan, uit het Eiland *Tercera*, meldende, dat de Baaren meêr dan 3000 Lyken, op de Kuste deezes Eilands wierpen. De Spanjaarden bekennen daarin, zegt hy, dat het hen 10,000 Man kostte. Hoe 't zy, dus was 't eind, van dat befaamde Schip de REVENGE, welks Uitvaart vereerd wierd, met de vernielinge van zo veelen deszelfs Vyanden.

Dood van *Greenville.*

Vreeslyke Rampen der *Spaansse Vloot.*

Sir *Walter Ralegh* merkt vorder aan, dat eenige gevange *Engelssen*, uit hoofde des Verdrags vroegen, in de *Azores* Eilanden gelaaten te worden: om gelegenheid te wagten, van naâr *Engeland* te konnen wederkeeren. Eene *Morice Fitz John*, Zoon van den ouden *John Desmond*, een berugt Verraader, Neev van den laatsten Grave van *Desmond*, wierd daarop van Schip tot Schip gezonden, om hen tot Spaanssen-dienste overtehaalen. Hy beloofde hen veel hooger Soldy; deed hen bevordering verhoopen; en zogt hen, tot oeffeninge van den Roomssen-godtsdienst overtehaalen, ten Heil hunner Zielen. Die *Engelsse-* en *Irse-Rebellen* (zegt *Ralegh*) waren zo arm en zo elendig, dat zy, geen Kleederen hebbende om zig te bedekken, dien

Gedrach, en Elenden, der *Irse-Rebellen.*

GREEN-VILLE. 1591. dien van deeze hunne ongelukkige Landslieden roofden, hoe verfcheurd dezelfde ook waren: zelve ontnamen zy hen, derzelver bloedige Hemden van 't Lichaam, en tot hunne Schoenen toe. 't Was een flegt voortéken van de vermeerderinge van Soldye, welke zy voordroegen. Wat bevordering konden zy ook doen hoopen? Mensfen, die de Trouwe verbreeken, welke zy aan hun Vaderland fchuldig zyn, konnen niet tellen, op de gunfte nog 't vertrouwen van den Prinsfe, in welkers dienft zy overgaan! Indien deeze hen gebruikt, dan is 't alleen in wanhoopige Onderneemingen.

Loon der Verraaderen.

TEN aanzien van *Desmond*, zegt *Ralegh*. Geen Man behoorde min dan hy, in zulke gelegenheid, voor Rédenaar gefpeeld te hebben, om de trouwe der *Engelsfen* te doen buigen. 't Had te veel aan zyn Geflacht gekoft, zig in Verraaderye ingewikkeld te hebben. De Grave *Desmond*, zyn Neev, was een der grootfte en magtigfte Heeren van *Irland*; hy was Lord *Palatin* van *Kerry*, en had 500 Edellieden, van zynen Naam en Geflacht, behalven anderen, in zyn gevolg: Eere, van 3- of 400 Jaaren herkoomens. Hy rebelleerde, en omhelsde den *Spanjaarden*. Hy zag zig van zyne Goederen ontbloot. 't Meestedeel zyner Vrienden wierd gedood. Hy zelfs wierd, van eenen Soldaat zynes Land-aarts, neêrgemaakt. Zyn andere Neev, Sir *John Desmond*, wierd aan de Poorten zyner Geboorteftad opgehangen. Zyn derde Broeder, Sir *James*, wierd ook opgehangen, en gevierendeeld, in dezelfde Plaatsfe.

Uitgang van den Rebellifen Grave van *Desmond*.

BELANGENDE den *Godtsdienft*, merkt *Ralegh* aan (*) dat men een gants Boek zoude moeten fchryven, indien men allen Voorbeelden wilde bybrengen, om te doen zien, dat de *Spanjaarden* den Mantel van Godtsdienft gebruikten, om hunne Staatzugtige Ontwerpen te bedekken. Alle Landftreeken van Europa overweldigen zy. Zyn 't *Proteftantfe*: 't is onder 't voorgeeven van Godtsdienft; zyn 't *Katholykfe* (gelyk hunne Spreekwyz is) zy zoeken 'er een Voorwendzel toe: even, of de Spaansfe Koningen, wettige Erfgenaamen der gantfe Wereld waren. Ingevalle zy geen Volk openlyk durven beoorlogen, gebruiken zy hunne rondzwervende *Jezuïten*, en queeken Verraaders, in 't midde van 't zelfde. Door dit Middel hebben zy veele Adelyke- en andere Familien, in *Engeland*, te gronde gebragt: zonder dat het blykt, dat die welke zig lieten verleiden, voor de dienften aan hen gedaan, vergolden zyn. Indien de Engelsfe *Roomsgezinden* willen weeten, op welke wyze zy van hen bevoordeeld zullen worden, dan behoeven zy maar 't oog op *Portugal* te flaan: fchoon men 'er denzelfden Godtsdienft, als in *Spanje* beleid. De Spanjaarden pleegen 'er de fchriklykfte Geweldaadigheeden, tegens den Adel en den Ryken: zodanig, dat het veel beter is *onderworpen onder de Heerfchappye des* TURKS, dan *in Vryheid en Eere onder de Slaavernye der* SPAANSSEN te zyn. Wat hebben zy niet gedaan, in *Sicilië*, in *Napels*, in *Milaan*, en in de NEDER-

Aanmerking over 't Gedrach van *Spanje*, toenmaals.

Gebruik der *Jezuïten*.

Lesfe voor *Roomsgezinden*.

(*) 't Geen hier volgd, was in dien tyd maar al te waarachtig, en ten uitterfte noodwendig om in de harten der Mensfen te prenten. Onze *Hiftoriën*, geeven inzonderheid daarvan 't grootfte Bewys. Wat onderfcheid, daarin, nu met deezen tyd te maaken, of zedert ook op andere Mogendheeden toepasfelyk geworden is, laaten wy aan den Leezer. Voor 't overige verwerpt, of verdraaid, de Abt *Prevoft*, dergelyke Dingen, terwyl hy van *Desmond* een' Heilig tragt te maaken: maar, waar blyft hy dan, met BIRON, enz., in de Fransfe Hiftorie? 't Verhaal, aangaande *Greenville*, verheft hy echter grootelyks.

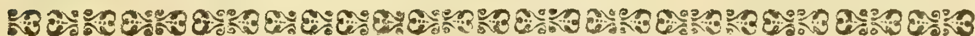
NEDERLANDEN! Om maar een Voorbeeld bytebrengen. „ Geduurende „ de Plunderinge van *Antwerpen*, vielen de Spaansse Soldaaten in 't Huis „ eenes Burgers. Hy bad, hem te verschoonen: dewyl hy een goed *Katholyk*, „ en van hunne Vrienden was. Zy antwoordden, dat zy niets tegens zynen „ Persoon hadden: maar dat zyne Goederen *Ketters*, en bygevolg goeden „ Pryz waren". Hebben de Spaanjaarden niet ernstelyk betuigd, dat zy *Peru*, en de andere Landen in *Amerika*, niet zogten te veroveren, om 't Goud 't geen 'er is, maar enkeldlyk om den Inwoonderen tot het Kristendom te bekeeren? Evenwel hebben zy, alleen in 't Eiland *Hispaniola*, meêr dan 30,000 Ingezeetenen vernield: zonder zo veele Miljoenen te rékenen, dien zy in andere Deelen der Indiën vermoord hebben. Wat moet men van zulke middelen van Bekeeringe denken! Men ga maar eens te raade, wegens hunne onvergelykelyke Wreedheeden, met eenen Bisschop hunnes eigen Land-aarts, *Bartholomeus de las Casas*. Bisschop van *Chiapa* in *Nieuw-Spanje*, in zyn Traktaat van de *Spaansse Wreedheeden*, in veelerly Taalen vertaald (1). Wat staat kan men dan op zulken wreeden Land-aart maaken? Vooral moeten onze *Engelssen* zig daarvoor wagten: terwylze deszelfs Kragteloosheid dikwyls hebben doen kennen, door de Voordeelen welken zy daarop behaald hebben.

GREENVILLE. 1591.

Gruuwelyke Wreedheeden der *Spanjaarden*.

RALEGH vermaand dan, zynen Landsgenooten, van wat Godtsdienst zy zyn, den *Spanjaarden* aantezien, als Mensfen, die alleen zoeken hen te bedriegen, en onder 't voorwendzel van *Godtsdienst* te verleiden: om hen vervolgens in Slaavernye te dompelen, *als Verraaders dien zy verachten.*

(1) Hy rékend het getal der *Indiaanen*, door hen enkeld in vyftig Jaaren vermoord, op niet minder als twintig Miljoenen. Een schriklyke onmenslykheid! In 't kort, van alle de *Rooms-gezinde* Volkeren, hebben zy, en de *Portugeezen*, de meeste vernieling onder 't Mensselyk-geslacht aangericht.

XIV. HOOFDSTUK.

Kruistogt naâr de AZORES, A°. 1591, onder 't Bevel van Kaptyn *Robert Flicke.*

TERWYL de Lord *Thomas Howard* op zynen bygebragten Togt was, had eene Maatschappy van Kooplieden sommige Scheepen uitgerust, om hem op 't spoor' te volgen Deeze vertrokken van *Plymouth*, den 17 *Augusti*, 1591, onder 't Bevel van Kaptyn *Flicke*. Men heeft ons den Naamen van vier derzelver bewaard: de *Costely*, de *Centurion*, de *Cherubim*, en de *Margareta*. Maar de Schryver noemd geenen anderen, benevens den Bevelhebber, dan den Kaptynen *Brothus* en *Furtho* (1).

FLICKE. 1591. Vertrekt.

's AN-

(1) 't Verhaal deezer Reize is getrokken, uit eenen Brief, by *Hakluyt*, Vol. II., Part. II., Pag. 176, gedaghtékend, *Plymouth* den 24 *Oktober* 1591; en geschreeven, door Kaptyn *Flicke*, aan drie van den Reederen. Men moet dan aanmerken, dat dezelfde enkeld geschreeven is, om eenig afzonderlyk en ruuw Verslag van den Togt te geeven; en dus niet, om dien voor 't Gemeen openbaar te maaken.

FLICKE. 1591.

Onderrigtinge voor hunner Kruistogt.

'S ANDERENDAAGHS ſeinde de Vlagman, den Kaptynen en Schippers zyner Vloote aan Boord, en vertoonde hen zyne *Kommisſie*, bevestigd by de Lords van haare Majeſteits Raad, aangaande den te houden koers, om de Koningl. Vloote te vinden. Dus moeſt men 't zetten, op zestig Mylen, ten Weste van *Fayal*: ſpreidende den Scheepen uit, Noord- ten Zuide, tusſen de Breedte van 37 Gr. 30 Min., of 38 Gr. 30 Min. Ingevalle men dezelfde op die hoogte niet vond, dan zoude die om zig te herſtellen naâr den Eilanden *Flores* en *Cuervo* wezen, daar eene Pinas hen zoude afwagten, tot den laatſten *Augusti*: welke voorby zynde, zy t'zeil' zoude zyn, naâr de Spaansſe Kuste, omtrent op de Hoogte van de Rotze van *Lisſebon*, kruisſende 20- of 30 Mylen van den Wal. Dit wel overwoogen, benevens 't lang leggen, 't welk de Vloot te *Plymouth* gedaan had, was 't eenpaarig beſluit, 't beſt en veiligſt te zyn, het naâr de Hoogte der Rotze te zetten, zonder eenigerwyze op de Kuſte te blyven, om 't regelregt naâr den Eilanden te laaten loopen.

Koomſt op de Kuste van *Portugal*.

DEN 28 had men 't gezigt, van de *Burlings*, op de Kuste van *Portugal*; en den 29 was men op de hoogte van *Peniche*, met gunſtigen Wind voortſtévenende. 's Anderendaaghs ontmoette men den *Gouden Draak*, Kaptyn *Royden*, door Storm van de Vloote des Grave van *Kumberland* geſmakt. Deez gaf berigt, dat een Spaansſe Vloot, van meêr dan 50 Zeilen, naâr de Eilanden was: maar hy konde voorts geen Nieuws, van den Lord *Howard* geeven.

Aan *Tercera*.

MEN quam den 4 *September* aan *Tercera*; en liep, geduurende vier Dagen, langs alle deeze Eilanden, Zuid en Noord. Geen berigt van den Lord, nog van de Spaansſe *Indiëſe* Vloote konnende bekoomen, zette men 't, volgens 't Berigtſchrift, Weſtwaart naâr *Fayal*. 's Avonds ontdekte men een Zeil: maar ſtilte belet geevende, zond men 'er twé welgewapende Sloepen naâr toe, die 't wel dra uit het gezigt verlooren. 's Nagts wakkerde de Wind; en maakte meêr vaard. De *Centurion*, wierd gemiſcht; en deed den gantſen Dagh verſpillen, om hem te zoeken. Zy liepen voorts, naâr de bepaalde hoogte van *Flores*, om den Lord te vinden.

Eiland *Flores*.

Maar de zwaare Stormen dreeven hen, naâr *Flores* en *Cuervo*; daar zy evenwel, den 14, den *Centurion* vonden, die hen verhaalde, twé Dagen bevoorens, eene Spaansſe Vloote van 45 Scheepen ontmoet te hebben. Men hield raad. 't Beſluit was, de Sloepen aan Land te zenden, onder 't Bevel van Kaptyn *Brothus*: ten einde onderrigting te bekoomen, en Water inteneemen voor de Vloote; en vervolgens ten Zuide deezer Eilanden te loopen, in hoope van den Lord, of de *Indiëſe - Vloote* aantetreffen: dit mislukkende, zoude men 't régelregt naâr Kaape *St. Vincent* zetten.

DE Sloepen naâr den Wal zynde, naderde hen de *Costely*, om hen te onderſteunen. Zy ontdekte twé Zeilen, en loſte een Stuk, om hen en de Vloote daarvan te verwittigen. 't Waren twé Barken van *Briſtol*, die mede vergeefſelyk den Lord *Howard* zogten. Een geluk was 't, voor de Sloepen: naauwelyks waren zy daardoor aan Boord, of een ſchriklyk Tempeeſt

peest verhief zig, en duurde drie Dagen. *Flicke* wierd, met den *Cherubin* en de *Costely*, van 't overige zyner Vloote gerukt. Hy zeilde tussen de Eilanden door, in 't gezigte van de Rée van *Fayal*: maar vindende geene Réen daar, wendde hy 't naâr *Tercera*. FLICKE. 1591.

DEN 19 quam hy 'er aan. Door Tempeest wederom aanstonds daarvan gekaatst, verviel hy onder een gedeelte van de *Indiëse-Vloote*. Elk der drie Scheepen, zette 't op den zynen; en verloor dus malkander. *Flicke* nam 'er twé: 't eene een Portugeez genoemd *Nostra Sennora de los Remedios*, Kaptyn *Francisco Alvarez*; 't ander de *Conception*, Kaptyn *Francisco Spinola*, gelaaden met Huiden, Kochenille, en ruuwe Seije. 's Nagts verviel 'er nog een ander onder, meenende dat hy onder den zynen was. 't Wierd gejaagd: maar wederom verlooren, zynde zo lek, dat men meende het dien Nagt gezonken te zyn. De *Conception* was in geenen beteren toestand. Dit deed besluiten, om deszelfs Laading overteneemen. Men trok 'er 42 Kisten Kochenille en Seije uit: waarna men 't met al zynen toestel liet dryven, hebbende nog 4700 Huiden aan Boord, en 11 Voet waters in.

Koomst te *Tercera*.

Neemt twé Scheepen.

DE Wan-orde die onder de Manschap heerste, had byna deszelfs eigen verderf veroirzaakt. Aan Boord der Pryzen vond men, eene goede som Gouds. 't Volk wilde dit deelen. *Flicke* meende, dat het ten voordeele der Reederen moest koomen, volgens de Lastbrieven, getékend by den Lord Thesaurier en den Lord Admiraal, dien hy voor de groote Mast deed leezen: maar te vergeefs. Men brak geweldelyk de Kisten op; en *Flicke* moest hen alles toegeeven: uit vreeze, dat de gevange Spanjaarden, in vry groot getal zynde, zig van de gelegenheid bedienen mogten, om 't Schip afteloopen.

Wan-ordre onder zyn Scheepsvolk.

'T BLEEK, door de laatste Berigten uit *Kastilië*, dat de Generaal van 's Konings Armade, laatstelyk in Zee geloopen, bevel had om de *Indiëse Vloote* te gemoete te gaan, en daarmede aan *Tercera* te blyven, tot den 15 *Oktober*: ter oirzaake 6 *Pataches*, met 7- of 8 Miljoenen Schats, omtrent dien tyd, aldaar moesten invallen; ten ware derzelver koomste, uit de *Havana*, tot den naasten *Januari* uitgesteld was. Men zeide, dat elk deezer *Pataches*, boven allen anderen Scheepen bezeild, 300 Ton groot was, en 30 Stukken Metaal Kanon voerde. Van de *Indiëse Vloote*, voor zy te *Flores* quam, vergingen 11 Scheepen: waaronder de Generaal, met Man en Muiz. Dit, gevoegd by den voorgemelden Storm, te *Flores* en *Tercera*, die haar menigte anderen deed verliezen, en by dien welke door den Engelssen genomen wierden, zoude de helft van 75 Zeilen, meende men, niet in *Spanje* doen koomen.

Rampen der *Spaanse Vloote*.

FLICKE ankerde, den 11 *Oktober*, in de Baaije van *Plymouth*; en quam 's anderendaaghs in 't *Cat-water*, met gevaar van zyne medegebragte Pryz, de *Nostra Sennora*, te verliezen, die gedwongen wierd haar groote Mast te kappen. Dit was de voornaamste réden geweest, om 't daar naâr toe te zetten: met voorneemen, 'er de Goederen uit te lossen, zonder verder gevaar te loopen. Zy was gelaaden, met 16 Kisten Kochenille, eenige Pakken ruuwe Seije, en omtrent 4000 Huiden. Men bequam van den Gevangenen, der 7 Scheepen, door de 6 Scheepen deezer Vloote genomen, den

Flicke valt in Engeland.

FLICKE. 1591. volgenden ſtaat der Spaansſe Vloote, die de vlyt waard is, waarmede *Hakluyt* denzelfden aan ons bewaard heeft (1).

Staat der *Spaansſe Vlooten*, Ao. 1591.

DE Vloot van *Nieuw-Spanje*, Europa verlaatende, was van 52 Zeilen. De Admiraal en Vice-admiraal, waren van 600; een was van 1000; vier van 900; veele van 4- en 500; en de minſte, van 200 Tonnen. Négentien Scheepen deezer Vloote, vergingen op de Kusten van *Nieuw-Spanje*; en 't verlies des Volks wierd geſchat, op 2600 Man: zodanig, dat maar drie-endertig Zeilen in de *Havana* quamen.

BELANGENDE de Vloote van *Terra Firma*, dezelfde was van 50 Zeilen, op haar vertrek naâr *Nombre de Dios*. Na 'er ontlaaden te hebben, noodzaakte Ziektens haar naâr *Karthagena* te gaan: maar, voor zy wederom naâr Europa keerde, vertrokken verſcheide Scheepen afzonderlyk, zulks zy, koomende in de *Havana*, tot 23 verminderd was. Hier vond zy de 33 Scheepen van *Nieuw-Spanje*, 12 van *St. Domingo*, en 9 uit de *Honduras*: uitmaakende dus te ſamen, een Vloote van 77 Zeilen, welke, den 17 *Juli* 1591, uit de *Havana* t'zeil' ging. Zy quam den 10 *Augusti*, op de Hoogte van 35 Graaden. Hier ſloeg de Wind, in een oogenblik, van 't Zuidweste naâr 't Noorde: verheffende de Zée (die daartegens, van 't Zuidweste aanſchokte) zo verwoedelyk, dat alle de Spanjaarden zig in gevaar van vergaan zagen. De Admiraal zonk, met 500 Man, dien hy aan Boord had; en 5- of 6 andere zwaare Scheepen, ondergingen 't eige Noodlot. Weinige Dagen hier na verhief zig een ander, zo ſchriklyk Tempeeſt, 't geen 4 Scheepen te gronde ſloeg. Omtrent het einde van *Augusti*, op de Breedte van 38 Graaden, ſtiet een derde Storm uit, die de Vloote tot 48 Scheepen verminderde.

Groot verlies der *Spaansſe Vlooten*.

IN deezen toeſtand was zy, toen ze omtrent de *Azores*, in 't gezigt van de Eilanden *Cuervo* en *Flores* quam, den 5- of 6 *September*. Hier teiſterde haar een nieuw Tempeeſt, 't geen een gedeelte naâr *Tercera*, een ander deel naâr *St. Michiel*, 7 in handen der *Engelsſen*, den overigen aan ſtukken ſmeet: zulks, van 123 Zeilen, dit Jaar, uit den Weſt-indiën, naâr *Spanje* koomende, maar 25 te regt quamen.

Onnatuurlyke Zonde, onder den Spaansſen Vlootelingen.

(*) DE zelfde Schryver verhaald, op 't goed geloof der *Spanjaarden*, gevangen genomen op den *Conception*, dat een Fransiskaaner Monnik, Aalmoesſenier op den Spaansſen Admiraal, een verval van iver voor 't gehoor zyner Prédikinge merkte. Hy ontdekte, met verſchrikkinge, dat een groot getal Slaaven hun Lichaam liet misbruiken; en dat het meeſtedeel der Spanjaarden, daar aan vaſt was. Zig aanvanglyk, wyl zyn gezach niet genoegſaam was om de ſchandelykheid te ſtuiten, aan den voornaamſten Bevelheb-

(1) 't Geen volgd, is een Byvoegzel aan den Brief van *Flicke*: by *Hakluyt*, na 't Verhaal aangaande Sir *Richard Greenville*.

(*) Dit volgende zegt de Abt *Prevoſt*, met eenen pragtigen opſchik: dogh geen woord van 't zelfde is, in 't *Engelſch*, te vinden. Hy voegd 'er zelve by, dat die Engelsſe Schryver, eenige laffe Schimperyen, over de Voorzeggingen en 't Noodlot des Monniks maakt; dat dezelfde beſluit, dat die gruuwelyke Zonde, zig over meêr andere Scheepen der Vloote verſpreid moeſt hebben, dewyl 'er zulk groot getal van verging; en dat dit ook mogelyk waar kan wezen, maar niet zeer ernſtig van den Engelsman ſchynt gezegt te worden. Hoe 't zy, wy hebben geoirdeeld, het dus eenvoudiglyk te moeten bybrengen.

velhebberen vervoegende, vond hy daar evenmin gehoor. 't Meestedeel van dien, was met den eigen Gruuwel besmet. Hy bragt dan zyne klagten, voor den Admiraal. Deez antwoordde hem koel, dat 'er noodzaakelyke Quaalen waren: de Voorzigtigheid, en zelve de Liefde des Naaste, moest dien dulden. Dus afgeweezen, viel hy den Schuldigen openlyk aan: Bevelhebber en Matrooz, niemant ontging den Geessel zyner Bestraffingen. Maar de schande van 't Verwyt, had geenen ingang op verstokte Zondaaren. In dit uitterste wapende de Monnik zig, met een Kruisifix. Hy voorspelde 's Hémels Wraake: niet alleen den schuldigen, maar ook dien die het duldden. 't Wierd wel dra gevolgd, van 't schriklyk Tempeest, met de Rampen dien wy bygebragt hebben, waarin de Monnik zelfs niet verschoond wierd. Volgens eenige Matroozen, op eenige Brokken van 't aan stuk geslagen Schip, aan andere Scheepen geborgen, had de Godtvrugte Monnik, aanvangelyk, den Hémel tragten te vermurwen, door zyne Gebeden: maar, ziende 't verderf onvermydelyk, bevlytigde hy zig vervolgens, om allen Geestelyken-oeffeningen der Godtsvrugt hen toetereiken. Tot den einde toe, zoude hy zig als een Kristenheld gedraagen hebben.

FLICKE, 1591.

XV. HOOFDSTUK.

Verscheide *Verrichtingen* der ENGELSSEN, in hunne *Kruistogten*, van den Jaare 1589 tot 1592 (1).

§. I.

Zee-bedryven en *Gebeurtenissen* in den Jaare 1589, ten Afbreuke van den *Spaanssen* en *Portugeessen-Indiëssen Scheepvaart.*

DE *Engelssen* leerden dagelyks beter de kragten van *Spanje*, en van deszelfs vervaarelyke Vlooten kennen, waarvan 't enkeld Denkbeeld, tot hiertoe, hunnen Kooplieden en Matroozen had afgeschrikt. Zy ondervonden, dat dezelfde niet onverwinnelyk, maar wel in tegendeel, voor vry minder dan gelyk vermogen, niet bestand waren. Een *Hollander*, die in deezen tyd van *Goa* quam, en door 't geval geleid, Oogetuigen wierd van een gedeelte der Gebeurtenissen, welken wy in de laatstbygebragte Verhaalen hebben aangehaald, heeft 'er de Beschryving van gegeeven, met al de Oprechtheid welke zyn Merktéken is. Hy was op de *Spaansse-* en *Portugeesse Vloote.* Zyn getuigenis, in deezen, is te gewigtiger, dewyl 't niet

LINSCHOTEN. 1589. Inleiding.

(1) Dit Verhaal is getrokken, uit de 96, 97, en 99 Hoofdstukken, van 't I. Boek der *Reizen van* LINSCHOTEN: by *Hakluyt*, Vol. II., Part. II., p. 179.

LINSCHOTEN. 1589.

't niet alleen diend om 't Verhaal der Engelsſen te bevestigen, maar ook hun verzuim vervuld, door een groot getal Hiſtoriſche-omſtandigheeden. 't Zal kragtdaadiglyk toebrengen, om de vreugde optehoopen, welke de *Engelsſen* moeten gevoelen, ziende hunnen Land-aart zulk een luiſterryk Gelaat maaken, in eenen tyd, waarin de Na-iver om den Koophandel te verheffen, zo wel den Staatsdienaaren als het Gemeen bezielde.

Spaansſe Vloot koomt aan de *Azores*.

LINSCHOTEN, A°. 1589, met den *Portugeezen* van GOA vertrokken, quam den 22 *Juli* op de hoogte der Eilanden *Flores* en *Cuervo*. Hy was in 't Schip de *Santa-Cruz*, verzeld met 4 Scheepen: de *Santa Maria*, de *Conception*, de *St Kriſtoffel*, en de *St. Thomas*. In 't gezigte deezer Eilanden, ontdekten zy drie Scheepen, op hen afkoomende, en wel dra voor *Engelsſen* gekend wordende. 't Zwaarſte ſcheen niet grooter, als 60 Ton. Deeze ontmoeting verſchrikte den Portugeezen: te meêr, dewyl de Engelsſen niet ophielden hen te volgen. Den volgenden Dagh zagen zy, tusſen den Eilanden *St. George* en *Graciosa*, nog drie anderen. De Portugeesſe Vloot, ryk gelaaden, en door eenen langen Scheepvaart te zeer verzwakt om Stryd te zoeken, dacht niets anders als om zig aan 't Eiland *Tercera* te beveiligen. Zy quam 'er gelukkiglyk: on-aangezien eene vlugt van Kogels, welke de Engelsſen op den *Santa-Cruz* zonden, die door zynen Medgezellen verlaaten wierd. Hieruit blykt (zegt *Linſchoten*) wat aankleeving de Portugeezen voor malkanderen hebben, en wat ſlegte ſchikking onder hen is. Ziende geene Portugeesſe Sloepe uitkoomen, nog eenig téken dat zy voor Vrienden gehouden wierden, naderden zy 't Kasteel, met vreeze. De oirzaak hiervan, quam van 't wantrouwen die'r Eilanderen. Zy wisten, dat hunne Zéen beſtookt wierden, door Engelsſe Vaartuigen; en dat de Admiraal *Drake*, hen met eene Landinge dreigde. 't Gants Eiland was in Wapen. Kort daarna zonden zy, evenwel, twé *Karavellen* naâr de Vloote; en zo dra zy erkend wierd, veranderde de zorge in vreugde.

Zorge tegens den *Engelsſen*.

DE Portugeezen der Vloote vernamen, met verſchrikkinge, 't verhaal van 't ſlegt gevolg des Oorlogs met *Engeland*: de vernielinge van de onverwinnelyk Vloote; de Onderneeminge der Engelsſen tegens *Lisſebon*; in een woord, den Gevaaren, van om deezen tyd naâr *Portugal* te zeilen. Zy vonden 'er 't bevel des Konings, voor allen Scheepen uit den *Ooſt-indiën* koomende, om hier te *Tercera* te blyven. 't Was een Vryplaats: maar, hoe veele Voorvallen hadden geleerd, dat die niet veilig voor den Engelsſen was? De Grave van *Kumberland* kruiste nu, tusſen deeze Eilanden. Meêr dan eens, had hy zig voor de Rée doen zien. Deeze was zelfs niet veilig, voor de opſtuivinge van Wind en Zee. Een zeer ryk Schip van *Malakka*, verging 'er ook binnen korte, on-aangezien alle hulpe. Dewyl 'er geen andere uitvlucht was, ankerde men 'er, tot den 12 *Augusti*. De Grave van *Kumberland*, hier voorby geloopen hebbende, ſcheen elders gekeerd te zyn. De Portugeesſe Vloot nam deeze gelegenheid waar. Voor haare

Koomt in *Portugal*.

zékerheid verkreeg zy 400 Man, van de Bezettinge van *Tercera*. Zy ſtak in Zee, zo gelukkiglyk, datze binnen 11 Dagen op den *Taag* liep. Maar eenen Dagh laater, zouze den Ridder *Drake* in handen gevallen zyn, die zig met 40 Scheepen voor *Caſcais* quam vertoonen.

MID-

Midlerwyl zy te *Tercera* had gelegen, waren evenwel veele dingen voorgevallen, dien *Linschoten* aantékende. De Grave van *Kumberland* landde op *Ste. Maria*, om 'er Verversfingen te bekoomen. On-aangezien de verzékeringen welke hy den Inwoonderen had gegeeven, wierd hy 'er aangetaft, gewond, en van gejaagd. Vriendelyker wierd hy te *Graciosa* ontfangen; en, ten genoegen van den Eilanderen, met allerhanden Voorraad voorzien. 't Zelfde te *Fayal* onderftaande, vond hy aanvanglyk tegenftand: maar 't misnoegen tusfen den *Spanjaarden* en *Portugeezen*, welke laatfte 't Juk der eerften niet konden verdraagen, gaf hem gelegenheid om 'er intedringen. Hy flegtte 't Kafteel, tot op deszelfs Grondflagen; en vernielde veele Spaansfe Vaartuigen op de Rée. De Goeverneur van *Tercera* oeffende ftrenge Straf, tegens den veroirzaakeren van 't Verfchil, die de Landinge der Engelsfen begunftigden. Hy deed het Kafteel herbouwen, en leidde 'er eene Bezettinge, alleen van Spanjaarden in. De Portugeezen wierden gehandeld, als een Volk, 't geen men in *Spanje* weinig vertrouwde.

Linschoten. 1589. Berigt van *Linschoten*, aangaande de bedryven van *Kumberland*.

In de Haven van *Tercera* quamen 14 Scheepen, uit den *West-indiën*, gelaaden met Kochenille, Huiden, Goud, Zilver, Pérelen, en andere koftbaare Waaren. Deeze Vloot was 't overfchot van 50 Scheepen, uit de *Havana* vertrokken: 11 gingen 'er van te gronde, in 't uitloopen, door een fchriklyk Tempeeft; en de andere vonden zig verfpreid, in de onmeetbaare ruimte des Oceaans. Een van deeze, voerende 12 ftukken Kanon, quamen den volgenden Dagh onder 't Eiland, zeilende naâr de Rée. 't Wierd van een *Engelsch-vaartuig* aangedaan, 't geen 3 Stukken voerde. De Vloot van *Goa* zag 't Gevegt. Zy zond eindelyk twé Sloepen, met Volk, t'zyner Hulpe: maar, voor deeze konden aankoomen, wierd het plotsfeling in den grond gefchooten. De Engelsfen viften den Kaptyn, en 30 Man. Niets konden zy van de Laadinge bergen: die op 200,000 Dukaaten gefchat wierd. Anderen wierden door den Engelsfen genomen. 't Overfchot deezer Vloote ging t'zeil', met betere Hoope. Maar, naderende de *Spaansfe Kufte*, viel zy onder den Admiraal *Drake*. Hy nam 'er 12 van: zulks, van zodanig groot getal Scheepen, maar twé in *Spanje* quamen.

Der Rampen, de *Spaansfe Vloote* overgekoomen.

De Grave van *Kumberland* verfcheen zo dikwyls, met zyn 6- of 7 Zeilen aan *Tercera*, en zelve zo na, op de Rée van *Angra*, dat men zyn Volk, op den overloop, van den Wal konde tellen. De Spaansfen en Portugeezen fcheenen te vreezen, hem door de minfte Vyandlykheeden te verbitteren. Hy zworf geduuriglyk, tusfen deezen Eilanden; en nam veele Scheepen en Karavellen, dien hy naâr Engeland opzond. Weinige Dagen na hy *Fayal* verlaaten had, quamen 'er 6 *Indiëse* Scheepen, onder 't bevel van eenen *Juan Dorives*, met 4 Miljoenen aan Goud en Zilver. Vreezende de te rugkoomfte der Engelsfen, waagden zy 't naâr *Spanje* te loopen, en quamen gelukkiglyk te *St. Lucar*. 't Was te gevalliger: twé Dagen na hun vertrek, quam de Grave, met zyne Vloote, wederom te *Fayal*.

Ter Haven van *Tercera*, quamen twé groote Scheepen in, zynde de Admiraal en Vice-admiraal van eene verfpreide Vloote: beide gelaaden, met eene verbaasde menigte Gouds en Zilvers. Door zulke gruuwelyke Tem-

Ryke *Portugeesfe Scheepen*, den Engelsfen ontfnapt.

LINSCHOTEN. 1589. Tempeesten waren zy van hunne Vloote geslagen, dat zy, volgens hunne bekentenisse, duizendmaal gewenst hadden in handen der Engelssen te vallen, en 'er hun Leeven voor alle hunne Schatten te mogen koopen. De Grave van *Kumberland* had evenwel 't geluk niet, hen te ontmoeten. Na ongelooffelyke zwaarigheeden, vielen zy dan, in de Haven van *Angra*, daar de vreeze, van zelfs hier niet langer 't geweld der Baaren te zullen verduuren, hen hunne Laading aan Land deed brengen, ter waarde van vyf Miljoenen Dukaaten, in Zilver. Gants de Kaai was bedekt, met Kisten en Klompen Zilvers: behalven de Pérelen, 't Goud, en de Edelesteenen, die ongeregistreerd waren. De Admiraal, *Alvaro Flores de Quiniones*, had alleen voor zyn aandeel, de waarde van 50,000 Dukaaten, in Pérelen. Hy had de Spaansse-ziekte; en de ongemakken der Zee, hadden zyne Lichaams-gesteltenisse voorts bedurven. Dit, en de vreeze voor den Engelssen, deed hem, tot zyn geluk, daar aan Land blyven. Hy beraamde met den Goeverneur van *Tercera*, den beiden Scheepen, na die zo veel mogelyk hersteld te hebben, naâr *Spanje* te zenden; en van den Koning een Geleide te verzoeken, om 'er den Schat naâr toe te voeren. Men deed 200 Soldaaten, aan boord van elk overgaan, in hoope dat die genoegsaam zouden zyn, tegens den Engelssen. Maar andere Vyanden dreigden hen. 't Admiraalschip zonk, met al wat 'er op was, in volle Zee. De Vice-admiraal, na zyne Masten te hebben moeten kappen, sloeg by *Setuval* tegens de Rotzen, aan stukken: eenige van de Manschap ontquam 't maar, met zwemmen. In deeze zelfde Maand quamen twé groote Scheepen, uit de *Spaansse Indiës*. Omtrent eene Myle van *Tercera*, wierden zy van een *Engels-schip* aangetast. Hy namze beiden, na een scherp gevegt.

MAAR, omtrent 7- of 8 Maanden bevoorens, was een *Engelsman*, onder eene Fransse Vlagge, aan *Tercera* koomen handelen. Hy wierd ontdekt, aangehouden, Schip en Laading verbeurd verklaard, en al 't Volk gevangen. Deeze moesten hun Leevens-onderhoud winnen, met zig tot Slaaffen-arbeid te laaten gebruiken: dogh hadden de Vryheid rond te gaan, wylze 'er zo zéker als in Gevangenisse waren. Men verstond te *Tercera*, de aankoomste eeniger Engelsse Scheepen, onder den Grave van *Kumberland*. De Gevangens beslooten, hem optezoeken; en vonden 't middel, agter zéker Gebergte, genoemd *Brésil*, zig van eene Vissers-schuit meester te maaken. Dus léverden zy zig aan de Zee over. Gelukkiglyk voor hen, de Grave quam midlerwyl ten Anker, omtrent eene Halve-myle van de Rée van *Angra*: digt aan twé klyne Eilandjes, onder bereik van 't Kanon van *Tercera*, daar een overvloed van Geiten en Schaapen, voor den Bewoonderen van *Tercera* gefokt word. De Sloepen der Vloote voorzagen zig rykelyk, daarvan, zonder dat men 't van de Stad *Tercera* durfde beletten. In die'rvoegen waren 't al de Gevange Engelssen ontkoomen, uitgenomen de *Koopman* en de *Schipper*. Deez had eenen Schoonbroeder in *Engeland*: welke, zyn Gevangenis in 't Eiland *Tercera* vernomen hebbende, van de Koninginne verlof verkreeg, een Schip uitterusten tegens den Spanjaarden, om te zien, of dus middel tot deszelfs verlossinge te vinden ware. Na lang Gevegt, vermeesterde hy, voor de Rée van *Angra*, twé groote Spaansse Scheepen, geschat op 300,000 Dukaaten: terwyl de Schipper zelfs, met

Dapperheid en Trouwe van eenen Engelsman.

met *Linschoten*, wiens voornaame bekende hy was, 't van den Wal aanzagen. Hy behield den twé voornaamsten Bevelhebberen, en zond al de Manschap aan *Tercera*, met eenen Brief voor den Goeverneur, inhoudende, dat hy gereed was zynen twé Gevangenen overteleveren, indien men hem zynen Broeder wedergaf; en dat hy hen, anderzints, naâr Engeland zoude voeren. Dit deed hy ook wezenlyk: want de Goeverneur wilde tot de Uitwisselinge niet verstaan, on-aangezien hy zo veelen gevangen Spanjaarden bekoomen had, die de schikkinge van 't Vegten der *Engelsſen*, en 't goed Onthaal van hen genooten, ten hoogste roemden. Evenwel vond de *Schipper* vervolgens gelegenheid, om 't in een *Fransch* Schip te ontkoomen, zonder betaalinge van eenig Rantsoen. LINSCHOTEN. 1589.

---

§. II.

Zee-bedryven *en* Gebeurtenisſen *in den Jaare* 1590, *ten Afbreuke van den* Spaansſen- *en* Portugeesſen Indiësſen Scheepvaart.

TERWYL *Linschoten* op *Tercera* was, merkte hy vorder eene verscheidenheid van voorvallen aan, die na malkanderen volgden. In *Januari* 1590 quam 'er een Schip uit den *West-indiën*, met het nieuws, dat een Vloot van 100 Scheepen, van *Terra Firma* vertrokken, door Storm op de Kusten van *Florida* gesmeeten, en gantselyk, 't zelfde alleen uitgezonderd, verongelukt was, met on-eindig verlies van Mensſen en Schatten. *Linschoten* merkt aan, dat het Jaar 1589 ongemeen Noodlottig aan *Spanje* en *Portugal* was. Van 220 Scheepen, die in deezen Jaare uit *Nieuw-Spanje*, *St. Domingo*, de *Havana*, *Kabo-Verde*, *Brazil*, *Guinée*, enz., na 't eene of 't andere die'r Koningryken vertrok, waren 'er niet boven 14- of 15, die de Woede der Baaren, of de Wapenen hunner Vyanden ontsnapten. 1590. Noodlottig Jaar aan *Spanje* en *Portugal.*

IN de zelfde Maand quamen 15 Scheepen van *Seviliё* te *Tercera*, zo *Hollandse*- als *Engelsſe*, in SPANJE aangehouden. Zy waren met Soldaaten en behoeftens gelaaden, om den voorgemelden Schat, met den Admiraal *Alvaro de Flores* overgekoomen, naâr *Spanje* te geleiden. 't Was in een Jaargetyde, waarin de Winden zo onstuimig zyn te *Tercera*, datze veel moeite hadden, om de Haven te bereiken. Deeze Vloot nam een klyn *Engels-Vaartuig*, 't geenze als in Triumfe voerde. De Engelsſen, daarop gevonden, waren aan hun eigen boord twé aan twé geslooten. Terwyl zy 'er gerustelyk de Wet des Verwinnaars afwagtten, vloog drie- vier Dagen daarna een Spaans-Vendrig (die eenen Broeder gesneuveld had op de Onverwinnelyke Vloote, met besluit van deszelfs Dood te wreeken en tevens zyn Dapperheid te doen zien) hen op 't onvoorzienste aan: hy ponjerde, in een oogenblik, zes deezer Rampzaligen door 't Harte. De twé overige, dit ziende zonder middel van de eige woede te ontgaan, om-ermden malkanderen en stortten zig in Zee, daar zy verdronken. Die schriklyke Moord verafgryside, den overigen Spanjaarden. Men zond den Moordenaar gevangen, naâr *Spanje*. De Spaansſe Koning beval, dat hy Schriklyke Moord aan *Engelsſen*-*Gevangenen* gedaan.

LINSCHOTEN. 1590. hy naâr Engeland gezonden zoude worden, op dat de Koningin naâr goeddunken hem zoude doen handelen: dogh, op de tusfenkoomste van deszelfs Vrienden, veranderde hy van besluit, en veroirdeelde hem 't Hoofd te verliezen. Evenwel quam 'er niets van. Op *goeden Vrydagh*, de Kardinaal ter Misse gaande, maakten alle de Kaptyns en Bevelhebbers zulken groot misbaar voor hem, dat hy eindelyk zyn Pardon ontfing. Dit dacht *Linschoten* waard, aangemerkt te worden: op dat de Wereld zoude zien, welke onrechtvaardige en bloeddorstige Stervelingen de *Spanjaarden* zyn, als zy eenigen onder hun Geweld hebben.

Den Moordenaar bevryd.

TWÉ Engelsse Scheepen, volgden den Spaansſen, toen deeze de gemelde klyne Pryz als in Triumfe voerden; en zy zoudenze herroverd hebben, indienze maar een weinig verder van den Wal geweest ware. Wederom de ruimte kiezende, ontmoetten zy een Spaans-Vaartuig. Zy namen 't, en zetten al 't Volk heusſelyk aan Land. Ingevalle zy geweeten hadden, 't geen daar hunnen ongelukkigen gevangen Landsgenooten was overgekoomen, zouden zy hen, waarschynlyk, zo zagt niet behandeld hebben. In 't vervolg, moest 'er menige onnozele Ziel voor betaalen.

De Hémel tegens den *Spanjaarden*, en voor den *Engelsſen.*

DEN 19 *Maart* vertrok eindelyk de Vloot, met de Schatten, en den Admiraal *Alvaro Flores de Quiniones.* Zy vond zig sterk 19 Zeilen, en zeer zwaar bemand. 't Zeil had zy naar *St. Lucar* gewend: maar de Wind, gunstiger dan men zig verbeeldde, stiet haar naâr *Lisſebon*, in weerwille van alle de Kunde en Poogingen der Stuurlieden. Deeze verandering van Koers deed haar, evenwel, de ontmoeting vermyden, van eene Engelsse-Vloote van 20 Scheepen, die aan Kaape *St. Vincent* op haar kruiste. 't Zilver wierd te *Lisſebon* ontscheept, en voorts te Lande naar *Seviliё* gevoerd. *Linschoten* twyffeld niet, of anderzints alles in handen der *Engelsſen* zoude gevallen hebben: de Vreeze bezielde den *Spanjaarden*, de Hémel was tegens hen. De *Engelsſen* waren stout en dapper, zo wel als overwinnend: in zo verre, dat alle hunne Onderneemingen met goed gevolg bekroond, zy ten laatste geworden zyn, *Heeren* en *Meesters* van den *Oceaan.*

Zeeverrichtingen der Engelsſen.

DEN 7 *Augusti* was gants *Tercera* in beweeginge, op 't gezigte die'r Engelsſe Vloote, die den Spaansſen gemischt hebbende, tot de *Azores* naderde. Zy was onder 't gebied van den Admiraal *Martyn Forbusher*, met dubblen toeleg, om den *Spaansſen West-* en *Oost-indiёſen Vlooten* te onderscheppen, en de Scheepvaart hunnes Land-aarts te begunstigen. De gelegenheid, en de kragten van *Tercera*, beveiligden 't evenwel genoegsaam. Te *Fayal* had men meêr réden van duchten. De Admiraal had 'er eenen Trompetter naâr toe gezonden, heusſelyk, Verversingen voor zyn Geld vraagende. In plaatsſe van het, ten minste op gelyke wyze, te weigeren, schooten zy den Boodschapper dood. Ter oirzaake van deeze Barbaarse Bejégeninge, deed de Engelsse Admiraal wel groote bedreigingen, maar daar quam niets van. De Goeverneur van *Tercera* zond 'er, magtig onderstand.

Spaansſe Vloot ten Onderstand der *Ligue*, tegens *Henrik IV.*

DEN 30 ontfing men bericht, te *Tercera*, dat een Vloot van 80 Zeilen uit de *Korunna* was geloopen, om eene Landinge in *Bretanje* te doen, ten einde de *Ligue* in Vrankryk, tegens den Koning van *Navarre*

varre (*) te ondersteunen. Ter zelver tyd ontmoetten twé *Nederlandse Hulken*, tussen *Portugal* en *Tercera*, vier Scheepen der Koninginne, onder Sir *John Hawkins*, die hen gerustelyk had laaten vertrekken. Zy hadden daarvan vernomen, dat de Admiraal *Drake*, met 40 Scheepen, in 't Kanaal op de Korunnase-Vloote kruiste; en 10 andere Scheepen, aan Kaape *St. Vincent*. Dit bragt wederom ongerustheid, te *Tercera*. Men besloot 'er, dat de Engelsse Vloot, ingevalle zy den Spaanssen mischte, op deeze Eilanden zoude koomen vallen. Dus wierden de Kusten daarvan, zo veels te zorgvuldiger bewaard, en versterkt.

LINSCHOTEN. 1590.

AAN 't Eiland *St. Michiel* quam, den 1 *September*, een Portugees Schip van *Fernambuk* uit *Brasilië*, meldende dat de Admiraal der Portugeesse *Oost-indiëse-Vloote*, 't Eiland *St. Helena* gemischt hebbende, te *Fernambuk* ingevallen was: on-aangezien het duidelyk Verbod van 't Spaansse Hof. De oirzaak van dit Verbod was, de menigte Wurmen, die 'er zig aan den Scheepen hegten. Men vreesde 't naderen van Vaartuigen, uit dien Oord, gelyk men den Zieken in tyden van Besmettinge vreesd. 't Zelfde Schip, 't geen 's Jaars te vooren door den Admiraal *Bernandin Ribero* gevoerd wierd, was van *Lisbon* vertrokken, met vyf andere Scheepen. Een verging 'er waarschynlyk van, wyl men 'er niets van hoorde. De andere keerden gelukkiglyk in *Portugal*. Evenwel was de Admiraal zeer beschaadigd. Twé Engelsse Scheepen joegen hem lang, en schooten hem veel Volks af.

Besmetting der Haven van *Fernambuk*.

DEN 5 der zelfde Maand zag men aan *Tercera* koomen, eene Karavelle van *Cuervo*, met 50 Man, zynde al 't Volk van een *Spaans-West-indiës-Schip*, nieuwelyks door den Engelssen genomen. Zy waren aan 't Eiland *Cuervo* gezet. De Engelsse Scheepen wilden zig, niet geerne, met een groot getal Gevangens belasten. Deeze berigtten, dat de *Engelsse* nog 4 *Indiëse-Scheepen* genomen hadden; benevens eene Karavelle, met Advysbrieven van 't Hof, voor de koomende *Oost-indiëse Vloote*. Zo talryk waren nu de Engelsse, in deeze Zéen, dat hen weinige *Spaansse-* of *Portugeesse Scheepen* ontsnapten. De Vloot van *Goa*, om hen te ontwyken, vond geen ander middel, dan het tot op den 40- en 42 Graad, regt op *Lissebon* te zetten: schuuwende deezen Eilanden, en gelykerwyze Kaape *St. Vincent*. De Koning van *Spanje* beval, ter haarer zékerheid, de Vloote van de *Havana*, tot den volgenden Jaare, daar te blyven. Maar de ongemakken, en de Schaarsheid van Leevensmiddelen, voor zo een groot getal Scheepen te gelyk, deeden veele 't geval der Reize onderneemen. 't Meestedeel viel, in handen der Engelssen; en *Linschoten* verzékerd, dat men gantse Dagen niets te *Tercera* zag koomen, dan Spanjaarden van zo veele genomen Scheepen, dien de Engelssen in eenigen deezer Eilanden aan Land zetten. Dus verloor *Spanje* 't beste gedeelte zyner Schatten, door de weinige zorge die 't voor derzelver verdédiginge nam, in eenen Oorlog waartoe 't den Engelssen had uitgedaagd: terwyl *Engeland*, niets nalaatende om deszelfs Vlooten te wapenen, zig verrykte met den Buit dien 't op zynen Vyanden behaalde, en zynen Scheepvaard verhief.

Spaansse en Portugeesse Scheepen, door Engelssen genomen.

Slegte zorg der *Spaanssen*. Kloekheid der *Engelssen*.

DEN

(*) *Henrik* de IV., Koning van Vrankryk, de eerste uit den Huize van BOURBON, welke tegens al het Krygsgeweld, en de Poogingen van *Spanje*, door *Engelsch-* en *Hollands-onderstand* ten Throone steeg.

LINSCHOTEN.

1590.

Ongelegenheid der *Spaansse Vloot.*

DEN 19 quam een Karavel van *Lisſebon*, te *Tercera*, met 's Konings bevel, aangaande de Laadinge van 't voorgemelde Schip van *Malakka*, hier ter Haven geſtrand. Een Vloot van 40 Oorlogſcheepen, uit de *Korunna*, was nevens dezelfde uitgeloopen, om aan deezen Eilanden de *Ooſt-* en *Weſt-indiëſe* Vlooten aftewagten, en vervolgens naâr den *Taag* te geleiden. Maar deeze wierd dus van-een geſlagen, door eenen Storm, dat maar twé van haar te *Tercera* quamen. Dit deed de Koning bevelen, aan Don *Alonſo de Baſſan*, die de Oorlogs-vloot gebood, om wederom naâr de *Korunna* te keeren; en aan de Vloot van de *Havana*, als gemeld is, om daar tot den volgenden Jaare te blyven. Dus moeſt nu ook de Laadinge, van 't *Malakka*'s Schip, te *Tercera* opgehouden worden.

Rampen, trots, en aart van Don *M. d'Albuquerque.*

NOG wierd men, den 23 *Oktober*, door eene Portugeesſe Karavelle, uit *Portugal* berigt, dat 4 Scheepen, in den beginne deezes Jaars van *Lisſebon* geloopen naar den *Ooſt-indiën*, na 4 Maanden dwaalens in den Oceaan, wederom te rug gekoomen waren; en dat het vyfde, voerende den Onderkoning, Don *Matthias d'Albuquerque*, Zee blyvende houden, na den uitterſten Rampen en Elenden, eindelyk te *Malakka* gekoomen was. Elf Maanden dwaalde hy op den Oceaan, zonder Land te zien; en verloor midlerwyl, op zyn Schip (volgens zyne overgezonde Lyſte) 280 Man. Zyn Staatzugt, had het hem doen ondergaan. De vreez, van zyne Bedieninge ontbloot te worden (dus verſpreidde men van hem) ingevalle hy met zyne vier Scheepen wederom in Portugal inliep, deed hem zweeren, dat hy den Indiën zoude bereiken, of in zyn Schip vergaan. Zyne Verwaandheid, ging nog verder. Voor hy van *Lisbon* vertrok, deed hy zig op den Spiegel zyn's Schips ſchilderen, met zynen Bevelſtaf in de hand, nevens de Fortuine, waaraan hy deeze Zinſpreuke rigtte, *Queros que Vencas* (1): naamelyk, *Ik wil u verwinnen.* Dit wierd van den Kardinaal, en andere Grooten, voor overmaatige buitenſpoorigheid gehouden. Maar 't is zo vreemd niet, by den *Portugeezen*: *boven anderen, moeten zy den Gek uit de Mouwe doen ſpringen*, vooral, wanneer zy in gezach zyn. *Linſchoten*, die hem bevoorens in Indië gekend had, ſchryft hem de grootſte Eigenſchappen van eenen Oorlogsman, en de allerverlokkendſte Hoedanigheeden der Samenleevinge toe: zulks ieder hem ten Onderkoning wenſte. Maar, zo dra was hy daartoe niet gekoomen (vervolgd de Schryver) of hy veranderde van Aart: zyn Trotsheid deed hem zelve vervloeken, voor zyn vertrek van *Lisſebon* (2).

§. III.

(1) *Faria y Souſa* zegt, dat het Jaarty, op zyn vertrek, te verre gevorderd was, zulks men gemeenlyk geloofde, dat hy nimmer de Reize zoude konnen doen: maar dat hy zeide, zig boven de Fortuine hebbende doen Schilderen, dat hy 'er zoude koomen in ſpyt van haâr. Dewyl *Faria* daarop geene aanmerkinge maakt, heeft hy deeze Snoevery, buiten twyffel, voor eene Heldhaftige geſteltenisſe genomen. Zie *Portugueze Aſia*, Vol. II., pag. 64.

(2) *Faria* maakt een zeer voordeelig Afbeeldzel van deezen Onderkoning. 't Was een der waardigſte Onderwerpen, zegt hy, die tot deeze Waardigheid gekoomen zyn: zo zeer, ten aanzien van deszelfs Dapperheid, als van deszelfs Voorzigtigheid en Rechtvaardigheid. Hy liet, ter Schatkamere, 80,000 Dukaaten, in Spéſië, en *Ceilonſe-juweelen* van zeer groote Waardè. Niemant, meende hy, zoude hem konnen nompen. Een Soldaat deed het. Deez, zig onder verſcheide Naamen by hem hebben-

§. III.

Zee-bedryven en *Gebeurtenisſen* in den Jaare 1591, ten Afbreuke van den *Spaansſen-* en *Portugeesſen Indiëſen-Scheepvaard.*

DEn 20 *Januari* 1591, ontfing men berigt van *Lisſebon*, dat de Engelsſen een Schip hadden genomen, gezonden aan den Onderkoning der *Oost-indiën*, na het te rugkeeren der vier Scheepen, die hem op zynen Uittogt verlieten. Deeze Pryz had eenen tegenſtand gedaan, evenrédig haare Rykdommen. Zy was gelaaden, met de koſtbaarſte Waaren van Europe: behalven 500,000 Dukaaten, in Spéſië. De Engelsſen hadden haar regelrecht naar *Londen* gevoerd, van waar zy de Manſchap naar *Lisſebon* hadden gezonden. In 't hartzeer, over dat verliez, deed de Koning den Kaptyn gevangen zetten. Dogh hy deed zyn onſchuld blyken, en wierd ontſlagen. De Schryver had dat verhaal voorts, uit zynen eigen mond. Een ander Schip, met Stófgoud gelaaden, koomende van 't Kaſteel *Del-Mina*, uit Guinée, viel in handen van de Engelſe Vloote. Twé Vaartuigen, met Péper gelaaden, hadden 't eige Lot; en hunne Laading, wierd 170,000 Dukaaten waard geſchat.

LINSCHOTEN. 1591. Ryke Pryz, door den *Engelsſen* genomen.

EEN ſchriklyke Aardbeeving dreigde, den 26 *Juli*, deezen Eilanden. Zy duurde, in 't Eiland *St. Michiel*, tot den 12 der volgende Maand. *Tercera* en *Fayal*, wierden zo vreeslyk geſchokt, dat zy 't onderſte boven meenden te keeren. Maar deeze ſchriklyke ſchudding, herhaalde 'er zig alleen viermaal, zonder merklyk nadeel: daar zy, te *St. Michiel*, geen oogenblik ophield, geduurende vyftien Dagen lang. Midlerwyl bleeven deeze Eilanders, uit hunne Huizen gevlugt, die voor hunne Oogen inſtortten, aan alle de onſtuimigheeden des Luchts bloot geſteld. De Stad *Villa-Franca* wierd, van haare Grondſlagen, t'onderſte boven geſmeeten; en 't meeſtedeel der Inwoonderen, onder haare Puinhoopen verbryzeld. Op veele plekken, verhieven de Vlaktens zig tot Heuvelen; en op andere, wierden de Bergen daardoor geſlegt, of veranderden van gelegenheid. Een Sprong van leevend Water, brak uit de Aarde, ſtroomde vier Dagen lang, en verdroogde wederom in een oogenblik. De Zee en de Lucht, nog meêr aangedaan, weêrgalmden van een donderend geluit, onder den Grond, 't welk men voor 't loeijen van ontelbaare wilde Dieren gehouden zoude hebben. Veele Mensſen ſtierven, enkeld van Schrik. Geen Schip, zelve in de Havens, of 't leed gevaarlyken aanſtoot; en die ten anker, of t'zeil' waren, op 20 Mylen in 't ron-

Vreeslyke Aardbeeving in de *Azores*.

bende doen aandienen, ontfing zyne Soldy drievondig. *Albuquerque*, dit naderhand verſtaande, deed hem by zig koomen; en waarſchouwde hem zagtelyk, in het toekoomende zig van zulke Kunſtenaaryen niet meêr te bedienen. Hy was van middelbaare-geſtalte, kreupel aan den eenen Voet, zulk vroom Kristen als Edelman, de zestiende Onderkoning en Vier-endertigſte Goeverneur der Indiën. Zie *Faria*, pag. 77 en 78. Dit brengen wy by, om recht aan d'*Albuquerque* te doen; niet om *Linſchoten* te wederleggen, die maar 't zeggen der *Portugeezen* bybrengt, welke mogelyk eenig Onderwerp van Klagten, tegens dien Onderkoning hadden.

LINSCHOTEN. 1591.

ronde, wierden nog feller geteisterd. De Aardbeevingen zyn gemeen, in de *Azores.* Twintig Jaaren te vooren, was 'er eene op 't zelfde *St. Michiel*, die eenen zeer hoogen Berg omverre geworpen had.

LINSCHOTEN brengt hier by, de aankoomste der groote Spaansse Vloote te *Tercera*, onder den Admiraal Don *Alonso de Bassan*: vertrokken van *Ferol*, bestaande uit 35 *Biskaaisse- Portugeesse-* en *Spaansse Scheepen*, benevens 10 *Nederlandse-Vliebooten*, te *Lissebon* geprest; alsmede ander ligt Vaartuig, en *Pataros*, dienende ten Advys-jachten van Plaatsse tot Plaatsse, en om de Zée te ontdekken. On-aangezien 'er eenig onderscheid is in zyn Verhaal, met dat van *Ralegh*, duld de Liefde ter waarheid niet, daarvan de minste Omstandigheid natelaaten. 't Schynt ons, in tegendeel, dat een Histori-Schryver zulke eene gelegenheid moet aangrypen, om de waardyë zyn's Arbeids te verhoogen, met zynen Leezeren te doen gevoelen, hoe moeijelyk de waarheid somtyds te ontwinden is, in de tegenstellinge van twé Getuigenissen, die op evengelyke Gronden schynen te rusten.

Linschoten's verhaal aangaande den Ridder *Greenville.*

DE Engelssen hadden zig gevleid, zegt *Linschoten*, een gedeelte der Spaansse-schatten op hunne Vloote te doen overgaan. Maar de Admiraal *Howard*, ziende de kragten des Vyands zo grootelyks boven den zynen, gaf allen zynen Scheepen bevél, zig van hem niet te verwyderen: 't geen den Ridder *Richard Greenville* niet belette, met zyn Schip de *Revenge*, zig onder den Spanjaarden te wikkelen. Hy hoopte, dat zyne Medgezellen in geen bedenken zouden neemen, hem te volgen. Maar de Engelse Admiraal verdween, met zyne gantse Vloote. *Greenville* ondersteunde zig daarom, met niet te minder stoutheid. Zyn Geschut, 't welk hy verwoedelyk deed speelen, schoot zo voort twé Spaanssen in den Grond: 't een van 600 Ton, de Admiraal der Vlie-booten; 't ander, een van 't Biskais Esquader. Wel dra wierd hy omringd, van 7- of 8 Scheepen, die forsselyk quamen enteren. De Aanval en de Verdédiging was evengelyk: ten minst' 12 uuren lang. Hy verloor 100 Man, maar hy deed meêr dan 400 der Vyanden sneuvelen. Eindelyk, verdrukt door de menigte, ontfing hy eenen Schoot door 't Hoofd, waarvan hy weinig Dagen daarna stierf.

Deezes glori-ryke Dood.

HY wierd leevendig gedraagen, op den *St. Paul*: Schip van Don *Alonso de Bassan*, Admiraal der Spaansse Vloote. Zyne Wonden wierden door den Spaanssen Heelmeesteren verzorgd, zonder dat Don *Alonso* hem wilde zien nog spreeken. Maar, alle de Kapitynen en Edellieden der Vloote, drongen op 't vuurigste, om hem te bezoeken: voegende, by 't roemen zyner Dapperheid, allen soorten van beleefdheeden, en vertroostingen. Hy ontfing hen, met heldhafte standvastigheid: zo verre, van 't gebaar der Trots, als van eenig téken van Neêrslagtigheid. Gevoelende de Uure zyn's Doods naderen, zeide hy tegens hen, in 't Spaansch „ *Richard Greenville*, is myn Naam. Ik sterve, met vrolyk en rustig hart: want ik „ besluite myn Leeven, gelyk 't eenen Soldaat past, na voor myn Vaderland, Koninginne, Godtsdienst, en Eere, gestreeden te hebben. Myn „ Ziel moet dus dit Lichaam met vreugd verlaaten. De onsterffelyke Eere laat ik over, van een dapper Krygsman geweest te zyn: die, tot „ den laatsten snik, zynen Pligt heeft betragt (1)".

DE

(1) Ingevalle *Greenville* werkelyk 't Gesprek gehouden heeft, 't welk men hem hier toe-

DE Ridder *Greenville* was een Engelsch-Edelman, van grooten Staat en Geslacht: maar, van zulken Krygs-zugtigen en stouten Aart, dat hy vrywilliglyk zynen Dienst aan de Koninginne gebooden had. Door menigte dappere Bedryven had hy uitgemunt, welke hem, dus ook alhier, van de gantse Wereld hadden doen kennen en duchten: want hy had, te gelyk, eenen strengen Geest, en zyn Volk zelfs had voor hem, byna zo veel Afkeer als Achting (1). Toen hy zig met de Spaansse Vloote inwikkelde, was zyn Schooverzeil klaar, en zyn Schip, een der beste Zeilders van Engeland, zoude 't hebben konnen ontkoomen, indien hy 't gewild had: maar, ziende zyn Volk geneegen om hunnen Admiraal te volgen, dreigde hy dien te zullen doen ophangen, die van vlugten durfde spreeken. Van zulke strenge gesteltenisse was hy, dat men hem, in Gasterye, met de Tanden den Drinkglazen zag maalen, en 't Gruis inzwelgen, zulks hem 't Bloed uit den Monde liep, zonder 'er eenigen hinder van te bekoomen. *Linschoten* verhaald dit, volgens 't berigt van veelen geloofwaardigen Persoonen, die Ooggetuigen daarvan geweest waren.

LINSCHOTEN. 1591. Zyn geboorte en Aart.

DE Engelssen, die hunne Neêrlaage overleefden, wierden over de Spaansse Vloote verdeeld, daar zy gelegenheid gaven van eenen nieuwen Stryd, tussen den Biskaijeren en den Portugeezen: die zig de Eere betwisten, van 't eerste ter enteringe gekoomen te zyn. De een had de Hoofdvaane, de ander de groote Vlagge genomen: elk schreef zig dus, daarvan, de hoogste Eere toe. Inderdaad, al die welke 't Schip van *Greenville* aangeklampt hadden, droegen de Eertékenen van hunnen Moed: 't zy in hunne Wonden, 't zy in de Ontredderinge hunner Vaartuigen, waarvan veele te *Tercera* invielen, om zig te herstellen. *Linschoten* had de Nieuwsgierigheid, zig aan boord van een Biskais Schip te begeeven gevoerd door den Generaal *Bartandono* (of *Britandona*) die 't Biskais Esquader had gevoerd, in de Onverwinnelyke-Vloote van den Jaare 1588. Zyn Schip was zeer groot, en een der *Twaalf Apostelen*, gelyk dien de Spanjaarden noemden. *Bartandono* zat toen aan Tafel, met den Engelssen Kaptyn van de *Revenge*, die een Kleed van Zwart-Fluweel aan had. Hy ontfing *Linschoten* zeer beleefd, en stond hem zelve 't verlof toe, om voor eenige Dagen den Engelssen Kaptyn medeteneemen, in 't Huis 't geen hy te *Tercera* bewoonde. De Goeverneur van 't Eiland, verzogt deezen roemryken Gevangen, ten eeten; en deed hem allen soort van Eerbewyz. *Linschoten* ontfing ook, tot zynen't, den Stuurman van 't zelfde Schip van *Greenville*. Deez had niet minder als 10- of 12 Wonden, waaraan hy vervolgens op Zee stierf. De Kaptyn liet hem eenen Brief, inhoudende 't Verhaal van 't Gevegt: dien hy hem bad, aan den Groot-Admiraal van *Engeland* overtezenden. Hy wierd vervolgens naâr *Lissebon* gevoerd, en met veel Eere behandeld: tot hy van daar naâr *Engeland*, met den overigen Gevangenen, gezonden wierd.

Spaansse moedigheid, over de Nederlaage van *Greenville*.

Achting, voor den gemaakten Engelssen Gevangenen.

DE

toeschryft, dan kan men niet ontkennen, dat hy daarin eenig Téken van Verwaandheid heeft doen uitblinken: maar men moet het hem dan te gelyk vergeeven, dewyl hy in eenen Tyd geleefd heeft, waarin de Zugt ter Glorie, de heerssende Drift was.

(1) Die ten Quaade van *Greenville* aan *Linschoten* gesproken hadden, waren mogelyk in 't geval van dien, van welken deez het berigt van den Aart van *Albuquerque* ontfing. 't Vonnis van dergelyke Lieden, is van geen groot gewigt.

LINSCHOTEN. 1591.

Schriklyk Onweer, ter vernielinge der *Spaansse Vlotte.*

DE Spaansse Vloot bleef ten anker, te *Cuervo*, om tyd te geeven aan menigte andere Spaansse- en Portugeesse Scheepen, zig daar te verzamelen. De *Indiëse*-Scheepen daaronder begreepen, vond ze zig eindelyk 140 Vaartuigen sterk. Maar, toenze zig bereidde t' Zeil' te gaan, verhief zig zulk woedend Tempeest, dat het den Inwoonderen deezer Eilanden niet heugde, dergelyk gezien te hebben. Hoewel hunne Bergen zo hoog zyn, dat zy verbaazing veroirzaaken: de Zee schoot haare Baaren tot den Tóp, en liet 'er menigte Visschen achter. Dit vreeslyk Onweer duurde, 7- of 8 Dagen, zonder een oogenblik verpoozings. Op de enkelde Kuste van *Tercera* alleen, vergingen 12 Scheepen. *Linschoten*, die getuige van dit droevig Schouwspul was, maakt 'er een zielroerende verbeelding van. Geduurende meêr dan 20 Dagen was men bézig, den Lyken te vissen, dien de Baaren geduuriglyk op den Oever wierpen. De *Revenge*, dat luisterryk Schip van den Vice-Admiraal *Greenville*, was een van dien, welke in duizend stukken tegens de Rotzen geslagen wierd. Zo voort wierd het door de Zée verzwolgen, met 70 Spanjaarden 't geen het aan boord had, en sommigen Engelssen Gevangenen. Een van deezen had evenwel 't geluk, het te ontkoomen: maar zo gekneusd, dat hy aanstonds de Biegte verzogt, en zo voort daarna stierf. De *Revenge* had een groot getal schoone Metaale-stukken, dien de Eilanders verhoopten, den volgenden Zomer te vissen.

Uitgang van 't glorivyke Schip van *Greenville.*

Ongeval van een *Hollands-Schip*, door moedwillige onkunde der Spanjaarden.

ONDER veele *Hollandse-Vaartuigen*, in de Havens van *Spanje* aangehouden, was een Vlieboot, waarop men 100 Spaansse Soldaaten gescheept had. Zy was genoemd de *Witte-Duiv*, Schipper *Kornelis Marlinson*, van *Schiedam* Na hy zig, met uitneemend Zeemanschap, geduurende een groot gedeelte van 't Onweer had gedraagen, vond zyn Schip zig in 't gezigte van *Tercera* gejaagd. De Spaansse Kaptyn, meenende dat zyn heil bestond, in de Rée te winnen, drong hem, om 't 'er naâr toe te zetten. Te vergeefs vertoonde hem de Schipper, zo wel als de Stuurman, dat het een onvermydelyk middel was, om te vergaan. Wat meêr is, de Spanjaard schold den Schipper, voor Dronk-aart en Kètter; en, slaande hem met eenen Stok, beval hy hem te doen, zo als hy 't gebood. De Schipper, een Oud Man, geraakt door deeze onbeschofte behandeling', antwoordde, *Wel aan! Dewyl gy begeerd om hals te raaken: ik kan maar een Lyf verliezen!* Daarop zette hy 't wanhoopiglyk naâr den Wal, zynde aan deeze zyde vol Rotzen, zo hoog als Bergen, schriklyk om t'aanschouwen. Sommige Eilanders stonden 'er vaardig, met Touwen, waaraan Kurk was, om dien, waar 't mogelyk, den Schipbreukelingen toetewerpen. Terwyl 't Schip 'er dus naâr toe stoof, riep de Gryzaart zynen Zoon, en om-ermde hem. Zyt voor my niet bezorgd (zeide hy) maar zoek u zelfs te behouden: gy, die jong zyt, kond hoopen, u te redden! Onder dit jammeren, en 't mengen hunner Traanen, viel 't Schip plotzeling op de Rotzen aan stukken. Aan de eene zyde wierd de Vader, aan de andere de Zoon, in Zee geslagen. Alles verdronk: uitgenomen 14- of 15, waaronder des Schippers Zoon, en vier der Matroozen, deerlyk geteisterd.

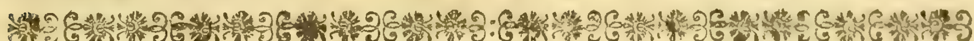
Vorder verlies der *Spaansse Vlotte.*

'T VERLIES aan de andere Eilanden, was niet min dan te *Tercera.* Twé Scheepen vergingen, aan *St. George*; twé, aan *Pico*; en drie, aan *Graciosa.* Daarenboven, voerden de Baaren overal menigte Wrakken en Stukken van andere Scheepen, die in volle Zee vergaan waren: 't zy met tegens

mal-

malkanderen te beuken, 't zy met door 't geweld der Baaren van-een geslaagen te worden. Vier wierden aan *St. Michiel* verlooren. Drie vergingen 'er dus, tusſen 't Eiland *St. Michiel* en *Tercera*: vanwaar men 't jammergeſchrei des Scheepsvolks hoorde, zonder 'er eenen enkelden van te konnen redden. 't Meeſtedeel der anderen, zworf langen tyd, zonder Masten, met on-uitſpreekelyke Moeiten en Elenden. Men verzékerde, dat 'er, van zulke eene groote Vloote, maar twé- of drie-endertig in de Havens van *Spanje* quamen. *Linſchoten* brengt by, dat veele Bewoonders van *Tercera* openlyk zeiden, dat Godt beſlooten had, hen gantſelyk te doen vergaan, en duidelyk de zyde der *Lutheraanen* en *Ketteren* nam. Zy voegden 'er by, dat de Wind zig aanſtonds had gaan verheffen, zo dra men 't Lyk van *Greenville* aan Boord gebragt had: zodanig, dat zy overtuigd waren, dat deeze Menſch, die een Duivelsgeloof en Godtsdienſt beleed, in de Helle geworpen zynde, allen Onder-aardſen Geesten had ingewikkeld om zynen Dood te wreeken; en dit verwoed Tempeeſt tegens den *Spanjaarden* te doen ontſtaan, enkeld, wyl deeze het *Katholyken Roomſch-geloof* handhaafden. Dergelyke lasteringen tegens de Godtheid, verſpreidden zig aan alle Zyden, zonder dat iemant dacht dezelfde te ſtuiten. — LINSCHOTEN. 1591.

TOEN eene deezer *Indiëſe-Vlooten*, beſtaande in 50 Zeilen, uit *Nieuw-Spanje* vertrok, wierden 35 van dezelfde, by Storm, door de Baaren verzwolgen. Van de Vloote van *St. Domingo* ſtrandden 'er 14, koomende uit het Kanaal der *Havana*, daaronder de Admiraal en Vice-admiraal. Twé Scheepen, met Goud en Zilver gelaaden, uit *Terra Firma*, wierden van den *Engelsſen* genomen. Deeze hadden zelfs, voor de Spaansſe *Armada* te *Cuervo* aanquam, ten minſte 20 Scheepen, op onderſcheide tyden veroverd, welke van *St. Domingo*, *Indië*, *Brazil*, enz. vertrokken waren. Dezelfde wierden, allen, naâr *Engeland* opgezonden.

XVI. HOOFDSTUK.

Eerſte Reize der *Engelsſen*, naâr den OOST-INDIËN, A°. 1591, onder Kaptyn *James Lancaster*.

§. I.

Uitreize, *en* Gevallen, *tot op de Kuste van* Mozambique.

IN die geſteltenisſe van den *Spaansſen* en *Portugeesſen Zeevaard*, meenden de ENGELSSEN, zig genoeg vryen doortogt tot den *Ooſt-indien* geopend te hebben; en dat, na zo veele onkosten en poogingen ter verminderinge der hinderpaalen, de tyd gekoomen was, om daarvan de Vrugten te gaan inzamelen. Men weet niet, of deeze Reize gedaan wierd, uit naame van eene Maatſchappye, uit bevel des Hofs, of uit enkelde beweeginge en op kósten der Kapitynen, die den drie Scheepen gebooden, waaruit de Engelsſe Vloot t'ſamengeſteld was. Deeze wierden genoemd, Kaptyn *George Raymond*, Admiraal, op de *Penelope*; Kaptyn *Abraham* — LANCASTER. 1591. Inleiding. Staat van de Vloote.

LANCASTER. 1591. *ham Kendal*, Vice-admiraal, op den *Koninglyken Koopman*; en Kaptyn *James Lancaster*, Schoutbynagt, op den *Eduard Bonaventure*. Hoewel Kaptyn *Raymond*, als Admiraal vertrok: dewyl hy, met zyn Schip, op deezen Togt verdween, zonder dat men nimmer zyn Noodlot verſtaan heeft, zo is de Eere van zulke eene groote Onderneeminge aan Kaptyn *Lancaster* gebleeven, gelyk die, van 't Verhaal openbaar gemaakt te bebben, aan zynen Luitenant *Edmund Barker* (1).

Zy loopt uit.

DE Vloot, den 10 *April* 1591, uit de Haven van *Plymouth* geloopen, quam den 25 aan de *Kanariſe-Eilanden*, van waar zy den 29 wederom vertrok. Zy bevond zig, den 2 *Mai*, op de hoogte van Kaape *Blanco*, was den 5 onder den Keerkring des *Kreefts*, en den 8 op de hoogte van *Kabo-Verde*. Een Noord-Ooſte Wind, die haar tot den 13 by bleef, voerde haar op 8 Graaden, aan de *Linië*: wanneer een Tegenwind haar, tot den 6 *Juni* hinderde, toen zy eerſt dezelfde doorquam. Evenwel had haar deez gediend, om midlerwyl een Portugeesſe Karavelle te veroveren, van *Lisſebon* naâr *Brazilië* gaande, gelaaden met 60 Vaten Wyn, benevens Olie, Kappers, Erreten, en andere Noodwendigheeden, hen beter dan Goud koomende. Want zy leeden veel, door de Ongemakken deezer Luchtſtreeke, zeer gevaarlyk zynde in dit Saiſoen. 't Grootſte deel der Manſchap, was van verſcheide Ziektens aangetaſt.

NA de *Linië* doorgekoomen te zyn, hield de Wind aan, uit het Ooſt-Zuid-ooſte, en byna geduurig zo geweldig, dat die hen tot op 100 Mylen langs de Kuste van *Brazil* joeg. Eindelyk liep de Wind in 't Noorde, op den 26 Graad Zuiderbreedte.

Koomt in 't gezigt van *Kaape de Goede-Hoope*.

DEN 28 *Juli* quamen zy, in 't gezigte der KAAPE. Tot den 31, worſtelden zy voorts, met de Tegenwinden, om die te boven te koomen, en 70 Mylen verder de *Agoada de St. Blaz* te bereiken, daar zy Verversſingen hoopten te vinden: maar de zwakheid onder 't Volk verſpreid, deed hen nader plaatsſe zoeken. Zy naderden dan de Kuste, ten Noorde de KAAPE; en, volgende 't Strand, vonden de *Agoada de Saldanna*, eene ſchoone Baai, hebbende Zeewaards een Eiland voor zig. Den 1 *Augusti* wierpen zy 'er 't Anker: Gezonden en Zieken verlangden, evengelyk, aan Land te koomen.

Koomt in de *Saldanna Baai*.

EEN deel zeer zwarte en woeſte Wilden, vertoonde zig: maar zy ontweeken ook te gelyk. Geduurende 15 Dagen, deeden 'er zig geene meêr zien; en den Engelsſen ontmoette, ter verversſinge, niets anders, als Kraanvogels en Ganzen, dien zy ſchooten. Zy vonden 'er, insgelyks, geenen Viſch, dan Mosſelen, en anderen Schulpviſch, dien zy langs de Rotzen in menigte opzamelden. Eindelyk beſloot de Admiraal, in zyne Pinasſe, naâr 't Eiland te gaan. Hy vond 'er Pinguinen, en Zeekalven, waarvan hy overvloed mede bragt, gelyk ook de Sloepen voorts deeden. Eenige Dagen daarna betrapten de Jaagers, eenen Néger, dien zy noodzaakten met hen Landwaarts integaan: hem door tékenen te kennen geevende, dat zy Vee benoodigd waren. Zy zwörven te vergeefs; en niets opdoende, lieten zy hem gaan, na hem veel vriendſchap en eenige Geſchenken gedaan te hebben. Dit gedrach gelukte hen. Dertig- of veertig Négers ver-

(1) By *Hakluyt*, Vol. II., Part. II., pag. 102.

LANCASTER. 1591.

verscheenen, wel dra, met 40 jonge Osfen en zo veele Schaapen, waarvan zy een gedeelte mangelden. Een Os wierd voor twé Mesfen; een Veerze, en een Schaap, ider voor een Mes bekoomen. De Osfen deezes Lands zyn zeer zwaar, en gevleest; maar niet te min máger. In tégendeel, 't Schaap is 'er zeer vet. 't Heeft Hair, in plaatsfe van Wol; en de Staart uitneemend zwaar, gelyk dien van *Syrië*. Kaptyn *Lancaster* doodde 'er, een Geitehart (*) zo groot als een jong Veulen: een rosrood Dier. Menigte andere wilde Dieren, vooral overgroote Apen, waren 'er.

Voordeelige *Veebandel*, met den Wilden.

In den staat waarin de Ziektens 't Scheepsvolk gebragt hadden, meende men, dat het beter ware, twé welbemande Scheepen te behouden, dan drie zonder genoegsaam getal Matroozen. Van 248 Man, der Ziekte ontsnapt, stelde men 'er 101 op den Admiraal, en 97 op den *Eduard*: 50, waarvan veele redelyk wel hersteld waren, wierden om die réden naâr *Engeland*, in den *Koninglyken Koopman*, te rug gezonden. *Scorbut* veroirzaakte de grootste Verwoestingen. De Soldaaten, welke niet op Zee waren geweest, hielden 't het beste uit: maar de Matroozen stierven wegh. Dat quam, na des Schryvers gedachten, van 't goed Voedzel, 't geenze t' Huiz genooten hadden.

Een Schip naâr Engeland te rug gezonden.

Zes Dagen, na 't vertrek van den *Koninglyken Koopman*, verlieten de twé andere Scheepen de *Saldanna-Baaije*, en quamen spoedig voorby Kaape de Goede-Hoope: maar koomende, den 14 *September*, aan Kaape *Korientes*, wierden zy van eenen vervaarlyken Storm overvallen, met zulke geweldige Draaiwinden, dat de *Admiraal* wegh geslagen wierd. Nooit heeft men, van hem, meêr gehoord. *Lancaster* bleef dan alleen overig. Hy zogt hem wel langen tyd, en wagtte hem aan 't Eiland *Komoro*, de gestelde Verzamelplaatsse: maar te vergeefs. Dus was hy genoodzaakt, op den *Eduard*, de Reize alleen te vervolgen. Ook ontging hy de hachelykheeden der Zee, ter naauwernood. Vier Dagen naderhand, viel een schriklyke Donderslag op zyn Schip, waardoor 4 Man doodgeslagen wierden, en van 94 Mensfen geen een ongedeerd bleef. De vier Dooden, waren den Nek omgedraaid. Andere waren blind, of Ermen en Beenen gekneusd geworden. Sommige waren in de Borst geraakt; en spoogen bloed, geduurende eenige Dagen. En eenige wierden, gevoelloos, ter neder gesmakt: vanwaar zy niet tot zig quamen, dan om de gevoeligste Pynen, loopende alle hunnen Léden door, te moeten uitstaan. De groote Mast was, van den tóp tot beneeden, gescheurd; en zwaare Spykers, die 10 Duim in 't Hout zaten, waren gesmolten.

De Admiraal verongelukt.

Schriklyke Donderslag.

De Zee bedaarder, vervolgde *Lancaster* zynen vaard, ten Noord-ooste. Hy viel, vervolgens, aan 't Noordwest-Einde van 't Eiland *St. Laurens*. Zo verre meende hy nog niet te zyn; en 't was maar alleen, by geluk, dat een zyn's Volks', in Maaneschyn, een ongewoone Witheid ontdekte, welke dra gekend wierd, voor 't Schuim der Baaren, stuivende van de Rotzen. Dus ontsnapte men gelukkiglyk, 't Gevaar, in eene Zee, nog onbekend aan den Engelsfen. Zelve liep men, digt voorby *Mozambique*, zonder het te weeten; en men viel, twé Mylen, Noordelyker in eene Baaije

Lancaster koomt aan *St. Laurens*.

Voorby *Mozambique*.

(*) *Antilope*.

LANCASTER. 1591. Baaije genoemd *Quitangone*. Hier namen zy 3- of 4 Moorsse-Barken, genoemd *Pangaïas*, gelaaden met Geers, Hoenderen, en Endvogels; en de Négers hadden, by hen, eenen jongen *Portugeez*, die deezen Voorraad naâr *Mozambique* geleidde. *Lancaster* deed zyn voordeel daarmede, als van eene gunste des Hémels; en gaande zo voort t'zeil', won hy wel dra 't Eiland *Komoro*, 100 Mylen verder, ten Noord-ooste van *Mozambique*. Hy wierd 'er ontfangen, door een groot getal Mooren; en 't Eiland scheen hem byzonder Volkryk. Zestien Man, in de Sloepe daar gezonden, verkreegen gerustelyk de vryheid, om Water te haalen. De Koning van 't Eiland quam zelfs aan Boord, gekleed in eenen korten Rok, van Karmosyn-Satyn. De Engelssen onthaalden hem, vriendelyk; en hadden eene lange onderhandeling met hem, raakende den staat zyn's Lands en den Aart zyner Koopmanschappen: de jonge Portugeez, door hen genomen, diende ten Tolk. Maar, deez schyn van Vriendschap, dekte een vuil Verraad, van de zyde der Mooren. De Schipper, *William Mace*, willende beter Waterplaats zoeken, ging naâr den Wal, met 30 Man, tegens 't gevoelen van *Lancaster*. Maar naauwelyks hadden zy voet aan Land, of een Troep Mooren, neemende hunne verdeelinge waar, viel op hen en doodde 't meestedeel: zonder dat men hen uit het Schip konde helpen, by gebrek van eene Boote.

Baai *Quintangone*.

Eiland *Komoro*.

Overvallen van den Mooren.

Zanjibar.

Dus vertrokken zy van daar, met droefheid, den 7 *November*; en zetten 't naâr *Zanjibar*: daar zy wel dra aanquamen, en eene nieuwe Sloepe maakten, van 't Houtwerk 't welk zy t'Scheep hadden. Op deeze Kuste, kruisten zy tot het midde van *Februari*: maakende jagt, op alle Barken of *Pangaïas*, dien zy ontdekken konden. Een *Portugeesse Pangaïa* quam uit de Haven van *Zanjibar*, zendende eenen bekeerden Moor, in een' Kano, met een' Brief, wenssende te weeten wie zy waren, en wat zy begeêrden? Zy antwoordden, *Engelssen* te zyn, gekoomen van hunnen Koning *Don Antonio*, met Kommissie in de *Indiën*. Hy vertrok, met de Barke, en daar quam niemant meêr te voorschyn. Eenige Dagen daarna nam men, eene Moorse *Pangaïa*, waarin een hunner Priesters, genoemd *Sherif* (1). *Lancaster* handelde hem zeer vriendelyk. Dit was zo aangenaam, aan den Koning des Lands, dat die hen, daarvoor, twé Maanden Voorraad zond, geduurende welken tyd de Priester aan Boord bleef. De Mooren verhaalden hen, dat de *Portugeezen* van 't Komptoir niets nagelaaten hadden, om hen de vervaarelykste Denkbeelden, van den *Engelssen* inteboezemen. Zy hadden hen afgeschrikt, naâr 't Schip te gaan: afbeeldende de Manschap, als een Troep Menssen-eeters, die hier genaderd waren, om den Inwoonderen te verslinden.

Gelegenheid van de Haven van *Zanjibar*.

De Haven van *Zanjibar* kan Scheepen van 500 Ton ontfangen, en hen voor allen soort van gevaar bedekken. Daar 's uitmuntend Water, op de Kuste, met grooten overvloed van Vee, Gevogelte, Visch, en Vrugten. De Schryver pryst den Engelssen aan, die dezelfde Reize willen doen, om ter zulke welgelege Plaatsse intevallen: maar zig zeer voor den *Portugeezen*

(1) *Sherif*, of *Sharif*, is Arabiës, en betékend eenen uit het Geslachte van *Mahomet*.

geezen te hoeden. Terwyl 't Schip ten anker leide, en men de Sloepe zond, om de nabuurige Baaijen te onderzoeken, zogt de Portugeesſe Admiraal der Kuste, van *Melinde* tot *Mozambique*, op 't onvoorzienſte de Engelsſe Sloepe opteligten, met een Galei-Fregat van 10 Ton, hebbende 8- of 9 Riemen aan elke zyde. *Lancaster* kreeg dit berigt, van eenen *Arabiëſen-Moor*, dien de Koning van *Zanjibar* verſcheidemaal zond, om zynen Prieſter te bezoeken; en vervolgens van eenen anderen, die in zyne handen viel, en hy mede aanhield. Want zyn voornaamſte zorg was, al waar hy quam, eenen of twé der Inboorlingen in handen te bekoomen, om den toeſtand en de Taale des Lands te leeren kennen. Hier trof hen, wederom, een zwaare Donder, die hun Fokkemaſt overboord ſloeg. Maar zy viſtten ze weder, en herſteldenze, met Hout van de Kuste: daar overvloed van Geboomte is, ſommige, tot 40 Voet hoog. De Schryver oirdeelde het, *Céder* te wezen, zynde 't Hout rood en hart. LANCASTER. 1591.

HIER ſtierf de Heelmeeſter van 't Schip, aan eene hévige Hitte in 't Hoofd: men had (zo de Schryver meende) hem 't Leeven konnen behouden, ingevalle men hem by tyds áder gelaaten had. Zy bequamen ook, ter deezer Plaatsſe, eenige duizend Ponden Pik, anders een ſoort van graauwe of witte Gomme, gelyk Wierook, zo glibberig als Terpentyn: 't welk, geſmolten, zo zwak als Pik en zeer brokkelig wierd, tot het met Olie vermengd was. Zes Dagen, voor hun vertrek, zond de Opperkoopman van de *Portugeesſe-Faktoorye* eenen Brief, met eenen Néger, aan Kaptyn *Lancaster:* verzoekende, een Vaatje Wyn, een ander van Olie, en 2- of 3 Pond Buspoeder, te mogen hebben. 't Wierd hem, met den aangehouden Moor gezonden. Kaptyn *Lancaster* behield den Néger: ter oirzaake die in de *Ooſt-indiën* geweeſt, en wat van 't Land gezien had. Deez gaf hem berigt, van eene klyne Barke, van 30 Ton, genoemd een *Junko* by den Mooren: welke van *Goa*, herwaarts, met Péper voor de Faktoorye quam.

---

§. II.

Vervolg *der* Reize, *tot aan 't Eiland* Ceilon.

HUN Schip herſteld hebbende, gingen zy den 15 *Februari* t'zeil', met voorneemen, Kaape *Komorin* te bereiken; en daar te kruisſen, op de Portugeesſe-Scheepen, koomende van *Ceilon*, *St. Thomas*, *Bengala*, *Pegu*, *Malakka*, de *Molukkos*, de Kuste van *China*, en 't Eiland van *Japan:* welke Scheepen uitſteekend ryk waren. Dogh de Stroomen zettende naâr de *Roode-Zee*, langs de Kuste van *Melinda*; en de Winden, ſtootende op hen, uit den Ooste- en den Noord-ooſte, wierden zy nog verder Noordelyk gedreeven, tot op 80 Mylen van *Sokotra*. Hier vonden zy overal, eenen overvloed van Dolfynen, Beneiten, en Vliegende-Viſchen. 't Schip, zo verre uit hunnen koers gedreeven, en de tyd zo ver verloopen zynde, beſlooten zy 't naâr de *Roode-Zee*, of 't gemelde Eiland te zetten. Maar de Wind 1592. *Lancaster vervald naâr de Roode-Zee.*

 ſchoot

LANCASTER. 1592.

ſchoot zeer gelukkiglyk, in 't Noord-weste, en voerde hen régelregt naâr Kaape *Komorin*.

Koomt evenwel, aan Kaape *Komorin*.

EER men die Kaape voorby liep, ſtelde men zig voor, 't aan eenigen Eilanden van *Mamale* aanteleggen, zynde op 12 Graaden, Noord: dewylze Voorraad uitléveren. Maar zy miſchten dien, door de ſtyfzinnigheid des Stuurmans. Den voorgaanden Dagh, dat men 'er hoopte aantekoomen, draaide de Wind ten Zuid-weste. Dit deed hem zynen koers veranderen. Ziende dien meér en meér in 't Zuide ſchieten, vreesde hy niet boven die Kaape te zullen koomen, en met groot gevaar op de *Indiëſe-Kuste* te vervallen: dewyl het Jaargetyde der Winter, en des *Wester-Mouſon* (*) die hier op de Kuste tot *Augusti* heersſen, reeds gekoomen waren. Dogh de Wind, meér Westelyk ſchietende, liepen zy gelukkig, in *Mai*, voorby dezelfde Kaape, buiten gezigt van 't Land.

Aan de *Nikobar-Eilanden*.

VERVOLGENS rigtten zy 't, régelregt, naâr den *Nikobar-Eilanden*, leggende Noord- en Zuid, met het Weſtlyk-gedeelte van 't Eiland *Sumatra*, op 7 Graaden Noorderbreedte. Hy quam 'er, den zesden Dagh, met eenen der gunſtigſte Winden, dogh met ſlordig Weer, zwaaren Régen, en Vlaagen. Door Stuurmans misſlag, van de *Zuidſterre* niet wel waargenomen te hebben, vervielen zy, den 1 *Juni*, ten Zuide van dezelfden, in 't gezigte der Eilanden van *Gomez Poelo* (†). Ten Noord-ooſte van deezen loopende, overviel hen een Kalmte, duurende 3- of 4 Dagen; en onderwyl, liet hy 't met de Stroomen dryven, tot op 2 Mylen van de Kuste van *Sumatra*. De Winter begon hier, en 't Weer daaghlyks ongemaklyker te worden. Dus zeilde *Lancaster*, naâr de Eilanden van *Poelo Pinaou*; en quam 'er ten anker, in eene zeer goede Haven, op 6 Graaden, 30 Minuuten, Noorderbreedte, omtrent 5 Mylen van de Kuste van *Malakka*. Hier beſloot hy, te overwinteren, en zyn Volk t'ontſcheepen, byna al Ziek zynde. Zes-entwintig ſtierven 'er, waaronder de Stuurman, en een Koopman: zulks hy, by zyn vertrek van hier, niet meér als drie-endertig Man en eenen Jongen overhield, van welke niet boven twé-entwintig bequaam ten arbeid waren, en daaronder geen derdepart Matroozen. De Verversſing, in deeze onbewoonde Plaatsſe, was ook zeer gering: enkeld Oeſters en andere Schulpviſch, met weinig Viſch, dien zy met den Angel vingen. Anders is 't Eiland behaaglyk genoeg, door 't groot getal Boomen 't geen het bedekt. Zy zyn wel 100 Voet hoog; en zo regt, datze voor Masten konnen dienen.

Overwinterd op de Kuste van *Malakka*.

Verrigtingen aldaar.

DE Winter over, en 't Schip herſteld zynde, vertrokken zy, in 't einde van *Augusti*, om eenige Plaatsſe ter Verversſinge te zoeken. Zy liepen naâr de Kuste van *Malakka*; en vielen, 's anderendaaghs, in eene Baaije, op 6 Vadem Waters, 2 Mylen van de Kuste. *Lancaster* ging met eenigen te Lande. Hy ontdekte Voetſpeuren van Inwoonderen, en zag ontſtoke Vuuren, dien hy onbeſchroomd naderde: maar men vond geene leevende Ziele,

(*) Of *Monſon*. Dit is een Arabiës-woord, by ons ook uitgedrukt door *Pasſaat-wind*. 't Betékend de vaste Winden, die in de *Indiëſe-Zéen* geduurende 5- of 6 Maanden heersſen; en dan wederom, gelyken tyd, uit den daartegens overgeſtelden Hoek blaazen.

(†) *Polo*, *Poulo*, *Pulo*, of wel *Poelo*, betékend, in 't Maleits, een Eiland. Daarvandaan vind men deezen Naam, dus verſcheidenlyk na de onderſcheide Uitſpraake der *Europers*, in de Landkaarten der INDIËSE-ZÉEN.

Ziele, uitgenomen een soort van Zeevogel, *Ox Birds* genoemd, taamelyk tam zynde. Zy schooten 'er een honderd stuks van. Den volgenden Morgen zagen zy, van Boord, eene Kano, met 16 naakte Indiaanen, die eenigen tyd om hen draaiden, maar zonder te willen naderen. De Luitenant volgde hen, evenwel, in de Sloepe, en zig onvertsaagd onder hen begeevende, bragt hy hen, door zyne vriendlykheid, hem Leevensmiddelen te belooven. Den volgenden Dagh ontdekte men, 3 Vaartuigen, van 60- of 70 Tonnen. *Lancaster* joeg 'er een, met zyne enkelde Sloepe: hy nam 't eindelyk, en bevond, uit het getuigenisse van eenen Porgeessen-Bakker, daarin zynde, dat de Goederen aan zekeren *Jezuïten* behoorden, gezeeten niet wyd van hier, te *Martaban*, de voornaamste Haven der Hoofdstad van *Pegu*. Dus verklaarde hy 't, Pryz: maar vervolgde de twé overige Vaartuigen niet, als van *Pegusen-Kooplieden* zynde. Alle drie waren zy met Péper bevragt, gelaaden te *Pera*, een Plaats 30 Mylen ten Zuide. Den volgenden Nagt, vlugtte al 't Volk der Pryze, zynde meest *Peguërs*, met deszelfs Boote, uitgenomen 12, die aan Boord van den *Eduard* genomen waren: laatende deszelfs Schip en Goederen, welke op den *Eduard* gebragt wierden. Men nam vervolgens een ander Schip, van *Pegu*, met Péper, maar men liet het wederom gerustelyk vertrekken. LANCASTER. 1592.

DE Zieken dus eenigerwyze verfrist zynde, met het geene men op de Pryze vond, zeilde *Lancaster*, na 10 Dagen verblyfs, in den beginne van *September*, de Straate in, en quam te *Poelo Sambilam*, 45 Mylen, Noordelyk, van *Malakka*. Hier moeten, noodwendiglyk, alle *Portugeesse Scheepen* voorby, die van *Goa* en *St. Thomas*, naâr de *Molukken*, *China*, en *Japan* gaan. Na vyf Dagen hieromtrent gekruist te hebben, ontdekte men een Vaartuig, van 250 Ton. Men nam 't, rydende op 30 Vadem: zynde goede Ankeringe in dat Kanaal, 3- of 4 Mylen van de Kuste. 't Was een Portugeez, gelaaden met Rys, voor *Malakka*. Hy quam van *Negapatan*, Haven van *Indië*, regt over *Ceilon*. De Manschap wierd, op den *Eduard* gebragt; en 7 Engelssen op de Pryz gesteld. 's Morgens daaraan, ligtte men 'er 't benoodigste af; waarna 'er de Portugeezen weder op gesteld wierden, uitgenomen den Stuurman en 4 Mooren, en men zette het op Strand. 's Nagts was een ander Portugeez Schip, uit *St. Thomas*, van 400 Ton, onverhoeds by de Pryze ten Anker gekoomen: maar de *Eduard* was zo vuil, dat hetzelfde 't ontquam. Neemt een *Portugeez Vaartuig.*

DEN 6 *Oktober*, ontmoette *Lancaster* een Galjoen van *Malakka*, van 700 Ton, koomende van *Goa*, 't geen zig overgaf, na deszelfs Grooteraa was afgeschooten. Den Kaptyn, Schipper, en Stuurman, gebooden zynde aan den *Eduard* te koomen, quam enkeld de Kaptyn, met eenen Soldaat. Na eenige rédenwisseling', stelde hy voor, naâr zyn Schip te zullen keeren, om den overigen te gaan haalen, die anderzins zonder hem niet zouden willen koomen. Maar, zo als hy zyn Schip wederom bereikte, in 't vallen van den Avond, vlugtte hy met al 't Volk, ten getale van 300, naâr den Wal, zo Mans, Vrouwen, als Kinderen, in twé groote Booten. Men vond aan zyn Boord, 15 stukken Metaal-Kanon; 300 Oxhoofden *Kanari-* en *Nipar*, of Palmwyn, met zeer sterken Rasyn-wyn; benevens allerhande Kraameryen, als Hoeden, Spaansse Wollekousen, Fluweel, Taf, Konfituuren, Rys, Veneets-spiegelglas, valsse Gesteentens (van eenen En een ry *Portugeesch Schip.*

 La-

LANCASTER. 1592.

Italiaan uit Venetië gebragt, om den Indiaanen meê te bedotten) Speelkaarten, en twé of 3 Baalen Fransch Papier. Maar men vond 'er, nog Goud nog Zilver. Dewyl 't Scheepsvolk dit ryke Schip, op eene wanschiklyke wyze plunderden, en den Wynen niet in den *Eduard* wilden werken, boorde *Lancaster* het in den grond, na hy 'er 't beste Goed uitgenomen had.

Hy vertrekt naâr *Junsalan.*

DUGTENDE 't vermogen van *Malakka*, vertrok hy van daar, naâr eene Baaije van 't Koningryk van *Junsalan*, tusfen *Malakka* en *Pegu*, 8 Graaden ten Noorde; te meêr, wyl hy Pik benoodigd had, om zyn Schip te kalfaateren. Hier zond hy den Soldaat, welke door den Kaptyn van 't Galioen achtergelaaten was, om van den Maleijeren eenig Pik te bekoomen: gelyk die 'er ook 2- of 3 Quintaalen van bequam; en voorts eenigen Koopmanschappen vermangelde, voor Amberdegryz, en Rhinoceroshoorns, van den Indiërs genoemd *Abath*, en by hen hooglyk ge-acht, tegens Vergif. 't Waren maar 2- of 3 deezer Hoorns, zynde van eene Bruingryze Kleure; en eene menigte Amberdegryz, welke Handel alleen aan den Koning behoorde: die evenwel den Portugeez, met zyne Goederen aanhield. Deeze zulks dugtende, zeide hem, als in vertrouwen, dat de *Engelsfen*, op hunne Scheepen, menigte van Vergulde-Wapenen, Kurassfen, en Helbaarden hadden. Op deeze Dingen was hy hooglyk gezet; en, in hoope van dien te zullen bekoomen, liet hy hem onverhinderd vertrekken.

Koomt weder aan den Eilanden *Nikobar*

Lancaster verliet dan deeze Kuste, en loopende voorby *Sumatra*, wendde hy 't naar den Eilanden van *Nikobar*, bewoond van Mooren. Deeze bragten hem, overvloed van Hoenderen, Vrugten, en allerhande Verversfingen, in hunne *Kano's*. Ook verkogten zy, *Kaliko* Linnen, enz., geborgen uit twé Portugeesfe-Chinaasvaarders, onlangs daar gestrand. Zy noemen den *Kokos*, in hunne Taale, *Calamba*; den Plantain, *Pison*; een Hoen, *Jam*; een Visch, *Ikkan*; een Varken, *Babee*.

Koomt te *Ceilon*.

DEN 21 *November* vertrokken de Engelsfen, naâr 't Eiland *Ceilon*, aan welks Zuidzyde zy den 3 *Desember* quamen, op 6. Vadem Waters. Zy verlooren 'er hun Anker, dewyl de Grond 'er zeer rotzig en vuil was. Deswegens liepen zy, langs de Zuid-west Kuste, tot eene Plaatsfe genoemd *Punta del Galle*: met voorneemen daar op de *Bengaalse*- en *Peguse*-*Vlooten* te wagten. De eerste was van 7- of 8, de andere van 2- of 3 Scheepen. Daarbenevens moest de Vloot van *Tanaseri*, groote Baai van 't Koningryk *Siam*, ten Zuide van *Martaban*, dien wegh koomen, binnen 14 Dagen, met Goederen voor de Karakken, die gewoonlyk van *Kochin* naâr *Portugal* vertrokken, in 't midde van *Januari*. De Scheepen van *Bengale*, bragten Stóffen, en kostbaare Lynwaaten, en menigte van Rys; en deeden deeze Reize twémaal 's Jaars. Die van *Pegu* voerden daarbenevens, de ge-achtste Edelgesteentens, als Robynen en Diamanten. Die van *Tanaseri* voeren voornaamelyk Rys, en *Nipar-Wyn*, die zeer sterk en heet, gelyk Brandewyn is.

§ III.

LANCASTER. 1592.

§. III.

Te Rugreize *en* Rampen, *van Kaptyn* Lancaster.

DAT groot ontwerp mislukte, door twé toevallen, die den moed des Scheepsvolks ter neder sloegen. Zy verlooren hun twéde Anker, door den vuilen Grond voor *Punta de Galle*. Twé Ankers, die zy in voorraad hadden, waren onbereid, en geen Hout voorhanden, om dien in staat te stellen. *Lancaster*, die zig nimmermeer gespaard had, lei gevaarlyk Ziek. 't Volk nam deeze gelegenheid waar, om te verklaaren, dat het niet langer blyven, maar aanstonds t'Huiswaart keeren wilde; en met eenen sloeg het, ten dien einde, den Zeilen aan. Vergeefs zogt de zieke Kaptyn, hen tot andere Gedachten te brengen: hy zag zig genoodzaakt, zyne toestemming te geven. 't Volk wil naâr Huize.

Dus zetten zy 't, den 8 *Desember*, naâr *Kaape de Goede Hoope:* loopende langs den *Maldivisen Eilanden*, en laatende dat van *Madagaskar*, op 26 Graaden Zuidwaarts, ten Noorde. Tusfen dit Eiland en de Kuste van *Afrika*, vonden zy, een vreeslelyke menigte *Beneiten*, en *Albicores*, zynde een grooter soort van Visch. Kaptyn *Lancaster*, nu hersteld, ving 'er met den Hoek zoo veel, in 2- of 3 Uuren, als voor 40 Mensfen daaghs konde dienen. Dus veel bequam men 'er daaghlyks, dat het, voor 5- 6 Weeken, geene klyne Verversfinge aan hen diende.

IN *Februari* 1593, vielen zy in de Baaije *d'Agoa*: 100 Mylen, ten Noord-ooste, van *Kaape de Goede Hoope*. Maar vindende de Winden strydig, verspilden zy meêr dan eene Maand, eêr zy dezelfde voorby konden koomen. Waarna zy, in *Maart* daaraanvolgende, naâr *St. Helena* zeilden: daar zy den 3 *April* quamen, en ter hunne groote Versterkinge, 19 Dagen bleven. Een der Matroozen ving hier, 30 schoone Zee-aalen, in eenen Dagh, met andere Rotz-visch, en eenige Beneiten. De Luitenant ging met eenigen, waaronder 5 *Peguërs*, aan Land, en quam in een Huis by eene Kápelle. Hier vonden zy eenen Engelsman, *John Segar*, behoord hebbende tot den *Koninglyken-Koopman*, die 18 Maanden geleeden, gevaarlyk Ziek zynde, door den Admiraal daar gelaaten was, om zyne Gezondheid te bekoomen. Hy scheen zo fris gekleurd, en zo gezond, als hy ooit geweest was. Maar, 't zy uit schrik, meenende Vyanden te ontmoeten, 't zy uit Vreugde van zynen ouden Landsgenooten weder te vinden: hy wierd aanstonds Yilhoofdig; en geen rust, geduurende 8 Dagen konnende bekoomen, stierf hy, in de hévigheid zyner vervoeringe. Zo gezond is de Lucht, op *St. Helena*, dat twé Matroozen van *Lancaster*, den eenen vreesselyk van 't Scorbut aangetast, den anderen van eenen Loop zedert 9 Maanden gefolterd, byna aanstonds geneezen wierden. Een groote menigte van uitmuntende groene Vygen, Oranje-appelen, Limoenen, Geiten, Varkens, Patryzen, Guineesse-Hoenderen, en ander Gevogelte, en Visch, vond men 'er.

1593. Koomt in de Baaije d'Agoa.

Vind 'er eenen verlaaten Engelsfen Matrooz.

Die sterft, van Vreugde.

WATER en anderen Voorraad ingenomen hebbende, hield de Manschap aan, t'Huiswaarts te vertrekken. De Kaptyn willigde 't hen in, dogh met voor-

LANCASTER. 1593. voorneemen, van 't naâr *Fernambuk*, in *Brasilië* te zetten; en zy vertrokken dus, den 12 *April.* Maar den volgenden Dagh, weigerde 't Volk hand aan 't Zeil te slaan, 't welk hy hen gebood te verstellen, indien men 't niet regt naâr *Engeland* hield. Hy was dan genoodzaakt, hunnen Zin te volgen; en, van deezen tyd af, gingen zy regt-uit naâr Huis, tot op 8 Graaden, Noord van de *Linië.* Op deezen Wegh verspildden zy, 6 Weeken, met veel Stilte, en Tegenwinden, uit den Noorde, Ooste, en Weste. De langduurigheid deezes Vaards, en 't verminderen hunnes Voorraads, waarvan zy mager voorzien waren, deed het tot Muiterye uitbersten: men brak de Viktaali-kisten op, en elk tragtte zig daarvan 't meest te bezorgen. *Lancaster*, begeerig hen te gemoete te koomen, en vernomen hebbende, van eenen des Volks (die aan 't Eiland *Trinidada* was geweest, in *D. Chidly's* Reizè naâr de Straate *Magellanes*) dat men daar goeden Voorraad konde bekoomen, rigtte 'er zynen Koers naâr toe: maar, den Stroomen niet kennende, wierd hy, met het begin van *Juni*, in de Haven van *Paria* gesleept. Hier waren zy 8 dagen, en dikwyls op 3 Vadem waters. Bevindende, dat de Stroom geduuriglyk inwendig, en niet uitwaarts zette, gingen zy aan de West-zyde, onder 't Vaste-Land, daar zy gants- en al geenen Stroom, en meêr Diepte vonden. Dus kroopen zy langs den Wal, daar een Landwind, alle Nagt uitkoomende, hen ten laatste, in 't Noorde, uit deeze Baaije in Zee hielp.

Lancaster gedwongen naâr Huis te vertrekken.

Tegenspoed

Word in de Haven van *Paria* gesleept.

Moeite om daar uit te koomen.

VIER- of vyf dagen daarna vervielen zy, aan 't Eiland *Mona*, daar zy 18 Dagen zworven, in welken tyd de Indiaanen hen sommige Ververssinge gaven. Een *Fransch-Schip*, van *Caen* in *Normandye*, gelykerwyze daar gekoomen zynde, bequamen zy, van *M. Barboterre*, den Kaptyn, twé Oxhoofden Wyn, Brood, en andere Viktaali. Vervolgens verstelden zy hun Schip, en stopten een groot Lek, 't welk zy in de Haven van *Paria* bekoomen hadden. Gereed zynde, ten vertrek, beliep hen een Storm uit den Noorde, welke hen van hun Anker, ten Zuide van *St. Domingo* sloeg. Deezen Nagt waren zy in gevaar van Schipbreuke, aan een Eiland, genoemd *Savona*, omringd met Banken, tot vier- of vyf Mylen daarvan af. Zig daaruit gewikkeld hebbende, stelden zy hunnen Koers regelregt Westwaart, langs *Santo Domingo*; en, loopende boven Kaape *Tiberon*, zetten zy 't door 't Oud-Kanaal, tussen dat Eiland en *Cuba*, naâr de Kaape van *Florida.* Hier onttmoeten zy een *Caen's* Schip, welks Kaptyn hen geenen Voorraad konde byzetten, maar wel Huiden, dien hy op deezen Eilanden gehandeld had.

Vervalt aan 't Eiland *Mona.*

Naâr *St. Domingo* geslagen.

Loopt naâr de Kaape van *Florida.*

VOORBY die Kaape, en door 't Kanaal van *Bahama* geloopen hebbende, zetten zy 't naar de Banke van *Newfoundland.* In deezen Koers liepen zy, tot de Hoogte van 36 Graaden, en zo verre ten Ooste, als 't Eiland *Bermuda.* Hier waren zy, den 17 *September.* De Wind zeer veranderlyk, tegens alle verwagtinge en Mensselyke poogingen wezende, leiden zy 't eenen Dagh of twé by. Maar, Noordelyk zynde en geduuriglyk verheffende, brak die uit tot eenen Orkaan. Vier- en twintig Uuren lang stormde 't, zo geweldig, dat het niet alleen hunne Zeilen wegh sloeg, die beslagen waren, maar ook 't Water zodanig in 't Schip, dat het 6 Voeten diep in 't Hól stond. Dit uitgebalied hebbende, liep de Wind Noord-west, en viel: maar

Op de Hoogte van *Bermuda,*

Vreeslyke Storm.

maar verrees aanstonds wederom, met de uiterste woede, sloeg hunne Fok aan stuk, en wierp 't Water zo hoog als bevoorens in. Zy zagen 't eind van het Tempeest, maar niet van hunne Rampen. De Wind, bedaarende, was hen vlak tegens geloopen; en hun Voorraad verteerd. Zes- of zeven Dagen, aten zy Huiden. Dus oirdeelden zy 't, best te zyn, te rug te keeren: om aan *Dominica*, en deszelfs nabuurige Eilanden, hulpe te zoeken. Maar, voor zyze konden bereiken, feilde de Wind hen. Ter die'r oirzaake, waren zy genoodzaakt, hunnen Koers Westwaart te stellen, naâr de *Nueblas*, of *Droeve Eilanden*, by *St. Juan de Porto-Rico.* Daar vonden zy Landkrabben en Vers-water; ook Schildpadden, koomende op Strand, meest in 't afgaan van de Maane. Hier zig, geduurende 18 Dagen, een weinig verfrist, en eenigen Voorraad opgedaan hebbende, beslooten zy weêr naâr *Mona* te keeren: behalven vyf Man, welke daar toe niet bewoogen konden worden, en die vervolgens met een Engels-Schip naâr Huis keerden. Den 15 *November* quam de overige Manschap, op den rampspoedigen *Eduard*, te *Mona.* Aanstonds ging Kaptyn *Lancaster*, met zynen Luitenant en 16 Man te Lande, naâr den Ouden *Indiaan* en zyne drie Zoonen, in hoope van 'er eenigen Leeftogt te bekoomen, wyl de hunne verteerd was. Drie Dagen zogten zy Voorraad, ten onderstand van dien die aan boord waren. De Wind Noordelyk zynde, en de Zee hól gaande, konde de Sloep niet van den Wal koomen, om 't aftevoeren; en dus moesten zy besluiten, te wagten, tot den volgenden Dagh. Maar midlerwyl, omtrent 12 Uuren 's Nagts, kapte de Timmerman den Kabel; en 't Schip dreef wegh, enkeld met 5 Man en eenen Jongen daarin. 't Berigt zegt niet, wat van hen en 't Schip den *Eduard* geworden is: dan, voor zo verre men besluiten kan, dat het in handen der *Spanjaarden* viel.

LANCASTER. 1593. Gejaagd naâr de *Nueblas.* Koomt wederom te *Mona.* 't Schip laat hem achteruit.

IN deeze uitterste bedruktheid, waren de te Land gegaane genoodzaakt, zig in verscheide Benden te verdeelen. De Plek was niet vermogend, hen te doen bestaan. Kaptyn *Lancaster*, met 6 anderen, leefden van Steelen van gekookte Porselyn; en bequam nu en dan, een Pompoen, uit des Ouden *Indiaans* Tuin, die hen naâr 't Gebergte ontvlugtte. Dus behielpen deeze zig, négen en-twintig Dagen. Ten einde van dien, ontdekten zy een *Fransch Schip.* Een groot Vuur, 't geen zy maakten, trok het naâr den Oever. 't Was van *Dieppe*, en genoemd de *Louise.* De Oude Indiaan, en zyne Zoonen, quamen nu van 't Gebergte, en geleidden *Lancaster* naâr 't Schip. 's Anderendaaghs quamen 'er nog 11, der verspreidde Engelsfen. Alle wierden zy aan boord genomen, en vriendelyk behandeld. Een ander Schip van *Dieppe*, quam 'er, dien zelfden Dagh. Beiden wagtten zy, tot den Nagt, op den overigen zéven. Zy schooten 't Kanon af, om hen te waarschouwen: maar niemant verscheen. De Scheepen vertrokken, en quamen, met den geborgen Engelsfen, aan de Noordzyde van *St. Domingo.*

Moet zig elendig behelpen. Gered van *Fransse Scheepen.* Koomt aan *St. Domingo.*

HIER bleeven zy, tot den volgenden *April* 1594. Men verspildde 'er twé Maanden, in Handelinge met den Inwoonderen, by verlof, voor Huiden en andere Koopmanschappen. Geduurende dien tyd, ontfingen zy berigt, door een Schip van *Newhaven*, hier aankoomende, van 't Noodlot hunner agtergebleeve zéven Man, te *Mona.* Twé hadden den hals gebroken, in 't zoeken naâr Vogelen op de Klippen; drie andere

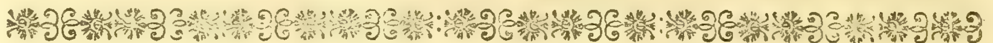
1594. Agtergelaaten Volk door de *Spanjaarden* vermoord.

LANCASTER. 1594. wierden van de *Spanjaarden* doodgeslagen, die van *St. Domingo* gekoomen waren, op 't verslag van dien die met den *Eduard* wegh gingen; de overige twé, der Spanjaarden bloedige handen ontsnapt, waren door dit Schip van *Newhaven* geborgen, en daarmede overgekoomen.

KAPTYN *Lancaster*, en zyn Luitenant *Barker*, gingen hier aan boord van een ander *Frans Schip*, van *Dieppe*, gevoerd door *Kaptyn Jean la Noe*: laatende 'er de overige Manschap, om hen met de andere Scheepen te volgen. Den 7 *April* stelde men den Koers, naâr Huiz', tussen de *Caicos-Eilanden* door: laatende, den 19 *Mai*, 't Anker voor *Dieppe* vallen. *Lancaster* en zyn Reizgenoot, bleeven hier maar twé Dagen, om zig te verfrissen: waarna zy op *Rye* overstaken, daar zy, den 24 *Mai* 1594, behouden aanquamen. Zy hadden op hunne Reize verspild, drie Jaar, zes Weeken, en twé Dagen. De *Portugeezen* voltooiden zulke eene, in half zo veel tyd. Dat quam, om dat men den regten stond, ter Uit-reize noodig, niet waargenomen had. In de *Oost-indiën* hadden de *Engelssen*, van zekeren Gevangen Portugeez verstaan, dat hunne Landsgenooten, nieuwelings, de Kuste van *China* ontdekt hadden, tot op de Breedte van 59 Graaden, vindende de Zee open, ten Noorde. Dit gaf groote Hoope (zegt Mr. *Barker*) om eenen Noord-oostlyken- of Noord-westlyken Doortogt te vinden.

Hy koomt behouden in *Engeland*.

De Noordkust van *China* door Engelssen ontdekt.

XVII. HOOFDSTUK.

Reize van *Richard Rainolds*, naâr de Rivieren *Sanaga* en *Gambra*, op de Kuste van AFRIKA, A°. 1591 (1).

INLEIDING.

RAINOLDS. 1591. UIT kragte des Voorrechts-briefs, van Koninginne ELIZABET, verleend in den Jaare 1588, had eene Maatschappy van *Engelsse-Kooplieden* de Vryheid, hunnen Handel te dryven, langs de Kuste van AFRIKA, van de Riviere *Sanaga* tot die van *Gambra*, ingeslooten. De Hoofdplaatssen tot den Handel, en de Goederen daar vallende, waren als volgd.

Plaatssen en Goederen, op de Kuste van *Kabo Verde*.

DE *Riviere* SANAGA. *Huiden*, *Gom*, *Elefants-tanden*, weinig *Pépe*, *Struisvéderen*, *Amberdegryz*, en weinig *Goud*.

BESEGUEACHE (2) Stad by *Kabo Verde*, 28 Mylen van *Sanaga*. Klyne *Huiden*, en weinig *Elefants-tanden*.

RE-

(1) Dit Verhaal, geschreeven van Kaptyn *Rainolds* zelfs, is te vinden by *Hakluyt*, Vol. II., Part. II., pag. 188.

(2) Of *Barzeguiche*, dus noemen de Inboorlingen het Eiland *Goerée*: de Stad van dien Naam was, daartegens-over, op 't Vaste-land.

REFISKA VIEJO, een Stad vier Mylen van *Besegueache.* Klyne *Huiden*, en somtyds weinig *Elefants-tanden.* RAINOLDS. 1591.

PALMERIN, Stad twé Mylen van *Refiska.* Klyne *Huiden*, en nu en dan weinig *Elefants-tanden.*

PORTO D'ALLY, een Stad vyf Mylen van *Palmerin.* Klyne *Huiden*, *Tanden*, *Amberdegryz*, en een weinig *Goud.* Hier zyn veele *Portugeezen.*

KANDIMAL, Stad leggende eene Halve-myle van *Porto d'Ally.* Klyne *Huiden*, en somtyds een weinig *Tanden.*

PALMERIN, een Stad drie Mylen van *Kandimal.* Klyne *Huiden*, en nu en dan weinig *Tanden.*

JOALA, een Stad zes Mylen van *Palmerin.* *Huiden*, *Wasch*, *Elefants-tanden*, *Rys*, en weinig *Goud.* Veele *Spanjaarden* en *Portugeezen* zyn hier.

DE *Riviere* GAMBRA. *Rys*, *Wasch*, *Huiden*, *Elefants-tanden*, en *Goud.*

Hoe lang de *Fransſen* daar gehandeld hebben.

OP deeze Plaatsſen hebben de *Fransſen*, van *Dieppe* en *Newhaven*, over de dertig Jaaren gehandeld: gemeenlyk, met vier- of vyf Scheepen 's Jaars. Hiervan gingen twé klyne Barken, in de Riviere van *Sanaga*: de overigen waren gewoon (tot op deeze vier Jaaren, dat de *Engelsſen* hier quamen) op de Rée van *Porto d'Ally* te leggen, en van daar hunne klyne Sloepen, van 6- of 8 Ton, tot sommigen van de bovengemelde Plaatsſen te zenden. Daar zy quamen wierden zy, algemeenlyk, wel en vriendelyk ontfangen, van den *Négeren*: even of ze in 't Land gebooren waren geweest. Veele deezer Barbaaren gaan naâr *Vrankryk*, en koomen 'er weder van daan: 't geen, wederzyds, te naauwer Verbintenisſe maakt. Zedert de *Engelsſen* deeze Kuste hebben koomen bezoeken, zyn de *Fransſen* met hunne Scheepen naâr *Refiska Viejo* gegaan, en lyden den *Engelsſen* te ankeren, in *Porto d'Ally.* De *Fransſen* gaan niet naâr de Riviere *Gambra*, welker Handel en Rykdommen de *Portugeezen* inhouden. Een *Fransſe Bark*, eens in die Riviere geloopen zynde, wierd 'er door twé *Portugeesſe Galeijen* overvallen, en genomen.

IN de twéde Reize (1) van de *Engelsſe Maatschappye*, wierden 42 *Engelsſen* gedood, of gevangen, en hunne meeste Goederen aangeslagen, te *Porto d'Ally* en *Joala*, door Verraaderye der *Portugeezen*, en eenes Négersſen Konings: twé Kooplieden quamen 'er maar van-af. En men zal straks zien, dat Kaptyn *Thomas Dasſel*, en andere, niet gelukkiger die van *Pedro Gonsalves*, Amtenaar van Don *Antonio*, Koning van *Portugal*, ontkoomen zouden hebben, indien de Samenzweering niet ter goeder uure ontdekt ware geweest.

VAN de Noordzyde der Riviere de *Sanaga*, tot omtrent *Palmerin*, is de Kust eenen Néger-koning onderworpen, genoemd *Malek-Zamba* (2). Zyn Verblyfplaats is Landwaarts in, twé Daghreizen van *Refiska.*

(1) Daaruit blykt, dat de Reize van Kapt. *Rainolds*, de derde was: zynde 't nu het derde Jaar na 't verleenen van 't Voorrecht. Men vind van de twé andere Reizen geen vorder berigt. Evenwel wierd deez Handel, zo wel van anderen als van de Maatschappye gedreeven: gelyk blykt uit *Kelly's* Schip, ter zelver tyd op deez Kuste zynde, zo als straks gezien zal worden.

(2) Of *Melik*, betékenende Koning, in 't *Arabiës.*

Rainolds.
1591.

DE REIZE.

Uitreize.

DE Maatschappy rustte dan twé Scheepen uit. Kaptyn *Richard Rainolds*, was op het Schip de *Nightingale*, van *Londen*, van 125 Ton; en *Thomas Dassel* voerde eene Pinas, van 40 Ton, genaamd de *Messenger*. Den 12 *November* 1591, quamen zy aan een klyn Eiland, by *Kabo-Verde*, genoemd de *Vryheid*. Hier zetten zy hunne klyne Pinasse op, waarmede men 'er de Waaren aan Land brengd, als men handeld; en terzelver tyd wendde het *Dassel*, met de groote Pinasse, om te handelen met den Spanjaarden of Portugeezen, in *Porto d'Ally* of *Joala*.

Koomst aan *Kabo Verde*.

Handel met den Négeren.

Aan 't Vaste-land, tegens over 't Eiland, is een Bewooning van Négers, genoemd *Besegueache*. Derzelver *Alcaide*, of Goeverneur, quam met veel Stoet aan boord, in hunne Kano's: om 's Konings Recht, voor Vryheid van ankeringe te heffen, en verlof te geeven, om de Pinasse optezetten. 't Behaagde hem zeer wel, dat 'er geen *Portugeez* aan boord was. Hy zeide hen, datze dus te beter by den Koning, en by 't Volk zouden staan, alsze geenen Portugeez met zig bragten, maar van zig zelfs quamen, gelyk de *Fransen* altyds deeden. *Rainolds* onthaalde hem, op 't vriendlykste; en hebbende, op zyn verzoek, Gyzelaars gewisseld, ging hy met hem aan Land. Deez tyd was een Oorlog ontstoken, tussen deezen Goeverneur en dien van een nabuurig Landschap: maar zy maakten onderling, ter gelegenheid van de aankoomste der Engelssen, een Bestand, voor zékeren tyd. *Rainolds* wierd geleid, by beide de Partyen in 's Goeverneurs Huizinge, te *Besegueache*. Hy wierd 'er vriendlyk onthaald, volgens hun gebruik; en keerde, met sommige Geschenken, veilig naâr boord. Den volgenden Dagh quam de Goeverneur wederom, verzoekende, dat hy zyne Sloepe, met Yzer en andere Koopmanschappen, naâr den Oever wilde zenden; en dat hy zelfs, met zyn Schip, naâr *Refiska* wilde gaan. *Rainolds* nam waar, dat een zéker getal Négers, den Goeverneur wederom te Lande afwagtten, in Krygs-orde, met Boogen, Giftige-Pylen en Werpspietssen, en Zwaarden. Zy waren dus in Wapenen, ter oirzaake hunne Vyanden daar waren gekoomen, onder begunstiginge van 't Bestand, om het Schip te zien. 't Meestedeel der Négers, hunnen Goeverneur naderende, wierp zig voor hem op de Kniën, en kuste hem 't buitenste des Hands.

Stilstand, ter oirzaake van den Engelssen, onder strydende Négers.

Trouwe, en voorzorge der Négeren, onder 't Bestand.

Dewyl 'er geen *Frans-Schip* was gekoomen, ligtte *Rainolds*, den 17, het Anker, en wendde het naâr de Rée van *Refiska*. Hier zond hy, om des Goeverneurs Tolken, die aan boord quamen, en den Rechten des Konings, voor de Vryheid van Handel ontfingen. Vervolgens verwisselde hy daaghlyks, Yzer en andere Koopmanschappen, voor Huiden en sommigen Elefants-tanden. Den Négers vond hy zeer vriendelyk, en handelbaar. Hy ging den volgenden Dagh, van zyne Aankoomste, naar de Stad *Refiska*, 3 Mylen Landwaarts leggende: daar hy van den Goeverneur, vriendelyk ontfangen en onthaald wierd. Een jong Edelman, genoemd *Konde Amar Patay*, schonk hem eenen Os, en sommige Geiten: verzékerende hem, dat de Koning, met blydschap, de aan-

Rainolds loopt naâr de Rée van *Refiska*.

RAINOLDS. 1591.

aankoomſt van een Schip met *Blanken* zoude verſtaan (gelyk zy den Kriſtenen noemen) byzonderlyk van *Engelsſen.*

Vriendſchap der *Négeren.*

DEEZ Négerſe Jonker quam zig dagelyks, met eenen klynen Stoet te Péérde, op den Oever vertoonen; en hield niet af, den Engelsſen op 't vriendelykſte te bejégenen. Den 5 *Deſember* quam hy, met zyn gevolg, om 't Schip te bezien; en verwonderde zig daarover, als zelden desgelyken beſchouwd hebbende. Hy zeide, aan *Rainolds*, dat de Bode te rug van den Koning was gekeerd: die zeer verheugd was, te hooren, dat de *Engelsſen* met een Schip waren gekoomen, om in zyne Haven te handelen: dat *Rainolds*, dus de eerſte van zynen Land-aart zynde, die hier aanquam, zo veels te welkoomer was; en dat de Koning beloofde, elken *Engelsman*, die na hem zoude koomen, het beſte onthaal te doen genieten. *Konde* drong daarbenevens, den Kaptyn hooglyk aan, weder te Land te keeren, om te beter den knoop der Vriendſchap, tusſen hem en den Engelsſen toetehaalen. Deez ſtond het toe, en onthaalde 's Lands Edelman, op de beſte wyze. Hy wilde ook, by deszelfs vertrek, hem met zyn Geſchut begroeten. Maar de Néger-ridder verzogt ernſtelyk, het achter te laaten blyven: zynde zyn Verwondering met Schrik vermengd, door 't enkeld beſchouwen van 't gezigt des Schips, en die'r vreeſlyke Werktuigen.

Haven van *Porto d'Ally.*

'S NAGTS, den 13 *Deſember*, ligtte *Rainolds* 't anker, en quam den 14 in de Haven van *Porto d'Ally.* Deeze Stad behoord tot een ander Landſchap. De Koning wierd genoemd, *Amar Malek*, Zoon van *Malek Zamba*, Koning van 't nabuurig Land, die anderhalve Daghreize van de Rée zyn Verblyf had. Zo dra de Engelsſen geankerd waren, quam de Goeverneur, met al de Amtenaars der Stad aan boord, om de Rechten te ontfangen ter vryheid van Handel. Zy waren zeer vernoegd, geenen *Portugeez* aan boord te vinden; en zeiden, dat 's Konings welbehaagen was, dat zy 'er nimmer zouden brengen. Hooglyk beklaagden zy zig, over de Trouwloosheid diens Land-aarts; byzonderlyk over dien, van zekeren *Franciſco de Coſta*, Amtenaar des Konings Don *Antonio*, die dikwyls met valſche Beloften, Koning *Amar Malek* had opgehouden. Zy voegden 'er by, dat de *Spanjaards* en *Portugeezen*, eenen doodlyken afkeer voor den Engelsſen hadden; dat eene *Pedro Gonſalves*, een Portugeez (gekoomen wegens Don *Antonio*, in een Engelſch Schip, genoemd de *Command*, behoorende aan *Richard Kelly*, van *Dartmouth*) hier op de Kuſte verſpreid hadden, dat *Rainolds*, met den zynen, uit Engeland gevlugt, en hier gekoomen waren om op de Kuſte te Rooven, en beide den Négeren zo wel als den Portugeezen te plunderen; dat *Thomas Daſtel*, eenen *Franciſco de Coſta* had vermoord, aan Boord van 't Schip, waar mede hy gekoomen was, met groote Geſchenken voor hunnen Koning, wegens den Koning Don *Antonio*; en dat *Gonſalves*, deswegens hen verzogt had, om den *Engelsſen* en hunne Goederen aantehouden, zoo dra zy quamen: maar dat men 't met verontwaardiginge geweigerd had, weetende by ondervindinge, wat van de goede Trouwe der Portugeezen te houden ware; en dat hun Koning uitſteekend leedwezen had, over de dood en gevangeniſſe van zekeren *Engelsſen*, weswegens men alleen den *Portugeezen* en *Spanjaarden* moeſt beſchuldigen, als welke, door hunne Opruidingen, 't gemeen misleid hadden.

Haat der *Spanjaarden* en *Portugeezen* tegens den Engelsſen.

Verraad van den Portugeez *Gonſalves.*

Rainolds. 1591. den. *Rainolds* liet niet na, deswegens, den Goeverneur op 't nadruklykste te bedanken; en hem te verzékeren, dat hy altyds veel onderscheid, tusſen den Engelsſen en derzelver valsche Beschuldigeren, zoude vinden. Hy betaalde de Rechten, zonder eenige beknibbelinge. Dewyl *Porto d'Ally*, de voornaamste Handelplaats was, verklaarde hy aan den Goeverneur, voornemens te zyn, naâr den Koning te gaan, en hem eenigen Geschenken aantebieden, dien hy uit Engeland mede gebragt had. Dit besluit was genomen, met het dubbel vooruitzigt, om Eere aan 't Vaderland te doen, en den Négeren in die gunstige gesteltenisse te versterken.

Geduurende dien tyd was *Dasſel*, met de groote Pinasse, te *Joala* in 't gebied van den Koning *Jokoel Lamiokerik*, handelende met den *Spanjaarden* en *Portugeezen*. Daar bevond zig de gemelde *Pedro Gonsalves*, met andere Engelsſe Kooplieden, handel dryvende voor *Richard Kelly* (*). Deeze *Gonsalves*, zynen toeleg te *Porto d'Ally* niet hebbende konnen doen gelukken, besloot met toestemminge der Portugeezen, *Dasſel* met den zynen te *Joala* te vernielen, ten minste zig van hen en hunne Pinasſe meester te maaken. Hy had reeds den voornaamsten Négeren met geschenken gewonnen, toen het *Dasſel* ontdekt wierd, door eenen Engelsman, in Dienst van den gemelden *Kelly*, voor wien hy 't niet had konnen verbergen. *Dasſel* haastte zig daarop, de Stad te verlaaten: om aan boord te gaan van eene klyne Engelsſe Barke, van *Lime*, genaamd de *Cherubyn*. Daar verklaarde hem een Portugeez, Bediende van Koning Don *Antonio*, indien hy, en eenen *Garcia*, een Portugeez van *Joala*, het hadden willen toestaan, dat hy, *Dasſel*, al lang te vooren verstrikt zoude zyn geweest. 't Geval wilde voorts, dat *Dasſel* gelegenheid vond, drie *Portugeezen* op zyn Schip aantehouden. Twé zond hy wederom te rug; en behield den der-

(*) De Abt *Prevost* maakt hier eene breede Uitweiding, in zyne Fransſe Vertaalinge, die kant nog wal raakt. Hy vooronderſteld, een Traktaat tusſen *Engeland* en *Spanje*, waarby 't eerste zig verpligt had, dat de Engelsſen niet naâr *Afrika* zouden vaaren, zonder eenen *Portugeez* aan Boord te hebben; dat *Kelly* dus in de Termen van het Traktaat bleef; en dat *Rainolds* als een Zee-roover moest aangezien worden, wyl hy alleen op *Kommisſië* zyner *Koninginne* voer. Dus verheft hy 't gedrach van *Gonsalves*, en hy veroirdeeld, 't beklag 't welk *Rainolds* doet: zeggende, dat het bedryf van deezen, wel dra *Spanje* bragt, niets te verzuimen, om den Engelsſen Koophandel te vernielen. Dit alles noemd hy, *noodzaakelyke Verlichtingen*, dien hy geeft, ter beter begryp van het volgende. Maar, wat buitensporigheid! Men hebbe zig maar 't voorgaande deezes Werks te er-inneren: waarin de *Engelsſen* den Vaard, op eigen Recht en Gezach onderstonden Ook kan elk 'er van oirdeelen, die de *Historie*, al ware 't maar van de Uitrustinge der *Onverwinnelyke Vloote* af, of van den Jaare 1580 tot hier toe, gezien heeft. 't Was een schoone Tyd van *Traktaaten*, tusſen *Engeland* en *Spanje*! gelyk ook dit Werk toond. De *Note*, van de *Engelsſe Schryvers*, die straks volgd, zal 'er beter berigt van geeven: hoewel dezelfde den Abt heeft doen struikelen, die Filips II, Koning van *Spanje* en *Portugal*, openbaare Vyand van Engeland, niet onderscheid van Koning Don *Antonio*, rondzwervende en Engelands Hulpe aanzoekende. Ondertusſen, zo 'er eenig Traktaat bestaan had, zoude het met dien Don *Antonio*, Schim-Koning van *Portugal* moeten geweest zyn. Waarschynlyk hebben zig de Engelsſe Kooplieden, zedert 1580, van de Gelegenheid bediend, om ergens op *Kommisſie* van dien Don Antonio, begeleid door eenen *Portugeez* van zynen Aanhang, te vaaren, om zékerder te zyn, ter Plaatsſen daar zy van zynen Aanhang konden ontmoeten: tot de Engelsſen daarvan de onmagtigheid zagen, of dezelfde min noodig vonden, dan de *Kommisſië* hunner Koninginne. Dus is *Kelly* in 't eerste, *Rainolds* in het twéde Geval.

derden, genoemd *Villa Nova*: met verklaaringe, dat hy deezen ook zoude ontſlaan, indien zy hem, den volgenden Morgen, *Pedro Gonſalves* aan boord bezorgden. Zy deeden 't niet. *Dasſel* kreeg zelve berigt, dat zekere Négers en Portugeezen te póſt gegaan waren, naâr *Porto d'Ally*, om daar *Rainolds* met zyn Volk te doen aanhouden. Dit ontruſtte hem te meêr, na maate hy de ongeſtaadigheid der Négeren overwoog: die, door Brandewyn, zeer gemaklyk van gevoelen veranderen. Hy vertrok dan ten eerſte, om zig by zynen Medgezel te voegen; en zig dus gezamenlyk, te beter, tegens allen Onderneemingen te ſterken. Naauwlyks had hy dit, den 24 *Deſember* gedaan, of hy wierd van eenen zyn's Volks berigt, die te *Joala* met de Goederen daar te Lande aangehouden waren, dat *Gonſalves* zelfs, met meêr dan 20 Portugeezen en Spanjaarden, te *Porto d'Ally* gekoomen was, om 't ontſlag van *Villa Nova* te bezorgen. *Rainolds*, zig ſterk genoeg oirdeelende om zynen Vyanden te trotsſen, beſloot wel verzeld aan Land te gaan. Hy eiſchte een t'ſamenkoomſte, met den voornaamſten Négeren; en ſommige *Portugeezen*, en *Spanjaarden*, woonden die by. Eindelyk verklaarden de Négers, overtuigd van 't Verraad van *Gonſalves*, dat hy den dood verdiende, ten minſte ſtrenge ſtraffe. De Portugeezen zelfs, die zig 't ſterkſte niet bevonden, erkenden de rechtvaardigheid van 't Vonnis. Maar de Engelsſen, goed voor quaad willende, eiſchten zyne vergiffenisſe. Evenwel wierd hy aan boord der Pinasſe gebragt, en *Dasſel* aangebooden, om met hem naâr goeddunken te handelen. De *Spaansſen*, dien hy verbitterd had, wegens eenige ſcherpe Redenecringen tegens hun Hof, ſcholden hem forsſelyk; en zouden hem gedood hebben, hadden 't de Engelsſen niet belet. *Villa Nova* wierd ontſlagen. *Gonſalves* verklaarde voorts, dat hy alles gedaan had, uit Bevél zyn's Konings Don *Antonio*, volgens Brieven, over *Londen* van *Dartmouth* ontfangen: dewyl die verſtoord was, dat de Engelsſen op *Guinée* zouden handelen, zonder eenen Bedienden van hem (1); en dat hy, boven dien, Magt en Gezach had, van *Franciſco de Coſta*, zyn's Konings Bewinds-man in Engeland, om de Goederen van *Anthony Dasſel* in *Guinée* aantehouden.

RAINOLDS. 1591.

Gonſalves overtuigd.

Door den Négers veroirdeeld, en door *Rainolds* gered.

Spaansſen willen hem dooden.

RAINOLDS, om zig voor verdere beleedigingc te bewaaren, beſloot by Raade van allen Faktooren van *Kelly*, die met *Gonſalves* hier gekoomen waren, dat deez, tot het vertrek hun's Schips, aan boord bewaard zoude worden. Dit geſchiedde: den 9 *Januari* wierd hy hen overgeleverd, om naâr Engeland te gaan. Tot deezen Tyd toe, was hy aan boord van de *Nightingale*, daar hy van Mr. *Rainolds* wel onthaald wierd: dogh met wederwille zyn's Volks, die zulken Mens niet konden dulden, welke in hun Vaderland gevoed en beſchermd was geworden, en evenwel niets had nagelaaten om hen te verderven.

1592. Hy word naâr *Engeland* opgezonden.

DE

(1) Hier, en uit andere Plaatsſen deezes Verhaals, ſchynt het, dat de *Engelsſen* gewoon waren, eenen *Portugeez* met zig in hunne eerſte Reizen medeteneemen: 't zy uit Verkiezinge, 't zy volgens eenig Artykel van Verdrag met den Koning van *Portugal* [Don *Antonio*] 't geen niet klaar blykt; en dat zy, vindende 't ongemak deezer Gewoonte, zulks nu begonden natelaaten. Dit ſchynt den Koning van *Portugal* [Don *Antonio*] verſtoord, en aangezet te hebben, om ten laatſte, door zodanige Spionnen en Bewinds-lieden, den Engelsſen Koophandel te vernielen.

RAINOLDS. 1592.

Veinzery der *Spanjaarden* en *Portugeezen*.

De *Négers* toonden voorts, de uitterste vriendschap aan den *Engelssen*. Dit noodzaakte den *Portugeezen* en *Spanjaarden*, hunnen afgunst te ontveinzen; en hen insgelyks te streelen, hen allen Onderstand toe te zeggen, en hen voortehouden, nooit meér eenen *Portugeez* mêe te brengen: meenende zulken, die uit *Engeland* quam (*). *Amar Malek* zelfs, sprak 'er met de grootste versmaadinge van; en was gewoon te zeggen, *laat uwen Portugeezen met hun Yzer.* Want, ten aanzien van den ryken Handel dien de *Franssen*, en laatstelyk de *Engelssen* dreeven, schatten de Négers meêr eene staav Yzer uit Engeland, dan twintig welke 'er de Portugeezen mogten brengen: die, op de aankoomste der Engelsse Scheepen, door hunne listige onderhandse Treeken, 't belang van *Engeland* benadeelden, en groote schaade, zo aan den Négeren als Engelssen, toebragten.

Fransse- en Engelsse- Koophandel door Négers hooger geschat, dan Portugeesse.

AL in den beginne deezer moeilykheeden, had *Amar Malek* zynen Geheimschryver en drie Péérden gezonden, om *Rainolds* naâr 't Hof te geleiden: maar, hoewel men hem terzelver tyd Gyzelaars aanbood, oirdeelden de zyne, dat het, in deeze omstandigheid, gevaarlyk voor hem was het Schip te verlaaten. Hy zond dan zyne Geschenken, aan den Koning. Deez vernam, met verontwaardiging, dat Vreemdelingen die eenen voordeeligen Handel voor zyne Landen dreeven, gelyk als onder zyn oog beleedigd wierden. Hy deed derhalven openlyk afkondigen, dat niemant onderstaan zoude, eenig Nadeel den Engelssen toetebrengen; en dat die welke zulks deeden, zo wel *Portugeezen* en *Spanjaarden* als *Négers*, op het strengste gestraft zouden worden: bevelende allen zynen Onderdaanen, hen in alle gelegenheeden bytestaan en te beschermen. De Négers deezer Kuste, in 't algemeen, zyn van vry betere Trouwe, dan de *Spanjaarden* of *Portugeezen*.

Bevél van den Néger-koning in voordeel der Engelssen.

IN de Riviere van *Sanaga* hebben de *Spanjaarden*, nog *Portugeezen*, geenen Handel. Een enkelde *Portugeez*, genaamd *Ganigoga*, woonde hoogop aan de Riviere, en was gehuuwd aan een 's Konings Doghter.

TE *Porto d'Ally* en *Joala*, zynde de voornaamste Handelplaatssen, en te *Kanton* en *Kassin*, in de Riviere van *Gambra*, houden veele *Spanjaards* en *Portugeezen* hun verblyf, met verlof der Négeren. Zy dryven daar eenen ryken Handel, langs de Kuste: voornamelyk, te *St. Domingo* en te *Rio Grande*, op eenen klynen Afstand van den *Gambra*. Daar voeren zy 't Yzer naâr toe, 't welk zy van den *Franssen* en *Engelssen* koopen; en verruilen het aan den Négeren. De Goeverneurs van 't Kasteel *Del-Mina*, en andere Bezittingen op de Goudkuste, hebben eene Plaatsse bepaald, hoe verre zylieden in de Riviere *Gambra* mogen handelen: op verbeurte van Lyf en Goed, voor dien die verder gaan. Want, op zekere tyden, zenden die Bevelhebbers zelfs, hunne eige Barken in die Riviere, naâr de Plaatssen daar overvloed van Goud is. Voor 't overige, hebben de *Spanjaards* nog *Portugeezen*, op alle de andere aangrenszende Plaatssen, daar de Engelssen gewoon zyn te handelen, geen Fort, Kasteel, nog Sterkte: enkeld handelen zy daar, by Vrygeleide en Verlof van den *Négeren*. Daarenboven is 't meestedeel van hen, die zig hier ophouden, Verbannen of Vlugteling, ter oirzaake van begaane Misdaaden, of Schendige-bedryven, tot hun-

Handel en Hoedanigheid der Portugeezen, onder den Négeren woonende.

(*) Naamelyk, die van de Partye van Don *Antonio* was.

hunnen 't gepleegd. *Rainolds* verzékerd, dat hun Leeven met hun voorgaande Gedrach overeenquam; en dat hy, nog den zynen, geen ſlimmer, van dien Land-aart, in eenigen anderen Oord gezien hadden. RAINOLDS. 1592.

XVIII. HOOFDSTUK.

Kruistogt naâr de AZORES, A°. 1592, van Sir *John Burrough*, Ridder, gedaan om den OOST-INDIËSEN KARAKKEN te onderſcheppen.

§. I.

Uitreize, *en* Gevallen, *tot aan 't Eiland* Flores.

KONINGIN *Elizabet*, geduurig bedacht om de Spaansſe-Zeemagt te verzwakken, gaf Kommisſië aan Sir *Walter Ralegh*, ten einde eene Onderneeminge in den Weſt-indiën uittevoeren. De Vloot beſtond, uit veertien- of vyftien Scheepen. Twé waren 'er van de Koninginne: de *Garland* en de *Foreſight*. De overige waren van *Ralegh* zelfs, of van zyne Vrienden, Avonturiers van *Londen*. Gelyk hy zelfs, zo waren ook de Bevelhebbers: dapper, en ge-oeffend. Zyn Luitenant-generaal was, Sir *John Burrough*; waarby in Kommisſië gevoegd wierd, Sir *Martyn Frobisher*. De Manſchap was uitgezogt: zynde zulke, die bevoorens Proeve van Dapperheid, in gelegenheeden van dien aart, gegeeven had. Met deeze Vloote vertrok Sir *Ralegh*, op den *Garland*, naâr de Weſtkuste van 't Engelsſe-Ryk: om verdere noodwendigheeden inteneemen, gelyk het de gewigtigheid der Reize vereiſchte. Hier wierd hy door Tegenwind zo lang opgehouden, dat de bequaame tyd voor die Onderneeminge voorby, en de Voorraad daartoe verbruikt was. Dit gaf groot misnoegen, onder 't Volk. De Koningin zelfs, herriep *Ralegh*: gebiedende 't Beleid deezer Vloote te laaten, aan Sir *John Burrough*, en Sir *Martyn Frobisher*. Den 6 *Mai* liep *Ralegh*, met de Vloote, in Zee; en den volgenden Dagh quam *Frobisher*, met 's Koningins Brieven, by hem. Maar *Ralegh*, oirdeelende dat hy anderzints zyne Eere niet konde redden, nog zynen Vrienden vergenoegen, die hiertoe groote Sommen hadden ingeſchooten, leidde 's Koningins Brieven dus uit, als of 't aan zyne keure gelaaten wierd, daarvan af te zien, dan voortevaaren.

BURROUGH, 1592. Staat van de Vloote. Zy loopt in Zee.

EEN Dagh of twé daarna quam hy, by eenige Scheepen, koomende uit Spanje. Op een van deezen, behoorende aan den Goeverneur van *Kalais*, ontmoette hy eenen Engelsſen-Edelman, *Nevel Davies*, die 12 Jaaren lang eene

BURROUGH. 1592.

harde Gevangenisse, in de *Inquisitie*, had verduurd. Deez berigtte hem, dat het deezen Jaare moeijelyk zoude zyn, in de *West-indiën*: dewyl de Koning van *Spanje*, berigt zynde van de Uitrustinge in Engeland, in alle zyne Havens uitdruklyk bevel had gezonden, geen Schip aftezenden, nog geen Schatten aan Boord te brengen. 't Verflaauwde evenwel *Ralegh* niet. Maar een Tempeest hem, op de Hoogte van Kaape *Finisterre*, den 11 *Mai* overvallende, verspreidde zyn Vloote, en sloeg zyne Booten en Pinassen in den grond. Dit deed hem van zyn ontwerp afzien, 't geen tegens *Panama*, en den *Oost-* en *West-indiësen* Vlooten gerigt was. Weetende, dat een *Spaansse Vloot* acht op zyne beweegingen sloeg, en de Scheepen uit de *Azores* naâr *Spanje* moest geleiden, formeerde hy een zeer stout Ontwerp. Hy verdeelde zyne Vloote in twé Deelen. *Frobisher*, op den *Garland*, zoude met de Kapitynen *Gifford*, *Thin*, *Greenville*, en andere, de Spaansse Vloote op haare eige Kuste speelend houden: terwyl Sir *Burrough*, met de Kapityns *Cross*, *Tomson*, en anderen, naâr den Eilanden zoude zeilen, tegens de Karakken, of West-indiëse Scheepen.

De Vloot verdeeld.

VOOR de Vloote verdeeld was, ontmoette men, op de Kuste, een groot *Biskais-Schip*, de *Santa Clara* genoemd, groot 600 Ton. 't Wierd na eenigen tegenstand genomen. Het was gelaaden, met alle soorten van klyn Yzerwerk: Spykers, Hoef-yzers, Sloten, Grendels, Kouters, enz., ter waarde van 6- of 7000 L. Sterlings. Naâr *St. Lucar* ging het, om vorderen Voorraad voor den *West-indiën* inteneemen. Men zond het in *Engeland* op. De Vloot vorder, langs de Kuste loopende, naâr Kaape *St. Vincent*, ontdekte de Ridder *Burrough*, op de *Roebuck*, omtrent de Rotze van *Lisbon*, een Schip, 't geen zeer wel bezeild zynde, het Zuidwaarts zette, dogh eindelyk na lang najaagen, door hem genomen wierd. 't Was een Vlieboot; en de Schipper bekende, dat de Koning van *Spanje* een groote Vloote, te *St. Lucar* en *Cadix*, had uitgerust, naâr den *West-indiën*. Dit was inderdaad 't gerucht, 't welk men in *Spanje* liet loopen: maar 't waare oogmerk deezer Vloote was, om zig tegens die van *Ralegh* te stellen, welke men meende, dat naâr den *West-indiën* ging; en vooral de koomste der Oost-indiëse Karakken te beveiligen, die men, als gemeld is, dagelyks verwagtte. Vervolgens had zig 't Spaansse Hof verbeeld, indien *Ralegh* naâr den West-indiën ging, dat de *Azores*, en de *Karakken*, gedekt zouden wezen. Deswegens had het bevél gezonden, aan Don *Alonso de Bassan*, Broeder des Marquis de *Santa Cruz*, en Generaal deezer *Armada*, den Ridder *Ralegh* optezoeken, en aantetasten, wat koers hy ook name. 't Bleek ook, dat dit zodanig was. Want, zo dra Sir *Burrough* de Vlieboote genomen had, en de Engelsse Vloote poogde te bereiken, ontdekte hy t'Zeewaart de Spaansse Vloote: die zig aanstonds verspreidde, om hem te onderscheppen. Maar *Burrough*, een uitmuntend Zeilder zynde, spatte 'er door, en ontquam dus zulk knellend gevaar.

Burrough, neemt een Spaans-Schip.

Ontsnapt de Spaansse Vloote.

EVENWEL had hy zig, zo verre van de Engelsse Vloote verwyderd, dat het hem ondoenlyk was dezelfde te vinden, op zulke eene welbewaarde Kuste. Dus zette hy 't, ingevolge de régelinge van *Ralegh*, naâr de *Azores*. In 't gezigte van *St. Michael* gekoomen, liep hy zo digt aan *Villa Franca*, dat hy duidelyk de Scheepen konde onderscheiden, die op de Rée

Koomt aan Tersera.

ten

ten anker lagen. Veele klyne Karavellen vielen, in zyne handen, beide hier en tussen *St. George* en de *Pieke*: maar hy konde weinig onderrichtinge van hen bekoomen.

Burrough. 1592.

Aan Flores.

Den 21 *Juni*, aan *Flores* koomende, wendde hy 't naâr den Wal, met zyne Sloepe: enkeld verzeld van Kaptyn *Caufield* en zynen Schipper, wyl de overigen nog niet gekoomen waren. De Inwoonders van *Santa Cruz* verscheenen, aanstonds, in wapenen. *Burrough*, geenen toeleg tegens hen hebbende, deed eene Witte-vlag opsteeken. Men antwoordde hem, met hetzelfde têken. Wederzyds wierden Gyzelaars gegeeven. De Engelssen bequamen vryheid, om zig van Water te voorzien, en van allen Voorraad die 'er te vinden was; alsmede, om zo dikwyls zig aan den Wal te verfrissen, als zy 't goed vonden. Hier verstonden zy, dat men dit Jaar geene Vloote uit het Weste verwagtte: maar dat men, drie Dagen voor hunne aankoomste, eene Karakke, naâr *Lissebon*, voorby had zien gaan; en dat deeze, door vier andere, gevolgd moest worden. Op dit nieuws haastte men zig, aan Boord te koomen. *Burrough* had, nevens zyn Schip, geen ander vermogen, dan eene Bark van *Bristol*, groot 60 Ton, die zig in deeze Zee by hem gevoegd had.

Loopt de *Karakken* te gemoet.

Evenwel liep hy, met volle Zeilen, de Karrakken te gemoete. Wel dra ontdekte hy 'er eene, welke reeds, door twé andere Engelsse Scheepen van den Grave van *Kumberland*, naâr den Eilanden gejaagd wierd. Een stilte, 's Avonds invallende, staakte aanstonds 't vervolg. *Burrough* viel daarop in de Sloepe, en deed zig drie Mylen verre roeijen, om de legging der Karakke te beschouwen. Weêr aan Boord gekoomen, bereidde hy alles, om haar 's Morgens aanteklampen. Een geweldige Storm bevoorens opkoomende, deed hem zyne Ankers ligten, maar benam hem de zorg niet, om haar geduurig gade te slaan. Men zag haar 's Morgens, aan den Oever, en den Portugeezen op 't iverigste bezig, ze te ontlaaden.

Jaagd 'er eene aan den Wal.

Deeze, ziende den Engelssen aankoomen, staken den brand in 't Schip; en verschansten zig, ten getale van 400 Man, aan den Wal, op 't bereik van eenen Musketschoot: om den Engelssen daarvan aftehouden, tot het verteerd ware.

Burrough, dit ziende, deed 100 der zynen te Lande gaan. Deeze zwommen 'er naâr toe, of sprongen in 't Water tot de Borst'. Dus gemaklyk dien verspreid hebbende, die 't hen beletten wilden, trokken zy naâr de Verschansinge, daar zy maar Getuigen van de vlugt des Vyands waren. Al 't geen door 't Vuur bespaard was geworden, viel den Overwinneren ten buite. Onder den Gevangenen was eene *Vincent Fonseca*, Portugeez, en Schattingbewaarder der Karakke; benevens een *Duitsser*, en een *Nederlander*, beide Kanonniers. Deeze weigerden evenzeer te antwoorden, op de vraagen: zulks men hen, met Pyniginge moest dreigen.

Berigt van de volgende Karakken.

Eindelyk bekenden zy, dat aan dit zelfde Eiland, binnen 15 Dagen, drie grooter Karakken moesten aankoomen; dat 'er van Goa, vyf waren vertrokken: de *Buen Jesus*, Admiraal, de *Madre de Dios*, de *St. Bernardo*, de *St. Cristophoro*, en de *Sa. Cruz*, nu genomen; dat deeze Vloot, uitdruklyk bevél had, 't Eiland *Se. Helena* niet te raaken, daar anders alle Oost-indiëse Karakken aanleiden, om zig te verfrissen: maar te *Angola* aanteleggen, dogh niet langer als om 'er Water inteneemen, ten einde van

de

BURROUGH. 1592. de Besmettinge te vermyden, waar aan de Luchtstreek onderhevig is; en dat de laatste Verzamelplaats, *Flores* was, daar 's Konings *Armada* hen zoude koomen vinden, om hen in veiligheid naâr *Lissebon* te geleiden.

---

§. II.

't Neemen van eene groote Karakke, *en derzelver Omschryving.*

OP dat berigt, beriep *Burrough* den Raad der Bevelhebberen. Onder deezen waren, de Kaptyns *Norton*, *Dounton*, en *Cocke*, van 's Grave van *Kumberlands* Vloote; *Tomson*, van Sir *Raleghs* Vloote; en *Newport*, op den *Gouden Draak*, nieuwlyks uit den *West-indiën* gekeerd. Hy stelde hen voor, de Karakken in 't gemoet te loopen. 't Wierd toegestemd; gelyk ook, Sir *Robert Cross* deed, die zig, 's anderendaaghs, op de *Foresight*, by hem voegde. Zy gingen, tot 6- of 7 Mylen ten Weste van *Flores:* verspreidende zig, van 't Noorde naâr 't Zuide, elk Schip twé Mylen, ten hoogste, van malkander. Dus meenden zy bequaam te zyn, de Zee te ontdekken, op twé Graaden afstand.

Plaatsing zyner Vlooте.

VAN den 29 *Juni* tot den 3 *Augusti* bleeven zy, in deeze gesteltenisse: toen Kaptyn *Tomson*, op de *Dainty*, de Karakke de *Madre de Dios* ontdekte, een der grootste Zeegevaartens welk *Portugal* toen op Zee had. De *Dainty*, uitmuntend Zeilder, vloog wel dra den anderen vooruit, en maakte Schutgevaart op de Karakke, 't welk haar veel nadeel toebragt. *Burrough* volgde hem daarin, op eenen Musketschoot afstand, toen Sir *Robert Cross*, van Lywaartzyde opdaagde: die, gevraagd zynde van *Burrough* wat te doen stond, stoutelyk ten antwoord gaf, dat men haar aanstonds moest aanklampen, indien men ze niet wel dra den Oever bereikt, en verbrand wilde zien, gelyk de voorige. Terstond wierpen, deeze twé, de Enterdreggen over. Een gevaarlyke Schoot, onder Water, dien *Burrough* weinig daarna ontfing, deed hem aan *Cross* toeroepen, dat die afvallen zoude: op dat hy zig klaaren, en zyn Schip, gereed tot zinken, behouden mogt. Dit konden zy naauwlyks doen: zo vast waren zy, aan de Karakke.

Ontdekt en bevegt eene *Karakke.*

TERWYL *Burrough* zyn Schip stopte, vertoonde *Cross*, op 't vuurigste, aan den zynen, ziende de Karak 't Eiland naderen, om ze zonder uitstel wederom aanteklampen: ingevalle zy de hoope niet wilden opgeeven, van haar te neemen. Veel moeite had hy, wegens 't groot gevaar, om het te onderstaan: maar zyne Vertoogen beurden eindelyk hunnen Moed, wederom, op 't hoogste. Zy vielen de Karakke voor den Boeg, om haaren vaart te hinderen, en tyd aan hunnen Makkeren te geeven van optekoomen. De Karak begon evenwel reeds, naâr Land te ryken. Dus drie uuren met haar gevogten hebbende, quamen de twé Scheepen van Mylord *Kumberland* op: die, reeds 't Yz gebrooken ziende, gezamenlyk met

Vermeesterd ze.

Cross

BURROUGH. 1592.

Croſs enterden, en zig zonder groot verliez, van 't Gevaarte meeſter maakten.

De Generaal, den Portugeezen ontwapend hebbende, wierp 't gezigt op 't veroverd Schip, en verwonderde 'er zig over, als dergelyk nimmer ontmoet hebbende. Maar zyne aandacht wierd geſtoord, door de vertooninge van eene groote menigte Dooden, Stervenden, en Gewonden, die op den Overloop, vooral aan 't Stuur leiden, en de ontferminge des Overwinnaars noopten. Hy deed, aanſtonds, zynen eigenen Heelmeeſteren koomen, om zo veel hulpe daaraan toetebrengen, als in zyn vermogen was. Voornaamlyk had men 't, agter aan den Spiegel, getroffen.

Rampen van den gevangen Spaansſen Admiraal.

Don *Fernando de Mendoza*, 't gebied op de *Madre de Dios* gevoerd hebbende, ſproot uit het Spaansſe Huis *Mendoza*, maar was geveſt in *Portugal*, daar hy huuwde. Zyn vergevorderde Ouderdom, en Fortuin, beantwoordden geenzints aan zyne verdienſten. By 't voordeel zyner Geboorte, was hy welgemaakt, van bevallig Gelaat, en gelukkiglyk bedeeld met alle de hoedanigheeden des Geeſts. In verſcheide gelegenheeden, waarin *Spanje* hem tegens den Mooren gebruikte, wierd hy twémaal gevangen, en zo veelmaalen, door den Koning, zynen Meeſter, vrygekogt. Op eene andere Reize, uit den *Ooſt-indiën* koomende, wierd hy gedreeven, op de Banke *Juda*, by de Kuste van *Sofala*, daar zyne Karak verging; en, hoewel hy zig uit de woede der Baaren redde, tog konde hy den handen der Mooren niet ontkoomen, die hem eene lange en moeijelyke ſlaavernye deeden ondergaan. De Koning van *Spanje* had groote achting, voor hem, en begeerde zyne Ongelukken te verbeteren. Hy benoemde hem, tot Generaal zyner Vloote, om de Karakken te geleiden: gelyk hy ook gedaan zoude hebben, indien de Onderkoning van *Goa*, die naâr *Portugal* te rug quam, en zig op den *Buen Jeſus* begaf, niet uit hoofde zyner Waardigheid 't Opperbevel had aangenomen. *Burrough*, deernis hebbende met de Rampſpoedigheeden van *Mendoza*, beſloot ten laatſte, hem zyne Vryheid te ſchenken, benevens 't meeſtendeel zyn's Volks; en bezorgde hem, deswegens, met allen ſoort van Noodzaakelykheeden.

't Medelyden bezorgd hem zyn Vryheid.

Veele der Engelsſe Vloote, heldden over, ter plunderinge der Karakke: maar *Burrough*, die 'er beter gebruik van maaken wilde, verklaarde, dat hy ze uit Naame der Koninginne in bezit nam. Volgens de Lyſte der Laadinge, verzékerde hy, dat 'er overvloedig was, om elk te vergelden: des Soldaats moeite, zo wel, als der Reederen hoope. De Schryver merkt hier aan, dat den *Engelsſen*, door 't neemen deezes Schips, het gants Geheim des *Indiëſen-Handels* in handen viel, 't welk *Portugal* altoos op 't zorgvuldigſte gepoogd had, te verbergen; en dat de gisſingen, welken zy zig bevoorens dien aangaande gevormd hadden, nu veranderd wierden in helder Licht, verzeld van eene volkoome zékerheid.

Onderrigting aangaande de Indiën, op de Karakke gevonden.

De *Karak* was zestienhonderd Ton groot: waarvan 900 Ton tot de Laadinge ging. 't Overige der ruimte wierd beſteed, eensdeels, voor 't Geſchut, beſtaande in 32 zwaare ſtukken Metaal Kanon; en voorts voor den Reizigers, en den Leeftogt, waarvan geen klyne Voorraad moeſt zyn: gemerkt 'er 6- of 700 Perſoonen aan Boord waren, en de langduurigheid der Scheepvaard. De Lyſt der Koopmanſchappen, daarin gevonden,

Laading van de *Karakke*.

BUR-ROUGH. 1592. vonden, buiten de Juweelen (die ontwyffelyk van groote Waardye waren, doordien zy nooit in 't licht quamen) is een merkwaardig ſtuk, van 't verliez 't welk de *Portugeezen* leeden. Zy wierd gemaakt te Londen, den 15 *September* 1592, op de *Leadenhall*; en behelsde, voornaamlyk, Spéſeryen, Droogeryen, Seijen, Kaliko's, Matrasſen, Tapyten, en Verwen: behalven de Pérelen, Muskes, Civet, en Amberdegryz. Het overige was groot in getal, maar minder van waardye: als Elefants-tanden, Chinees-Porcelyn, Kokos-neuten, Huiden, Ebbenhout, zo zwart als git, Bedſteden van 't zelfde, Stóffen van Boomſchorsſe, verwonderlyk, ten aanzien van de Kunſte en den Arbeid. Dat alles, by Lieden van oirdeel, redelyker wyze geſchat, quam niet minder als op 150,000 Pond Sterl.: 't welk, verdeeld onder de Avonturiers (waarvan haare Majeſteit het Hoofd was) genoegſaam bevonden wierd, om hen allen te vernoegen.

Beſchryving van de *Karakke*. EEN groot deel der Laadinge, op tien Scheepen der Vloote verdeeld zynde, wierd de Karak naâr *Londen* gezonden: ten einde derzelver Geſtel, zo wel voor de Nakoomlingſchap als voor den Tydgenooten, naauwkeuriglyk opgenomen mogt worden. 't Wierd gedaan, van Mr. *Robert Adams*, die 'er eene byzondere en nette Beſchryvinge van maakte. De lengte, van den Neuze (waarop een Landhoorn ſtond) tot den Spiegel, was 165 Voet; en de breedte, van 't middenſte der drie Dekken, daar ze 't ruimſte was, 46 Voet en 10 Duim. Van *Kochin* vertrekkende, ging zy 31 Voet diep; maar, te *Dartmouth* koomende, niet boven de 26 Voet: zynde dus, by verſcheide toevallen, op haare Reize, 5 Voet verligt. Zy voerde, in hoogte, zéven onderſcheide Verdiepingen, een Hoofddek, drie beſloote Dekken, een Voorkaſteel, en een Spiegel-dek. De lengte der Kiele was, 100 Voet; en die der Groote-Maſt, 121 Voet: zynde deezer omtrek 10 Voet en 7 Duim. De Groote-Raa wierd 106 Voet lang bevonden. 't Stuur had niet min, dan 12- of 14 Man te gelyk, van nooden. Eindelyk, daaruit blykt, dat wy hedendaaghs, nog voor den Oorlog, nog voor den Koophandel, geen Vaartuig hebben, 't geen 'er by haalen kan. De Koning van *Spanje* was ook, over 't verlies die'r twé Karakken, zo aangedaan, dat Don *Alonſo de Basſan* in ongenade geraakte, wegens deszelfs verwaarloozing in deezen gevalle.

XIX. HOOFD-

XIX. HOOFDSTUK.

Twé merkwaardige *Zeegevegten*, 't een A° 1592, 't ander in 1594.

§. I.

Twé Azoguez-Scheepen *genomen*, 1592.

DE Moed der *Engelsse Zeelieden* blonk, omtrent den eigen tyd, in een ander roemryk Geval uit. Mr. *White*, op de *Amity* van *Londen*, keerde uit *Barbarye*. 's Morgens, den 26 *Juli* 1592, op de hoogte van 36 Graaden, kreeg hy twé Zeilen in 't gezigt, ten afstand van 3- of 4 Mylen. Jagt op hen maakende, quam hy vervolgens binnen Schoots. De Stoutheid, waarmede zy de Spaansse-Vlag opheistten, deed hem dugten, dat het twé Oorlogscheepen waren: ook vleidden zy zig zo vast, hem te zullen vermeesteren, dat zy, onder zig ('t was vervolgens hunne eige bekentenisse) beraadslaagd hadden, of zy hem te *St. Lucar*, dan wel te *Lissebon*, zoude opbrengen. De *Spaansse-Scheepen* stelden zig in Slagorde, een Kábels-lengte van malkaâr; en ook, op deeze lengte, voor 't meeste, hield men wederzyds geweldig Schutgevaarte, vyf uuren lang. Geduurende deezen tyd, ontfing de *Amity*, 32 zwaare Schooten, in haare Huid, Masten, en Zeilen: behalven, laatstelyk, 500 Musket- of Busschooten, gelyk na 't Gevegt gerékend wierd. *White*, bevindende hen zo stout, besloot den *Biskaijer*, die de voorste was, aan Boord te leggen; gelyk hy deed. Zyn Geschut en Musketterey speelde een uur lang, eêr hy hem deed zwygen. De andere *Spanjerd*, van de Vlieboote, nam midlerwyl zynen vaart; niet om te vlugten, maar om den Wind van hem te bekoomen: den *Engelsman* van zyne zyde aan Boord te leggen, en dus tussen hen beiden te besluiten. *White* daartegens, schikte zig niet alleen, dus de Vlieboot, in plaatsse van hem, haaren Makker aan Boord quam; maar hy viel ook, door deeze beweeginge, bots van hen af. Dus vry zynde, hield hy 't in den Wind, heiste zyne Tópzeilen, ging zynen gang, en quam wederom, met zyn Geschut vaardig, de Vlieboote vlak op zyde: welke hy de volle Laag gaf, met vreeslyke uitwerkinge. Hy leidde 't voorts wederom over, laadde zyn Schut, en fier op hen afkoomende, gebood hy hen te stryken, of dat hy hen in den grond zoude schieten. De een, tussen Water en Wind getroffen, was 'er toe geneegen: maar de ander tragtte het te keeren, noemende hem Verraader. *White*, niet sammelende, riep daarop deezen toe, indien hy 't niet aanstonds deede, dat hy hem 't eerste zoude doen zinken. De een, nog de ander, begeerde de Proeve niet uitteſtaan. Zy staken eene Witte-vlag op; maar weigerden hunne Zeilen

WHITE. 1592. Koomt uit *Barbarye*.

Ontmoet en bevegt *twé Spaansse Scheepen*.

Zyn Stoutheid doet hen zig overgeeven.

Hun gedaane Eed.

WHITE. 1592. len zelfs te ſtryken: doordien zy gezwooren hadden, nimmer te ſtryken, voor eenen *Engelsman*.

Luiſterryke Overwinning der Engelsſen. WHITE beval dan den Kaptynen, en Schipperen overtekoomen; en zond hen Volk aan Boord, om hunne Zeilen te ſtryken, en 'er zig van te verzékeren. Men vond, in beide, 126 Perſoonen leevend, en agt Dooden, behalven die overboord geworpen waren. Deeze Overwinning wierd behaald door 42 Man, en eenen Jongen, waarvan twe gedood, en drie gewond waren. De twé Pryzen waren gelaaden, met 1400 Kiſten Quikzilver (1) hebbende de Wapenen van *Kaſtilië* en *Leon*, daar boven op. Een ſchat van anderen aart daarbenevens, maar van weinig voordeel voor den *Engelsſen*, beſtond in eene groote menigte *Bullen*, of Aflaatbrieven, en tien Baalen vergulde Misboeken, en Getyde boeken, gezonden voor 's Konings Rékeninge. Maar 100 Vat, uitmuntende Wyn, geſchikt voor zyne Vlooten, quam hen veel beter. Dat alles bragten zy op, te *Blackwall*, in de Riviere de *Theems*.

Schat van Aflaatbrieven en Misboeken.

Verliez, 't welk de Koning van *Spanje* daardoor leed. DE Schryver voegd 'er nevens, dat de Koning van *Spanje*, by 't verliez van elk Quintaal Quikzilver, een Quintaal wezenlyk Zilver verlieſt, 't welk hem de Beſtuurders der Mynen van *Peru*, daarvoor moeten uitleveren: 't geen beloopt, op 600,000 Ponden. De twé Miljoenen en twé- en zéventig duizend Bullen, voor Leevenden en Dooden (geſchikt voor den Landſchappen van *Nova Hiſpania*, *Jucatan*, *Guatimala*, de *Honduras*, en de *Filippines*) getaxeerd op twé Reaalen 't ſtuk, behalven 18000 Bullen tegens vier Reaalen, bedraagen in alles een honderd- en zévenduizend-zévenhonderd Ponden. 't Gantſe verlies des Spaansſen Konings was dus, zévenhonderd- zévenduizend- en zevenhonderd Ponden: waaronder niet gerékend is, 't verlies en de ongelegenheid, ſpruitende uit het misſchen der Misboeken, en der Wynen.

(1) Deswegens worden zy genoemd *Azogue*, of *Asſogue* Scheepen: *Asſogue* betékend Quikzilver.

---

§. II.

Eene Ooſt-indiëſe-Karak *verbrand*, A°. 1594.

DOWNTON. 1593. Aanmerking. DE Voordeelen welken *Engeland*, onder 't Beſtuur der groote ELIZABET genoot, van derzelver bezorginge, om de Scheepvaard des *Spaansſen Konings* te knakken en die haares Ryks optebeuren, door die vervaarelyke *Zeekaſteelen* met veele klyne Vaartuigen te gelyk te onderſcheppen, en de geduurige *Spaansſe-* en *Portugeesſe-Koopvaardyvlooten* uit den *Indiën* zonder ophouden aanteranden, begonden al meêr en meêr derzelver uitwerkingen te doen, om eindelyk in alle de bekende Oorden des Aardbodems de Wegen voor den Koophandel te openen, waarvan de Rechten aan 't zelfde betwiſt wierden, door deszelfs bitteren en onrechtvaardigen Vyand. Hoe langs hoe meêr ontſtak de iver van elk, om deel te neemen in wettige Kaaperyen, die zo profytelyk uitvielen, dat *Engeland* (volgens 't gevoele van eenige Schryveren, dogh 't welk vry wat te ruim gerékend is) zee

zeer gewillig, het Voordeel van Bezittingen in den *Indiën* te formeeren, zoude hebben willen laaten vaaren (*) ingevalle 't maar dit had konnen behouden, van den *Karakken* en ryken *Portugeessen-* en *Spaanssen-Scheepen* te neemen, welker Buit wel allen Voordeelen des Koophandels opwoeg.

DOWNTON. 1593.

GEEN wonder dan, dat de Grave van *Kumberland*, die zig hier bereids zo roemruchtelyk heeft doen kennen, in dien toeneemenden iver niet lange stille zat. Deeze Heer rustte, in den Jaare 1593, op zyne en zyner Vrienden kosten, drie Scheepen van gelyke sterkte, Voorraad, en Manschap uit. Vierhonderd- en twintig Man, van allerhanden soort, bevond 'er zig in 't geheel op. De *Royal Exchange* was Admiraal, onder Kaptyn *George Cave*; de *May-flower*, Vice-admiraal, stond onder 't bevel van Kaptyn *William Anthony*; en op den *Samson* was, Kaptyn *Nikolaas Downton*, Schryver deezes Verhaals. Hier by quam, een klyne Pinas van 24 Ton. Hunne Berichtschriften, wierden hen te *Plymouth* gezonden, om in Zee te openen.

Staat der Vloote.

DEN 1 *April* 1594, zette men 't zeil, en den Koers naâr de Spaansse Kuste. Op de Hoogte van 43 Graaden, spreidde de Admiraal hen, den 24, Oost en West: met bevel, altyd 's Nagts wederom by de Vlagge te koomen. In deeze gesteltenisse ontdekte men, den 27 in den Morgenstond, een Zeil. De *May-flower*, en de klyne Pinas bragten het op. 't Ging van *Viana*, in *Portugal*, naâr *Angola*, in *Afrika*: zynde 28 Ton groot, en hebbende 17 Persoonen aan Boord. Deeze Bark was gelaaden, met Gallicie-Wyn, eenige Stóffen, en Grof-linnen, voor Négerhemden. Men verdeelde dat alles, evengelyk, op de Vloote. Den 4 *Mai* namen de Pinas en des Admiraals Sloep, drie Portugeesse Karavellen, waarvan zy 'er twé lieten vaaren, en 't derde opbragten.

1594. Zy zeild naâr de Spaansse Kuste.

DEN 2 *Juni* had men 't gezigt, op *St. Michael*. Hier zond men de klyne Pinasse, met de Karavelle, aan de *Burlings* genomen, om langs den Eilanden te loopen, ter ontdekkinge, West-Zuidwest, tot 12 Mylen van *Fayal*. Maar 't was ten ontyde, zy quamen niet wederom op den gestelden tyd; en de Vloot mischte haar, toen men ze 't meest benoodigd was. Want, den 13 quam onverhoeds, de Scheepen verspreid zynde, een zwaare Karak voor, koomende uit den *Oost-indiën*, genoemd *Las Cinque Llaguas*, of *De vyf Wonden*. De *May-flower* was al, den voorgaanden Nagt, met haar in gevegt geweest. 's Avonds was de *Samson* opgekoomen, en had haar de Laag gegeeven, dogh met eigen Nadeel: hoewel volgens Raad van eenen Kaptyn *Grant*, een braaf en trouwhartig Man, aan deszelfs Boord zynde, niets verzuimd was. Dus had men beurtlings haar beschooten, tot de Admiraal 's morgens opquam. Toen meende men haar, van elk Schip, drie Laagen te geeven, en dan fors aan boord te klampen: maar, eenige verhinderingen belette het, voor 10 uuren uittevoeren.

Koomt aan de *Azores*.

Ontmoet eene Karakke.

DE Admiraal klampte haar aan Lei; de *May-flower* nam haar achter, aan Bakboord; en de *Samson* viel haar voor den Boeg. Maar 't konde niet zo wel, nog zo gelukkiglyk uitgevoerd worden, als 't beraamd was: waaruit een groote verwarring sproot. Kaptyn *Cave* wierd, met den aanvang,

Bevegt dezelfde.

(*) Dus waand de *Fransse Vertaaler*: die echter, vol Inbeeldinge van *Vrede*, dat alles, met den Naam van ZEEROOVERYE, den Grave van *Kumberland* (welken hy, tegens 't Verhaal aan, deezen Togt laat doen) met dien van ZEEROOVER, blyft begroeten.

DOWNTON. 1594.

vang, in de beide Beenen gewond, waarvan 't eene nimmer te regt quam: terwyl niemant bequaam was, nog de stoutheid had, zyne Plaatsse waarte-neemen, om te enteren. Al in 't opkoomen, wierd Kaptyn *William Anthony* doodgeschooten, en 't Schip ontredderd: dus de *May-flower* afhield, zeggende dat zy buiten staat van vegten was. De *Samson*, geen plaatsse genoeg vindende, quam met zynen Boeg tegens den Boeg der Karakke, en met zynen Spiegel tegens den Boeg zyn's Admiraals. Hy wendde 't wel vervolgens, op zyde der Karakke; maar bequam, te gelyk, 6 Dooden en veel meêr Gequetsten: dus zyn Volk, in de algemeene verwarringe, den moed ontviel, en vorder niet gebragt konde worden om te enteren, terwyl 's Vyands stoutheid wakkerde. Evenwel hield een gedeelte van 's Admiraals Volk, zig zeer wel; en buiten twyffel, zoude 't nog meêr gedaan hebben, indien 't een voornaam Hoofd gehad had, 't geen het had aangevoerd: daar 't nu, in tegendeel, zig uit het gevaar begaf, hoewel 't Schip zig in den besten staat bevond. De Portugeezen, zig van dat voordeel bedienende, verschansten hun Volk, tegens de Musketterye. Vervolgens wierpen zy zo menigte Kunstvuuren, op den Engelssen, dat de meeste daarvan gebrand wierden; en, 't blussende, nog hun Handgeschut en Pylen moesten uitstaan.

De Karak in brand geschooten.

DE Engelssen moesten dan in wan orde afwyken. Geen Volk om te enteren hebbende, stelden zy hun Geschut, zo hoog als zy konden: want anderzints was 'er weinig kans, om hunnen Vyand te benadeelen. Ten laatste schoot de *Samson*, digt aan de Karakke zynde, met eenen zyner Boegstukken, een Matras op derzelver Voorschip aan Brand: 't welk, van 't een tot het ander overslaande, alles in volle Vlam stelde (*). In een woord, het Vuur wierd wel dra sterker dan alle hulpe. De menigte der Reizigers, daar aan Boord zynde, de Wan-orde vervaarlyker maakende, wierden de Engelssen, ooggetuigen van zulk een ysselyk Schouwspul, met het leevendigst Medelyden aangedaan. Zy begreepen, dat men, onder 't groot getal Persoonen die in Zee sprongen, steekende de Ermen naâr hen uit met klaaglyk geschrei, eenig onderscheid moest gebruiken, in hen te hulpe te koomen. 't Was een uitsteekend ongeluk, dat de Pinas en de Karavel niet gekoomen waren. De Sloepen waren niet genoegsaam, om zo veelen Elendigen te redden. *Downton* zond Kaptyn *Grant*, met zyne Sloepe, die onder anderen twé Edellieden redde. De een, hoog bejaard, was genoemd, *Nuno Velio Pereira* (1). Hy had geweest, Goever-

(*) De *Fransse Vertaaler* voegd 'er by „ dat de Vuurwerkers, na allen schyn in „ de hitte des Gevegts, hunne eige zékerheid verwaarloosden; en *dat deeze Opheldering veel waarschynlyker is, dan 't Verhaal des Schryvers*, dewyl men niet kan begrypen, dat een enkelde Kògel zulk een Vaartuig, als de Karak, kon in brand zetten ". Den *Abt* zal dan zékerlyk onbekend zyn, dat men, onder anderen, stukken oud Doek, in Brandewyn gedoopt, op 't Geschut zet, 't geen zeer bequaam is om den Zeilen in brand te schieten. Hy moest immers opgemerkt hebben, dat de *Karak* zig tegens de Musketterye *verschanst* had; en, dat men zulks met Matrassen, Lywaaten, Kottoenen, enz., by gebrek van Schanskleeden deed, in een Schip voorraad daarvan hebbende, en uit den *Oost-indiën* koomende: zulks konde hem dit Werk reeds, by gebrek van andere ondervindinge, geleerd hebben. 't Zeggen van een enkeld ooggetuige, is ook kragtiger Bewys, dan al de verbeelding welke de *Abt* zig, 150 Jaaren naderhand, daarvan maaken kan.

(1) Zie *Linschoten*'s Reize, I. Boek, IV. Hoofdst., p. 11; en *Portugeeze Asia*, Vol. 3. p. 25.

verneur van *Mozambique* en van *Sofala*, in den Jaare 1582; en vervolgens op eene andere gewigtige Plaatsſe, in den *Ooſt-indiën*. 't Schip, waarop hy t' Huizwaart naâr *Portugal* keerde, ten Ooſte van de KAAPE veronge- lukt zynde, was hy over Land naâr *Mozambique* gegaan. De ander, genoemd *Bras Carrero*, was Kaptyn van eene Karakke, welke by *Mozambique* vergaan was. Van hier hadden zy, beiden, zig op deeze Karakke geſcheept; en men bragt hen, voorts, in *Engeland* op. De anderen, benevens die welke door de Sloepen der twé andere Scheepen geborgen waren, zette men op de Kuſte van 't Eiland *Flores*: uitgenomen twé Négers, de een gebooren te *Mozambique*, en de ander in den *Ooſt-indiën*.

DOWNTON. 1594.

DIT viel voor, 6 Mylen ten Zuide van de Straate, tusſen *Fayal* en *Pico*. De geborge Portugeezen verhaalden, dat de Réden waarom zy zig niet overgegeeven hadden, was, dewyl de Karak en derzelver gantſe Laading aan den Koning behoorden; alsmede, ter oirzaake de Kaptyn, in 's Konings gunſte ſtaande, zelve op 't Onderkoningſchap der *Indiën* hoopte. De Karak was ook in zeer goeden ſtaat; en zo bequaam, ter verdédiginge, als 't beſte Oorlogſchip. *Zy* had haar Geſchut te *Mozambique* vermeerderd, met dat van twé andere Karakken, die na malkander op deszelfs Kuſte geſtrand waren. Evenwel hadden de Ziektens, die zig te *Angola* onder 't Volk verſpreidden, daar de Lucht altyds zeer ongezond is, het getal der Blanken tot op 150 Perſoonen verminderd. Maar daar was, een groote menigte Négers op.

Zy ſpringt.

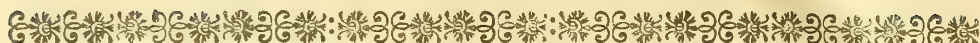
DE Karak brandde den gantſen Dagh, en daaraan volgenden Nagt: waarna 't Vuur in 60 Vaten Kruit vatte, en haar aan ſtukken ſloeg. Sommige zeiden, dat zy grooter, andere dat zy klynder was, dan de *Madre de Dios*. Evenwel was zy beter bemaſt en bezeild; en zy wendde zeer wel, voor een Schip 't geen zo vuil was. De *Samſon* beſteedde aan haar, voor hy haar aan Boord leidde, omtrent 49 zwaare Schooten, in 7 Laagen, elke van 6- of 7. Hy leidde haar by de twé uuren aan Boord, en loſtte midlerwyl, op haar, omtrent 20 Laagen. Dit 's genoeg, om 't gevaarlyk gevegt te begrypen, 't welk hy met de rampſpoedige Karakke had.

De Engelsſen ontmoeten eene andere Karakke.

De Engelsſe Scheepen, hunnen Kruistogt vervolgende, ontmoetten, den 1 *Juli*, een ander Spaans Schip, van vreeſlyke grootte. Men meende 't, aanvanglyk te wezen, de *St. Filippus*, Admiraal van *Spanje*: dogh men bevond het, een andere Karak te zyn. Na haar met eenen vlugt van Kogels begroet te hebben, eiſchten zy ze op. Maar, ziende haar geſchikt ten ſtryd; en gemerkt het, zonder Enteringe, niet gelukken konde; alsmede, dat de Hoofdbevelhebbers gedood of gewond, eenige wan orde en lafheid onder 't Volk waren: zo beſloot Kaptyn *Downton*, by Raadsbeſluit, het dapper en ſtout voorneemen der anderen, niet optevolgen. Men liet het dan de Karakke ontſnappen. Vervolgens hield men zig, eenigen tyd, omtrent de Eilanden van *Flores* en *Cuervo*, om den *Weſt-indiëſen Scheepen* optewagten. Dit had geen gelukkiger gevolg De Leevens-middelen begonden te ontbreeken. Dus keerden zy naar *Portsmouth*, daar de *Samſon* den 28 *Auguſti* aanquam.

Zy verlaatenze.

Terugreize.

XX. HOOFDSTUK.

Rampspoedige Reize, van Kaptyn *Benjamyn Wood*, naâr den OOST-INDIËN, in den Jaare 1596.

WOOD. 1596. Staat en vertrek van de Vloote.

ON-AANGEZIEN zo veele Nadeelen, welken de Engelsſen aan *Spanje* en *Portugal* hadden veroirzaakt, moeſten deeze twé vereende Ryken hen zeer geducht voorkoomen, dewyl zy, zig bézig houdende met hen op- of aan de Europeſe-Zéen te braveeren, nog bleeven uitſtellen hen tot in den *Indiën* te gaan zoeken. Evenwel begon het de een of de andere, nu en dan te waagen. In den Jaare 1596 wierden drie Scheepen uitgeruſt, voornaamlyk op Koſten van Sir *Robert Dudley*. Zy wierden genoemd de *Bear*, de *Bear-Whelp*, en de *Benjamyn*; en ſtonden, onder 't Bevel van Kaptyn *Wood*. De Kooplieden waren, *Richard Allot*, en *Tomas Bromfield*, van de Stad *Londen*. 't Voorneemen was, tot in *China* doortedringen; en, ten dien einde, hadden zy eenen Brief verkreegen, van Koninginne *Elizabet*, aan den Koning van dat Land, ten hunnen behoeven (1). Maar 't geluk onderſteunde hunnen moed zo qualyk, dat zy op deezen togt elendiglyk vergingen. De enkelde verlichtinge welke men van hun Noodlot heeft konnen bekoomen, is gevonden in eenen Brief aan den Koning van *Spanje*, en aan zynen Raad der *Indiën*: geſchreeven door den Licentiaat, *Alcazar de Villa Senor*. Deeze was *Auditor* van 't Koningl. Hof van *St. Domingo*, Rechter der Kommisſie te *Puerto Rico*, en Kaptyn-generaal van *Nieuw-Andaluzië*; en die Brief, gedaghtékend 2 *Oktober* 1601, was onderſchept in den Overtogt naâr *Europa*, en gevonden door *Purchas* (2) onder de Papieren van Mr. *Hakluyt*. Dezelfde geeft geen 't minſte licht, over den Koers der Reize, nog over de Toevallen die hen in den *West-indien* voerden, nog over den aart der Ziektens, die 't getal der Manſchap tot op vier verminderde. Enkeld verhaald die, 't geen 'er voorviel, toen deeze vier Mannen, na 't verlaaten der Scheepen, aan 't Eiland *Utias* quamen.

Noodlot.

Zy neemen een rykgeladen Schip van *Goa*.

'T BLYKT dan, uit dien Brief, dat drie *Engelsſe Scheepen*, gaande naâr ſommigen der Portugeesſe Gedeeltens, in den *Oost-indiën*, op hunnen togt drie *Portugeesſe Scheepen* genomen hadden. Een van deezen, quam van *Goa*. Zy vonden daarop eenen Diamant, van bovengemeene grootte, geſchikt voor den Koning van *Spanje*; alsmede, gemunt Geld, ter betaalinge van de Bezettinge eener Frontierplaatsſe; benevens een groote menigte van Goude en Zilvere Staven, Edele-geſteentens, en ryke Koopmanſchappen. Dat alles hadden zy overgeſcheept. Vervolgens was al 't Volk, aan Ziektens, overleeden: uitgenomen vier, genoemd *Richard*, *Daniel*, *Thomas*

Al de Manſchap, door Ziektens, tot op vier gebragt.

(1) Te vinden in de Verzamelinge van *Hakluyt*, Vol. III., pag. 853.
(2) Zie *Pilgrims*, Vol. I., p. 3.

WOOD. 1596.

mas, en *George*. Deeze vier ongelukkigen, niet in staat zynde, om 't minste hunner Scheepen te bestuuren, hadden zig in eene Sloepe begeeven, met zo veele Leevens-middelen, en Kostbaarheeden, als zy daarin konden bergen. Met deeze quamen zy, in eene Riviere aan 't Eiland *Utias*, drie Mylen van dat van *Puerto-Rico*. Na de Goederen aan Land gebragt te hebben, zonk hunne Sloep. Van eenige Planken, welke zy van sommige Vissers bequamen, maakten zy eene andere, waarmede zy 't aan *St. Jans Hoofd* van *Puerto Rico* bragten. Hier om Water gekoomen, wierd *George* aan Land agter gelaaten. Don *Rodrigo de Fuentes*, en vyf anderen, vonden hem. Hy wierd genoodzaakt, hen Verslag van Zaaken te geeven; en waar zyne Makkers, met hunne Goederen te vinden waren. Hierop staken zy over, naâr *Utias*, met eenen Brief van *George* aan zynen Makkeren, raadende hen, zig met hunne Wapenen en Goederen aan den Spanjaarden overtegeeven. Daaromtrent gekoomen zynde, staken deeze eene Witte-vlag op; 't welk de Engelsen insgelyks deeden, en zig met het hunne overgaaven.

Deeze koomen aan 't Eiland Utias.

Geeven zig den Spanjaarden over.

DEEZE Spanjaarden deelden onderling hunne Schatten: uitgenomen eenige Seije, en Baaren Zilvers, om kleure aan hun Bedryf te geeven. Zy aten, dronken, sliepen, en leefden gemeenzamlyk, met den Engelsen: om hen dus onverhoedzer te overvallen. *Richard* en *Daniel* wierden, wel dra, door hen vermoord: maar *Thomas* ontsnapte hen, in 't Gebergte. Vervolgens gingen zy naâr *Puerto Rico*, daar zy *George* met Gif ombragten. Zy zonden ook naâr *Utias*, om *Thomas* meester te worden: die hen wederom ontquam, en tot elks verwonderinge, op een stuk Houts, naâr *Puerto Rico* overstak. Te vergeefs zogten zy ook, hem daar te vermoorden. Midlerwyl had Don *Rodrigo*, met twé zyner Medestanderen, by voorraad, den Goeverneur van *S^t. Juan de Puerto Rico* geopenbaard, dat hy eenige Goederen, van *Utias* gebragt had: daar hy genoodzaakt was geworden, met drie Engelsen te vegten, en hen te dooden, voor hy dien meester wierd. Dit wierd met Eede, en met valsse Getuigen bevestigd. Evenwel stemde 't niet overeen, by 't onderzoek van den Rechter. Men wierp hen dan allen in de gevangenisse. Sommigen van hen braken, vervolgens uit. De Aanvoerder Don *Rodrigo* was een van deezen: hoe sterk men hem geboeid en gekétend, en met twé Soldaaten bewaard had. Hy vylde zyne Yzers by Nagt door; en ontvlugtte het, met twé zyner Zwarten.

Op een na Vermoord.

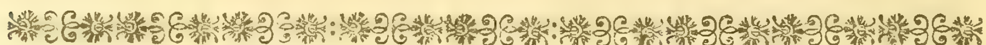
HY begaf zig naâr de Riviere *Toa*, maar twé Mylen van daar gelegen, daar hy langen tyd in 't gezigte der Stad bleef, met zyn Péérd en Wapenen: onder begunstiginge, van veelen zyner Huisvrouwe Maagschap. Evenwel ontbond de vreez der Straffe, de Tonge zyner Medestanderen. De Moord der Engelsen, ging voor geenen Misdaad door: zo zeer niet, ter oirzaake van den Oorlog tussen *Spanje* en *Engeland*, dan wel, wyl ze Ketters waren. Maar de geroofde Schatten, van een Portugees-Schip koomende, wilde men wederom in 's Konings schat doen keeren; en deeze Eisch, maakte de enkelde Stóffe van 't Rechts-geding. Don *Rodrigo* wist 'er zig eindelyk uit te draaijen. Hy keerde een gedeelte uit, van 't geroofde, aan de Rechtbanke; en besteedde een deel, om eenen zyner voornaamste Rechteren omtekoopen. Evenwel bleef hy altyds betuigen, tegens den Engelsen Matroos: die onder zynen Roof optelde, den groo-

De Moord en Dievery van Don Rodrigo ontdekt.

Hy dekt zig voor de Straffe.

Wood. 1596. grooten Diamant voor den Koning geschikt, veele andere Edelgesteentens, en menigte Zilvers. Midlerwyl vond een zyner voornaamste Medestanderen, ook het middel, van uit de Gevangenisse te ontkoomen, en in de Hoofd-Kerke te vlugten: vanwaar de Wereldlyke Rechter hem met geweld uithaalde. Dit gaf weêr voet, tot een nieuw Rechtsgeding, 't geen zeer langduurig was; en waarop de Uitspraake van den Geestelyken Rechter volgde, dat hy den Vrydom der Kerke niet genieten konde. Vervolgens wierden de Gevangenen, dewylze, na 't Voorbeeld van Don *Rodrigo*, niet uitgekeerd hadden dat geene 't welk zy erkenden ten Nadeele des Konings genomen te hebben, ter Dood veroirdeeld. Dit Vonnis, schreef de Licentiaat, zoude hy ter uitvoeringe brengen, ingevalle zy binnen vyf Dagen de Goederen niet opléverden. Hoe deeze Zaak eindigde, is nimmer gebleeken. Deeze Brief schynt dus geschreeven te zyn, voor die vyf Dagen verloopen waren.

Vier zyner Medestanderen, om hunne *Dieverye*, ter Dood verooirdeeld.

XXI. HOOFDSTUK.

Reize naâr den OOST-INDIEN, van Kaptyn *John Davis*, A°. 1598., als Stuurman op een *Hollands Schip*.

Davis. 1598. Inleiding.

DEEZE Reize, gedrukt in de Verzamelinge van *Purchas* (1) is geschreven van *Davis* zelfs, en schynt van hem gezonden te zyn, uit *Middelburg* in *Zeeland*, in eenen Brief aan *Robert*, Grave van *Essex*, gedagtékend den 1 *Augusti* 1600, welke Brief nevens het Dagh-Verhaal gezonden is. Uit deezen leeren wy, dat de Schryver door zyn Lordschap gebruikt was, om den Oostersen Gedeeltens der Wereld te ontdekken. Hy betuigd, aan den Grave, dat zyn Daghregister niets inhoud, dan 't geene hy met eigene Oogen gezien heeft. Maar hy beloofd, in de t' samenkoomste welke hy zig vleid wel dra met hem te zullen hebben, hem de Onderrigtingen te zullen mededeelen, dien hy bekoomen heeft: niet alleen, aangaande de Kragten en den Koophandel der *Portugeezen* in den *Oost-indiën*, maar ook belangende den Koophandel der *Indiëse-Volkeren* onder zig. Dat hy, betreffende de Bezittingen van *Portugal*, met *Sofala* zal beginnen, 't geen de eerste Bezitting der *Portugeezen*, aan gindse zyde van KAAPE DE GOEDE HOOPE is; en dat hy daarvandaan zal voortgaan, op *Mozambique*, *Ormuz*, *Diu*, *Goa*, *Koulan*, *Onor*, *Mangalor*, *Kochin*, *Kolumbo*, *Negapatan*, *Porto-Grande* in 't Koningryk van *Bengale*, *Malakka*, *Makao* in het Landschap *Kanton*, in *China*, en den *Moluksen Eilanden*. Hy merkt ten aanzien van den Koophandel aan, dat zy handelen op *Monomotapa*, *Melinde*, *Aden*, *Kambaya*, de Kusten van *Koromandel*, *Balaguata*, en *Orixa*; dat de Koophandel van *Guzaratte* zeer aanzienlyk is; dat, van

(1) Zie *Pilgrims*, Vol. I. pag. 116.

van allen deezen Volkeren, Handelaars waren te *Achen*, op 't Eiland *Sumatra*: alwaar ook *Arabiërs* gevonden wierden, en een Land-aart genoemd *Rumos* (1) gekoomen, zegt hy, uit de *Roode-zee*, en zedert verscheide Eeuwen den Koophandel te *Achen* geoeffend hebbende: alsmede, dat 'er ook *Chineezen* quamen, die hem zeer beleefdlyk ontmoet hadden. Ten besluite doet hy aanmerken, dat de *Portugeezen*, tot hiertoe, gepoogd hadden, al de kundschap daarvan, aan den anderen Volkeren van *Europa*, te verbergen. DAVIS. 1598.

IN dien Brief had *Davis* een Alfabet van de *Achense-taale* ingeslooten, met verscheide Woorden van dezelfde Taale: aanmerkende, dat men dezelfde schreef, van de Regte- naâr de Linkehand, volgens 't gebruik des *Hebreeuws*. Hy spreekt ook, van de Munte des Lands, waarvan hy eenige stukken aan den Grave zond: onder andere, een stuk Gouds, genoemd *Mas*, waardig omtrent tiend'halve Stuiver Engelsch. De andere waren van Lood, genoemd *Kaxas*, waarvan 1600 eenen *Mas* uitmaaken.

HET Verhaal van *Davis* is somtyds duister: maar 't moet beschouwd worden, als 't Uittrekzel van een lang Daghregister, en, buiten twyffel, met haast t'samengesteld. Men kan op zyne *Breedtens* niet roemen, want het schynt dat de meeste aan Boord genomen zyn: uitgenomen twé- of drie, daar hy meêr vlyt aan besteed heeft. Vreemd moet het schynen, dat hy geene Waarneeminge over *Achen* geeft: niettegenstaande het 't voornaamste Voorwerp zyner Reize is, en hy 'er zo lang heeft gebleeven.

(1) Onder deezen Naam moet men begrypen, den Inwoonderen van *Egipte*, die een gedeelte van 't Roomsse-Ryk hebben uitgemaakt: gelyk ook *Klyn-Azië*, en andere Landschappen, van den Oostersen, *Rum* genoemd zyn. Daarvan koomt ook, dat de Turken genoemd worden *Rums*; en niet, gelyk *Purchas* meende, om datze in 't bezit van *Konstantinopolen* zyn, 't welk *Nieuw-Rome* genoemd wierd. Want de Naam van *Rum* was hen gegeeven, gelyk aan alle die Landschappen, voor zy meesters van *Konstantinopolen* waren.

---

§. I.

Uitreize, *tot den Eilanden* Komora,

DEN 15 *Maart* 1598, zeilde men uit *Vlissinge*, met twé Scheepen, de *Leeuw* en de *Leeuwin*. Het eerste was groot 400 Tonnen, en had 123 Man; het twéde was van 250 Ton, en voerde 100 Man. De Eigenaars en Avonturiers waren, *Mushrom*, *Clark*, en *Monef*, van *Middelburg*. De Hoofdbevelhebber was, *Kornelis Houtman*; en deeze had eene Kommissie, van Grave *Mauritz*, Stadhouder van Holland. Uitreize.

ZY vielen den 22 in, te *Torbay*. Het ruuwe Weer dwong hen aldaar, tot den 7 *April* te verbeiden, wanneer zy hunne Reize vervolgden, en den 20 in 't gezigt van *Porto Santo* quamen. Den 23 bevonden zy zig, op de hoogte van *Palma*; den 30, op die van de *Kabo-Verdse-Eilanden*; en den 1 *Mei*, leidden zy 't aan *St. Nikolas*, een deezer Eilanden, op 16 Graaden, 16 Minuuten, Noorderbreedte. Hier hielden zy zig op, tot den 7, om Torbay. *Porto Santo.* [illegible]

Water

DAVIS. 1598. Kust van *Brasilië*. Water inteneemen. Vervolgens zeil zettende, waren zy den 9 aan *St. Jago*. Op 7 Graaden Zuiderbreedte naderden zy, de Kuste van *Brasil*. De ongestadige Winden, en 't slegte Weer, hen verhinderende boven Kaape *St. Augustyn* te koomen, liepen zy weder te rug, naâr 't klyne Eilandje, *Fernando Noronha*, op 4 Graaden Zuiderbreedte. Daar quamen zy, den 15, en ankerden aan deszelfs Noordzyde, op 18 Vadem waters.

Eil. *Fernando Noronha*. DIT Eiland is zeer vrugtbaar. Voortreflyk Water, Runderen, Geiten, Varkens, Hoenders, Meloenen, Guinees-Koorn, Zeevogels en Visch, waren 'er overvloediglyk. Maar twaalf Négers, 8 Mans en 4 Vrouwen, wierden 'er gevonden. Deeze waren 'er door den Portugeezen gebragt, om den Grond te bebouwen. In drie Jaaren, hadden 'er geene Scheepen geweest. Den 26 *Augusti* verlieten de *Hollanders*, dit Eiland, met eenen Noordoosten Wind; en quamen, den laatsten deezer Maand, voorby Kaape *St. Augustyn*. 't Grootste Gevaar, daar zy voor vreesden, de Banken der *Abrolhos*, quamen zy, den 10 *September*, te boven. Deeze leggen aan de Kuste van *Brasil*, verre in Zee, op 21 Graaden Zuidwaarts. Kaap *St. Augustyn*. Zanden, *Abrolhos*.

Saldanna-Baai. ZY ankerden, den 11 *November*, in de *Saldanna Baaije*, op 34 Graaden ten Zuide, 10 Mylen aan deeze zyde de KAAPE. De Lucht deezes Lands is zeer goed; en de Grond vrugtbaar, brengende verscheide nutte Planten voort. Hier vonden zy, drie goede Rivieren. Hun handel, met den Négeren, was ten uitterste voordeelig. Vette Schaapen en Ossen hadden zy, voor oude Spykers, en stukken Yzers, geen Dubbeltje waard. 't Rundvee heeft, tusſen de Schouderen, een klomp Vlees, gelyk de Kameelen op den rug hebben. In plaatsſe van Wol, hebben de Schaapen een soort van lang Hair; en hunne Staarten, vol vet, weegen tot 12- en 15 Pond. De kleur der Inwoonderen, is Olyf-achtig, maar donkerder dan die der *Brasiliaanen*. Zy hebben kort-gekroesd Hair, gelyk de Négers van *Angola*. De Besnydenisſe hebben zy niet. Hun Aangezigt is met verscheide kleuren beschilderd. Zy gaan gants naakt, behalven dat zy een soort van korten Mantel van Beestevellen om hebben. Zy draagen Zoolen, onder de Voeten. 't Is een sterk en vlug Volk, 't geen snel rend. Hunne Woorden zyn niet onderscheidenlyk: in 't Spreeken klokken zy met de Tonge, als de Hennen; en dit klokken en de Woorden, gesamenlyk uitkoomende, luid vry misselyk. Werpspietsſen zyn hunne enkelde Wapenen. Zy zyn Onderdaanen, van den grooten Koning van *Monomotapa*; en zeer gevoelig, over beleediginge. De *Hollanders* hen eenig ongelyk aangedaan hebbende bleeven zy drie Dagen achter, terwylze de gantsſe Landstreeke in onrust bragten, met Vuuren op den Bergen te ontsteeken. Toen quamen zy, den 19, met menigte Vee te rug. Maar terwyl de *Hollanders* bézig waren met hen te handelen, vielen zy op deezen aan, met zo veel geweld, datze 'er dertien van doodden; en hoewel derzelver Handpylen geen nadeel, op vier Pieken lengte konden doen, lieten de overige *Hollanders*, werpende hunne Wapenen wegh, hunne hielen zien: dus de Barbaaren hen vervolgden. De *Baas*, of Kaptyn (die 't niet goed vond, zig in deeze gelegenheid te waagen) zond hen Dégens, Pieken, en Musketten, van 't Schip: dogh zy waren niet beter geneegen, zig daarvan te bedienen, en uit hunne Tenten te koomen. Kaptyn *Davis*, met zynen Vriend, Mr. *Tomkins*, bood zig ook te vergeefs aan, om den Vyand aftedryven, indien zy hem wilden

De *Hottentotten*, beleedigd, slaan 12 *Hollanders* dood.

wilden bystaan: 't grootste deel weigerde 't. 's Nagts gingen zy alle naâr Boord; maar geen Dóg, dien zy by zig hadden, was daartoe te beweegen: even, of 't Dier zig zulken lafhartig Gezelschap schaamde. DAVIS. 1598.

MEN vertrok, den 27; en, den laatsten deezer Maand quam men, voorby de KAAPE. Den 6 *Desember* zeilde men mede. boven Kaape *das Agullas*, die den Zuidlykʼsten-Hoek van *Afrika* uitmaakt. Zy legt op 35 Graaden, Zuiderbreedte; en 't Kompas had hier, geene Afwykinge. Den 6 *Januari* 1599, verviel men digt aan *Madagaskar*, beneeden Kaape *Romano*. 't Niet doenlyk zynde boven deeze Kaape te koomen, gebruikte men de gantse Maand, om de Baaije *St. Augustyn*, aan 't Zuidweste deezes Eilands, te bereiken: daar men eindelyk, den 3 *Februari*, het Anker wierp, op 23 Graaden, 50 Minuuten. De KAAP. 1599. Eiland *Madagaskar*.

AANSTONDS vertoonden zig menigte Eilanders, op den Oever: maar zy begaven zig ook even vaardig ter vlugt, zo dra men landde. De Réden was, dat de *Hollandse Kaptyn*, in eene voorige Reize, den Inboorelingen grootelyks beleedigde. Eenen van deezen, had hy aan eene Staake gebonden, en doodgeschooten. Evenwel wist men hen, dus te verzagten, dat zy, na verloop van zéven Dagen, wat Melk en eene Koe verkogten; en voorts hen daar lieten. Dit Volk is zeer welgemaakt, en sterk van Lichaam. Zy zyn naakt. Hun Huid is koolzwart. De Spraak is zagt, en aangenaam. Halve-pieken, met Yzer beslagen, 't welk ze zeer blinkend houden, zyn hunne Wapens. 't Land is zeer vrugtbaar. Byzonderlyk léverd het veele *Tamarinden*, en een soort van *Boonen*, op hooge Boomen groeijende, welker Peul twé Voet lang, en na maate zwaar is. 't Is een goed Voedzel. Ménigte *Kaméleons* zyn hier. Voornaamlyk leeden de Engelsſen veele Elenden, in deeze Baaije, van waar men den 8 *Maart* aan Boord ging: zynde uittermaaten verhongerd, zonder eenig Voedzel te konnen bekoomen. Ook vertrok men, den 14, noemende haar, de *Hongerbaai*. Men rigtte den koers, naâr de Noordzyde des Eilands. Inwooners mishandeld, van den *Hollanderen*.

DEN 29 *Maart* quamen zy, aan den Eilanden *Komora*. Vyf, in getal, zyn deeze. *Mayotta*, *Ausuame* (1) *Magliaglio* (2) *St Christoforo*, en *Sperito Santo*. Zy leggen tusſen den 12- en 13 Graad, Zuiderbreedte. Den 13 ankerde men, te *Mayotta*, digt aan eene Stad. De Inwoonders scheenen verheugd, over hunne koomste, en bragten Leevens-middelen aan. Zy noodigden den Kaptyn, te Lande: daar hem de Koning ontmoette, met drie slaande Trommen vooruit, en verzeld van eenen fraaijen Stoet, alle rykelyk gedost in lang Seije-Geborduurdgewaad, volgens *Turkse* maniere. Zeer vriendelyk wierden zy, van zyne Mayotse Majesteit, ontfangen. Hy gaf hen eenen Brief van Voorschryvens mede, aan de Koninginne van *Ausuame*: want daar 's geen Koning. Eilanden *Komoro*. *Mayotta*.

DEN 19 *April* quamen zy, te *Ausuame*; en ankerden voor de Stad *Demos*, welker Puinhoopen derzelver al-oude Sterkte, en Grootsheid betuigen. 't Geen overig gebleeven is, maakt nog eene fraaije Stad uit: omtrent zo groot *Ausuame*.

(1) Anders *Ansuame*, of gelyk andere 't noemen *Anzoane*, en *Anjuan*. By verbasteringe, noemen 't de Engelsſen, *Joanna*.

(2) Mogelyk is 't zelfde, als *Moelia*, of *Mohilla*, gelyk het nu genoemd word.

Davis. 1599. groot als *Plymouth*. De Huizen zyn 'er gebouwd, van Gehouwe-Steen en Cement. De Wallen der Stad zyn, meestendeels, tot Puin. Haare Majesteit wilde den Hollanderen niet vereeren, met eenen straal haar's Gezigts: maar deed hen evenwel, veel Vriendschap geschieden. De Inwoonders zyn Négers: maar met sluik-hair, gelyk den Indiaanen. Zy zyn Mahometaans. Geen nabuurige Land-aart, is zo strydbaar, nog beter gewapend. Zwaarden en Schilden, zo wel als Boogen en Pylen, voeren zy. Deeze Eilanden zyn zeer vermaaklyk, en vrugtbaar. Zy brengen Rys, Rundvee, Geiten, Kokos, Bananas, Oranje, Limoenen, en Citroenen, voort. Wat 'er meêr valt, konde de Schryver niet ervaaren: maar hy vond 'er Kooplieden, uit *Arabië* en *Indië*. De Inwoonders zyn zeer gezet, op Yzer en Wapenen, gelyk mede op Papier.

---

§. II.

Vervolg *der* Reize *tot* Achen, *en Beschryving van* Sumatra.

Maldivise-Eilanden. DEN 28 ligtte men 't Anker, loopende tussen de Eilanden van *Maskarennas* door, neevens de Banken *de Almirante*. Van daar viel men, den 23 *Mai*, aan de *Maldivise-Eilanden*. Deeze zyn zo laag, en zo met Kokosboomen bedekt, dat niets anders, als Groente, zig aan 't oog' voordoet. Hier ten anker zynde, liepen menigte *Indiaanse-Schuiten* voorby: dogh geene wilden naderen. Dit bewoog *Houtman*, bevel te geeven, om 'er een te vermeesteren. De Sloepen bragten 'er, den 24, een op: bedekt met Matten, gelyk onze besloote Schuiten. Men vond 'er eenen Maldivisen-Edelman in, met zyne Gemaalinne. Hy was met zeer fyn Linnen bekleed, op de wyze der Turken. Aan de Vingers, had hy veele Ringen met Edele-gesteentens. Zyn Gelaat was zagt, zyne Houding deftig, en zyne Spraak bevallig. De Kaptyn quam in de Schuit, om deszelfs Vrouwe te zien. 't Was niet gewilliglyk, dat hy dezelfde beschouwde. Zy zat zédiglyk stil, zonder een Woord te spreeken. Hy opende een Kóffertje, waarin hy eenigen Juweelen, en Amberdegryz vond. Wat van hen geroofd wierd, weet *Davis* niet: maar vertrekkende, toonde de Edelman eenen Vorstelyken-moed. Hy was van midbaare Gestalte, zwart, en had sluik Hair. Men rékend het getal deezer Eilanden, op niet min dan eenen Rist van 11000 (*). De menigte der Kokosboomen, zyn den Inwoonderen zeer voordeelig. Zy maaken Brood, Wyn, Olie, Masten, Touwen, Zeilen, Kabels, enz., van de onderscheide deelen deezes Booms.

Kanaal der Maldiviës. Een Gryz-aart, wat Portugees spreekende, quam den 27 aan Boord. Hy diende hen ten Lootze, door 't regte Kanaal, genoemd *Maldivia*, op 4 Graa-

(*) Sommige vergrooten 't nog; en andere verminderen 't, zeer veel, met alle waarschynlykheid, door de wézenlyke Eilanden te onderscheiden, van *Rotzen* en *Ondiepens* daartussen gezaaid leggende. Evenwel blyft 'er een groote menigte over, welke gehouden word, niet wel optetellen te zyn.

4 Graaden 15 Minuuten, Noorderbreedte. De Naald had hier 17 Graaden, West, Afwykinge. Menigte Scheepen, uit alle Gedeeltens van *Indië*, vaaren 'er door: maar 't is zeer gevaarlyk, om het te missen. DAVIS. 1599.

OP 8 Graaden 40 Minuuten, Noord, vielen de Scheepen, den 3 *Juni*, aan de Kuste van *India*, omtrent *Kochin*; en 't langs den Wal houdende, staken zy voorby Kaape *Komorin*: waarvan daan zy 't, naâr *Sumatra* zetten. Den 13 zagen zy deeze Kuste, op 5 Graaden, 40 Minuuten, Noorderbreedte; en ankerden, den 21, in de Baaije van *Achen*, op twaalf Vadem waters. *Kochin.* Kaap *Komorin* Eiland *Sumatra.*

ZY vonden, te *Achen*, eenige Barken van *Arabië* en *Pegu*, om Péper te laaden Maar meêr ongerustheid baarde hen, Don *Alfonso Vincent*, een Portugeez, met 3- of 4 Barken van *Malakka*, koomende om hunnen Handel te stremmen, gelyk zy naderhand verstonden. Aanstonds quamen 's Konings Amtenaars, om hunne Scheepen te meeten, 't getal der Manschap en des Geschuts opteneemen. Te rugkeerende, zond de Kaptyn met hen, twé zyn's Volks, benevens een Geschenk voor den Koning. 't Bestond, in eenen Spiegel, een Drinkglas, en eenen Ermring van Koraal. De Koning vaardigde deezen wederom af, gekleed na 's Lands wyze, in wit Kaliko, met verzekeringe van Vrede en menigte Spéferyen. *Achen.*

'S ANDERENDAAGHS deed de Koning, den Kaptyn te lande verzoeken: zendende hem eenen zyner Edellieden, ten Gyzelaar. *Houtman* maakte 'er geen zwaarigheid in. Hy wierd zeer vriendelyk van den Vorste ontfangen, die hem, ten téken van zyne byzondere gunste, met eenen Krits van Eere beschonk. Dit's een soort van Dagge, zonder Stootplaat nog Beugel, welker Greep van kostelyk Metaal, boven Goud geschat, met Robynen bezet is. De Wet veroirdeeld dien ter dood, die denzelfden zonder 's Konings verlof draagen. Die 'er mede vereerd is, heeft onbepaalde vryheid, allen soort van Leevensmiddelen zonder betaalinge te neemen, en allen minderen als Slaaven te behandelen. *Houtman* bragt, op zyne te rugkoomste, een monstter Pépers mede; en roemde grootelyks, 's Konings vriendlykheid en toezegging van goeden Koophandel. Maar hy verhaaldde den *Engelssen*, dien hy aan Boord had, dat de Koning hem had gevraagd, of hy een *Engelsman* was? en verneemende, van neen, zeer tegens dien Land-aart had uitgevaaren: zelve tot te zeggen, dat hy wel duizend Pond zoude hebben willen geeven, indien *Houtman* 'er geenen aan Boord had. Den 27 gingen de Kooplieden te lande, met hunne Koopmanschappen; en namen hunnen intrek, in een Huis, 't welk de Vorst voor hen had doen bereiden. De *Hollanders* wel ontfangen.

DE Kaptyn vervolgens ten Hove zynde, verklaarde hem de Koning eens, dat de *Portugeezen* allen Kunstenaaryen gebruikten, om hem hier te verderven; maar dat hy, des on-aangezien, zyn Vriend zoude blyven: ten téken waarvan, hy hem eene Beurze met Goud schonk. Daarbenevens vroeg de Vorst hem wederom, of hy een *Engelsman* was? Hy antwoordde, uit *Holland* te zyn. Waarop de Koning hem toevoegde, dat dit een Land was, waarvan hy nimmer hoorde: maar dat de Faam van *Engeland* hem, bevoorens, ter Oore was gekoomen. En dewyl hy verstond, dat 'er sommige *Engelssen* aan Boord waren, dogh tot welker Onderhandeling van *Houtman*, met den Koning.

 verkly-

DAVIS. 1599. verklyninge gezegt was, dat die hun bestaan in *Holland* hadden: zo zeide hy hem, tot zyn verdriet, dat hy noodzaakelyk eenigen van dien Land-aart zien moest. Ten aanzien van den Koophandel wierd vastgesteld, dat de Kaptyn hem, in zynen Oorlog tegens den Koning van *Jor* [of *Jobor*] zoude bystaan; en, voor deezen Dienst, eene volle Laadinge Péper zoude bekoomen.

Davis koomt by den Koning. DEN 20 *Augusti* betuigde de Koning zyn misnoegen, dat men geenen *Engelsman* by hem gebragt had: want men had *Davis*, nog *Tomkins*, niet toegelaaten naâr Land te gaan. Hy verweet den Kaptyn, dat die van zins was geheimelyk te vertrekken, om zig dus den Dienst te ontrekken, dien hy toegezegt had. Daarop wierd *Davis*, den 22, den Koning aangebooden: met wien hy, 4 of 5 uuren, in Gasterye en Drinken doorbragt. Geen uur had hy 'er geweest, of de *Shah Bandar* (1) wond hem eene Rolle wit Linnen om 't Hoofd, en eenen Gordel van 't zelfde, met Goud geborduurd, dubbeld om den Midde; hy hing hem ook eene Witte Vest om, en daarover eene Roode. Toen noodigde de Koning tot eeten en dronk hem Brandewyn toe. Hy wierd uit Goud en Porselein bediend; en zat op den Grond, zonder Táfel of Táfelláken. 't Meeste des Gespreks, ging over *Engeland*, de Koninginne, en haare *Bassa's*: waarover hy zig grootelyks verwonderde, wegens haare Oorlogen met den Koning van *Spanje*, welke Prins, hy zig verbeeldde, volstrekt Monarch van gants *Europa* te zyn.

Uitheemsse Kooplieden, te *Achen*. 'S ANDERENDAAGHS wierd *Davis* wederom, ten Hove genoodigd. Hy reed 'er naâr toe, op eenen Elefant. Bovenmaatig Eeten en Drinken, was het tydverdryf. Op deezen Dagh ontmoette hy, eenen zeer voornaamen *Chineesen* Koopman, die Spaans sprak, en hem veele gewigtige Zaaken in een oogenblik berigtte. Hier zyn menigte *Chineese* Kooplieden, die een afzonderlyk gedeelte der Stad bewoonen. Ook heeft men 'er, *Portugeesse*, *Guzaratse*, *Arabiese*, *Bengaalse*, en *Peguse*. De naauwe omgang van *Davis*, met den *Chinees*, smaakte ondertussen den Kaptyn niet. Hy beval hem naâr Boord te keeren.

Verraaderlyken Aanslag des Konings, tegens den *Hollanderen*. MIDLERWYL smeulde evenwel een vuil Verraad, van den *Achensen* Koning, tegens den Hollandsen Scheepen. Ontwyflyk was 't, door den *Portugeezen* gebroeid. Den 1 *September* kreeg *Houtman* berigt, van den Koning, om Soldaaten en Geschut inteneemen, voor 't Beleg van *Jor*. Om te meér kleure daaraan te geeven, liepen de groote Galeijen uit de Riviere, en de Zee was met Praauwen (*Paraws*), en Booten vol gewaapende Mannen bedekt. Aan Boord der Hollanderen quamen *Karkoun*, 's Konings Geheimschryver, en *Abdalla*, de *Hoofd Shah Bandar*, met eene Bende Soldaaten, voorzien van alle Soorten van Wapenen. Zy gaven voor, den Hollanderen vooraf te willen onthaalen; en ten dien einde, hadden zy menigte smaaklyke Dranken medegebragt. Onder deezen was een Inlandse Drank, die de kragt heeft, door 't vermengen met zeker Zaad aldaar groeijende, schielyk 't Verstand te beroeren, zulks de Voorwerpen zig

(1) *Purchas* noemd hem, de *Sabander*. Het betékend, *Koning der Haven*. Dit's de Tytel, dien men den Opper-amtenaar van den Tol geeft.

zig gants anders vertoonen, dan ze inderdaad zyn. 't Word zelve een doodlyk Gif, als men 'er te veel van inneemt. Al 't eeten en 't drinken was 'er mêe besmet. Evenwel vatte 't Scheepsvolk eenig vermoeden op: 't zuiverde en verzékerde de Roosters, en vervaardigde zyne Wapenen, in spyt van den Kaptyn, welke geenen indruk van eenig gevaar scheen te hebben. Geduurende de Gasterye deeden de *Shah Bandar*, en Geheimschryver, Mr. *Davis* noodigen; en spraken iets, in hunne Taale, tot eenen hunner Medestanderen. De Geheimschryver begaf zig op 't ander Schip, om den Aanslag te bestuuren. Een weinig daarna begon 't Mengsel te werken, op den Hollanderen: zulks zy 't spoor byster raakten, en op malkanderen als Zinneloos staarden. De Kaptyn was 'er gants door bevangen, en wist nergens van.

DAVIS. 1599.

HET tot dus verre gebragt zynde, deed de Geheimschryver, een Téken van 't ander Schip geeven; en zo voort, viel men de Manschap aan. De Kaptyn en veele andere wierden gedood. *Davis* en *Tomkins*, benevens een *Fransman*, dit ziende sprongen op, en verdédigden 't Agterschip, 't eenigste 't geen vry gelaaten was. De Vyand had zig van 't Kanon, en van den Overloop verzékerd. 't Schynt, dat het Gif reeds zyn grootste werking, op den Hollanderen gedaan had; of dat de Schrik den Zinnen deed herneemen, van die zig gemaatigd hadden. De Schipper, en andere, sprongen aanvanglyk in Zee: dogh tegenstand ziende, quamen wederom over. Ten laatste begonden de *Achenners* te vlugten. De Matroozen, in 't Wand geklouwterd, haavenden hen van boven. *Davis* met den zynen, zaten hen in den rug. Een Turk, toen uit de Bak snellende, vloog *Tomkins* aan, en quetste hem gevaarlyk. Terwyl deeze beiden over 't Dek spartelden, stiet *Davis*, met zynen Dégen, den Turk door 't Lichaam; en de Schipper maakte hem, met eene Halve-pieke, voorts af.

De Scheepen byna vermeesterd.

Den *Achenneren* afgedreeven.

ONDERWYL was de Geheimschryver, met den zynen, op 't ander Schip bézig, om den voornaamsten van dien te vermoorden. Maar die van *Davis* Schip, de handen ruim krygende, hakten aanstonds den Kábel; en zetten 't 'er op af. 't Kanon, 't welk zy 'er op deeden speelen, deed het voorts den *Achenneren* verlaaten: terwyl deezer Galeijen, hen niet durfden onderst eunen. In dit ongeval was 't een vermaak, de Vernieling te zien, welke 't Zwaardt en 't Water onder den Vyanden maakte. De Zee was bedekt, met Koppen der *Indiaanen*, die by honderden naar Land zwommen. Onder de Neergemaakten was de *Shah Bandar*, en een van 's Konings Bloedvrienden. De Geheimschryver bevond zig, onder den Gewonden. Dit quaad gevolg ontstak dus den Toorn, des Tirannissen Vorts, die toen aan de Zee zyde op den uitslag wagtte, dat hy allen Hollanderen, welke aan den Wal gevonden wierden, 't Hoofd deed afslaan: agt alleen uitgezonderd, dien hy ten Slaaven hield. 't Verlies der Hollanderen, in 't geheel, beliep op 68 Man. 't Geld, de Goederen, de twé Pinassen, en eene Boot, aan Land zynde, bleeven nu in den Loop. Menig jong Gelukzoeker wierd hierdoor, glad bedurven; en Kaptyn *Davis* zelfs, quam 'er niet veel beter af. Geduurende 't Verblyf aldaar, had men 140 Ton Péper aan Boord bekoomen.

Met groote Slagting.

'T EILAND *Sumatra* is zeer ryk en vrugtbaar. Het brengt menigerly uitmun-

Beschryving van *Sumatra*.

 tende

DAVIS. 1599. tende Vrugten voort; en zeer goed Timmerhout, voor Scheepen. Evenwel heeft men 'er geen Graan. Rys is 'er alleen; en hiervan maaken zy hun Brood. Daar zyn *Goud-* en *Kopermynen*; kostelyke *Balsems*, en *Gommen*; *Robynen*, en *Saffieren*, menigte *Indigo*, en veele andere kostbaare Waaren. *Péper* groeid 'er, in zulken overvloed, dat zy elk Jaar vermogens zyn, 20 Scheepen daar mede te bevragten; en mogelyk vry meêr, ingevalle zy 'er de Queekerye van behartigden. Dezelfde groeid, gelyk de Hoppe, van eenen Wortel dien men Plant, en die om eene Staake klimt, tot hy eenen zwaartóppigen Boom is. De Vrugt hangt in Risten, van 3 Duim lang en 1 Duim dik: elke heeft meêr dan 40 Korrels. Daar is ook overvloed, van dienstelyk Gedierte: *Péérden*, *Rundvee*, *Geiten*, *Wilde-zwynen*, en *Elefanten*; alsmede *Buffels*, dien zy tot het ploegen gebruiken Daarenbooven is 'er de Lucht, in de meeste deelen, gezond en getemperd Een zagte Dauw, en vrugtbaare Régen, zyn 'er geregelde Geschenken der Natuure.

Verdeeling des Eilands. 'T EILAND word verdeeld, in vier Koningryken, *Achen*, *Pedir*, *Manankabo*, en *Aru*. De drie laatstgemelde zyn Schattingbaar, aan ACHEN: maar de Koning van *Aru*, ondersteund door dien van *Jor*, heeft zig der Afhanglykheid onttrokken. *Davis* hoorde niet meêr spreeken, dan van vyf voornaame Steden deezes Eilands. *Achen*, *Pedir*, *Pasem* (of *Pisang*) *Daia* (1) en *Manankabo*. ACHEN (2) de Hoofdstad des gantsen Eilands, staat in een Woud. Zy is zodanig in 't Geboomte verborgen, dat men ze niet ontdekt, dan met 'er intekoomen. 't Is een zeer groote, maar ongeschikte Plaats. De Huizen staan 'er gezaaid, en zyn op Stylen van 8- of 9 Voet, uit den Grond gebouwd: ook zyn derzelver Muuren, en Daken, van Matten [of Gespleete-rotting]. Zo Volkryk is 't 'er, dat de drie voornaamste Plynen, daaghlyks, als zo veele Jaarmarkten gelyken. De Haven is zeer eng, en heeft maar 6 Voet Waters op de Baare: maar daar is een fraaije Rée, voor 't Fort, waarop de Landwind zoetlyk speeld; en daar een Schip, van eene Myle afstand, op 18 Vadem, en digt by op 4 Vadem, kan ryden. Dat Fort, is een van de missykste Kasteelen der Wereld: zonder Bedekkinge, Schietgaten, nog Flanken, rond en laagbewald, gelykt het een Schuthok.

Toestand van *Achen*.

Afkomst en Leevensloop van den Koning van *Achen*. DE Koning van *Achen*, is genoemd *Sultan Aladin*. Men geeft hem, honderd Jaaren ouderdoms. Hy is nog een vast Man: maar onmaatig dik. In zyne Jeugd was hy een Visser: dogh dit Beroep is 'er zeer gemeen, wyl men 'er meest van Visch leefd. Zyne Dapperheid en Beleid, op de Oorlogs-galeijen des voorigen Konings, deeden hem, tot Admiraal der Zeemagt zynes Vorsts opklimmen. Deez gaf ook, eene zyne Bloedverwante, aan hem, ten Huuwelyk. De Koning had maar eene eenige Doghter. Zy was aan den Koning van *Jor* gehuuwd; en by deezen had zy eenen Zoon, die ter Opvoedinge, naâr den Koning zynen Grootvader, gezonden wierd. De Koning quam te sterven; en de Admiraal, gebiedende toen allen de Kragten des Ryks, zo te Lande als ter Zee, nam de Be-

(1) Mogelyk *Daga*.

(2) Somtyds *Achin*, en *Achien*; en word *Ashi* genoemd, in 's Konings volgenden Brief aan Koninginne *Elizabet*.

Bestuuring des Jongen Prinsse op zig. Hiertegens verzette zig de Adeldom. Maar hy bragt hen t'onder. Meêr dan 1000 deed hy sterven; en deezer plaatsse vervulde hy, uit het laagste soort. Nu kende zyne Staatzugt, geen bepaaling meêr. De onmondige Ryks-vorst, was zyn Slagt-offer; en hy zelfs beklom den Throon, uit hoofde zyner Vrouwe. Deeze laatste twintig Jaaren, van dat hy de Kroone verkragt had, was hy in zwaaren Oorlog, tegens den Koning van *Jor*, om zyne Geweldenaarye staande te houden. DAVIS. 1599.

ZYN Paleis staat eene Halve-myle van de Stad, op den Zoom der Riviere. 't Is gelyk alle andere Huizen, van Bouwstöffe: in de grootte en hoogte is 't maar, uitsteekend. Drie groote Voorhoven moet men door, bevoorens men 'er kan koomen. Alles kan hy zien, 't geen 'er naderd, zonder gezien te worden. Somtyds is het behangen, met Goud-láken, somtyds met Fluuweel, of met Damast. Kruisling zit hy op den Grond, als een Snyer; en dus alle, die hem genaderd zyn. Hy draagd vier Kritssen, twé voor en twé agter, rykelyk met Diamanten en Robynen bezet; en een Zwaardt legt op zynen Schoot. Eene Bende van 40 Vrouwspersoonen, past hem op: sommige met Waaijers om hem te verkoelen, andere met Doeken om hem 't Zweet aftedroogen, of om hem sterken Drank, of Water te geeven; en de overige, om lustige Deunen voor hem te zingen. Van 's Morgens tot 's Nagts doet hy niets anders, als eeten en drinken. *Arecca Bétula* gebruikt hy, om de vervuilde Maage te zuiveren. Dit Bereidzel, zeer gemeen in de *Indiën*, noopt tot quylen, en vernieuwd kragtiglyk den Eetens-lust. De *Arekneut*, een Vrugt gelykende eenen Nootmuskaat, word gerold in het *Bételblad*, een Loof als van Tabak, en dus geknaauwd, na 't met Kalk van Oester-schulpen bestrooid is. Ten zelfden einde gaat de Koning, om de veranderinge, zig in de Riviere baaden: aan eene byzondere plaatsse, tot zyn gebruik geschikt. Bétel diend nog, om de Tanden zwart te maaken: hoe zwarter deeze zyn, hoe schooner zy onder den Indiaanen gehouden worden. 't Eerbewys aan den Koning is, 't Schoeizel uittetrekken, en zig Blootsbeens en Barrevoets voor hem te vertoonen: houdende de Palmen der handen te samen boven 't Hoofd, en buigende met het Lichaam, onder 't zeggen van *Doulat*! Vervolgens gaat men, zonder meêr plegtigheid, kruisling zitten. Buiten de Slemperye, brengt zyne Majesteit zyn tyd door, met zyne Wyven, of met Haanengevegt. Zo als de Koning is, zo is ook 't gantse Volk: deeze Vermaaken houden hen doorgaans bézig. Zyn Paleis, en Hofhouding.

§. III

§. III.

Byzonderheeden van 't Koningryk Achen. *t'Huizreize van* Davis.

Davis. 1599. Regeering. Straffen. DIT Ryk word bestuurd, onder den Koning, door vyf voornaame Amtenaaren, welke hunne Onderbedienden hebben; en met hen zyn gevoegd, de Geheimschryver, en vier *Shah Bandars*: onder hen is al 't Gezach. De Koning is volstrekt meester, van 't Leeven en de Goederen der Onderdaanen. Hy doet, den Misdaadigeren, handen en voeten afkappen; of verband hen, naâr een Eiland, genoemd *Poelo Way*. Dien hy ter dood veroirdeeld, worden door Elefanten verplet, of aan Staaken gereegen. Behalven die welke in de Kerkers zitten, zyn 'er menigte Gevangens, die gekluisterd in de Stad rond gaan. 's Konings Wyven, zyn de Geheime-Raaden des Vorste. Onder menigte schoone *Indiaanse*, heeft hy maar drie Vrouwen: de overige zyn Bywyven; en alle zyn ze naauw opgeslooten.

Krygsmagt. Hy onderhoud 100 Galeijen, waarvan eenige tot 400 Man voeren: maar ze zyn zonder Dek, Voorkasteel, Spiegel, of iets desgelyks. Derzelver Riemen zyn als een Schop, van omtrent 4 Voet lengte; en men roeid 'er mede, uit de hand, zonder ze op den Boord der Galeije te laaten steunen. Met deeze Zeemagt evenwel, houd hy zynen Nabuuren in Onderwerpinge, on-aangezien zy geen Geschut voerd. Een Vrouw is zyn Admiraal: dewyl hy deeze gewigtige Bedieninge, aan geenen Man, durfd betrouwen. 't Wapentuig des Lands is, Boog, Pylen, Javelynen, Zwaardt en Schild. Men heeft 'er geen Verdédigende-Wapenen: men vegt 'er naakt. De Koning heeft een groote menigte Metaal Geschut, maar zonder Affuiten. 't Word van den platten Grond afgeschooten. Nimmer zag Kaptyn *Davis*, grooter Kanon; en men had hem berigt, dat het Metaal met Goud gemengd was. De Kragt, van 's Konings Landmagt, bestaat in zyne Elefanten.

Godtsdienst. De Godtsdienst des Lands is, Mahometaans. Zy bidden, met Roozekranssen, gelyk den Roomssen. Den Kinderen doen zy vlytig onderwyzen; en daar zyn menigte Schoolen. Men heeft 'er eenen Opperpaap, en onderscheidenlyke Geestelyke-waardigheeden. Te *Achen* is 'er een, welke als een Profeet hooglyk ge-eerd word. Men schryft hem alle Hémelsegaven toe; hy munt in Praal, onder allen uit; en word grootelyks aangehaald, van den Koning.

Koninglyke-Begraafplaats. In de Begraafplaatsse der Koningen, heeft elke Grafstêe, een stuk Gouds: een aan 't Hoofd- 't ander aan 't Voet-einde, weegende vyfhonderd Pond gewigts (1). Dezelfde zyn keurlyk ingevat en bearbeid. *Davis* zag twé zulke

(1) Dit word van *Faria* bevestigd. Hy zegt, dat *George de Brito*, in den Jaare 1521, met eene Vloote van 6 Scheepen en 300 Man, naâr *Achen* gezonden, berigt wierd van eenen ondankbaaren *Portugeez*, uit eene Schipbreuke van den Koning van *Achen* gunstig ontfangen, dat 'er een groote menigte Gouds in de Koninglyke Grafstede

ke Stukken be-arbeiden, geschikt voor den regeerenden Koning, weegende elk 1000 Pond, en gants rykelyk met Edelgesteentens vercierd. Hy was ook zeer nieuwsgierig, de Koninglyke Grafstee zelfs te zien, om de groote Schatten, welken men hem daarvan verhaalde: maar hy konde niet.

Davis. 1599.

Elk Huizgezin heeft zyne byzondere Grafplaatsse, in de Velden. Den Dooden legt men, met het Hoofd, naâr *Mekka*. Twé Steenen zyn, aan de eindens der Grafsteê: dat, van 't Voet-einde, is keurelyk be-arbeid, en vervat de Waardigheid van den Overleedenen.

Grafplaatssen des Volks.

'T Volk van *Achen* is gantselyk overgegeeven, aan den Koophandel; en, algemeenlyk, zeer ervaaren in Zaaken. Daar zyn Goudsmeeden, Kanongieters, Scheeps-timmerlieden, Snyers, Weevers, Potbakkers, Messe- en Slootemaakers; en Branders, van Brandewyn (of *Arak*) die uit Rys gestookt word, want zy mogen geenen Wyn drinken.

Kunsten en Handwerken.

Achen is geduuriglyk vervuld, met buitenlandse Kooplieden, uit *China*, *Bengale*, *Pegu*, *Java*, *Koromandel*, *Guzaratte*, *Arabië*, en *Rumos*. De Inwoonders geeven voor, dat *Salomon* zyne Vlooten, van *Rumos*, hier naartoe zond, om Goud te haalen; en dat de Naam van *Ofir*, door langduurigheid des Tyds, in dien van *Achen* veranderd is. *Rumos* (1) zeggenze, legt in de *Roode-Zee*; en de *Rumos* hebben, tot nu toe, dien Koophandel gehandhaafd.

Aloude Koophandel.

Men heeft 'er verscheide soort, van Munt: *Cashes*, *Mass*, *Koupan*, *Pardaw*, en *Tayell*. Kaptyn *Davis* zag, maar twé soort: een van Goud, genoemd *Mass*, ter grootte van eenen Stuiver, en zo gemeen als deeze in *Engeland* is; de ander van Lood, genoemd *Caxas*, of *Cashes*. Omtrent 1600 *Cashes* maaken, eenen *Mass*; 400 *Cashes*, eenen *Koupan*; 4 *Koupans*, eenen *Mass*. Vyf *Mass* zyn 4 Engelsse Schellingen; 4 *Mass* maaken, eenen *Pardaw*; vier *Pardaws* zyn, eenen *Tayell*.

Munt.

De Péper word verkogt, met eene Maate, genoemd *Bahar*, overeenkoomstig met 360 Engelsse Ponden gewigts. Zulke eene kost daar, 35 Holl. Guldens. Hun Pond noemen zy, een *Katt*; en dit is 21 Engelsse Onçen. Hun Onçe is zwaarder dan 't onze, na evenrédigheid van 16 tegens 10. 't Wigt voor Edelgesteentens, is genoemd *Mass*: 10- en drie- vierde, daarvan, maaken eene Onçe.

Gewigt.

Eens 's Jaars gaat de Koning, met zynen Adeldom, in grooten Praale, naar de Kerke, om te zien of de *Messias* gekoomen is. Dit viel voor, geduurende 't verblyf van *Davis*. Veertig Elefanten waren, in den Stoet: opgesierd met Seije, Fluuweel, en Goud-láken. Op elken zat een voornaam Heer. Een stak, in kostelykheid van Tooizel, verre boven den an-

Bygeloovige Plegtigheid.

stede was. *Brito* zogt, vervolgens, Twist met den Koning; en ontscheepte 200 Man, om die Schatten opteligten. Maar de Koning, met 1000 Mannen en 6 Elefanten toeschietende, versloeg den Ondankbaaren, en 't meestendeel der Portugeezen. Zie *Faria y Sousa*, *Portugeeze Asia*, Vol. I. pag. 244.

(1) Zie 't bevoorens aangetékende, P. 438. Note (1). Dus mogen het de *Egiptenaars* zyn, maar de *Rums* konnen 't niet wezen, ter oirzaake deeze hunnen Naam van den *Romynen* hebben bekoomen, welke eerst lange na *Salomon* te voorschyn quamen, en vervolgens *Egipte* bezeeten hebben.

DAVIS. 1599. anderen uit; en torste een klyn Goud Kasteel, op zynen rug. Deez was voor den *Messias* geschikt. De Koning wierd even-eens, in een klyn Kasteel, op eenen Elefant gevoerd. Sommige hadden Goude-Schilden; andere voerden, groote Goude-Halve-maanen, Wimpels, Vlaggen, Trommen, Trompetten, en andere Speeltuigen. De Omgang geschiedde op zeer plegtige wyze, en maakte eene fraaije vertooninge. Ter Kerke koomende, zogt men den *Messias*. Men vond hem niet. Toen wierden eenige Plegtigheeden verrigt. Daarna steeg de Koning van zynen Elefant, en ging op dien zitten, welke voor den *Messias* geschikt was, waarmede hy naâr zyn Paleis keerde. 't overige van den Dagh, wierd in Feesterye en Vermaaken doorgebragt.

Vertrek van *Achen.* DEN 1 *September*, denzelfden Dagh dat de *Hollanders* den overval der *Achenneren* leeden, vertrokken zy, en ankerden voor de Stad *Pider*, of *Pidor*, of *Pedir*. Dit geschiedde, om naâr de Pinasse te verneemen, welke zy bevoorens daarnaartoe gezonden hadden, om Rys te laaden: maar zy vernamen 'er niets van. 's Anderendaaghs quamen elf Galeijen van *Achen*, met *Portugeezen* (zo men dacht) om den *Hollandsen Scheepen* te neemen: maar deeze schooten 'er eene van in den grond, en dreeven de overigen op de vlugt. Denzelfden Dagh quam eenen *Guyan le Fort*, Zoon van eenen Fransfen Koopman te *Londen*, en een der agt gevangenen. Hy was van den Koning van *Achen* gezonden, om hen te zeggen, of zy geen schaamte hadden, zulke Beesten te zyn van zig dronken te drinken, en dan zyn Volk te vermoorden, 't welk hy hen teerhartiglyk gezonden had? Hy deed, daarbenevens, hun beste Schip ter voldoeninge eischen; en, in zulk geval, beloofde hy de gevange Manschap te ontslaan. *Breng dit te wege*! (had hy tegens *le Fort* gezegt); *en 'k zal U, tot een groot Man maaken.* Maar de *Hollanders* eischten, daarentegens, voldoening van den Koning. 't Gebrek van Water deed hen wenden, naâr den Eilanden *Poelo Botum*, op de Kuste van *Queda*, ter Breedte van 6 Graaden 50 Minuuten; en zy bequamen 't 'er.

Kust van *Queda.* MEN had drie besloote Bevélbrieven aan boord, gemerkt A, B, C: welke, op 't overlyden des Baas, geopend moesten worden. In A was *Thomas Quymans* ten Opvolger betékend: maar hy was onder den Vermoordden, te *Achen*. B. wierd dan geopend, en daarin vond men, denzelfden *le Fort* ten Opperhoofd benoemd, die 't nu ontkoomen was. Dus wierd hy ten Bevelhebber erkend. De derde Brief wierd, dienvolgende, niet geopend.

Men keerd weder, naâr *Achen.* DEN laatsten der Maand ging men wederom t' Zeil, naar *Achen*: in hoope, door eenige middelen, het gevange Volk te bekoomen. Den 6 *Oktober* quam men, in 't gezigte der Stad, en den 12 in de Baaije. Hier vonden zy 10 Galeijen, die op hen afquamen. Zettende 't op, naar de eerste, groette men die met verscheide Schooten: maar door de stilte, onder 't Land, ontquam zy 't. De overige durfden hen, niet nader koomen.

Tenasserim. DEN 18 ging men t' zeil, naar *Tanassarin*, of *Tenasserim*, een Plaats van grooten Koophandel. Men ankerde, den 25, tusfen de Eilanden, in de Baaije, op 11 Graaden 20 Minuuten, Noord. De Wind liep hier zo tegen, dat men naâr de Stad niet konde opkoomen die 20 Mylen in de Baaije legt. In zeer groot gebrek van Leevensmidd'len zynde, zette men het

Davis.
1599.
Nikobar-Eilanden.

het naar den *Nikobar-Eilanden*, op 8 Graaden, ten Noorde. Men quam 'er, den 12 *November*. Hier wierd men, met overvloed van Hoenderen, Oranje-appelen, Limoenen, en andere Vrugten, en met eenig Amberdegryz voorzien. Dit had men, in Verwisſelinge, voor Linne-lákens, en Servetten. Deeze Eilanden zyn vermaakelyk en vrugtbaar, Laag-land, en hebben goede Réen voor den Scheepen. 't Volk is zeer arm, leevende gantſelyk van Vrugten en Viſch, zonder eenige bebouwinge van den Grond. Dus hier geen Rys zynde, waarvan de Scheepen groot gebrek hadden, wendde men 't, den 16, naâr 't Eiland *Zeilon*, of *Ceilon*.

Men neemt een Indiaans-Schip.

Op deezen togt namen de *Hollanders*, den 6 *Deſember*, een Schip van *Negapatan*, Stad op de Kuſte van *Koromandel*. 't Was met Rys gelaaden, en 't ging naâr *Achen*. Zestig Perſoonen vond men aan boord, van verſcheide Oorden: als, van *Achen*, *Java*, *Ceilon*, *Pegu*, *Narſinga*, en *Koromandel*. Uit dien verſtond men, dat te *Mategalou*, en *Trinquanamale*, Steden op *Ceilon* van grooten Handel, hun Schip zou gelaaden konnen worden, met Kaneel, Nagelen, en Péper; dat daar ook groote menigte, van koſtbaare Geſteentens en Pérelen waren, zo wel als allerhande Soort van Leevensmiddelen, zeer goed koop; en dat de Koning, een doodlyk Vyand, der Portugeezen was. Daarop deed men alle Poogingen, om 'er naârtoe te gaan: dogh de Tégenwind belette 't. De Indiaanen zeiden daarop: indien men hier woude blyven kruiſſen, tot de Maand *Januari*, dat men meêr dan 100 Scheepen ontmoeten zoude, zeilende digt aan de Kuſte, gelaaden met Spéſeryen, Lywaat, *Chineeſſe-Waaren*, Edele-Steenen, en andere Rykdommen. Daar te leggen hengelen, als een Káper, wilde de Kaptyn niet doen. Dus nam hy de t'Huis-reize aan, den 28: na 16 Dagen op deeze Kuſte gearbeid te hebben, om *Matecalou* te bereiken. Men had ook, 4 Dagen bevoorens, de Pryz laaten vaaren: na 'er 't beſte gedeelte der Rys, tegens behoorlyke Betaalinge, uitgeligt te hebben. Evenwel hadden haar de ongerégelde Matroozen, van Geld en Koopmanſchappen beroofd. Twaalf der *Indiaanen*, van verſcheide Plaatsſen, waren ook op den Hollandſen Scheepen gehouden. Deeze onderrigtten Kaptyn *Davis*, onder anderen, dat een menigte van Edele-ſteenen, tusſen 't getimmerde, in de Pryz verborgen waren geweeſt. Hoe verre dit Waarheid was, konde *Davis* niet zeggen. De *Hollanders* wilden niet toelaaten, dat hy, nog *Tomkins*, aan boord van de Pryze ging: uit réden, hen zelfs beſt bekend.

t'Huisreize

1600.

Den 5 *Maart*, 1600, was 't Eeten vergiftigd, bevoorens 't aangerigt was. Een van den Hoop, 't zy by geval of uit gulzigheid (want het was verſſe Viſch) daaraan geraakt hebbende, wierd aanſtonds vergeeven. Dit baarde d'ontſteltenisſe. De Gift was zeer ſterk: want de Wondheeler haalde, byna, een' Lépel Gif uit eenen Viſch. Maar, gelyk 't de Kaptyn aanmerkte, 't was de eerſtemaal niet, dat zulks gebeurde (1). Den 10 vie-

De Kaap.

(1) De *Faria* verhaald, dat Don *Franciſco de Gama*, Ao. 1600, twé Dagen na hy *Goa* had verlaaten, gedwongen was 'er weder te keeren, om *Gevogelte* tot zyne Reize inteneemen, ter oirzaake al de Voorraad, dien hy bevoorens daarvan ingenomen had, vergiftigd was. En, ter deezer gelegenheid, zegt hy, dat dit een gemeene Praktyk was, in den *Indiën*.

DAVIS. 1600.

vielen zy, aan KAAPE DE GOEDE HOOPE, daar zy eenen zwaaren Storm hadden; en den 26, quamen zy 'er voorby.

Eiland Ste. Helena.

MEN ankerde, den 13 *April*, aan 't Eyland *Ste. Helena.* Dit's zeer rotzig, en berg-achtig. 't Legt op 16 Graaden, Zuiderbreedte. Men vond 'er goed Water, Vygen, en Visch in overvloed; met Geiten, maar die zeer moeilyk te bekoomen zyn. Twé Dagen, na hunne aankoomste, omtrent den Avond, quam eene (Portugeesse) Karavel, eenen goeden Musketschoot te Windwaart van hen, ten anker. Zy was uitterlyk onvoorzien: hebbende geen een Stuk gemonteerd. Men vogt met haar, den gantsen Nagt; en zond haar, meer dan 200 schooten toe. Agt uuren lang stond zy den torn uit, zonder 't minste bescheid te geeven: maar, omtrent Middernagt, had zy zes Stukken uitgehaald, waarmede zy zo wel trof, dat het *Hollands Schip*, verscheidemaal door- en- door geschooten, en twé Man gedood wierden. Dus vertrok men, den 16, in den Morgenstond, naar 't Eiland *Ascension*, op 8 Graaden, Zuiderbreedte. Daar hoopte men, onderstand te zullen vinden, wyl menigte van 't Volk ziek was. Men quam 'er, den 23.

Eiland Ascension.

DIT Eiland heeft, nog Hout, Water, nog iets Groens op zig. 't Is een onvrugtbaare Rotz, 5 Mylen breed. Men zeilde dan, 's anderendaaghs, naar 't Eiland *Fernando Loronha*, of *Noronha.* Hier was men verzékerd, den Overvloed te zullen vinden. In de uitreize, had men 'er 10 Weeken gelegen. Den 6 *Mai* quam men 'er, en bleef 'er 6 Dagen, om Water in te neemen, en zig te verversfen. Den 13 zette men 't Zeil, naar *Holland.* Te *Middelburg* quam men, den 29 *Juli*, gelukkiglyk aan.

TAFEL *van* BREEDTENS.

	Gr. Min.			Gr. Min.
Eiland *St. Nikolaas.*	16--16. N.		Eilanden *Poelo Botum.*	6--50. N.
Fernando Noronha.	4--00. Z.		*Tanaserim.*	11--20.
Saldanna Baai.	34--00.		*Nikobar* Eilanden	8--00.
Kaap *Das Agulas*	35--00.		Eiland *Ste. Helena*.	16--00. Z.
Baai *St. Augustyn*	23--50.		*Ascension.*	8--00.
't Kanaal der *Maldivies.* . . .	4--15. N., *Var.* 17 *Gr. W.*			

Einde van het twéde Boek, en van 't eerste Deel.

TA-

T A F E L

D E R

HOOFDSTUKKEN EN DER AFDEELINGEN,

VERVAT IN DIT

E E R S T E D E E L.

E E R S T E B O E K.

Eerste Reizen der *Portugeezen* naâr den Oost-indiën.

§. II.

TWEDE BOEK.

Eerste Reizen der *Engelssen* naâr Guinée en Oost-Indiën.

§. I.

TAFEL DER HOOFDSTUKKEN EN DER AFDEELINGEN.

Einde van de Tafel der Hoofdstukken deezes I. Deels.

De Bladwyzer der Zaaken en Naamen, zal aan 't Einde des laatsten Deels koomen.

Berigt aan den BINDER, om de *Kaarten* en *Printverbeeldingen* des Eersten Deels te plaatsfen.

Einde van 't I. Deel.

Einde van de Tafel der Hoofdstukken deezes I. Deels.

De Bladwyzer der Zaaken en Naamen, zal aan 't Einde des laatsten Deels koomen.

Berigt aan den BINDER, om de *Kaarten* en *Printverbeeldingen* des EERSTEN DEELS te plaatssen.

Einde van 't I. Deel.

ZPA 17

Hondt, Pieter de   red-vert

(slegs die 1ste deel, nie die "of" titel nie.)

Ra; Astley, Thomas; titel; 968(08); 563.71;
Ofr.a; do (alles behalwe 563.71);

x De Hondt, Pieter
kyk:
Hondt, Pieter de

Ra;
Ofr.a;

ann. Oorspronklik in Eng. versamel en uitgegee deur Thomas Astley.

